LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

1 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 870 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Երէկ յիշեցինք Փարիզի մեզաւոր գլուխներէն մէկը եւ գլ[խ]աւորը, Բարեգործականը, որ աշխարհ սաստնի, իր գիտցածէն չի շեղիր: Կ'օգնէ՝ իր հասկցած եղանակով: Կը գործէ՝ ինչպէս որ ուզէ իր ազնուաշուք տրամադրութիւնը: Անմիջական, իրական կապ չունի օրուան կեանքին հետ, այլ միայն դրասենեակէ դրասենեակ, վախմաշուքէ մինչեւ մեծապատիւ փոխանցուած սովորութիւններ, որոնք ընդհանրապէս չեն անցնիր հասարակ բարեգործութեան սահմանները:

Մինչդեռ այս ժողովուրդը բոլորովին ուրիշ բան կը սպասէր, այդքան ամուր եւ հարուստ հաստատութենէ մը, մանաւանդ իր ներկայ ցիրուցան, անհող եւ անջրդի կեանքին մէջ:

Բայց Բարեգործականը մէկ դէմքն է միայն ամբողջ Փարիզը սեւցնող երեւոյթի մը: Աւելի ճիշդ, Բարեգործականով կարելի է դատել «ղեկավար» Փարիզի միւս երեսը, ամբողջ կերպարանքը: Եղած-չեղած արժէքը:

Այդ երեսը համառօտակի ներկայացուցինք մեր յունուար 24 Թուակիր խմբագրականով:

Նրկնութիւններէ խուսափելու համար, ըսենք թէ այն անունները որ բերնէ բերան կը պտտին իբրեւ վարիչ տարրեր, շատ ալ հեռու չեն Բարեգործականի ներքին հոգեբանութենէն:

Ընդհանրապէս, անոնք անձնապէս ալ, ուղղակի կամ անուղղակի կապուած են այդ հաստատութեան հետ, իբրեւ նախագահ, վարիչ, անդամ, օժանդակ, ներկայացուցիչ, քարտուղար կամ քարոզիչ: Գաբրիէլ Էֆէնտի Նորատունկեանէն մինչեւ [Մ]ուրատեան Թուականներու գրագէտ-բանաստեղծներն ու հանրային գործիչները, մինչեւ Լաֆայէթի գոհարավաճառներն ու [ո]րգավաճառները, մինչեւ զանազան վաշխառուներ եւ Պոլսէն կամ Կովկասէն եկած հասարակներ եւ «չինովնիկ»ներ, բոլորը [կապ]ուած են այդ հաստատութեան հետ, յաճախ կ'առաջնորդուին անով: Կամ իրենց նեղ հորիզոնին վրայ կը չափեն ու կը [կշ]ռեն անոր կատարելիք աշխատանքները:

Այդ հոգեբանութեամբ ալ կը նային, անոնք, այսպէս կոչուած ազգային գործերու վրայ: Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ, Փարիզը արդէն դարձեր է ծանծաղուտ մը: Էֆէլի աշտարակը տեղէն կը շարժի, մեր երեւելիները կը մնան հոն ուր կը գտնուէին 1870ին, 1880ի կամ 1890ին: Հազար լեզուապատառ կոչ Սուրիոյ կամ Յունաստանի գաղթականներու կացութեան մասին՝ ջուրի ձայն կուգայ: Կ'ողորմին, այո՛, երբ աղէտ մը պատահի, — կոտորած, սով, երկրաշարժ, ողողում եւլն.: Իսկ երբ արտասովոր բան չկայ, դժուար կ'ըմբռնեն իրարանցումը: Ո՛րքան կ'ուզես աղաղակէ, թէ ամբողջ բազմութիւններ կը հալին կայաններու մէջ, պատսպարուած թիթեղի, տախտակի եւ քուրջի տարներով, թէ անհա՛ գունդագունդ կը չուեն դէպի հեռաւոր եւ անծանօթ երկիրներ, անդարձ կորսուելու համար, թէ հազարաւոր մանուկներ գրասեղանի, նոյն իսկ մատիտի եւ տետրակի կարօտը կը քաշեն, թէ հայրենիքն ալ կը տուժէ, երբ այսպէս ազգաբներով քակուին, փրթին մայր-կոճղէն, եւ տարտղնուին օրս հովերուն...:

Ոչինչ, ոչի՛նչ կը խօսին այս բոլորը՝ հին ու նոր երեւելիներու եւ անոնց արբանեակներու ականջին ու աչքին, քանի որ... Աժանս Հավասը հեռագիր չունի այդ մասին: Կամ կաթողիկոսը, ո՛ր եւ է «կոմիսար» մը իրենց ուշադրութիւնը հրաւիրած չեն:

Բուն չարիքը, անշուշտ, անոր մէջ է, որ չկայ ազգային կեդրոնական իշխանութիւն մը, ուղղութիւն տալու եւ գործի լծելու համար: Բայց, Փարիզի մէջ, ազգային իշխանութեան տարրերն ալ ասոնք են, ժառանգաբար կամ աւանդաբար: Առանց [պաշտօ]նական հանգամանքի, սակայն իբրապէս ասոնք են ազգին վարիչները:

Եւ երբ այսքան խարխուլ է հիմք կեդրոնին մէջ, երբ ա՛յս իրական պատկերը «ղեկավար» Փարիզին, Յունաստանն ու Սուրիան, Պուլկարիան եւ Միջագետքը ի զո՛ւր պատէ պատ կը զարնուին: Դարձեալ նոյն հարցումը,— գիտե՞ն գաղտնիքը այս անգոտած մեքենան իւղոտելու, բանեցնելու, քալեցնելու: Մանաւանդ որ, անոր անիւներուն մէջ կծկուած խիճեր ալ կան,— ամկավար, Հօկ, երբեմն ալ հին ու նոր հնչակեաններ:

Ի հարկէ այս բոլորը չեն արդարացներ Փարիզը, ոչ ալ [գա]ղութի եւ պահանջի իրաւունքէն կը զրկեն միւս գաղութները, [ա]նենք՝ անժառանգները:

Միայն թէ, ո՛ր եւ է պահանջ գրած ատեն, պէտք չէ կորսնցնել իրականութեան գաղափարը, եւ ծալապատիկ նստիլ [ար]քերը յառած առուներուն:

Ընդհակառակն, տեղին վրայ թափելով գերագոյն ճիգը, եւ [որդե]գրելով տեսակ մը ինքնավար եւ միակտուր ճակատ, գանգատող գաղութները թերեւս աւելի դիւրութեամբ կը ստանան [իր]ենց սպասածը:

Ամէն պարագայի մէջ, այդպէս վարելով գործերը, կրնան [պ]րթնցնել քնացողները եւ թօթուել թմրածները: Գոնէ կրնան [կեդ]րոնային կարծիք ստեղծել փարթամ այլ միականի, արտաքնապէս լուսաւոր, բայց հոգեպէս խաւար Փարիզին դէմ, որ շատ [հ]երէն կը նայի...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պուքրէշի «Հայաստան»ը կը նկատէ. (24 յունուար)

— «Նայեցէք վայրկեան մը ձեր շուրջը եւ տեսէք թէ քա՛նի քա՛նի մտաւորական ուժեր՝ կամ յաւիտենակ.ն ուսանողի, կամ իր պարտքը «արդէն կատարած» բարձրաձայն, ամբարտաւան ու մնամէջ ծառայական գործչի, կամ իր «պատմական առաքելութիւնը» աւարտած, [կ]ը զոհաբերութիւնները առատօրէն ցուցադրած ծերունիներու դիմակներու տակ, իրենց անբովանդակ, անգոյն ու անփայլ կեանքը քարշ կուտան խոշոր քաղաքներու պողոտաներուն վրայ կամ պարահանդէսներուն ու կափէներուն մէջ:

Այո՛, երէկի աճաւոր աղէտը ցնցած է ոչ միայն ողջ հայութիւնը, հոգեկան տագնապի է մատնած ոչ միայն գաղութահայ աշխատաւոր զանգուածները, այլ եւ հիմն ի վեր ցնցած է հայ մտաւորականի հոգին, խախտած անոր մտքի ու սրտի հաւասարակշռութիւնը:

Եթէ դեռ կը հաւատանք մեր լուսաւոր ապագային, եթէ դեռ վառ են ու կենդանի մեր մէջ այդ լուսաւոր ապագան անպայմանօրէն ստեղծելու հաւատն ու վճռականութիւնը, այն ատեն անխուսափելի անհրաժեշտութիւն է, որ հայ մտաւորականութիւնը դադրի մտածելէ, թէ ինքը պարտաւոր է ու իրաւունք ունի պահանջելու եւրոպական ու ամերիկեան մտաւորականութեան կեանքի յարմարութիւնները ու պերճանքը:

Հայ մտաւորականութիւնը երբեք չպիտի մոռնայ, որ ինքը հայածական, աղքատ ու չարքաշ ժողովուրդի մը զաւակն է, իր սրտունքներն ու պահանջները պիտի ներդաշնակէ մեր ծուատուած ժողովուրդի այսօրուան իրական ծանր պայմաններուն հետ:

Աւելի՛ն, սրբազան խանդավառութեամբ մը հայ մտաւորականը պիտի թողու մեծ քաղաքներու յարմարութիւններն ու բազմազան հետաքրքիր կեանքը, եւ երթայ ապրելու հայ շինականի ու արհեստաւորի մրոտ խրճիթին մէջ, իր մեծ սէրը ցաւերով եւ ուրախութեամբը կազդուրուելու:

Դէպի ժողովուրդ, ամէն ինչ ժողովուրդի միջոցով ու ժողովուրդի համար,— ահա այն սրբազան գաղափարը, որ պիտի նոր լոյս, նոր հաւատ ու նոր գործի անսպառ աւիւն ու եռանդ տայ մտաւորականին, եւ որքան տեղին ու վսեմ կը հնչէ դէպի ժողովուրդ կոչը մանաւանդ մեր այս բաբելոնեան խառնակութեան օրերուն»:

ԳԵՐՄԱՆ համայնավար կուսակցութեան քայքայումը կը շարունակուի: Լայփցիկի համայնավար կուսակցութեան վարիչ Մարտըր հրաժարեցաւ եւ խնդրեց կրկին ընդունուիլ ընկերվարական շարքերու մէջ: Իրեն հետեւեցան բազմաթիւ սաքսոն համայնավարներ: Պատճառը՝ կուսակցութեան ապականումն է:

ՖԱՇԻՍՏ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Թուրաթի հրատարակիչներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը հրամայէ այսուհետեւ քաղաքական հանգամանք ունեցող բոլոր հրատարակութիւնները նախապէս ներկայացնել ֆաշիստ գաւառային կեդրոնարմիններուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Յուսաբեր կը գրէ.— Կը տեղեկանանք, որ Ս. Տխրունիի սպանութեան հետեւանքով հակադաշնակցական «քլիք»ը, գլխաւորութեամբ համայնավար հայ տականքներու, անցած է աննախընթաց եւ խելագար մատնութեան մը, որուն վրայ տեղական իշխանութիւնները սկսած են ձերբակալել Պէյրութի մէջ գտնուող բոլոր ականաւոր հայ դէմքերը: Ինչպէս կը տեղեկանանք, առ այժմ ձերբակալուած են՝ Վահան Փափազեան (Կոմս), փաստաբան Խոսրով Թիւթիւնճեան, Քաղաք.-ժողովի անդամ Արշակ Յովհաննիսեան, Միհրան Թուրիկեան, Արամ Սահակեան, Յարութիւն Շահինեան, Յակոբ Տէր-Մելքոնեան, Հայկ Պալեան («Ազդակ»ի անօրէնը), Տոքթ. Գուլակեան, Անդրանիկ Պալեան, Վ. Գէորգեան («Ջահակիր»ի խմբագիրը), եւ ուրիշներ, շուրջ 35 հոգի: Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին տակաւին:

Պէյրութի Լա Սիրի Թերթը իր յունուար 22 թիւով հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ.— *Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Յովհ. Փափազեան, Խորէն Քերինեան և Տոքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանը, ուսուցիչ Սարգիս Քէտէրեանի սպանութեան հարցին քննութեան ընթացքին: Առաջին երկուքը բժշկական ուսանողներ են: Խուզարկութիւններ կատարուած են: Քննութիւնները կը շարունակուին:*

Անհրատի (Գահիրէ) Թղթակիցը յունուար 21 թիւով Պէյրութէն կ'իմացնէ.— *«Քննիչներու կողմէ հակոզութեան ներքեւ առնուած են հակառակորդ կուսակցութեան Վարչութեան անդամները: Հանգուցեալին ընտանիքը խնդրեց Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահէն որ սպանութեան դատը յանձնուի Դատական Խորհուրդին: Ոճրագործը դեռ գտնուած չէ»:*

Արեւ կը գրէ.— Սարգիս Տխրունի, մօտ 30 տարեկան, Սիսի երեւելիներէն Յարութիւն Քէտէրեանի զաւակն էր: Ուսած է Տարսոնի ամերիկեան գոլէճին մէջ: Զինադադարին, Ատանայի մէջ վարած է հնչակեան «Տաւրոս» թերթին խմբագրութիւնը, իսկ Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ, քանի մը տարիներ խմբագրած է Հալէպի «Սուրիական Մամուլ»ը: 1927ին, իբրեւ համայնավար աքսորուած էր Քատմոսէ Հոն տասը ամիս մնալէ վերջ, մանաւոր ներումով դարձած էր Պէյրութ, ուր այս տարի կը պաշտօնավարէր Ս. Խաչ եկեղեցւոյ վարժարանին մէջ իբրեւ աւագ-ուսուցիչ: Իրեն կը վերագրուէր խմբագրութիւնը Մ. Աղազարեանի դէմ սարքուած մահափորձին առթիւ Պէյրութի մէջ հրատարակուած երկու թռուցիկ-յայտարարութիւններուն:

Թրք. հացկերոյթ ի պատիւ Պարիս թագաւորին

Թայմզի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ 29 յունուար թիւով.— *Երէկ գիշեր Թագաւորը հիւրն էր Թրքական դեսպանատան: Առաջին անգամն է որ Թագաւորը ներկայ կ'ըլլայ օտար դեսպանատան մը կողմէ կազմակերպուած հացկերոյթի մը:*

Թուրք դեսպան Բըտվանօղլու Խուսրէվ պէյ բաժակ պարպեց Թագաւորին եւ իր քրոջ իշխանուհի Եւդոկսիայի կենաց: Թագաւորը պատասխանելով, բարեմաղթութիւններ ըրաւ Թուրք ազգի յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման համար, իր խորունկ հիացումը յայտնեց Ղազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի անձին եւ կատարած մեծ գործին հանդէպ եւ յոյս յայտնեց թէ Ղազին պիտի պահէ իր առողջութիւնն ու ուժը՝ Թուրք ժողովուրդի բարիքին համար:

Սպանիոյ ապստամբութիւնը զսպուած

Ցիուտատ-Րէալի պահակազօրքին ապստամբութիւնը 24 ժամ տեւելէ յետոյ վերջնապէս զսպուեցաւ: Զօր. Օրկազ քանի մը վաշտ հետեւակազօրքով յաջողեցաւ գրաւել քաղաքն ու պահականոցը: Պէտք չեղաւ աջակցութեանը հեծելազօրքի երեք վաշտերուն, որոնց հրաման տրուած էր յիշեալ քաղաքը մեկնելու:

Ապստամբութիւնը արագ զսպուեցաւ՝ շնորհիւ օդանաւերու, որոնք խիստ ցածէն թռելով, զինուորներուն եւ սպաներուն ուղղուած կոչեր ցրուեցին՝ խոստանալով ներել, է պատժի չենթարկել զիրենք՝ եթէ անմիջապէս պահականոց վերադառնան: Թռուցիկներուն մէջ կ'ըսուէր. «Ամբողջ Սպանիա հանդարտ է: Անմիջապէս անձնատուր եղէք եւ ձեր զօրանոցները դարձէք: Այլապէս վաղը պիտի ռմբակոծենք ձեզ»:

Կէս ժամ վերջ, Թնդանօթաձիգները վերցուցին քաղաքին ռազմագիտական կէտերուն վրայ դրուած դաշտային հրետանիներն ու գնդացիրները եւ դարձան իրենց տեղերը: Յետոյ քաղաքին վարչութիւնը կրկին քաղաքային իշխանութեան ձեռքն անցաւ եւ բնականոն կեանքը վերսկսաւ:

Զօր. Օրկազ եւ Մատրիտէն եկած մասնաւոր դատաւոր մը պահականոց երթալով, քննութեան սկսան՝ յանցաւորները երեւան հանելու համար: Ցիուտատ-Րէալի զօրագունդին բոլոր սպաները բանտարկուած են պահականոցին մէջ:

Վալէնցիայի մէջ ձերբակալուեցաւ նախկին վարչապետ եւ պահպանողական կուսակցութեան վարիչ Սանչէզ Կուէրրա, իբրեւ գլխիչ ապստամբական շարժման: Յիշեալը Վալէնցիա հասաւ ճիշդ ապստամբութիւնը ծրագրուած ժամուն եւ գնաց ուղղակի Թնդանօթաձիգներու 5րդ զօրագունդին կեդրոնը, սակայն կառավարութիւնը իմանալով ճամբան ձերբակալել տուաւ եւ զինուորական բանտը զրկեց զայն՝ իր տղուն հետ միասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ»

Ցամառ ուսուցիչս ինծի պարտադրեր է որ շարադրութիւն մը գրեմ, նիւթ ունենալով *«Մեր Տունը»*

Եթէ ինծի ընտրելու ազատութիւն տար, ես պիտի նախընտրէի գրել հնձւորներու մասին, որոնք կը հնձեն երգելով ու պարելով...: գիտի գրէի լեռներու վրայ գիշերող հովիւներու մասին, ու նաեւ նաւերու, որոնք ուրախութեան ճիչերով կը հասնին նաւահանգիստը...:

Եւ վերջապէս, եթէ ես ընտրելու ազատութիւն ունենայի, երբե՛ք չպիտի գրէի...:

Ու սակայն, պարտաւորուած եմ գրել, ու իմ նիւթս պարտադիր է.— *Մեր Տունը:*

Թաղամասի ամենավերջին տունն է: Ան ամբողջովին չէ միացած քաղաքին, ու անկէ չի ալ կրնար բաժնուիլ...:

Մինչեւ իր մօտ հասնիլը, հասարակաց լոյսերը կը նօսրանան ու կը նիհարնան, եւ անոր իրական գոյնը աղարտուած չէ ծանուցումներով...:

Մեր տունը, նոր ու գեղեցիկ է եղած երբեմն, բայց հիմա խարխլած ու կիսաւեր...: Շատ տարիներ եղաւ որ կ'ուզենք նորոգել ու ընդարձակել, բայց դիւրութիւն չունինք...:

Երբեմն աւելի բազմանդամ էինք, բայց քիչւոր ենք հիմա...:

Ահա մեր ընտանիքի անդամները.—

Մայրս.— Ան, հակառակ իր շատ վիշտերուն, առողջ է տակաւին: Եւ հակառակ իր տարիքին, երիտասարդ ու գեղեցիկ...: Սակայն մեր դրացիներէն մէկը, զինքը առեւանգեց...: Երբ ես մեծնամ...:

Հնչակ է հօրս անունը: Ան եղած է հին ու իր ժամանակին յայտնի ռազմիկ մը: Շատ վէրքեր է ստացած...: Վիրահատութեան մը պատճառով կտրուած է իր ձախ ոտքը, ապա մէկ ուրիշ առթիւ, իր աջ բազուկը... Ան առողջ է թէեւ, բայց, մեր առտնին գործերուն համար, օգտակար չի կրնար ըլլալ...

Դաշնակցական կը կոչուի մեծ եղբայրս, որ մեր տան միակ աշխատող ձեռքն է: Ան նոյնիսկ լուացք կ'ընէ ու արդուկ... Շուկայէն գնումները կը կատարէ ու կը խնամէ այգին...Երբ մեր արտը կը հերկէ, ես իրեն համար լուծ կը քշեմ...

Բոլշեւիկը, իմ պզտիկ ու խորթ եղբայրն է: Ան տակաւին շա՛տ գէշ կը կարդայ, ու երբե՛ք չի կրնար գրել առանց սխալի... Ես զինք բնաւ չեմ սիրեր: Ան թուխս նստած հաւերու տակէն հաւկիթները կը գողնայ, բոյները կը քանդէ ու, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, իր զբաղումը մսագործարանի շուրջը վխտացող շուները կռուեցնելն է...

Ռամկավար անունով հաշմանդամ պառաւ մը կայ մեր տունը: Կ'ըսեն թէ մեր մէկ ազգականն է, բայց թէ մե՛ր ի՞նչն է, ես չեմ գիտեր... Ոլորվհետեւ չի կրնար քալել, այդ պատճառով ալ իր հացն ու ջուրը միշտ իր մօտն են...Նոյնիսկ ես, շատ անգամ իր տակը կը մաքրեմ... Ան, հակառակ որ բանի մը պէտք չի գար, բայց շարունակ կը մրմռայ, կը քրթմնջէ ու մէկու մը չի հաւնիր ... Չեմ գիտեր թէ ինչպէ՞ս, բայց կ'ըսեն թէ ան դրամ ունի եւ որոշած է Երուսաղէմ ուխտի երթալ, որ «հաճի» դառնայ...

— Ահա մեր տունը, կը հաւնի՞ս, սիրելի՛ ուսուցիչս...

ԱՃԱՊԵՐՑԻ

ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔԻՆ "ԲԱՑԱ,, ԱՅՍՕՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Թուրքիոյ մասին անցեալ ամիսներուն մէջ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն տրուած հարցարանը, բաւական հետաքրքրութիւն, կարծիք եւ տեսակէտ բերաւ հրապարակ, բայց դառ մը համեղ, որոշ ուղղութիւն մը գտնել, քիչեր միայն թելադրեցին։

«Դատարկ բան է անոնց քաղաքականութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը» բսաւ մէկը։ Ուրիշ մը «զօրաւոր են» գոչեց։ Երրորդ մը «զինուո՛ր, զինուո՛ր» բացագանչեց։ Չորրորդ մը՝ «Հայաստանի ճարտարապետութեան քաջալերենք» եւն. եւն.։

Կը տեսնուի որ բարի ձգտումներ կան, աւելի կամ պակաս իրատեսութիւններ, որոնք բոլորն ալ կարեւոր մանրամասնութիւններ են։ Մինչ մեզի պակասը գտնելն է՝ քաղաքականութիւնը։

* * *

Աղեքսանդր Մեծի արշաւները իրենց դրոշմը դրին Արեւելքի վրայ։ Աղեքսանդր էր որ հոն ծիլերը դրաւ Յունաստանի քաղաքակրթութեան եւ արուեստին։

Առանց նմանցնելու Մուսթաֆա Քէմալի քաջութիւնը, ընդունինք որ նոյնանման քաղաքական յաղթանակներ էին իրենները՝ ուրիշ ձեւերով։ Մանկական խորամանկութիւնը յաջողեցաւ ճամբայ գտնել համաձայնականներու անհամաձայնութեանց մէջէն եւ յաղթանակը պսակուեցաւ Փոլսոյ՝ վերագրաւումով եւ Լօզանի դաշնագրով։

Թուրք մտաւորական դասը, զարգացած երիտասարդութիւնը, կուսակցութիւնները, պետական մարդիկը, վերջապէս մեծամեծ պաշտօնէութիւնը օգուտ միայն ունէին այս քաղաքական յաղթանակէն, անկէ կը սպասէին իրենց ֆիզիքական եւ նիւթական փրկութիւնը. եւ դատնիսկ բուն տգէտ եւ միամիտ ժողովուրդը, որ միշտ վազելու պատրաստ եղած է ուր որ իր վարիչները զինք ղրկած են, նորէն հետեւեցաւ իր հին ճամբուն, ու ծափ զարկաւ Քէմալին։

Այստեղ անձը ստացաւ անհրաժեշտ կարեւորութիւնը։ «Հրաշակերտ»ը դարձաւ փաշա եւ կազի ... Բժշկեցա՛ւ «հիւանդ մարդ»ը, բայց պիտի առնէր անպայման այն բոլոր դեղերը, զորս բժիշկը պիտի տար, նոյնիսկ եթէ քիչ մը լեղի ըլլային անոնք....

* * *

Ամանուլլահի անյաջողութիւնը եւ աֆղանական ապստամբութիւնները եթէ որոշ քաղաքական հիմքեր ունին, ունին նաեւ գիտական արժէք։ Վերջապէս Ամանուլլահ կը սխալէր, երբ բարենորոգումներ կամ եւրոպականացում մտցնել կ'ուզէր խաւար Աֆղանիստանի մէջ, շփոթելով իր ժողովուրդը Թուրքիոյ ժողովուրդին հետ։ Ներկայ Թուրք ազգը դարերու շփում մը ունի ամբողջ եւրոպական ժողովուրդներուն հետ եւ ոչ-արհամարհելի լուսաւորեալ դաս մը՝ օժտուած ֆրանսական, գերմանական եւ ամերիկեան դաստիարակութեամբ։ Ժողովուրդը ինքն իսկ խառնուրդ մըն է արիական ցեղերու, բիւզանդական Յոյներու, Արաբներու, Ալպաններու եւ Մաճառներու։ Ալ Օսմանի թիւրքմէնները չեն անոնք, այլ կը պարունակեն իրենց մէջ արեւմտեան քաղաքակրթութեան խմորէս ընդունակ որոշ տարր մը։

Բացի գրի փոփոխութենէն, բոլորը դիւրատար բաներ էին արդէն։ Հանրապետական վարչաձեւը խրտուիլակ էր, ինչպէս իրենք կ'ըսեն՝ «Տէրը փոխուած էր»։ Խալիֆայի հարցը գործնականօրէն լուծուած էր, կրօնքը և կրօնաւորութիւնը բաժնուած՝ կորսնցուցած էր իր կենդանական արժէքը։ Ֆէսը, Ֆէրաճէն և բազմակնութիւնը արդէն շնորհէ ինկած էին, իսկ դատական օրէնքները մեծ տարբերութիւն մը չէին բերեր բուն դատավարութեանց վրայ, որովհետեւ իրենցմէ էր նորէն դատողը։

Գրի փոփոխութիւնը, սակայն մեծագոյն գործը պէտք է համարել այն քաղաքակրթութեան, զոր Քէմալ բերաւ Թուրք ազգին։ Հաւանաբար այս բանին համարձակութիւնը չունենար Խալք կուսակցութիւնը, բայց քանի որ ամէն բան յաջողեցաւ եւ ճամբան հարթուած էր, անհրաժեշտ էր չընկրկիլ վերջին քայլին առջեւ։

Մտաւորականութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը անշուշտ ներքնապէս դէմ էին գրերու լատինացման, բայց Քէմալի քաղաքական փառքերն ու հմայքը ազդակներն եղան այս առթիւ ալ լռեցնելու եւ խոնարհեցնելու համար Թուրք վերին դասը։ Մանաւանդ որ կախաղանի վախը մտած էր ամէնուն սրտին մէջ։

Ամփոփելով բսենք.— Թէեւ Քէմալի բերած քաղաքակրթութիւնը ծանօթ էր Թուրք յառաջացեալ դասակարգին, բայց զանազան պարագաներու մէջ ոչ- ամբողջապէս հասուն եւ ապաժամ ըլլալով հանդերձ, քաղաքական ուժին շնորհիւ արմատ դրաւ եւ անհաւանական չէ իսկական իրագործումը։

* * *

«Իզատամ»ի խմբագրապետը առիթով մը կը խոստովանէր թէ Հայերը Թուրքերէն առաջ են. եօթանասուն տարի առաջ թարգմանած են Տէլէմաքը եւն.։

Ճիշդ է, Հայերը իրենց հնդեւրոպական ծագումի ուժիմութեամբ շատ աւելի առաջ քաղաքակրթուած էին։ Դեռ չորրորդ եւ հինգերորդ դարերուն, քրիստոնէական դաստիարակութեան եւ բարձր գրականութեան ճաշակը ունէին, իսկ մինչեւ հիմա ալ Թուրքերէն բարձր են մշակոյթով, արհեստով եւ վաճառականութեամբ։

Բայց այս իրականութիւնը, ի՞նչ չական արժէք ունի կամ ունեցած է մեզի համար. ի՞նչ արժեցին դո՛ւք, եկեղեցիներ, «Տէլէմաք»ներ և «Թշուառներ»... երբ բիրտ ուժը եւ քաղաքականութիւնը եկան մեր միամիտ գլուխներուն։ Սխա՛լ, սխա՛լ, սխա՛լ. մեզի պէտք եղածը քաղաքականութիւնն է իր բոլոր լրացուցիչ տարրերով։

Ամօթով պէտք է յիշենք, եւ «Իզատամ»ի պէս մենք ալ քաջութիւնը ունենանք խոստովանելու, մեր պապերու խոր քունը՝ մինչեւ առկէ 80 տարի առաջ՝ եկեղեցիներուն անկիւնը, մինչ Թուրքը, խաշնարած Օսմանը, իր ուժին կռթնած Քէօթահիայի եւ Էսկիշէհիրի արօտատեղիներէն գլուխը վեր՝ ձեռքը սուր ու կրակ, ասպարէզ կարդացեր է ամբողջ Բիւզանդիոնի քաղաքակիրթ կայսրութեան եւ Եւրոպայի։ Թուրքը յաղթեր է, տիրեր է քաղաքականապէս, եւ իր ուժով գներ է դարերու քաղաքակրթութիւնը մէկ օրէն... (Թէ ո՛րքան իսկական արժանիք ունի եղեր այդ դասակարգը, այդ ուրիշ հարց է)։

Իմ պապերս, շինարար ճարտարապետներ (հայկ. ճարտարապետութիւն), աղքատ եւ յաղթուած բոյաներ՝ կաղ էշերով եկեր են շինելու համար ապարներու եւ փաշաներու մզկիթները, որոնցմով օտարներու առջեւ կը պարծենայ այսօր այս ինչ Թրքասէրը, իբրեւ Թրքական ճարտարապետութեան նըմոյշ։ Ու հայ ամիրաները երկու ժամ շինելով կամ գերեզմանոցի չորս պատեր բարձրացնելով օրօրեր են գիրենք։ Խե՛ղճ պապերս։

Դժբախտաբար պատմութիւնը տարբեր ձեւի տակ նո՛յնն է եւ այսօր։ Չգենք մեր զղացումները, անցեալը, անհատապաշտութիւնն ու բնական ծիրքերը իրենց տեղը եւ հետեւինք իրականութեան։ Քէմալ չպրտեց իր Թշնամին, արթնցուց իր ժողովուրդը, ընդունեց Եւրոպայի քաղաքակրթութիւնը եւ կը ջանայ իրականացնել զայն իր քաղաքական ժակէնով։ Իսկ մենք նորէն աղքատ ու ցրիւ, շշմեր ենք, մնացեր։ Մէկ մասը Երեւանի մէկ պատին տակ, միւս մասը Եւրոպայի եւ համայն աշխարհի հնաւոր ծագերուն մէջ։ Ամէնքս ալ կը ծառայենք օտարին, իբրեւ նոր բոյաներ։

Եւ ամօթով պէտք է յիշեն մեզ ալ մեր յաջորդները, որոնք մեր հրացն ու հաւատքն ,ալ չպիտի կրնան ունենալ թերեւս, եթէ մենք շարունակենք այս ճամբան։ Բաւակա՞ն է, որքան օտարին ծառայեցինք, բաւակա՞ն է որքան մութին մէջ խարխափեցանք, բաւակա՞ն է որքան առանձին-առանձին ուղղութիւններով զարկինք մեր բահը տեսնե՞նք վերջապէս թէ ոլոր եւ միակամ քաղաքականութեան մը պէտքը կայ։ Կուսակցութիւնները կրնան մնալ, բայց պէտք է ունենան «Հայկական քաղաքականութեան Մէկ հիմնական շրջագիծ»։

Եզրակացութիւն.— Կը տեսնենք որ մեր մեծ դրացին Թուրքը կ'ընթանայ դէպի նոր բազոյն քաղաքակրթութիւն. Ներկայի երեւոյթը կրնայ վաղը իրական դառնալ։ Արդ, նկատելով որ ինչպէս պատմութիւնը եւ Թուրքիոյ վերելքը ցոյց կուտայ, քաղաքականութիւնը կարեւորագոյն ազդակն է ժողովուրդներու քաղաքակրթումին, անհրաժեշտ է պայմաններու ներած չափով իսկ ունենալ որոշ ազգային քաղաքական ուղի, պահելու համար իբրեւ ազգ ապրելու մեր իրաւունքը։

Պ. ՑՐՈՒՆՃԵԱՆ

Պէրլին

«ՇՈՒՇԱՆԻԿ»

Chouchanik,

La Jeune Arménienne

Շատ բան գրուած է 1915 18ի հայկական ողբերգութեանց վրայ, Ամբողջ գրականութիւն մը ունինք որ արիւն եւ արցունք կը հոտի եղած են օտարներ ալ որոնք էջեր լեցուցած են հայկական ջարդերու պատմութիւններով։

Սակայն այս վերջիններէն ոչ մէկը մինչեւ հիմա կրցած էր տալ իրական պատկերը այն մեծ սպանդին որ երեք տարի անընդհատ հայ արիւնով ներկեց Անատոլուի եւ Թրքահայաստանի լեռներն ու ձորերը եւ Լիբանանի ու Սուրիոյ անապատներն ու կիրճերը։

Ցասը տարի վերջ ահա Պ. Ժէհան տը Րոհէ — Հայերու մեծ բարեկամ մը, բայց անծանօթ մը դժբախտաբար — կուգայ, Ֆրանսերէն լեզուով իր վերջերս հրատարակած մէկ հատորովը, տալ այնքան ճշգրիտ, այնքան յստակ պատկեր մը մեր անցեալ դժբախտութիւններուն որ ընթերցողը կը մնայ ապշահար թէ ինչպէս վերապրեր է ցեղը։

«Շուշանիկ, երիտասարդ հայուհին», այս է անունը հատորին, վէպ մը ինքնին։ Ոչ մէկ ջանք գրական գործ մը արտադրելու ընդհանրապէս՝ դէպքեր միայն, պատմուած պարզ լեզուով մը, իրական դէպքեր, իրենց բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ իսկ։ Եւ այդ բոլորին մէջէն երեւան կուգայ հայ ոգին, հայ նկարագիրը՝ դիտուած այնքան հարազատ կերպով՝ օտարի մը կողմէ։

Ջարդ, հալածանք, սպանութիւն, թալան, բռնաբարում եւ ըմբոստութիւն — ամբողջ մեր պատմութիւնը՝ խտացուած 250 էջերու մէջ ուր Շուշանիկ, վանեցի աղջիկ մը, մերթ գնչուհիներու մէջ, ոտքերը բոպիկ, կէս անօթի, կէս կուշտ, բայց սիրտը ձեռքին, մերթ մեծապետայ «չարչաֆ»ով գրպանը լեցուն, դէմքը ծածկուած, բայց միտքը հեռուն — իր դժբախտ քոյրերուն — հեծծում եւ յարգանք միայն կ'ազդէ ընթերցողին։

Պէտք է կարդալ գիրքը։ Լաւ է վերյիշել երբեմն այն սեւ օրերը, գոնէ չմոռնալու համար։

Վ. Մ.

ԽՄԲ. — Յաջորդով աւելի մանրամասնօրէն կը ներկայացնենք այս հատորը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վերջերս առիթ ունեցայ այցելելու Դպրոցասէրի վարժարանը, Ռէնսիի մէջ (Փարիզի արուարձան)։

Աշխարհաքաղաքացի Փարիզին ճիշտ քովիկը այդ վարժարանը կը ներկայանայ իբրեւ հայ տուն մը, ուր մարդ ինքզինքը կը զգայ տանձէկ միջավայրի մէջ։

Մեր բոլոր բարի զանկութիւնները թող երթան այս հիւրընկալ յարկին. հայ աղջիկներու համար հ. յ. տիկիններու կողմէ հիմնուած այս հաստատութեան, որ գրեթէ յիսուն տարիէ ի վեր կը տեւէ։

Այդ յիսուն տարուան կենդանի գործը վեր է ամէն գնահատութենէ։ Մեր կեանքի շարաշուք պայմաններուն հակառակ, իր արծաթ յոբելեանին մօտեցող այս դպրոցը աննախընթաց գործ մըն է, որ հայ կինն ու ձեռներեցութեան, յարատեւ եւ հաւատաւոր կամքին կը պարտի իր գոյութիւնը։ Եւ մանաւանդ չմոռնանք նաեւ որ այդ տունը — ինչպէս օրը օրին իր ճակատի քրտինքով ապրող աշխատաւոր ընտանիք մը — հաստատուն եկամուտներու, հարուստ հասոյթներու վրայ չէ կրթնած երբեք. Հանրային համակրութիւնը, ընդհանուրին աւելի կամ պակաս, բայց միշտ սրտաբուխ օժանդակութիւնները յարատեւօրէն, նեղ կամ լայն օրերուն մէջ հասած են իր խնամակալ կանանց եւ այդ Նուիրական կանթեղին մէջ իւղը լեցուն, ճրագը միշտ վառ պահած են։

Դպրոցասէրը վերջին տարիներու ակնկոծումէն ատանդական, այլեւս հիմակ կը թուիթէ գտած է հաստատուն կռուան մը։

Ռէնսիի նորակառոյց շէնքը, թէեւ ոչ այնքան նոր, ոչ այնքան լայն, բայց ունի իր անուրանալի առաւելութիւնները գործնական տեսակէտով. վեց ամիսէ ի վեր արդէն մասամբ շէնքին պատշաճելով, մասամբ շէնքը իրեն պատշաճեցնելով, տուն տեղ եղած է այս բազմանդամ ընտանիքը— 250 հոգիներու։ Նեղ միջանցքի մը մէջ «փարավան» մը բաւական եղած է առանձնելու սենեակ մը, ուր կարի մեքենան կը դառնայ. իսկ թէ որքան բանիմացութիւն անհրաժեշտ է մաքուր պահելու համար ամբողջ աշակերտութիւնը շէնքի մը մէջ, ուր բաղնիքը կը պակսի,— առինք հայ տանտիկինները կրնան հասկնալ եւ կրնան գլուխ հանել։

Իր ներկայ վիճակին մէջ, Դպրոցասէրը ունի երկու բաժին, ուսումնարանը 6 դասարաններով եւ արհեստանոցը՝ չափահաս աղջիկներու յատուկ։

Բուն իսկ ուսումնարանի ձգտումն է սանուհիներուն ապահովել կարելիի սահմանին մէջ, բարձրագոյն նախակրթութիւն մը, ուր ջանացուած է հաշտեցնել տեղական լեզուի դասաւանդութեան հետ։

Ծրագրին մէջ լայն տեղ տրուած է բնական եւ ձեռային աշխատանքներու (ձեւագիտութիւն, ձեռագործ, կար) ինչպէս նաեւ առեւտրական գիտութիւններու (տոմարակալութիւն), նկատի առնելով որ կեանքի հասունը աւելի մեծ համեմատութիւններով հրապարակ կը քաշէ կամ կը քշէ դժբախտաբար իգական երիտասարդ սերունդը։

Արհեստանոցի բաժնին մէջ սանուհիները օրական երկու ժամ միայն կը յատկացնեն տոհմային դասերու կամ Ֆրանսերէնի, մնացեալ ամբողջ ժամանակը վերապահուած է ձեռագործային զանազան աշխատանքներու, կարող վարիչներու հսկողութեան տակ. «Թրիքօթաժ», «պրօտըրի», կար ու ձեւ եւ այլն, իրենց տեղն ունին։

Տիկնանց վարժարանը սկսած է յարաբերութիւն մշակել որոշ տուներու հետ եւ յաճախ ապսպրանքներ ստանալ։ Պարզ է որ այս պայմաններու տակ չափահաս սանուհիները ի վիճակի կ'ըլլան օր մը դուրս արհեստանոցներու մէջ պաշտօն մը գտնելու, եւ ինքնաբաւ դառնալու, եթէ բարի բախտը անոնց առջեւ չբանայ ամուսնական յարկի դուռը։

Սանուհիները առողջապահական լաւ պայմաններ կը վայելեն դպրոցէններու։ Ընդուշտ փափկաճաշակ ճաշացուցակ մը չունի եւ չիկրնար ունենալ իր միջոցներուն մէջ համեստ այդ վարժարանը։ Բայց սանուհիներու առողջ եւ կենսուրախ արտաքինը կ'ապացուցանէ թէ անոնք ունին ինչ որ անհրաժեշտ է եւ էական. պարզ բաւարար սնունդ, գործօն կեանք եւ բացօթեայ կեանքի, մարզանքի հնարաւորութիւն։

Ինչպէս գիտէք. Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը ներկայ գործին սահմաններուն մէջ չուզեր պարփակուիլ անիկա իր աւանդութիւններուն հաւատարիմ՝ Նոր յառաջդրութիւններ կը սնուցանէ. Նպատակ ունի վերակենդանացնել իր մէջ վարժուհիներ՝ որ երբեմն անփոխարինելի ծառայութիւն մը մատոյց հայ գաւառի կրթութեան։ Այսօր, հայ գաղութներն են որ նոյն հրամայական պահանջը ունին կրթական մշակուհիներու։

Դպրոցասէրը իրաւունքը ունի շօշափելի համակրանքի։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

1929Ի ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Նախորդ երկու գրութիւններով, կարգ մը մանրամասնութիւններ տուեր էինք տուրքերու մասին։ Ներկայ յօդուածը կուգայ դասաւորել նախապէս տրուած տեղեկութիւնները, աւելցնելով նաեւ կարգ մը կարեւոր ծանօթութիւններ։

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՏՈՒՐՔԵՐ

Փետրուար 1էն առաջ, գործատիրոջ կողմէ՝ տուրքերու վարչութեան ըլլալիք յայտարարութիւն։

Յայտարարութիւնը պէտք է ըլլայ ամսաթոշակներու, օրավարձքերու, զանազան առթիւ տրուած բացառիկ վարձատրութիւններ, ցկեանս թոշակներու (rentes viagères) եւ տարեթոշակներու մասին, հետեւեալ կերպով—

Ա.— 1928ի ընթացքին, գործաւորներու եւ պաշտօնեաներու վճարուած թոշակներ եւ վարձքեր, երբ գումարը կ'անցնի 10,000ը։

Բ.— Ձեռնարկին վարիչներուն, տնօրէններուն, վարչական խորհուրդի անդամներուն տրուած բացառիկ վարձքեր, ինչ որ ալ ըլլայ գումարը։

Գ.— Միջնորդներու տրուած միջնորդչէքներ, եւ ոչ-առեւտրական արհեստներու շահատուրքին ենթակայ անձերու տրուած (փաստաբաններ, խորհրդականներ, մասնագէտ-հաշուակալներ, եւ լն)վարձքեր, երբ գումարը կը հասնի 1000 ֆրանքի։

1928ի մէջ վճարուած ցկեանս թոշակներու եւ տարեթոշակներու յայտարարութիւնը պէտք է ըլլայ ստացող անձերուն կողմէ, երբ գումարը կ'անցնի 1250 ֆրանքը։ Բացառութիւն կը կազմէ աշխատանքի արկածեալներու տրուած ցկեանս թոշակը։

Զանգուածը կամ սեփ… տարարութիւնը կ'ենթարկ… ֆրանք տուգանքի։

ՄԱՐՏ 1ԷՆ ԱՌԱՋ.— … 31ին, եթէ հաշիւները փ… են 1928 դեկտեմբերին)

Առեւտրական եւ ձեռ… արուեստական շահերու տուրքեր

Յայտարարութեան կց… կցել շահութաբեր հաշ… ցոյց տալով 1928ի հաշ… մէջ արձանագրուած շա… կայն այն առեւտրակա… րոնք 50,000էն աւելի… ըրած, կրնան առանց այս… մասնութիւնները, տալ… իսկ յայտնել թէ հարկ… րու հետեւեալ դասակարգ… մէկուն կը պատկանին

Շահ.. մինչեւ 800 … 801էն 1500.— 1501էն … — 3001էն 5000.— … 7000.— 7001էն 1… 10001էն 15000.— … 20000, 20001էն 2… 25001էն 30000.— 3… 35000.— 35001էն 4… 40001էն 45000.— 4… 50000,

Օրինականապայմանաւ ամս… քին յայտարարութիւն չը… հանդէպ, տուրքերու վար… ինքնաբերաբար կը նշանա… քը՝ իբր տուգանք ա… հարիւրին 25։

ՄԱՐՏ 1ԷՆ ԱՌԱՋ.— … հանուր գործառնութեան… մասնաւոր տուրք (Taxe … le sur le chiffre d'affaire…

Այսպէ , 1929ի … նուր գործառնութեանց յայ… րութիւն, եթէ գումարը կ'… միլիոն ֆրանքը, Ա.— Ա… տատութիւններուն կողմէ, … գլխաւոր գործն է ապրանք… եւ ուտեստեղէնի փոքր … տուրը։

Բ.— Դրամական եւ … հաստատութիւններու կողմ…

Գ.— Ապահովագրական … յողական եւ նման … կողմէ։

Տուգանք՝ 25% յաւ… Ոչ-առեւտրական ա… րու շահատուրք.— Մա… առաջ։

Յայտարարութիւնը … յիշատակէ նախորդ տար… հանուր շահին գումարը, … կիրարկման վերաբերեալ … եւ զուտ շահը։

Գալով գրական, … արուեստագիտական ա… թիւններուն, որոնց շահ… չէ ստանալ տարուէ տար… գրգռուողները կրնան … որ իրենց տուրքը նշանակ… խորդ հինգ տարիներու … սոյթներու եւ ծախսերու … նկատի առնելով։

Յայտարարութիւն … պարագային, երբ տուգան… յաւելում։

Գործառնութեանց … մարին վրայ տուրք (Ta… le chiffre d'affaires)

Այս տուրքին ենթ… բաժնուած են երկու … դասակարգերու

Ա.— Կանխագուշակ … ժամկէտ գնահատման վր… նախճարով հարկատուներ

Բ.— Միահաղոյն … ման եղանակով հարկատու…

Այս երկու գլխաւոր … կարգէն դուրս, կայ նաեւ … մը, որուն համաձայն, … տուները պարտաւոր են … միտ, անուղղակի տուրքեր… կահաւաքին կողմէ նշանա… օրերու ընթացքին, յայ… խորդ ամսուան մէջ … ծառնութեանց ընդհ. գում…

Տուգանք.— Առաջին … նայլին, յապաղած իւրա… ամսուան համար 100էն … ւելում տուրքի գումար…

...երկրորդ եռամսեայի 100ին 1,5 ... 100ին 2 երրորդ եւ չորրորդ եռամսեաներուն համար։

Առաջին դասակարգին պատկանողները պէտք է որ Մարտ 15էն առաջ, երկու օրինակով իրենց նախորդ տարուան գործառնութեանց գումարը յայտնեն։

Իսկ ամէն ամիս, անոնք որ 100000 ֆրանքէն աւելի վաճառում կամ տարեկան 40000 Ֆր. միջնորդչէք կ'ունենան՝ 30 ապրիլէն, պարտաւոր են իրենց նախորդ ամսուան գործառնութեանց իրական գումարը յայտնել եւ վերջապէս կարգադրել իրենց տուրքը։

Ցուցանք՝ նոյնը։

Բ. դասակարգի ձարկատուները.— Փետրուար 1էն առաջ, այս դասակարգին մէջ կը մտնեն անոնք որոնց գործառնութիւնը չանցնիր 300000 ֆրանքի վաճառումը կամ 40000ի միջնորդչէքը։

Տուրքերու վարչութեան պէտք յղել խնդրագիր մը ուր նշանակած ըլլան անուն եւ բնակավայր, գործատեղիի հասցէ, գործին տեսակը, գործառնութեանց գումարը։ Պէտք է նաեւ նշանակել թէ տուրքի ո՞ր սակին ենթակայ կը համարէ ինքզինքը 100ին 2ի, 100ին 2ի, թէ բնաւ ենթակայ չէ այդ տուրքին։

** Արտասահմանի մէջ, եկամուտի աղբիւրներ ունեցողներուն, ինչպէս նաեւ աշխատութեան տուրքին ենթականերուն մասին, գրեցինք առաջին յօդուածով մը։

Անհրաժեշտ կը նկատենք ուղղում մը ընել։ Առաջին յօդուածին մէջ, խօսելով արտասահմանէն ստացուած եկամուտներու մասին («Յառաջ» 9 Յունուար), անուշադրութեամբ գրուած էր թէ Ֆրանսա բնակող օտարականներն ալ ենթակայ են այդ տուրքին։ Օրէնքի այդ տրամադրութիւնը կը պատկանի միայն այն Ֆրանսացիներուն, որոնք սովորաբար Ֆրանսա կը բնակին եւ արտասահմանի մէջ եկամուտի աղբիւրներ ունին։

ԼԵՆԻՆԻ ՄԱՍԻՆ ԳՐՔԵՐ

Մոսկուայէն տրուած լուրի համաձայն, սովետական տպագրիչները վերջին 10 տարիներու ընթացքին, հրատարակութեան տուած են 13 միլիոն հատորներ Լէնինի եւ անոր գործին շուրջ։ Հրատարակութիւններն եղած են 38 տարբեր լեզուներով։ Ասկից զատ, հրատարակ հանած միլիոնաւոր հատորներ, որոնցմով կը մեկնաբանուին բոլշեւիկ յեղափոխութեան պետին վարդապետութիւնները։

ՌՈՒՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ-ՄԱՅՐԸ

Հետաքրքրական դէմք մըն է Կատերինա Բրէշքօ-Բրէշքովսքայա, որ կոչուեցաւ «Ռուս յեղափոխութեան մեծ-մայրը»։ Փրակայի մէջ կը տօնէ իր 85րդ տարեդարձը։ Անդուլ ու յամառ պայքարող մը եղած է այս կինը, որուն ամբողջ կեանքին, ամբողջ գործունէութեան նշանաբանն է եղած տապալել միապետութիւնը, ազատագրել ռուս ժողովուրդը եւ զայն տէրը դարձնել իր ճակատագրին։

Անոր կեանքը եղած է յեղափոխական հոյակապ վէպ մը, ամէնէն մաքուր ու յանդուգն արկածներով լեցուն։

Ծնած է 1844ին։ 1871ին կը լքէ իր ընտանիքը, ամբողջովին նուիրուելու համար յեղափոխութեան։

1873ին, մէկ տարուան ընթացքին կը յաջողի մերձեցում մը առաջ բերել կեդրոնական կազմակերպութիւններուն միջեւ եւ կը ստեղծէ «Քիէվի Համայնքը»։ Յետոյ կը մեկնի գիւղերը՝ յեղափոխական քարոզչութեան համար։ 1874ի սեպտեմբերին կը ձերբակալուի գիւղի մը մէջ ու կը դատապարտուի 4 տարի բռնադատութեան Պօղոս-Պետրոս կոչուած չարաչուք ամրոցին մէջ։ Հազիւ արձակուած՝ կը մասնակցի դարձեալ յեղափոխական գործի մը ու կը դատապարտուի հինգ տարի աքսորի Պէպի Պարկուզի, հազար վերստ ճամբայ կը քալէ, «Հասարակ» ոճրագործներու ընկերակցութեամբ, հասնելու համար իր աքսորավայրը, ուրկէ փախուստի առաջին փորձ մը կ'ընէ, բայց կը ձախողի. կը ձերբակալուի ու իր պատիժին վրայ կը բարդուի 4 տարուան թիապարտութիւն մը եւս. 40 խարազանի հարուածներով։

Վերջապէս, կը յաջողի փախչիլ եւ կ'անցնի արտասահման ուր չի դադրիր գործելէ. կը կազմակերպէ բողոքի հրապարակային միթինկներ, կը գրէ բազմաթիւ յօդուածներ՝ քարոզելով սարսափ եւ զինեալ ապստամբութիւն ցարական բռնապետութեան դէմ։

Մեծ պատերազմին, դարձեալ կ'աքսորուի Սիպերիա։ Յեղափոխութեան, ժամանակաւոր կառավարութիւնը զինքն ազատ կ'արձակէ։ Կը վերադառնայ յաղթական։ Իր կեանքին երազն է որ իրականացած է.— Սահմանադիր ժողով. Հանրապետական կառավարութիւն։ Բայց յանկարծ, ամէն ինչ նորէն կը մթագնի։ Բոլշեւիզմը կուգայ ամէն ինչ քանդել։ Եւ դարձեալ, «Մեծ-Մայրը» կը նկատուի «օրէնքէ դուրս» արարած։ Ստիպուած կը լքէ Ռուսիան, որուն ազատագրութեան նուիրեր էր իր կեանքը ու կը մեկնի Ամերիկա։ Անկից կուգայ Եւրոպա, եւ հաւաք ուրեմն, կը հաստատուի Փրակա, ուր իր բարեկամները կը տօնեն իր 85րդ տարեդարձը։

Ահա իր 46 տարուան յեղափոխական գործունէութեան հաշուեկշիռը։

14 տարի բանտ կամ թիապարտութիւն, 13 տարի աքսոր՝ Սիպերիա, 10 տարի «ստորերկրեայ աշխատանք», 6 տարի ստիպողական հեռացումի տակ, 2 տարի Եւրոպա եւ միայն 8 ամիս՝ Ազատ Ռուսիոյ արեւուն տակ... որմէ կը փախչի, պատրանաթափ, նողկանքով լեցուած։

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴԻՐ ՄԸ ԵՒ ԱՖՂԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աֆղանիստանի վերջին դէպքերուն մասին, ամէնէն հակասական լուրերը կը շարունակեն շրջիլ։

Բայց, բացայայտ է թէ Ամանուլլահի կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ տեղի ունեցած բախումները, ըմբոստութիւններն ու խռովութիւնները, մասամբ մը թելադրուած ու կազմակերպուած են ստուերի մէջ ծածկուած անձերու կողմէ։

Այս խորհրդաւոր անձերուն մէջ, ամէնէն հետաքրքրականն է Լինքըլն, որուն կեանքը իր չափահաս տարիքէն սկսեալ, պիտի կըրնար առատ նիւթ մատակարարել վիպասանի մը երեւակայութեան։

Լինքըլն այսօր մօտ 60 տարեկան է։ Ծնած է Սինակոկի սպասաւորի մը, կը նշանակէ թէ ծագումով հրեայ է։ Մինչեւ 18 տարեկան, կ'ապրի իր ծննդավայրին մէջ, ուրկէ յանկարծ կը մեկնի։

Երկար տարիներու լռութենէ յետոյ, Լինքըլն երեւան կուգայ իբրեւ բողոքական ջերմեռանդ եւ համբաւաւոր քարոզիչ։ Անկից յետոյ, անգլիական քաղաքական կարեւոր դէմքի մը անձնական քարտուղարութիւնը կը ստանձնէ։ Յաջողած է ստանալ անգլիական քաղաքացիութեան իրաւունք եւ օր մըն ալ, իբր ազատական երեսփոխան, կը մտնէ անգլիական խորհրդարան։ Հոն ալ մեծ յաջողութիւն կը գտնէ իր կրօնաշունչ ճառերով եւ արտաքին քաղաքականութեան հարցերուն մէջ իր երկար միջամտութիւններով։

Սակայն, շուտ յաջողելու իր տենչանքին մէջ զեղծումներ կը գործէ, որոնց հետեւանքով կը բանտարկուի։ Այս կերպով վերջ կը գտնէ անոր դէպի վեր սլացքը։ Բայց մարդը կանգ չառներ։ Վտանգաւոր ձեռնարկներու, արկածալից դրութիւններու ճաշակը զայն կը մղէ լրտեսութեան, ու մեծ պատերազմին, ոչ ոք գիտէր թէ ի՞նչ դերերու մէջ կը վառէ իր մասնաւոր գործունէութեան եռանդը։ Պատերազմէն յետոյ ան Գերմանիոյ մէջ է, այն շրջանին որ երկիրը ենթակայ է խառնակութեան եւ ամէն տեսակ շահատակութեան գիրկը։ Ոմանք կ'ըսեն թէ այս տղան, պատուելին այս պատրաստակամութեամբ կապուած է Քափփի, որուն պետական հարուածի ձեռնարկը գլուխ չէ ժառանգած։

Գերմանիոյ մէջ ձախողելէ յետոյ, կ'անցնի Սէյլան, ուր պաշտօն մը կը գրաւէ հոգեգործութեամբ, բայց հանգարտ կեանքը կ'երեւի ծանր կը գտնէ իր սրտին եւ երկիր վրայ ձգելով հող ու գանձ, կը վազէ Չինաստան, ուր խռովութիւնները ծայր առած էին։ Հոն այս անգամ, զինքը կը գտնենք պատմական սաճարի մը մէջ, որուն ամէնէն յարգելի անձնաւորութիւններէն մէկն է։

Իր զաւակը, որ սպայ էր անգլիական բանակին մէջ, կ'ենթարկուի մահապատժի, դաւաճանութեան յանցանքով։ Վճիռը կը գործադրուէր այն պահուն, երբ հայրը կը հասնէր. Դառնացած՝ Լինքըլն կը հեռանայ Անգլիայէն։ Այս տրամին հետեւանքով էր շատեր կ'ուզեն դեր մը վերագրել այս անօրինակ հօր, աֆղան ըմբոստութեան մէջ, որ կերպով մը անգլիական ազդեցութիւնը թօթափել կը ձգտի։

Իր զաւկին գլխատումէն յետոյ, կը վերադառնայ Չինաստան, ուր պատմական շրջաններու մէջ որքան մեծ, նոյնքան ալ խորհրդաւոր է իր ազդեցութիւնը։ Հոն չի մնար սակայն. կ'անցնի Աֆղանիստան։ Ըստ ոմանց, հոն կը ջանայ ժողովուրդը գրգռել Ամանուլլահի եւ անոր բարենորոգումներուն դէմ։

Այս կերպով է որ ան, կը կարծուի գործակցած ըլլալ բոլշեւիկեան գրգռումներուն, ընդդէմ Անգլիոյ։

Անհաւանական չէ որ Լինքըլն իր վրէժը լուծելու համար Անգլիայէն, որ իր զաւակը գլխատեր էր, մեծ ջանք թափած ըլլայ, Արեւելքի մէջ հարուածելու համար անգլիոյ ազդեցութիւնը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԸ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ.— Կիրակի օր, Անիէռ Պուա-Քոլոմպի մէջ հիմը գրուեցաւ Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի մասնաճիւղին։ Հակառակ առաջին ժողովը ըլլալուն, ներկաները ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէին։

Տիկին Լ. Շանթ երկարօրէն բացատրեց Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի նպատակը եւ ըսաւ.

— «Բնական է որ մենք չենք կարող մեծ խոստումներ եւ յաւակնութիւններ ընել, բայց համեստօրէն կրնանք ըսել թէ շատ մը կէտերու մէջ, Կ. Խաչի ընկերակցութիւնը օգտակար կ'ունենայ, օրինակ՝ պայքարիլ այլասերման դէմ, որու համար արդէն դասավայրը ապահովուած է, պայքարիլ հիւանդութեանց դէմ, որու համար մենք կրնանք տրամադրել բժիշկ մը, դասախօսութիւններ ընելու։ Պայքարիլ մանուկներուն վատառողջ դաստիարակութեան դէմ։ Դժբախտաբար հայ կիներէն շատերը անտեղեակ ըլլալով որոշ գիտական մեթոտներու, անխնամ կը մեծցնեն իրենց զաւակները։ Այնքանն ալ բաւական է որ հայ տիկինները եւ օրիորդները իրենց մասնակցութիւնը բերեն»։

Արդարեւ սրտի մօտիկ եւ իրագործելի առաջադրութիւններ։

Հայ տիկին եւ օրիորդ. ինչո՞ւ դուք չպիտի ունենաք այն ձիրքերը զորս ունի Ֆրանսուհին։ Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ կիները պետական պաշտօններ կը վարեն։ Դուք չպիտի՞ ուզէիք գոնէ ազգային գործերու մէջ փոքր դեր մը ստանձնել։ Ձեզի չեն առաջարկեր ծանր աշխատանքներ, այլ կը թելադրեն ձեր օգտին համար իսկ միանալ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչին, կարգ մը հանրօգուտ եւ գործնական ձեռնարկներու համար։

Արդէն ընտրուած է ժամանակաւոր վարչութիւն մը, որուն կ'անդամակցին տիկիններ Յովհաննէսեան, Սմուէլեան, Օրիորդ Ցոնեան, Գ. Աթայեան եւ Հիւսեան։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Տիթրոյթէն (Մ. Նահանգներ) Գ. Գ. Ադամեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Մկրտիչ Քինյուրատեանի, Հալէպ։

Բնական է որ ժողովուրդը քաջալերէ սոյն ձեռնարկը։ Գործող մեքենան պատրաստ է...

** Շրջանիս մէջ երկու տարի առաջ Ազգ. Միութիւն մը կազմուած էր, որ դժբախտաբար մեծ գործունէութիւն եւ կեանք չունեցաւ։

Կայ Հ. Մ. Ը. Միութեան մասնաճիւղ մը որու վիճակը առայժմ անորոշ է, բայց գոնէ վերակազմելու ջանք ընող հոգիներ չեն պակսիր։

Վերջերս կը լսենք Հօկի մը ձայնը, բայց տակաւին վարագոյրին ետեւ։ Ձեռնարկողներն իսկ չեն գիտեր թէ ինչի պիտի ծառայեն։ Հ. Յ. Դ. «Երազգոյն» ենթակոմիտէն ջանք չի խնայեր ժողովուրդին մէջ հայ ոգին վառ պահելու։ Իր գրադարանը այսօր, ներկայանալի վիճակ մը ունի, շնորհիւ տքնաջան աշխատանքներու։ Մանաւանդ Րաֆֆիի գլխաւոր գործերը նոր փայլ մը տուին գրադարանին որ գիրք կը տրամադրէ բոլոր փափաքողներուն։ 15 օրէն կ'աւարտի շինութիւնը հաւաքատեղիի մը, որ թէեւ համեստ, բայց «մերը» պիտի ըլլայ, որովհետեւ խումբ մը երիտասարդներ քրտինք կը թափեն։

Ա. Ռազմունի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈ՞Ղ ԹԷ ԳՐՔԻ ՍԻՐԱՀԱՐ.— Թէ երկուքն ալ. երկար փնտռտուքներէ յետոյ, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել մէկը, որ առանց ձեռքը դրամապանակին դպցնելու գտած էր հոյակապ գրադարան մը կազմելու միջոցը։ Մարդը կը կոչուի Պէց, որ ըստ իր յայտարարութեան վկայեալ բժիշկ է Պերլինի համալսարանէն եւ լեզուագէտ եւ երբ բժիշկ կը գործէր գերմանական ... մը մէջ։ Օր մը վաճառական մը, իր հիւանդ աղջիկը տարաւ բժիշկին, որ զայն դարմանեց ինքնատիպ եղանակով մը,— հետը սիրաբանելով, եւ օր մըն ալ աղջկան ծնողքին ներկայացաւ իբր անոր նշանածը։

Իր վրայ գտնուած բազմաթիւ թուղթեր շփոթութեան մատնած են ոստիկանութիւնը, որ չի գիտեր թէ գերմա՞ն է, Աւստրիացի՞, թէ պարզապէս Ֆրանսացի։ Գրասէր բժիշկը բանտ գնաց, իր մասին թերթերուն լուրերը կարդալու առ այժմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԻՐԱՔ ԿՈՒԼՕ, ՄԻՐՕ ԵՒ ԿՈՒՐՕ

Գիւղացիները ակռայ կրճտելով Միրաք Կուլօյի եւ Միրօի մասին, շատ մը դաւաճանութիւններ կը յղանան։

Տէրսիմի աչքին առջեւ ինկած բոլոր գիւղերը կ'առորէլէ վերջ, խմբակները կը յառաջանային դէպի մեր ամայացած գիւղը, ուր շուներու ոռնոցներէն զատ ուրիշ ձայն չկար։

Նախ քան գիւղ հասնիլը, կ'անցնէին կաղնիի անտառներուն մէջ, ուր կը վառէին ձմեռուան համար դիզուած կաղնիները։ Թուրքերը այլեւս համոզուած էին թէ քրտական արշաւանքը զիրենք ալ պիտի ճնշէր։ Իրիկուն է, Գիւղին պէկը հեռադիտակով մը կը նայի կաղնի անտառը, հասկնալու համար Քիւրտերուն քանակը եւ անոնց բռնած դիրքերը։ Ու նկատելով որ դժուար պիտի ըլլար դիմանալ Քիւրտերու կատաղի յարձակումներուն, անմիջապէս կը ... գիւղացիներուն, որ ... Նոյն այդ իրիկունը, գիւղացիները, իրենց տունը տեղը թողած կը հեռանային, իրենց վերջին շունչը առնելով Խարբերդի մօտերը։

Պէկն ալ իր կարգին կը թողուր ամէն հարստութիւն ու կը հեռանար։

Առտուն արշալոյսին Քիւրտերը մտնելով կը թալանէին։ Ոչ ոք կարող էր զսպել անոնց արշաւանքը։ Քիւրտին մէկը նախ կը ջանար վառել պէկին նորաշէն «խոնաղը», որ շինուած էր գիւղէն 200 մեթր հեռու, կամարաձեւ աղբիւրին վերեւ, փոքրիկ բլրակի մը վրայ։ Այս «խոնաղն» ալ հայ ճարտարապետներու ձեռքով շինուած էր։ Ուրիշ բազմաթիւ հայ գիւղացիներ ալ բոլորովին ձրի աշխատանք կատարելու կամք յայտնած էին. որովհետեւ պէկը անհոգ էր և տիրական։ Քիւրտերէն մին գիւղ մտնելուն, անմիջապէս կը վազէր մարագ՝ խոտ առնելու եւ շէնքը կրակի տալու։ Քիչ վերջ այդ յանդուգն Քիւրտը կը յաջողէր կրակի տալ թէ նորաշէն շէնքը եւ թէ գիւղին յարդանոցը։ Եւ որովհետեւ ներքին մասերը տախտակէ էին, դիւրութեամբ բռնկեցան։ Լափլիզող բոցերը երկինք կը բարձրանային։ Պատուհաններու ապակիները կը ճաթէին, եւ բոցավառ հսկայ կայծեր վար կ'իյնային։

Երկինքը մուխով պատած էր, եւ մեր մանուկ հոգիները անզգայօրէն կը հրճուէին, տեսնելով այդ շէնքին այրուիլը։

Վերապրողները՝ Քիւրտերու հետ թալանի կը սկսէին. բայց աւա՜ղ որ շուտով վերջ կը տրուէր այդ սանձարձակ շարժումին։ Շրջակայ բոլոր գիւղերը այրելէ եւ թալանելէ վերջ, քրտական անպարտելի եւ զարհուրելի արշաւանքը մէկէն կանգ կ'առնէր։ Թուրք ժողովուրդը տեսնելով Քրտերու շղթայազերծ յեղափոխութիւնը, կը սթափէր յաւիտենական խոր քունէն եւ զանոնք նուաճելու համար բուռն թափով կ'աշխատէր եւ դժբախտաբար կը յաջողէր։

Զօրաւոր օրերէն մնացած վերապրողներն ալ Քիւրտերու հետ միասին Տէրսիմի խորերը կը յառաջանային, թշնամիին երկրորդ մէկ հարուածէն ազատ մնալու համար։ Նահանջի պահուն Միրաք Կուլօն եւ Միրօն չէին երեւեր բազմաթիւ խմբակներուն մէջ. անոնք աւելի առաջ գացեր էին։

Օրերով թափառելէ վերջ, կը հասնինք Մաղէ գիւղը, ուր կը տեսնենք Միրաքեանները, որոնք մեզ կը դիմաւորէին եւ իրենց տունը կ'առաջնորդէին։ Կը հարցնէին գիւղին մէջ կատարուած թրքական զուլումն ու կեղեքումները։ Եւ մենք հոգեկան տխրութեամբ համակուած, հազիւ կրնայինք պատմել այն աննախընթաց նախճիրները, որոնց ներքեւ բնաջնջուեցաւ գիւղին համեստ հայութիւնը մեծէն մինչեւ օրօրոցի երախան անխտիր։

Գարուն է եւ զուարթ գարուն, Թուրք եւ քրտական արշաւանքները մեղմացած, գրեթէ վերջացած են։ Տէրսիմի մէջ ապրիլը բաւական դժուար էր մեզ համար։ Ստիպուած կը վերադառնայինք աւերակ գիւղ։ Վերադարձին, մեզի կ'առաջնորդէր Միրաք Միրօն մինչեւ Հազու։ Կ'անցնէինք կամուրջէ մը, որ կը բաղկանար երկայն գերանէ մը՝ մէջտեղէն ծռած եւ կիսովին կոտրած։ Միրօն մեր ձեռքերէն բռնելով ապահով կ'անցընէր մեզ։ Մինչեւ Հազու մէկ հանգչով կը քալէինք։ Իրիկուն մըն ալ հոն իջեւանելէ վերջ յաջորդ գիշերը Խռանցիներու հետ ճամբայ կ'իյնայինք։

Գիշերուան այդ ճամբորդութիւնը աւելի քան դժոխային տեսարան մը կը պարզէր։ Նեղ եւ անանցանելի ճամբաներու մէջ իրար հրմշտկելով եւ անտառներու երկար տարածութիւնները կտրելով՝ արեւածագին կը հասնէինք Խռանի դաշտերը։

Թրքական արշաւանքին զոհ գացող գիւղերը դեռ կը մխային, պարապ եւ ամայի վայրերու տխուր երեւոյթը պարզելով։ Ոչ ոք կը համարձակէր այդ անասելի ամայութեան մէջ թափառիլ։

Միրաքեանները Տէրսիմէն գիւղ իջնելու տրամադրութիւն չունէին, նախ անոր համար որ ամբողջ շրջակայ Թրքութիւնը անոնց մասին շատ բաներ լսած, իմացած էր։ Մազկերտի վրայ կատարուած արշաւանքին ատեն անոնց վրէժխնդրական կարգ մը գործերը սարսռացուցած էին զիրենք։

Գարնան պայծառ առաւօտ մը կը հասնինք գիւղին թթաստանը։ Թութը հասած է. ոչինչ կար ուտելու մեր մօտ, անօթութենէ կը նուաղէինք։ Թուրք դրացիներու հոգն անգամ չէր։ Գիւղն ենք, աւերակոյտ մը։

Կ'անցնին օրեր եւ ահա՛ օր մըն ալ դառնութեամբ կը լսենք Միրաք Կուլօի եւ Միրօի մահը։ Անոնք Տէրսիմէն կ'անցնին Կովկաս, ուր թշուառութեան զոհ կ'երթան։

Տարիներ յետոյ, Միրաք Կիրօն՝ յաղթանդամ եւ հեզահամբոյր յիսունոց յեղափոխականը՝ Տէրսիմի հսկայ լեռներէն անցնելով հայրենիքի կարօտէն տապկուած գիւղ կը հասնի եւ վերջը Խարբերդ կ'երթայ ընտանիքով։ Խարբերդի մէջ կը ձերբակալուի իբր աւազակապետ եւ կը բանտարկուի, ու երկար չարչարուելէ վերջ կը մեռնի բանտին խոր ու խոնաւ անկիւններուն մէջ։

Այսպէս վաղաժամ մեռան Միրաք Կուլօ, Միրօ եւ Կիրօ- հայրենասէր ու տիպար յեղափոխական անծանօթ դէմքերը, որոնք իրենց կեանքը ի սպաս դրած էին համեստ գիւղացիութեան ինքնապաշտպանութեան։

(2) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՎԵՐՋ

Դաշնագիր՝ Եէմէնի եւ Մոսկուայի միջեւ

Թայմզի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Խորհրդային կառավարութիւնը կը ծանուցանէ վաւերացումը «բարեկամական եւ առեւտրական դաշնագրին» Եէմէնի իմամ Եահեային հետ։

Այս դաշնագիրը, որ ստորագրուած էր Սանա'այի մէջ խորհրդային ներկայացուցիչ Աստախոֆի եւ Ղազի Մոհամմէտ Րահիպի միջեւ, կը բաղկանայ հինգ յօդուածէ։ Նախաբանը կ'ըսէ թէ սոյն նախաքայլ մըն է՝ երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական կապերը ամրապնդելու համար կատարուելիք նոր բանակցութեանց։

Դաշնագիրը կ'ըսէ թէ խորհրդային միութիւնը կը ճանչնայ Եէմէնցիներու կատարեալ եւ բացարձակ անկախութիւնը, ու, ըստ «Իզվէստիա»յի, «կը շեշտէ այն իրողութիւնը թէ Եէմէնի կառավարութիւնը կը գնահատէ խորհրդային միութեան դիրքը ոչ միայն Եէմէնի՝ այլ Արեւելքի բոլոր ժողովուրդներուն հանդէպ»։ Խորհրդային կառավարութիւնը դիւանագիտական ներկայացուցիչ մը պիտի ղրկէ՝ անմիջապէս որ Եէմէն դիւանագիտական ներկայացուցիչներ ընդունի ուրիշ պետութիւններէ։ Դաշնագրին տեւողութիւնը 10 տարի է։

Ռուսիոյ օրաթերթերն ու այլ թերթերը բազմաթիւ յօդուածներ եւ պատկերներ կը հրատարակեն Եէմէնի մասին, վեր հանելով խորհրդային կառավարութեան «նոր շահերը» Արաբիոյ մէջ եւ հակադրելով խորհրդային եւ անգլիական նպատակներն ու մեթոտները, որոնք իրարու կը բախին Եէմէնի մէջ. «ընկերային եւ քաղաքական տեսակէտէ Արաբիոյ Աֆղանիստանը»։

Աֆղանիստանի դէպքերը

Մոսկուայի աֆղանական դեսպան Ղուլամ Նապի խան կը հաղորդէ որ ապստամբները Քապուլի շուրջ պաշարուած են Ամանուլլահի կուսակիցներուն կողմէ։ Աֆղանիստանի արտասահմանեան դեսպանատուները կը հնազանդին միայն Ամանուլլահի, որուն հաւատարմութիւն երդուընցած են ամէնէն կարեւոր քաղաքներն ու ամէնէն բազմամարդ գաւառները։

Փէշավարէն Քապուլ մեկնած անգլիական մեծ օդանաւ մը ճամբան կորսուած է եւ ցարդ տեղեկութիւն չէ առնուած ո՛չ օդանաւէն եւ ոչ ալ մէջի սպաներէն։ Օդանաւը Անգլիոյ ամէնէն մեծ եւ արդիական զինուորական օդանաւերէն մէկն էր, յատկացուած՝ զինուորներու փոխադրութեան։

․․ Փարիզի Աֆղանական դեսպան Թարզի խան աջի օր ներկայացաւ արտաքին նախարար Պրիանի, որուն հետ տեսակցեցաւ իր երկրի խռովայոյզ կացութեան մասին։

Ատանայի մէջ ձերբակալուած Հայեր

Ատանայի մէջ ձերբակալուած են դաւանափոխ Խորէն Հայրի եւ Յովհաննէս անուն երկու անձեր, Հայերու լքեալ գոյքերուն գործածութեանց մէջ կեղծարարութիւն ըրած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

«Սօն Սաաթ»ի տեղեկութեանց համաձայն, յիշեալներէն զատ, նոյն յանցանքով ձերբակալուած են նաեւ Սիւլէյման օղլու Շէվքը, կաթոլիկ Աման օղլու Խալիլ, կրօնափոխ Ապտուլլահ օղլու Խալիլ եւ Ռեբեկա, Թագուհի, Եղսա անուն հայ կիները։

Ձերբակալուածներէն մէկ մասը ամբաստանուած են սուտ վկայութիւն տուած ըլլալու, մէկ մասն ալ մեռած անձերու Սուրիոյ մէջ ողջ ըլլալու մասին հաստատագիր մը ստորագրած ըլլալու յանցանքով։

Թուրքերու դատավարութիւնը Անգորայի մէջ

Անգորայէն Ատանայի թերթերուն կը գրեն թէ տեղւոյն Թուրք լիսէին մէջ դէպք մը տեղի ունեցած է։

Լիսէին ուսումնական ճիւղին պետը Պ. Զօզանեան, որ անցեալ տարի Ֆրանսայէն հրաւիրուած է, բոլոր դասերուն ֆրանսերէնով աւանդուելը պարտաւորիչ ըրած է, բողոքներու պատճառ ըլլալով։ Ուսանողները անցեալ օր կրկին կը բողոքեն պատճառ իշխանութեան մօտ, որուն համար Պ. Զօզանեան խիստ կը բարկանայ եւ աշակերտներու երեսին կը պոռայ.

— Դուք գերիներ էք եւ ճգմուելու դատապարտուած...

Ասոր վրայ, ուսանողները դպրոցէն կը մեկնին՝ Թուրք ազգային քայլերգը երգելով։ Ուսանողները յայտնած են թէ դպրոց պիտի չվերադառնան մինչեւ որ ուսումնական ճիւղի տնօրէնը պաշտօնանկ չըլլայ։ Կրթական փաշութիւնը աշակերտներուն ծնողքը հրաւիրած եւ հրամայած է որ տղաքը դպրոց վերադառնան, բայց ծնողքներէն բան մը չեն կրցած ընել։ Ուսանողները դեռ դպրոց չեն վերադարձած։

Երկաթուղիի արկած

Առջի գիշեր ժամը 8ին առեւտուրը Անիէրի և Պուա-Քոլոմպի կայարաններուն միջեւ շոգեկառք եւ ելեկտրաշարժ երկու կառախումբեր բախում մը ունեցած են։ Շոգեկառք կառախումբին Բ. կարգի երկու վագոնները բախումին սաստկութենէն գետին տապալեցան։ Վիրաւորուեցան 60 հոգի թեթեւ, 6 հոգի ծանր կերպով, մեկուն վիճակը յուսահատական է։

Անմիջապէս պատահար ձեռնարկներ կատարուեցան։ Փարիզէն եւ Անիէրէն հասած հիւանդակառքերն ընդհանրապէս բերին Պօժոն հիւանդանոցը փոխադրուեցան ծանր վիրաւորները։

Պատասխանատուն գտնելու համար քննութիւն կը կատարուի։

Նոյեմբերի ու Զրաղանի զինել կ'ուզեն

Իտալական խմբակ մը Պոլսոյ Քաղաքապետութեան դիմած է Եըլտըզի եւ Չրաղանի պալատները վարձելու համար։ Խմբակը յայտնած է թէ 10 միլիոն ոսկի դրամագլուխ պիտի յատկացնէ Չրաղանի պալատը արդիական վիճակով վերաշինելու համար։ Վերաշինուած պալատը 500 անձնակ պիտի ունենայ։

Խմբակը կ'ուզէ նաեւ որ Քաղաքապետութիւնը ինքն ալ մասնակցի դրամագլուխին մէջ։ Այս առաջարկը քաղաքապետական յանձնաժողովին մէջ սկսած է քննուիլ։ Իտալական խմբակը ըսած է նաեւ թէ պատրաստ է երկու պալատներն ալ գնելու։

Քաղաքապետութիւնը ծանօթութիւններ կը հաւաքէ խմբակի դիրքին եւ միջոցներու մասին, ու միեւնոյն ատեն կը քննէ թէ կարելի՞ է Եըլտըզի վարձակալ Մարիօսէրայի հետ։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէն ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg-du Temple.

Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40bis Rue Etienne Dolet: Ֆոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Իսի լէ Մուլինոյի Վրացեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։

Նիսի ՀՐԷ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Փուժէի եւ Գրասի խումբերը, այս Կիրակի Քանի մէջ ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի ՀՐԷ. կոմիտէն ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Բիւ տը լա Րէփիւպլիք առաջին. Կը դասախօսէ՝ ընկ. Ա. Արօեան։

Մարսէյլի Սէն Լուիի Ակնունի ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աղգին Մարտիրոսեան։ Նիւթ՝ «Քրիստոնեան կամ շարժումը»։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը այսօր 1 Փետր. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հասցէին։ Կը հրաւիրուին ստիպողաբար Գէորգ Չաւուշ, Զորավարեան, Արմէն Գարօ, Քեռի և Քրիս խումբերը։ Կարեւոր օրակարգ։

Վալանսի ՀՐԷ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 2ին Կըրնօպլի մէջ ծանօթ հասցէին։ Կը դասախօսէ ընկ. Մ. Գուլումճեան։ Նիւթ «Աղջիկին եւ անկախութիւնը»։ Երեկոյթը ունին հաւաքոյթն իրիկուն նոյն տեղը վճռականական ժողով դասախօսութեան ներթ յաջող։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին Գ. Քաղաքապետարանի մասնաժողովարանը. Կարեւոր օրակարգ։

ԳՈՒԱ-ԲՈԼՈՆԻԷ Հ. Մ. Ը. Մի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières: Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՆՈՅԵԱՆ եւ Երզնկայից Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին 131 Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ. կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գալուեան՝ Եօզկատցի Սամսի Նալպանտեանի նորաքրոջ որդին որ վերջերս Աստրախան (Ռուսիա) կը գտնուէր: Իր եւ մօրը Տիգին Իրէ Մինքի հասցէն տեղեկացնել։ Գրիգոր Գալուեանի Հայոց Լուսային Տէր Յովհաննէս Վրթ. 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

IMPRIMERIE - MASSIS - ...

208bis, Rue Lafayette ...

Le Gérant: E. SOU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929 — 2 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 871 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԸ

Դժբախտաբար իրականութիւն է Պէյրութի նոր դէպքը.— համայնավար երիտասարդի մը սպանութիւնը՝ անյայտ ձեռքերով, եւ իբրեւ հետեւանք՝ ձերբակալութիւնը 25-30 կամ 35 ծանօթ անձերու, մեծ մասով Դաշնակցական։

Այս տողերը գրած առեն, ոչինչ գիտենք սպանութեան պատճառներու մասին։ Մեզի ծանօթ չեն նաեւ դէպքին յաջորդող պարագաները։ Մինչեւ հիմա եղած հրատարակութիւնները գործին ծանրութիւնը միայն կ՚ապացուցանեն, առանց լուսաբանելու ամբողջ խնդիրը։ Այդ լուրերն ալ, մեծ մասով տարբեր աղբիւրներէ կը բխին։

Ինչ որ հրատարակեր ենք այսօր, իբրեւ սեփական լուր, շատ հին է արդէն, եւ չի պարզեր ամբողջ իրականութիւնը։ Բայց հեռագրական լուրերէ դատելով, կը թուի թէ զանազան պղտոր տարրեր խառնուած են գործին, եւ կ՚ուզեն շփոթութեան մատնել Լիբանանի կառավարութիւնը, քաղաքական խոշոր դաւի մը հանգամանքը տալով անհատի մը սպանութեան։

Առաջին անգամ չէ որ հայկական արիւն կը թափի Պէյրութի փողոցներուն մէջ։ Երկու տարի առաջ, ողբացեալ Վահան Վարդապետեանի սպանութեան առեն, որ յառկապէս կազմակերպուած ոճիր մըն էր, բուն իսկ ժողովի պահուն, կաթողիկոսարանի գաւիթին մէջ, տեղական իշխանութիւնը սահմանափակուեցաւ միայն ոստիկանական եւ դատական հետապնդումներով։ Ըսել կ՚ուզենք՝ ամբողջ գործը տարուեցաւ բնական ճամբով։ Այնուհետեւ ալ միշտ անպակաս եղած են զանազան յարձակումներ, որոնք անշուշտ ջղագրգռութիւն կը պատճառէին տեղական իշխանութեան և ժողովուրդին։ Բայց, ոչ մէկ առեն խոշոր համեմատութիւններ չառուեցան այս կամ այն դէպքին, եւ մանաւանդ քաղաքական հանգամանք չտրուեցաւ ո՛ր եւ է գործի։

Ի՞նչ է պատահեր հիմա, որ բացառիկ տնօրինութիւններ ըլլան, եւ, որոշ ցուցակի մը վրայ, կը բանտարկուին երեք տասնեակ ծանօթ մարդիկ, առանց կապ ունենալու կատարուած սպանութեան հետ։

Այս հարցումին պատասխանը կրնանք տալ ատրճան մը միայն, հիմնուելով մինչեւ հիմա հասած տեղեկութեանց վրայ։

Քանի մը ամիս առաջ, սուտ-իրաւ իրար խառնելով, Դաշնակցութեան հակառակորդ լրագիրները այն համոզումը գոյացուցին, թէ հայկական գաւազիր կոմիտէ մը կը գործէ Սուրիոյ մէջ։ Իսկ Սուրիա-Լիբանանի եւ Եգիպտոսի արաբական թերթերը, հայկական աղբիւրներէ ներշնչուելով, այն տպաւորութիւնը ձգեցին թէ այդ կոմիտէն կը գործէ... Սուրիոյ եւ Լիբանանի շահերուն, անոնց իրաւունքներուն եւ անկախութեան դէմ։ (Թերեւս առիթ ունենանք հրատարակելու այդ արտայայտութեանց ամփոփումը)։

Զափազանց թափանցիկ էր ակնարկը։

Եւ ստեղծուեցաւ մթնոլորտ մը, որ երբեք նպաստաւոր չէր ո՛չ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այլ եւ հայ ժողովուրդին համար։ Թթու ազգայնականութեամբ եւ կանխակալ կարծիքներով առաջնորդուած թերթեր ամէն պատրուակէ օգտուեցան, թոյն սրսկելու եւ ջուրերը պղտորելու համար։

Այս կասկածելի աշխատանքն ալ հետեւանք չպիտի ունենար, եթէ ամբոխային տրամադրութեանց կեր չհայթայթէին ո՛չ միայն հայանուն թափթփուքներ, այլ մանաւանդ թուրք եւ կարմիր գործակալներ։

Եւ ահա յունուար 17ի սպանութիւնը, որ առաջին օրերը կը նկատուի իբրեւ սովորական դէպք, բայց քանի մը օր չանցած, կը դառնայ շարժառիթ՝ աննախընթաց խառնութեանց,— բազմաթիւ ձերբակալութիւններ, բանտարկութիւն՝ խիստ մեկուսացումով, ընդհանուր յուզում, քաղաքական դատ եւ այլն։ Եւ այս՝ առաջին իսկ հարցաքննութեամբ հաստատելով հանդերձ թէ այդ 25-30 կամ 35 ամբաստանեալները կապ չունին սպանութեան հետ։

Արդեօք «Դաշնակցութեան դա՞տ» մըն է որ կը սարքուի Պէյրութի մէջ։ Կամ կ՚ուզեն գոհացո՞ւմ տալ բուն իսկ երկրին շահերուն անգիտակից ամբոխավարներու։

Մեր միտքէն անգամ չանցնիր մեղադրել իշխանութիւնը, որ կ՚ուզէ խստօրէն հսկել երկրին ապահովութեան, եւ պաշտպանել նոյն իսկ մէկ անհատի կեանքը։ Ո՛վ որ մարդ մը սպաննէ, անշուշտ հետեւանքներն ալ կրած է, եւ ուշ կանուխ պիտի կրէ իր պատիժը։

Բայց ինչ որ տեղի կ՚ունենայ այս միջոցին, Պէյրութի մէջ, բոլորովին տարբեր տպաւորութիւն կը ձգէ։

Մենք լըջօրէն կը կասկածինք, թէ Լիբանանի ոստիկանութիւնը թիւրիմացութեան մատնուած է մասնաւորապէս Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յայտնի եւ գաղտնի գործակալներուն կողմէ, եւ ձեռնարկած է գործի մը, որ ամենեւին հիմք չունի։ Նոր չէ որ պիտի ըսենք թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ամբողջ հայ ժողովուրդը միշտ ալ ջերմ ջատագովն են եղած բախտակից ժողովուրդներու ազատութեան, մանաւանդ անոնց որ նոր [...]րկուեցան Թուրքին արիւնազանգ լուծէն։

Թող պատժուի յանցաւորը, բայց նոյն իսկ Լիբանանի եւ Սուրիոյ իսկական շահերուն համար, մենք անկեղծօրէն կը մաղթէինք, որ նորազատ ժողովուրդի մը վարիչները զոհ չդառնային թրքական եւ համայնավարական խաղերու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Անցեալի գաւաբրէն» խորագրով շարք մը խմբագրականներու մէջ, «Յուսաբեր» գիտել կուտայ (24 յունուար)՝

«Խորհրդային Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութեան ականաւոր վարիչներէն Եոֆֆէ (այն որ անձնասպան եղաւ Մոսկուայի մէջ) առիթով մը կը նկատէր.

— «Ռուսաստանը — ցարական թէ խորհրդային — Անդրկովկասի մէջ արտաքին միշտ միեւնոյն *ռուսական* քաղաքականութիւնը ունի»:

Ու Թերեւս երբեք *ռուսական* այս խօսքէր, նենգ ու դաւալից քաղաքականութիւնը այնքան ցայտուն կերպով արտայայտուած չէ Անդրկովկասի մէջ, որքան այսօր, խորհրդային կարգերու տիրապետութեան շրջանին: կարմիր Մոսկուան, որ Լէնինի *գեհենով* Հոկտեմբերեան դաւադրութեան սկզբնական շրջանին անկախ հռչակեց Թրքահայկան Հայաստանը, նոյն Մոսկուան յետագային նուիրագործեց քէմալական Ազգային Ուխտը՝ նաեւ գործնականապէս աջակցելով անոր իրագործումին:

Ռուսիոյ նենգ քաղաքականութիւնը միշտ նոյն յոյսերն ու յուսախաբութիւնները բերաւ հայ ժողովուրդին: 18րդ դարի առաջին քառորդի ուշագրաւ դէմքերէն եղիա Աստուածատուրեան Մուշեղեան, որ ի նպաստ իր ժողովուրդի արդարագոյն դատի անթիւ երկիրներ չափեց-չափչփեց, երբ կը տեղեկանայ, թէ իրապէս «Պետրոս Թագաւորն գալոց է առնուլ յերկիրն պարսից վասն փրկելոյ զմեզ», այս լուրի առթած յուսալից տպաւորութիւններու տակ «ուխտ եդի,— կ՚ըսէ եղիա, — յանձին իմոյ ասել յամենայն աւուր հինգ հայր մեր եւ հինգ ողջոյն Մարիամ յիշատակաւ սրբազանից հնկից վիրացն Յիսուսի Քրիստոսի այսու դիտաւորութեամբ թէ Տէր Աստուած զմի ի տասանց կենացն իմոց հատ յինէն եւ դիր ի վերայ կենացն Պետրոս Թագաւորին, Տէր տուր նմա առաւել կարողութիւն, զօրութիւն, որ ամենայն յաջողութեամբ գայ եւ ազատէ զմեր ազգն, եւ այլ, այս աղօթքն սահմանել էյի ասել ի դէմ սուրբ պատարագին...» Սակայն երբ, շատ կարճ ատենէն, նոյն եղիան, որ օրը հինգ անգամ տղերսանքով կը կրկնէր՝ *«Տէր Աստուած զմի ի տասանց կենացն իմոց հատ յինէն եւ դիր ի վերայ կենացն Պետրոս Թագաւորին»*, այս նոյն եղիան, երբ ռուսական «ազատարար» բանակի նենգութիւնները կը տեսնէ, յուսահատ կը բացագանչէ. — *Աստուած մի արասցէ, որ ռուսաց գան տիրեն մեր ազգին, քանզի խնայեցի զազգն իմ...»*(Տե՛ս Յօրթ. Հ. Հ. Ոսկեան՝ *«Եղիա Աստուածատուրեան Մուշեղեան»* Վիեննա, 1927):

Այս նենգութիւնները կատարուած եւ այս օրինութիւններն ու անէծքները արտասանուած են ասկէ շուրջ երկու դար առաջ:

Այս ժամանակաշրջանները ընթացքին ո՛չ նենգող ռուսը փոխուած է եւ ոչ ալ նենգուած հայը: ինչո՞վ նման չէ մեր աղետալի ներկան այս հեռաւոր անցեալին: Հիները մեր նկատմամբ գոնէ առաւելութիւն մը ունէին. եղիաները գգաստացան քանի մը *տարիներու* ընթացքին, մինչդեռ մենք նոյն անուղղայ երազատեսները կը մնանք պատմական դասերով այնքա՛ն հարուստ դարերէ ետքն իսկ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պէյրութէն կը գր՚ն մեզի յունուար 22 թուականով.—

Անծանօթներու կողմէ սպաննուած է Սարգիս Տխրունին, որ ծանօթ էր իբրեւ համայնավար։ Սպանեալը անձնական հակառակորդներ շատ ունէր, նոյն իսկ իր ընկերներուն մէջ։ Ձերբակալուած են Պէյրութի բոլոր մտաւորականները։ Տեղական թերթերը գրգռիչ հրատարակութիւններ կ՚ընեն։ Խուզարկուեցան Հ. Յ. Դ. Ակումբը եւ բանտարկեալներուն տուները։ Դաշնակցականները այս երկրին ամենալաւ քաղաքացիներն են, բայց հայանուն խառնակիչներ պղտորած են միտքերը։ Տիրող կարծիքը այն է թէ երբեք հիմք չկար քաղաքական գոյն տալու դէպքի մը որ անձնական հանգամանք ունի։ Ոչ միայն կարմրուկներ, այլ եւ թրքական գործակալներ կ՚ուզեն օգտուիլ առիթէն։

Տրոցկի աքսորուած՝ Թուրքիա կ՚երթայ

Հետզհետէ կը հաստատուի այն զրոյցը թէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ղեկավար եւ նախկին պատերազմական գործավար Լէոն Տրոցկի իր աքսորավայրէն հանուելով Թուրքիա պիտի երթայ։

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ այս առթիւ.

— Թուրք կառավարութիւնը հաղորդած է Տրոցկիի թէ կը հաւանի իր Թուրքիա այցելութեան։ Տրոցկի որոշապէս փափաք յայտնած էր Թուրքիա այցելելու եւ կը կարծուի թէ շուտով Պոլիս պիտի հասնի։

Միւս կողմէ՝ Գերման համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Ռոթէ Ֆա՛նէ» (Կարմիր Դրօշ) որ իր լուրերը կը ստանայ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներէ, կը գրէ թէ Տրոցկիի խորհրդային սահմաններէն արտաքսուիլը մօտալուտ է։ Տրոցկի արդէն ընտրած է այն երկիրը, ուր պիտի բնակին ինք եւ իր ընտանիքը։

«Ռոթէ Ֆա՛նէ» կ՚աւելցնէ.

— Տրոցկիի հետեւորդները համայնավար կուսակցութենէն վտարուած էին, վերջերս գործօն պայքար մղեցին պրոլետարական դիկտատորութեան դէմ եւ հակայեղափոխական ձեռնարկներ կատարեցին խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Անոնք կը կռուին ո՛չ միայն բոլշեւիկեան կուսակցութեան, այլ նաեւ բանուորական կառավարութեան դէմ։ Հետեւաբար անոնք քաղաքական գաղափարախօսութիւն մը չէ որ կը հետապնդեն, այլ կը կազմակերպուին եւ կը դաւադրեն պրոլետարիատի ակնյայտնի թշնամիներուն հետ միասին։ Տրոցկիի ղեկավարած այս ապօրէն խմբակին ամբողջ գործունէութիւնը — այսինքն կարմիր բանակը քայքայելու ձեռնարկները, գործարաններու մէջ հակայեղափոխական գործունէութիւնը եւ գիւղացիներուն մէջ իրենց հակախորհրդային գրգռութիւնը — ո՛չ մէկ կերպով կը տարբերի ճերմակ պահակայիններու կամ մենշեւիկներու գործունէութենէն։

Հետեւաբար, կ՚եզրակացնէ համայնավար թերթը. Տրոցկիի վտարումը յեղափոխական ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտ գործ մըն է, անխուսափելի միջոց մը՝ բանուորական պետութեան շահերուն համար։ Միջազգային բանուոր դասակարգը ամբողջովին պիտի վաւերացնէ զայն։ Տրոցկի կը վերադառնայ քաղքենի-դրամատիրական աշխարհին, որ սկիզբէն հաճոյքով ողջունեց բոլշեւիզմի դէմ անոր պայքարը։ Կը թողու երկիրը Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան, որուն դրօշին դաւաճանեց։»

∴ Հեռագրի մը համաձայն, Տրոցկի արդէն ընտանիքով ճամբայ ելած է Ալմա Աթայէն (Թուրքեստանի ծայրագոյն արեւելքը, Մոնկոլեան սահմանին վրայ), ուր աքսորուած էր աւելի քան տարի մը առաջ։ Ստալին խօսք պիտի առնէ Տրոցկիէ, որ այլեւս քաղաքականութեամբ չպիտի զբաղի։ Կ՚ըսուի թէ Տրոցկի Թուրքիոյ մէջ պիտի մնայ վեց ամիս, յետոյ վերջնապէս պիտի հաստատուի Գերմանիա։

∴ «Տէյլի Էքսփրէսի Պերլինի թղթակիցը վստահելի աղբիւրէ կը տեղեկանայ, թէ Տրոցկի յունուար 29ին խսպառ մեկնած է Ռուսիայէն, ընկերակցութեամբ իր կնոջ եւ տղուն։ Թէեւ անցագիր չունի, սակայն արտօնուած է թրքական հող ելլելու։ Նպատակն է յետոյ Պերլին անցնիլ։ Տրոցկի ամբաստանուած է հակայեղափոխական գործունէութեամբ, ու մանուբնէ կը խուսափի պարզապէս անոր համար որ խորհրդային կառավարութիւնը կը վախնայ թէ անոր գնդակահարումը պիտի զայրացնէ իր կուսակիցները եւ ընդհանուր ապստամբութիւն պիտի պայթեցնէ։

∴ Ուրիշ հեռագրի մը նայելով, Տրոցկի եւ ընտանիքը Պաթումէն շոգենաւ նստած են դէպի Պոլիս։

ԿԱՄԷՆԷՒ ԵՒ ԶԻՆՈՎԻԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ?

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ նախկին ընդդիմադիր վարիչներ Կամէնեւ եւ Զինովիեւ եւս ձերբակալուած են։

Հակահրէական շարժումը մեծ ծաւալ գտած է Ռուսիոյ մէջ։

Ձերբակալութիւններ Զաղրէպի մէջ

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ վերջին երկու օրուան ընթացքին Զաղրէպի մէջ ձերբակալուած են 200 հոգի, իբրեւ կասկածելի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՆՇԻ ՏԱԿԷՆ

Գիտութիւնը կը սորվեցնէ մեզ թէ երկու հակառակ հոսանքներ իրար կը քաշեն, եւ երբ իրարու դպչին՝ կայծ մը յառաջ կուգայ:

Իսկ՝ եթէ իրարու դպչողները դաշնակցական մը եւ բոլշեւիկ մըն են, կայծը կրնայ կրակի փոխուիլ:

Արդ, որպէսզի Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիներն ալ —երկու հակոտնեայ ցեղեր— իրար չմագնիսացնեն եւ իրարու չբախին, բնութիւնը ծով մը դրած է իրենց միջեւ:

Բայց մեր դարուն, ծովը շատոնց դադրած է արգելք մը ըլլալէ ժողովուրդներու յարաբերութեանց:

Այսպէս, ամէն տարի հազարներով Անգլիացիներ կուգան ու կ՚երթան:

Կուգան ծովէն, նաւերով: իսկ եթէ հարուստ են եւ քաջ —երկու յատկութիւններ որոնք քիչ անգամ կը միանան իրարու— կուգան օդանաւերով: Երբեմն կ՚անցնին նաեւ նեղուցը լողալով: Բացառութիւններ են սակայն ասոնք եւ կ՚արժանանան պատիւներու:

Կը թուի թէ մօտ ատենէն կարելի պիտի ըլլայ նաեւ գալ ու երթալ շոգեկառքով, ծովուն տակէն, փապուղիով.

Արդիականացում...

Հիւանդութեան պէս բան մը՝ աս ալ:

Քէմալ՝ գիշերներ ամբողջ անքուն կ՚անցընէ անոր սիրոյն:

Ամանուլլահ՝ անոր փառքին՝ միլիոններ ծախսեց, գահը վրայ տուաւ եւ կեանքը հազիւ փրկեց:

Նոր շինուելիք փապուղին ալ, ո՜վ գիտէ, քանի՜ զոհեր պիտի խլէ, քանի՜ այրիներ ու որբեր պիտի թողու...

Վ. Մ.

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԻԱՑԻ ԳՆԴԱՊԵՏՆԵՐՈՒ

Ցիուտատ-Ռէալի մէջ կազմուած պատերազմական ատեանը գիշերային նիստի մը մէջ մահուան դատապարտեց վերջին ապստամբութեան դրդիչ գնդապետներ Օրթազն ու Պրիցը:

Ցիուտատ-Րէալի զինուորական ապստամբութեան դատավարութիւնը օրեր պիտի տեւէ, քանի որ պատերազմական ատեանը պիտի լսէ 40 սպայ, 200 զինուոր եւ քանի մը քաղաքացի:

Ալֆոնս ԺԳ. Թագաւորը, որ ներկայիս պտոյտ կը կատարէ Սպանիոյ մէջ, Սեվիլլա հասաւ, ուր ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ:

Կարգ մը քաղաքներու մէջ բանուորները փորձեցին գործադուլ ընել:

Նախկին վարչապետ Սանչեզ Կուէրրայի ձերբակալութիւնը մեծ յուզում առաջ բերած է ամբողջ Սպանիոյ մէջ:

Պարսելոնայի նախկին երեսփոխան եւ հանրապետական գործիչ Լերու ֆրանսական հող ապաստանած է՝ ձերբակալութենէ խուսափելու համար:

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻԻ ՄԸ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Նիւ-Եորքէն կը հաղորդեն.— Ամերիկացի 17 տարեկան դեռատի օդանաւորդուհի Էլինոր Սմիթ հինգշաբթի օր կոտրեց կիներու տեւողութեան բոլոր մրցանիշերը, օդին մէջ մնալով 13 ժամ եւ 16 վայրկեան: Օր. Սմիթի յաջողութիւնը ուշագրաւ է մանաւանդ անոր համար որ թռիչքը կատարեց շատ գէշ օդով մը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԳԻՐ ՈՒ ԳՐՉԻ ՀԻՆԵՐՆ ՈՒ ՆՈՐԵՐԸ

Այս տողերը գրելու պահուն, պէտք է յիշատակել Թէհրանի «Շաւիղ» շաբաթաթերթը զոր տասնեակ տարիներ առաջ կը հրատարակէր գողտրիկ պատմըւածքներու հեղինակ Վրթանէս Փափազեան, իր սակաւաթիւ ընկերներու ժամանակցութեամբ։ Եթէ չըսեմ պարսկահայ տպագրական խօսքի, մեր մամուլի առաջին ծիլն էր ան, որ դժուարին պայմաններու մէջ ճամբայ հարթեց ապագայ պարսկահայ պարբերականներուն, որոնք սակայն սատւալի պէս կ'երեւային մերթ Ջուղա, Թէհրան կամ Թաւրիզ։ Դժբախտաբար եւ ոչ մէկը մեր թերթերէն կրցաւ յարատեւել, հակառակ այն առաւելութեան զոր այս երկրին մէջ կը վայելէ հայ խօսքը։ Ցիշեմ Թաւրիզի եւ Թէհրանի «Առաւօտ»ները, Ջուղայի «Լրաբեր»ը, Թաւրիզի «Այգ»ը, «Դարագաղը», Թէհրանի «Իրանի Աշխատաւորը», «Նոր Կեանք»ը, «Արշալոյս»ը եւ շարք մը ուրիշներ, մեծ մասով ժողովրդական, դաշնակցական թերթեր, որոնց մէջ «Այգ»ը աւելի քան տասը տարուան շրջան բոլորեց, միւսները 1-3 տարի միայն շնչելու կարողութիւնն ունեցան։ Անցնող երկու սերունդներու հաւաքական, երբեմն մասնակի ջանքերուն շնորհիւ ծնունդ առած այդ պարբերականները, որոնք քիչ չեն նպաստած պարսկահայ յառաջդիմութեան, որոնց մեծ ազդակներ եղած են թերեւս Իրանի հիւրընկալ գրկին մէջ ցրուած բուռ մը հայութեան մէջ վառ պահելու կրակը, այսօր պատմութեան կը պատկանին։ Կարծէք թէ այս ասպարէզին մէջ հինները յոգնած են։ Հակառակ անցեալի գնահատելի ոգեւորութեան ու զոհաբերութեանց, անոնք այսօր զէնքերը վար դրած, դասալիքի օրեր կ'ապրին. իսկ նորերը չկան, չեն երեւար շարունակելու երէկուան աշխատանքը, որ այնքան անհրաժեշտ է ու չինիչ։ Տարիներ կը յաջորդեն իրարու, ոչ մէկ գիրք, ոչ մէկ թերթ, հակառակ այն հանգամանքին, որ մեր օրերու պարսկահայութիւնը աւելի թիւով թերթ ու գիրք կարդացող ունի, քան 30, 20 նոյնիսկ 10 տարի առաջ։

Համազգային երազներու ժամանակաւոր խորտակմա՞ն, թէ տեղական ընդհանուր անտարբերութեան ցաւալի արտայայտութիւն։ Թէ մէկը, թէ միւսը. փաստ է սակայն, որ այսօր հայկական այս գաղութը ն' պէտք ունի և'ւ կրնայ ապրեցնել ոչ միայն շաբաթաթերթ մը, այլ նոյնիսկ ամենօրեայ պարբերական մը։

Նոյնքան ցաւալի է եւ գիրքերու հրատարակութեան գործը։ 1928ին ամբողջ Պարսկաստանի մէջ լոյս են տեսած «Մասիս» պատի օրացոյցներ 1928 եւ 1929 թուականներու. «Հայոց Հայրիկ»՝ 808 էջ՝ Հայկ Աճէմեանի. «Մայրենի լեզուի դասագրքեր» Ա. Բ. Գ. Դ. տարիներու, «Դասագիրք Թուաբանութեան» Գ. եւ Դ. տարիներու, «Տարրական երկրաչափութիւն» Ա. եւ Բ. մաս, «Լուսաղբիւր» Հրատ. ընկ. հրատարակութեամբ։ Ասոնք բոլորը, այն ալ միայն Թաւրիզի մէջ։ Ջուղան տուած է երկու թէ երեք դասագրքերու արտատպումներ, իսկ Թէհրանի «Պարսկահայ Տարեցոյց»ը կը տպագրուի տակաւին։ Մինչդեռ Թէհրան, Թաւրիզ եւ Ջուղա տպարանական յարմարութիւններով ու ոչ զանցառելի թիւ կազմող մտաւորականներով շատ աւելին կրնան արտադրել։

Ահա թէ ինչու առանձին հաճոյքով կուզեմ արձանագրել երեւումը երկու օրացոյցներու, մէկը Թէհրան՝ «Կայծ» Միութեան եւ միւսը Թաւրիզ՝ Հայկ Աճէմեանի հրատարակութեամբ։

Գովելի է ջանքը խումբ մը երիտասարդներու, որ միութեան մը շուրջ հաւաքուած գոնէ մէկ հատիկ օրացոյց կը հրատարակէն, հոգ չէ թէ բազմաթիւ թերութիւններով, նորաբոյս բանաստեղծներու ինքնուրոյն նմանողութիւններով։ Այդ թերիները աւելի քննադատելի կը դառնան, եթէ կրկնուին գալ տարիներուն։

Իբրեւ առաջին փորձ, մանաւանդ իբրեւ լճացած Թէհրանի տխուր իրականութեան արգիւնք՝ երեւոյթը, շարժումը ինքնին աւելի քան ոգեւորիչ է եւ յուսադրող։ Կ'երեւայ թէ երիտասարդ ուժերը կը փորձեն պայքարի մտնել ձեռներէցութեան պակասի, անտարբերութեան պատնէշ մտայնութեան դէմ։ Բնական է պիտի յաջողին այնքան, որքան կարենան ամուր կենալ իրենց դիրքերուն վրայ։

Տարբեր է «Մասիս» օրացոյցի պարագան։ Ան ձեզ կը ներկայանայ իբրեւ արդիւնք լուրջ աշխատանքի և խնամքի։ Եօթը տարուան կեանք ունի։ Առաջին տարին լոյս տեսաւ Վարդան Յովհաննէսեանի եւ Հայկ Աճէմեանի հրատարակութեամբ «Բազմին» անունով՝ գրպանի եւ պատի։ Այնուհետեւ միայն վերջինիս ջանքերով է, որ լոյս կը տեսնէ ամէն տարի։ Կ'երեւայ թէ ծանօթ երիտասարդ բանաստեղծը փարած է գործին եւ այս ամուլ իրականութեան մէջ իրեն բաժին ինկած աշխատանքը սիրով առաջ կը տանի։ Փոշիներու մէջէն մեզմէ հեռացած, շատերէն մոռցուած ազգային-ընկերային հին պատմական երեւոյթները, դէմքերը լոյս աշխարհ հանելու, ժամանակակից հայ մարդուն անցեալը վերյիշել տալու մասնաւոր եռանդ մը ունի «Մասիս»ի հրատարակիչը։ Այսպէս էջէ էջ կ'երեւան Միքայէլ Նալբանդեանի ծննդեան հարիւրամեակը, Ստեփաննոս Նազարեանի մահուան յիսնամեակը, Կիլիկիոյ Հայերու մեծ կոտորածին քսանամեակը, Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներէն Ռոստոմի, Արամի մահուան տասնամեակները, Մխիթար Աբբահօր մահուան 180ամեակը, Պետրոս Ադամեանի ծննդեան 80ամեակը, Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 60ամեակը, նոյնպէս ծննդեան 60ամեակը մեծանուն Լեւոն Շանթի, գրեթէ բոլոր ազգային ազատագրական շարժումներու, հերոսամարտերու տարեդարձները եւ այսպէս անվերջ մինչեւ Սերոբ Աղբիւր, մինչեւ 600 տարի առաջ՝ Անի մայրաքաղաքի վերջնական կործանման օրը։

Կը փորձուիմ ըսել թէ ծայրայեղ ազգային, միակողմանի բարմունք ունի «Մասիս»ը, աւելի պրոպագանդի քան օրացոյցի հանգամանք։ Բայց Հայկ Աճէմեան մտքերու, բանաստեղծութիւններու լաւագոյն փունջը կը բերէ մեզ ամէն տարի։ Այս տարի Մ. Վարանդեան, Ալիշան, Արմենուհի Տիգրանեան, Իշխան, Իսահակեան, Վարուժան, Տատուրեան իրենց ընտիր կտորներով, հին ու նորը մէկ ներդաշնակութեան մէջ կը խառնուին։ Ապա Յովհ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»ը, զոր կ'ուզես ամէն օր կարդալ.

Ցոյսի՛ Հայրենիք,
Լոյսի՛ Հայրենիք։
Իմ նո՛ր Հայրենիք,
Հզօ՛ր Հայրենիք։

«Մասիս»ը չի մոռնար նաեւ մեր պարսկահայ գրչի համեստ ներկայացուցիչները։ Երիտասարդ բանաստեղծներ են, որ տարիներէ ի վեր սեփական բոյն չունեցող թռչուններու նման կ'երգեն մերթ հեռաւոր Ամերիկայի «Հայրենիք»ի, մերթ Փարիզի «Յառաջ»ի սիւնակներէն։ Կ'ուզեմ արտագրել անոնցմէ մէկուն՝ Արամ Դաւոնէի այս տողերը.—

Իմ հայրենի երկրի պէս
Ջքնաղ երկիր ո՞վ ունի.
Անուշ բուրմունք ու պէս-պէս
Ցաղ ու ծաղիկ ո՞վ ունի։

. . . .

. . . .

Իմ հայրենի երկրի պէս
Ջրկանք, տանջանք, հալածանք,
Արցունքու վիշտ տառապանք
Իմ երկրի պէս — ո՞վ ունի…

Որքա՜ն լաւ կ'ըլլար եթէ առաջիկային մեր անխոնջ բանաստեղծը այս բոլորին վրայ աւելցնէր լուրջ օրացոյցէ մը պահանջուած բազմազան մասերը՝ վիճակագրութիւններ, գիտական, գրական, գեղարուեստական նորութիւններ, քիչ մըն ալ հայկական հորիզոններէ անդին, զուարճալիքներ եւայլն, եւայլն, որոնք աւելի քան հաճելի, գնահատելի պիտի դարձնեն իր այնքան գովելի ձեռնարկը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ.— ԻՆՉՈՒ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԵՐԿՐԷՆ. —ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՄԷՋ. ՄԷԿ ԼՈՒՑԿԻՆ ԽԵԼՔԻ ԿԸ ԲԵՐԷ ՈՍՏԻԿԱՆԸ. — ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԱՀՏԸ.— ԲԱՆՏԵՐԸ ԼԵՓ ԼԵՑՈՒՆ.

Հայաստանէն նոր հասած չէզոք ճամբորդէ մը քաղած ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Կը զգաս թէ սրտին մէջ ցաւ, զայրոյթ ու բողոք կայ, ցաւագին տպաւորութիւններու ծանրութիւն մը. շփոթա՞ծ է, թէ կը վարանի։ Կասկած մը կը տանջէ իր միտքը։

— Անշուշտ անունս չէք յայտներ, որովհետեւ մարդեր ունիմ հոն. փոքր կասկած մը կը բաւէ որ բոլորը մէկ աքսորեն… Եւ յետոյ, ահա՛ սարսափելի խաղ մը կը խաղան հոն. իսկ գաղութներու մէջ, մարդեր կան որ վարձուած են ամէն ինչ վարդագոյն գոյն տալու։ Ընդհակառակ կը ճառեն շինարարութեան. բայց տիրող թշուառութեան խօսքն իսկ չեն ըներ։ Եւ երբ իրական տառապանքը յայտնես անոնց որ Հայաստանէն լուր կ'ուզեն, ապշած երեսդ կը նային։ Պատահաբար խօսեցայ Փարիզ բնակող մտաւորականի մը հետ. խօսակցութեանս ընթացքին, զգացի թէ նորութիւններ չէի յայտներ իրեն. ան արդէն շատ բան գիտէր. բայց զարմացայ, տեսնելով որ արդարացնել կը փորձէր։ Այնպէս որ չեմ գիտեր թէ ինչպէս խօսիմ. գործս դիւրացնելու համար, կը խնդրեմ որ հարցումներ ուղղէք։

— Լաւ ուրեմն. խօսեցէք մանաւանդ գաղթականներուն մասին։

— Գիտէք թէ գաղթականները իրենց նիւթական վիճակին համաձայն, երկու դասակարգի կը բաժնուին։ Անոնք որ իրենց տրամադրութեան տակ, անձնական քիչ շատ միջոցներ ունին, եւ անոնք որ որեւէ նիւթական միջոցէ զուրկ են եւ հազիւ Հայաստան հասած, բացարձակապէս կը կարօտին կառավարութեան օժանդակութեանը։

Գաղթականները նախ, Նովոռոսիսկ ցամաք կ'ելլեն։ Հոն, առողջապահական մասնաւոր կայանի մը մէջ, կ'ենթարկուին պատուաստումի եւ գոյքերու խիստ քննութեան մը։ Առհասարակ, երբ գոյք, իրենց կը ձգուի լո՛կ անհրաժեշտը, ինչ որ իրենց վրայ կը կրեն. անկողին եւ քանի մը ձեռք փոխնորդ։ Աւելորդը՝ այսինքն մէկէ աւելի կօշիկ, եւ զգեստ, եւայլն, կը նկատուի պերճանքի առարկայ եւ կը գրաւուի։ Այս գործողութիւններէն յետոյ, տպագիր թուղթերու վրայ, կը լեցնեն իրենց անձին յատուկ տեղեկութիւններ եւ կը ստորագրեն հաւատարմական յայտարարութիւն մը։ Յայտարարութեան տակը, շատ մանր գիրերով, աւելցուած է.—«Սխալ կամ սուտ յայտարարութիւնը կը պատժուի յեղափոխական օրէնքով», այսինքն՝ գնդակահարութեամբ։

Միջանկեալ ըսեմ որ, յաճախ, Նովոռոսիսկ հասնող գաղթականներու մէջ խորհրդաւոր անհետացումներ պատահած են։ Պատճառը հետեւեալն է։ Գիտէք թէ բոլշեւիկեան փորձաձեւի տակ, լրտեսութիւնը ամէնէն աւելի գնահատուած եւ վարձատրուած ծառայութիւնն է։ Հասնող գաղթականներուն մէջ, շատեր կան որ նախապէս իրարու հետ կռուած, քէնոտած են եւ վրէժ լուծելու համար, առիթի կը սպասեն։

Արդ. անոնցմէ ոմանք, հազիւ Նովոռոսիսկ հասած, ոստիկանութեան կը մատնեն իրենց թշնամին, իբր հակայեղափոխական կամ կասկածելի։ Իսկ ոստիկանութիւնը որ սկզբունքով իսկ դէմ է քննութեան կամ հարցաքննութեան, կը փութայ իբր կասկածելի ներկայացուած խեղճ գաղթականին «գործը կարգադրել»։

Նովոռոսիսկէն՝ անասնաբարձ վակոններու մէջ, գաղթականները կը ղրկուին Երեւան, ուր կը բաժնուին 50ական անձերէ կազմուած խումբերու։ Հոն կը սկսի գաղթականները տեղաւորելու գործը, քարուէններու վրայէն՝ կը ձեռնարկեն գաղթականներուն հող տալ։ Հոս ալ նորէն, բախտը անոնց հետ է, որոնք քիչ շատ դրամ ունին։ Որովհետեւ, շնորհիւ իրենց դրամին եւ պաշտօնեաներու տրուած կաշառքին, անոնք կը ստանան լաւագոյն հողերը. իսկ անբեր հողերը կը մնան բոլորովին աղքատներուն։

Բայց առհասարակ բոլոր գաղթականները, հազիւ հասած իրենց յատկացուած հողերուն վրայ, կը լեցուին բուռն վհատութեամբ, իրենք զիրենք գտնելով տեղակ մը անապատի մէջ։ Ո՛չ ճամբայ կայ, ոչ բնակարան. հողը լերկ է եւ զայն բարեբեր դարձնելու ամէն միջոցներէ զուրկ են։ Եթէ գերմարդկային ջանքերով յաջողին միջակէն վար բերք մը ստանալ, իրենք զիրենք բախտաւոր կը նկատեն, ինչ որ անշուշտ, չի բաւեր նոյնիսկ չոր ապրուստ մը հանելու։ Այս պատճառով, գաղթականներէն շատերը, հողը կը ձգեն կիներուն, եւ իրենք կը փորձեն առուտուր ընել, ինչ որ խստօրէն արգիլուած է։ Կան ալ որ հակառակ օրէնքի մահապատիժի սպառնալիքի, իրենց ապրուստը կը փնտռեն մաքսանենգութեան մէջ։ Շատերն ալ կ'երթան Ադրբէջան գործ փնտռելու. որովհետեւ հոն գործաւորներու համար կեանքը աւելի տանելի է, եւ առեւտուրը աւելի ազատ, մանաւանդ Բագուի մէջ։ Ժողովուրդը հոն կրցած է կերպով մը խելքի բերել ոստիկանները։ Երբ անոնցմէ մէկը փորձէ արգիլք ըլլալ առեւտրականի մը, մարդը առանց իրարանցումի, հանդարտօրէն, գրպանէն կը հանէ լուցկիի տուփ մը եւ ցուցամատին եւ բթամատին միջեւ բռնած, կը սկսի զայն շարժել։ Ոստիկանը կը հասկնայ եւ գլխահակ կը հեռանայ։ Որովհետեւ այդ լուռ պատասխանը սպառնալիք մըն է որ կը նշանակէ.— Եթէ արգիլես, վառած լուցկի մը նաւթահորերէն մէկուն մէջ կը բաւէ…

Բայց, Հայաստանի գաղթականները մեծ մասով, թշուառ կ'ապրին եւ մահերու թիւը անոնց մէջ, սովորականէն բարձր է։ Շատերը կը բնակին վրաններու տակ, շատ գէշ վիճակի մէջ ու կ'ենթարկուին զանազան հիւանդութեանց, մանաւանդ ժանտատենդի ու կրփիի։ Գրեթէ մերկ են, [illegible] եւ ազատ. փոխնորդ չունին, ջուր չկայ որ լուացուին։

Եւ գիտէ՞ք թէ կառավարութիւնը ինչ կերպով կը պայքարի այս թշուառութեան դէմ։

Պարզապէս, կայարաններուն մէջ եւ հրապարակները փակցնելով ազդեր, վրան՝ ոջիլի խոշոր պատկերով մը ու լաւ խրատներով.— Եռացած ջուր խմել, տաք ջուրով լոգանք ընել, մարմինը մաքուր պահել եւ առողջապահական ուրիշ յանձնարարութիւններ։ Եւ ի հարկէ, այս խրատները հեգնանքի պէս կը կճեն այս թշուառները, որոնք ուտելու հաց իսկ չունին յաճախ, ու ո՛չ մէկ գանգատ կրնան ընել։ Բողոքի խօսք մը անգամ չեն կրնար արտասանել որովհետեւ, նոյն օրն իսկ, իբր հակայեղափոխական կը ձերբակալուին ու կ'աքսորուին։

Լրտեսները կը վխտան, նոյն իսկ գաղթականներուն մէջ, որովհետեւ, Հայաստանի մէջ ուտելիք գտնելու համար կամ լրտես ըլլալու է եւ կամ համայնավար։

Վերջապէս, շատերն անոնցմէ, որոնք ամէն զոհողութիւն ըրեր էին Հայաստան մտնելու համար, միջոց կը փնտռեն հեռանալու։

Գալով Հայաստանի տնտեսական կացութեան, պէտք է ըսել թէ լուրջ ջանքեր կը փորձուին, երկիրը դնելու բարգաւաճ վիճակի մը մէջ։ Դժբախտութիւնը հոն է որ երկիրը աղքատ է։ Իր տնտեսութիւնը զարգացնելու համար կը կարօտի մեծամեծ գումարներու, Հայաստանը իր ներկայ վիճակով բեռ է Անդրկովկասեան ելմտացոյցին վրայ. կ'առնէ անընդհատ եւ փոխարէն գրեթէ ոչինչ կուտայ։ Շինուած են բուական գործարաններ, ելեկտրականութիւնը զարգացած է։ Կան մէկ քանի յաջող գործարաններ։

Աստախուրի մէջ, գտնուած է կ'ըսեն, արծաթի հարուստ հանք մը, ճարտարագէտ Մելիք-Ցամաեանի կողմէ։

Մէկ քանի պղնձի հանքեր, որոնք նախապէս կը պատկանէին Մանթաշեֆի, լաւ կը գործեն։ Բայց, ինչպէս ըսի, կուշտ ու կուռ ուտելու համար, ինչպէս Ռուսիոյ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ ալ համայնավար պէտք է ըլլալ։

Ամէնէն գէշը այն է որ բանտերը լեփ լեցուն են։ Կը ձերբակալեն որեւէ չնչին պատճառով, պարզ կասկածով մը, զրպարտութեան վրայ եւ առանց քննութեան կը բանտարկեն։ Հետեւանքը եղած է այն որ վստահութիւնը բոլորովին վերցած է։ Ամէն մարդ սկսած է կասկածով նայիլ իր ծանօթներուն։ Իսկ բանտարկեալներու վիճակը անտանելի է։ Նոյն սենեակին մէջ, յաճախ 25—30 հոգի, ստիպուած են օրերով ոտքի վրայ կենալ կամ քնանալ իրարու վրայ կռթնած։ Պառկելու տեղ չկայ. զարհուրելի աղտոտութիւն կը տիրէ. բոլորը ոջլոտած են, լուացուելու ջուր չկայ։ Օդը ապականած ու նեխած։ Անգամ մը, երկու դիակներ մնացին 24 ժամ, բանտի խցիկին մէջ, բանտարկեալներուն քովը։

Հարցաքննութեան ընթացքին, տանջանք՝ որքան որ կ'ուզէք։ Հոգ՝ կը գերազանցեն նոյնիսկ համիտական թուրքերը։ Ու խեղճ բանտարկեալները կը ստիպուին խոստովանիլ… ինչ որ չեն լսած, տեսած ու կատարած…

Վերջապէս, կացութիւնը վարդագոյն չէ, ինչպէս կը փորձեն ցոյց տալ վարձկան մունետիկները։

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՆԴ

Մահուան նախազգ
ըլլա՛յ բնական, ըլլա՛յ
ւանք մահը կանխող
տագնապներուն, վախ
կումը պատճառէ կենդա
եւ անոնց երեւակայ
գրգռելով, կրնայ առաջ
զանազանք։
Համախումբ ապրող
նիներու մօտ մահուան
զգացումը տեղի կուտայ
նուր յուսահատութեան,
հետեւանքով անոնք յաճ
աւելի կը յուզուին կամ
փախուստի կը մատնուին
Երբեմն այս համախում
զումները նպաստաւոր
կ'ընծայեն որսորդներուն
նազարկ ընելու երէնեղ
Տեսնուած է որ որսո
գնդակներուն զոհ գացա
թակներուն կամ վիթեր
ջը լսելի եղած են ա
ճիչեր իրենց ընկերներուն
Կարգ մը կենդանիներ
նակ իրենց սպանեալ
րուն մահը ողբալու, անձ
կը յարձակին եւ կ'ուս
նոնք։ Երբեմն կենդան
կեանքը մահուան հետ կ
թեն կամ կը կարծեն
լին վրայ գտնել կեանք
քեր։ Տեսնուած են այ
որոնք իրենց սպանեալ
քովը երկար ատեն սպաս
Առայ կոչուած թռչուն
սպանուած ըլլալով, ա
սորդին հետեւած է մին
տունը ու հոն դիակին վր
յանալով, օրեր ամբողջ հ
վրան։ Երբ անբաժանելի
թակներու լծակիցներէն մ
ռանայ, միւսը քիչ ժա
վերջ կը մեռնի։
Շատերուն ծանօթ է շ
պատմութիւններ, որոնք
լով բաժնուիլ իրենց տ
անոնց գերեզմանին քով
ատեն պահակ սպասած
կառակ օդի խստութիւ
Տանեց կապիկ մը ամ
րունն ցաւ զգացած է իր
կամ կապիկին մահուան
երբ անոր դիակը ամայի
նետած են, հետամուտ
գտած ու իր քով բերած
եւ երբ ի վերջոյ որոշած
ղել իր սիրական ընկեր
մինը, ինքն ալ իր կարգ
բեւոյթ եղած է։
Մրջիւնները, իրենց
կանութենէն դուրս գտն
տար մրջիւնները սպանն
բաւականանան, իսկ իր
եալները կը թաղեն։
Մաք Քուք պատկէ
ներու մրջնոցաւ ուսումն
է մրջիւններու բարքերը
կանատես եղած անոնց թ
արարողութեանց։ Տեսած
անոնք ի'նչպէս 8 տար
ներ մեկուսացած եւ տեղ
պատցնելէ յետոյ՝ փոսի մ
թաղած են զանոնք։ Երբ
նոնց մարմինները հողէն
եւ ուրիշ աւելի յարմար
փոխադրած են։
Վ. Ֆարրն հաւաստ
մրջիւններու թաղումը
մանէ հանումը եւ անոն
խաղրութիւնը գետնափոր
ներու մէջ։ Յիշեալը
մէջ սպաննած ըլլալով
լոր ցեղի պատկանող մրջ
տեսած է թէ ի'նչպէս անո
կերները որոշ թիւերով եւ
նային կարգապահութեամբ
փոր կազմելով՝ փոխադր
մեռեալներու մարմինները
զուտ տեղ մը, ու հո՛ն փո
բանալով մէջը դրած եւ վր
աւազով ծածկած են։
Կարգ մը թռչուններ
ջանքեր ցոյց կուտան իր
պանեալ ցեղակիցները
տանելու։ Տեսնուած
փիղեր, որոնք ձեռնարկ
քէն խլելով իրենց սպ
ձագերուն մարմինները,
մէջ խորասուզուած եւ
վայրեր փոխադրած են գ
Շնագլուխ կապիկները
Ուիթանկները եւ փիղեր
րութիւն ունին իրենց
ները հեռուներն տանել

ի՞նչ կ'ընեն անոնց մարմինը, այդ չի գիտցուիր, սակայն շատ հաւանական է որ չկարողանան երկար ատեն պահել անոնց դիակները, քանի որ անոնք քիչ ատենէն կը սկսին նեխիլ:

Դիտուած է թէ կենդանիները մեռնելու համար կը կզզիանան. ի՞նչ կ'ըլլայ անոնց մարմինը, կամ, գիշատիչ թռչունները եւ կենդանիները կ'ուտեն զանոնք, կամ, անոնք կեր կ'ըլլան որդերու, միջատներու եւ միքրոպներու: Անձրեւը, խոնաւութիւնը, բուսականութիւնը բոլորը վերջ. ծակի եւ ի վերջոյ հողի կը վերածեն զանոնք:

«Հող էիր եւ ի հող դարձցիս»:

Այս է բնութեան անխուսափելի օրէնքը թէ՛ կենդանիներուն եւ թէ մարդոց համար:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹԱԹԱՎԼԱՅԻ ՀՐԴԵՀԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վազքէ երկու սիւնակի վրայ եւ շրջանակի մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը Թաթավլայի հրկիզեալներուն եղած օգնութեան մասին: կը քաղենք գլխաւոր մասերը:

«Հրդեհի խնդրին մէկ կողմն ալ կայ, որ աղ կը ցանէ մեր վէրքին վրայ: Չէ՞ք տեսներ, թերթական գրամով ուռած ընկերութեանց շատերը որոշած են օգնել Թաթավլայի հրկիզեալներուն: Արդեօք այս հրդեհը Թուրք հողին տեսած առաջի՞ն աղէտն էր: ...պետ երեկ, այդ ընկերութիւնները ի՞նչ պաղարիւնութեամբ լսեցին Սկիւտարը լափող հրդեհին աղէտ: Ինչո՞ւ օ՛վ կրնայ ...ռնալ աշխա ինչպէս օգնեցին, ...սերիա դեռ չիմացանք, բայց ...անի որ օգնութիւն եղած է, կը նշանակէ թէ կայ կազմակերպութիւն մը որ այս դրամը կը հաւաքէ: կարելի է աչք գոցել այս ...ոլորին. բայց արժանապատուութեան աւելորդ խնդիր չի կրնար ...կատուիլ, երբ քիչ մը աւելի ...անք առնենք անգլ. գեսպանատան օգնութեան վրայ եւ շա՜տ ...որհինք:

Նախ գեսպանատունը ի՞նչ միջոցով օգնած է. Ի՞ր միջոցով: Անպատկառ ու ազգի միտքէն կ'անցնի մարդասիրական զգացումներու ...ուչեւ թումբ քաշել կարելի չէ ...արկութիւն ընել որ անգլ. գեսպանատունը այս հայրենիքին մէջ թաթավլայի բնակիչները ...ած է ... իրեն եւ իր կարեկցութեան. այս կէտը պէտք է ...նշանագրել:

«Բայց շատ նշանակալից եւ ...հանգուրժելի է, երբ գեսպանատունը չի դիմեր գթութեան ...արկի՝ կարմիր Մահիկի խողովակին, այլ ինքն իր գլխուն կը ...րծէ: Զիլլայ թէ անգլ. գեսպանատունը կը կարծէ որ Թուրքիոյ մէջ դեռ կան տարրեր, որոնց ...նայ շնորհել իր հովանաւորութիւնը: Այս ընթացքին մէջ ես ...տեսնեմ կասկածելի հետքը ...ուի մը, որ դարան մտած է ...րծկցութեան ետին...»:

ՄԵՐԻԿ. ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻՆ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցը (Ռիլիֆ) Քոնկրէսին ներկայացուցած իր տարեկան տեղեկագիրը, կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Նիըր Իսթ Ռիլիֆ կազմակերպութիւնը «քէմփէյնները» պիտի դադրեցնէ յունուար 30ին:

Տասնեւմէկ տարուան իր գործունէութեան ընթացքին Նիըր Իսթ Ռիլիֆը հանգանակած է 105 միլիոն տոլար:

Նիըր Իսթ Ռիլիֆի կողմէ ...ուած ապաստանեալներու կամ որբանոցականներու թիւը 1.500000 ...ի եղած է, համաձայն յայն, հայ, պարսիկ, սուրիական եւ պաղեստինեան կառավարութեանց պաշտօնական գնահատումներուն:

Տեղեկագիրը կը շարունակէ.

«Մօտաւորապէս 500,000 երախաներ խնամուած են եւ 100 հազար երախաներ մարզուած են Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի որբանոցներուն մէջ, որոնք ատեն մը գոյութիւն ունէին գրեթէ իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ Կասպից ծովէն մինչեւ Եգէական ծով, եւ Արարատ լեռէն մինչեւ Երուսաղէմ:

«Անցեալ տարուան ընթացքին հնգամեայ յառաջդիմութիւն կատարուած է մեծցած երախաները մասնաւոր տուներու մէջ տեղաւորելու կամ ինքնապահ վիճակի մը հասցնելու:

«Վերջին 15 ամսուան ընթացքին Յունաստանի եւ Հայաստանի երկրաշարժները ստիպեցին մը յապաղեցուցին այս գործը: Մեր խնամքին ենթակայ տղաներէն 30000 այժմ օգնութիւն կը ստանան մեզմէ: Անոնցմէ շատեր մասնաւոր տուներու մէջ զետեղուած են, սակայն պէտք պիտի ըլլայ բժշկական եւ այլ վերահսկողութիւն կառավարել անոնց եւ այն տուներուն վրայ, ուր որդեգրուած են անոնք քանի մը ամիս եւ աւելի երկար ժամանակի: Այս կարգի որդեգրող ծնողներէն շատերը ապաստանեալներ են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶՄՐԱՆ ԽԵՂՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. 29 յունուար.— Այս տարի ձմեռը անսովոր է Մարսէյլի մէջ: Ցուրտ հովերու բերանը, մինչ օդերու փոփոխութեան ենթակայ այս քաղաքի բնակչութիւնը, երկու երեք շաբաթէ ի վեր կը նեղուի հիւսիսային խառաչանչ ու չոր հովէ մը: Մանաւանդ խեղճ ծայր է կարօտ հայերուն վիճակը: Մարսէյլի համար աննախընթաց սղութիւնն ալ ուրիշ դժբախտութիւն:

Ոտայրը ծայրին ապրող եւ միայն մէկ նեղուկ ձեռքը նայող ընտանիքներ, որոնք յաճախ բազմանդամ են, լուրջ տագնապ մը կ'անցընեն այս պահուս: Շատեր հիւանդ ալ կ'ունենան, օրերով, շաբաթներով անկողին զամուած: Այնպէս որ տագնապը կը դառնայ անտանելի:

Կ'իմանամ թէ, հայրենակից մը հիւանդացեր է, եւ կ'երթամ տեսութեան: Հազիւ ներս մտած, կը գտնեմ բարեկամս նիհար ու գոլկցած, տխուր ու մտահոգ: կը փորձէ բացատրել վիճակը:

— Ցաւը օր կ'ընէ որ հիւանդ եմ, երկու զաւակներուս չոր հացի մը դրամ չունիմ, դուրս է, անուխ պէտք է, տնանդ ու խնամք անհրաժեշտ է... չգիտեմ ի՞նչ պիտի ընենք... Ջերմայ բժիշկ մը կանչել, դեղ մը առնել, ի՞նչ ընեմ, դրամով կ'ըլլայ...

Ո՞վ չպիտի գնդուէր այս պատկերին առջեւ: Չգիմանալով գրպանիս մէջ գտնուած մէկ հատիկ յիսունոցը կուտամ տան տիկնոջ, որպէսզի անմիջապէս բժիշկ մը կանչէ: Կ'ինը կը վազէ հայ բժիշկի մը, որ մօտը կը գտնուի: Կուգայ Տօքթ. Փ. որուն կերպով մը կը հասկցնեմ հիւանդին տնտեսական վիճակը եւս:

Բժիշկը կը քննէ հիւանդը եւ կը գտնէ «Գրիփ» ու «Պրոնշիթ» միասին: Կը գրէ դեղագիրը, առանց ուրիշ օգտակար թելադրութիւններ ընելու, եւ կը պատրաստուի մեկնիլ, բայց ոտքերը առաջ չեն երթար: Անշուշտ կը սպասէ այցեգինին զոր տալու շատ ալ միտք չունէինք, քանի որ գիշերուան համար իսկ հաց պէտք էր գնել: Բժիշկը կը դժուարանայ դուռէն դուրս ելլելու, եւ մենք սարսափած կը վճարենք: Հացէ զրկելով պզտիկները, որ իրենց մօրը քղանցքին կը փաթթուին երկու սուր համար: Սակայն «Աստուած մեծ է եւ ողորմած», կ'ըսէ ժողովրդական առած մը:

Քառորդ ժամ անց, դուռը կը զարնուի, ներս կը մտնէ ֆրանսացի վայելուչ տիկին մը, եւ կը զարմանայ լուր չունենալուն համար: Տիկինը եկեր էր բարեկամիս տիկնոջմէն խնդրելու, որ կար մը կարէ իրեն, թէեւ պզտիկներով, հոգ չէ թէ շաբաթներ առնէ: Իրբեւ լաւ ծանօթ, կը հետաքրքրուի հիւանդին առողջական ու տնտեսական վիճակով եւ երբ կը հասկնայ ամէն բան, կը բանայ պայուսակը, կը հանէ երկու հարիւր ֆրանք, եւ կ'ըսէ. «Հոգացէք ձեր պէտքերը եւ նորէն իմացուցէք»: Ընդհ. տիկինը չի մոռնար նաեւ յայտնել թէ վաղը ֆրանսացի բժիշկ մը պիտի ղրկէ: Յաջորդ օրը, իրաւ որ կուգայ այդ բժիշկը եւ քննելով հիւանդը ամէն տեսակ խնամքներ կը յանձնարարէ առանց սանտիմ պահանջելու:

Աւելցնեմ նաեւ որ տիկինը եւ ֆրանսացի բժիշկը իրենց այցելութեան միջոցին, տեսնելով հիւանդին անձուկ վիճակը, հետաքրքրուեցան թէ չկա՞յ հայկական բարեգործական միութիւն մը կամ ազգասիրական մը, որոշ պիւտճէով: Ժխտական պատասխանի մը վրայ ըսին.

— Բայց Փրատօի փառաւոր պողոտային վրայ հայկական եկեղեցի մը կը շինուի եւ հայ հարուստներ շատ կան:

Ահաւոր քար մը որ չեմ գիտեր որո՞ւ ուղղուած կրնայ ըլլալ:

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. 28 յունուար.— Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Տարօնցու Տուրուբերան հայր. միութեան ներկայացումը՝ «Սասնոյ գիւղագնացութիւնը» (հեղինակ Գ. Ց. Ա. Երեցեան, Սասունցի): Այս թատերախաղը առնուած է իրական կեանքէ, 1915ի հերոսամարտի պատմական կռիւներէն եւ կը ներկայացնէ թէ ինչպէս Տարօնի հայրենասէր ժողովուրդը Անտոքի եւ Ծովասարի գագաթներուն վրայ, անձուր եւ անպաշար կը կռուէր ահեղ թուրք քիւրտ ծով խուժաններուն դէմ, որոնք կ'ուզէին մոխիրի վերածել ամբողջ շրջանը: Շնորհիւ Տարօնի կազմակերպական ուժերուն ամբողջ վեց ամիս կարելի եղաւ պաշտպանել Անտոքի եւ Ծովասարի բարձունքները, մեծ սարսափ ազդելով թուրք եւ քիւրտ ժողովուրդին վրայ: Այդ կռիւներուն մէջ էր որ Տարօնը կորսնցուց իր աննման ու հայրենասէր մարտիկները, կորիւնները, կայծակներն եւ անոնց քոյրերը՝ Շաքէները որոնք ուխտած էին մեռնիլ հայ ազգի եւ Հայաստանի համար, կռուիլ եւ մեռնիլ իբր Տարօնցի:

Սէն Շամոնի հայ գաղութը, այդ օրը եկած էր սեփական աչքերով տեսնելու Տարօնի հերոսներուն քաջագործութիւնները: Արդարեւ այնքան լեցուն էր որ ուշ եկողները սարսափած ոտքի վրայ կեցան: Դերակատարները որոնց մեծ մասը Տարօնցիներն էին, եւ որոնք արդէն գիտէին հրացաններուն շարժուձեւերը, յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Տիկին Աղաւնի Գրիգորեանը ծափերու արժանացաւ Մայր Հայաստանի դերին մէջ: Մանաւանդ «Քնիր իմ Լեւոնիկ» երգած ժամանակ կուլային բոլոր հանդիսականները: Հասոյթն մեծ զարմանք պատճառեցին եղած դէպքերը, իսկ անոնք որոնք Տարօնին քիչ մը ծանօթ էին, արդէն գիտէին թէ Տարօնի հայ ժողովուրդը միշտ երկու թէ բռունցքներով դիմագրած է իր դարաւոր թշնամիներուն:

Ներկայացումէն վերջ Վարչութեան անդամներէն մէկը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն: Բ. Կ.

ԲՈՂՈՔ ՄԸ

ԼԻՈՆ 25 յունուար.— Յունուար 17ի «Յառաջ»ի մէջ պատահական թղթակցութիւն մը կար, Լիոն Մոնշայի մասին: Գրողը, Շէյխհաճեցի, կ'ակնարկէր Նալլուխանցիներուս, ըսելով թէ թրքախօս ենք. ազգային զգացումէ զուրկ, նոր սերունդը այլասերած է եւն. եւն. այս առթիւ կը փութանք հարցնել.

1.— Շէյխհաճեցին երբե՞ն ի վեր կը բնակի Մոնշա մեր մօտ: Մեր կատարած քննութեան համաձայն, հազարակ ինը ամիսներէ ի վեր մեր մօտ գտնուելուն մինչեւ հիմա ոեւէ Նալլուխանցիի հետ յարաբերութիւն չէ ունեցած ու չէ ծանօթացած անոնց ազգասիրական ձգտումներուն:

2.— Երբե՞ն ի վեր ազգասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը միայն հայախօս հայերու մենաշնորհն է: Մեր պապերը որոնք տեղական պայմաններու բերումով թրքախօս էին, նուա՞զ ազգասէր ու հայրենասէր էին:

3.— Նալլուխանցիներս թէ անցեալին թէ ներկային մէջ մեր ազգասիրութեան փաստը շատոնց տուած ենք որ շատ ծանօթ է շատ շատերուն: Իսկ մեր նոր սերունդը հայերէն ժառանգած է մաքուր հայախօսութիւնը:

Ցեղը չէ՞ ըսելու «Նախ հան գերանն յականէ քումմէ...»

Մոնշա ռիւ ժան տ'Արքի Նալլուխանցիներ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բարեգործականի գրասենեակէն մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ զեկոյցը. Յունուար 28 թուակիր.

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Ազգերու ընկերութենէն ստացած է 1928 դեկտ. 7 թուակիր տեղեկագիր մը, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման գործին վրայ.

1.— ՆՈՐ ՋԷՅԹՈՒՆ.— Մինչեւ հիմա 36 տուն շինուած է: Դպրոցին շինութիւնը գրեթէ աւարտած է. կը մնան միայն դուռները եւ պատուհանները դնել: Դասերը սկսած են Նոյեմբեր 1ին, երկու սենեակ 32 աշակերտով: Տիկին Մերունեան, որ գիւղին մէջ կը բնակի, ուսուցիչ նշանակուած է փոքր տղոց կարգին:

Նոյեմբերին, 120 արտավար հող մաքրուած է, 40ը բանջարեղէնի եւ 80ը արմտիքի համար: Ամսուն վերջը, 720 օխա ցորեն ցանուած է: Ձմրան բանջարեղէններու բերքը եղած է 1200 օխա:

Առողջապահական վիճակը աւելի լաւ է հիմա: Մալարիայի 11 դէպք միայն պատահած է, հակառակ ցուրտ եւ անձրեւոտ օդին:

2.— ՍՕՈՒՔ-ՍՈՒ.— Մինչեւ հիմա 41 տուն շինուած է, որոնց 34ը ամբողջովին աւարտած են: 350 արտավար հող ցանուած է: Գիւղացիները կ'աշխատին, բացի մշակութենէ, աղիւս շինելու, հիմեր փորելու, քար պատրաստելու, հող մաքրելու, տանիքները յարդարելու: Վերջին ծանր անձրեւներէն փլսուած քանի մը տուներ վերանորոգուած են: Առողջական վիճակը ընդհանրապէս գոհացուցիչ է:

3.— ՔԸՐՔ-ԽԱՆ.— Բոլոր գիւղացիները մշակութեամբ զբաղած են. 300 թթենի տնկուած է եւ 4 ընտանիք ցորեն ցանած են: Թէեւ գիւղական խորհուրդը խնդրած է որ իրենց կանխավճար ըլլայ արմտիքի մշակութիւնը քաջալերելու համար, բայց գիւղին հողը նորէն քննուելէ յետոյ տեսնուած է որ պտղատու ծառերու մշակութիւնը աւելի շահաւոր պիտի ըլլայ: Ինֆլուէնցայի եւ մալարիայի 16 դէպք պատահած է:

Գաղթական մը, որ աշխատիլ չէր ուզեր, գիւղէն հեռացուեր է: Յաջորդը ստանձնած է անոր պարտքը:

4.— ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹ.— Մինչեւ նոյեմբերի վերջը, 38 ընտանիք տեղաւորուած են, եւ այդ թուականին 7 աղիւսաշէն տունի շինութիւնը բոլորովին աւարտած է: Մէկ քանի ընտանիքներ ալ պիտի գան մօտերս եւ իրենց տուներուն շինութեանը պիտի ձեռնարկեն: 81 կտոր հող դեռ ազատ են.

Նոյեմբեր 6ի հեղեղանման անձրեւները կայանի մէկ մասը ողողած ըլլալով, հարկ եղած է որ գաղթականներն իրենք ամբողջապէս խորացնեն Ալէքսանտրէթ-Հալէպի ճամբուն եզերքի խրամատը՝ ջուրերը հոսեցնելու համար, առանց սպասելու հանրօգուտ շինութեանց վարչութեան կատարելիք աշխատանքին:

Մինչեւ հիմա 25 խորանարդ մետր փայտ բաշխուած է 12 աղքատ ընտանիքի, որպէսզի իրենց աղիւսէ տուները ամբողջացնեն եւ առժամեայ պատսպարաններ շինեն: Մօտերս 75 խորանարդ մետր փայտ ալ պիտի գայ:

.˙. Նոյ. 28 թուակիր զեկոյցով մը, Բարեգործականի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ 500 ոսկեյին եւս վճարած է, գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկին համար, իսկ 200 ոսկերլին ղրկած է Պոլսոյ Պատրիարքարանին, գաւառի գաղթականներուն համար: Այս գումարին կէսը տուած է Պ. Պօղոս Նուպար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՁՈՒՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

Փրիվայէն կը գրեն մեզի.— Փրիվայի մէջ հինէն ճմլած 4 հօկեռներ կան: Առաջինը՝ այլասերած հայ-կաթոլիկ կօշկակար մը, որ կ'առեւտրէ. երկրորդը՝ խման առեւտրիր մը, երրորդը՝ 12 ֆրանք անդամավճարը հաւաքող գանձապետ մը, իսկ չորրորդը՝ Աֆիոնէն Յունաստան եւ Ֆրանսա փախած հայանուն թուրք մը: Գ. Սէթեան յուն. 20ի կիրակի օրը կնունքի կը հրաւիրուի Սէնթ-Անժ, Պ. Ա. Մատթէոսեանի կողմէ: Ժամը 6ուկէսին ամէն ոք կը մեկնի: Սէթեան իր մէկ ընկերոջը հետ տանտիրոջը սեղանին վրայ ճաշի կը մնայ: Ժամը 7ին յանկարծ սենեակին դուռը կը բացուի առանց զարնուելու եւ իր փոքրիկ եղբօրը հետ հայհոյելով ներս կը խուժէ Արթին Ուշաքլեան (Իչմէ) եւ կը սկսի հայհոյել: Այդ պահուն իր արբանեակներէն Արամ Միրասեղեան եւ Վանիկ Կարապետեան ալ ներս կը մտնեն եւ Արթինի ազդանշանով, կը յարձակին Սէթեանի վրայ: Արթին իր ափին մէջ պահած փոքրիկ դանակովը Սէթեանի ձախ աչքին երեք հարուած կուտայ: Սէթեանի ընկերը Հ. Գաբաճեան բռունցքի հարուածներով բոլորն ալ կը փախցնէ:

Ոստիկանութիւնը հետաքրքրուելով, կը հարցաքննէ կնունքին ներկաները: Խնդիրը դատարանի յանձնուած է: Այս միեւնոյն կօշկակարն էր որ անցեալ տարի Հօֆի առեւտրիրը Ց. Գարաքիւլեանի հետ դանակներով յարձակում գործեց Պ. Լ. Երեմեանի տան վրայ եւ բանտարկուեցաւ:

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԻՆ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԸ.— Անցեալ օր, պատմեր էինք թէ հինգ ամերիկացիներ, որոնց մէջ միլիոնատէր մը, ինչպէ՞ս Փարիզի ամերիկեան վարժարանէն առեւանգեր էին 2 փոքրիկներ: Միլիոնատէրը, իր զաւակներով եւ իր ընկերներով, յաջողեր էր նաեւ մտնել Ամերիկա երթալու համար:

Բայց միլիոնատէրը կասկածելով, երբ Նիւ-Եորք հասաւ, ամէն զգուշութիւն ձեռք առաւ: Ոստիկանները կրնային իր զաւակները խլել իր ձեռքէն՝ իրենց մօրը դիմումին վրայ: Ամէն միջոց ձեռք առաւ ուրեմն, հաւանական հետապնդումներէ խուսափելու համար եւ նախ յաջողեցաւ: Բայց ոստիկաններն ալ գացին զինքը գտնելու իր բնակարանին մէջ: Միլիոնատէրը ստիպուեցաւ Արդարութեան յանձնելու իր զաւակները, զորս առեւանգելու համար, մինչեւ Փարիզ եկած էր:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական բանակին մէկ Հայ Կամաւորներու Միութենէն ստացած ենք կոչ մը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.—

Զօրացրուումէն յետոյ, ֆրանսական ճակատին նախկին հայ զինուորները որոշեցին միութիւն մը կազմել, որուն անմիջապէս մասնակցեցան բազմաթիւ կամաւորներ, հետեւեալ ծրագիրը իրագործելու նպատակաւ.

1.— Վերհաստատել եւ ամրապնդել ընկերական կապերը ամէն անոնց միջեւ, որոնք այդ ահաւոր աղէտին զարհուրելի տանջանքները եւ վտանգները միասին ապրած ըլլալով «զէնքի եղբայրներ» էին:

2.— Բարոյական սփոփանք տալ եւ ի հարկին նիւթապէս օգնել պատերազմէն ծանրապէս տուժած ընկերներուն, ինչպէս նաեւ մեռած զինուորներու ընտանիքներուն:

3.— Արժանավայել կերպով վառ պահել եւ յաւերժացնել մեր տառապած զոհերուն անմոռանալի յիշատակը:

Այս ծրագրին իրագործման համար Միութիւնս ամէն ջանք ի՛ գործ դրաւ, ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառելով: Գերեզմաններուն պահպանման հոգ տարաւ եւ ձեռնարկեց մեծ պատերազմին մէջ ինկած հայ զինուորներու նուիրուած մահարձանի մը կառուցման: Այս պահուս Միութիւնս Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ կը ներկայացնէ տեսակ մը միացման գիծ:

Հետեւաբար Միութիւնս իր այս ներկայ ծրագրով ամենակարեւոր եւ ազգօգուտ դեր մը կը կատարէ:

Այս գործին իրականացման համար Միութեանս ղեկավարները նախաձեռնութիւնն ունեցան անհատական ուժերու դիմելու եւ հաւաքոյթներ ու պարահանդէսներ կազմակերպելու, որոնց հասոյթը ամբողջութեամբ նուիրուած էր նպատակին գործադրութեան: Սակայն այժմ Միութիւնս իր գոյութիւնը ապահովելու եւ իր տեւականութիւնը ամրախարիսխ հիմերու վրայ դնելու համար, աւելի հասոյթներու պէտքը կը զգայ, որով կը դիմէ ամէն անոնց որոնք իրենց սրտին մէջ պահելով յիշատակը փառքով եւ զարհուրանքներով լեցուն անցեալի մը, չեն ուզեր որ իրենց սիրած այդ գործը քայքայուի, բաւարար միջոցներու չգոյութեան պատճառով:

Ուստի կը խնդրենք ձեզ որ բարեհաճութիւնն ունենաք ձեր յարմար դատած եղանակով օժանդակել մեր գործին, անդամագրուելով իբր բարերար, նուիրատու կամ պատուակալ անդամ եւ կամ միանուագ նուէր մը ընելով:

Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
235, FBG. ST. MARTIN
PARIS (10e)

համայնավարներ։ Ասոնց մեծ մասը լուծուած ընկերութիւններու անդամ բանուորներ եւ պաշտօնեաներ են, յեղափոխական լրագրողներ եւ ուսանողներ։ Ձերբակալուածներէն մօտ 80 հոգի ղրկուած են Պելկրատ եւ Կլամինաչա՝ պետական նոր դատարանին կողմէ հարցաքննուելու եւ դատուելու համար։

Ոստիկանութիւնը կը ծածկէ Կլամինաչա ղրկուած համայնավարներու անուններն ու ստոյգ թիւը։ «Իւմանիթէ» սակէ կ'եզրակացնէ թէ հուկոսլաւ կառավարութեան նպատակն է ոչ միայն չարչարել զանոնք, այլ անոնցմէ մի քանին անհետացնել։

Համայնավար թերթը կ'աւելցնէ թէ Պելկրատի մէջ եւս բոլորովին կամայական խիստ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։ Կլամինաչա լեցուած է համայնավարներով, որոնցմէ ամէնէն աւելի շատ կը վախնայ ներկայ վարչաձեւը։ Գեւ չարչարանքի բոլոր ձեւերը արդէն սկսած են գործադրուիլ։ Պելկրատի մէջ ձերբակալուածներէն երկուքը՝ Միլորա Գեորովիչ եւ Պանէ Ասդրէեւիչ ո՛րքան չարչարուած են, որ ներկայիս մեռնելու վտանգին ենթարկուած են։

Ֆրանսական հպատակութեան դէմ

Միլանոյէն կը հեռագրեն.— «Փոփոլօ տ'Իտալիա»յի մէջ Առնալտօ Մուսոլինի կը ծառանայ այն պրոպագանդին դէմ, զոր կը մղեն Ֆրանսայի մէջ կարգ մը քաղաքական դէմքեր ու թերթեր՝ օտարականները ֆրանսական հպատակ դարձնելու համար։ Դիկտատորին եղբայրը կը գրէ.

— Մէկ միլիոնէ աւելի Իտալացիներ կ'ապրին Ֆրանսայի մէջ, հնազանդելով հանրապետութեան օրէնքներուն եւ անոր կը նուիրեն իրենց կեանքի ամէնէն գործօն եւ կարգապահ շրջանը։ Մասնաւորապէս հարաւ-արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ մեր հայրենակիցները հող կը մշակեն, անասնաբուծութիւն կ'ընեն, ցորեն եւ պտուղ կ'արտադրեն մեծ քաղաքներու համար։ Ասոնց ազգութիւնը վտանգի տակ է հիմա։ Արդ, երբ կ'ուզեն մարդ որսալ, պէտք է ուրիշ միջոցներու դիմել։

Երկու յանձնաժողովներ կազմուած են Հռոմի մէջ, նպատակ ունենալով արտասահմանի Իտալացիներուն մէջ տարածել նոր Իտալիոյ գրական, քաղաքական, գիտական եւ պատմական երկերը։

Ամանուլլա կը կազմակերպէ բանակը

Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը Աֆղանիստանի սահմանագլուխէն կը հեռագրէ.

Ամանուլլահ խան իր եղբօր Ինայէթուլլահի Քանտահար հասնելէն ի վեր նախագահեց բազմաթիւ Տուրպարներու (Ժողովներու ժողով), որոնց ներկայ գտնուեցան հարաւի եւ արեւմուտքի ցեղախումբերուն ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Հէրաթի եւ Քանտահարի հարուստ վաճառականները։

Խանդավառ ճառերու մէջ Ամանուլլահ բոլոր բնակիչներէն պահանջեց աջակցիլ իրեն։ Նախկին թագաւորի կազմած նոր բանակին մէջ մտան ցեղախումբերէն բազմաթիւ մարտիկներ։ Այս բանակը ունի թնդանօթ եւ հրասայլեր. միայն ռազմանիւթ չունի, այդ ալ ապսպրուած է Պարսկաստանէն։ Զինուորներու մարզանքը կը ղեկավարեն վերջերս հասած թուրք սպաներ։

Հնդկաստանի եւ ուրիշ օտար երկիրներու աֆղան պաշտօնեաները իրենց մօտ գտնուած գումարները կը դնեն նախկին թագաւոր Ամանուլլահի տրամադրութեան տակ։

Յունաստանի համայնավարներուն դէմ

Սելանիկի մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ համայնավարներու եւ ընկերվարականներու միջեւ։ 25 հոգի վիրաւորուեցաւ, 250 հոգի ձերբակալուեցաւ։

Հելլէն Խորհրդարանը սկսաւ քննել համայնավարութեան դէմ կառավարական նոր օրինագիծը։ Հարցապնդումի մը պատասխանելով, Վէնիզէլոս երկարօրէն բացատրեց օրինագիծին նպատակը.

— Մենք կ'ուզենք, բսաւ, պետութիւնը զինել անոնց դէմ, որոնք յեղափոխութիւն կը քարոզեն կամ կ'ուզեն տակնուվրայ ընել ընկերային կարգը։ Անիկա բնաւ չէ սակայն թէ կ'ուզենք արգիլել ազատ վիճաբանութիւնը ընկերային գործերու լաւագոյն եղանակով լուծման մասին։ Ցենք ուզեր արգիլել արդիական, ազատական, նոյն իսկ ձախ գաղափարներու պաշտպանութիւնը։ Կը բաւէ որ այդ գաղափարները չպարտադրուին ընկերային կարգի ուժգին տապալումով մը։

ՅՈՅՆ ԿԻՆԵՐՈՒ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Վէնիզէլոս ընդունեց կիներու պատուիրակութիւն մը, որուն խոստացաւ յառաջիկայ թաղապետական ընտրութեանց մէջ կիներու քուէարկութեան իրաւունք տալ։

Յունաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը

Թանի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռաձայնէ.

Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտիի վերջերս Աթէնք այցելութիւնը զանազան մեկնութիւններու տեղի տուած ըլլալով օտար մամուլին մէջ, յունարէն բոլոր թերթերն ալ կը շեշտեն Յունաստանի խաղաղասէր քաղաքականութիւնը։ Ընդհանուրի զգացումը արտայայտելով, «Էթնոս» կը գրէ.

— «Յունաստան իր բոլոր ուժերով կը հետապնդէ խաղաղութեան ամրապնդումը եւ կ'աջակցի այն շարժումներուն որոնք իր շահերուն ծառայելով մէկտեղ, Պալքաններու մէջ խաղաղութիւնը կ'ապահովեն։ Ֆրանսացիները պէտք է գիտնան որ Իտալիոյ հետ իր յարաբերութիւնները բարւոքելու ճիգը արգելք մը չէ աւելի եւս ամրապնդելու ֆրանքօ-հելլէն յարաբերութիւնները, որոնք միշտ խիստ բարեկամական են եւ կը կազմեն Վէնիզէլոսի դաւանած գլխաւոր նպատակներէն մէկը»։

Երեսփ. ժողովին մէջ ընդդիմադիրներու պետը Ցալտարիս ուժգնօրէն պաշտպանեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ պուլկար հատուցումներու խնդրին մէջ եւ անվերապահօրէն հաւանութիւն յայտնեց Վէնիզէլոսի այն ուղղութեան, որուն համաձայն Յունաստան երբեք չպիտի հաւանի զիջել Պուլկարիոյ պարտքը՝ եթէ դաշնակիցները համապատասխան չափով չզիջեն Յունաստանի պարտքը դաշնակիցներուն։ Այս առթիւ թէ Ցալտարիս եւ թէ Վէնիզէլոս շեշտեցին որ այս քաղաքականութիւնը երբեք թշնամական ցոյց մը չէ Պուլկարիոյ հանդէպ, այլ Յունաստանի հիմնական կացութիւնն է որ թոյլ չի տար իրեն առատաձեռն ըլլալ՝ ի վնաս իր շահերուն։

ՌՈՍՏՈՄԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ կողմէ վաղը կիր. ժամը 3ին 120 Bld. Belleville, մէթրօ Պէլվիլ։
Կը նախագահէ Ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
կը խօսի՝ Ընկ. Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ
Նուագ, արտասանութիւն եւայլն
Մուտքը ազատ է

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ։ Վաղը կիր. երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր Միութեան մարզարանին մէջ, Bar Monumantal, 50 Bld. Dugomier.
Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 40bis Rue Etienne Dolet։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Իսի-լէ Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Նիսի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Փուժէի եւ Կրասի խումբերը, վաղը կիր. Քանի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան. Նիւթ՝ «Քրտական շարժումը»։

Վալանսի Շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին Կոլօնապլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան. Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։ Երկուշաբթի իրիկուն նոյն տեղը վիճաբանական ժողով դասախօսուած նիւթի շուրջ։

Վալանսի շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ 6 Փետր. Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնութիւնը»։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը առժամաբար փոխադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը)։

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9։ Գիրք ստանալու կամ վերադարձնելու համար դիմել՝ Գրապահներ՝ Ընկ. Աղասիի կամ ընկ. Սահակեանի։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Րօան, Գ.— 35։
Գազարճրգ, Գործ.— Գինը 15Ֆր.։
Պէյրութ, Գործ.— 500.
Բաղաթ, Յար. եղբ.— 280։
Ալֆորվիլ. Կ. Մ.— 25։
Նանթ, Գ. Ս.— 35։
Վիրոֆլէյ, Մ. Մ.— 35։ Սկսանք ղրկել։
Ալֆորվիլ, Յ. Ա.— 50։ Սկսանք ղրկել։
Շիկի, Շ. Գ.— 35։
Ցիսին, Շահ.— 50։
Ռոման, Մ. Ֆ.— 35։ Սկսանք ղրկել։
Ֆրանքֆուրթ, Վ.— 55։ Գիրքը ղրկած ենք։
Ֆիլիպէ, Թղթ.— 500։ Մեր նամակի պատասխանին կը սպասենք։
Փատովա, Հ. Ս. Ե.— Շնորհակալութեամբ ստացանք ութը հատորները։
Շռud, Կ. Թ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Hôtel du Midi, Nîmes, (Gard).

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կը ներկայացուի՝
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
16 փետր. շաբաթ երեկոյ, Նախաձեռնութեամբ Ձ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին, ի նպաստ Ազգ. վարժարանի։ Նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Մ. Ը. Մի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnières։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ԵՈԶԿԱՏի եւ Երզնկայից Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ Պէլվիլ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ձ. Ռ. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի՝
ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ
Վաղը Կիրակի Rue de Sirge. Salle d'Amicallaicի սրահը
ԳԻՆ՝ 3 և 5 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Pa
Le Gérant: E. SOUVI

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

3 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 872 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿԻ ՏԵՂ ՔԱՌԱՍՈՒՆ...

Երէկ, թերթը հրապարակ հանելէ յետոյ, ստացանք երկու ...ղթակցութիւններ՝ Պէյրութի դէպքի մասին։

Այսօր աւելի պարզ է կացութիւնը։ Եւ, ինչպէս կը նախա...սեսէինք երէկ, բուն սպանութեան խնդիրը երկրորդական գծի ...րայ կը գտնուի։

Սպանութիւնը պատրուակ մը դարձեր է կարգ մը խառ...ակիչներու ձեռքը, «Դաշնակցութեան վերջ տալու համար»։ ...յդ մարդիկը տարիներով ճգնեցան հայ ժողովուրդի ամէնէն ...արագատ կազմակերպութիւնը հանրային ասպարէզէն քշելու, ...էջ մը ամէն տեղ. բայց չարաչար պարտուեցան։ Հիմա թան...էջ մը պատեհութիւն մը գտած ըլլալ կը կարծեն, գոնէ Սուրիա...գին պատեհութիւն մը գտած ըլլալ կը կարծեն, գոնէ Սուրիա-Լիբանանի մէջ Դաշնակցութիւնը արմատախիլ ոչնչացնելու....։

Այդ կ'ապացուցանէ այն խելագար թափը, որով ցուցակ...ներ կը ներկայացնեն եւ մատնանշումներ կը կատարեն։ Ման...րամասնութիւնները կը կարդաք թղթակցութեան մէջ։

Կը թուի թէ չափազանց պարզամիտ են մեր անարժան հա...ատակորդները, որովհետեւ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, թէ ...դատար եւ թէ տեղական իշխանութեանց համար, գաղտնիք ...են Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրը եւ գործունէութիւնը։ ...յդ նորագատ երկրին յետին պաշտօնեան ո՛ եւ է հայանուն ...ոտեսէ աւելի լաւ կը ճանչնայ ո՛չ միայն մեր կուսակցութիւնը, ...յլ եւ այն անդամները որ բանտարկուած են հիմա, տարօրի...նակ իրարանցումի մը հետեւանքով։ Եւ Պէյրութի մէջ ալ չեն ...պակսիր դատաւորներ, արդարև եւ մեղաւորը զանազանելու համար։

Խնդիրը այն է որ, կասկածելի խաղ մը կը փորձուի զանա...զան խառնակիչներու կողմէ, եւ տեղական իշխանութիւնը շփո...թութեան մատնուած է։ Մենք հիմքեր ունինք պնդելու, թէ ոչ միայն հայանուն վարձկաններ, այլ եւ թուրք եւ կարմիր գոր...ծակալները կը փորձեն պղտորել ջուրերը, եւ Հ. Յ. Դաշնակ...ցութիւնը ներկայացնել իբրեւ թշնամի՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ...շահերուն։ Անոնք նենգամտօրէն իւղ կը լեցնեն կարգ մը թեր...թերու վառած կրակին վրայ։ Մինչեւ անգամ գրաւորապէս։

Դեռ բոլոր փաստերը աչքի առջեւ չունինք։ Բայց մէկ օրի...նակ իսկ բաւական է, գաղափար տալու համար։

Աղեքսանդրիոյ «Լա Ռեֆորմ» թերթը (23 յունուար), «Թա...ղաքական ոճիրի մը շուրջ» խորագրով գրութեան մը մէջ, ...պատմելով Պէյրութի դէպքը, տեղեկութիւններ կուտայ «Հնչակ» ...եւ «Դաշնակ» կուսակցութեանց գործունէութեան մասին.

— «Հնչակ կուսակցութիւնը սոցիալ - դեմոկրատ է։ Ան կ'ըն...դունի թէ հայ գաղթականները ցիրւ են այն երկրին մէջ ուր կը ...բնակին, որուն օրէնքները պարտաւոր են յարգել, առանց ձգտելու ...քաղաքական ո՛ր եւ է առաւելութեան։ Հնչակը, ի վերջոյ, կը նա...խատեսէ Հայերու վերադարձը հայ հայրենիքի մը մէջ կամ եթէ ...այս երկրին մէջ մնան (Սուրիա-Լիբանան), անոնց ձուլումը բնիկնե...րու հետ, որոնց լեզուն եւ սովորոյթները պիտի որդեգրեն ամբո...ղջապէս»։

Ի՞նչ կասկած որ Հայ մը կամ Հայեր են այս թանկագի՛ն տեղեկութեանց աղբիւրը։

Բայց տեսէք միեւնոյն աղբիւրը ինչպէս կը ներկայացնէ հակառակորդ կուսակցութիւնը, «Դաշնակ»ը, սուտ - իրաւ իրար ...խառնելով.

— «Դաշնակ կուսակցութիւնը ազգայնական կուսակցութիւն ...մըն է, որ կ'ուզէ անաղարտ պահել հայկական էութիւնը այն եր...կիրներուն մէջ ուր Հայերը ապաստան գտած են։ Դաշնակխա...ները բաղկացած են աւելի բարեկեցիկ դասակարգէն։ Անոնք կը փա...փաքին պահել իրենց յատուկ մշակոյթը եւ կը ձգտին իրենց լեզուն ...պարտադրել իբրեւ պաշտօնական լեզու, հաւասար իրաւունքով, ...ինչպէս ֆրանսերէնը եւ արաբերէնը։ Անոնք քաղաքական իրա...ւունքներ կը պահանջեն հայ համայնքականութեան համար»։

Եւ դեռ աւելի գրգռիչ փափսուք մը.

— «Ինչպէս կը տեսնուի, Հնչակները տոգորուած են հաշտա...րար տրամադրութիւններով եւ կը համակերպին իրենց վերջնական ...ձուլումը ընդունելու։ Դաշնակները անհաշտ են։ Հայաստանը պէտք ...չէ կորսուի։ Ասկէ՝ այն վէճը որ կը պոռթկայ, երբեմն, մահափոր...ձերով»։

Սուրիացի (կամ Եգիպտացի) եղէք եւ եթէ կրնաք, պաղա...րիւնով կարդացէք այս գրգռիչ ակնարկները։

Եւ այս տակաւին ամէնէն փափկանկատն է, այն ալ ոչ-սուրիական եւ ֆրանսատառ թերթի մը մէջ։ Պէտք է կարդալ ...բուն տեղական, արաբական թերթերն ալ, որոնց մէջ «Թաա...ֆիրը էֆքեար»ներ եւ «Թէրճիման»ներ չեն պակսիր։ Պէտք է ձեռքի տակ ունենալ, մանաւանդ, բերանացի եւ գրաւոր «ժուռ...նալ»ները որոնք նոր չէ որ պիտի տրուէին, բայց անշուշտ կը ...նորոգուին եւ կը տեղան այս միջոցին, «յաւելեալ եւ ճո...խացեալ»։

Ասո՛վ պէտք է բացատրել այն բացառիկ խառնութիւնը, որ կը տիրէ Պէյրութի մէջ, եւ որուն հետեւանքով բանտարկուած են մինչեւ 45 - 50 հոգի, համաձայն վերջին լուրերու։

«Մէկի տեղ քառասո՛ւն», — կ'աղաղակեն եղեր յայտնի եւ գաղտնի խառնակիչներ։

Իսկապէ՞ս Ջափուելու մարմա՞ջն է որ բռնել կուտայ այս խօսքերը. թէ այնքան յիմարացեր են, որ կ'ուզեն անտեղի սադ...րանքներ ստեղծել հիւրընկալ եւ բարեացակամ իշխանութեան մը գլխուն, յետոյ հրապարակաւ խայտառակուելու համար։

Զգելով որ արդարադատութիւնը իր գործը կատարէ, աւե...լորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ այս տոտին արարքները ոչ միայն ո՛ր եւ է օգուտ չեն բերեր խառնակիչներուն և փա...րիսեցիներուն, այլ եւ կրնան աւելի սաստկացնել կարգ մը տեղական տարրերու ատելութիւնը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՆՁԱՐՁԱԿ ՔՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 23 Յունուար.— Յունուար 18ի իրիկուան ժամը 6ին մօտ, քաղաքիս Նորաշէն Օփէրայի կից փողոցին մէջ, անծանօթի մը կողմէ արձակուած ատրճանակի երեք գնդակով սպաննուեցաւ ծանօթ համայնավար Սարգիս Ցխրունի, որ Ցիւրզիներու ապստամբութեան օրերուն, ուրիշ քանի մը արքանեակներու հետ, գրգռիչ Թռուցիկներու հեղինակ նկատուած եւ իբր այդ ձերբակալուած ու բանտարկուած էր։

Այս դէպքը, սակայն, համայնավար Թափթփուքներու եւ հակադաշնակցական «քլիք»ին համար առիթ մը եղաւ դիմելու աննախընթաց քսութեանց եւ մատնութեանց։ Տեղական իշխանութիւնը Յունուար 19էն ի վեր սկսած է ձերբակալել բոլոր աչքի զարնող հայրենակիցները։ Այս տողերը գրուած ատեն ձերբակալուած են Վահան Փափազեան, Խոսրով Թիւթիւնճեան, Վարդան Գէորգեան, Միհրան Թուրիկեան, Արամ Սահակեան, Յարութիւն Շահինեան, Արշակ Յովհաննիսեան, Յակոբ Տէր Մելքոնեան, Անդրանիկ Գալեան, Հայկ Գալեան եւ Յոքթ. Դուլագեան։ Մինչեւ Թղթակցութեանս ձեր ձեռքը անցնիլը, հաւանաբար կը ձերբակալուին եւ ուրիշներ։

Ձերբակալութիւնները կատարուած են մասնաւոր ցուցակի մը վրայ, որուն պատրաստութեան համար աշխատած են զանազան Թափթփուքներ, մասնաւորապէս Բենիամին Ժամկոչեան, Նշան Քէօմիւրճեան, Սրկաւ, Մատոեան, (այս վերջինը, ինչպէս նաեւ սպաննուած Սարգիս Ցխրունիի եղբայրը յայտնապէս մատնանշումներ կը կատարեն), Ցատուրեան եւ ուրիշներ։ Ջէզուք անունով յայտնի հակադաշնակցական Բիւզանդ Քէհեաեան եւ ռամկավար Թուր Սարգիսեան (յիսնապետ) այս առթիւ իրենց մաղձը կը Թափեն։

«Պէտք է վերջ տալ Դաշնակցութեան» յանկերգը դարձած է կարգախօս փողոցային խմբակի մը, որ վերջին տարիները խանգարեց մեր գաղութին հանգիստը, եւ հիմա, անծանօթի մը գնդակէն ինկած համայնավարի մը դիակին վրայ կոկորդիլոսի արցունք կը Թափէ, պոռալով.

— «Մէկին տեղ քառասուն զոհ կ'ուզենք»։

Այս դէպքին առԹիւ, Նորընտիր Քաղաքական Ժողովէն իրենց հրաժարականը տուին Նախկին Ճինչաքեան (գուցէ եւ այժմ ալ) Վահրամ Վարժապետեանը եւ միւս անդամները։

Թէ այս կացութիւնը մինչեւ ո՛ւր կը հասնի,— դժուար է նախատեսել։ Իրականութիւնը այն է որ ձերբակալութիւնները հետեւանք են *հատարակ մատնութեան*, եւ անըմբռնելի։ Անշուշտ արդարութիւնը երեւան կ'ելլէ ուշ-կանուխ։

Առ այժմ ընդհանուր խուճապ կը տիրէ։ Զոյգ առաջնորդները ամփոփ իրենց պատեանին մէջ, ոչ իսկ կ'ուզեն ելք մը խորհիլ։ Միւս կողմէ տեղական արաբ մամուլը կը շարունակէ, իրեն համար շա՛տ սովորական դէպք մը պատրուակ ծառայեցնել, վարկաբեկելու եւ հալածելու հայ ժողովուրդը։

Մինչեւ այս տողերը գրելս ձերբակալուած են 35 անձինք։

46 ԿԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Միեւնոյն Թղթաբերով, բայց աւելի նոր Թուականով մը (Յունուար 24) ստացանք բողոք մը 46 կիներու կողմէ, որոնք հաղորդելով դէպքը, կ'աւելցնեն.

—45-50 ծանօթ անձնաւորութիւններ բոլորն ալ ութ օրէ ի վեր բանտն են։ Ոչ կանոնաւոր հարցաքննութիւն եղած է եւ ոչ ալ թոյլ կուտան յարաբերելու։ Իբրեւ ոճրագործներու կը վերաբերուին բանտարկեալներուն հետ. իսկ խառնակիչները բոլորն ալ մէջտեղն ըլլալով, իրենց ուզածը ընել կուտան։ Մեր ամուսինները բոլորը բանտարկուած են եւ մենք Թեւաթափ մեր փոքրիկներով մէջտեղ մնացած, լացի ու կոծի մէջ ենք։ Ոչ միջոց ունինք փաստաբան վարձելու, ոչ ապրուստի դիւրութիւն, եւ ոչ ալ մարդ ունինք գործելու։

«Ազգակ»ը փակուած է։ Կ'իմանանք թէ արտակարգ դատաբանի պիտի յանձնեն կալանաւորները։

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ

Ամերիկայէն վերջ Անգլիոյ մէջ եւս կրիփը վրդովիչ համեմատութիւններ առած է։ Լոնտոնի եւ Անգլիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ անցած շաբթու մեռան 321 հոգի։ Առջի շաբաթ մեռած էին միայն 179 հոգի։ Համաճարակը մահացու է մանաւանդ տարիքը առած մարդոց համար։ Մտախռովն ու խռնուութիւնն է գլխաւոր պատճառը հիւանդութեան տարածման։

Բժիշկները գիտած են որ այս տարի կրիփի համաճարակը աւելի ծանր է եւ թոքերու թեթեւ բորբոքում կը պատճառէ։ Առողջապահական նախարարութիւնը մամուլի միջոցաւ կը ծանուցանէ բոլոր վարակուածներուն՝ առաջին վայրկեանէն իսկ անկողին մտնել եւ բժիշկ կանչել՝ բարդութիւններէ խուսափելու համար։

Բժիշկները գիշեր ցորեկ կը յոգնին։ Հիւանդանոցները մինչեւ բերանը լեցուած են։ Ժողովուրդին բոլոր դասակարգերն ալ կ'ենթարկուին համաճարակին, մանաւանդ անոնք որ խմբովին կ'աշխատին՝ դպրոցներու, գործարաններու կամ գրասենեակներու մէջ։ Լոնտոնի մէջ 1300 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ վարակուեցան։

Մեծ վաճառատուններու պաշտօնեաներէն շատերը նոյնպէս հիւանդացած են։

Լոնտոնի մէջ ծագած է նաեւ ծաղիկի համաճարակ։

Փարիզի մէջ եւս վերջին օրերու մտախռովները շատերու հիւանդութեան պատճառ եղան։ Պէտք է զգուշանալ եւ արգիլիչ միջոցներ ձեռք առնել, մանաւանդ երախաներու համար։

Տրոցկիի աքսորավայրին շուրջ

Թայմզի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Րիկայի մամուլը այսօր կը հրատարակէ հեռագիր մը, ո...

ՌՈՍՏՈՄ (կողքին՝ զինուոր Մատթէոս)
(Մահուան տասնամեակին առԹիւ)

...րուն համաձայն միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէս զի Տրոցկի Թուրքիա մեկնի փետր. 24ին։

∴ Պերլինի «Ձախ համայնավարներու», այսինքն Տրոցկիականներու պաշտօնաթերթ «Ֆոլքսվիլլէ» կը գրէ թէ Տրոցկի Ալմա-Աթայի իր աքսորավայրէն տեղափոխուած է յունուար 15ին եւ չի գիտցուիր թէ ներկայիս ո՛ւր կը գտնուի։

∴ Կէս պաշտօնական «Միլլիէթ» կը հաստատէ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը արտօնած է Տրոցկիի Թուրքիա մուտքը։

∴ «Տէյլի Էքսփրէս»ի Մոսկուայի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Տրոցկի Էնկիւրի պիտի երթայ եւ ոչ թէ Պոլիս. Մ. Քէմալի կարգադրութեամբ։ Թուրք հողի վրայ Տրոցկիի սպանութիւնը արգիլելու համար, Քէմալ զայն պիտի բնակեցնէ Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատան մէջ, որ ռուսական հող կը նկատուի։ Տրոցկի միշտ հսկողութեան տակ պիտի առնուի երկու զինեալ պահակներու, որոնց մէկը պիտի տայ Թուրք կառավարութիւնը, միւսը՝ խորհրդային դեսպանատունը։

Անգլիական ուժերը Միջին Արեւելքի մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, երեսփոխան մը հարցուցած ըլլալով թէ Անգլիա ի՛նչ զինուորական ուժ կը պահէ Միջագետքի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ, օդային նախարարը գրաւոր պատասխան տուաւ։ Ըստ այդ պատասխանին, Անգլիա Իրաքի մէջ ունի հինգ օդանաւային ստորմիղներ եւ մէկ զրահապատ հրասայլերու զօրաթեւ։ Իսկ Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ մէկ օդանաւային ստորմիղ եւ մէկ զրահապատ հրասայլերու զօրաթեւ։

Այս տարի ասոնց համար ծախք պիտի ըլլայ մօտ 1,750,000 անգլ. ոսկի, որուն 250,000 ոսկին պէտք է նկատուի բացառիկ ծախք՝ այդ ուժերուն յիշեալ երկիրներուն մէջ պահուելուն համար։ Ամէն տարի ծախքերը կը պակսին եւ նախատեսուած են նոր զեղչեր։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Տէլհիէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Հնդկաստանի կառավարութեան արտաքին նախարար սըր Տընիս Պրէյ Օրէնսդիր ժողովին մէջ ուղղուած հարցումներու պատասխանելով, յայտարարեց.

— Ո՛չ մէկ զինուոր, ոչ մէկ թնդանօթ շարժման մէջ դրուած է սահմանագլուխին վրայ եւ սահմանապահ զինուորներու առօրեայ կեանքը երբեք չէ խանգարուած։ Միակ փոփոխութիւնը եղած է այն՝ որ զինուորական օդանաւերը իրենց սովորական պարտականութենէն շեղում մը կատարելով նուիրուեցան մարդասիրական գործերու՝ կիներն ու մանուկները ապահով տեղ փոխադրելու համար Քապուլէն։ Մինչեւ հիմա մեր սահմաններուն մէջ քաղաքական կացութիւնը շատ խաղաղ մնացած է։ Նկատելով որ սահմանագլուխի շրջանները միշտ կ'ազդուին Աֆղանիստանի դէպքերէն, կը նշանակէ թէ սահմանագլուխի մեր քաղաքականութիւնը շատ առողջ է։ Մեր բոլոր ցեղախումբերն ալ հանդարտ մնացին մինչեւ հիմա, թէեւ անհատներ չկրցան դիմանալ այս կամ այն կողմին ինքնատիպ գործելու բնական մղումին։ Քաղաքացիական կռիւներու մէջ ցեղախումբերը մեծապէս կը շահագրգռուին։ Քանտահարի, Քապուլի եւ Ճէլալապատի երեք կառավարութիւններն ալ ջանքեր կ'ընեն անոնց աջակցութիւնը ձեռք բերելու համար։ Սահմանագլուխի մեր սպաները ճիգեր կ'ընեն արգիլելու համար անոնց մասնակցութիւնը եւ խղճամիտ չէզոքութիւն պահելու համար Աֆղանիստանի շարժումներուն հանդէպ։ Այսպէս է եղած մեր քաղաքականութիւնը սկիզբէն ի վեր։

Սըր Տընիս Պրէյ վերջացնելով ըսաւ թէ կառավարութիւնը վստահ է որ ամբողջ Հնկաստանը, իր մամուլովն ու հանրային կարծիքով համամիտ է այս քաղաքականութեան։

∴ Աֆղանիստանի սահմանագլուխէն հասած լուրերը հակասական են։ Հեռագրի մը համաձայն, Ալի Ահմէտ խան, Ամանուլլահ Թագաւորի քեռայրը, որուն կ'աջակցին Խուժանիները Ճակտալաքի մէջ, կռիւ սկսած է Պէչէի Սաքայի ուժերուն դէմ։

Զրոյց կը շրջի թէ Մէլիք Ղասուէտաին, Ղիլզայի ցեղա...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՍՏՈՄԸ ԵՒ ԱՐԱՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, յունուար 18ին լրացաւ Ռոստոմի, իսկ 29ին՝ Արամի մահուան տասնամեակը (1919—1929):

«Դրօշակ»ի վերջին թիւը՝ յունուար-փետրուար, ամբողջովին նուիրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան այս երկու ցայտուն դէմքերուն, զանազան պատկերներով: Ստորեւ կ'արտատպենք հատուած մը՝ խմբագրականէն: իսկ յաջորդով կ'ամփոփենք ուրիշ հատուածներ եւ կենսագրական գիծեր:

***

Տարբեր սերունդի եւ տարբեր տարիքի մարդիկ, բայց մեր այս երկու թանկագին ընկերները ո՜րքան կը նմանէին իրարու շատ մը տեսակէտներով։

Ամէնէն առաջ՝ իբրեւ սերմանողներ։ Ուսուցիչ՝ երկուքն ալ, իրենց ոգեւորութիւնը խոր հետքեր կը ձգէր նոյնիսկ այս տարրական եւ խաղաղ ասպարէզին մէջ։ Կը յիշենք Ռոստոմը, երբ թուաբանութեան դաս կու տար 8-10 տարեկան մանուկներու, ի հարկին ամբողջ դասաժամը յատկացնելով միայն մէկ դանդաղամիտ աշակերտի դասը սորվեցնելու։ Եւ այս տաղտկալի ճիգը՝ ամէնէն հասուն տարիքին մէջ. թէեւ ծանրաբեռնուած՝ իր բուն պաշտօնին հոգածութիւններով, բայց առանց տրտնջալու, միշտ բարի ժպիտ մը դէմքին։ Տեսնելու էր դարձեալ, թէ ի՛նչ ոգեւորութեամբ հարիւրաւոր աշակերտներ կ'առաջնորդէր դէպի դաշտերն ու սարերը, իրագիտական դասեր տալով ճամբան հանդիպած քարի կտորի մը, բոյսի մը, ծաղիկի մը, ծառի մը կամ ճճիի մը մասին։ Եւ այս, ո՛չ միայն քաղաքին մէջ, այլ ամէն ուր որ կ'երթար, Կարինէն մինչեւ Մուշ եւ Սասուն, իր հետ առած՝ 10-15 դպրոցականներ, խումբ մը շրջիկներ ալ ետեւէն։

Ուսուցիչ էր նաեւ Արամը Օսմանեան Սահմանադրութեան արշալոյսին, հազիւ ազատած Վանի քոմիթէի նկուղներէն, կը հանգստանար Փոխե., յետոյ կ'անցնէր Արտօս, Սեւ ծովու ափը, իբրեւ դպրոցի տեսուչ. յետոյ նորէն Վասպուրական, իբրեւ գործիչ եւ ուսուցիչ։ Դժուա՛ր է ըսել. ուսուցի՞չ էր, որ կը լրացնէր յեղափոխականը, թէ յեղափոխականն էր, որ սովորական դաստիարակ-վարժապետի միօրինակութենէն կը բարձրացնէր զինքը կախարդական ուժի մը։ Աշակերտը, ինչպէս ամբոխը, ոչ թէ դաս կ'առնէր, այլ կը խմորուէր, իր նայուածքին տակ, կը թրծուէր ինքնաբերաբար։ Հասարակ ընթերցարանը կը դառնար կենդանի աշխարհ մը, ուր պճլտուն աչքեր հաճութեամբ կը գտնէին, ինչ որ կ'ուզէր սորվեցնել ուսուցիչը։

Այս նոյնութիւն, անզգալի, այլ տիրական եւ յարատեւ գիծ՝ նաեւ կուսակցական կեանքի մէջ, քաղաքական-յեղափոխական գործունէութեան ընթացքին։

Ճիշդ է, որ խառնուածքի տարբերութիւնը կը շեշտուէր այստեղ։ Ռոստոմը միշտ լռակեաց եւ ստուերի մէջ, կը խուսափէր աղմուկէն եւ ամբոխէն, բայց կ'երեւար ամէն տեղ։ Աւելի շատ՝ պարզ խմբական ժողովներու մէջ քան միթինկներու։ Եթէ ստիպուէր բեմ ելլել, համեստօրէն կը նստէր աթոռին վրայ, «զրոյց ընելու», ո՛չ թէ ճառ խօսելու համար։ Իսկ իր զրոյցները... Ափսո՜ս որ ո՛չ իսկ պատճէն մը կայ թուղթի վրայ։ Ինքն իսկ արգիլած է գրի առնել։

Արամը, աւելի տաքարիւն, նոյնքան սիրելով հանդերձ մրջիւնի աշխատանքը, վախ չունէր ամբոխէն, եւ ռմբաձիգ բառեր կը հանէր իր բերնէն, բեմի վրայ։ Հռետոր չէր, բայց պողպատի ձայն կու գար իր խօսքերէն։ Կը պոռթկար անճիգ եւ անարուեստ, բայց կը զգայիր որ միտքն ու կամքը կուգընթաց կ'երթան։

Ինչպէս տարբերութիւնը, միացման գիծն ալ այստեղ կը շեշտուէր։ Բեմէն, հրապարակէն, աղմուկէն յետոյ, երկուքն ալ, Ռոստոմը եւ Արամը, կարծես միեւնոյն մարմնին երկու թեւերն էին, որ առանց նեղութիւն պատճառելու, կը գրուէին, գործի կը կապէին բոլոր պիտանի տարրերը։ Կը թուի թէ — արդեօք իրենց գիտութեան բերումով — երկուքին համար ալ գաղտնիք չունէր մարդիկը տարրալուծելու յատկութիւնը. Մէկ տղայ, մէկ աղջիկ, գիւղացի, մտաւորական, խումբ մը երիտասարդներ, — փոյթ չէ, կը բաւէ որ հանդիպեցան՝ մէկուն կամ միւսին սուր հայեացքին, իրենց այս կամ այն գիծով, այլ եւս ազատում չկար։ Միայն մէկ լաւ յատկանիշ բաւական էր, որ երկուքն ալ մոռնային թեկնածուին գէշ կողմերը ու ճգնէին գործի մղել զայն, այդ մէկ բարեմասնութեամբ սրբագրելու համար թերիները։

Այսպէ՛ս է որ, եւ՛ Ռոստոմին եւ՛ Արամին հետ կապուած անունները, ամէնէն համեստէն մինչեւ ամէնէն փայլունը, դարձած են հաւատարիմ եւ գործօն զինուորեալները Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Սովորական իմաստով աշակերտներ չեն եղած անոնք, այլ մանիկները կամ ժառանգորդները վարպետներուն զանազան յատկութեանց։

***

Ամեհի լերան մը կողքին թառած կաղնի մըն էր Ռոստոմը։ Աւելի ճիշդ՝ ժայռի ստորոտէն բխած վճիտ առու մը, որ կը հոսի ու կը ժպտի, որ հետքեր կը ձգէ ու կը խուսափի։ Մերթ ծածկուած՝ թուփերու տակ, մերթ խառնուած՝ մեծ ջուրերուն։ Եւ՛ ներկայ եւ՛ բացակայ, եւ՛ այստեղ եւ՛ այնտեղ։ Իրեն համար չկար գործին մեծն ու պզտիկը, խոնարհն ու շքեղը։ Եւ իրեն համար չէին մեծ ոստաններն ու քաղաքները։ Տարին մէկ անգամ Պոլիս կու գար Կարինէն, օրերը համրելով։ Երեք օր կամ մէկ շաբաթ՝ կուսակցական գործերու համար։ Յետոյ երեք օր ալ՝ Ժընեւ՝ կինը տեսնելու։ Եւ շոգեպինդ վերադարձ՝ դէպի Կարին։ Այն աստիճան արագ, որ կը մերժէր ճամբորդի կառք առնել Տրապիզոնէն ու կը նստէր թղթատարական սայլը՝ որպէսզի փոխանակ վեցի, երեք օրէն հասնի Կարին, անշուշտ, գիշեր ցորեկ քշելով սայլը, սուրհանդակին հետ քով քովի։ Յաճախ կը պատահէր, որ ընկերները թելադրէին Պոլիս մնալ, իբրեւ Բիւրոյի անդամ, քանի որ այնտեղ էր կուսակցութեան վարիչ կեդրոնը։ Շատ կարճ էր Ռոստոմի պատասխանը.

— Եթէ դժգոհ էք Էրզրում կենալէս, պատրաստ եմ խորքերը անցնելու։

Եւ մինչեւ Մեծ Պատերազմը մնաց Կարին, թէ իբրեւ Բիւրոյի անդամ, եւ թէ իբրեւ ազգային դպրոցներու տեսուչ, — յիշելով միայն գլխաւոր պաշտօնները։

Չափազանց բարեհամբոյր՝ ընկերական կեանքի մէջ, փիլիսոփայի պէս ներողամիտ՝ ոչ-դաշնակցականներու հանդէպ, առիւծի պէս կը մռնչէր Ռոստոմը, ապացուցուած յանցանքի մը առթիւ։ Միս-մինակը, մէկ նայուածքով եւ երկու բառով։ զինաթափ կ'ընէր ամէնէն անզգայ զեղծարարը, կը խոստովանեցնէր ամէնէն քարացած խաբեբան։ Իր կեցուածքն իսկ ահ ու դողի կը մատնէր յանցաւորը, կամ խումբ մը յանցաւորներ միասին, դէմ դիմաց։ Թերեւս, մեր անդրանիկ ընկերներէն ոչ մէկուն առջ՝ եւ այնքան սարսուռ զգացած են մեր շատ մը ընկերները, որքան Ռոստոմի բարոյական սաստին տակ։ Լեռ ըլլար, կը փլէր անոր երեւութապէս խաղաղ, ժպտուն, այլ հատու ակնարկէն։

Այլապէս եզակի տիպար մըն էր Արամը։ Վարժ՝ բուռն ձեւերու, յաճախ ձեռքը մազերին, ան՝ կրանիտ կը դառնար վտանգի պահուն, ու վճիռներ կ'արձակէր կատարեալ ինքնավստահութեամբ։ Գրեթէ անսխալ էր, րոպէի պահանջը ըմբռնելու տեսակէտէն։ Ամբոխը շատոնց մոռցած էր նախասահմանադրական շրջանի գաւառիր Արամը, եւ իր առջեւ կը տեսնէր հանրային գործիչը, մշակութային աշխատանքի նուիրուած ուսուցիչը։

Եկա՜ւ 1915 ապրիլը։ Հայաջինջ սարսափներու բոլոր նախանշաններով։ Իշխանը սպաննուած՝ դաւադրաբար, Վռամեանը ձերբակալուած՝ նոյն խարդախութեամբ։

Եւ Արամը կու տայ Վանի ապստամբութեան մարտակոչը, առանց մէկ վայրկեան տատանելու։ Ուսուցիչը կ'անհետանայ յանդուգն յեղափոխականին առջեւ։

Նոյն վճռական թափը՝ 1918 մայիսին։ Վասպուրականը՝ նահանջի հարկադրուած, այնքան գերմարդկային ճիգերով շահուած նուաճումները՝ վտանգի տակ. Երեւանը՝ շղթայակապ եւ հեղձամահ, հարիւր հազարաւոր փախստականներ գալարուն՝ կեանքի եւ մահուան ալիքներուն մէջ. ո՛չ բարեկամ ոյժ, ո՛չ ապաւէն։ Թըշնամին սրընթաց կը քշքշայ, դանակը շողացնելով...

— Կռի՛ւ, կը գոռայ Արամը։ Ու իր մոգական խօսքին տակ, ամբողջ ժողովուրդ մը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնած, կը խոյանայ դէպի Սարդարապատ եւ Ղարաքիլիսէ, զարնելու եւ զարնուելու համար։ Թերեւս ինքն ալ կը կասկածէր յաղթական ելքէն. բայց պատրանք չէր այլ եւս։ Խալիլ փաշաները խաղաղութեան դաշինքներով կը դիմաւորէին արժանաւոր հակառակորդը։

Դաշնակցութիւնը չի սիրեր աստուածացնել անհատները, ինչքան ալ բարձր արժանիք ունենան։ Դաշնակցութեան համար անհատը՝ խտացումն է հաւաքական առաքինութեանց։ կենդանի, տեսանելի եւ շօշափելի արտայայտիչը՝ հաւաքական կամքին։ Բայց ժողովուրդը, որ ունի իր առանձին աշխարհահայեացքը, այնքան տարերային ու հարազատ, 1918 մայիս 28էն յետոյ, Արամը հռչակեց իբր հիմնադիր հայկական անկախութեան։ Եւ, անշուշտ, սխալ չէր այս եզրակացութիւնը. մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն ճակատագրական օրերուն համար։

Անփոխարինելի են Ռոստոմն ու Արամը, ինչպէս այնքան ուրիշներ, որ անդարձ գացին։ Բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ալ ընդունակ է Ռոստոմներ եւ Արամներ յարուցանելու, որ եւ է ճակատագրական ժամու, կը բաւէ, որ անթարթ աչքերով եւ սրբազան հաւատքով փարի անոնց թողած յեղափոխական հանգանակին. տիրաբար, խորապէս ըմբռնէ անոնց կորովին իմաստը եւ անդաւաճան յարատեւութեամբ քալէ անոնց ճամբէն։

«ՍԹԱՓՈՒՄԻ ԵՐԳԵՐ»ԻՑ

I

Հայրական տանս մէջ հիմա
Կրակը մեղմիւ կը վառի,
Հայրական տանս մէջ հիմա
Մեքենան, այն հին, կը կարի,
Կը կարի մեքենան ու խուլ
Տրտունջով կը հազայ խռպոտ.
Ու հայրս, ծերունի տխուր,
Մեղմ կ'երգէ մեքենայի ձայն...
Օ՛, այն երգը, մեղեդին Իրանի,
Որքա՜ն եմ այն երգը լսել,
Հոգուս մէջ ինչքա՜ն տեղ ունի,
Որքա՛ն է իմ սիրտը յուզել...
Այն երգը զաւակը կորցրած
Երգն է ընչազուրկ տէրվիշի,
Որ ամէն ելեւէջի մէջ
«Իմ բալաս, վարդ բալաս» կը յիշի...
Այն երգը կորած օրերի
Ափսոսանքն է ուղեղ այրող,
Այն երգը, ծերունի սրտի
Փղձունքն է արտասուք քամող...
Իմ ծերուկ հօր սրտում հիմա
Թախիծի նուրբ ցանց է հիւսւում,
Իմ ծերուկ հօր սիրտը հիմա
Մի անոյշ կարօտ է յուզում...

II

Աղօթք չինած իմ անունն իր համար,
Դողդողում է դեռ չհասած շըրթերին,
Հրահրւում է անշէջ հուրն իր կրծքում յար,
Հատով փարուած ձմրան այս ցուրտ գիշերին։

Միտք է անում տրտում մայրս այս գիշեր,
Մեղմիկ ձայնով քոյրս իմ նամակն է կարդում,
Ու գալիս են, գալիս անցնում հին յուշեր,
Նոր տրտմութիւն ակօսելով հէք սրտում...

Միտք է անում, մտքով թռչում է հեռո՜ւ,
Ու օրհնում է վերադարձի իմ ուղին,
Մտածում է, ե՞րբ եմ կրկին դառնալու,
Իւղ լեցնելու իմ հայրական կանթեղին...

Մտածում է, մտածում է անհատնում,
Անհաստատ են թւում նրան ամէն ինչ,
Ինքն իր հարցի պատասխանը չի գտնում,
Եւ այսպէս էլ ընկղմւում է անոյշ նինջ։

Լիոն ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ 600 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Օբէյդը Զաքանի Հիճրէթի ութերորդ դարու գրողներէն է։ Թողած է գիտական ու բանաստեղծական գործեր, բայց աւելի ճանչցուած է ու սիրուած իր երգիծական կտորներով։ Իր կենսագիրներէն Թ. Արան արտասովոր հիացումով կը ներկայացնէ Օբէյտը Զաքանին եւ անոր երգիծաբանութիւնը կը համարէ Փարսերէն լեզուի գրական գլուխ գործոցներէն լաւագոյնը։ Մինչդեռ մեր օրերու ուրիշ գրող մը, Մահմուտ Օրֆան, իր գրական մէկ թռուցիկ ուսումնասիրութեան մէջ չժխտելով հանդերձ այս կէտը՝ Օբէյտը կը համարէ առաջնակարգ արձակագիր, բայց կ'ափսոսայ որ ան իր ժամանակի պահանջին ընդառաջ երթալու ստիպման տակ իր գրական գործերուն երգիծանք է խառներ։ Կը ցաւի որ տարիներ առաջ Փրանսացի արեւելագէտ մը Օբէյդը ներկայացուցեր է իր հայրենակիցներուն իբրեւ երգիծաբան։

Դժբախտաբար տաղանդաւոր գրագէտը իր աշխատութեան մէջ լրիւ չի լուսաբաներ այս արձակագրին դէմքն ու գործը։ Ուրեմն կը մնայ ներկայացնել զայն հայ ընթերցողին, իբրեւ պարսիկ առաջնակարգ երգիծաբան։

Օբէյտը վարպետ գրչով ծաղրած է ժամանակի բոլոր ախտաւոր երեւոյթները, առանց անտես առնելու մինչեւ անգամ կրօնական խնդիրները։

«Ինչ կրօնքի ալ պատկանիս, եղիր բարեբար ու շնորհատու, քանի որ անհաւատութիւնն ու բարեսիրութիւնը աւելի լաւ է իսլամէն ու անբարոյականութենէն»։ Այս է Օբէյտը Զաքանիի հաւատամքը, հակառակ ժամանակի տիրող ոգիին, երբ յանուն կրօնի անբարոյականութիւնն էր որ կը գերակշռէր։ Իր հաւատամքին հաւատարիմ մնալու, նոյնիսկ անաստուած, բայց մարդկային բարոյականը առաջ մղելու իր ճիգին մէջ, պարսիկ երգիծաբանը չի քաշուիր շրջապատը թունաւորողներու երեսին զարնել.

«Եթէ դրախտին մէջ տեղ ունենաս, ուրիշները դժոխքը պիտի ընտրեն»։

Այնքան վատ են, որ դրախտին մէջ անգամ միասին ըլլալու գաղափարին հետ չի կրնար հաշտուիլ եւ դժոխքը կը նախընտրէ։

Որքան գիտեմ, Օրֆանի համառօտ ուսումնասիրութիւնը ամէնէն վերջինն է։ Թերեւս նորերը երեւան գան լուսաբանելու, բայց անկախ այդ բոլորէն, ինչո՞ւ չընդունիլ, թէ երգիծաբանի ներքին մղումն է թելադրած այս երկտողը Օբէյտը Զաքանիի գրչին։

— «կարիքի հոգէն եւ ցուրտի սաստկութենէն մեր տունը ոչ քուն կը գտնես, ոչ ուտելիք»։

Մէկդի թողլով իր բանաստեղծական կամ արձակ լուրջ կտորները, այս անգամ կ'ուղարկեմ «Յառաջ»ին հետեւեալ թարգմանութիւնները, գերադասելով փոխադրել այնպէս, ինչպէս կայ բնագրին մէջ, փոխանակ հայացնելու՝ երբեմն անճանաչելի դառնալու աստիճանէ։

Օբէյտը ծնած է Ղազվինի մօտ, Զաքան գիւղը։ Այդ է պատճառը իր Զաքանի կոչուելուն։ Ըստ Թ. Արանի եւ ուրիշներու, մեռած է 722ին, որ սխալ է, ինչպէս կը փաստէ Օրֆան եւ կը պնդէ թէ 750ին տակաւին կ'ապրէր ան։ Թեհրան, Պոլիս եւ Բերլին հրատարակուած Օբէյտը Զաքանիի արձակ, բանաստեղծական եւ երգիծական «ընտիր հատուածները» թերի են դժբախտաբար եւ հրատարակիչներու կողմէ անտեսուած է անհրաժեշտ ուշադրութիւնը։ Այսուհանդերձ կը թարգմանեմ վերջին Բերլինի 1925 (ղէյ 1303) հրատարակութենէն։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

× Մէկը սրբարան մը հասաւ, շատ երկար գերեզման մը տեսաւ։ Հարցուց թէ այս որո՞ւն գերեզմանն է։ Ըսին՝ մարգարէի դրօշակիրինն է։ Ըսաւ,— միթէ դրօշակով միասի՞ն թաղեցին։

× Մէկը աստուածութեան պահանջ կը դնէր։ Տարին Խալիֆային մօտ, որ յայտարարեց. — Այստեղ անցեալ տարի մէկը մարգարէութեան պահանջ կը դնէր, սպաննեցին։

Ըսաւ՝ լաւ ըրին, քանի որ ես չէի ղրկողը։

× Արուբէքը Ռուպաթին շատ գիշերներ գողութեան կ'երթար։ Գիշեր մը գնաց եւ շատ աշխատեցաւ, բայց՝ բան չգտաւ։ Իր փաթթոցը գողցաւ եւ գրկին մէջ առաւ։ Երբ տուն գնաց, կինը ըսաւ,— Ի՞նչ ես բերեր։ Ըսաւ. — Այս փաթթոցն եմ բերեր։ Ըսաւ.— Այս քու փաթթոցդ է։ Ըսաւ, Լռէ՛, դուն չես գիտեր, անոր համար գողցայ, որ մարդոց քով գողութիւնս չլսուի։

× Երախայի մը հարցուցին. — Ախորժակ ունի՞ս։ Ըսաւ,— Ես խեղճս այդ ատացուածքը միայն ունիմ։

× Ջէհի տան դուռը գողցան։ Գնաց մզկիթի դուռը քակեց ու տուն տարաւ։ Ըսին, Ինչո՞ւ մզկիթին դուռը քակեցիր։ Ըսաւ.— Իմ տան դուռը գողցեր են եւ Աստուած կը ճանչնայ այդ գողը։ Թող գողը ինծի յանձնէ եւ իր տան դուռը ետ առնէ։

× Խորասանի մէջ Խալաֆ անուն նահանգապետ մը կար։ Անոր ըսին թէ այս ինչը կատարելապէս քեզի կը նմանի։ Զայն բերել տուաւ եւ հարցուց, թէ քու մայրը միջնորդութիւն կ'ընէ՞ր եւ մեծերու տուները կ'եր-
թա՞ր։ Ըսաւ՝ մայրս
մըն էր, երբեք տա
չէր ելլեր, բայց հա
այգիներուն մէջ կ'ա
ջրկիր էր։

× Խումբ մը Գ
անաստուածներու
էին գացեր։ Վերադարձ
մէկը անաստուածի
փայտին անցուցած
Մէկն ալ փայտին վր
կը բերէր։ Հարցուցին
սպաննեց. ըսաւ՝ ես ի
խը չբերեր։ Ըսաւ
հասնիլը գլուխը տար

× Մէկը իր բարեկ
Աչքս կը ցաւի, ի՞նչ
կ'ուտաս։ Ըսաւ.— Անց
ակռաս կը ցաւէր, հա

× Ծաղատ մարդ
քէն դուրս ելաւ։ Գիլ
ցեր էին եւ բաղնեպ
վճիճ բռնեցաւ։ Բ
ըսաւ,— Դուն այստեղ
խարկ չունէիր։ Ըս
միւսլիմաններ, այս
գլուխներէ՞ն է, որ
լայ առանց գլխարկ
հանել։

× Հիւանդին մէկը
ցաւ։ Երեք ամիս յե
տղայ մը ծնաւ։ Հօրը
Այս տղուն ինչ ա
Ըսաւ.— Քանի որ ի
երեք ամսէն առաւ
սուրհանդակ անուանե

× Թուրք մը կար
նիք որ մանէր, դռն
տեն, բաղնեպանը
թէ դու իմ հագուստ
ցեր ես։ Գործը այնտ
որ զայն ոչ մէկ բ
չէին ընդունէր։ Օր մ
մը դուռը գնաց, քան
վկայ բռնեց, որ ոչ մէ
բարութիւն չընէ եւ ի
բարութիւն որ ընէ,
Բաղնիք մտնելուն պէս
պանը անոր բոլոր հա
րը իր առնեն ուղարկեց
բաղնիքէն դուրս ելաւ
պահանջեց։ Տկլոր,
մէջքին կապեց եւ բա
միւսլիմաններ, ես չեմ
պահանջել, բայց հարցու
բաղնեպանին, թէ ես
այսպէ՞ս իր բաղնիք

ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐ

Էքօ տը Փարի մ
Լաքոստ շարունակելով
պատումները նոր Թուր
սին, այս կրկնակ խ
րուն տակ կը գրէ.—

Թուրք ազգայնակ
նոր Անատոլուն երկրին
րոցելու, ժողովուրդը նոր
փարներուն վարժեցնելու
իր տրամադրութեան
զուտ ընկերային եւ գրակ
մակերպութիւն մը, Թ
Օճաղ»ները։ Հիմնուած
տարի առաջ, Իթթիհատ
օրերուն, անոնք իրենց
ունեցած են Թուրք միա
բազմաթիւ օտար, արաբ
սիկ ազդեցութիւններէ
կը խեղդէին իր բնական հ

Պոլսոյ մէջ 1911ին
Քէմալ եւ Եուսուֆ Աքչ
կը հիմնէին առաջին Թիւրք
ղը, որուն գործակցեցան
Զիա Կէօք Ալփ, Մեհմ
Ահմէտ Հիքմէթ, Բիզա
եւ Համտուլլահ Սուպհի
կազմակերպութեան արդ
գահը։ Նախապէս համա
նական, Թիւրք Օճաղը հ
ժական էր։ Յետոյ իր համ
բանականութիւնը կ
առաւ աւելի նեղ ազգայն
թիւն մը, ամբողջական հա
քութեան մը ձեւը։ Սակայն
հեռու մնաց քաղաքական

Թիւրք Օճաղը մ
է բոլոր մեծ քաղաքներ
Ազատագրել կինը, Թրքա
կիրը՝ միաժամանակ ե
մեթոտներով առաջնորդ
առնք էին նպատակը
մակերպութեան, որ 40

...անգամ եւ 270 ժամանակից աւելի
...այս ակումբները կը կազմակեր-
...ին ժողով, դասին գաւթնկացք-
...ներ եւ հրապարակային դասախօ-
...ութիւններ։ Կը մասնակցէին
...ժողովներ, որբանոցներ, կրթէր
...ինէմաներ։ Ընդհանուր է որ պաշտօն
...անձնած նախաձեռնողականացնելու
...յուրբենական բարենորոգումը։

Ամէն բանէ առաջ, անոնք կը
...բաղձին վերատեղծել Թուրք լե-
...ուն, որ շատ աղաւաղուած է մեծ
...ծիւով պարսկերէն եւ արաբերէն
...տակերու ներմուծումով։ Զուտ Թուր-
...քերէն Համիտ պէյի պաշտօն յանձ-
...ուած է խառաքել ա՛յն զոր բրաւ
...Մահմուտ Փրոյանով լեզուին հա-
...մար իր գեղեցիկ պանձով։ Ընդ-
...հանրապէս կը խմբագրէ Թուրքերէն լե-
...զուի պատմական բառարան մը, որ
...յուրի ըլլայ հոյակապ գործ մը՝
...հէմսէտոյն Սամիի եւ Համի Հօտ
...ւսի պարզապատուած բառարանէն
...եւ Հիւսէյին Քազիմի քերակա-
...նութենէն վերջ։ Այսուհետեւ բարե-
...նորոգումը —որուն նախաձեռնու-
...թիւնը ստանձնեցին Թուսլեայ
...Թուրքերը՝ 1112 յին սովետներու
...կայմէ Քաղաքի մէջ գումարուած
...համասպրական համաժողովի ըն-
...թացքին— շատ հեռու որ հետե-
...ւանքներ պիտի ունենայ։ Մինչեւ
...հիմա, առնուազն 57 այբուբեններ
...կային կ'ըլլային գրելու համար
...թրքական անհամար բարբառները,
...անձուրիւյ տարբերութիւններէն
...ինչեւ Պասպից եւ Սեւ ծովու ե-
...զերքներ այսու հետեւ պիտի
...կատարելագործութիւն գրական հե-
...տեւապար եւ քաղաքական կա-
...պերը Թուրք ժողովուրդներու գա-
...ղափարական միութեան միջեւ։

...ցրս ամիսը բաւական եղաւ
...Թռուսկլաճայի, իրականացնելու
համար այս հսկայական բարե-
նորոգումը, որուն առջեւ ընկրկած
...Նոյն իսկ Ռիսն պետութ...
...ինանսներ, նախարարներ գրկու-
...ան երկրին մէջ՝ բարենորոգումը
...վարդելու եւ գաղընթացքներ
...ազմակերպելու համար։

Նոյեմբեր 1ին բարենորոգու-
մը միաձայնութեամբ քուէարկ-
...ուեցաւ։ 1930 յունիս 1էն սկսեալ,
...արբերէն գիրերով ոչ մէկ գիրք,
...մէկ գրութիւն պիտի թոյ-
...ատրուի։ Մինչեւ այն ատեն պաշ-
...տօնեաները ստիպուած են գիտնալ
...այբուբենը, որ բանի կ'ու-
...ացուի, մինչեւ 50 տարու բոլոր
...աղաքացիներուն՝ այր թէ կին։

Վերջին գարերու Թուրք գրող-
...ներու ներշնչումը եղաւ մանա-
...ւանդ արաբական եւ իրանեան։
...Ֆիրդուսի՝ Թէ. գարուն, Պաքի՝ Քա-
...թիբ. Սուլթան Սիւլէյմանի բա-
...նաստեղծը, Թէվֆիք՝ զոր Մուրատ
Գ. ազատել տուաւ, ինչպէս Նամք
Նէտուր՝ Ահմէտ Գ.ի օրով ծաղ-
կող մեծ քնարերգակը, պաշտօնա-
կան գրութիւններ, պալատական
ներբողներ միայն գրեցին։ Շատ
քիչ խանդ, մեծ չորութիւն մը
(ոչ մէկ հոգեբերգակ բանաստեղծ)։
Այսպէս է իրենց հասարակաց դիծը։

Ապտիւլ Մէճիտի օրով (1839-
1856), Թանզիմաթի շրջանին է
որ եւրոպական ու մանաւանդ
ֆրանսական ազդեցութիւնը թա-
փանցեց Թուրք գրական մտածու-
մին մէջ։ Մէր Անտրլըմէտիզնե-
րը, մեր վիպականները խանդա-
վառութեամբ կարդացուեցան։ Շի-
նասի՝ Լիթրէի բարեկամը՝ մեծ
նախակարապետը եղաւ ինչ է որ
արդիական Թուրք արձակը, որ
իրմէ առաջ հաղուադէպ էր, յա-
ճախ աղաղաշփուած եւ ընդհանու-
րապէս վերապահուած պաշտօնա-
կան երկերուն։

Ցեռայ ծնաւ «Նոր Գրակա-
նութիւնը» որուն երեք մեծ դէմ-
քերը եղան Նամըգ Քէմալ, Մահ-
մուտ Էքրէմ եւ Ապտիւլ Հագ
Համիտ։ Առանց գործը եղած է
անսահման։ Առնդմէ սկսեալ է որ
վերընդալս լքուեցան արեւելեան
բանաստեղծական ձեւերը, «գա-
զէլ»ն ու «քասիտէ»ն որոնք չէին
համապատասխաներ արդիական
մտքի արտայայտութեան։

Այս երեք մարդիկը, որոնք
աւելի քան կէս դար գրական ա-
մենազօր եւ ճշմարիտ եռապե-
տութիւն մը վարեցին, վիպական
ազդեցութեամբ տոգորուած էին։
Լամարթին եղաւ ճշմարիտ վար-
պետը Էքրէմի։ Նամըգ Քէմալ
եղաւ յեղափոխական քնարերգակ
մը, տեսակ մը Թուրք Ցէրուլէտ,
իր նշանաւոր [illegible]
«Հայրենիք», արգիլուեցաւ Սէ-
րայէն կողմէ։

Ապտիւլ Հագ Համիտ, Թուր-
քիոյ Վիքթոր Հիւկօն, գրած է
թատերախաղեր, ինչպէս նաեւ
մտայլօրէն քնարական եւ յուսա-
հատական քերթուածներ. չէ յաջո-
ղեցաւ անվիճելի գործ մը
մը («Մաքպէր», Գերեզմանը,
գրուած մահուանը վրայ իր կնոջ
որ թաղուած է Պէյրութի մէջ.
«Դէսթէրէմ», որբերգութիւն ո-
րուն նիւթը նոյնն է «Սիտ»ի հետ.
«Էշպէր», առասպելը այն մեծ
տուլթանին, որ սպաննեց Աղեք-
սանդրի կողմէ սիրուած իր քոյրը)։

Ապտիւլ Հագ Համիտ պէյին
հանգիստեան քարեկամս բանա-
ստեղծ Միտհաթ Ճէմալի տունը։
Ութսունը անց գեղեցիկ ու պատ-
կառազդու ծերունի մըն է, բարձ-
րահասակ, պեխով եւ պզտիկ մօ-
րուքով։

Երիտասարդութեանը արտա-
գրած երկերուն մէջ կրած է ազ-
դեցութիւնը Պարսկաստանի եւ
Հնդկաստանի, ուր ապրած է։ Ռո-
կոյն խորապէս եւրոպականացած
է այն երկու բնակութեանց
ընթացքին, զոր գիւանագէտի իր
պաշտօնին բերումով, ունեցած է
փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ։ Աւելորդ
է ըսել թէ հրաշալիօրէն ծանօթ է
մեր գրականութեան։

Աւելի երիտասարդ սերունդը
կազմած էր «Ըտէպիյաթը Ճէտի-
տէ»ն (Նոր Գրականութիւն), որ
շարունակեց Թանզիմաթի եւ Նա-
մըգ Քէմալի գործերուն ոգին,
արեւմտեան գաղափարները նե-
րարկելով Թրքական մտածումին
մէջ։ Իր անդամներէն շատեր կ'աշ-
խատակցէին «Թանին»ի, պաշտօ-
նաթերթ Իթթիհատ թերթին։
Անոնք էին՝ 1908 յունիսէն ի վեր՝
Թէվֆիք Ֆիքրէթ, Հիւսէյին Ճա-
հիտ, Սալիհ Զէքի պէյ, Խալիտ
Զիյա [illegible].

Թէվֆիք Ֆիքրէթ, հայրենա-
սէր մեծ բանաստեղծը, ազատական,
իր Սէրվէթի Ֆիւնուն պարբե-
րաթերթին շուրջ համախմբեց
Խալիտ Զիա պէյը, Ճէնապ Շէհա-
պէտտինը, Սիւլէյման Նազիֆը եւ
Հիւսէյին Ճահիտը. հայրենասէր,
անսասան քննադատներու
ամենէն պայծառամիտը։

Խալիտ Զիա պէյ անշուշտ ե-
ղաւ եւ է տակաւին Թուրքիոյ ա-
մենէն նշանաւոր վիպասանը։ Խո-
րունկ ազդեցութիւնը կրած է կոն-
քուրներու եւ Փոլ Պուրժէի,
Աշակերտ Թուրժէին՝ իր կապոյտ
եւ Սեւ (Մավի եւ Սիյահ) եւ Ար-
գիլուած Սէր (Աշգը Մէմնու) եր-
կերուն մէջ։ Եւ սակայն թէ իր
եւ թէ Ճէնապ Շէհապէտտինի եւ
Սիւլէյման Նազիֆի նման գրա-
գէտներու եւ բանաստեղծներու
մօտ լեզուն կը մնայ ծանրաբեռ-
նուած, եւ ծայրայեղօրէն արաբա-
ցած ու իրանացած։

Մինչեւ Ֆիքրէթ, Թուրք ո-
տանաւորը կը գրուէր պարսկական
ոճով, այս վերջինն ալ փոխ առ-
նուած էր Արաբիայէն։ Մէհմէտ
Էմին պէյ տաղաչափուած քեր-
թուածներ գրեց, հետեւելով ժողո-
վրդական բանաստեղծներուն, Անա-
տոլուի գիւղացի հողնագործներու։ Րիզա Թէվֆիք անոր հետե-
ւեցաւ եւ գրեց հրաշակերտներ,
որոնք դասական դարձած են։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս ծանուցուած էր, անցեալ շաբաթ օր, Պրագայն Ակումբին մէջ զեկուցում մը տուաւ ընկ. Նիկոլ Աղբալեան, Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղթականութեան վիճակի մասին, իբրեւ արդիւնք հինգ ամսուան քննութեան: Այս բովանդակալից զեկուցումէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հայկական մեծ կեդրոններ են.— Պէյրութ՝ 18.000 բնակիչ, Դամասկոս՝ 8000, Հալէպ՝ 35.000, Աղեքսանտրէդ՝ 12.000, Սուէյտիա - Քէսապ՝ 8000: Զանազան տեղեր ալ հաշուելով՝ համագումար 110-120.000 հայ: Նախապէս կը հաշուուէին 150.000: Ցասը տարուան ընթացքին մեկնած են 30.000 հոգի, քաղաքական դէպքերու եւ տնտեսական տագնապի հետեւանքով: Երկիրը աղքատ է: Քաղաքներու մէջ զգալի է աշխատավարձքի եւ շահու պակասը: Ընիկներն ալ կը գաղթեն։ Հայ գաղթականը ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ ալ ջանասէր է եւ ձեռներէց: Զահլէի մէջ բացուած են 150 խանութներ: Հայերը աչքի կը զարնեն իրենց առեւտրական հմտութեամբ եւ խնայասիրութեամբ: Տեղացիները կը տրտնջան առեւտրական մրցակցութենէն, բայց քաղաքական խառնակիչներ ալ պակաս չեն, մանաւանդ Թրքական գործիչներ:

Զեկուցումէն յետոյ հարցեր տրուեցան եւ վիճաբանութեան ենթարկուեցան կարգ մը տեսակէտներ: Ռ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ ԱՅՍՊԷՍ ԱՆՀԱՓ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 30 յունուար.— Հակառակ զանազան արտայայտութեանց, դպրոցի հարցը կը մնայ անլոյծ: Ամէն մարդ իր խցիկը քաշուած «ինչո՞ւս պէտք» կը մրմռայ:

Սունկի նման բուսած միութիւնները, խոր քուն կը քաշեն։ Չեն տեսներ մանուկներու Թափառումը փողոցներու անկիւններ եւ հետեւաբար այլասերումը: Չեն լսեր հայ ծնողներու բուռն բողոքները:

Ամա՜ն, նախրում մեր չոճուխները իրենց բարի լոյսը Bonjourի փոխեր են եւ բնաւ հայերէն չեն խօսիր ալ։

Կը խնդրեմ Յառաջէն Նորէն եւ Նորէն յիշեցնել, որպէս զի Հայրենակց. Միութիւնները եւ արտցաւ հայրենակիցներ արթըննան իրենց խոր քունէն եւ ձեռք ձեռքի տալով, միջոց մը խորհին 10-12 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար դասընթացքներ հաստատելու: Գոնէ չմոռնան հայերէնը եւ հայ մնան:

Ժամանակ է գործի սկսելու
Երիտասարդ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԳՈՄՔ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ

ԿԱՐՏԱՆ, 29 յունուար
1915 յունիսի հայաջինջ սարսափները ցրուեցին մեզ հեռու ու օտար երկիրներ։

.Գոմքը զուտ հայաշէն գիւղ մըն էր որ կը բաղկանար 150 տուներէ: Այդ 150 տուներէն հազիւ տասնեակ մը երիտասարդներ ազատեցանք եւ իրարու մօտ գալով 1925 յունուար 1ին Կարտանի մէջ (Մարսէյլի մօտ) կազմեցինք «Գոմք Գիւղի Բարեսիրաց Միութիւնը», որպէսզի օգտակար ըլլանք մեր կարօտեալներուն ու վառ պահենք մեր գիւղին անունը։ Հրատարակութեան տալով այս երկտող կոչը, կ'ուզենք որ լուր չունեցող Գոմքցիները փութան դիմել Միութեանս հասցէին։ Հետեւով կը ստանան իրենց նամակներուն պատասխանը։ Յարգելի Գոմցիներ, նկատի առէք որ Միութիւնս որբեր առած է իր հովանաւորութեան տակ։ Հաւաքական անհետաձգելի կարօտի ձեր աջակցութեան։ Ատենապետ՝ Կ. Մարսուպեան, Ատենադպիր՝ Մ. Գ. Գասպարեան: Հասցէ. Union de Bienfaissance de Komk (Kharpout) Puits Bivert N.51c Gardanne (B. d. Rh.).

ՆԻՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՆԻՍ 27 յունուար — Այսօր տեղի ունեցաւ տեղիս հայ եկեղեցիին օծումը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, որ իսկապէս հայկական անուշիկ օր մը ապրեցաւ։ Պատարագէն յետոյ քարոզեց Պալաքեան եպիսկոպոս։ Արարողութենէն յետոյ մատրան դրան առջեւը եւ սանդուխներուն վրայ կեցած ներկաները խմբովին լուսանկարուեցան ու ժողովուրդը գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցաւ։ Ընկէ յետոյ Պ. Ձամքերթէնեանի կողմէ ճաշ մը տրուեցաւ օրուան հիւրերուն։

Արշակ Մուշեղեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՊԻԼԻՒԻԼ.— Այսօր Կիրակի առաւօտ «Արարատ»ի խառն խումբը կը մեկնի Մոնթարժի, մրցելու համար Union Sportive Montargoiseի Ա. խումբին դէմ։

Մոնթարժի Փարիզէն 120 քիլմ. հեռու է։ Այս մրցումը տեղացի հայերուն համար լաւագոյն պատեհութիւնը պիտի ըլլայ տեսնելու ու քաջալերելու մեր մարզիկները։ Վստահ ենք թէ «Արարատ»ի խառն խումբը, իր կանոնաւոր խաղով պիտի շահի մրցումը։ Ժամադրավայր Gare de Lyonի ելքի դուռը, առտուան ժամը 8.15 անցած։

Խ. Մովսէսեան

ՓԻՅԷՍԱՆՔՈՒՌ.— Անցեալ Կիրակի, մեր մրցումը տեղի ունեցաւ Stade M·inicipale de Bobigny 2me hors Championnat R. S. O. Ք.ի դէմ։ Մեր խումբը յաղթեց 0—3ով։

Այս առթիւ կը փութանք հաղորդել թէ՝ մեր մասնաճիւղին վճռականանութիւնը տեղի պիտի ունենայ 9 փետրուար շաբաթ օր, ծրագրուած թէյասեղանի միջոցին։

Ամենէն աւելի կ'ըլլայ որ լսեցինք թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի կեդր. Նոր վարչութիւն մը ընտրուած է։ Զարմանալի է որ մինչեւ այսօր ոչ մէկ նամակ ստացած ենք նոր վարչութենէն։

Ա. Լ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ.— Ընդհակառակ, ոստիկանութեան լուր կը տրուէր թէ Պուլոյնի անտառակին մէջ, վիրաւոր երիտասարդ մը կար։ Ոստիկանները փութացին հոն եւ վիրաւորը փոխադրելէ յետոյ հիւանդանոց, դայն ենթարկեցին հարցաքննութեան։

Վիրաւորը 24 տարու երիտասարդ մըն է եւ պելժ բանակին մէջ սպայ. մասնաւոր պաշտօնով եկած էր Փարիզ ուր կը բնակէր պանդոկի մը մէջ։ Ութ օրէ ի վեր ծանօթացած էր երկու օտարականներու, որոնք նոյնպէս, ներկայացեր էին իբր սպայ։ Ամբողջ օրը, երեքը մէկ լաւ մը զուարճանալէ յետոյ, որոշեցին մօտէն ալ ընթրել։ Այնպէս ալ ըրին. բայց ընթրիքին վերջաւորութեան, պելժ սպան զգաց թէ իր գիտակցութիւնը կը կորսնցնէ։ Իր ըմպելիին մէջ թմրեցուցիչ լեցուցեր էին։ Ջի գիտեր երբ սթափեցաւ, նշմարեց թէ Պուլոնյի անտառին մէջ էր. դրամապանակը որուն մէջ, շատ քիչ դրամ ունէր, գողցուեր էր. բայց անոր հետ մէկտեղ անհետացեր էին նաեւ օտար պետութեան մը զբաղանքներուն մէջ, անթելի գործածութեան վերաբերեալ շատ կարեւոր գաղտնիփաստաթուղթեր։

Ոստիկանական քննութիւնը երեւան հանեց որ վիրաւորը կասկածելի անձ մըն է։ Ան այժմ, հիւանդանոցին մէջ կը գտնուի, հսկողութեան տակ մնալով մէկտեղ։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Պ. Վահան Մալէզեանին
Տնօրէն Հ. Բ. Ը. Միութեան

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 յունուար — Իմ առաջին նամակիս պատասխանեցիք լռութեամբ, գոնէ մինչեւ այսօր: Շնորհակալութիւն: Միայն թէ ստիպուած իմ յիշեցնելու որ Մարսէյլի հայ գաղութը պէտք եղածին չափ պերճախօս չի գտներ պատասխանելու այդ ձեւը։ Իր գաղութին անունով կարեւոր գումար մը կայ նուիրուած: Այդ դրամը յանձնուած է Հ. Բ. Ը. Մ.եան, որոշ պայմաններով: Մարսէյլի գաղութին կողմէ կրկին կը հարցնեմ Հ. Բ. Ը. Մ.եան տնօրէնին՝

Այդ դրամը Հ. Բ. Ը. Մ.եան քո՞ւնն է թէ ոչ:

Ցամաքօրէն շրջան ընող զըրոյցներ կան, լսած էի: Ձեր տամնօրեայ լռութիւնը որոշ ձեւ եւ գոյն տուած են այդ զըրոյցներուն:

Պէ՞տք է արդեօք հաւատալ լսուածներուն որոնց մէկ մասը կ'անդրադառնայ ձեր վրայ՝ անձնապէս:

Դեռ կը սպասեմ պատասխանի «առ ի բաւժումն...»

Յարգանքով
ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 1

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ

ՅՈՎՀ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ Հայր
ԳՈՒՐԳԷՆ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ Որդի
ԹԱԳՈՒՀԻ Գուրգէնի անհրը
ՄԱՔՐԻԿ Բարթամեան Յովհաննէսի կինը
ՇԱՔԷ Գուրգէնի կինը
ՍՐԲՈՒՀԻ Շաքէի քոյրը
Թագուորի կինը

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ցան ետեւի կողմը, քաղաքին պարսպէքներուն Նայող սրահակ մը. Ձեն մուտք. ձախէն դուռ: Ճակատէն պատուհաններ: Ամէն ինչ ակնուելրայ. մէկդի քաշուած սեղան մը՝ որուն վրայ մէկ քանի թղթեր. անկիւն մը իրարու վրայ դիզուած աթոռներ. տախտամածին վրայ խառն ի խուռն յաթեր, ծերմակեղէններ, անկողիններու կապոց մը քրքրուած վիճակի մէջ:

Յովհ. Բարթամեան՝ անկիւն մը նստած Թախծալից ու անհանգիստ ակնարկներ կը պտտցնէ, մանաւանդ Շաքէի վրայ՝ որուն ուղղէ ցաւատանջ ժպիտ մը, գլուխը օրօրելով. բայց դէմքը յանկարծ կը մռայլի ու գլուխը ափերուն մէջ առած, կը կորսուի մութ մտածումներու անելին մէջ. լռութիւնը կը ծանրանայ. Մաքրիկ եւ Շաքէ գլխահակ կը խորհին:

Կը մտնէ Թագուոր:

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ինչ, դեռ ծրարները չէ՞ք քակեր։
Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ինչ որ կապեցինք, թող կապուած մնայ։
ԹԱԳ.— Ինչ այլանդակ միտք է այդ. կ'երեւի փափաք ունէիր ճամբորդելու։
Յ. ԲԱՐԹ.— Աստուած չընէ։
ԹԱԳ.— Ուրեմն, դեռ կը կասկածիս. աչքերդ դեռ լեցուն են գիշերուան տուներներով։
ՇԱՔԷ.— Եւ ի՛նչ գիշեր, Տէ՛ր Աստուած. ի՛նչ իրարանցում էր. տունը տակնուվրայ, կ'աղաղակէինք, կը վազվզէինք, շուարուն, տխուր, չէինք ուզեր իսկ խօսիլ, որեւէ շշուկ մեզ սարսափի կ'ենթարկէր։
ԹԱԳ.— Եւ յանկարծ, փրկութեան անակնկալը։
Յ. ԲԱՐԹ.— Ճիշդ ատենին հասաւ.ցանկս կը սկսէր պարպուիլ։
ՇԱՔԷ.— Այնքան որ, հայրի՛կ, ծրարներէն մէկուն մէջ, ամբողջ իմ ժանեակներս էր դրեր։
ԹԱԳ.— Հա՛, հա՛, հա՛, հապա անտո՞ւկ կը կապէիր, մարդ Աստուծոյ։
ՇԱՔԷ.— Եւ ժամերով կը փնտռէր, ինչ որ ձեռքին մէջ բռնած էր։
Կը խնդան. լռութիւն մը։
ՇԱՔԷ.— Ա՜հ, ինչպէ՞ս կրցանք խնդալ։ Հա՛յր, այսօ՞ր է որ կը մեկնին աքսորականները։
ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ուր է ուր չէ. առաջին կարաւանը գիտացի հրապարակը հաւաքուած ըլլալու էր արդէն։
ՄԱՔՐԻԿ.— (Պատուհանէն նայելով).— Մառ մը արդէն խմբուեր է։
Բոլորը կը դիտեն պատուհաններէն:
ՇԱՔԷ.— Հետզհետէ կը սկսին հանիլ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ,
Յ. ԲԱՐԹ.— Կը ճանչնա՞ս ծերուկը, որ կը քալէ երկու կիներու մէջտեղ։
ԹԱԳ.— Ա՛հ, այո՛, խեղճ մարդ, դեռ նախորդ օր, մօտալուտ փրկութենէն կը ճառէր, ողու պէս կը բորբոքէր ազատութեան մը յոյսերով ու կը հաւատար մեկնիլ Սիմէօնի պէս տեսնելէ յետոյ...
Յ. ԲԱՐԹ. Չիկրնար տանիլ այս ցաւը։
ԹԱԳ.— Ո՞վ կրնայ. տե՛ս, արդէն չիկրնար քալել, կարծես իջեր է։
ՇԱՔԷ.— Գիտե՞ս թէ ո՞ւր կը քշեն, հա՛յր։
ԹԱԳ.— Ի՛նչ գիտնամ, մրրիկէն մղուած տերեւը գիտէ՞ թէ ո՞ւր պիտի իյնայ. մենք բոլորս փրթած տերեւներ ենք. այսչափ միայն։
ՇԱՔԷ.— Կը հանեն հետզհետէ, խումբ խումբ, դանդաղ, շուարուն, գէշ երազէ մը արթնցածի պէս. չեն կրնար հաւատալ. շատ սեւ է իրականութիւնը. խելքէ դուրս էր։
ՄԱՔ.— Ի հարկէ, մարդը մարդուն դէմ դեռ այսքան չար չէր եղած։
ՇԱՔԷ.— Դեռ ինծի կը թուի թէ գէշ խաղ մըն է որ կ'ընեն։ Կ'ուզեն իրենց ուժին փաստը տալ, յետոյ թողուլ հանդարտ...։
ԹԱԳ.— Եթէ արդէն սկսած չըլլայի՛ն. հիմա աւելի խանդոտ են վերջացնելու։
ՇԱՔԷ.— Տե՛ս, խումբ մըն ալ որ բռնի կը բերեն, ծեծով, հրմշտուքով։
ԹԱԳ.— Գա՛հ, անօգուտ է ճամբու կէսին այդ ընդդիմութիւնը։ Պէտք չէր մեկնիլ...։
Յ. ԲԱՐԹ.— Յայտնի է թէ փրկուած ես այդ տանջանքէն:
ԹԱԳ.— Ո՛չ, կը տանջուիմ սրտիս խորէն։
(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

խումբին գլխաւոր պետը, որդի հանգուցեալ Մէլիք Ճիհանտատ խանի, ինքզինքը էմիր յայտարարած է Խոստի մէջ: Յիշեալը չորս տարի առաջ ապստամբած էր Ամանուլլահ Թագաւորին դէմ:

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ Ամանուլլահ Թագաւորին կարգ մը ազգականները եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարները ձերբակալուած են Քապուլի մէջ: Գրաւուած են նաեւ անոնց ինչքերը:

Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պէչէ Սաքա իր գինուորները կը կեդրոնացնէ Քապուլի մէջ եւ դանոնք դրած է Սէյիտ Հասանի հրամանին տակ: Փէշավարի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Այի Ահմէտ Ճան սպաննուած է Ճակտալաքի մէջ: Կը հաստատուի թէ իշխան Մոհամմէտ Խան, որ Ալլահապատէն փախած էր, Ներկայիս Շինվարիներուն հետ է:

Ամանուլլահի ամէնէն կրտսեր եղբայրը՝ Քեապիր Խան ձերբակալուած և մահուան դատապարտուած է: Ամանուլլահի նախկին պաշտօնատարներու հեռաւոր ազգականներն ալ կը կեղեքուին եւ կը կողոպտուին:

Ամանուլլահի կոչին պատասխանելով, բազմաթիւ կամաւորներ կը փութան նախկին Թագաւորին կազմած բանակատեղին՝ Քանտահարէն երկու մղոն դուրս: Նորագիրները կը մարզուին իբրեւ թնդանօթաձիգ, սակայն ռումբ կը պակսի, որով Պարսկաստանէն ռազմանիւթ ապսպրուած է:

Վերջերս հասած Թուրք սպաները մեծ գործունէութեան մէջ են՝ նոր բանակը մարզելու համար:

Մոսկուայի աֆղանական դեսպանը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ Ամանուլլահ ետ առած է իր գահէն հրաժարումը եւ վերստացած է «Աֆղանիստանի Թագաւոր» տիտղոսը:

Պոլսեցիներու արձանագրութիւնը

Ներքին գործավարութենէն տրուած հրամանի մը վրայ, Պոլսոյ ոստիկանական կեդրոնները թաղերու բնակիչները սկսած են արձանագրել: Արձանագրութիւնները փետրուար 15ին պիտի աւարտին:

Այս առթիւ առանձին պիտի արձանագրուին նաեւ Պոլիս բնակող օտարահպատակները, գաղթականներն ու քաղաքական փախստականները, որոնց թիւը որոշուելով Գործավարութեան պիտի հաղորդուի:

Զինովիեւի եւ Կամենեւի ձերբակալութիւնը

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հերքէ Գ. Միջազգայինի նախկին նախագահ Զինովիեւի եւ Մոսկուայի շրջանի նախկին կոմիսար Կամէնեւի ձերբակալութեան լուրը:

Հակառակ այս հերքումին, Բիկայէն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ստալին պաշտօնապէս հաղորդած է Զինովիեւի եւ Կամէնեւի ձերբակալութիւնը: Ստալին աւելցուցած է թէ Տրոցկիի գրաւուած թուղթերուն մէջ գտնուած են Զինովիեւի և Կամէնեւի կողմէ գրուած բազմաթիւ նամակներ, որոնք կը հաստատեն թէ նախկին համայնավար պետերը կանոնաւորապէս տեղեկագիր կը ղրկէին Տկոցկիի՝ հաղորդելով իրենց ձեռք առած միջոցները՝ Ստալինը տապալելու համար:

Զինովիեւ Մոսկուայի կառավարական տպարանին մէջ փոքրիկ պաշտօն մը ունէր. կ'աջակցէր խմբագրութեանը բոլշեւիկեան համայնագիտարանի մը, որուն վեց հատորները (որ կը պարունակեն միայն ռուսական այբուբենի երեք տառերը) հրատարակուեցան վերջին վեց տարուան ընթացքին: Իսկ Կամենեւ մենաշնորհի կոմիտէին մէջ աննշան պաշտօն մը ունէր:

Տրոցկիի կուսակից բանուորները գործարաններէն կը հանուին, կուսակցութենէն կը վտարուին եւ առանց դատավարութեան Սիպերիա կ'աքսորուին: Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ երկուշաբթի օրուընէ ի վեր չորս կառախումբեր մեկնեցան դէպի Սիպերիա՝ տանելով 1,600 Տրոցկիականներ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

5 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 873

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՁԻՒՆ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն 3 փետր. Թուականով.— Երկու օրէ ի վեր պատմութեան մէջ աննախընթաց ձիւնի փոթորիկ մը կը տիրէ հոս Սեւ ծովու, Վոսփորի և Անատօլուի եզերքներուն վրայ ալ կայ սաստիկ մրրիկ եւ ալեկոծութիւն: Շոգենաւային ամէն երթեւեկ դադրեցաւ Վոսփորի երկու եզերքներուն միջեւ, Սեւ եւ Եգէական ծովերուն մէջ:

Կարգ մը շոգենաւեր օգնութիւն կը խնդրեն անթելով- սակայն օդը այնքան գէշ է, որ նոյնիսկ Պոլսոյ ազատարար նաւերը չեն կրնար օգնութեան հասնիլ:

Հինգշաբթի օրուընէ ի վեր դեռ չէ հասած Փարիզ-Պոլիս-Սէմփլոնի ճեպընթացը: Լուր առնուած է որ արեւելեան Թրակիոյ մէջ, Պոլսէն 70 մղոն հեռու, ուրբաթ առտուընէ ի վեր երկու կառախումբեր ձիւներու տակ ծածկուած են: Շաբաթ օր ղրկուած օգնութեան կառախումբերը ստիպուեցան վերադառնալ՝ անկարելի ըլլալով առաջանալ ձիւնակոյտերու մէջէն:

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Բոլոր դպրոցները փակուեցան երեք օրուան համար: Քաղաքին մէջ եւս երթեւեկը դադրած է: Ռոպըրթ Գոլէճն ու Պոլսոյ ամերիկեան աղջկանց վարժարանը բոլորովին կղզիացած են եւ միայն հեռաձայնի գիծով մը կապուած են քաղաքին հետ:

Գիշերը 20 25 ինքնաշարժներ ամբողջովին կամ մասամբ թաղուեցան փողոցներուն մէջ: Կոտրած ապակիներ, կղմինտրներ եւ ծառի ճիւղեր փակած են շատ մը փողոցներ: Գործերը բոլորովին դադրած են:

ՎՈՍՓՈՐԸ ՍԱՌԱԾ

ՊՈԼԻՍ, 3 փետրուար.— Քառորդ դարէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով տեղ-տեղ սառեցան Վոսփորի եզերքները: Հողին վրայ ձիւնը 4 մեդր բարձրութեան կը հասնի:

Էնկիւրիէն եւ Սուրիայէն եկող կառախումբերը ձիւնով պաշարուած են Իզմիթի մէջ: Պոլսոյ մէջ ինքնաշարժի բազմաթիւ արկածներ պատահեցան: Նոյն իսկ ցուրտէն մեռնողներ կան:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱԼ...

Կացութիւնը շատ ծանր է նաեւ Ռումանիոյ մէջ, ուր բացառիկ ցուրտ կ'ընէ: Պուքրէշ-Կոստանցա կառախումբը, որ սովորական առեն եօթը ժամէն կը կտրէ երկու քաղաքները զատող 210 քիլոմեդրը, վեց ժամ յապաղումով Կոստանցա հասաւ, ճամբու ընթացքին վեց անգամ վայրաշարժ փոխելէ յետոյ: Բազմաթիւ մարդեր մեռան ցուրտէն:

ԱԹԷՆՔ, 3 փետր.— Առատօրէն կը շարունակէ ձիւն տեղալ ամբողջ երկրին վրայ: Ֆլորինայի մէջ գերոյէն վար 17 աստիճան, Սելանիկի մէջ —7 աստիճան, Աթէնքի մէջ—3 աստիճան ցուրտ կ'ընէ:

ՊԵԼԿՐԱՏ, 3.— Արտասովոր ցուրտ կ'ընէ ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով 30 աստիճան ցուրտ կ'ընէ Սէրայէվոյի մէջ իսկ. Պելկրատի և Լուպլիանայի մէջ ջերմաչափը ցոյց կուտայ 22 աստիճան:

Դանուբն ու Սավա գետը ամբողջովին սառեցան եւ հետիոտն կարելի է ազատօրէն շրջագայիլ անոնց վրայ: Պելկրատի արուարձան Իլոքի իշխանութիւնները արտօնեցին, որ կառքով եւ հետիոտն երթեւեկ կատարուի գետին երկու եզերքներուն միջեւ:

∴ Սաստիկ ձմեռ կ'ընէ նաեւ Անատօլուի, մանաւանդ Պրուսայի եւ Իզմիրի մէջ: Ձիւնը այնքան շատ տեղացած է եւ փողոցները ծածկած, որ հաղորդակցութիւնը սահնակներով կը կատարուի: Ոմանք ալ փայտէ սահնակներ դրած են կառքերուն տակ, եւ այնպէս բանեցուցած:

Միւս կողմէ, շատ ցուրտ կ'ընէ Իզմիրի մէջ, ուր ջուրի խողովակները պայթած են եւ երեք գաղթականներ ցրտահար մեռած:

ՏՐՈՑԿԻ ԸՆԿՂՄԱԾ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ?

ԼՈՆՏՈՆ 3. - Այս գիշեր Լոնտոն հասած բազմաթիւ հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ ռուսական «Կրասնիֆլոթ» շոգենաւը, որուն մէջ նստած էր կ'երեւի Տրոցկի ռուսական նաւահանգիստէ մը՝ Պոլիս երթալու համար, ընկղմած կամ կորսուած է Սեւ ծովու մէջ՝ սաստիկ փոթորիկի պահուն:

Պոլսոյ անթելի կայանը արձանագրած է օգնութեան նշաններ. սակայն կարելի չէ եղած ճշդել թէ անոնք «Կրասնիֆլոթ»է՞ն կուգային: Այս շոգենաւը յունուար 29ին Պաթումէն մեկնած ըլլալով Պոլիս կը սպասուէր երէկ իրիկուն:

Ռումելիիեզերքին վրայ բազմաթիւ խլեակներ նետուած են, սակայն կարելի չէ եղած ճշդել անոնց ինքնութիւնը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Արաբերէն «Էլ Ահրար» Թերթը հետեւեալ կերպով կը պատմէ Սարգիս Ճէրունիի սպանութեան դէպքը.—

Յունուար 17ին, եշ. օր ժամը 4ին, Ծննդեան արձակուրդին լմնալուն եւ նոր շրջան մը սկսելուն առթիւ դպրոց կը հրաւիրէ իր պաշտօնակից ուսուցիչները՝ անոնց ջանքերը գնահատելէ վերջ յառաջիկայ շրջանին համար ալ նոր ծրագիրներով, նոր բարեկարգութիւններ մտցնելու յոյսով եւ մաղթանքներով կը մեկնի դպրոցէն ժամը 6,ին:

Եւ քանի որ նոյն գիշեր կուսակցական ժողով պիտի ունենային, շուտով տուն հասնելու համար ինքնաշարժ մը կը վարձէ որ զինքը իր տան 30 մեդրի չափ մօտեցած կ'իջեցնէ իր խնդրանքին վրայ: Հոն անուղղափառի մը խանութ կը մտնէ եւ մաս մը գնելէն վերջ երբ տուն կ'ուղղուէր, անծանօթի մը ատրճանակի 5 հարուածներէն 3ը անմիջապէս գետին կը տապալէ խեղճ զոհը: Շրջանին պահապանը կը հալածէ ոճրագործը, բայց ի զուր, որովհետեւ զինքը սպասող ինքնաշարժի մը մէջ նետուելով ոճրագործը կը կորսուի մութին մէջ. պահապանը կը նկարագրէ ոճրագործին կերպարանքը եւ հագուստները: Կառավարութիւնը աչալուրջ կը հետապնդէ ոճրագործը եւ յոյս կայ որ ձերբակալուի:

Արաբ Թերթը յիշելէ վերջ ողբացեալ վաճառ վարդապետեանի եւ Աղազարեանի պարագան, ինչպէս նաեւ հայ քաղ. կուսակցութեանց հակառ սրտութիւնները, կը քննէ սպանութեան շարժառիթը հետեւեալ կերպով

— Անցեալ նոյեմբերին ընտրութեանց մէջ իր կուսակցութիւնը շահելով, դպրոցներու վարչութիւնը իրեն յանձնուեցաւ (սնօրէնը ինք չէր. Ծ. Խ.), ինչ որ աւելի ոխաճութիւն պատճառեց իր քաղաքական հակառակորդներուն:

«Ահրար» կը վերջացնէ հետեւեալ ուշագրաւ դիտողութեամբ.— « Թէեւ մենք կը պահանջենք կառավարութենէն որ սաստկօրէն պատժէ ոճրագործները կամ զանոնք որ մղեցին այս վայրագութեան, սակայն բացայայտօրէն ըսենք որ, մեր երկիրը որ հիւրասիրեց հայ գաղթականները իրենց դժբախտութեան պատճառաւ, չի կրնար հանդուրժել քաղաքական ղաւադրութեանց կրկնումին, եւ այս կուսակցութեանց վարիչները պէտք է հասկնան թէ հիւր ըլլալը ունի կանոններ, որոնք պէտք է յարգուին, եւ թէ Պէյրութ իրենց կիրքերուն եւ փառասիրական տենչանքներուն ասպարէզ մը չէ ուր զոհեր իյնան, ինչպէս կ'իյնային Ապտիւլ Համիտի օրով...:

Հալէպի Եփրատը կը գրէ.— «Մութին մէջ մէկը իր անունը տուած, որուն ինք պատասխանած է. ասով ոճրագործը առանց կասկած ունենալու անոր ինքնութեան մասին, գլխին ու վզին կրակեր է: Տարաբախտ զոհը ոչինչ կրցած է խօսիլ ու շունչը փչած է: Դիագննուեցաւ Տոքթ. Հլուի կողմէն: Դատական հետապնդումը յանձնուած է Իզզէթ պէյ Բամատանի:

Քաղաքէն եւ հիւղաւանէն կարգ մը անձեր ձերբակալուած են, ինչպէս Հաճընցի Դաշնակցական Պ. Անդրանիկ Պալեան եւ ուրիշներ:

Ոճիրին յաջորդ օրը հիւղաւանի եկեղեցւոյն մէջ տեղի ունեցաւ շատ շքեղ յուղարկաւորութիւն մը. յուղարկաւորներու շարանը անկէ մինչեւ Պուրճի հրապարակը կ'երկարէր. մահակառքը եւ յուղարկաւորները կը կրէին 150 ծաղկեպսակներ: Թաղման ներկայ էին ամէն ազգէ եւ յարանուանութենէ բազմաթիւ անձինք. Գէորգ վրդ. Ճանսըզեան, արաբ թերթերու խմբագիրներ եւայլն: Թաղումը որ կատարուեցաւ Ֆըրն Շէպպէքի կողմի Հայոց գերեզմանատան մէջ, վերջացաւ միայն ժամը 6ին առենները, եւ 23 դամբանականներ խօսուեցան. մի քանին ստիպուեցան լամբի լոյսով կարդալ:

Չիչերին իմչո՞ւ Թուրքիա կ'երթայ

Պոլսոյ «Սօն Սաաթ» Թերթը կը գրէ՝—

Կը հաստատուին այն լուրերը թէ Ռուսիոյ արտաքին գործոց վար Չիչէրին Թուրքիա պիտի գայ: Այս այցելութեան պատճառները թէեւ յայտնի չեն, բայց կը կարծուի թէ երկու կառավարութիւններու բարեկամական յարաբերութեանց մասին խօսակցութեան մը նպատակը ունին: Մինչդեռ վերջերս կը զգացուէին կարգ մը օտար ազդեցութիւններ, որոնք այս յարաբերութիւնները խանգարելու կը ձգտէին:

Ուրիշ կարգ մը օտար կառավարութեանց պետերու Թուրքիա այցելութեան մասին ալ կը խօսուի: Ասոնց կարգին, կ'ըսուի թէ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆն ու Իտալիոյ վարչապետ Մուսոլինին Պոլիս պիտի գան՝ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունենալու համար:

Որոշուած է նոյնպէս որ վէնիզէլոս Թուրքիա գայ, Հելլէններու հետ համաձայնութիւնը կնքուելէն վերջ:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Չիչէրինի տեսակցութեան միջոցին, Չիչէրին բացատրութիւններ պիտի խնդրէ թէ Թուրքիա ի՛նչ կը խորհի Իտալիոյ կողմէ Միջերկրականի եւ Պալքաններու մէջ կազմուելիք «պլոք»ի մասին:

Չիչէրին եւ Թէվֆիք Րիւշտի երկու տարի առաջ տեսակցած էին Օտեսայի մէջ: Կ'ըսուի թէ երկու պետական մարդիկը պիտի խօսին Համասիական Դաշնակցութեան մասին, որուն մէջ պիտի մտնեն Ռուսիա, Թուրքիա, Պարսկաստան, ու թերեւս Չինաստան եւ Աֆղանիստան:

Արեւ. նահանգներու մարզպանը Պոլսոյ մէջ

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Պոլիս հասած է եւ առեն մը հոն պիտի մնայ իր գործով զբաղելու համար:

Իպրահիմ Թալի պէյի գրասենեակ մը յատկացուած է Պոլսոյ կուսակալութեան մէջ:

Նոր ապստամբութիւն Սպանիոյ մէջ

Ցիւտատ-Րէալի զինուորական ապստամբութիւնը իր արձագանգն ունեցաւ Վալէնցիայի մէջ, ուր քանի մը օր առաջ ձերբակալուած էր նախկին վարչապետ եւ պահպանողական

(Լուրեր ու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ԱՐԱԲԿԻՐԷՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐԸ

Նոր Արաբկիր տեղեկատու, Հրատարակութիւն Ամերիկահայ Արաբկիրցիներու Միութեան Կեդր. Վարչութեան, կը գրէ (Բ.' տարի, Թիւ 6).

Ցրուած տեղեկութիւններէն եւ մեր ունեցած գործունէութեան արդիւնաւորութիւնը ապացուցանող փաստերէն, կրնանք եզրակացնել, թէ Արաբկիրցիներուս սկսած գործը արդէն յաջող ընթացքի մէջ է:

Արդարեւ, Նոր Արաբկիրի մէջ այսօր իրերու այնպիսի վիճակ մը ստեղծուած է եւ հոն այնպիսի ձեռնարկներ ու գործունեայ ժողովուրդ մը տեղաւորուած, որ անոնց կասկածի կրնանք ըսել, թէ այդ փոքրիկ քաղաքը, ժամանակի ընթացքին բարգաւաճելով պիտի դառնայ ձեռնարկութեական ծաղկեալ կեդրոն մը:

Նոր Արաբկիրի ձեռնարկը յաջողած ըլլալով, կրնա՞նք ուրեմն եզրակացնել թէ՝ Արաբկիրցին իր առաջադրած նպատակին հասած է:

Դժբաղդաբար ո՛չ: Քանի դեռ հին Արաբկիրի մէջ կը մնայ մեր հայրենակիցներէն ստուար մաս մը, բաղձացած անոնք այրիներէ եւ անտիրական որբերէ:

Մեր Միութիւնը, ձեռնարկի սկզբնաւորութենէն իսկ, իրեն համար գլխաւոր սեւեռակէտ ընդունած էր սոյն չքաւոր դասակարգի փոխադրութիւնն ու անոր ֆիզիքական ու տնտեսական ազատագրումը:

1928 Յուլիսին (4—8) գումարուող Միութեան պատգամաւորական ժողովը, ուշադրութեան առնելով այս պարագան եւ աչքի առջեւ ունենալով, մէկ կողմէն Նոր Արաբ իրի տնտեսական ու ֆիզիքական նպաստաւոր պայմանները, իսկ միւս կողմէ Արաբկիրի մէջ գտնուող հայրենակիցներու փոխադրութեան չետաձգուելէն առաջ գալիք անխուսափելի վտանգները, զանոնք ամբողջովին եւ մէկ անգամով Հայաստան փոխադրելու որոշումը առաւ:

Այս որոշումի գործադրութեան համար պէտք տեսնուեցաւ 35.000 տոլարի գումար մը, որուն հայթայթմանը համար փրկագին անունով հանգանակութիւն մը բանալ անհրաժեշտ նկատուեցաւ:

35.000 տոլարի այս գումարը պիտի գործածուի հայրենակիցներու Նոր Արաբկիր փոխադրութեան եւ հոն անոնց համար բնակարանի եւ գործի հայթայթման:

«ԼԷՎԻԱԹԱՆ»Ը ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Ամերիկեան կառավարութիւնը ծրագրած է 16.600.000 տոլարի փոխարէն փոլ ջեփմըն դրամատիրական ընկերութեան ծախել Լէվիաթան հսկայ անդրատլանտեանը (Նախկին «Գերմանիա») եւ ուրիշ ամերիկեան 10 նաւեր: Այս բոլորը ամերիկեան կառավարութեան արժած էին 51 միլիոն տոլար: Եթէ Ծերակոյտը վաւերացնէ այս ծրագիրը, ընկերութիւնը կը մտադրէ Լէվիաթանի տիպով երկու շոգենաւեր եւս շինել՝ ծախքին 100ին 75ը իբրեւ փոխառութիւն ստանալով կառավարութենէն, թեթեւ տոկոսով մը:

ԱՆՏՐԷ ՄԱՐԹԻ, Ֆրանսիոյ համայնավարը որ բանտարկուած է առենէ մը ի վեր, կիրակի օր եօթնեակին ընտրուեցաւ փիւթոյի շրջանակէն(փոփիգի արուարձան): Մարսէլ Քաշէն ըրած նոյնում պիտի պաշտպանէ Մարթիի համար:

Տէր եւ տիկին Շաւարշ Միսաքեան խորին կսկիծով կը հաղորդեն մահը իրենց կրտսեր զաւկին՝

ՀԵՐՄԻՆԷ - ՍԵԴԱՅԻ

որ հազիւ տասը ամիս շնչած, մօշնեցաւ վարդի մը պէս, 24 ժամուան տագնապէ մը յետոյ (մենէնժիթ), 3 փետրուար, կիրակի կէս գիշերին, Պէքօնլէ-Պուիւէր, 3bis Rue de Strasbourg.

ՄԱՀ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

Կիրակի գիշեր, կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ մեռաւ Պ. Համբարձում Մելիքեան, Եւրոպայի նախկին թեմական խորհուրդի ատենապետ, որ ունեցած է հանրային գործունէութիւն: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին Հայոց եկեղեցիին մէջ, որմէ յետոյ մարմինը պիտի փոխադրուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը:

ՏՈՄՍԵՐ

300 — 1 = 300

Կը ճանչնա՞ք Սողոմոնը:

Գիտէ՞ք անոր պատմութիւնը: կամ աւելի ճիշդը, կը յիշէ՞ք դասագիրքերու մէջ սա նկարը՝ որ կը ներկայացնէ Սողոմոն, ճաթաղան ի ձեռին, պատրաստ մանուկ մը կէսուկէս ընելու...

«Արդարադատ» ու մանաւանդ «իմաստուն» արքայի մը համբաւը Թողած է ան: Իսկ երբ պեխերնիդ բուսնի ու հետաքրքրութեամբ ուրիշ էջեր ալ Թղթատէք, այն ատեն կը գիտնաք որ նոյն Սողոմոնն ունէր 700 օրինական կին ու 300 սիրուհիներ: Թէ ան, կիներու այս բանակը պատսպարելու համար, 30.000 հոգիի պարտադրեց տքնաջան աշխատութիւն, հաւնոց մը կառուցանելու համար այդ հաւերուն:

* *
*

Երուսաղէմի մէջ պեղումներ ի լոյս կ'ընծայեն դամբան մը, իր սիրուհիներէն մէկուն մարմինն ալ մէջը:

Սողոմոն միջազգայնական էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ: Իր հարէմին մէջ ունէր փիւնիկեցին, Մովաբացին, Ամմոնացին, Եգիպտացին...: Այս վերջինին դամբանին մէջն է որ գտնուեր է «մագաղաթ» մը, որուն վրայ Սողոմոն ներբողը կ'ընէ այդ Մեմփիսցի հարճին, որովհետեւ Թունաւորութեան պատմութեան մը մէջ այս վերջինը կեանքը ազատեր է իմաստուն արքային:

Ու բոլոր Թերթերն ալ իսկոյն պարտք կը զգան շեշտել Սողոմոնի երախտագիտութեան հաւատիքը:

Կարծեմ կը չափազանցեն: Նախ, Սողոմոն, չեմ կարծեր որ ատեն ունեցած ըլլայ երախտագիտութիւն սորվելու, քանի որ երեք հարիւր հոմանուհիներ պահելէ վերջ մարդ ոչ միայն գլուխ քերելու ատեն չունենար այլ եւ անկարող կ'ըլլայ «Հրեղէն սիւն» կարդալու: Ամուսնացած մարդիկ գիտեն թէ քանի՞ ժամ շնորհելու է իրենց մէկ հատիկ կնոջ կամ հոմանուհիին:

* *
*

Պատմութիւնը այս անգամ ալ կը շարունակէ խեղաթիւրել:

Սողոմոն երախտագիտութիւն ցոյց կուտայ, այո՛...:

Որովհետեւ Մեմփիսցի դեռատի պերճաղիճը, ինքզինքը զոհելով, Սողոմոնի Թոյլ տուած կ'ըլլայ սա Թուաբանական գործողութիւնը ընելու.

300 — 1 300

Եւ ոչ թէ 299. խե՛ղճ եգիպտացի՛ քանի որ Սողոմոն զոյգ Թիւը կը սիրէր ու խղճմտօրէն պա[…]ը լեցուց. բայց գոցեց...:

Ե. ՔԵՕՎՏԱՅԻ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՌՈՒՍԻԱՆ

«Ցէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ Էլիս Աշմէտ Պարթլէթ շարունակելով իր յօդուածաշարքը խորհրդային Ռուսիոյ մասին, կը գրէ.

Ռուսիա այսօր ցեխի, ազատութեան եւ կեղծիքի անհուն անապատ մըն է, հակառակ խիստ զօրաւոր վարիչ մարմնի մը, որուն մէջ կան խիստ կարող մարդիկ. սակայն իրենց տաղանդը լաւ չեն գործածեր։ Անոնք յաջողեցան կազմակերպել զօրաւոր կուսակցութիւն մը, բայց քանի որ կը մերժէին ճանչնալ լաւ փորձուած տնտեսական օրէնքներու ուժը, բոլորովին ձախողեցան վերաշինելու Ռուսիան այնպէս ինչպէս կ'ակնկալէին, ու ժողովուրդը աւելի երջանիկ չէ քան Ցարերու իշխանութեան օրով. կարգ մը դասակարգեր անհունօրէն աւելի գէշ դրութեան մէջ են։

Համայնավար կուսակցութեան կազմակերպութիւնը կրնայ իբրեւ տիպար ծառայել բոլոր անոնց, որոնք կը մտածեն ղեկել ժողովուրդին ազատութիւնները։ Ցարական վարչաձեւը ծառայեց իբրեւ կոշտ տիպար մը, սակայն իր զօրութիւնն ու ուժգնութիւնը անհամեմատ կերպով աւելցուեցան։ Ռուսական պատմութեան մէջ անոր ամէնէն մօտիկ զուգահեռը կրնայ նկատուիլ վարչաձեւը Մեծն Պետրոսի, որուն հանդէպ բոլոր համայնավարները անկեղծ հիացում կը տածեն։

Այցելութիւն մը տուի Ցարսքոյէ Սէլոյի։ Այդ ողբերգական ապարանքին մէջ Ցեղափոխութեան պատճառները գրուած են բոցավառ տառերով։

Ընտանիքի պատուական հայր մը, որ ոչ մէկ յաւակնութիւն ունէր պետական կամ քաղաքական իմաստութեան, ջանացած էր աշխարհի բնակելի մակերեսին մէկ հինգերորդը կառավարել իր զօրաւոր նախահայրերու մեթոտով. ընդարձակ կայսրութեան ծայրագոյն հիւսիսը կանգնած իր մեկուսի քաղքնի տան մէջէն, դժբախտ ցարն ու իր նախարարները երբեք շփում չունէին ժողովուրդին եւ անոր խնդիրներուն հետ։ Պետութեան նաւը կը սատանէր դժգոհութեան ովկիանոսի մը մէջ, սակայն նաւապետը— նաւուն վրայ չըլլալով— երբեք չտեսաւ այն ալիքները որոնք կը քանդէին իր հսկայ նաւը։ Ցետոյ եկաւ համաշխարհային պատերազմը, վերջնական փախուստը, եւ ցարն ու իր արքանեակները անհետացան, հաւանաբար իսպառ։

Խորհրդային կառավարութիւնը իմաստութիւնն ունեցաւ մայրաքաղաքը մօտեցնելու ծանրութեան կեդրոնին, քաղաք մը, որուն մէջէն կ'անցնին հաղորդակցութեան բոլոր գիծերը, եւ որ թշնամի նաւատորմի մը թնդանօթներու հասողութենէն հեռու է։ Ցարսքոյէ Սէլոյի ամուլ նախապետութեան ժառանգորդները այժմ դիրք բռնած են Կրեմլինի մէջ։

Ասիկա կարծես թէ յատուկ շինուած էր՝ պատսպարելու համար համայնավար կուսակցութեան վարիչները։ Իր խոշոր պարիսպները, կամարակապ ամրոցներն ու աշտարակները՝ իրենց կոնակը տուած Մոսկովային եւ Կարմիր Հրապարակին՝ բաւարար պալատներ, տուներ եւ սրահներ ունին, պատսպարելու համար ամբողջ քաղաքական Բիւրոն եւ իր սպայակոյտները։ Կան մայր եկեղեցիներ եւ մատուռներ՝ բոլորն հոգեւոր պէտքերուն գոհացում տալու համար, սակայն որովհետեւ Աստուած վտարուած է կուսակցութենէն՝ նուիրական շէնքերը այժմ փակուած են եւ կը բացուին միայն այցելուներու մասնաւոր խնդրանքին վրայ։ Կրեմլինի նեգգուաները դիւրութեամբ կրնան պաշտպանուիլ կէփէուի զինուորներուն կողմէ։

Ռուսիոյ բոլոր դասակարգերուն մէջ ալ տիրապետող զգացումը վախն է, եւ կեղեքողները կեղեքուողներէն աւելի կը վախնան։ Սակայն որքան ատեն որ Կրեմլինի պարիսպները չփլին ճերմակ թմբուկներով եւ պահակները չապստամբին, բոլշեւիկ կուսակցութեան վարիչները կրնան որոշ չափով խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն վայելել։ Ստալին դժուար թէ լքէ այս պատմական շրջապատը։ Երբ գործավարները արտաքին աշխարհ կ'ելլեն՝ շրջագայելու համար այն անհամար պրոլետարիատին մէջ որուն իբրեւ թէ անգնահատելի շահեր ապահոված են՝ կը նստին խիստ զօրաւոր ինքնաշարժներու մէջ, որոնք փողոցներուն մէջէն կը սուրան ամենավերջին արագութեամբ։ Վերադարձը կը կատարուի նոյն արագութեամբ։

Աշմէտ Պարթլէթ խորհրդային կառավարութեան կազմը բացատրելէ եւ յայտնելէ յետոյ թէ համայնավար կուսակցութեան մէջ ընդունուող իւրաքանչիւր անդամ կ'երդնու թէ ամսական 250 րուբլիէ (25 անգլ. ոսկի) աւելի թոշակ չպիտի ստանայ, կ'աւելցնէ.

Պիտի հարցնէք թէ քաղաքական Բիւրոյի անդամները եւ ժողովրդական գործավարները ինչպէս կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը՝ ամսական 35 ոսկի թոշակով։ Արդարեւ գործավարի մը կեանքը երջանիկ չէ։ Իր նախանձոտ մրցակիցները կը լրտեսեն զայն. իր պաշտօնակիցներէն շատ քիչերը կը վստահին իրեն. խստամբեր ուղղափառութենէ ամենաթեթեւ շեղում մը կրնայ զայն Սիպերիա ղրկել։ Լաւ բնակարանի մէջ չի բնակիր, լաւ կերակուր չուտեր, լաւ վճարում չի ստանար, ներկայիս ապահով չէ եւ ծերութեան օրերուն համար չի կրնար աւելի բան մէկ կողմ դնել։ Ստիպուած է աշխատիլ տասը, կէսօր եւ գիշեր՝ մինչեւ որ պաշտօնանկ ըլլայ կամ մեռնի գրասենեակին մէջ —հաւանաբար ամէնէն երջանիկ մահը այսօրուան Ռուսիոյ մէջ։

Սակայն եւ այնպէս կը վայելէ կարգ մը առանձնաշնորհներ, որոնք մեծ արժէք ունին տիեզերական աղքատութեան եւ թշուառութեան մէջ։ Զրի բնակարան ունի, հագուստները կը հայթայթուին պետութեան կողմէ (այլապէս մէկ ձեռք հագուստի համար պէտք է զոհէ իր մէկ ամսականը) իր ինքնաշարժը ձրի կը հայթայթուի, յետոյ եթէ իր պաշտօնը կը պահանջէ հիւրեր ընդունիլ, բացառիկ ծախքերուն փոխարժէքը կը ստանայ։ Այսպէս, կրնաս տեսնել արտաքին գործավար մը, որ փողոցներուն մէջէն կը սուրայ Րոլս-Րոյս ինքնաշարժով մը, մաքուր հագուած Պերլինէն, Լոնտոնէն կամ Փարիզէն եկած հագուստներով. սակայն գրպանին մէջ իր անձնականին պատկանող տասը տոլար իսկ չունի։

Երբ Ցրոցկի աքսորուեցաւ, կ'ըսուի թէ գրպանին մէջ մէկ փէննի անգամ չունէր. եթէ Ստալին վաղը պաշտօնանկ ըլլայ, առանց [illegible] պիտի մնայ, մինչեւ որ կուսակցութիւնը ուրիշ գործ մը գտնէ իրեն։ Չի կարծուիր նոյնպէս թէ կուսակցութեան վարիչները մեծ գումարներ տեղաւորած ըլլան արտասահմանի մէջ՝ գալիք օրերու նախատեսութեամբ։

13

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ

Դաշնակցութիւնը առնել սկսած օրէդ ի վեր, առաջին անգամ երբ քեզ տեսայ պիւթ Հոմոնի բարձրաւանդակին վրայ, ժորժէթին հետ թեւ թեւի՝ մեր սարէն-ձորէն խօսակցութեան չորրորդ հանգրուանին ինծի ըրած թելադրութիւններդ երբեք չպիտի մոռնամ։

— Ը՜նչ յիմար ենք եղեր անցեալին մէջ ... ոչ գաղտղութիւն եւ ոչ ալ տրամաբանութիւն ենք ունեցեր։ Երանի՜ թէ ամէ տասը տարի առաջ եկած ըլլայինք Ֆրանսա։ Աչքդ բաց եւ օրինակ առ ինծմէ։ Դաշնակցական գաղափարներդ ծալլէ ու մտուկիդ մէջ պահէ, որպէսզի խիղճդ ազատ արբինի մղձաւանջէն։ Մեր ազգը փրկելու համար, պէտք է Դաշնակցութիւնը վտարել հրապարակէն, ջնջելով արմատէն իր անիծապարտ յիշատակն ալ։

Անոնք քու խօսքերդ են, բարեկամ։ Կը յիշե՞ս, չէ՞ս յիշեր կ'անգիտանամ։ Բայց, տակաւին խելքս չէ հասած այն իրողութեան թէ, խօսքդ վերջացնելէ յետոյ ինչո՞ւ ութն անգամ համբուրեցիր ժորժէթը... Առաջին անգամը չէր որ անոր կը հանդիպէիր։ Արդեօ՞ք դէպի նոր գաղափարդ, եռանդս գրգռելու համար զօրութեամբ իմացուելիք թելադրութիւն մըն էր։ Սակայն գիտես որ, այդ մասին որքան ամբըշտոտ ու վարանոտ եմ՝ նոյնքան հակառակն եմ հոգիիս հետ շաղախուած գաղափարներս, նորութեան մը հետեւած ըլլալու սնափառութենէն մղուած՝ մէկ վայրկեանէն միւսը տապալելու տեսակէտով։

Միտքդ կու գա՞յ, օր մը պուլվարին վրայ երբ այն Հնդիկին հանդիպեցանք՝ հետեւած կրօնքդ իմանալու համար քեզի ուղղած հարցումը։ Առանց այլեւայլի «քրիստոնեայ եմ», ըսիր չէ՞։ Լաւ ուրեմն, կեանքիդ մէջ քանի՞ անգամ եկեղեցի գացած եւ հոգիիդ խորէն անկեղծ աղօթք մը ըրած ես. քու տեղդ ես պատասխանեմ.— Ո՛չ մէկ անգամ։

Մեծ մայրիկիդ հողաթափէն վախնալով աւետարանին առջեւ կերոն բանելը քրիստոնէութիւն չէ երբեք։ Ոչ ալ Ռեբեկային առջին վրայ կոխելու համար.. Ս. Ստեփաննոսին ի պատիւ պնակ շրջագայելը։ Սակայն եւ այնպէս, ներկայ զարգացած, գործնական եւ տրամաբանութիւնով լեփլեցուն շրջանիդ նոյնիսկ՝ «քրիստոնեայ եմ» ըսելու չես քաշուիր եւ կարծես թէ մասնաւոր հպարտութիւն մըն ալ ունիս այդպէս եղած ըլլալուդ համար։

Ֆրանսա գալէդ յետոյ, գաղտղութիւնդ տասը աստիճան եւս հասունցած ըլլալը նկատի ունենալով, վերը բառաձեւերուն վերլուծումը կատարելու եւ անհամէ հետեւութիւններ հանելու փորձ պիտի չընեմ երբեք։ Քիչէն շատ հասկցիր։ Միայն թէ, կը խնդրեմ որ, հօրաքրոջդ չկարդաս այս նամակս, քանի որ, իր կրօնքին մասին խօսելէ առաջ չխաչակնքելուս համար պիտի անիծէ զիս։ Ու դարձեալ մեղաւորը ես պիտի ըլլամ, իսկ դուն իւղի պէս ջուրին երեսը պիտի ելլես...

Ինծի կ'ըսես թէ, ինչու տակաւին Դաշնակցական գաղափարներէս չեմ հրաժարիր։ Ինչպէս ըսի՝ տրամաբանելու կարողութիւնս շատ զօրաւոր չըլլալուն համար, որոշ եւ կտրուկ պատասխան մը չպիտի կրնամ տալ։ Միայն թէ, սա որոշ է որ Հնդիկին տուած պատասխանիդ պէս, կրօնքով Դաշնակցական եմ ու այդ կրօնքով ալ պիտի մեռնիմ։

Ճիշդ է որ, իմ կրօնքիս եկեղեցին չեմ երթար, մոմ չեմ վառեր անոր սուրբերուն, մեծը, պզտիկը հինը, նորը կը քննադատեմ հեռուէն հեռու, բայց չեմ ատեր զայն. որովհետեւ գիտե՞ս ինչու, բան մը կը խոստանայ ան ինծի. Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան... դարաւոր երազը չարչարուած ազգիս եւ արդար իրաւունքը մարտիրոս ցեղիս։

Այսինքը կ'երթայ, միւսը կու գայ, բայց գաղափարը կայ ու կը մնայ։ Այն օրը որ այդ խումբ եւ գաշտելի նախադասութիւնը պիտի սրբուի Դաշնակցութեան նշանաբանէն՝ վստահ եղիր որ, ինքնաբերաբար պիտի միանամ քեզի եւ պիւթ Հոմոններու բարձրաւանդակէն պիտի սկսիմ առնել զայն՝ ան եւ է ժորժէթի մը շրթունքէն կախուած։ Այն ատեն, անկրօն պիտի դառնամ, այսինքն ոչ Հնդիկին ոչ ալ գ'ուի հարցումներուն պիտի պատասխանեմ։

Ուրեմն, սիրելի բարեկամ, գրութիւնս վերջացնելէ առաջ թոյլ տուր որ բան մըն ալ ըսեմ քեզի։

Ես աւելի կը հաւատամ իմ կրօնքիս խոստացած հեռապատկերին իրականացման, քան քու չպաշտած կրօնքիդ երազած երկնքի արքայութեան։ Այս պարագային մէջ ի՞նչ է մեր տարբերութիւնը, գիտե՞ս։ Ահաւասիկ։

— Ես կը հաւատամ ու կը սիրեմ, իսկ դուն չես հաւատար եւ սիրել կը կեղծես։

Ես իմ խոնարհ կարծիքովս այն համոզումն ունիմ որ, եթէ քրիստոնեայ եղած ըլլայինք՝ թերեւս (թերեւս կ'ըսեմ, լաւ ուշադրութիւն ըրէ) սա վերջին աւելի փորձանքներուն չենթարկուելով՝ մեր ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանէինք։ Ի՞նչ է ուրեմն այն անտեղիտալի հմայքը եւ անդիմադրելի զօրութիւնը որ, վերապրողները դարձեալ իրեն կը կապէ եւ բազմութիւններ գունդագունդ կը դիմեն անոր եկեղեցի կոչուած հաստատութիւնները ու կ'աղօթեն, բազկատարած, անյիշաչար, հեզահամբոյր եւ անոխակալ։ Եթէ անոր երեսէն մարտիրոսացան, կարժէ՞ր դարձեալ անոր առջեւ ծնկաչոք լալկանութիւն ընել. ինչո՞ւ չեն ատեր զայն, ինչո՞ւ ոչ ոք չանիծեր անոր գոյութիւնը։

Կրօնքին խոստացած յաւիտենական երջանկութիւնը, բարեկամ, նկատի առնել չի տար անոնց քաշած չարչարանքը, հալածանքն ու մարտիրոսացումը։ Մարդիկ բոլոր փորձանքներուն կը համակերպին ստոյիկեան համբերութեամբ՝ մինչ աչքի առջեւ ունենալով մեծ [illegible]։ Քրիստոնեայ ծնած եւ քրիստոնեայ ապրող մէկը քրիստոնեայ ալ կը մեռնի։

Ուստի, զիս տարհամոզելու համար, լաւ է որ սանդին մէջ ջուր ծեծելու փորձ չընես։ Ես իմ կրօնքս ունիմ։

Չեմ գիտեր մանրամասն կերպով թէ, անոր ծրագիրը քանի յօդուածէ կը բաղկանայ եւ ազատ ու անկախ Հայաստանի գաղափարէն զատ ինչ տրամադրութիւններ ունի տակաւին։ Չեմ հետաքրքրուիր նոյնպէս թէ, ինչպէս կը սիրես կարծ օրը հազար անգամ կրկնել,—Կարսը իր պատճառով կործանեցինք, թէ Ղարաբաղին անջատումը անոր սխալէն յառաջ եկաւ. թէ եթէ այնպէս չըլլար՝ այսպէս կ'ըլլար։

Երկուքիս ալ ճամբան միեւնոյնն է, բայց դուն Ֆրանսա գալով՝ ինքզինքդ աւելի յառաջդիմած եւ գործնականացած ցոյց տալու համար, նոր նոր բաներու պէտք ունեցար, համոզուէ աւելի՝ մարդու մէջ եղած տենդ, անխոս ընտելու մտահոգութեամբ։ Մինչդեռ ես, բանի մը պէտք չեմ զգար տակաւին, մինչեւ որ, կրօնքիս, Դաշնակցութեան մեծ գաղափարականին՝ Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի դափնեզարդ դռներուն բացուելը ձայնը չլսեմ... Ցետոյ կը տեսնուինք։

Առանց ոխակալութեան
ՆՈՒԱՐԴ

Յ. Գ.— Բերլինի ջուրերն ծոանցնելով՝ երբ ռամկավարներուն գովասանքը կ'ընէիր՝ զարմանքով կը նշմարէի որ, վիզիդ բոլորտիքը ճարպի նոր խաւ մը կ'աւելնար։ Եթէ ասիկա աչքի պատրանք մը չէր ինծի համար՝ տարակոյս չկայ որ, հարիւր քիլօն անցած ես շատոնց. Հետեւաբար յստ էութեան ռամկավար մըն ես արդէն։

Որուն համար խնդակցութիւնս կը յայտնեմ, սեղմելով գիրուկ ձեռքդ եւ մաղթելով 10,000 ֆրանք ամսական։

ՆՈՅՆ

ՍԱՐԵՆ ԶՈՐԵՆ

ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ

Կապիկները ի բնէ չար, սատանայ, նենգամիտ, ցասկոտ, քինախնդիր, զգայասէր, ամէն տեսակէտով դիւրագրգիռ, զայրացկոտ, վիճասէր, կռուարար են, մէկ խօսքով ենթակայ՝ ամէն տեսակ յոռի ունակութեանց եւ կիրքերու. ասոր հակառակ, սակայն պէտք է ընդունիլ թէ կապիկները յաճախ զուարթ, խոհեմ, բարի, քաղցրաբարոյ եւ վստահելի են. բաց ասոր, անոնք ընկերասէր ու քաջասիրտ են եւ անձնուէր իրենց նմաններուն հանդէպ, զորս ոգի ի բռին կը պաշտպանեն ամէնէն զօրաւոր թշնամիներուն դէմ, երբեմն ի գին իրենց կեանքին՝ իրենց կարգերուն հանդէպ խորունկ սէր մը ունին, եւ տկար ձագերու, ինչպէս նաեւ ուրիշ կենդանիներու ձագերուն նկատմամբ մասնաւոր գութ ու գորով կը տածեն։

Կապիկներուն ընկերական կեանքը լեցուն է հրապոյրներով. քիչ տեսակներ միայն մեկուսի եւ առանձին կ'ապրին. անոնց մեծագոյն մասը խմբովին կ'ապրի, եւ իւրաքանչիւր խումբ իրեն համար կ'ընտրէ որոշ ու հաստատուն բնակատեղի մը, որ ամէն մասամբ նպաստաւոր պայմաններ կը ներկայացնէ, մասնաւորապէս անվտանգութեան տեսակէտով— Երբ սնունդը պակսի, խումբը իր հետազօտութիւնները կը տանի աւելի հեռուները, մօտակայ անտառներուն մէջ, ուր մարդկային բնակութիւն կայ եւ կարելի է դիւրութեամբ ձեռք ձգել եգիպտացորեն, շաքարեղէգ, ադամաթուզ (պանան), պտղատու ծառեր, սեխաստաններ եւլն.։

Երբ խումբը վերջնականապէս որոշէ իր հաստատուելիք կայանը, այն ատեն կը սկսի կապիկներուն իսկական կեանքը՝ իր հաճոյքներով ու զուարճալիքներով, իր կռիւներով ու պատերազմներով, իր կարիքներով ու թշուառութիւններով։ Խումբին ամէնէն զօրաւոր արուն պետ ու առաջնորդ կը կարգուի, եւ այդ պատուոյն արժանանալու համար, ան պարտաւոր է իր ուժը փորձել եւ կռուիլ ամէնէն զօրաւոր ախոյեաններուն ու մրցակիցներուն հետ. Բնական է թէ ամէնէն խոշոր ակռաներ ու զօրաւոր բազուկներ ունեցող արուն յաղթանակը կը շահի եւ պետ կը կարգուի։ Ստորադասները պարտաւոր են կոյր հնազանդութիւն մը ունենալ իրենց մեծին հանդէպ, որ բիրտ է ու նախանձոտ եւ ինքզինքին առանձնայատուկ իրաւունք մը կուտայ վայելելու բոլոր էգերուն շնորհները։

Երբ խումբին թիւը
տէ կը ստուարանայ, անկեր
ջատուի մաս մը, որուն
վարութիւնը կը ստանձնէ
արու մը, որ ուժեղացած
պետին հետ չափուելու
ճան. առով կը սկսի ծայր
նոր պայքար մը, որ իրեն
տակ ունի նորակազմ
թեան բնդհ. շահերուն
թիւնը։

Անգլիական բանակի
նաւորդներու բաժնի հրա
տարներէն Բոյլըթ
Ֆրանսացի հարիւրապետ
գնած էր կապիկ մը, որ
րիկան էր եւ Կապօնէն
Անգլիացի սպային նպա
էր գիտական ուսումն
թիւններ կատարել իշխ
պիկին վրայ, որ այդ
ները հիւանդութեան
տաւ շատ նիհարցած էր
գիւ 32 քիլօ կը կշռէր։

Կապիկին անունը Յա
Կարիլլօ էր. Սպան իր
կին մէջ անոր համար
ւոր սենեակ մը յատկացու
լաւ յարդարուած էր
տեսակ հանգստաւէտ
կ'ընծայէր. Սպային հօրեղ
Օր. Բէօնինկէմ՝ չափազ
սիրէր կենդանին եւ ան
սին մեծ խնամք ու
թիւն կը տածէր. օրը
գամ անոր երեսը, ձեռ
ոտքերը կը լուար եւ
կը սանտրէր. քիչ ատեն
պիկը սկսաւ ինք անձամբ
գարել իր մազերը եւ
րեսներն ու ձեռքերը. Ե
թէն կենդանին մաքրու
յարդարանքի տեսակէտ
թերի էր. հետզհետէ
սկսաւ ընտելանալ իր տէ
որ անոնց սեղանակից
չափաւոր կ'ուտէր եւ կեր
տեղ կանոնաւոր շարժե
կ'ընէր. Շատ կը սիրէր
պտուղները, ինչպէս՝
խաղող, արմաւ, եղակ,
յամար եւլն., եւ կ'ախորժէր
եփած մրգանոյշներէն.
ջին անգամ ըլլալով իրեն
կրնկոյզ ներկայացուցին
կ... լով թէ անոր մէջ
տելիք մը կար, փորձեց
նին վրայ զարնելով. զայն
ու երբ չյաջողեցաւ
մուրճ մը տուին, կեղեւը
յով մէջուկը կերաւ.

Հիւրերու այցելութեան
նաւոր հաճոյք կը զգայր
ձեռքը բռնելով, սենեակ
եակ կը պտտցնէր եւ
սրահ կ'առաջնորդէր
երբ նշմարէր թէ այ
վախ կամ տոսկում կը
ներկայութենէն, անոր
տենար. կը սկսէր անոր
ոստոստել ու ծունկերուն
փի հարուածներ տալ,
ատեն իր դէմքին վրայ
կան ժպիտ մը կը ցոլար.

Մասնաւոր հաճոյք կը
ամբոխին ցուցադրուելէն.
անձամբ կը բանար իր
կին պատուհանը եւ
ժպտուն դէմքով մը կը
յանար հետաքրքիրներու
մութեան, շնորհալի
բարեւելով եւ ձեռքերը
քին զարնելով. Երբ
նէն դուրս կախուած մէկը
նէր, վազելով կը մօտենար
նոր եւ յուզուած անոր
բռնելով՝ պատուհանէն
կը քաշէր.

Իր սիրական խաղերէն
էր ալբերը գոց սենեակի
պտըտիլ. պզտիկ աղջ
թենէն շատ կ'ախորժէր.
հաճոյք կը զգար Օր. Բէօն
մին երեք տարու եղբօր
հետ խաղալէն, անոր
մերով կը զբօսնուր եւ
անոր բոլոր ռամբները կը
կնար. Երբ փոքրիկը լա
կը ջանար զայն զբօսցնել
իր աչքերը ճամբորդեց
օրինաւոր ուղեկից
կերանար հետիոտն,
կամ կառախումբով. Դաշ
պաշտօնեաներէն չէր
հաճոյք կը զգար
արշաւաքնելէն. Աշխարհ
կովերու կամ ձիերու ներկա
թիւնը զինքը կը խրախ
ընդհանրապէս իրեն
պատճառէին փոքր

...ները՝ Պահուըտուք խաղալը ...ատ կը զուարճացնէր զինքը՝ ...որ կարգը իրեն գար պահուըտելու ու զինքը փնտռտուքի ...ւլէին, չէր կրնար իր խնդուքը ...ել եւ քա՛հ քա՛հ փրցնելով ...սկսէր բարձրաձայն խնդալ։ Ասէն օր կանոնաւորապէս 2 ...մ կը քնանար, առանձին իր ...սենեակը կ'երթար եւ ան...դնին վրայ կ'երկննար. գիշ... երբ պէտք զգար, անկողնէն ...լէր եւ ելեկտրական կոճակը ...ելով, սենեակը կը լուսաւորէր։ Առտուները կանուխ կ'արթննար, փոքր տղոց պէս կը ...ար եւ անկողնին վրայ ...րթ ոստումներ կ'ընէր։

Մէկ խօսքով այս կապիկը ...ն շատ բաներ ընդօրինակած իր տէրերէն, սակայն կարգ ...սովորութիւններ կամ ունա...թիւններ բնածին յատկու...ամբ՝ կամ աւելի ճիշդ պա...գութեամբ՝ իւրացուցած էր։

Անգլիացի տէրերը չկրցին ...կայն երկար ատեն պահել ...յգ կապիկը, որուն ակամայ ...րիները եղած էին. այս պատ...աւ ստիպուեցան զայն ծա...ել Ամերիկացիի մը, որ շար...ին պառապեղի մը տնօրէնն էր։ Իսկ կենդանին այս ցաւալի ...ժանումէն սրտաբեկ ու վշտա..., քանի մը ամիս վերջ մե...։ Նիւ-Եորքի արուարձաննե...ն մէկուն մէջ։ Ներկայիս իր ...մինը զմռսուած եւ ցուցա...ուած է Նիւ-Եորքի կենդանա...ական թանգարանին մէջ։

Հ. ՏԷՐ ՈՍԿԻ

...ԻՐԱՆՔ

...ԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

...ոնց տաղանդի՝ ո՛չ մէկ ...ն կը յաջողի։ Տաղանդ պէտք ...նելու ... ապրելու, յաւ...իկ կարելու համար...։

...մտոտուն բարեկամներէս ...ը կ'ըսէր. այսինչը «տաղանդ...որ թմրամոլ եփող է», եւ ...ինչը՝ տաղանդաւոր ծխա...։

...տաղանդաւոր խնձոր...ներ, տաղա՛նդաւոր ա...չներ ու տաղանդաւոր մու...կաններ։

...անց համա՞ր է երկրի ար...թիւնը, եւ վա՜յ անոնց՝ որ ...ն չունին...

...լ. օրինակի համար, անտա...ն մուրացկան մը, երբ կը ...ի, գիւղական տունէ մը ներս, ...իր անտաղանդ ըլ... կը ցուցնէ, վրայ տալով ա...յացողութիւն։ Ան, սովորա... դարձած ձեւերով, կծկուած ...ւխը ծռ՛ու, ու ցած ձայ...կոչ ապէն կ'ըսէ. «խաթուն ...իկ, կտոր մը հաց», ու չկր...վ շարունակել՝ կը լռէ՛. կը ...ալ. կը գրգռէ տան-տիկինը, ...ոյն ետ կը ճամբէ, առ...ն ըսելով. «Աստուած տայ»։ ...տաղանդաւոր աղքատը, ներս ...ն, տիրո՛ջ պէս։ կիներու ...մներէն օգտուելով՝ տու...ւմին ու վրայ ընող հաւերը ...ելով դուրս կը փախցնէ, ...իմնէ՛ հարսն ու աղջի-կը, որ յաջող Արախաները չեն օրօրեր, կ'օգնէ որ խմորին տաշտը թոնիրին մօտ քաշուի, ու այսպէս, առաջին հացերէն առնելով իր բաժինը, վրան ալ քիչ մը պանիր կամ կարագ, կը հեռանայ...։

Եթէ անտաղանդ մուրացկանը գրագէտ է, լաւագոյն պարագային, ինքը կը գրէ, ինքը կը տպէ, ու կը սպասէ գնողի... կամ թէ, չոր հաց կրծելով, կըրծելով կը կրծուի, ու, օրին մէկը, վերնայարկի իր խուցէն սխրութեամբ կը միանայ երկինքին՝ ու կը դառնայ «երկնաքաղաքացի»։

Տաղանդաւոր մուրացկան գրագէտները այսպէս չեն, ընդհակառակն, ստորին յարկելու իրենց բնակարաններէն դիւրութեամբ միանալով շուկային, կը դառնան «աշխարհաքաղաքացի»։

Անոնք լայնօրէն ու անհոգութեամբ կ'ապրին, եւ լայնօրէն ու անհոգութեամբ ալ կը գրեն...։ Տպագրելու եւ ծախելու հոգը, ծիծաղելի է անոնց համար, որովհետեւ ծիծաղով մը կը կարգադրեն այդ գործը...։

Բոլոր տաղանդաւոր մուրացկաններու պէս, տիրաբար կը մտնեն տուներ, վաճառատուններ, ու կը սկսին... օգնել։

Օգնել, որ տանուտէրը հանգստութեամբ հագնի վերարկուն, իր աթոռին վրայ դիւրութեամբ նստի եւ գաւազանը ձեռք կու տայ...։

Վաճառականը կը դառնայ «Ազգային բարերար», եւ անոր գործը՝ «Ազգային փառք»։ Իր յոբելեանի գործը յաջողցնելու համար, կը գրէ վաճառականի մը յոբելեանին մասին, ու այսպէս կը քշէ, որ քշուի, կը փայլեցնէ, որ փայլի...։

Ո՛վ դու, որ կը կարդաս Յառաջը, նկատի առ թէ ես մէկն եմ, որ ամենեւին չեմ սիրահարիր անուններու եւ հայրանուններու...։

Եթէ հակառակ ես ինծի, մկրտէ այս տաղանդաւոր մուրացկանները քու յարմար գտած անուններովը, եւ հագուեցուր զանոնք այն տարազներով զորս նկատի ունիս...։

ԱՆՑԱՂԱՆԴ

ՏՈՒՐՔԻ ՕՐԷՆՔԸ

ՆՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Տուրքերու յայտարարութեան այս շրջանին, շատեր անշուշտ կուզեն գիտնալ թէ ինչ կերպ պէտք է շարժին անոնք, որ 1928ի ընթացքին նոր ձեռնարկած են գործի եւ հետեւաբար, մինչեւ իրենց տուրքի յայտարարութեան թուականը ամբողջ տարի մը լրացուցած չեն ըլլար. այնպէս որ իրենց առեւտրական տարին կը լրանայ մարտ 1էն ապրիլ կամ 1 էն յետոյ. այսինքն՝ առեւտրական շահերու յայտարարութեան վերջին թուականներէն յետոյ։

Մինչեւ այսօր, նման պարագաներու մէջ գտնուող առեւտրականները զերծ էին առաջին տարուան յայտարարութիւն ընելէ։ Բայց նոր օրէնքով, եթէ որեւէ հաշուեկշիռ չէ պատրաստուած, յաջորդ տարուան տուրքը կը նշանակուի հիմ բռնելով գործի սկսելու թուականէն մինչեւ դեկտեմբեր 31ը։

Օրէնքի այս տրամադրութիւնը կիրարկելի է 1925 յունուար 1էն սկսեալ։ Որով, այս պարագային մէջ գտնուող առեւտրականները՝ 1929ի իրենց տուրքը պիտի վճարեն, հիմնուելով իրենց գործի սկիզբի թուականէն մինչեւ 1928 դեկտ. 31 իրականացուցած շահուն վրայ։

Իրենց յայտարարութիւնը պէտք է ընեն ուրեմն մարտ 1էն առաջ, յայտնելով իրենց իսկական շահու գումարը։

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԿՐԷՆ ԴՈՒՐՍ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

ԴՈՒԽՍ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Արիմսկի (Սեւ ծովու շրջան) Արմիանու Վիշնեակա գիւղին Հայերը իրենց միջոցներով դպրոց մը շիներ էին 1926ին։ Մինչեւ ներկայ տարեշրջանը որեւէ կերպով, յաջողեր էին իրենց մանուկներուն կրթութիւնը ապահովել, բայց ներկայ ուսումնական տարուան սկիզբը, բազմաթիւ դիմումներ կատարելէն կառավարութեան, որ իրենց ուսուցիչ մը նշանակուի բայց ապարդիւն։

Վերջը միայն գիւղին համար նշանակեցին ռուս ուսուցիչ մը։ Բայց որովհետեւ, երախաները չէին կրնար օգտուիլ ռուս ուսուցչին դասաւանդութենէն, գացած են գպրոց յաճախելէ։ Գիւղացիները դժգոհ են, կը գանգատին թէ իրենց մանուկները միայն ռուսերէն պիտի սորվին եւ կը պահանջեն որ նախ իրենց մայրենի լեզուն ուսուցուի անոնց։ Այնպէս եղած է, որ ուսուցիչը որեւէ օգտակարութիւն չի կրնար ունենալ։ Դպրոցը օրերով կը ձգէ եւ կ'երթայ գիւղերը։

ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ.— Օտեսայի հայ գաղութի կեանքի մասին, մինչեւ հիմա, որոշ որեւէ տեղեկութիւն չէ տրուած։

Կարլ Մարքսի անունը կրող միջազգային ակումբին մէջ է որ 13 զանազան ազգեր կը կատարեն իրենց կրթական աշխատանքը, իրենց մայրենի լեզուով։ Կայ նաեւ հայկական բաժին։

Հայ կօշկակարները կազմակերպած են համագործակցական երեք արհեստանոցներ, ուր կ'աշխատին 200ի չափ գործաւորներ։

ԱԶԳԱՑԻՆ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՊՔԵՐ ՄԸ.— Խոյթայի (Հիւս Կովկաս) անտառապահ Անդրէյ Լուշկինը կը սիրէ գլխարկը ծուռ դնել, փայլը ձեռքին գաւազարով շրջիլ, իբրեւ «իսկական եւ կարգին մարդ»։

— Ափսո՜ս, որ թուրքը խաղաղ չկոտորեց հայերը։ Հայուն հետ քար ու փայտով պէտք է խօսիլ, — կ'ըսէ յաճախ «կենաց» Լուշկինը։

Վա՜յ եթէ հարեւանի հաւը կամ հորթը մտնէ Լուշկինի բակը։ Անխնայ կը կոտորէ։ Բայց այդ բաւական չհամարելով դրացիին հետ ալ կռուի կը բռնուի։

Եթէ անցորդը հետաքրքրուի եւ կանգ առնէ Լուշկինի դրան առջեւ, որոշակի կը լսէ փայտի աղօթք հարուածներու ձայնը եւ կնոջ աղեկտուր ողբը։ Խեղճը կը հասկնայ որ Լուշկինը իր կինը «կը դաստիարակէ»։

Ան իր տղաքը դպրոց չի ղրկեր։ Անոնց ձեռքը մէկմէկ փայտ տուած, կը սորվեցնէ հաւ սպաննել կամ դրացի տղաքները ծեծել։

Գիւղացիները յաճախ կը գանգատին։ Գիւղական խորհուրդը, նոյն իսկ ժողովրդական դատարանը քանի մը անգամներ ազդարարած են անոր. բայց անօգուտ։

Խոյթայի թղթակիցը յետոյ կ'աւելցնէ — «Այժմ պէտք է այդ հաստգլխուն գոյց տալ իր տեղը եւ սանձը քաշել»։

Բայց թղթակիցը կ'երեւի մոռցած է թէ ձուկը գլխէն կը հոտի։

ՔԱՂՑԿԵՂԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Բժշկական Զրպտումներու Յանձնախումբը հրատարակեց իր վեցերորդ տեղեկագիրը, որ կը բովանդակէ Յանձնախումբին կողմէ կատարուած աշխատանքներու արդիւնքը։

Լոնտոնի մեծ հիւանդանոցներու նազէտները ռատիոմով փորձեր կատարեցին, քաղցկեղի դարմանումը ուսումնասիրելու համար։

Տեղեկագիրը կը ծանրանայ գործածուելիք ռատիոմի քանակին, գործածման տեւողութեան եւ մարմնին ախտաւոր մասերուն վրայ, ռատիոմի ասեղներու գործադրելու եղանակներուն վրայ։

Ռատիոմի գործածութեան բուժումները այժմ ընդհանրացած են աշխարհի մէջ եւ ըստ տեղեկագրին, բացի ստամոքսէն, մարմնի բոլոր մասերուն վրայ, ռատիոմով դարմանման եղանակներ կան։ Հիմակուց արդէն կարելի է ռատիոմով դարմանու մը նկատել կարգ մը պարագաներու համար, լաւագոյն եղանակը։ Բայց մարմնի ներքին մասերուն համար, նոյն եղանակը կը հանդիպի կարգ մը դժուարութիւններու։ Ամէնէն դժուարն է մանաւանդ այս կերպով, կոկորդի քաղցկեղի դարմանումը։

ՁՈՅԳ ԱՆՁՆԱԶՈՀՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնի մէջ անձնասպան եղած են երկու եղբայրներ Արթիւր եւ Սիտնէյ Սմիթ, երկուքն ալ բժիշկ եւ քաղցկեղի համբաւաւոր մասնագէտներ։ Քննութիւնը երեւան հանած է թէ երկու եղբայրները՝ ատենէ ի վեր կը մտածէին անձնասպանութեան վրայ, որուն միակ պատճառն ըլլալ կը թուի նիւթական անձկութիւնը։ Անոնք բազմաթիւ նամակներ գրելէ յետոյ, մորֆին խմած եւ իրենց կոկորդը կտրած են։

Հանրութեան ուղղուած նամակի մը մէջ, անձնասպան գիտնականները կ'ըսեն.—

«Բոլոր անոնք որ գիտեն թէ Անգլիոյ մէջ, քաղցկեղի ռատիոմով դարմանումը ուսումնասիրելու համար, ի՜նչ մեծ ծառայութիւններ մատուցած ենք, թող չմոռնան մեր մայրը։ Այս աշխարհէն կը բաժնուինք, մեր կեանքին նպատակը իրագործելէ յետոյ, քաջալերելով ռատիոմով դարմանման մէջ՝ Անգլիա պրպտումները։ Մեր գործը կարենալ շարունակելու համար, միջոցներու պակասն էր, որ աղքատութիւնը՛որ մեզ սպաննեց։»

Երկու եղբայրներն ալ մեծ համբաւ կը վայելէին գիտական շրջանակներու մէջ, հակառակ իրենց երիտասարդութեան։

Գիտելի ցնցելով կ'աշխատէին, առանց դադարի եւ հանգստի. հազիւ քիչ մը ժամանակ յատկացնելով ուտելու։ Աշխատելու այս յամառութիւնն էր որ, միացած նիւթական մտահոգութիւններու, կը կարծուի թէ խախտած է անոնց մտային հաւասարակշռութիւնը։

ՀԻՒՍ ԲԵՒԵՌԻՆ ՄԷՋ

Համբաւաւոր բեւեռախոյզ Պըրտ որուն արշաւը գէպի բեւեռ մեծ աղմուկ հանեց անցեալ տարի, արդէն սկսած է իր հետախուզութեանց։ Յունուար 2ին, օդանաւով մեկնած է խուզարկութիւններ կատարելու, արշաւախումբէն երկու անձերու ընկերակցութեամբ։ Եւ, մինչդեռ ճամբայ ելած էր երկու ժամուան համար, վերադարձած է 5 ժամէն։ Պըրտ իր հետ առած էր ամէն ինչ որ անհրաժեշտ էր գործածելու եւ պաշտպանուելու համար, այն պարագային որ ստիպուէր գետին իջնալ։ Օդանաւը նախ հասած է Աքոթի գտած բարձունքներուն՝ Նաքսւիթօ եւ Ալեքսանդրա լեռները։ Պըրտ երեւան հանած է նոր կղզի մը եւ լերան երեք գագաթներ ձիւնապատ, փայլուն, այնքան բարձր, որքան Նախորդները։ Ցետոյ սաւառնած է հիւսիսի ուղղութեամբ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, որուն աջակողմը դեռ բնաւ չէ խուզարկուած, առանց խօսելու ձախ եզերքի գծին վրայ, որ նոյնպէս գարդ անծանօթ կը մնայ։

Պըրտ վերադարձաւ օդանաւային 5 ժամուան պտոյտէ մը յետոյ, երեւան հանելով 14 խարոյկներ, որոնք կազմուած են գորշ ժայռէ եւ շրջակայ համատարած սպիտակութեան մէջ, արատի պէս կը ցցուին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԷՐԻՔԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. – Եօթը տարիէ ի վեր հազարաւոր աքսորականներ ցրուած են դէպի հայրենի աշխարհը, յուսալով որ դաները պիտի բացուին եւ թափառական բազմութիւնները նուիրուին շինարարական աշխատանքներու։ Սակայն, ո՞վ է լսողը։ Հայր. Միութեանց Ջանքերուն և քրտնաթոր աշխատանքին փոխարէն միշտ օրօրներ կը լսենք։ Օրինակ՝ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւնը շատոնց ստացած է 20 հայրենակիցներու արտօնութիւնը Ֆրանսայի մէջ եւ մաս մըն ալ հին Մալաթիայէն ճամբայ ելած են, Հայաստան երթալու համար։ Դժբախտաբար ասոնք ալ կը թափառին Հայաստանի մէջ, խաներու անկիւնները։ Ինչու Փարիզի Հօկի Կեդր. Վար. չութիւնը դրական կամ բացասական պատասխան չի տար. եւ իրենց ղրկուած պաշտօնական նամակները նկատի չառներ։

Ո՛չ, պարոններ, եթէ անխըղճահարմուրացկանութիւն կ'ընէք, գէթ քաջութիւն ունեցէք ճակատաբաց խոստովանելու ձեր անկարողութիւնը, որպէսզի մեր գլխուն ճարը նայինք։

Հերի՛ք է որքան օրօրեցիք։

Երիտասարդ

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Մանշի ընդծովեայ փապուղիին շինութեան համար, վերջին գնահատումով՝ ընդհ. ծախք նախատեսուած է 30 միլիոն անգլիական, որ պիտի հայթայթուի կէս առ կէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ։ Հաւանաբար ֆրանսական եւ անգլիական երկու անջատ ընկերութիւններ կազմուին գործին համար։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒԻ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայրենակիցները Clinique de l'Ecole Dentaire Française 29 Boulevard Saint.Martin) մէջ ամէն խնամք պիտի գտնեն։ Բիշեալ Ատամնաբուժարանը կը վարեն յայտնի փրոֆէսէօրներ, գիտական վերջին կատարելագործութիւններով։ Ակռայ քաշելը ձրի. ակռաներու եւ ատամնաշարի շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Դրամը ապահովուած։ Թարգման՝ ամէն լեզուներու համար։ Ամէն օր ժամը 9 — 12։ Հեռաձայն Archives 55 09։ Ծ.

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԱԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

...ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Իրաւ է թէ առաջին քայլը առնելէ յետոյ ...քալեն հեւ ի հեւ, մղուած՝ տարերային կամքի մը քմահա...ն մինչեւ որ իյնան...

...ԱՔԷ.— Ո՛հ..

...ԲԱՐԹ.— Ձորերու եւ կիրճերու գաղտնապահ մեղսակցու...ը մէջ, հայրենական գետերու երկայնքն ի վար, դաշտերու ...ր դեռ չեն ճանչցեր ոտքի հետք... մեծ է երկիրը... Պոլսէն ...ւ անապա՛տ.

...ԱՔԷ.— Ո՛հ, Տէր Աստուած, ինչո՞ւ, բայց, ինչո՞ւ

...ԲԱՐԹ.— Ոչ ոք գիտէ. թերեւս անոր համար որ մարդը դեռ ...ելու հաճոյքէն չէ յափրացած, դեռ ամբողջովին չէ ըսած թէ ...կրնայ հնարել չարչրկելու համար իր նմանը, մեռցնելէ ա...որովհետեւ այլեւս մահը չէ է՛ն մեծ տանջանքը...։

...ստղած ամբոխի մը հեռաւոր կանչերը կը լսուին).

...ԱՔԷ.— Ո՛հ, այս կանչերը.... կը լսե՞ս, հա՛յր։

...ԲԱՐԹ. – Անոնցն են որ գիտեն արցունքով զինովնալ. գի...հաճոյքին կը վազեն,անօթի գոհմակի մը փոթկոտութեամբ, ...ակոյտի մը վրայ կ'իյնայ. յաճախ չի պատահիր տեսնել ցեղ ...անծանօթ ճակատագրի մը սարսափներուն քալէ...։

...ԱՔՐԻԿ.– Ա՛հ, խուժանը .

...ԱՔԷ.— Պիտի ջարդե՞ն նորէն, հա՛յր...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, չեմ կարծեր. արդէն պառաւցին ջարդելու հաճոյքը. չարժեր թափել մնացեալ արիւնը. ինքնին պիտի ցամքի. կ'երեւի նոր տանջանքներ կուզան փորձել...։

ՄԱՔՐԻԿ.— Արդէն սկսան. կ'աւարեն, կը կողոպտեն...,

ՇԱՔԷ.— Մծկերներ ու մանուկներ կը կորզեն...

ՄԱՔՐԻԿ.— Խե՜ղճ մայրեր..., ի՞նչ էր իրենց մեղքը...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ոչի՛նչ, եթէ գիտնային, ի հարկէ չէին ծնաներ։

ՄԱՔՐԻԿ.— Սեդա յ, Տէ՛ր, ոստին սարսափները հեռացուր մեր մայրական գիրկերէն, որոնց կարօտն պառաւցաւ մեռելները ազ. բալէն։ Բայց եթէ պէտք է որ մանգաղը շարժի անգութ մահուան, անընդհատ, տուր որ գոնէ մեր մանուկները իյնան ցորեններուն պէս հասուն .. Աստուա՛ծ , Աստուա՛ծ ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, անշուշտ, Տէրը չուզեր որ իյնան անոնք, դեռ չճանչցած ապրելու տանջանքը, ու թող պիտի տայ որ ապրին բայց խորթ... իրենց մօր...։

ՇԱՔԷ.— Ո՛չ, մենք չենք կրնար ապրիլ հոս, այս դողերով։ Մա՛յր, ես չեմ ուզեր այս փրկութիւնը. փախչինք, ա՛հ, եթէ ըլլայինք կարաւանին հետ..., ո՛հ, այս խուժանը...։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ցեխը ամէն տեղ նոյնն է, ամէն տեղ նոյն ահրին ժանիքներն են, նոյն արիւնոտ ճանկերը. ժամանակին, մամիկս կ'ըսէր թէ, դեռ մարդոց սրտին մէջ ողջ գազաններ կան. ես այն ատեն կը խնդայի. չէի հասկնար. որքա՜ն շիտակ է եղեր. կը յիշե՞ս, քանի մը օր առաջ մեր հարեւանները մեզի այցելեր էին...։

ՇԱՔԷ.— Այո՛, այո՛։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ամէն բանի տեղեակ էին ու կը ջանային զգալ ներքին ուրախութիւն մը. ես մօրը սրտին մէջ գայլեր նշմարեցի, իսկ աղջկան աղուոր կոպերուն ներքեւ, ծալլուած իժեր..։ Ժամանակը եկեր է, կ'երեւի, որ այդ գայլերն ու իժերը դուրս նետուին մեզ՛փարատելու եւ խայթելու համար։ Ուր որ ալ երթանք, խուսափում չկայ .

ՇԱՔԷ.— Կարծես կը կռուին։ կը լսուին խառնակ կանչերու հեռաւոր արձագանգները։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը լսէ՞ք այդ սուր ճիչերը։

ՄԱՔՐԻԿ.— Կիներ կ'առեւանգեն։

ՇԱՔԷ.— Սա աղջիկը որ կը մաքառի, մօրը կառչած, ա՛հ, կարծեմ, Ջապէլը... Ջապէլն է... Ջապէլն է...։

(Ինկած է ծունկի, խելակորոյս, կ'աղօթէ լալագին):

Տէ՛ր, պղծումի բրտութիւնը հեռացուր մեր կոյսերէն գեղունակ. գիտեն, անոնք ալ գիտցան քաղցրութիւնը զարովին. բայց եթէ պէտք է տալ պատրանք մը սրտին, տուր որ գոնէ իյնան իրենց երազով...։

կարծես դաժան մտասեւեռումի մը ազդեցութեան տակ ըլլայ. ոտքի կ'ելլէ դեդեւելով։

Ո՛չ ոք, ո՛չ ոք... ա՛հ... ես... ինչո՞ւ չեկաւ Գուրգէնը...։

Յ. ԲԱՐԹ (մտատանջ).— Դուն հեռացիր ալ պատուհանէն. լաւ չէ գիտել...։

Վազելով կը մտնէ Սրբուհի, շուարած, յուզուած։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ եկար։

ՍՐԲՈՒՀԻ.— Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, վախցայ, չէ՞ք տեսներ դուրսը...

ԹԱԳ.— Հապա մա՞յրդ...։

ՍՐԲ.— Հոն է, պատուհանին առջեւ... կ'աղօթէ...։

ԹԱԳ.— Մի ձգեր զայն առանձին. գնա՛ քովը...

ՍՐԲ.— Կը վախնամ, հա՛յր, չե՞ս տեսներ, նայէ... ա՛հ, ոստիկանները խումբ խումբ ..։

ՇԱՔԷ.— Սուիններ կը մերկացնեն..

ՄԱՔՐԻԿ.— Կարծես, ալերը կը հաւաքեն...

ՇԱՔԷ.— Ո՞վ է այն մէկը որ կը դիմադրէ.. , երիտասարդ մը .. ինչպէ՞ս կը կռուի, ու տարեց կին մը որ կը պաշտպանէ զայն... մայրն է անշուշտ... ա՛հ, կարծեմ... (վարանում մը, սուր ճիչ մը. ո՛հ... (կը փարի Սրբուհի՛ի որ յուզումով եւ ուշադրութեամբ կը դիտէր)։ Մի՛ նայիր, մի՛ նայիր...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

կուսակցութեան նախագահ Սանքեզ Կուէրրա։ Վալէնցիայի պահակազօրքին բարձրաստիճան սպաներէն մէկը՝ զինուորնե- րուն գլուխն անցած, փորձեց բանտէն ազատել Սանքեզ Կուէր- րան, սակայն շրջակայ պահականոցներէն հասած զինուորներու օգնութեամբ, կարելի եղաւ զսպել շարժումը։

Այս նոր ապստամբութեան լուրը Մատրիտ հասնելուն, Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց եւ լիազօր իրաւունքներով անմիջապէս Վալէնցիա ղրկեց Մարոքի նախկին մարզպանը զօրավար Սանժուրկօն։ Այս վերջինը կէս գիշերին Վալէնցիա հասնելով, անմիջապէս խիստ միջոցներ ձեռք առաւ։ Բոլոր զինուորները ներկայիս իրենց զօրանոցնե- րուն մէջ հսկողութեան տակ առնուած են։ Զօրավարը իրաւա- սութիւն ունի անմիջապէս գնդակահարել տալու բոլոր անոնք, որոնք կասկածելի կը թուին իրեն։

Կ'ըսուի թէ սպանիական Նաւատորմին մէջ եւս ապստամ- բական շարժումներ սկսած են։ Սակայն խիստ գրաքննութեան պատճառաւ կարելի չըլլար ստոյգ տեղեկութիւն առնել կա- ցութեան մասին։ Կը հերքուի այն լուրը թէ Ցիուտատ Րէալի մէջ մահուան դատապարտուած երեք սպաները անձնասպան եղած են։

Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորը վարչապետ Փրիմօ տը Րիվէրայի հետ երկար տեսակցութենէ մը վերջ, ստորագրեց բազմաթիւ կարեւոր հրամանագիրներ՝ ապստամբական շարժումները զսպե- լու մասին։

Պիտի ստեղծուի մասնաւոր առժամեայ դատարան մը՝ որ պիտի զբաղի վերջին ապստամբութեան գործերով։ Սպանիա- կան թերթերը իրենց սիւնակներուն 1)16րդը պիտի տրամա- դրեն կառավարութեան։ 1924ին հիմնուած Հայրենասիրական Միութիւնը եւ նման կազմակերպութիւնները պիտի օգտա- գործուին՝ կառավարութեան հեղինակութիւնը պահպանելու եւ ապստամբական շարժումներու մասին կառավարութեան լուր տալու համար։

Վերջին լուրերու համաձայն Վալէնճիայի մէջ կառավարա- կան զօրքերու եւ ապստամբներու միջեւ ընդհարում տեղի ու- նեցած է։

50-60 հոգի դատարանի կը յանձնուին

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը պատրաստեց իր տեղեկագիրը, Թաթավլայի հրդեհի մասին եւ յանձնեց ընդհ. դատախազու- թեան։ Եզրակացութիւնը այս է.—

Քննութեամբ հաստատուած է որ պատասխանատու են Թէրքօսի ընկերութեան տնօրէնը, ընդհ. քննիչը, քննիչները, կարգ մը պաշտօնեաները, Թաթավլայի 12 յոյն թաղականները եւ ութ ժամկոչներն ու քահանաները։ Թէրքօսի տնօրէնը կ'ամ- բաստանուի որ պէտք եղած միջոցները չէ ապահոված։ Ընդհ. քննիչը, հակառակ իրեն եղած հրահանգներուն, հրդեհին գիշերը չէ եկած անկողնէն եւ ջուր չէ տուած։ Քննիչներն ալ նոյն ձեւով շարժած են։ Ընկերութեան շահագրգռուող պաշտօ- նեաները չեն բացած հրդեհի յատուկ ծորակները, ոչ ալ անոնց տեղը ցոյց տուած են։

Յոյն թաղականներուն յանցանքը այն է որ նախ չեն հա- ղորդած հրդեհի ծագումը։ Ետքը, նոյնիսկ չեն փորձած եկե- ղեցիէն հանել մասնաւոր ջրհանները եւ գործածել տալ։ Եւ վերջապէս, երբ կրակին լուրը հաղորդած են, ատիկա ըրած են այնպիսի ձեւով մը, որ ժողովուրդը յուզման մատնուած է.— «Պոլիսը փճացաւ, բոլորս կորսուեցանք» ըսելով։

Ամբաստանեալները, 50 60 հոգի, մօտերս պիտի դատուին։

Եգիպտոսի ազգայնականներուն դէմ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ եգիպտական կառավարութիւնը խափանած է Զաղլուլի կուսակցութեան՝ պատկանող երկու թերթեր։

Միւս կողմէ մամուլին ուղղուած զեկոյց մը կը սպառնայ խափանել ո եւ է թերթ, որ կասկածի տակ կը դնէ ներկայ կա- ռավարութեան հայրենասիրութիւնը։

Սուրիոյ բաժինը՝ Օսմ. Հանր. Պարտքին

Գրած էինք թէ վերջերս Փարիզի մէջ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ Ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ, մէկ կողմէ՝ Ատիպ Փաշայի (Լիբանան եւ Ալէվիներու պետութիւն) եւ Ժոզէֆ Աթա- լայի (Սուրիա) եւ միւս կողմէ Օսմ. Հանր. Պարտքի երկու նախագահներուն՝ Գլօզիէռի (Ֆրանս.) եւ Վէյեր (Անգլ.) եւ բաժնետէրերու գլխաւոր խումբերու ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Օսմանեան Հանր. Պարտքի ամբողջութիւնը իբր գլխագրամ կը հասնի մօտ 130 միլիոն թրքական ոսկիի, իսկ հոգատարու- թեան ենթակայ երկիրներուն բաժինը՝ 10.300.000 ոսկիի։ Օսմ. պարտքը կը պարունակէ տարբեր փոխառութիւններ, որոնք շիջելի են զանազան թուականներու։ Վերջին փոխառութիւնը պիտի մարի 86 տարիէն։ Հոգատարութեան ենթակայ պետու- թեանց մայր դրամագլուխի շիջեցման եւ տոկոսներուն գու- մարը տարեկան կը հասնի 63.800 թրք. ոսկիի։

Երկար բանակցութիւններէ ետք, հոգատարութեան ենթա- կայ պետութեանց պատուիրակները եւ բաժնետէրու ներկայա- ցուցիչները համաձայնեցան որ առաջին 7 տարիներուն, տարե- վճարը 244.000 թրք. ոսկեդրամի գումար մը ըլլայ, ինչ որ հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց պարտքերուն 38 առ հարիւրը կը ներկայացնէ։ Յաջորդ 7 տարիներուն, տարե- վճարը պիտի ըլլայ 291.000 ոսկի։ Հետեւեալ 5 տարիներուն 340.000 ոսկի եւ յաջորդ 5 տարիներուն 388.000։

Պրուսայի ձերբակալուածներուն դատը

Պրուսայէն կը հաղորդեն.— Պետական հարուած կազմա- կերպելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուածներուն դատավա- րութիւնը շարունակուեցաւ յունուար 28ին։ Երեք երեսփոխ- ուեցան լրատու Փիւսկիւլիւզ Իսմայիլ եւ Ճէմալի եղբայրը, Մուսթաֆա Սապրի, գլխաւոր բանտապահ Քեամիլ, հաւաքիչ Մուսթաֆա, Լազ Ալի։

Բոլորն ալ մերժեցին Փիւսկիւլիւզ Իսմայիլի յայտարարու- թիւնները, եւ ըսին թէ ժողովուրդէն դրամ քաշելու ձգտող այս խարեբայական կազմակերպութիւնը կը վարէին Փիւս- կիւլիւզ Իսմայիլ, Ապտիւրրէզաք եւ Կեավուր Ալի, որոնք հաւկնալով որ այս գործը չպիտի կարենան գլուխ հանել, լրա- տուութիւն ըրին, Տիքիճի Իսմայիլ յայտնեց թէ այս կազմա- կերպութիւնը Ճէմալէն իմացած է եւ թէ Փիւսկիւլիւզին լրա- տուութիւնները սուտ են։ Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

Հ. Յ. Դ.

Վալանսի շրջ. կոմիտէի հրա- պարակային դասախօսական ժո- ղովը՝ վաղը Չորեքշաբթի ի- րիկուն ժամը 8.30ին։ Կը դա- սախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնու- թիւնը»։

Հինգշաբթի իրիկուն միեւնոյն տեղը, կը դասախօսէ՝ Ընկ. Գույ- ումճեան։ Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին նոյն տեղը հրապարակային վի- ճաբանական ժողով՝ դասախօս- ուած նիւթերու շուրջ։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ժողովրդային Գրադարանը առժամապէս փո- խադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը)։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9։ Գիրք առնելու կամ վերադարձ- նելու համար դիմել՝ Դրապո- ներ՝ ընկ. Ազատի կամ ընկ. Սա- հաթճեանի։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ

այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Փ. Մ. Նա- թանեան)։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մ. Մ.— 100։
Փարիզ, Հ. Ե.— 35։
Էլիզապէթ, Տիկ. Ն. Ֆ.— 3 տոլար։
Փերթիւի, Ա. Գ.— 140 Ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գա- րալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքըմօ (Պուլկա- րիա) կը գտնուէր։ Ինք եւ մայրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկա- ցնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց Հոգեւոր Հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale Bruxelles. Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Այրի Տիկ. Եսթեր Մահսէ- րէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Զուլֆիկեանը՝ Ուրֆացի 38 տարեկան, նախկին Սանա- սարեան վարժարանէ շրջ- ջանաւարտ։ 1914էն ի վեր առա- ջին եւ վերջին լուրը ստաց- ուած էր Պոլսէն 1923ին, ուրկէ Ֆրանսա անցած կը կարծուի։

Կը խնդրուի «Սանասարեան Սաներու Միութենէն», եթէ ոեւէ լուր ունի, գրել՝ Ester Mahsaradjian, c/o Puzant Aintablian, Survey Dept., Jaffa (Palestine).

— Կը փնտռուի Շապին-Գարա Հիսարցի Աւագ Անկարեան որ անցեալ տարի կը գտնուէր Տիթրոյթ Ամերիկա, Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի Ամերի- կահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Տիկ. Հայկա- նուշ Գունտագճեան եւ զաւակը Ա- րամ Գունտագճեան, որոնք Իզմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէին Սե- լանիկ։ Իմացնել՝ Կարօ Գուն- տագճեանի, Str. M. Aurelin. No. 1 Bazargic, Roumanie.

Կը խնդրուի Յունահայ թեր- թերէն արտատպել։

Ս. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր եր- կերը փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխան-կութեամբ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

15 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ 50 ՖՐ.Է ԱՒԵԼԻ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

40 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ 100 ՖՐ.Է ԱՒԵԼԻ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Թխապարտը 25 Ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, Ֆաթման եւ Ասատը 25, Հին Աստուածներ 15, Խորտակ- կիներ 30, Թէրէզ Ռաքէն (է. Զօլա) 20, Յարութիւն (Լ. Տ.) 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Վարժապետին աղ- խազգիւղի քնաշրջիկը 10, Աղքատին պատիւը 20, Յովս. Քիւրին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Բէն-Հուր 25, Շանթի) 10, Սիֆիլիզ 2, Ջերմախտութիւն 2, Հայ. բերդ- գարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 Ֆր., երգ պահարան 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 Ֆր.։ Կոմիտաս վրդ.ի, Սիւնիի, Չուհաճեանի, Սրուանձտեանցի, Կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն։

Ուղղուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4—5 ֆր. գեղչ- թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։ Միութիւններու եւ գրա- ներու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ։ Գրացուցակը ձրի կ'ուղարկուի պահանջողին։ Պահանջեցէք նաեւ նուէր տրուելիք գիրքերուն ցանկը։

Դիմեցէք 'L. Mozian, 5 Rue Champlain. Paris 20e.

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՅՍ ՑԱՆԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 25 ԶԵՂՉ, ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7.50, Վարժապետին աղջիկը 18, Մանօն Լեսքօ, պանդուխտ (2 հատ.) 15, Լեւոնն ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածները 5, գային բարերար 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, սերունդ մը 8, Ազատագրութիւն 25, Կրացիէլլա 8, Փարիզի լորաց ժողով 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմէց զօր.) 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրելու եւ սիրուելու արուեստ, նահատակների հերոսամարտը 10, Լոնտոնի Հովուականը 8, Մեծ հանրմ 5, Սատանայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուլի (Օպէրէթ), թուականներ (Դուրեան) 5, Արու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ Յաքէթ 10, Արարատ Այբենարան ընթերցարան 3, Հայ. երգա- րաններ 3, 25, 30, Երազահան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը անցեալ դատելի գիներով, ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջաբանական գիրքեր, նկարներ Կոմիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Չուհաճեանի, եւայլն։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչ. Թիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929 — 6 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 874 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիայէն առնուած լուրերը շատ շփոթ ցոյց կուտան ...ացութիւնը։ Հակառակ պաշտօնական զեկոյցներու, կը հաս...տատուի թէ կառավարութիւնը դեռ կացութեան տէրը չէ եւ ...ապստամբական շարժումը կարծուածէն աւելի լուրջ է։

Վալէնցիայի պահակազօրքի հրամանատար զօր. Քապանէլ...ը ստիպողաբար Մատրիտ կանչուեցաւ եւ հոն հասնելուն՝ ձեր...բակալուելով բանտարկուեցաւ։ Նոյնպէս ձերբակալուեցան զօ...րավարներ Քասթրօ Ճիրոնա եւ Ակուիլլէրա։

Կառավարութեան լիազօր պատուիրակ զօր. Սանճուրճօ ...խիստ կարգադրութիւններ կ'ընէ՝ Վալէնցիայի ապստամբու...թեան պատասխանատուներուն հանդէպ։ Հրամայեց անմիջա...պէս հանել եւ թնդանօթակիր նաւի մը վրայ դնել նախկին ...արքայապետ Սանչէզ Կուէրրան։ Թնդանօթակիրը ճամբայ ելաւ ...անծանօթ ուղղութեամբ։ Նոյնպէս հրամայեց զինուորական ...բանտը դնել նախկին պատերազմական նախարար զօր. Քուէյ...ո տը Լանօն, նախկին հանրօգուտ շինութեանց նախարար ...ոլինիէսր եւ Խորհրդարանի նախկին նախագահ Վիլլանուէվան։

Վալէնցիայի բանուորական կազմակերպութիւնները որո...շեցին ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, սակայն զօր. Սան...ճուրճօ զինուորներու օգնութեամբ պիտի արգիլէ բանուորական ...ս ցոյցը։

Ձերբակալուած է նաեւ սպանիացի յայտնի գրող հանգուց...եալ Պլասքօ Իպանէզի տղան։

Նախարարական Խորհուրդը Մատրիտի մէջ երկար ժողով ...մը գումարելէ վերջ, դիկտատոր Փրիմօ տը Րիվէրա լրագրողնե...րուն յայտնեց թէ Ալֆոնսօ թագաւորը ստորագրած է նոր յայ...տարարութիւն մը։ Ատոր մէջ թագաւորը կ'ըսէ թէ քանի որ ...երկրին իշխանութիւնը կը գտնուի ո՛չ թէ կուսակցութեան մը, ...այլ ազգային Տիրէքթուարի մը ձեռքը, այս վերջինը պէտք է ...անսահման լիազօրութիւններ ունենայ՝ ապստամբական շար...ժումները զսպելու համար, մասնաւորապէս իրաւասու պէտք է ...ըլլայ իր ուզածին պէս պաշտօնանկ ընել բոլոր այն պաշտօնա...տարները, որոնց ընթացքը կասկածելի կը նկատուի։ Յայտա...րարութիւնը կ'աւելցնէ.

«Այս խստութիւնները պիտի գործադրուին մեր թշնամի...ներուն մեքենայութեանց եւ պրոպականդին դէմ։ Միլիոնաւոր ...սպանիացիներ, որոնք խաղաղ եւ հաւատարիմ քաղաքացիներ ...են, պէտք պաշտպանուին այս դժգոհներուն դէմ, որոնք անձ...նական թշնամութեան պատճառաւ կ'ուզեն վերադառնալ նախ...կին գէշ քաղաքականութեան, կամ անոնց դէմ, որոնք անձնա...կան փառատենչութեամբ կը փափաքին վերստանալ իրենց ...կորսնցուցած դիրքը»։

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԱՄԵՆ ԿՈՂՄ

Թարմացի Պոլսոյ թղթակիցը ծանուցեալ մանրամասնութիւնները ...տայ Պոլսոյ փոթորիկին մասին —

Փետրուար 1էն 2 լուսնալիք գիշերը պայթած փոթորիկին ...նմանը չէ տեսնուած մէկ դարէ ի վեր, ինչպէս կը հաւաստեն ...Պոլսոյ ամէնէն տարիքոտ բնակիչները։

Հիւսիսէն փչող ուրականը, միացած տեղացող ձիւնին, ան...կար կը դարձնէին ո եւ է բան տեսնել փողոցներուն մէջ։ Հրա...պարակներուն վրայ 15 ոտնաչափ բարձրութեամբ ձիւն դիզ...ուած է։ Քանտիլլիի դիտարանը 0էն վար 6 աստիճան ջերմու...թիւն կ'արձանագրէ։ Քամին կը փչէ ժամը մօտ 60 մղոն արա...գութեամբ։ Ո՛չ մէկ շոգենաւ կրնայ կտրել Վոսփորը՝ դիմաց ...անցնելու համար։ Երթեւեկը դադրած է։

Սեւ ծովու մէջ բազմաթիւ շոգենաւեր փոթորիկի բռնուած ...են. ասոնց մէջ են անգլ. երկու շոգենաւեր։ Խորհրդային «Թոմփ» ...շոգենաւը (2000 թոնօ) օգնութիւն խնդրեց գիշերը. առաւօտեան ...մ Վոսփորի հիւսիսային մուտքէն երկու մղոն անդին խրած ...է։ Անպաշտօն կերպով կ'ըսուի թէ Տրոցկի խորհրդային շոգե...նաւ մը Պաթումէն ճամբայ ելած է դէպի Թուրքիա եւ թէ ...լուր չկան շոգենաւի ապահովութեան մասին։

ՊՈԼԻՍ, 4 փետր.— Փոթորիկին հետեւանքով բազմաթիւ ...արկածներ պատահեցան։ Ձիւնամրրիկին պատճառաւ գոր...ծունէութիւնը բոլորովին դադրեցաւ երկրին մէջ։ Գայլերու ...խմբակներ երեւցան Պոլսոյ շրջակաները։ «Միլ» փոխադրա...նաւը, որ Մարմարայի հիւսիսային եզերքներուն վրայ խրած ...է, դեռ կը դիմադրէ փոթորիկին եւ առայժմ ո եւ է վտանգ ...չկայ։ Արեւելեան ճեպընթացը եւ միջազգային կառախումբերը ...ձիւնով պաշարուած են Չերքէզգէօյի մէջ, Պոլսոյ մօտ։ Ազգա...յին կառախումբ մը ստիպուեցաւ կենալ Չաթալճայի մէջ։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍՈՖԻԱ, 4 փետրուար. Երկու օրէ ի վեր սաստիկ ցուրտ ...է։ Հաղորդակցութիւնները կը դժուարանան։ Դանուբի ջու...րը ամբողջովին սառած են։ Ամէն կարգի նաւերու երթեւեկը ...դադրեցաւ Ռուսճուքի եւ Ճուրճէվօի միջեւ, ռումանական ե...զերքին վրայ։ Ձիւնի փոթորիկին պատճառով երկաթուղիով ...երթեւեկը կանգ առաւ։

Նախակրթարանները փակուեցան։

ԱԹԷՆՔ, 4 փետրուար.— Ամբողջ հիւսիսային Յունաստա...նի մէջ աննախընթաց ցուրտ կ'ընէ։ Կարգ մը գիւղեր ձիւներու տակ մնացած են։ Ձիւնը տեղ-տեղ երեք մեթր բարձրութեամբ խաւ կապած է։ Արթոթինի եւ Լիտորիքի ամէն կապ կտրած են արտաքին աշխարհին հետ. բնակիչները սովամահ ըլլալու վտանգին ենթարկուած են։ Իշխանութիւնները օգնութիւն կը փութացնեն։

ՊԵԼԿՐԱՏ 4.— Զագրէպի մէջ այս առաւօտ ջերմաչափը զերոյէն 29 աստիճան վար արձանագրեց։ Լիքայի հետ հաղորդակցութիւնները կտրուած են։ Սաստիկ հովը քանդեց երկաթուղիի նշանները։ Գիծերը ձիւնով ծածկուած են եւ կառախումբերը չեն երթեւեկեր։

Խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ բամպակի գործարանի 150,000 բանուորներ եւ երկաթուղիի 17,000 աշխատաւորներ գործադուլ յայտարարեցին։ Բոլոր գործատուները ոստիկանական հսկողութեան տակ կը գտնուին։ Բանուորները յարձակեցան Պարոտայի գործարանին վրայ։ Պոմպէյի մէջ իրական խուճապ կը տիրէ։

Անցեալ տարի այս շրջանին մէջ մեծ գործադուլ տեղի ունեցած էր արդէն։ Յունուարի սկիզբէն ի վեր մասնակի գործադուլներ կը կրկնուէին կարգ մը գործարաններու մէջ։ Գործատէրերը բանթողներուն տեղ Փաթան բանուորներ առին։ Հնդիկներու եւ Փաթաններու միջեւ հակառակութիւնը սաստկացաւ։ Տեղի ունեցան ընդհարումներ, որոնց ընթացքին վեց հոգի սպաննուեցան եւ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։ Յիսուն հոգի հիւանդանոց փոխադրուեցան։

.·. Ուրիշ հեռագրի մը նայելով, կռիւներու պատճառը հետեւեալն է.— Հնաւանդ սովորութեան մը համաձայն, նոր շինուած կամուրջի մը հիմին տակ պէտք է թաղել քանի մը երախաներու մարմինները։ Այժմ Պարոտայի մէջ պիտի կառուցուի նոր կամուրջ մը եւ զրոյց շրջած ըլլալով որ Փաթանները կ'առեւանգեն հնդիկ երախաները եւ կը մորթեն զանոնք՝ ահագին իրարանցում առաջ եկաւ Պոմպէյի մէջ։ Հնդիկներու բազմութիւն մը յարձակեցաւ Փաթան պահակի մը վրայ եւ տեղն ու տեղը սպաննեց զայն։ Ամբոխը ամբողջ օրը պաշարեց տուները կարգ մը Փաթաններու, զորս երախաներու առեւանգիչը կը կարծէր եւ վրէ՛ժ կ'առնար։ Տուներէն մէկը կրակի տրուեցաւ. մէջինններէն մէկ հոգի միայն ազատեցաւ։ Խանութները փակուեցան եւ ժողովուրդը սարսափահար տուներու մէջ փակուեցաւ։ Ամբոխը քիչ մնաց պիտի սպաննէր յոյն նաւազ մը՝ զայն կարծելով երախաները առեւանգողներէն մէկը։ Իրականին մէջ պարզ նախապաշարում մըն է եղածը եւ երախայի առեւանգում տեղի չէ ունեցած։

Խռովութիւնները կը շարունակուին։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Փէշավարէն կը հեռագրեն թէ՝ հակառակ կարգը պահպանելու մասին ապստամբապետ Պէչէի Սաքայի էմիր Հապիպուլլահ, ըրած ջանքերուն, սպանութիւնը, կողոպուտն ու սովը աւերներ կը գործեն Քապուլի մէջ։ Կ'ըսուի թէ երկու կողմէն պաշարուած ըլլալով, Հապիպուլլահ կը մտածէ փախչիլ դէպի լեռները ուսկից եկաւ, հետը տանելով մեծ գանձ ու աւար։

Ալի խանի հրամանին տակ՝ Ճէլալապատի ցեղախումբերը գրաւեցին Պուտքյրոք գիւղը, Քապուլէն 17 քիլոմեդր հեռու, ու կը՝մօտենան մայրաքաղաքին՝ պարտութեան մատնելով Պէչէի Սաքայի զինուորները։ Տեղւոյս աֆղանական դեսպանը կը յայտարարէ թէ Ամանուլլահ երեք շաբաթէն Քապուլ պիտի վերադառնայ։

Շրջակայ բնակիչները ուտելիքի պակասէն կը նեղուին եւ պազարները կամ փակուած են կամ կողոպտուած։

Բազմաթիւ վաչկատուններ, որոնք սովորաբար լեռնաբնակ են, այժմ կը գտնուին Քապուլ, ուր ուտելիքի պակասը սովի վախեր կը ներշնչէ։

Անօթիներու եւ մոլեռանդներուն աւազակախումբեր գիշերանց կը պաշարեն բարեկեցիկներու տուները, ու եթէ տնեցիները ընդդիմանան, դուռները կոտրելով ներս կը մտնեն, մէջինները կը ջարդեն։ Ամէն ինչ կը կողոպտեն եւ աւարը կը փոխանակեն ուտելիքի հետ։ Ամէն առաւօտ կարելի է տեսնել գիշերային կռիւներու արիւնոտ հետքերը։

.·. Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ զինուորական վեց օդանաւեր, մասնաւորապէս սահմանուած զինուորներու փոխադրութեան, մեկնեցան դէպի Իրաք, ուր հրամանի պիտի սպասեն՝ դէպի Աֆղանիստան ճամբայ ելլելու համար։

.·. Ամանուլլահ թագաւորի տղան իշխան Հիտայէթուլլահ, որ Փարիզի մէջ կ'ուսանէր, ճամբայ ելաւ դէպի Աֆղանիստան։ Գահաժառանգը հասած է Պերլին, ուսկից Մոսկուա պիտի մեկնի։

.·. Անգլիական օդանաւերով նոր մարդիկ փոխադրուեցան Աֆղանիստանէն Հնդկաստան։ Ասոնք կը պատմեն թէ Պէչէի Սաքայի մարդիկը՝ հրացաններով զինուած՝ կը կողոպտեն ու կեղեքեն բնակչութիւնը։

.·. Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ թէ Քապուլէն Անգլիացիներու եւ օտարականներու պարպումը կը շարունակուի, սակայն անգլիական դեսպանատունը առ այժմ պիտի մնայ հոն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՓՇԱՎԱՐԱՍԻՈՆԸ

Այս խորագրին տակ «Յուսաբեր» կը գրէ Պէյրութի դէպքին առթիւ (26 Յունուար).—

— «Մե՛զ կը վերագրեն սպանութիւնը ոչ միայն Ս. Ցխրունիի, այլ եւ մե՛զ վերագրեցին սպանութիւնը մեր բիւրեղ եւ անբիծ ընկերոջ՝ տարաբախտ Վ.ահան Վ.արդապետեանի։ Եւ որպէսզի այս թունաւոր վերագրումը իբր թունաւոր ձեռքեան չինչէ լինմեր. ցողի ականջին, գրեցին — Հալէպէն մինչեւ Գահիրէ եւ Բոսկէ մինչեւ Պոսթըն — թէ Վ.արդապետեանը Դաշնակցութեան գլնդակով ինկած առաջին դաշնակցական զոհը չէ։ Այո՛, ե՛ւ գրեցին ե՛ւ անուններ տուին։ Յայտարարեցին, որ Հայութեան պայծառ, կորովի ու առնական դէմքերէն Նիւբեմը, Իրանի այդ իմաստի կարիպարտին, ռազմաճակատին վրայ ինկած է Դաշնակցութեա՛ն դաւադիր գնդակով. ըսին, որ ադամնատիպ խոբենին, այդ բարի եւ իմաստուն մանուկը, խողխողուած է ոչ թէ պոլշեւիկեան կացինով, այլ զոհը դարձած է իր կուսակցութեան, անոր դաւադիր ձեռքին։ Չէ՞ որ բերնի մէջ փուշ չկայ՝ լեզուն սանձելու, ու գրչի ծայրին զըսպանակ չկայ՝ ննեղող ու դաւող ձեռքը բռնելու։

Զոհը այս անգամ ո՛չ Նիւբեմն է, ո՛չ խորենին եւ ոչ ալ Վ.արդապետեանը։ Ուրեմն աւելի դիւրին է Դաշնակցութեան անունը քաշքշել եւ մոլար ու անտեղեակ գլուխները շուարումի մատնել։ Նոյն օրն իսկ, տակաւին ոճիրին արձագանգը Պէյրութի հայ թաղերը չհասած, արդէն հեռագիր կուզար արաբ ժամուլին, ակնարկով... Դաշնակցութեան հասցէին։ Ու որքան օրեր հինցան, այնքան աւելի թունաւոր բաւերը շատցան, ակնարկը՝ «կասկած» եւ կասկածը գրեթէ «փաստ» դարձնելով։

Դիակի շուրջ ու դիակի վրայ քաղաքական հաշիւներ կը մաքրեն, մինչեւ իսկ զոհը պայքարի զէնք դարձնելով։ Եւ այս ընդհանուր արշաւին մէջ պնակ մը «ոսպի ապուր» շահելու դիտումով, գիտակցաբար բերկը կը գըգռեն եկուոր ու անպաշտպան հայուն դէմ։ Եղբայրասպանութեան ախտը հեռու եղած է Դաշնակցութենէն, անոր հիմնադրման օրէն մինչեւ այսօր։

Եղբայրասպան ձեռքերը այն ճակատին վրայ պէտք է որոնել, ուր ինկան դիակները Արփիարի, Գ. Զէյթունի, Մխօ Շահէնի, Համբիի, Որսորդի, Սագունիի, Վ.ահան Վ.արդապետեանի, ուր կատարուեցան մահափորձերը Սապահ Գիւլի, Նազարբէկի, Ահարոնեանի եւլն. եւլն.։ Եղբայրասպան դաւերն ու յղացումները պէտք է որոնել մասնաւորաբար գառան մորթ հագած խորհրդային գայլերու հոգիներուն մէջ, որոնք պատերազմներէն արդարագոյնը նկատեցին քաղաքացիական կռիւները եւ այս ճակատներուն վրայ շուրջ հինգ միլիոն անմեղ մարդոց դիակները փռեցին.»

ԵԳԻՊՏ. կառավարութիւնը որոշեց նոր երկաթուղի մը շինել Գահիրէէն Սուէզի ջրանցքը։

ՄԱՆՇԻ տակ շինուելիք երեք փապուղիներու համար ծախք կը նախատեսուի 30 միլիոն անգլ. ոսկի, որուն կէսը պիտի տայ Անգլիա, կէսը Ֆրանսա։

Փոքրիկ ՀԵՐՄԻՆԷ - ՍԵԴԱ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին, 3bis Rue de Strasbourg, Bécon-les-Bruyères. (Շոգեկառք՝ Սէն-Լազարի կայարանէն)։

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՈՄԵՐՈՍԷՆ Ի ՎԵՐ . . .

Ֆրանսացի գրագէտ մը՝ Մարթէլ մեռած գտնուեցաւ չոր ու ցամաք անկողնիմըվրայ, ուկտոր մը կտաւ իսկ կարելի չեղաւ գտնել իր «սենեակը»՝անոր մարմնին համար։

***

Յուզում յառաջ եկաւ թերթերու մէջ, ու վերջապէս լիճի մը մէջ քարի մը յարուցած վէտվէտումներուն պէս, այդ յուզումը վերջ գտաւ. հաւանաբար լիճին անդորր մակերեսը աւելի գեղեցիկ պիտի նկատուի քան այլինչ։

Եթէ այդ մարդը մեռաւ, որո՞ն յանցանքն է։ Ինչո՞ւ խմբագրատուններու դուռը ափ չէ առեր, ինչո՞ւ օժտուած բարեկամներ չէ հայթայթեր ինքզինքին, ինչո՞ւ չէ սողոսկեր, չէ մագլցեր, ու իբր պարկեշտ մարդ, գոհացեր է պարկեշտօրէն կնճռոտ կաճառին դուռը ափ առնել...։

***

Անօթութի՛ւն...։

Հոմերոսէն ի վեր լաւ անուն չունի գրագէտը։

Հոմերոս երբ աղտոտն ճամբայ կ'ելլէր, չէր գիտեր թէ երեկոյին ուր պիտի պառկի եւ ինչ պիտի ուտէ։

Արէթինօն էր որ միայն իր տողերը շահեկանօրէն կը սակարկէր։ Մինչ Վ.իլոնէն Քոռնէյլ՝ ոռուն կօշիկները օդաւէտ էին, Մօրօէն, Ժիլպէռ, Մալֆիլաթր, Վէռլէն, Պոտլէռ, Ցը լ'Իլ Ատան, ուղղուա՛ամէնքն ալ աղաւիբէ մարդիկ էին, որոնց նիւթական հանգստին երկնքրական՝ հոսանքը չէր մտնար։

Մեր մէջ ալ Պատուրեաններ ու... նոյնիսկ Մըմըրեաններ չեն պակսած։ Նոյն ապակիէ խմորը...։

Անոնցմէ միակը՝ որ անօթութեան լեռի փիլիսոփայութիւնը ըմբռնած ըլլայ յստակութեամբ, բայց առանց սարսռալու, անոնցմէ միակը որ նախավկան եղաւ գիտակցօրէն... ըսել կ'ուզեմ Վ.իլօն, ամէն ինչ ըսաւ երբ գրեց՝ իր ժամանակին ֆրանսերէնով, «կտակ»ին մէջ.

De terre vient, en terre tourne:
Toute chose si par trop n'erre,
Volontiers en son lieu retourne.

Դրագէտները արկածով ստեղծուածներ կը նկատուին,—անոնք որ չեն յաջողիր գտնել բանալին եւ կամ.. կեղծ բանալի գործածել։

ՆԴ. ԲԵՌՎ.ՅԱՑԻ

ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՆԻՒԹԵՐ ԿԱՅԱՐԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ կոմսի - Փրոպէօ կայարանին մէջ գտնուած են 10 ծրար պայթուցիկ, որոնք դրկողին կողմէ յայտարարուած էին իբրեւ օճառ եւ դանակ։ Ծրարներուն մէջ կային մօտ 600 քիլօ տինամիթ եւ էքսթրազիթ։

Մօտաւորապէս հարիւր հոգի ձերբակալուեցան։

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։ Հիւսիսային շրջանին մէջ ջերմաչափը զերօէն մինչեւ 16-18 աստիճան վար իջաւ։ Լէմանի լիճը սկսած է սառիլ երկու եզերքներուն վրայ։ Կոստանցայի լիճը սառեցաւ վարի կողմէն. քանի մը հոգի սառելով մեռան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ-ԹԱՄԱՐԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 60ԱՄԵԱԿԸ

«Պասխ» օրաթերթին մէջ Գ. Հայկ Աճէմեան հետեւեալ առաջարկը կը բերէ.

«Ցառաջիկայ տարի, 1930ին կը լրանայ Թաւրիզի Հայոց «Հայկազեան» ազգային դպրոցի հիմնարկութեան 60ամեակը՝ 1870-1930 եւ «Թամարեան» քոյր դպրոցի հիմնարկութեան 35ամեակը՝ 1895-1930։

«Հայկազեան-Թամարեան ազգային երկսեռ դպրոցի հին ու նոր բոլոր սաներն ու աշակերտները, ուր ալ ցրուած ըլլան պէտք է միանան եւ իրենց բարոյական ու նիւթական մասնակցութիւնը ցոյց տան պարսկահայ կրթական կեանքի տաճարներէն մէկը հանդիսացող Հայկազեան-Թամարեան դպրոցներու յոբելեանական հանդէսներուն, որոնք հարկաւ պէտք է կատարուին 1930ի աշնան, «Հայ Մշակոյթի Օրը»։

Ճիշդ է որ յոբելեաններ կատարելը յաճախակի երեւոյթներու շարքն է անցած։ Դժբախտաբար երբեմն այնպիսի յոբելեաններ մէջտեղ կը նետուին, որ յաճախ իրօք յոբելեանի արժանի հիմնարկութիւններ կամ դէմքեր մոռացութեան կը մատնուին։ Մեր իրականութեան հիւանդոտ մէկ կողմն է այս, զոր պէտք է բուժել եւ բուժման միակ միջոցն է յոբելեանական զաւով բռնուածները, իրենց սենեակի չորս պատերուն փակուած իրենք իրենց համար տօնելու դատապարտել։ Իսկ արժանաւորները տօնել որքան կարելի է լայն չափով, իրենց կատարած դերին հաւասար արժանաւորութեամբ։

«Բազմավէպ»ի հին համարները թերթելու միջոցին, հետաքրքիր առաջարկ մը տեսայ. կ'երեւայ այն ժամանակ աւելի քան կարեւորութիւն կը տրուէր պարսկահայ հատուածի յառաջդիմութեան գործին։ Կ'առաջարկուէր համազգային հանգանակութեամբ ձեռնարկել պարսկահայ կեդրոններու մէջ դպրոցներ բանալու։ 25 30 տարի առաջ արտասահմանի մեր հայ ենակիցները այդպէս կը մտածէին, մինչդեռ ասդին՝ Պարսկաստանի մէջ կրթական օճախներ կը հիմնուէին, որոնք մինչեւ այսօր կ'ապրին գրեթէ տեղական միջոցներով, առանց դրսի «նիւթական» աջակցութեան։ Եթէ դրսի հայութիւնը դրամ չտուաւ մեր դպրոցներուն, աւելին ըրաւ սակայն սերունդները դաստիարակել կարենալու համար կրթական մշակներ տրամադրելով, մանաւանդ անցեալին մէջ, մինչեւ որ հանոզ սերունդները կարողացան այսօր տեղացի դասատուներու, դպրոցական աշխատաւորներու անհրաժեշտ թիւ մը ապահովել։

«Հայկազեան-Թամարեան» դպրոցը այս տեսակէտէն լաւագոյն ծառայութիւնն է մատուցած մեր ժողովուրդին. իր ընթացաւարտները ոչ միայն Ատրպատականի, Հարաւային Պարսկաստանի, այլ եւ մայրաքաղաքի դպրոցներուն բաժնեկից տնօրէններ եւ ուսուցիչներ են տուած։ Այդ դպրոցի շրջանաւարտներէն մինչեւ իսկ Կովկասեան հայ դպրոցներուն մէջ պատերազմէն առաջ ուսուցչութիւն ըրողներ եղած են, ինչպէս եւ ներկայիս ալ կը պաշտօնավարեն Պոլսեցիներու մէջ եւ այլուր։

Հայկազեան-Թամարեան դպրոցը տուած է այնպիսի սաներ, որոնք այսօր թէ հեռաւոր գաղութներու մէջ, լծուած են հանրային աշխատանքներու եւ չափազանցութիւն չէ ըսել թէ կը կազմեն պարսկահայ մտաւորականութեան մէկ խոշոր մասը։ Կը բաւականանամ մի քանի անուններ միայն յիշելու. Յովհան Գաւթեան (յեղափոխական եւ հանրային մեծանուն գործիչ, Հ. Յ. Դ. գործօն անդամ, մեռած 1918 թուին Թիֆլիսի մէջ)։ Արմենակ Գեղամեան (ծանօթ մանկավարժ, Նոր Ջուղայի դպրոցներու բարենորոգիչ՝ հեղինակ մանկավարժական գործերու, մեռած), Գասպար Ցաքովեան (25 երկար տարիներ կրթական հանրային գործիչ, «Այգ» շաբաթաթերթի հիմնադիր խմբագիրը), Աշոտ Գասպարեան (փիլիսոփայութեան տոքթոր, Հայաստանի Համալսարանի նախկին դասախօս), Ար. Աֆթանդիլեան, Աղ. Ցովհաննիսեան, Մ. Ստեփանեան, Հ. Գրիգորեան (դպրոցական անփոխարինելի աշխատաւորներ։ Ար. Աֆթանդիլեան նոյն Հայկազեան-Թամար'ան դպրոցի ներկայի վարիչը, որ Գ. Ցաքովեանի եւ Մ. Ստեփանեանի հետ «Լուսաղբիւր» հրատարակչականը հիմնած եւ վերջին տարիներուն շարք մը կարեւոր դասագրքեր են կազմած), Սեդրակ Բանուորեան (սոց.-դեմոկրատ վաստակաւոր գործիչ, Կ. Մարքսի «Կապիտալ»ի (անտիպ) թարգմանիչը, հեղինակ եւ թարգմանիչ շարք մը գրքերու, մեռած), Ցոքթ. Ա. Աղայեան (իրաւաբան, պարսկ. Խորհրդարանի հրդ Նստաշրջանի պատգամաւոր հարաւային պարսկաստանի կողմէ) Ս. Մկրտչեան, Խ. Եգանեան (դպրոցական լրագրական երկարամեայ գործիչներ, վերջինը ռուս գրողներու լաւագոյն մէկ հայացնող), տոքթ. Ց. Մնացականեան, տոքթ. Հ. Գրիգորեան (երկուքն ալ բժիշկներ, Կիլիկիոյ շարժման գործօն մասնակիցներ, առաջինը Կիլիկիոյ ժամանակաւոր կառավարութեան անդամ եւ Ադանայի «Կիլիկիա» թերթի խմբագիր, երկրորդը միջկուսակցական գերագոյն խորհրդի նախագահ անդամ, մեռած), Ց. Մովսէսեան (բազմամեայ դասատու, «Լուսաշող» դասագրքերի եւ մանկական երգերի հեղինակ), Լեւոն Գրիգորեան, Վ. Ցովսէփեան (տաղանդաւոր եւ շնորհալի երաժիշտներ)։ Կարելի էր շարունակել շարքը, այդ աշխատանքը սակայն կը թողում յոբելեանական յանձնախումբին։

Թող շատ հեռու չերեւայ 1930 թ. «Մշակոյթի Օրը»։ Այս 60ամեայ պատկառելի լոյսի օճախի յոբելեանը ըստ արժանւոյն տօնելու համար կը կարծեմ թէ այժմէն իսկ բոլոր գաղութներու մէջ գրուած իր նախկին սաները պատրաստ են աշխատանքի լծուելու։ Եթէ Պարսկաստանէն դուրս ամէն մի վայր իր կարիքներն ունի եւ չի կրնար նիւթապէս մասնակցիլ պարսկահայ այս կրթական արժանաւոր հաստատութեան, կը կարծեմ թէ ամէն հայ, որ իր սրտին մէջ անկիւն մը ունի, պահած հայ դպրոցական գործին գուրգուրալու համար, պէտք չէ զլանայ իր բարոյական մասնակցութիւնը բերելու։

Վ. ԽՐԱՆԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՒՂԵՂԱՅԻՆ ԳԵՐՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՏԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախընթաց յօդուածի մը մէջ ըսած էի թէ մտային հիւանդութիւններու պարագային ժառանգականութիւնը հսկայ դեր մը կը խաղայ։ Ուզողը չի կրնար խենդ ըլլալ։ Այլ այդ հիւանդութիւններուն զոհ կրնան երթալ մանաւանդ անոնք որ բնածին հակում մը, ներքին թաքուն յարմարութիւն մը բերած են աշխարհ, իբրեւ ժառանգականութիւն ապասերած ծնողքի մը։

Այս չի նշանակեր անպայման թէ ժառանգականօրէն նշաւակները դատապարտուած են անպայման սայթաքելու յիմարութեան զառիթափին վրայ։ Ինչպէս յիշած եմ կեանքի նպաստաւոր թէ աննպաստ պայմանները ահագին նշանակութիւն մը ունին ու կրնան կասեցնել, մեղմել կամ բոլորովին չէզոքացնել սեւէ ախտ —ֆիզիքական թէ հոգեկան— ռազմերը։

Ժառանգականութիւնը եթէ սերմերը կը ցանէ, միջավայրն է միայն որ կոչուած է զանոնք հասունցնելու կամ բոլորովին ամլացնելու։

Միջավայրի կամ կեանքի վճռական ազդակներու մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ անպայման ուղեղային գերյոգնութիւնը՝ միացած սրտմաշուք հոգերու հետ։

Մարդկային ուղեղն ալ ինչպէս մեր մարմինի բոլոր օրկանները իր մասնիկներու գործունէութեան մէջ ընդունակ է յոգնելու, մաշելու եւ նոյնիսկ քայքայուելու, երբ իրմէ պահանջուած ճիգը կ'անցնի իր դիմադրութեան սահմանը. ուղեղային աշխատանք կատարող սեւէ մարդ ունեցած է անպայման այդ յոգնութեան, գերյոգնութեան տպաւորութիւնը, երբ այլեւս գաղափարները կը դառնան շփոթ, յիշողութիւնը կը վարանի, գլուխը՝ ցաւագին ճնշումի մը ենթակայ՝ կը մերժէ խորհիլ, զատել եւ երեւակայել։ Մտաւորականին լեզուն եւ գրիչն անգամ կ'աղաղակին այդ վիճակէն, ամէնէն արտառոց սխալներու ծնունդ տալու սահմանի։

Ի՞նչ է սակայն յոգնութիւնը եւ ի՞նչ պատճառներու վերագրելի է ուղեղային յոգնութիւնը. արդեօք ջղային կամ ջղային բջիջներու մասնաւոր քայքայո՞ւմն է, կամ անոնց շուրջը խռնուած արեան թունաւորո՞ւմն է, որ կը խանգարէ կամ կը կասեցնէ բջիջներու բնականոն գործունէութիւնը։ Բջիջներու ընդարմացո՞ւմն է վերջապէս։ Չենք գիտեր. ենթադրութիւններ են անոնք։

Այսպէս թէ այնպէս, ուղեղային յոգնութեան այս երեւոյթը չափազանց բացայայտ է մանաւանդ մեր ժամանակի մարդոց քով, որոնք դպրոցական շրջանէն մինչեւ կեանքի ասպարէզները տաւելապէս մտաւորական մարզուած կեանք մը կ'ապրին եւ քննութիւններու մրցումներու կրկէսին մէջ շատ յաճախ կ'անտեսեն իրենց ուղեղի տոկունութեան բնականոն սահմանը։

Պարզ է թէ ուղեղի այդ տոկունութիւնը ամէն մէկ անհատի քով միեւնոյնը չէ։ Բացառիկ ուղեղներ կան որոնք ընդունակ են երկարատեւ, բուռն, մանրակրկիտ աշխատանքի մը որ կրնայ ճաշի, քունի, հանգիստի պահանջներն իսկ անգտնել եւ ուրիշներ որոնք լուրջ աշխատանքի, մտածողութեան բացարձակ անընդունակ են. կը բաւէ միայն հետեւիլ դասարանի մը աշակերտութեան աչքերուն՝ երբ կոչ կ'ըլլայ անոնց ուշադրութեան։ Ինչպէս վազքի մրցումի մը արահետին վրայ վազորդներուն գիծը կը քակուի, կը բաժնուի եւ առջինեկներուն ետին յետամնացները մէկիկ մէկիկ կը թափին, ուշադրութեան մրցարանին մէջ եւս քիչեր կը յաջողին հետապնդելու հարցի մը թելը մինչեւ ծայրը։ Մինչ շատերը ճամբու կէսին կը թարթափին, կը ցրուին, կը լքեն իրենց դիրքը։

Ուղեղային տոկունութիւնը որքան ժառանգական ձիրք մըն է, նոյնքան եւս ընդունակութիւն մըն է որ կրնայ մարզուիլ եւ զօրանալ տեւական եւ մեթոտիկ վարժութեամբ, ինքնակրթութեամբ։ Ամէն մէկ տակուն է այն մարզին մէջ, ուր յարատեւ աշխատանք մը թափած է արհեստի կամ զբաղումի բերումով։ Եւ յաճախ վարժութիւնը, մտամարզանքը նոյնքան հրաշալի արդիւնքներու կը հասնի, ուղեղային կարողութիւնները զօրացնելու տեսակէտով, որքան մարմնակրթանքը՝ ֆիզիքական ուժերու սահմանին մէջ։ «Տաղանդը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ համբերութիւն», ըսուած է, այսինքն արդիւնարար է յարաշունչ եւ համբերատար ճիգերու ջօլս մը. Վ. Հիւկօ մը իրենց վիթխարի մտային գերարտադրութիւնը կը պարտին ամէն օրեայ երկու կամ երեք ժամուան կանոնաւոր աշխատանքի մը։

Մեր ժամանակի շնչասպառ կեանքը իբրեւ անխուսափելի ախտանշան պայմանաւորուած է ուղեղային գերյոգնութեամբ մը։ Մարդը վերածուած է մտածող մեքենայի մը։ Խորհելու պահանջը համընթաց չէ ուղեղի տարողութեան հետ. մարդ ճակը ընկերական որոշ միջավայրերու մէջ անկարող է ինքզինքին շնորհելու հանգիստի բաւարար չափ մը։

Ու միայն ուղեղի ընթացիկ աշխատանքը մը չէ որ կը յոգնեցնէ զայն, այլ կեանքի բազմազան մտահոգութիւնները, ապառող հաճոյքներու ցնցումները, պատասխանատուութեան յարաճուն բեռը, քաղաքական յուզումները ուղեղը կը պահեն մշտական խռովումի վիճակի մը մէջ ու մարդը կը հետապնդեն մինչեւ իր քունի կամ անդորրի պահերը։

Եւ ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւանքը։

Այն, որ տարուէ տարի կեանքը կը խճողուի ժամանակէ առաջ յոգնած, իրենց ոյժերին մէջ վրիպած տիպարներով։ Ջղագարութիւնը, ջլախտը եւ յիմարութիւնը դարձած են քաղաքակրթութեան անհրաժեշտ եւ անբաժանելի աղէտները։

Բոլոր անոնք որ իր ոյժ կեանքը վերապրելու, իրենց ուժերուն և պահանջներուն միջեւ հաւասարակշռութիւն մը գտնելու խոհեմութիւնը չեն ունենար, անվրէպ կ'իյնան։ Կ'իյնան ան կողմէն ուր թեքուած են, ոմանք ֆիզիքապէս, ոմանք հոգեպէս։

Այս վերջիններէն ոմանց քով տիրապետող ախտագիծը ուղեղային քրոնիկ ընկճուածութիւնն է եւ այդ տիպարները որ երբեմն տէր էին իրենց բոլոր միջոցներուն, անընդունակ կը դառնան հարց մը պարփակելու իր բոլոր մանրամասնութիւններուն, պատճառներուն եւ հետեւանքներուն մէջ. իրենց խօսակցութիւնը անկապ է եւ անհորիզոն։

Ուրիշներու մօտին մէջ կը տեղաւորուին մակաբոյծ գաղափարներ, մտավախութիւններ, հիւանդագին մտասեւեռումներ, որոնք կը ծծեն, կը սպառեն ուղեղի ամբողջ կորովը։

Ահա այդ մտային հիւծախտաւորներուն փաղանգին մէջ յիմարութիւնը կը գործէ իր նախճիրը։ Տարօրինակ չէ ուրեմն որ այնքան մտաւորականներու հանգստեան վերջին կայանը յիմարանոցներու խուցը եղած է դժբախտաբար։

Բայց կարելի չէ՞ կանխել կամ բուժել մեր ժամանակի այս ցաւը։

Անշուշտ։ Այդ մասին առանձին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՈՃԻՐԸ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը, իր յունուար 22ի թիւին մէջ խօսելով Պէյրութի ապահովութեան եւ ձերբակալութեանց շուրջ, կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները

Ոստիկանութիւնը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտայ գտնելու համար ուսուցիչ Քէօսէրեանի սպանիչը։ Երեք հոգի ձերբակալուած են դատական ճիւղի պետ Պ. Ասսատ Պուլուտանիի կողմէ, որ իրկար փնտռտուքներէ ետք, զորս հարկ չկայ դեռ քօղազերծ ընել, կը կարծէ անոնց մէջ գտնել եթէ ոչ հաւանաբար մարդասպանը, բայց ապահովաբար ոճիրին դրդիչները ու մեղսակիցները։

Այս երեք անհատներն են Ցօքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեան եւ երկու բժշկական ուսանողներ՝ Վահան Փափազեան եւ Խորէն Քարարլաւ (?), երեքն ալ Դաշնակ կուսակցութեան անդամ, եւ հակառակորդ՝ Հնչակ կուսակցութեան, որուն կը պատկանէր ողբացեալ ուսուցիչ Քէօսէրեան։ Մահափորձի գործադրութեան միջոցին, այս երկու ուսանողները բացակայ էին այն դասընթացքէն, որուն ներկայ պէտք է ըլլային, բնականօրէն համալսարանին մէջ։ Ընդհակառակն, անոնցմէ մէկը ամէն ինչ պատրաստած էր արտասահման մեկնելու համար։

Ցօքթ. Թիւթիւնճեան ազդեցիկ մէկ անդամն է Դաշնակ կուսակցութեան։ Անիկա խմբագիրն է նաեւ «Ազդակ» թերթին, որուն ձգտումները ծանօթ են։

Ապահովութեան ճիւղը յաջողած է գիտնալ նմանապէս անունները տասնեակ մը ուրիշ անձերու, որոնք առաւել կամ նուազ չափով մասնակցած են մահափորձին, եւ փնտռտուքներ եղան զանոնք յրեւան հանելու եւ ձերբակալելու համար։

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ ըրաւ արդէն ձերբակալուած երեք անձերուն բնակարաններէն։ Թղթակցութեանց եւ Դաշնակ կուսակցութեան գրութիւններէն ամբողջ թղթածրար մը բռնուեցաւ եւ պիտի ենթարկուի մանրամասն քննութեան մը։

Կատարուող քննութիւնը առաջացուց այն թէ բռնուած Վահան Փափազեան ամէնէն ծայրայեղ եւ ամէնէն գործօն անդամներէն է այն կուսակցութեան, որուն կը վերագրուի ուսուցիչ Քէօսէրեանի սպանութիւնը։ Պատերազմէն առաջ, Փափազեան ընտանիքի անդամները կ'անդամակցէին «Ժէօն Թիւրք» կուսակցութեան եւ անմասն չեն եղեր կարգ մը քաղաքական մահափորձերու մէջ։

Վերջերս Դոկ. ոմն կոմս Վահան Փափազեան, ուսանողին մօտիկ ազգականը, Ժընեւէն հասած է, իբրեւ պատուիրակ Դաշնակ կեդր. կոմիտէին, Պէյրութի իր ճիւղին մօտ։ Ի՞նչ առաքելութիւն տրուած էր Թուրք խորհրդարանին այս Էրզրումի(՞) նախկին երեսփոխանին։

Ոստիկանութիւնը արդարօրէն հետաքրքրուած է այս անհատին դերը գիտնալու համար։ Ոստիկանութիւնը ոճիրէն հազիւ քանի մը ժամ ետք փնտռեց զայն, բայց այն անյայտացած էր հրապարակէն եւ մինչեւ երէկ իրիկուն, հակառակ բոլոր փնտռտուքներուն, անգտանելի կը մնար։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն — Բոլշեւիկեան համայնավար կուսակցութեան մէջ ընդհանուր նոր մաքրագործում մը կատարել։ Պաշտօնաթերթ Պրաւդա կը գրէ թէ մօտ օրէն 15 հազար համայնավարներ պիտի վտարուին. կ'աւելցնէ թէ կուսակցութեան պաշտօնական անդամներու թիւն է այսօր մօտ 600 հազար հոգի։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ Մ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թեր
ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ
Լենինգրադի Կրասնայա Գ
թերթը ամէն օր կը հրա
անձնասպանութեանց քրոն
«Ինքզինքնին կը թունա
«Ինքզինքնին կը կախեն
զանակներով է որ ընդհ
յուսահատները վերջ կուտ
կեանքին, աւելի նախընտ
առջինը։
Օր չանցնիր որ անձ
նութեան դէպք մը չարձան
Յունուարի առաջին տասն
հետեւեալ թիւերը
գրուած են, 59 անձնաս
որոնց 43ը կիներ։ Ցաքի
կիները՝ 15 հոգի, 16 20
22 հոգի 21-30 տարե
ներ 31 40 տարու։ Այր
3 հոգի 16 20 տարու
21-30 տարու եւ 7 հո
տարու։
Այս տեղեկութիւնն
բաղացուի թէ անձնասպ
րու թիւը երեք անգա
բարձր է քան այրերուն
կիները աւելի երիտասարդ
քի մէջ վերջ կուտա
կեանքին,
ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ Դ
Խ. Ռուսիոյ մէջ, հակ
շարժում մը աւելի կը տա
հետզհետէ կը գրաւէ
կան շրջանակները։
Ընգերները,
տուած էինք Մինսկի
ունեցած դէպքի մը մա
քէ անունով հրեայ բա
մըն էր որ խոշտանգուեց
լի կերպով։ Ըստ դատական
կագրին, դէպքը տեղի ու
հետեւեալ կերպով։ «Հ
Պարքէ գործ գտած էր
«Հոկտեմբեր» գործարան
երը բանուորներն ու
սկսան զայն չարչարել
25ին, անոնցմէ երկու քը
պառկեցնեն փետին
մերկացնեն զայն եւ
ջուր կը թափեն։ Ոստիկ
կայ էր եւ ամէն ինչ կ
յարմար չէր գտած
Գործատան վարչութիւ
տուաւ, նախկշտամբեց
բանուորուհին եւ ապա
ները. «Որ աշխատանք
ւարձացեր էին»։
Բայց դարձեալ
շարունակեցին աղջիկը
անպատիժ։ Որովհետեւ
ներուն մեծ մասը, հա
ներ էին։
«Պրավդա» թերթը
դառնայ այս դէպքին,
նման շատ մը պարագա
ՑԴԵՑ ՌՈՒՍԻՈՑԻՆ
«Կրթական գործաւ
շաբաթաթերթ»ը կը գր
մաւրիի Կովկաս շրջանի
դիր կոմիտէն վճռեց ճամ
կարգ մը դպրոցներու
եւ ուսուցիչները իրենց
գրական տգիտութեան
Այս առթիւ, կրթօ
բէնութիւնը մասնաւոր
կան մը հրատարակած է
նարարելով կարգ մը
հանդէպ այն ուսուցիչն
րոնք պէտք եղածին չափ
տեր ուղղագրական կանո
«Ուղղագրական սխա
համար պաշտօնէ հրաժ
այն առեն կ'արգարանայ
թական բնաւ չի գիտեր
գրութեան հիմնական
կամ գիտնալով մէկտեղ
զանոնք կիրարկել. բոլո
կուտայ։ Բայց այդ
իսկ, պէտք է անոնց
որ կարենան իրենց կր
լրացնել, յաճախելով

ընթացքներու։ Այս միջոցներուն միմեւէ յետոյ, երբ ուսուցիչը չօգտուիր, այն ատեն է որ գալն ճամբելու հարց կը ծագի։

ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ — «Պրավտա» թերթէն.— «Միլիոններ կը ծախսենք Ռուսիան գործնելու համար ճարտարարուեստական երկիր մը եւ զարգացնելու համար մեր տնտեսական կեանքը։ Այս գումարէն, հարիւրաւոր միլիոններ կ'երթան արտասահման։ Միայն վերջին երկու տարիներու ընթացքին, 275 միլիոն րուբլի արժէքով մեքենաներ ներածուեցան։ Մեր գործարաններուն համար արտասահման գնումներ ընելու պատրուակով, ձեռագձեռէ կ'ուշացնենք մեր ամէնէն սովորական պէտքերու գոհացումը։ Կը թուի թէ պէտք է որ ներածումներուն վրայ շատ աւելի մեծ ուշադրութիւն դարձնենք։ Թիւերը ցոյց կուտան թէ արտասահմանէն գնուած մեքենաներուն մեծագոյն մասը — մինչեւ 40%. — անօգտագործելի են, ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերուն մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՊՈԼՍԷՆ ԷՆԿԻՒՐԻ 5 6 ԺԱՄԷՆ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ հանրօգուտ գործավարութիւնը կը հրապարակէ Էնկիւրիէն Պոլիս «Աստփալթէ» ճամբայ մը շինել։ Տրամաքրուած ճամբան Պոլսէն մինչեւ Ատափազար պաշտօնի խճուղիին եւ անկէ վերջ ալ Ատափազար-Պէյփազար-Այաշ Էնկիւրի խճուղիին ուղղութիւնը պիտի բռնէ։

Ճամբան 400 քիլոմեթր երկայնութիւն պիտի ունենայ եւ ամէնէն աւելի յարմար պիտի ըլլայ ինքնաշարժով ճամբորդութիւններու։ Պոլսէն կամ Էնկիւրիէն մեկնող ինքնաշարժ մը 7 8, եւ մինչեւ իսկ 5-6 ժամէն ճամբորդութիւնը պիտի աւարտէ։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԴԱՇՏ ՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ազգային մէջ Ն. Էմէնտուէն(?) Ատարգ. կը գրէ.

Պրուսայի գաւառակութիւնը երկու տեսակէտով ուշագրաւ է. նախ ցոյց տուաւ որ ամէնէն անկարեւոր նկատուած բանէ մը կըրնան ծագիլ մեծ դէպքեր։ Արդարեւ, նախապէս կը կարծէինք թէ եղածը պարզ դէպք մըն է, մէկ երկու հոգի բանտէն փախցնելու փորձ մը։ Մինչդեռ յետոյ հասկըցանք որ ուղղակի պետութեան ապահովութեան դէմ ուղղուած դաւադրութիւն մըն էր։

Դաւադրութեան զանկութիւնը որքան ալ յիմարական ըլլայ, անհրաժեշտ կը դարձնէ որ ոստիկանութիւնը աչալուրջ գտնուի ամենափոքր դէպքերու առջեւ անգամ։ Ըստ օրակարգի(?) եթէ ոստիկանութիւնը ժամանակին իմացած չըլլար, Պրուսայի բանտարկեալներուն յիմարական ծրագիրներուն ոչ մէկը կ'իրագործուէր, բայց խառնակչութեան շրջանակը կրնար աւելի մեծնալ։

Դաւադրութեան երկրորդ ուշագրաւ կէտը հետեւեալն է.— Ցեղագիտութիւնը այնքան ետ գնաց, որ ստիպուեցաւ թափառաշրջիկներու գասին պատկանիլ։ Ըստ Կեօքպայրաքտարի(?) ճէմալ, Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու փիլիսոփա Իսմայիլ. Նոր դաշինքին(?) պաշտօնեայ Ցիգանի Խալիլ. վարչապետութեան թեկնածու Լազ Ալի, արտաքին գործավար՝ Կեսարիացի Ալի, իսկ ներքին գործավար՝ երէկ աւազակ եւ այսօր բանտարկեալ Իզզէ(?). Ասոնց ալ հետեւորդներն են.— Ըսէթիմ Մուսթաֆա, բանտապահ Քեամիլ, Երազահան Էվլիյա Հաճի.

Ցեղագիտութիւնը այս երկրին մէջ այլեւս տեղ գտած չէ եւ ահա կ'ապաստանի իսլամ մը, փիլիսոփայ մը եւ Ցիգանի մը նման մարդոց, որոնց գոյութեան իրաւունքն է միայն մարդ կողոպտել, սպաննել եւ աղջիկ փախցնել։

ԱԼԲԱՆԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԹԱԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ցեղի պիտի ունենայ այս տարի ապրիլին, բայց արդէն պատրաստութիւնները սկսած են շատոնց։ Թագաւորը կը փափաքի մեծ շուքով կատարել իր թագադրութիւնը, մանաւանդ որ Իտալիա կ'ուզէ գրեթէ պաշտօնապէս մասնակցիլ հանդէսներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան, ոչ թէ արդի մայրաքաղաքին մէջ, որ մեծ գիւղ մըն է, այլ ալպանական ազգային հերոսին՝ Իսքէնտէր պէյի ծննդավայրին, Քրոյեայի մէջ։ Թագաւորը իր կողմէն, մեծ գումարներ տրամադրած է պալատը նորոգելու համար։

Կ'ըսուի թէ Իտալիոյ արքայական ընտանիքէն մէկը եւ նախարար մըն ալ պիտի մասնակցին թագադրութեան հանդէսներուն։

Հաւմգի(?) ոսկերիչ մը ստանձնած է թագին պատրաստութիւնը։ Պիտի ըլլայ ոսկիէ, թանկագին քարերով։ Իսկ թագաւորական պատմուճանը պատրաստուած է իտալացի արուեստագէտ մը։ Իտալիոյ մէջ գտնուող Ալպանացիներն են որ թագը կը նուիրեն իրենց թագաւորին

• Եւրոպական եւ ամերիկեան բոլոր այն պետութիւնները որոնք ճանչցած են Ալպանիոյ միապետութիւնը եւ ներկայ թագաւորին իշխանութիւնը, անշուշտ իրե՛նց ներկայացուցիչները պիտի ունենան թագադրութեան հանդէսներուն մէջ։ Միայն մէկ պետութիւն է որ պիտի բացակայի — Թուրքիան, քանի որ Մուսթաֆա Քեմալ մերժած է ճանչնալ Ալպանիոյ ներկայ կացութիւնը։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

1927 մարտ 26ի ելեւմտական օրէնքին 88րդ յօդուածին համաձայն, օտարականներու ինքնութեան թուղթերը (carte d'identité) երկու տարուան արժէք ունին 1927էն նորոգուած կամ նոր տրուած ինքնութեան թուղթերն ուրեմն, իրենց արժէքը կը պահեն 1927 եւ 1928 տարիներուն համար։ Հետեւաբար այս տարի է որ 1927ի ինքնութեան թուղթ ունեցող օտարականները պարտաւոր են դիմում կատարելու, զայն փոխել տալու համար։

Ներքին Նախարարութիւնը կարգ մը փոփոխութիւններ մըտցուցած է հին թուղթերուն վրայ, ժամանումի եւ մեկնումի, առողջապահական քննութեան եւ աշխատանքի պայմանագրութեան վերաբերեալ յարմարութիւնները նկատի առնելով։ Պէտք է գիտել որ գործաւորներու ինքնութեան թուղթերու փոփոխութիւնը կարգ մը ձեւակերպութիւններու կապուած է։ Եթէ հին քարթին մէջ արձանագրուած արհեստը նոյնը չէ որ պիտի արձանագրուի նորին մէջ, ենթական պարտաւոր է ներկայացնել աշխատանքի պայմանագրութիւն մը, որ վաւերացուցի իրաւասու վարչութենէն (Աշխատանքի Նախարարութիւն, 2bis Ave. Rapp)։ Օրինակ մը, հին քարթին մէջ եթէ արհեստ նշանակուած է կօշկակար, եւ եթէ նորը ստացած պահուն, ենթական կ'աշխատի տարբեր ճիւղի մը մէջ, պարտաւոր է վերի ձեւակերպութեան հպատակիլ, եթէ հինգ տարուան անընդհատ բնակութիւն չէ ունեցած Ֆրանսայի մէջ։

Կառավարութիւնը անհրաժեշտ հրահանգները տուած է, որպէսզի քարթերու փոփոխութեան առթիւ, օտարականները որեւէ դժուարութեան չհանդիպին։

ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԻՒՆ

Գերմանիոյ մէջ գործատուութիւնը երթալով կը շատնայ։ Դեկտեմբերի վերջը, 1.700,000 անգործ կը համրուէր։ Յունուար 15ին 2 միլիոնէն աւելի էր թիւն անոնց, որոնք իբր անգործ նպաստ ստացան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 3 փետր.— Գաղթը գրեթէ նոյնն է անցեալ տարուան պէս։ Մօտ 30 40 տաղաւարներ 160-170 հոգի բնակչութեամբ՝ մէջն ըլլալով հայկական մասուրը։

Եթէ ուրիշ վայրեր դպրոց բանալու խօսքեր կ'ըլլան, ծրագիրներ կը մշակուին, այստեղ այդ ալ չկայ։ Բոլորովին մոռցուած անկիւն մը, հակառակ անոր որ ճանչցուած է որպէս Լիոնի գաղթականներուն, եւ ուր աւելի քան երեք տասնեակ մանուկներ՝ մէջն ըլլալով մօտակայ վայրերն ալ։

Եթէ Հ. Կ. Խաչը մանկապարտէզ մը բանայ Լիոնի հայաշատ կեդրոններուն մէջ, ինչպէս գրած էր «Յառաջ» անցեալ օր, այս գաղթակայանի մանուկները զրկուած պիտի ըլլան այդ կենսական պահանջէն, քանի որ Կ. Խաչի բանալիք դպրոցը, բաւական հեռու է այս վայրէն, եւ մանուկներու երթեւեկը անյարմար պիտի ըլլայ(?), այստեղ գտնուած մանուկները միանգամ ընդ միշտ դատապարտուած են կորսուելու, քանի որ ոչ մէկ ձեռնարկ կը կատարուի։

Հայ ծնողքին զանկութիւնն է անպայման իր զաւակը հայ մեծցնել, մայրենի լեզուն սորվեցնել։ Ապացոյց այն՝ որ, մի օր, իր փոքրիկ աղջիկը հայրենակցի մը քով կը ղրկէ դաս առնելու իսկ այդ նոյն հայրենակիցը (դասատուն), իր փոքրիկ մանչը կը ղրկէ ուրիշի մը քով, եւ այսպէս փոխադարձաբար։

Կան նաեւ յառաջեմ(?) հայրենակիցներ։ Անցեալ օր, այս նիւթի մասին հայրենակիցի մը հետ խօսած պահուս, հարցուցի, թէ, չե՞ն ցանկար որ հայկական մանկապարտէզ մը բացուի այստեղ։

«Ը՞ն պատասխանեց, բացատրե որ ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Նախ որ այդ բացուելիք դպրոցը պիտի ըլլայ չորս տախտակէ պատ, յետոյ մենք աշխատաւոր ըլլալով, չենք կարող մեր զաւակներուն դպրոցական պէտքերը հոգալ, մինչ ֆրանսական դպրոցը ամէն ինչ ձրի է, մինչեւ անգամ կօշիկները»։

Այո՛, հայրենակից, մարդ «չորս տախտակէ պատերուն» մէջ ալ մարդ կ'ըլլայ։ Րաֆֆի, Աբովեան, Խրիմեան, Աճառեան եւ ուրիշ հարիւրաւորներ՝ «տախտակէ չորս պատերուն» մէջ մարդ են եղեր։ Մենք եթէ չպիտի կրնանք մեծ մարդեր հասցնել, գոնէ պիտի կրնանք մեր աղջը հայ պահել։

Կը թելադրէի կարդալ Ամերիկայի հանրապետութեան նախագահին Աբրահամ Լինքընի կենսագրութիւնը

Միսաք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան վարչութիւնը հետեւեալը ղրկած է մեզ, հրատարակութեան խնդրանքով —

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան յունուար 19ի ընդհ. ժողովը ցոյց տուաւ անգամ մը եւս թէ, Փարիզի հայ ուսանողներու գոյութեան պայմանները որքան ալ դժուար ըլլան, իրենք միշտ պահած են իրենց գաղափարական կենսունակ մթնոլորտը եւ պատրաստ են իրենց մասնակցութիւնը բերելու՝ հաւաքական գործունէութեան։

Միութեան ընդհ. ժողովին ընտրած նոր վարչութիւնը մասնաւորապէս ծրագրած է ունենալ կորովի գործունէութիւն մը՝ աւելի զօրացնելով Միութիւնը եւ աւելի բարձրացնել անոր դիրքը։

— Ուսանող. Միութիւնը յաճախակի դէկոյցներ եւ գրութիւններ պիտի հրատարակէ փարիզահայ մամուլին մէջ, հայ գաղութը ուսանողական շարժումով հետաքրքրելու համար։

— Վարչութիւնը մասնաւորաբար կը հրաւիրէ Ուսանող. Միութեանս տակաւին ոչ անդամ փարիզահայ ուսանող-ուսանողուհիները, որ իրենց ղրկեն իրենց անունները եւ հասցէն, ինչպէս նաեւ իրենց ծանօթ հայ ուսանողներու անուններ եւ հասցէները։

— Փարիզի բոլոր հայ ուսանողները Միութեան անդամ կամ ոչ, կը հրաւիրուին թէյասեղանի մը կազմակերպուած Փ. Հ. Ու. Մ.եան կողմէ՝ յառաջիկայ ուրբաթ, 9 փետր. երեկոյեան ժամը 8.30ին, 3 rue Soufflot ճաշարանի սրահը։

Միութեան վերաբերեալ թղթակցութիւնները կը խնդրուի ղրկել իր նախագահին B. Beurekdjian. 81, Rue Rambuteau Paris 1, իսկ դրամը գանձապահին՝ Aghassi Tarpinian, 16, Rue Chanzy, Le Perreux (Seine):

ՖԼԱՄԱՆՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Մօտաւորապէս 10.000 հոգի, մեծ մասով եկած Ֆլանտրայէն եւ Լիմպուրկէն, կիրակի առաւօտ ցոյց մը կազմակերպեցին Անվէրսի փողոցներուն մէջ։ Թափօրին առջեւէն կը ցուցադրուէին եւ հակապէլժ արձանագրութեամբ։

Թափօրէն յետոյ ցուցարարները հաւաքուեցան Բուպէնսի սրահը, ուր ճառ խօսեցաւ իրենց պետը՝ Պորմս, որ վերջերս բանտէն ազատուեցաւ ընդհ. ներումի օրէնքին օգտուելով։ Պորմս յայտարարեց է պատրաստ է Ֆլամաններու անկախական շարժման գլուխն անցնիլ, եւ ուժգնօրէն յարձակեցաւ Ալպէր թագաւորին վրայ, որ չէր յարգած պատերազմի ընթացքին իր բրած խոստումները՝ Ֆլամաններուն եւ Վալոններուն հաւասարութեան մասին։

Պէլժ(?) մամուլը կը բողոքէ որ Անվէրսի քաղաքապետը արտօնած է այսպիսի հակազգային ցոյց մը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՆՈՂՔՆԵՐ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ — Վիլէթի ոստիկանապետը, լուր կը ստանար թէ Մոնթէյ ամուսինները որոնք պանդոկի մէջ կը բնակէին, կը չարչրկեն իրենց երեք զաւակները։ Անհրաժեշտ քննութիւններէ յետոյ, ոստիկանապետը պէտք տեսաւ անձամբ խուզարկութիւն կատարելու բնակարանին մէջ եւ մութ խցիկէ մը երեւան հանեց 4 եւ 5 տարու երկու պզտիկներ, քոյր եւ եղբայր, որոնք մաշ ու անօթի, կծկուած էին աղտոտ սնտուկի մը մէջ։

Հին, խարխլած կարասիի մը ետեւ, բազմոցի մը վրայ նետուած էր 18 ամսու փոքրիկ մը, նիհար ու հիւանդկախ։ Ոստիկանապետը գտաւ նաեւ խարազան մը, զոր անխիղճ հայրը կը գործածէր իր տղաքը ծեծելու համար։ Ծնողքը, այր ու կին, խոստովանեցան թէ որովհետեւ չէին կրնար սնուցանել իրենց տղաքը, կը ձգէին որ անօթի տառապին եւ հիւծին։ Իրողութիւնը սակայն այն էր, որ այրը կը շահէր օրական 50, իսկ կինը 30 ֆրանք։ Սակայն անոնք, իրենց ամբողջ շահը կը վատնէին սրճարաններու մէջ։ Այս անխիղճ ծնողքը գրուեցան բանտ, յանձնուելու համար դատարան։

ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻ՞ՒՆ ՄԸ ԽԻՍ — Լուր։ Սէն Թ'Էթիէնէն է։ Մատամ Հանոյի, Քաքմանի(?) եւ այնքան ուրիշներու վրայ, նոր մըն ալ թերեւս կուգայ աւելնալ։ Սէն Թ'Էթիէնի մէջ, դրամատան մը մասնաճիւղին պաշտօնեաները, տեսնելով որ քանի մը օրէ ի վեր, իրենց տնօրէնը մէջտեղ չըլլէր, լուր տուին կեդրոնի տնօրէնին, որ անմիջապէս, հաշիւներու քննութեան ձեռնարկեց եւ երեւան հանեց 100.000 ֆրանքի պակաս մը։ Կը կարծուի թէ տնօրէնը փախած է քաղաքէն։ 40 տարու էր, ամուսնացած, զաւակներու տէր։ Իր յաճախորդները դրամ կը վստահէին իրեն եւ ինք, անոնց հաշւոյն կը խաղար սակարաններու մէջ։ Առայժմ կորզուած դրամին գումարը կը գնահատուի մօտ 1 միլիոն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 3

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ.— Ա՜հ, արգելո՛ք... այո՛, մեր դրացին... ան է... զարկի՛ն... ինկա՛ւ...

Իրարու փարած կը հեռանան պատուհանէն

ՄԱՔՐԻԿ.— Տէ՛ր Աստուած, Տէ՛ր Աստուած, մեր ազատ մարմինէն հեռացուր անթաղ զաւկներու ցաւը բայց եթէ պէտք է եւ հագնիլ ու ազալ, տուր որ գոնէ անոնց արցունքները իրենց ծանօթ քարերու վրայ ....

Կը սրբէ աչքերը

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Զնայինք ա՛լ, կը բաւէ. մեր ցաւը հերիք է.

Կը գոցէ վարագոյրը.

ԹԱԳՒՈՐ.— Չէ, չնայինք ալ։ Սրբուհիին) Գնա՛, գոնէ մայրդ ալ կանչէ՛, թող առանձին չմնայ.

ՄԱՔՐԻԿ.— Այո՛, այո՛.

ԹԱԳՒՈՐ. Պարտէզէն գնա՛, դուրս մի ելլեր։

ՇԱՔԷ.— Ո՞ւր մնաց Գուրգէնը։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ինչու այսքան ուշացաւ։

ԹԱԳՒՈՐ. Կ'երեւի արգելքի մը հանդիպեցաւ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Եթէ ոչ, արդէն հասած ըլլալու էր։

ԹԱԳՒՈՐ.— Մանաւանդ որ դեռ լուրը չի գիտեր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ո՛չ, որով, եթէ արդէն ճամբան է, կ'անհամբեր անձկութեամբ. խե՛ղճ տղայ. ի՞նչ դողերով կը քալէ...

ԹԱԳՒՈՐ.— Որքա՛ն պիտի ուրախանայ երբ լսէ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Կը կարծե՞ս...։

ԹԱԳՒՈՐ.— Ի՞նչ...

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Եթէ տղաս կը ճանչնամ, գիտեմ թէ ի՛նչ սեւ մտքերով կը լեցուի, երբ լսէ...։

ԹԱԳՒՈՐ.— Դուն վայրերան բու ես մինչեւ լացի գիշեր ծնած ես։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Թող գայ, յետոյ կը խօսինք:

ԹԱԳՒՈՐ.— Այո՛ թող գայ, բայց իր միտքը մի պղտորեր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ինչ հարկ արդէն. զգայուն է եւ գալիքը կը տեսնէ։

ԹԱԳՒՈՐ.— Գալիքը ոչ ոք գիտէ. Ջանա չպղտորել վայրկեանին ուրախութիւնը յոռի ենթադրութիւններով։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Խաբէ ինքզինքդ որքան որ կրնաս. վայրկեանին գոյնը չի փոխուիր։

ԹԱԳՒՈՐ.— Ինչ հարկ փոխելու, եթէ նոյնիսկ կարենայինք. աւելի մեծ ուրախութեան չէինք կրնար սպասել։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ես չհասկցայ այս ուրախութիւնը, չեմ զգար. ընդհակառակն, մեր փրկութիւնը զիս աւելի կը մտատանջէ...։

ԹԱԳՒՈՐ.— Անհեթեթ սիրտ ունիս։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Թերեւս. ես կը վախնամ։

ԹԱԳՒՈՐ.— Տղա՞յ ես. ի՞նչ կայ վախնալու։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Դուն ալ ես է վախ չե՞ս զգար։

ԹԱԳՒՈՐ.— Ինչո՞ւ վախնամ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Մի ծածկեր. տժգոյն ես. ձայնդ կը դողդղայ։

ԹԱԳՒՈՐ.— Ի հարկէ. պարագաները.... յուզումը... չեմ կրնար անշուշտ բոլորովին ուրախանալ, բայց քու վախդ ալ չեմ հասկնար...։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ինծի այնպէս կուգայ թէ՝ կը գտնուինք լերան մը գագաթը. փխրուն արահետի մը եզերքը. որուն մէկ քովէն անդունդը կը խորանայ, ու վերջը կը կորսուի մութերու մէջ...։

ԹԱԳՒՈՐ.— Բոլոր այս խռովքը անո՞ր համար որ փրկուեր ենք աքսորէն. Երէկ դեռ կը հիանայի քու վրադ. աւելի կորովի էիր, աւելի հանդարտ, երբ կը պատրաստուէինք կարաւանին ընկերանալու...։ Եւ սակայն աւելի վէճը չէր կրնար պատահիլ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Վարժուեր էի աքսորի գաղափարին. ո՞վ գիտէ. աքսորէն վերջ վերադարձի յոյսը կար, ընկճուած, քայքայուած թերեւս. բայց հպարտ, ինչպէս ամէն զոհ, ամէն անիրաւուած։ Մնալով, ինծի այնպէս կուգայ թէ՝ ամբողջ կեանքիս առաքինութիւնն է որ վրայ կուտամ։

ԹԱԳՒՈՐ.— Չեմ հասկնար, չա՛ր սատանայ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— (Կը խօսի ցած, կիներէն չլսուելու վախով) Նայէ՛ կիներուն, ինչո՞ւ չուրախացան. երբ փրկութեան լուրը առին. մեզմէ աւելի սուր աչքեր ունին եւ գալիքը կը տեսնեն։

ԹԱԳՒՈՐ.— Ինչ գալիք որ աքսորէն աւելի վատ ըլլայ։ Ինչ կը տեսնես դուն։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Կը յիշե՞ս, օր մը, շուկայէն դարձին, միասին էինք. քաղքին կառավարիչին հետ. մի՞տքդ են իր խօսքերը...

ԹԱԳՒՈՐ.— Ինքն իսկ արդէն մոռցած է. հին պատմութիւն է։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Բայց կրնա՞ս կրկնուիլ, երբ կը մտաբերեմ այդ վայրագ նայուածքը... կարմիր ախորժակներով լեցուն...

ԹԱԳՒՈՐ.— Է՛ այո՛, զգոյշ պէտք է ըլլալ. չար է, զօրաւոր է. աքսորի հրամանը ինքն է տուած։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Չէ՞ որ իր ներկայութեան հրացանի բերաններ են խումբ մը երիտասարդներ դեռ երէկ...։

ԹԱԳՒՈՐ.— Եւ բո՞ւն թէ՝ դարձին, գինովի պէս կը խնդար։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Եւ այդ մարդն է որ մեզ կը փրկէ՛... այս պարագան չի բաւե՞ր քեզի վախ ազդելու։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Սանասարեան խանին դատը

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. դատարանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեան խանի դատը, յունուար 30ին։

Կը նախագահէր Բաղըպ պէյ։

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ նիստին որոշուած էր որ Պատրիարքարանի փոխանորդները գրաւոր ներկայացնեն իրենց բացատրութիւնները։ Այս գրութիւնը, պատրաստուած էր Գ. Միսաք Նարլեանի կողմէ։

Կուսակալութեան փաստաբանները առարկեցին թէ, այդ օրը հազիւ առած են մէկ պատճէնը, որով ժամանակ չեն ունեցած պատասխանը պատրաստելու։ Հետեւաբար, միջոց ուզեցին, պատասխանը խմբագրելու համար։

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ 6 փետրուար Չորեքշաբթի օրուան (այսօր)։

Տրուած գրաւոր բացատրագրին ամէնէն յատկանշական կէտը հետեւեալն է.— Անկէ առաջ, կուսակալութիւնը կը պնդէր մամնակի օրէնքներու վրայ, որոնք սակայն մշակուած են իսլամական վագֆներու համար։ Իսկ Պատրիարքարանի փոխանորդներն ալ կը պնդէին թէ Հայոց ազգապատկան վագֆները ցարդ մատակարարուած են ըստ սովորութեան եւ ասիկա նուիրագործուած է Լօզանի դաշնագրով։

Ահա, այս տեսակէտը հաստատելու համար, դատարան ներկայացուած է Թուրք հանրապետական կառավարութեան Գործավարներու Խորհուրդին 10 հոկտ. 1925 թուակիր որոշմնագիրը, որ ժամանակին շրջաբերականով ազդարարած է պատկանեալ մարմիններուն եւ որուն մէջ ըսուած է թէ երբ պետական օրէնքները հակասելու ըլլան դաշնագիրներու տրամադրութեանց, այս վերջիններուն համաձայն պէտք է կարգադրել խնդիրները։

Լինտպէրկ՝ օդանաւային փոխ-նախարար

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նորընտիր նախագահ Հէրպըրթ Հուվըր ծրագրած է գնդապետ Չարլս Լինտպէրկը նշանակել իր նոր դահլիճին առեւտրական փոխ-նախարար, անոր յանձնելով Միացեալ Նահանգներու օդանաւորդութեան ամբողջ վարչութիւնը։

Լինտպէրկ առջի օր տօնեց իր ծննդեան 27ամեակը։ Այս առթիւ բացումը կատարեց Միացեալ Նահանգներ-Փանամա օդանաւային գիծին, անձամբ առաջին թղթատարը տանելով Փանամա - Հավանայի ճամբով։

Գալով արտաքին նախարարի պաշտօնին, կը կարծուի թէ Քէլլոկի պիտի յաջորդէ գնդապետ Հէնրի Սթիմսըն, որ Փիլիպպեան կղզիներու ընդհ. կառավարիչ է 1927էն վեր։ Սթիմսըն 61 տարեկան է, շրջանաւարտ Եէյլի եւ Հարվըրտի համալսարաններէն։ 1911—1913 նախագահ Ուիլեըմ Թէֆթի դահլիճին մէջ եղած է պատերազմական նախարար։

Թուրք-պարսիկ բանակցութիւնները

Թուրքիոյ պարսիկ դեսպան Ֆիրուզի խան Եւրոպայէն դարձէն ի վեր դեռ Պոլիս կը մնայ։ Դեսպանատան խորհրդական Սայիտ Խան անցեալները Էնկիւրի գացած եւ վերադարձած էր։ Քանի մը օրէն ալ դեսպանը Էնկիւրի պիտի մեկնի, առկախ մնացած խնդիրներու բանակցութիւնները վերսկսելու համար։ Երկու կողմէն փափաք յայտնուած է այս անգամ վերջնապէս լուծելու առկախ խնդիրները։

Իտալն ու Պաղեստինը Իտալիոյ

Մամուլի ծանօթ «իշխան» անգլիացի Լորտ Րոթըրմէր, «Սրնտէյ Փիքթորիըլ»ի մէջ կը քննադատէ անգլիական կառավարութիւնը որ միլիոնաւոր ոսկիներ ծախսած է Պաղեստինի եւ Իրաքի հոգատարութեանց համար։ Միայն Իրաքի համար մէկ միլիոն սդերլին ծախսած է Զինադադարէն ի վեր։

Գալով Պաղեստինի մէջ Անգլիոյ դիրքին, չափազանց դըժուարին է ան, որովհետեւ Մեծն Բրիտանիա յանձն առած է հոն Հրեաներուն տուն մը ապահովել, հակառակ բնիկներու բողոքներուն։

Մենք մեր վարկը կը կորսնցնենք, կ՚ըսէ լորտը, եւ ոչ մէկ շահ ունինք այս երկիրներուն մէջ։ Մեր վաճառականութիւնը կը նուազի, տրուած ըլլալով որ եւրոպական ուրիշ գործարաններու արտադրութիւնները լուրջ մրցում մը կը մղեն Լէնքէշայրի բամպակեղէններուն դէմ։ Սակայն, լուրջ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են միջազգային քաղաքականութեան մէջ, հոգատարութեանց բաշխումէն ի վեր։

Եւ առաջարկելով զանոնք Իտալիոյ յանձնել, կ՚ըսէ լորտը.

1.— Մուսոլինի կը հետապնդէ իր վերականգնումի շարժումը եւ իր ազգաբնակչութիւնը կ՚աճի զգալի կերպով։

2.— Միացեալ Նահանգները կ՚արգիլեն իրենց երկիրը ներգաղթը։

Այս պարագան կրնայ ձգել վերաքննութեան մը, հոգատարութեանց բաշխումին մէջ։ Միջերկրականեան պետութիւնները կը սկսին մտահոգուիլ ձեռք առնուած նոր միջոցներուն մասին Իտալիոյ կողմէ, որ կը փափաքի նոր շուկաներ ունենալ։

Լորտ Րոթըրմէր կ՚աւելցնէ թէ Անգլիա չի գիտեր թէ ի՛նչ ընէ իր երկու հոգատարութիւնները. բայց անոնք անվիճելի օգտակարութիւն մը պիտի ունենան Իտալիոյ համար, եւ հետեւաբար Անգլիան պիտի ազատի թէ՛ պատասխանատուութենէ եւ թէ այս երկու երկիրներուն համար իր ըրած ծախքերէն։

Կ՚ըսուի թէ խնդիրը պիտի պարզուի Ժընեւի մէջ, եւ թէ Ֆրանսա գոհ պիտի ըլլայ Իտալիան գոհացած տեսնելով Միջերկրականի մէջ։

Անգլիոյ զինուորական ծախսերը

«Տէյլի Նիուզ»ի խորհրդարանային աշխատակիցը կը գրէ թէ պատերազմական նախարարութեան ծախքերը, որոնք Երեսփոխանական Ժողովին պիտի ներկայացուին փետրուար 28ին, կը բարձրանան 40,500,000 անգլիական ոսկիի (մօտ 5 միլիառ ֆրանք), անցած տարուան վրայ կէս միլիոն ոսկի պակաս։

Ելմտական նախարար Չըրչիլ պահանջած էր երկու միլիոն ոսկիի գեղչ մը ընել։

Պատերզմ. նախարարութեան ելմտացոյցին մէջ պատերազմի անդամատեալներուն եւ հանգստեան կոչուածներուն յատկացուած է ութ միլիոն ոսկի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ՚Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի եւ ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ՝ Առաջնորդ Գեր. Եպիսկ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Վաղը Հինգշաբթի Վարդանանցի տօնի իրիկունը ժամը 8.30ին

84 Rue Chape, le Bon Théatreի մէջ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը սոյն հանդէսին, տեսնելու մեր մատաղ սերունդը այս օտար ափերու վրայ, հայ խօսքով հայ երգով ու արտասանութիւններով։

Օր. ՄԱԹԻԼՏ ՍԷԹԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՌՈՅԻՒՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն 2 փետր. 1929

Հ. Յ. Դ.

Վալանսի շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնութիւնը»։

Հինգշաբթի իրիկուն միեւնոյն տեղը, կը դասախօսէ՝ Ընկ. Գույումճեան։ Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին նոյն տեղը հրապարակային վիճաբանական ժողով՝ դասախօսուած նիւթերու շուրջ։

Լիոնի Դժոխք խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Կարծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café de la Comète, 122 Cours Lafayette.

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը առժամաբար փոխադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը)։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9։ Գիրք ստանալու կամ վերադարձնելու համար դիմել՝ Գրապահներ՝ ընկ. Աղասիի կամ ընկ. Սահակեանի։

ՑԱՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԿԵՐՆԵՐԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

Մադամ Սալիհանեան (Փարիզ), Օր. Գայծառ Սալիհանեան (Ամերիկա) խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ծերունազարդ հօր

ՎԱՀԱՆ ՍԱԼԻՀԱՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 4 փետրուար երկուշաբթի օր Փարիզի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գալաճեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Իսպահանի (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles. Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Արի ցիկ. Եսթեր Մահսէրէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Զուլֆիկեանը՝ Ուրֆացի 38 տարեկան, Նախկին Սանասարեան վարժարանէ շրջանաւարտ։ 1914էն ի վեր առաջին եւ վերջին լուրը ստացուած էր Պոլսէն 1923ին, ուրկէ Ֆրանսա անցած կը կարծուի։

Կը խնդրուի «Սանասարեան Սաներու Միութենէն», եթէ ունէ լուր ունի, գրել՝ Ester Mahsaradjian, c/o Puzant Aintablian, Survey Dept., Jaffa Palestine.

— Կը փնտռուի Շապին-Գարահիսարցի Աւագ Անկարեան որ անցեալ տարի կը գտնուէր Տիթրոյթ (Ամերիկա)։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Տիկ. Հայկանոյշ Գունտագճեան եղբայրը Արամ Գունտագճեան, որոնք Պիգմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէին Սելանիկ։ Իմացնել՝ Կարօ Գունտագճեանի, Str.M. Aurelin. No.1 Bazargic. Roumanie.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: Anthologie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4. Raffi: Sa... vol. 25. J. Minassian: Une Sultane Française 5. Korganoff: La participation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. M...: Contes, Légendes et Epopée Populaire d'Arménie 30, L...: Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr.. Kévorkian: de ... cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche Franco-Arménienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն Տարեցոյցը 1929ի 50, ... մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Դերպ. Թէրզիպաշեան 40, Որոգայթ ուղեւորութեան յ՚Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, Ինչ ... Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթաշլեան Սիդոնիա 12, Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 15, Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու ...ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ։ Փոստի ... գնողին կը պատկանի։ Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin. Paris.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

7 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 875 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պէյրութի «Օրիան» Թերթը յունուար 26ի թիւով կը գրէ.—

Քէտէրեանի խնդրին քննութիւնը բուռն կերպով կը շարունակուի հարցաքննիչ դատաւոր Ֆէրնան Արոէնիոսի կողմէ, որուն կ'աջակցի Դատական ոստիկանութեան պետ Ասատ Պուստանի։

Մինչեւ հիմա ձերբակալուած են մօտ երեսուն հոգի, որոնց մէկ մասը ուսանող։ Այս ուսանողները սակայն ֆրանսական բժշկական համալսարանէն չեն, ինչպէս յայտնած էին մեզ։ Համալսարանի վերատեսուչ Հայր Շանթէօր այս իմաստով հերքում մը ուղղեց քաղաքիս թերթերուն։

Գալով ուսանողներ Խորէն Քէրքէրեանի եւ Վահան Փափազեանի, որոնց անունը հաղորդուած էր մամուլին, չեն ձերբակալուած։ Մնաց որ ոճիրը գործուած պահուն, անոնք համալսարանը կը գտնուէին։

Միւս կողմէ Պ. Փափազեան կը հաղորդէ որ ինք ո և է ազգականութիւն չունի իր անուանակիցին՝ Երզրումի .^) Նախկին երեսփոխանին հետ։

Արդէն այս սպանութեան առթիւ ո՛րքան հակասական լուրեր կը հասնին մեզի, որ անկարելի է հաւատալ ո եւ է բան, առանց անմիջապէս հերքուելու վտանգին ենթարկուելու, մինչեւ հարցաքննութեան փակուիլը։ Նկատելով որ հարցաքննութիւնը գաղտնի պիտի կատարուի, դատաւորները բացարձակ գաղտնապահ են լրաբերներուն հանդէպ։

«ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾՆԵՐԸ ԽԱՂԱՂ ԵՒ ԽԻՍՏ ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ՄԱՐԴԻԿ ԵՆ»

«Օրիան» նոյն թիւին մէջ կը գրէ նաեւ հետեւեալը.—

Միւս կողմէ ստացած ենք բազմաթիւ նամակներ, որոնց պիտի անդրադառնանք։ Այդ գրութեանց հեղինակները, որոնք լրջօրէն լաւատեղեակ կ'երեւան, կը հաստատեն՝ ըսելով որ ոստիկանութիւնն ու հարցաքննիչ դատաւորը սխալ ճամբու մէջ ինկած են՝ զանգուածային կերպով ձերբակալելով «ԽԱՂԱՂ ԵՒ ԽԻՍՏ ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ՄԱՐԴԻԿ», որոնք բացարձակապէս ո՛չ մէկ կապ ունին ուսուցիչ Քէտէրեանի սպանիչներուն հետ։

Մեր թղթակիցներէն մէկուն բառերին նայելով, «ուսուցիչ Քէտէրեանը, կատաղի պոլշեւիկ, եւ որ արդէն երկար ամիսներ անցուցած է Ռուսիոյ մէջ, խիստ հաւանաբար սպաննուած է ...եան կուսակցութեան իր ընկերներէն մէկուն կողմէ, որ ...ուած է վերջ դնել Քէտէրեանի մղած համայնավարական քարոզչութեան իր պրոպագանդին այն դպրոցին մէջ, ուր կ'աշխատէր»։

∴ Օրիան կը գրէ նոյնպէս.—

Զորեքշաբթիի մեր թիւով հրատարակեցինք յայտարարութիւնը հայ-կաթոլիկ հասարակութեան երեւելիներէն մէկուն, որ կը խնդրէր մեզմէ դիտել տալ թէ «Հայ-կաթոլիկները այս երկրին մէջ երբեք քաղաքականութեամբ չեն զբաղիր»։ ...յ ուղղափառ երեւելի մը այս յայտարարութեան իբրեւ պատասխան կը հաղորդէ մեզ թէ ներկայիս բանտարկուած դաշնակցականներէն մէկը հայ-կաթոլիկ յարանուանութեան կը պատկանի։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

«Տէյլի Մէյլ»ի մասնաւոր թղթակիցը սպանիական սահմանէն կը հեռագրէ թէ կացութիւնը շատ ծանր եւ լուրջ է ամբողջ Սպանիոյ մէջ։ Դիկտատոր Փրիմօ տը Րիվէրա տակաւին իրավիճակին տէրն է, սակայն ամենափոքր սխալ մը կրնայ մեծ հետեւանքներ ունենալ։

Բանակը հակառակ է կարգապահական այն խիստ պատիժներուն, զորս դիկտատորը ձեռք առաւ Վալէնցիայի զինուորական բարձրաստիճան սպաներուն դէմ։ Փրիմօ տը Րիվէրա իշխանութեան գլուխ անցաւ զինուորական յեղափոխութեամբ, սակայն ներելի չէ որ այժմ խիստ գտնուի զինուորականներու հանդէպ։ Բազմաթիւ զինուորներ եւ սպաներ դժգոհ են ... կը մտածեն իրենց տուները դառնալ։ «Զօր. Փրիմօ տը Րիվէրա, կ'ըսեն, բարիք ըրաւ, սակայն հիմա ժամանակ է որ ...շուի՝ եթէ չուզեր որ այդ բարիքը չարիքի փոխուի»։

Կ'ըսուի թէ զօրավարին թշնամիները կ'աւելնան եւ իր կուսակիցները հետզհետէ կը հեռանան իրմէ։ Ընդդիմադիրներն են ...նաւանդ թնդանօթաձիգները, նաւային սպաներն ու զինուորները, պահպանողական պետական մարդիկը, քաղաքային ...հակազօրքը, ինչպէս նաեւ ազատական եւ ձախ քաղաքական կուսակցութիւնները։

Բանակի դժգոհութիւնը ծայր տուաւ այն ատեն, երբ դիկտատորը ջնջեց զինուորական խորհուրդները, որոնք կ'որոշէին ...աներու աստիճանի բարձրացումը։

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ բանակը կը մնայ միացուած արքայական եւ ո եւ է փորձ չպիտի ընէ Փրիմօ տը Րիվէրայի դէմ, որքան ատեն որ այս վերջինը վայելէ թագաւորին վստահութիւնը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը եւս հաստատելէ յետոյ ...ցութեան ծանրութիւնը, կ'ըսէ թէ արիւն թափուած է արդէն ... զոհեր կան։ Դժգոհութիւնը բանակէն անցած է նաեւ նաւատորմին մէջ։

Աֆղանիստանի դէպքերը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Էմիր Հապիպուլլահ Աֆղանիստանի դահէն հրաժարեցաւ ի նպաստ Ալի Ահմէտ խանի։ Այս վերջինին ներկայացուցիչները կը սպասուին Քապուլի մէջ, ուր պիտի կազմակերպեն մայրաքաղաքին պաշտպանութիւնը։

Հիւսիսի նահանգները հակառակ են Ալի Ահմէտ խանի։

Մոսկուայի աֆղանական դեսպան Ղուլամ Նապի խան խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցած է պաշտօնական ծանուցագիր մը, որով կը յայտնէ թէ Ամանուլլահ թագաւոր ետ առած է իր հրաժարականը եւ Քանտահար փոխադրած իր մայրաքաղաքը։

Պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» այս ծանուցագրին պատճէնը հրատարակելով, կ'ազդարարէ Ամանուլլահ թագաւորին աջակողմեան լուրջ հակել մեքենայութեանց վրայ անգլիական սպայակոյտին «որ կը փորձէ բռնի փոփոխութիւն մը հնդկաաֆղան սահմանագլուխին»։ Թերթը կ'աւելցնէ որ անգլիացի սպաներ արդէն իսկ հնդիկ ցեղախումբերը մղած են անցնիլ սահմանագլուխը և գրաւել աֆղանական հողամասէն կտոր մը, մէջն ըլլալով Աֆմար քաղաքը։

∴ Ջիւնը փակած է Լիթուանիոյ կիրճը եւ կ'արգիլէ բանակցութիւնները Անգլիոյ եւ Ալի Ահմէտ խանի միջեւ՝ օտարահպատակները պարպելու մասին։

Պէչէի Սաքա սպաննուած?

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Քարաչիի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ զրոյցի մը համաձայն, Պէչէի Սաքա սպաննուած է։ Կարելի չէ եղած հաստատել այս լուրը։ Աֆղաններու կրօնապետ Սահիպզատէ Սէյիտ Ահմէտ յայտարարած է թէ Պէչէի Սաքա «քեաֆիր» է, այսինքն օրէնքէ դուրս եւ հրաւիրած է ժողովուրդը ապստամբիլ անոր դէմ։ Ապստամբապետը կ'ամբաստանէ թէ անմեղ մարդեր սպաննել տուած է, կողոպուտ ըրած եւ իսլամութեան հակառակ շարժած է։

Կրօնապետը վերջացնելով կ'ըսէ.

«Ով որ յաջողի սպաննել Պէչէի Սաքան, «Ղազի» պիտի նկատուի. ո՛վ որ սպաննուի իր մահափորձի ընթացքին, «շէհիտ» պիտի ըլլայ։»

Կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ փոխառութեան մը ձեռնարկած է՝ գահը վերստին ձեռք ձգելու համար։

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ԱԹԷՆՔ, 5 փետրուար.— Սէնփլոնի ճեպընթացը որ քանի մը օրէ ի վեր չէր մեկնած Աթէնքէն, այս առաւօտ կազմուելով ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա։ Սակայն կէսօրին ստիպուեցաւ վերադառնալ Աթէնքի կայարանը, որովհետեւ Թէբէսի մօտ ձիւնը քանի մը քիլոմեթր երկարութեան վրայ ծածկած ըլլալով երկաթուղագիծը, արգելք եղած է կառախումբի յառաջանալուն։ Երկրորդ կառախումբը, որ պիտի մեկնէր իրիկունը, նոյնպէս չկրցաւ ճամբայ ելլել, այնպէս որ Աթէնք-Սելանիկ-Եւրոպա երթեւեկը կանգ առած է։

Միւս կողմէ՝ Եւրոպայէն եկող Սէնփլոնի ճեպընթացը Ոլիմպոսի շրջանին մէջ ձիւնով պաշարուած է։ Աթէնքէն Եւրոպա երթալու միակ միջոցն է Պիրէոնէն Պրինտիզի՝ ծովու ճամբան, փոթորիկին պատճառաւ այդ ճամբան ալ վտանգաւոր է։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Կուրցնող ձիւնամրրիկը կը շարունակէ։ Երկաթուղիի եւ հանրակառքի երթեւեկը բոլորովին դադրած է։ Բոլոր դպրոցները փակուեցան։ Անգլիացի Ֆրան Մասոնները Օթեակին կողմէ սարքուած պարահանդէսը տեղի ունեցաւ եւ հակառակ բոլոր դժուարութեանց, մօտ 100 հոգի ներկայ գտնուեցան։ Ոմանք բարեբախտութիւնն ունեցան ինքնաշարժ գտնելու՝ մէկ մղոնի համար վճարելով 10 շիլին, ուրիշներ 3-4 ոտնաչափ բարձրութեամբ ձիւնի մէջէն քալեցին։

Շոգենաւ մը ընկղմեցաւ Միտիլլիի մօտ։

ՊԷՅՐՈՒԹ, 5 փետրուար.— Սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ Լիբանանի մէջ։ Ծովեզերեայ մեծ պողոտան որ Գաղեստինը կը միացնէ Հալէպի, աւրուեցաւ երկու տեղ՝ Պէյրութի հիւսիսը եւ հարաւը։

Ծովը ալեկոծ է։ Կորուստները կարեւոր են։

∴ Ֆրանսայի զանազան գաւառներէն առնուած լուրերու համաձայն, օրերէ ի վեր սաստիկ ցուրտ կ'ընէ՝ մեծ վնասներու ենթարկելով ցանքերը։

Նոյնպէս Գերմանիայէն, Աւստրիայէն, Իտալիայէն, Եուկոսլաւիայէն եւ պալքանեան շրջաններէ հասած լուրերը շատ դէշ կը նկարագրեն ցուրտին պատճառաւ առաջ եկած կացութիւնը։

Ո՞ւր կը գտնուի Տրոցկի

Ռուսիոյ նախկին դիկտատորին մասին հակասական լուրերը կը շարունակուին։

«Պերլինէր Պէօրսըն Քուրիէր» թերթին համաձայն, Պերլինի խորհրդային դեսպանը դիմում կատարած է Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան, որպէս զի անցագիր եւ Գերմանիոյ մէջ բնակութեան արտօնագիր շնորհէ Տրոցկիի, որ տակաւին խորհրդային միութեան սահմաններուն մէջ կը գտնուի։ Ռուս դեսպանը անմիջական պատասխան չէ ստացած, քանի որ խնդիրը պիտի քննուի նախարարական խորհուրդին կողմէ։

Գերմանիա որոշ վերապահութիւն ունի այս խնդրին մասին, որովհետեւ գերման կառավարական շրջանակները կը վախնան որ Տրոցկի Գերմանիոյ մէջ իր շուրջ պիտի համախմբէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ա Զ Դ

Երէկ ժամը 10 էն մինչեւ 15 ելեկտրական հոսանքը դադրած ըլլալով Փարիզի շրջանին մէջ, Յառաջի այսօրուան թիւը ուշ տպուեցաւ։

ՄԱՄՈՒԼ

«ԴԱՒԱՃԱՆ»ՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ

Մարտինի երեսփոխան եւ գրագէտ Եագուպ Գատրի պէյ կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ (31 յունուար).

«Պոլիսը դեռ կը շարունակէ մնալ քոզմոփոլիթիզմի ...ներու շրջանի եւ Չինաստանի օրերու Պոլիսը։ Ասոր նշաններէն մէկը տուաւ Թանին։

Կը տեսնենք որ «Հանրային սպասարկութիւն» կոչուած բաները, որոնք քաղաքին մայր երակներն են, շատ հեռու են մեր ազգային փափաքներուն յարմարելէ։ Որովհետեւ, ասոնց գլուխը կը գտնուին այնպիսի անձեր, որոնք հոս մտած են թշնամի բանակներուն հետ, եւ երկար տարիներ հոս աշխատած են համաձայն թշնամիներու քաղաքականութեան եւ անոնց գաղափարներուն։

Օրինա՞կ կ'ուզէք. ահա Հեռաձայնի ընկերութեան տնօրէնը, որ գրաւման շրջանին երբ պաշտօնի անցաւ, առաջին գործը եղաւ Թուրք կառավարութիւնը եւ ազգը անարգել այդ տարուան բաժանորդներու տետրակին մէջ։

Ահա Հանրակառքի ընկերութեան տնօրէնը որ գրաւման շրջանին պարտականութիւն սեպեց իրեն արձակել բոլոր Թուրք պաշտօնեաները եւ անոնց տեղ Յոյներ ու Հայեր առնել։ Ամէն դժբախտութեան ատեն, անգլ. ոստիկանութեան դիմեց։ Անոր գործիք դարձած պաշտօնեայ մը կար, որ յետոյ փախաւ եւ այժմ գլխիկոր կը թափառի արտասահմանի մէջ։ Մինչդեռ անոր հրամայող մարդը այսօր նորէն նոյն ընկերութեան տնօրէնն է, նորէն նոյն զգացումով լեցուած է Թուրքերուն դէմ։

Այստեղի պետութիւնները փոխեցին իրենց հին բոլոր պաշտօնեաները, որովհետեւ այս կը պահանջէր փափկանկատութիւնը։ Մինչդեռ ընկերութեանց վարիչներէն ոչ մէկը փոխուեցաւ։ Թուրք հանրային կարծիքին անունով կը հարցնեմ.— Դրաւման շրջանին, այս տնօրէնները նուա՞զ յլբութիւն գործեցին զինուորական եւ քաղաքական պաշտօնեաներէն։

Ոչ, երիտասարդ Թուրքիան չի կրնար հանդուրժել օտարականի մը, որ օսմ. կառավարութեան շրջանին գործած է հոս։ Մանաւանդ ջուրի, հեռաձայնի, հանրակառքի, ելեկտրականութեան եւ նման ընկերութեանց տնօրէններուն փոխուիլը անհրաժեշտութիւն դարձած է, որովհետեւ այլեւս վստահութիւն չունինք իրենց։

Վաղը, Աստուած չընէ, եթէ նորէն աղէտ մը անցնի քաղաքին վրայէն, Հեռաձայնի ընկերութիւնը շատ լաւ կրնայ կտրել ոստիկանատուններու միջեւ գտնուող թելերը, ելեկտրական ընկերութիւնը կրնայ մութի մէջ թողուլ մեզ, հանրակառքը կրնայ դադրիլ, ջուրի ընկերութիւնը ջուր չտալ։ Մէկ խօսքով ամէն մէկը կրնայ հանրային կեանքը չլատել։

Չմոռնանք որ պալքանեան շրջանին, օտար փոխադրական ընկերութիւնները մերժեցին փոխադրել մեր վիրաւորները.»

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բէովտիոյ մէջ մենք երջանիկ ենք։ «Կապիտալիզմ» ու «Պրոլետարիատ» մեզի անծանօթ են։ Քաղաքական նրբութիւններէն ալ բան մը չենք հասկնար.

Միայն...։

* *
*

Ահա՛։

«Monde» անունով շաբաթաթերթ մը կայ,— զոր իր տնօրէնով մէկտեղ «Clarté» ձախակողմեան խմբակը կը նկատէ «ցերմակներունոցներով համայնավար»։ Ուրեմն, Monde,— որուն երկու հայ աշխատակից յայտարարուած եսայեանն ու Տ. Զաւէնը դեռ չեն յաջողած տող մը տեղաւորել,— վերջին թիւին մէջ հրատարակեց երկու նամակներ, Լէնինէ կորքիի ուղղուած։ Երկրորդին մէջ Լէնին բացայայտօրէն դէմ է Բազարոֆի, Բոկտանոֆի, Եուշկէվիչի եւ... Լունաչարսկիի՝ որուն քարոզած «կրօնական անաստուածութիւնը . . . եւայլն» ծաղրելի եւ մարքսիստութենէ փարսախներով հեռու կը գտնէ։ Ցեսա՞ծ էք Լունաչարսկին, երբ գլխարկը կը հանէ,— տեսէք իր նկարը. — զայն կը նմանցնէք Մոնթէնեի կամ Բապըլէի եւ կամ Ջուրպարանի նկարած վանականներուն։ (*Սուտ վանական մը որ վանքին հաւերը պիտի ուտէր*)։

Երկրորդ հակասութիւն։ Բուխարին՝ համայնավարութեան Սուրբ Պետրոսը, պաշտօնանկ է եղած։ Ինչպէս Տրոցկի, Ռադէկ, Զինովիեւ, Կամէնեւ, Րակովսկի...

Ուրեմն ասոնք ամէնքն ալ *կրնան սխալիլ*, պապական անսխալականութիւն չունին...։

* *
*

Երրորդ հակասութիւն։ Նոյն կորքիի հետեւեալ խօսքը կարդացի,— մէջ բերուած ֆրանս. ամ. սաթերթի մը մէջ, ու քաղուած «*Նովայա Ժիզն*»ի 1918 Յուն. 3ի թիւնէն։ Քիչ մը հեռու է, բայց հոգ չէ։

— «*Յեղափոխութիւնը պիտի մաշի ու կորսուի, եթէ պրոլետարիատը ինքզինքը ենթարկէ կոմիսարներու մոլեռանդ պահանջկոտութեան, ու օրէ օր լայնցնէ խրամատը իր եւ դեմոկրատիայի միջեւ.*

* *
*

Վերջին հակասութիւն։ Թէնորներու այս պաշտօնազրկութիւնները ի՞նչու չեն պարտադրուիր նաեւ Փարիզին։

Օրինակ՝ Ցիկին Զապէլ Եսայեանի...

— Եղբայր, Մշակոյթի տօնին գիշերը, երբ սեղանի առջեւը նստաւ, կարծեցի որ կարմիր քառակուսիներով թաշկինակ մը պիտի բանայ, ու չոր բակլաներով... ոսկորներով... խաղալով ... Մշակոյթին ապագան պիտի գուշակէ։ Թէնոր մը չէ, այլ հարբուխէ վարակուած choriste մը։

Ի սէր *հօթէթիքի*, թող վերջ մը տրուի այս հակասութեան։

ԽԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՍՏ. ԿԻՒՐՏԻԿԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ուսուցիչ Պ. Ստեփան Կիւրտիկեանի յոբելեանական հանդէսը, որ յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12ին Պոլսոյ Թօքաթլեան պանդոկին մէջ։

Յոբելեանական յանձնաժողովը որոշած է կենսագրական գրքոյկ մը հրատարակել այս առթիւ։ Ամէն ջանք պիտի թափուի արժանի ձեռնարկը ընծայելու համար յոբելեարին։

“ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐ„ ՈՒ ԴԱՍԸ

Պատերազմի հարուստները հինցան եւ եթէ բոլորովին չեն մոռցուած, բայց արդէն, յաջողած են յարգանքի լռութիւն պարտադրել, մտնելով այն դասակարգին մէջ, ուր առաքինութիւնը կը չափուի՝ բառ հնչուն գումարի մեծութեան։

Թենարտիէի այս խղճազուրկ հետեւորդները հանճարն՝ ու բախտ ունեցան անպատիժ, պատուով ու նոյնիսկ պատուանշաններով դուրս գալու ամէնէն ցած շահատակութիւններէն։

Սուգի եւ խուճապի այդ օրերուն, կը բաւէր որեւէ խղճմտանքէ զուրկ ըլլալ եւ ունենալ բորենիի ախորժակ, ոսկի հաւաքելու համար այն ճամբաներէն, ուր արիւն եւ արցունք կը թափէր։

Եւ երբ հնչեց հաշուեպահանջի ժամը, անոնք գիտցան խոհեմաբար լռել ու մանաւանդ լռեցնել։

Եւ հիմա, հանգիստ ու ապահով, յաղթականի հպարտ քմծիծաղներ կ'ուղղեն անոնց որ ուշ մնացին.— նոր ջուրերու որսորդներուն, անոնց որ ոսկի հաւուն ետեւէն՝ իրենց խելագար վազքին մէջ, յանկարծ կ'իյնան օրէնքի ցանցին տակ։

Անցեալ տարի, Թուշէթ մըն էր, կամ «Ալլուէններու» եւ «Խոտկերներու ընկերութիւններ»։

Այս տարի Քլոզ մըն է, Նախկին Նախարար, ծերակուտական, Վէրսայլի ստորագիրներէն, որ գերեզմանին մօտ մնացած՝ կուգայ իր տուրքը վճարել վայելքներու կուռքին կայ օտին։

կամ տիկին Հանօ մը՝ իր խայտառակէտ չքախումբով ամէն դասէ մարդեր, ազնուականներ, թերթի տնօրէններ ու մտաւորականներ, մինչեւ սա փորձ Ընքթիլը, որ ժամանակակից ապականութիւնը խարազանելու իր անսպառ եռանդով, քիչ մնաց արժանանար Նոր փրկիչի փառակսակին։

Եւ ահա Լէոն փոլիէն, համալսարանի ուսուցիչ, խելօք ու ժուժկալ մարդ, որ մէկ ումպով 80 միլիոն կուլ կուտայ ի հաշիւ կառավարութեան եւ կը ստիպէ իր խեղճ աշակերտները, որ բառարաններու մէջ հարցական մը դնեն «պարկեշտութիւն» բառին քով։

Ու դրամատէր փառմանէն, գիրար վիրաւորող բժշկուհիներէն յետոյ, կան նաեւ բժիշկները, ապահովագրական ընկերութեանց սարսափները, որոնցմէ 15 հոգի ցարդ ձերբակալուած են։

Եւ եթէ պէտք է հաւատալ Նախարարի մը խօսքին, դեռ ծայրն ենք գայթակղութեան լինձուկին։

Անգին, Գերմանիոյ մէջ՝ անցեալ տարի Շթիննէսի զաւակն էր որ կ'ապշեցնէր աշխարհը։

Այս տարի դրամատուն մըն է որ 18 միլիոն կը շորթէ հրապարակէն։

Սպանիոյ մէջ, կը վխտան նման դէպքեր։

Իսկ Իտալիոյ մէջ, սակարանի շահագէտներու խմբովին ձերբակալման է որ կը ձեռնարկեն։

Ասոնք սակայն, երեւոյթին այն մասերն էին, որոնք իրենց խոշորութեամբ կը պոռթկան երկրին սահմաններէն դուրս ու կը դառնան միջազգային հետաքրքրութեան առարկայ։

Կան եւ փոքրերը որոնց սխրագործութիւնները իրարու կը յաջորդեն շարժանկարի արագութեամբ. բայց, տեղական սահմանափակ նշանակութիւն ունին կը գրաւեն թերթերու որեւէ մէկ անկիւնը եւ իբր լուր՝ արտածելի չեն։

Դրամախտի այս վերջին հետեւանքներու գործունէութեան դաշտը նեղ է։ Բայց շատ աւելի մեծ է անոնց թիւը։ Աղքատ երեւակայութեամբ մը օժտուած, բայց գերի՝ արագ հարստացման ըղձանքին, հազիւ թէ կարճ պահ մը կը գտնեն խանդավառուելու յաջողութեան յոյսերով։ Օրէնքը որ բոլորովին կոյր չէ, բանտի խցիկ մը կը բանայ անոնց ոսկի երազներուն առջեւ։

Բայց, արագ հարստացման ախտը կը շարունակէ գործել եւ անընդհատ վարակել ուրիշները։

Եւ հիմա որ գրեթէ ամէն զեղծարար կամ ոճրագործ քիչ մը կը ճանչնան օրէնքին իրենց վերաբերեալ մասը գոնէ, հանրութիւնը իրաւունք կ'ունենայ վրդովելու, կասկածով նայելու կրօնքներու եւ բարոյականներու ուժին, նաեւ անոնց զանազան պաշտօնեաներուն։

Բոլորովին անտեղի չէ սակայն այդ վրդովումը. ժողովուրդը ողջմտութիւն մը ունի որ չի խաբեր։ Ան կը տեսնէ թէ զեղծում, խաբէութիւն ու խարդախութիւն արոնք օրէնքին մէջ մտած են ու հոն կը մնան միջնադարեան պարզամիտ մարդու ըմբռնումով, այլեւս հասարակ արարքներ չեն։ Կրթութեան 20րդ դարուն մէջ, չի բաւեր թոյլ ու վատ նկարագիր ունենալ զեղծելու, խարդախելու եւ խաբելու համար։ Նոր օրերու զեղծումին տակ՝ իմաստութիւն կայ, խարդախութեան տակ՝ քիմիագիտութիւն, խաբէութեան տակ՝ օրէնսգիտութիւն, համալսարանական վկայականներ, երկար ու յամառ ուսումներու գինովը, տաղանդ, հմտութիւն եւ հնարամտութիւն։

Ոճիրը այլեւս բնազդական, հում կոպտութեան արդարացումը չունի։ Կրթուած է, գիտականացած, թուաբանական հաշուածի շրջան մը ստեղծելու չափ։ Անապահովութիւնը իջած է լեռներէն վար ու տեղաւորուած՝ մեծ քաղաքներու ամէնէն ուրախ թաղերուն մէջ։ Ու ոտքի դանդաղութեամբ կամ ձիու վազքով չէ որ կը շարժի այլեւս. Այլ եթէ ոչ օդանաւով, առնուազն ինքնաշարժ հեծանիւով ու կառքով։ Ու միայն դաշոյնով կամ ատրճանակով չէ որ կը գործէ։ Գիտութիւնը անոր տրամադրութեան տակ դրած է միջոցներու ճոխ զանազանութիւն մը։

Այս երեւոյթին հանդէպ, ժողովուրդին վրդովումը կը սաստկանայ նաեւ անով, որ ոճրագործը այլեւս, բացառաբար տգէտ, անտաշ ու նախնական արարած մըն է։ Ընդհանրապէս, միջակէ մօտ կրթութեան տէր անձեր են, որոնց արարքները՝ թերթերու «զանազանք»ի բաժնէն դուրս չեն ելլեր։ Բայց իրենց թիւով եւ այլազանութեամբ երբ կուգան բարդուիլ մատնանշելի. շրջանակներէ բխած գայթակղութեանց վրայ, կը դառնան բացառաբար ուշագրաւ, իբրեւ նոր օրերու ընկերային երեւոյթ։

Վիճակագրութեան դիմելու պէտք պէտք չկայ։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը կը բաւէ հաստատելու թէ՝ յետպատերազմեան շրջանը ամէն օր կ'արձանագրէ բարքերու անկման եւ բարոյական ապականութեան փաստեր։

Պատճա՞ռ։

Ալ պոլիտիկոսը կը միտայ ծայրայեղ ձախին, ապականութեան սերմերը փնտռելու համար հանրապետական ու ռամկավար վարչաձեւին մէջ։ Համբաւաւոր հոգեբան մը Դժ. Փիեր Վաշէ կամքի տկարութիւն կը տեսնէ։ Ուրիշը կը մատնանշէ հաւատքի թուլութիւն։ Աշխարհիկ բարոյագէտը զայն կը մեկնաբանէ թերի կրթութեամբ. իսկ ընկերվարականը՝ աշխատանքի եւ վայելքի հակադրութեամբ, հարստութեան անհաւասար բաշխումով, դասակարգերու գոյութեամբ եւ անոնց բարոյական հետեւանքներով։

Բոլորը իրաւունք ունին ու բոլորն ալ կը սխալին սակայն իրաւունք ունին, երբ հարցը որ բազմերես է, կը դիտեն մէկ կողմէ։ Կը սխալին, երբ մեկնելով միակ տեսակէ մը, արմատական լուծում մը չէ որ կը բերեն։

Ոճիրը ծնաւ ու պիտի ապրի մարդուն հետ, իբրեւ հաւաքական կեանքի անխուսափելի անպատեհութիւններէն մէկը։ Բազմաթիւ են անոր պատճառները, ժառանգական, բնախօսական, ընկերային, տնտեսական. վերցուցէք մէկը՝ պիտի մնայ ու աճէ միւսը։

Բայց եթէ պահպանման բնազդը մարդը դարձուց ընկերական, նոյն այդ բնազդն է նաեւ որ զայն կը դարձնէ բարոյական, անոր պարտադրելով հպատակութիւնը ընդհանուր բարքերուն։ Կը նշանակէ թէ բարոյականը ընկերայնութեան սկզբունքներու կիրարկումն է։ Անհատը ուրեմն, երբ իր կողմէ կ'ենթարկուի անոնց, միւս կողմէ ընկերութեան կը մնայ ինքզինքը կազմակերպել այնպէս մը, որ անհատին տայ բարոյազրկման նուազագոյն առիթն ու դրդապատճառը։

Հոս է սակայն արդի ընկերութեան ամէնէն փտուկ թելը։ Ան քարոզէ բարձրագոյն, գերմարդկային բարոյական մը, ու կը կիրարկէ՝ ինչ որ կը համապատասխանէ դասակարգի մը շահերուն միայն։ Ան պատուիրէ «չունեցողին տալ՝ ունեցածդ կէսը»։ Բայց արտադրութեան ամբողջ բերքը կը մենաշնորհէ։ Ան թելադրէ «սիրել ուրիշը իր անձին պէս»։ բայց ցեղէ ցեղ կը կանգնեցնէ ատելութեան պատուարներ։ Սպանութիւնը կը պատժէ սպանութեամբ։ Բայց բանակներ կը հանէ բանակներու դէմ։

Զարհուրելի հակասութեանց ամբողջութիւն մըն է այդ բարոյականը, որ փոխանակ զսպելու մարդուն հակընկերային բնազդները, անոր մէջ հաստատած է խաբրու, զգացումներու եւ ըմբռնումներու հակամարտութիւն մը, ծփուն, անհաւասար, դիւրաբորբոք հոգի մը։

Այս բազմերես բարոյականով սնած մարդը՝ բնական է որ անպատիժ չպիտի վերադառնար չորս տարուան պատերազմէ մը, ուր գրեթէ վայրագ հաճոյքով, հեշտագին գինովութեամբ, սանձարձակ ասպարէզ պիտի տար իր կենդանական կոպտութիւններուն։ Հակառակ բոլոր կրօնքներուն եւ բարոյականներուն, պիտի սպաննէր պարտականութեան ըմբռնումով, պիտի քանդէր ու կողոպտէր արդար սկզբունքի մը հպարտութեամբ. եւ երբ դադարի պահը հնչէր, պիտի վերադառնար խոխոր իրաւունքովը մէկու մը՝ որ մահէն հազիւ ազատած, նորէն կը պատրաստուի մահուան երթալու...

Ու ջղային խիստ ու երկարատեւ պրկումէ մը յետոյ, երբ դառնար խաղաղութեան կեանքին, անշուշտ թուլցումը չպիտի ունենար հակազդելու։

Պատերազմը ուրեմն, պարզապէս եկաւ յստակօրէն երեւան հանելու եւ ցոյց տալու դիմակաւոր ապականութիւնը, որ գաղտնօրէն կը գործէր հոգիներէն ներս։

Երեւոյթը այսպէս բացատրելէ յետոյ, յստակ է մարդը նախ պիտի հաստատէր սնանկութիւնը բարոյական ու կրօնական բոլոր վարդապետութիւններուն եւ յետոյ, խօսքը պիտի տար ընկերվարականին որ ըսէ

«Արդի ապականութեան տնտեսական միակ լուծումն է ընկերվարութիւնը, որ պիտի կրնար չարիքը իջեցնել իր նուազագոյն համեմատութեան։ Անով է որ քաղաքակրթութիւնը պիտի գտնէ բարոյական հիմ մը, որ մարդուն եւ ընկերութեան տայ ապրելու հպարտ ապահովութիւնը»։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԽԵՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ԲՈՒԺԵԼԻ Է

Հանրային կարծիքը եւ նոյն իսկ բժշկական աւանդութիւնը կ'ենթադրէին թէ մտագարութիւնը, յիմարութիւնը իր զանազան ձեւերուն մէջ անբուժելի են։ Այս սխալ կանխակալ գաղափարը պատճառ եղած է որ դարերով մտային հիւանդները կրեն աներդար, տեղաւի վերաբերում մը ընկերութեան կողմէ։ Ասոնք պարզապէս նկատուած են անզգայ, անբանացած անասուններ զորս պէտք է մեկուսացնել, խցարգիլել եւ ի պահանջել հարկին՝ զանակոծել։ Յիմարանոցները տանջարաններու վերածուած էին, ուր նետուող մտագար մը այլ եւս դատապարտուած էր հոն սպառելու։

Ներկայիս ըմբռնումները փոխուած են։ Խենդը մը հիւանդ մըն է՝ որ կը կարօտի լուրջ հոգածութեան եւ դարմանական յարմար խնամքներու։ Յիմարութեան բոլոր հետեւանքները՝ կատաղութիւնը, զառանցանքը, մոլորութիւնը, մելամաղձոտութիւնը, ոճրային հակումները՝ հիւանդութեան մը ախտանշաններն են, որոնց համար ենթական ամենեւին պատասխանատու չէ. խենդը մը պատիժէ աւելի դարմանումի պէտք ունի։

Այս նոր ըմբռնումները, որոնք յիմարաբաններու փորձերով կը հաստատուին օրէ օր, իբրեւ գործնական հետեւութիւն մտային բժշկութեան՝ տուած են նոր ուղեգիծ մը։

Նախ մտային հիւանդութիւնները կանխարգելի են. հետեւաբար մտային հոգեկան առողջապահութիւն մը նոյնքան օգտակար է ամէն մարդու համար, որքան ֆիզիքական առողջապահութիւն մը։

Երկրորդ մտային հիւանդութիւնները մասամբ բուժելի, մասամբ բարւոքելի, մասամբ ալ ենթակայ են կայունացումի.

Մտային առողջապահութիւնը, եւ ի մասնաւորի հոգեկան կանխազգուշութիւնը կը սկսի օրօրոցէն եւ նոյն իսկ անկէ առաջ։ Անիկա կոչ կ'ընէ ծնողքներուն պատասխանատուութեան եւ խղճմտանքին, որպէս զի ժառանգականութիւնը չըլլայ դատակնիք մը, այլ օրհնութիւն մը։

Մտային առողջապահութիւնը կը ձգտի վերանորոգել ներկայ դպրոցական ամբողջ սիստեմը, որ երբեք համապատասխան չէ տղայոց հոգեկան զարգացումին եւ տարրութեան։ Բազմաթիւ ճակատագիրներու քայքայումը, վրիպած տիպարներու յաճախանքը վերագրելի է սխալ հասկցուած կամ անյարմար դաստիարակութեան մը։

Ու անոնցմէ զատ մտային առողջապահութիւնը պատանեկան տարիքէն իսկ. դպրոցի կամ արհեստանոցի մէջ կը ջանայ հետազօտել պատանի մարդուն խառնուածքը, անոր տկար կողմերը եւ ժառանգական ծածուկ թերութիւնները, եթէ կան։ Երեւան հանել ենթակային դրական եւ բացասական հակումները կը նշանակէ մարդուն ճանչցնել ինքզինքը, որպէս զի ան ըստ այնմ կանոնաւորէ իր կեանքը, իր զգացումները, իր անդորրութիւնը, իր ասպարէզը, իր զգացական-իմացական ապրումները։

Ահա ընդարձակ ծրագիր մը որ այնքան բազմակողմանի շփումներ ունի ընկերային, ֆիզիքական, հոգեբանական հարցերու հետ

Մտային զանազան հիւանդութեանց բուժումն ալ ինքնին, ինչպէս ըսինք, արդի բժշկականութեան հաւատամքի մաս կը կազմէ։ Հիւանդէ հիւանդ ապաքինումի հաւանականութիւնը կը փոխուի անշուշտ, նայած թէ ենթական որքան բռնաւոր է ժառանգական թերութեամբ, կամ հիւանդութիւնը որքան տեղաւորուած եւ հինցած է։ Այս պարագային ալ բուժումը նոյնքան ապահով եւ հիմնական կրնայ ըլլալ որքան կանուխէն ախտը երեւան բերուած ըլլայ, որովհետեւ ֆիզիքական հիւանդութիւններու նման մտային հիւանդութիւններն ալ ժամանակին հետ կը կնճռոտին զանազան ախտագին բարդութիւններով։

Օրկանական պատճառներու վերագրուած մտային հիւանդութիւնները. որոնք կապուած են ֆիզիքական բացորոշ յետամնացութեան մը հետ, ամէնէն յամառներն են թերեւս, որ յարմար չեն արմատական բարւոքումի մը։ Բնածին ապուշութիւնը, պակասամտութիւնը հետեւանք է տղուն ուղեղի, օրկանիսմի այլասերումին։ Սաղմնաւորութեան շրջանին իսկ անոնց կազմը այլանդակուած է. գլուխնին մեծ, կմախքնին տձեւ, անոնց աճումը կ'ընթանայ անբնական դանդաղութեամբ։ Ասոնք կարելի է բաղդատել բնածին կաղերու կամ հաշմանդամներու հետ։ Այսուհանդերձ ներկայ բժշկութիւնը վերջնականապէս լքած չէ զանոնք։ Ցուցնուած է որ ներքին կարգ մը գեղձերու, այսպէս վահանակերպ գեղձի (թիրոիտ), սերմնային գեղձի կարգ մը ներարկումներ տարօրինակ յեղաշրջումներու ծնունդ տուած են այդ պակասամիտներուն քով։ Կարելի է հետեւցնել ուրեմն որ եթէ անոնց աճումը խանգարուած է, ատոր պատճառը անպայման անբաւականութիւնն է այն ներսահոս գեղձերուն, որոնք կը կանոնաւորեն մեր ընդհանուր սննդառութիւնը եւ կենսական հաւասարակշռութիւնը։

Օրկանական թունաւորումի վերագրուած մտագարներ (ալքոլամոլներ, մորֆինամոլներ, թմրանամոլներ) ամէնէն աւելի դիւրութեամբ բուժելիներն են։ Կը բաւէ հսկողութեամբ, մեկուսացումով եւ կազդուրիչ հանգիստով եւ սնունդով մաքրագործել այն թոյները, որոնցմով մտագարներու մարմինը յագեցած է։ Թոյնին հետ միասին կ'անհետանան բոլոր մտային անհաւասարակշռութեան ախտանշանները։

Խառնուածքով մտագարները — որոնք յիմարութեան ամէնէն անբացատրելի երեւոյթները կը ներկայացնեն — այնքան դիւրագգայ են դարմանումի ճիգերուն առջեւ, ամէնէն յուսահատական պարագաներուն առջեւ մտային բժշկութիւնը չանձրկիր։

Բոլոր այն ձմանխաք...
նարան սեւեռուն գաղափ...
վախերու, կասկածներու, ...
կատաղութիւններու եւ ...
բերութիւններու հակամէ...
դերը կը կրեն ոչ թէ ...
ակներեւ խաթարում ...
խառնուածքի հիւանդագ...
տում մը, որ հետեւանք ...
ռանկաւան ազդակներու ...
յաճախ անոնք կը վայելէ...
թերի առողջութիւն մ'որ...
ներդաշնակ գործունէութ...
հիմնուած. ի՞նչ բան խախ...
է անոնց քով, դժուար ...
չէ։

Բայց կասկած չի վե...
ապրելակերպը, սնունդի ...
մի, հանգիստի որոշ պա...
ընդունակ են կանոնաւոր...
կարգի թոյլ խառնուա...
ջղային հաւասարակշ...
խանքը գտնել է ...
վայրը, որուն յարմա...
էակները միջավայր...
զումի. ջղային սպառու...
քին տագնապներու ...
վերածուած ըլլան իրենց...
գոյնին։

Եթէ հիւանդութիւ...
տարուած խոզութիւն ...
կութիւնը ի վիճակի է ...
կան կամ գեղաբանակ...
ջոցներով չէզոքացնել...
նոպաները եւ կամ սաստ...
ները։ Կրահոս գեղձերո...
րով ներարկումներն ալ ...
անփոխարինելի են։ Ասոն...
ւասարակշռուած ...
համապատասխան...
թեամբ եւ ինքնաշխատ...
րով կարելի եղած է ...
կեանքի վերադարձնել ...
տասնեակ տարի մը ...
մտային անհաւասարակշ...

Պիտի մնան անշուշտ ...
թիւ մտագարներ, որոնք ...
յամառօրէն պիտի ...
բուժումի ամէն փորձի ...
սերները ընկերութեան մէ...
ները մնալու չեն երբեք ...
նոցներու դաժան արգել...
մին փոխարէն, անոնք ...
աշխատանքի յարմար ...
մը մէջ. պարզ, մեքեն...
յոյլ գործունէութիւն ...
ւելին, բայց բաւական ...
րութիւնը կարենայ ...
եւ այդ մարդկային ...

Ահա այս քանի ...
նօթերը — որոնք ...
կան ոչ մէկ յաւակ...
կրնան ունենալ — բայց ...
ցոյց տալու թէ ինչ ...
շնչուած է արդի բժշկու...
մնայ յուսալ որ հանրայ...
ալ փոխէ իր դատումը ...
բումը բնութեան այդ ...
ռանցներուն հանդէպ։

Փ. ՍԵՆ...

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ...

ԷՏԻԼՖԻՅԵԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱ... ՔԱՆԴՈՒՄԸ

Աղեքսանդրիոյ Լա... Թելթը կը գրէ.

Պէյրութ, Էտիէֆի...
կողքին կը գտնուի հայ ...
կայան մը, բաղկացած ...
փայտեայ տնակներէ, որ...
կը բնակին օրը օրին ապր...
գիւ շարժուան 3 ...
Թշուառ հայ գաղթակա...

Գետինը, որուն վրայ ...
են այս տնակները, ...
Էլիաս Փէարա անուն անձ...
իր հողին պէտք կ'ունենայ ...
խորհի պարպել ...
յերէն, առանց սպասելու ...
փոխադրուելու՝ իրենց ...
պարանը որ Ազգերու ...
թեան միջոցներովը ...
Այս նպատակաւ, ...
ջոկատ մը եւ 100ի ...
գիններով եւ այլ ...
կնուած՝ փլուցող ...

...կլուխը անցած. ժէարա կը յար-ձակի գաղթակայանին վրայ, որուն այրերը գործի գացած էին եւ միայն կիներ ու տղաքներ կը գտնուէին հոն։

Եւ անմիջապէս կը սկսի կոտորման աշխատութեանց կի-ները եւ տղաքը կը խմբուին ան-միջապէս պաշտպանելու համար իրենց տնակները։ ժէարա կը յարձակի կին մը եւ ասիկա ազ-դանշանը կըլլայ կռուի։ կիներ եւ տղաքներ վայրագօրէն կը ծեծ-ուին։

Մինչեւ որ ընդհ. գաւառապե-տութիւնը կը միջամտէ, արդէն իսկ 20 անձեր քանդուած եւ 10 կիներ վիրաւորուած էին, բա-ւական ծանրապէս, իսկ ուրիշ կիներ հիւանդանոց փոխադրուած են. անոնց վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ԿՈՐՆԹՈՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Աթէնքէն կը հաղորդուի թէ Կորնթոսի երկրաշարժի կոմի-տէն յատկացուցած է 150 հազար տրախմի շինուածանիւթ տրա-մադրել Կորնթոսի հայ գաղթա-կաններուն, պայմանով որ ա-նոնք կարենան իրենց շինելիք տուներուն գետինը գնել իրենց միջոցներով և սեփականութեան վաւերաթուղթը ներկայացնել։ Գետինի մը գնումին իբր կանխավճար անհրաժեշտ նկատ-ուած 10 հազար տրախմի գու-մար հայթայթուած է Ազգ.Վար-չութեան՝ ամերիկեան եւ հայ-կական շրջանակներու մօտ կա-տարած դիմումներուն շնորհիւ և ըստ այդմ պիտի տրամադրուի ար-կածեալներուն փոխատուութեան ձեւով։ Այս առթիւ շնորհակալու-թեան գիր պիտի գրուի Մ. Թէր-պոյեան եւ Տօքթ. Մարտինի։

ՑԱՆ ՈՒ ՑԻՐ ՀԱՅԵՐ

Սուրիոյ քէլ Ամէլ գիւղին մէջ 5 տարիէ ի վեր 25 հայ տնուոր-ներ կան ընդհանրապէս Ուրֆայի Կարմուճ գիւղէն։ Հողը կը պատ-կանի վերջերս մեռած աշիրա-թապետ Հաջիմ...ի..գ.ներբերո-րին մէկ չորրորդէն մինչեւ մէկ ութերորդը կուտան հողատէրին։ ...պրոց մը ունին մէկ վարժուհիով եւ 3[illegible] աշակերտով։

Ըստ նոյն գիւղը ունի 12 տնուոր կարմուճցի եւ նոյնքան ֆէլլահ-ներ, բոլորն ալ հողագործ։

Խոպէթ էլ Ըրթի մէջ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը պահէ որ-բանոց մը, 15 սենեակէ բաղկա-ցած, եւ շատ բարեկարգ եւ փա-...պայմաններով։

Գիւղին մէջ կան 30 հայ տնուոր, բոլորն ալ հողագործ։ Ազգերու Դաշնակցութեան ներ-կայացուցիչ Միս Եփէ բոլորն ալ տրամադրած է ընդարձակ հող, լծկան եւ հողագործական գոր-ծիքներ, որով բոլորն ալ ինքնա-բաւ դարձած են։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 30ին Պոլսոյ մէջ բացումը կատարուեցաւ թուրք տպագրական ցուցահանդէսին որ կազմակերպուած է Թուրքիոյ մէջ տպուած առաջին գործին երկուհարիւրամեակին առիթով։

Ազգային Ընկերակցութեան նախագահ եւ Կիրասոնի երես-փոխան Հազըմ Թարիգ պէյ ճառ մը խօսելով, պատմականը ըրաւ թուրք տպագրական շարժումին եւ ըսաւ.

— Թուրք ազգը իր հայրենա-կից տարրերէն 250 տարի յետոյ է որ տիրացած է իր ու-րոյն տպագրութեան։ Ճիշդ է որ արտասահմանի մէջ արաբերէն գրերով գրքեր տպուած են, բայց Թուրքիոյ մէջ 200 տարի ա-ռաջ միայն տպագրութեան ձեռ-նարկուած է, շնորհիւ Տամատ Իպրահիմ փաշա Միւթէֆէրրի-քայի։

Անոնք Թուրք տպարանա-տէր եւ «Սէրվէթի Ֆիւնունի» հրատարակիչ Ահմէտ Իհսան պէյ Թուրք հին տառերու (արաբե-րէն) Պէրնիր Թերութիւնները թուելով ըսաւ.

— Թուրք տպագրական գի-րերը նախապէս 2700 կտորէ կը բաղկանային, յետոյ բարե-փոխուելով 1800 կտորի. իսկ 25 տարի առաջ ալ վերջին բա-րեփոխութեամբ մը՝ 600 կտո-րի վերածուած են։ Իսկ ներկա-յիս լատին տառերը 28 կտորէ կը բաղկանան։ Այս պատկերին առջեւ աւելորդ պիտի ըլլար նոր տառերու տպագրական առա-ւելութիւնները թուել. մէկ խօս-քով արաբերէն տառերը ապե-րախտ էին, փրկուեցանք»։

Ահմէտ Իհսան պէյ այս առ-թիւ հետեւեալ դրուագը պատ-մեց.

«Սուլթան Մէճիտ իր մօտ կը կանչէ ձուլիչ տպագրիչ Միւ-հէնտիսեան էֆէնտին եւ կը պահանջէ որ բարեփոխէ Թուրք տպագրական տառերը։ Պըլուխ հանելու համար այս գործը, Սուլ-թան Մէճիտ սենեակի մը մէջ կ'արգելափակէ Միւհէնտիս-եանը, որ երկուքուկէս տարի այսպէս արգելափակուած վի-ճակի մէջ ճիգ թափելով կը յաջողի 2700 կտորի վերածել Թուրք տպագրական տառերը։ Այս յաջողութեան վրայ, Սուլ-թան Մէճիտ մասնաւոր կերպով պատրաստել տուած «Մէճիտիէ» պատուանշանով կը վարձատրէ Միւհէնտիսեանը։

Ցուցահանդէսին մէջ ցու-ցադրուած են զանազան գործեր, ինչպէս 1666ին տպուած Թուր-քերէն տառերով աւետարան մը, 1733ին Հալէպի մէջ տպուած գիրք մը, ինչպէս նաեւ Արապ-եան էֆ.ի «Թալիք» գիրով տպուած մէկ բառարանը։

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Մինչեւ հիմա ժողովրդական վարժարանները անկանոն կեր-պով յաճախողները այս ամ-սուան վերջը քննութեան պիտի ենթարկուին, ու երկրորդ շրջա-նին դասերուն ներկայ գտնուե-լու պարտաւոր պիտի ըլլան։ Ար-ձանագրուելէ յետոյ բնաւ վար-ժարան չյաճախողներուն ագ-դարարութիւն պիտի ըլլայ։ Նաեւ անկանոն յաճախողներն ալ ոս-տիկանութեան կողմէ պիտի հրաւիրուին դպրոց երթալ։ Իսկ եթէ արձանագրուածները դար-ձեալ չյաճախեն վարժարան, իբր օրինազանց պիտի հետա-պնդուին։ Անոնց պատիժն է թե-թեւ բանտարկութիւն կամ տու-գանք։ Կիները կանոնաւորապէս կը յաճախեն։ Նոր տառերու ուս-ման երկրորդ շրջանին մէջ պի-տի ընդունուին նախապէս ար-ձանագրուածները, որոնք դպրոց չեն յաճախեր, տեղ չըլլալուն համար։ Յետոյ Գ. շրջան մը պիտի բացուի։ Մասնաւոր դաս առնողները քննութիւն պիտի անցնին։

Գ. ՈՒՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍՈՖԻ ԿՏԱԿԸ

Վերջերս Պոլսոյ մէջ մեռաւ ժամագործ-ի ծանօթ վաճառական Պ. Դաւնիկ Սարգիսով։ Հան-գուցեալը մեռնելէն առաջ փա-փաք յայտնած է 15.000 ոսկ. ոսկի կտակել Ազգային հիւան-դանոցին։

ՄԱԳՆԻՍՈՖՈՆ ԵՒ «ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ը

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկու-թիւնները.

«Նոր - Ջուղայի ազգային դպրոցներու Նոր Տարուան երե-կոյթի ժամանակ, տեսուչ Սա-յեան Մելիք Շահնազարեանը ար-գիլեց որ երգեցիկ խումբը Մեր Հայրենիքը երգէ։ Հանդէսին ներ-կայ էր նաեւ թեմական Առաջ-նորդ Մեսրոպ Արքեպ.ը։ Հան-դէսը վերջանալէ յետոյ, հասա-րակութիւնը ոտքի ելաւ եւ բարձր ու միահամուռ ձայնով երգեց Մեր Հայրենիքը, որուն ի լուր Առաջնորդ Մեսրոպ Արք. եպիսկոպոսը վրդովուած հեռա-ցաւ։ Այս միջադէպին յաջորդ օրը, Յունուար 1ին առաջնոր-դարանին մէջ Նոր Տարուան առթիւ շնորհաւորութեան ընդու-նելութիւն կար։ Հասարակու-թեան մեծապայն մասը Առաջ-նորդի այդ ազգը վարմունքէն զզուած, բոյկոտի ենթարկեց զայն եւ շնորհաւորութեան չգնաց։

Առաջնորդը ինքն ալ զգաց իր սխալ եւ հակաժողովրդական արարքը եւ քարոզի ժամանակ տեսակ մը զղջման խօսքերով կարծես խոստովանեցաւ սխալը. բայց արդէն ուշ էր։ Սա ալ ը-սենք, որ ցարդ Մեսրոպ արք-եպիսկոպոսը ուր որ երթար բոլ-շեւիկեան թմբուկ կ'ածէր եւ եւ խորհրդային Հայաստանը կը ներկայացնէր իբրեւ «երկիր դրախտավայր»։ Սակայն իր յիշեալ քարոզին մէջ ան շատ վատ ու յուսահատական խօսքե-րով ներկայացուց Էջմիածնի ներկայ բարոյական ու տնտե-սական ծանր վիճակը եւ ան-նպաստ խօսքեր ըրաւ Հայաս-տանի կացութեան մասին։ Չենք գիտեր սակայն թէ այդ խօս-քերը որքա՞նց էին թէ երե-սանց։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐԸ

Յունուար 24էն ի վեր, ընտրա-կան նոր ցանկերը հրատարակուած են Անգլիոյ մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով, ցանկերուն վրայ նշա-նակուած են 21-30 տարու կիները։ Ցարդ, 21էն վեր այրերը եւ 30էն վեր կիները միայն իրաւունք ունէին քուէարկելու։

Աշխատաւորական կուսակցու-թեան ջանքերուն շնորհիւ էր որ կիները ստացան այդ իրաւունքը։ Իրենց ընտրական պայքարին հա-մար, ընկերվարական կիները ըն-դունած են Աշխատ. կուսակցու-թեան ծրագրին հետեւեալ կէ-տերը.

1.— Այրի կիներու եւ որ-բերու տարեթոշակին բարելա-ւումը։ 2 — Օժանդակութիւն եւ բժշկական օգնութիւն կիներու յղութեան շրջանին մէջ եւ մա-նուկներու օգնութեան մէջ՝ բա-րեփոխումներ։ 3 — Աշխատանքի արկածներէն յետոյ, վիրաւոր-ներու եւ անկարներու թոշակնե-րուն յաւելումը։ 4 — Ցերեկ յա-ճախ պարտէզներ եւ մանկատու-ները շատցնել։ 5 — Դպրոցներու մէջ, աւելի լուրջ եւ յաճախակի բժշկական հսկողութիւն։ 6 — Բանւոր բնանիքներու համար, աժան բնակարաններու կառու-ցում։ 7 — Կարգ մը տուրքերու ջնջում։ 8 — Աշխատանքի հայ-թայթում այր թէ կին գործա-ւորներու յաւելում օրավարձքե-րու եւ գործածութեան պարագա-յին՝ աւելի բարձր օգնութիւն։

** Նոր ընտրութիւններուն մէջ, ազատականները պիտի պահեն իրենց անկախութիւնը։ Ազատա-կանդեկավարները ամէն առթիւ կը ձգեն իրենց կուսակցութեան գիրքը եւ կը հաստատեն թէ որ եւ է պարագայի մէջ, ազա-տականները համաձայնութեան չպիտի գան ուրիշ քաղաքական կազմակերպութիւններու հետ։

Ընտրութիւններու մէջ, եթէ յաջողութիւն գտնեն, իրենց նշա-նաբանը պիտի ըլլայ.— Կառավա-րել մինակ կամ ծալ ընդդի-մադիր։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ փա-րիզի եւ ճարաւ-արեւելքի ախոյ-եան խումբերուն (Club Français — F. C. de Sète) բաժակի մրցումը Stade Buffaloի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ։ Օրեր առաջ փարիզի գրեթէ բոլոր թերթերը երկար սիւնակներով կ'իմացնէին մրցման մեծ կարեւորութիւնը եւ կոչ կ'ընէին ժողովուրդին ներ-կայ գտնուելու այս աննախըն-թաց մրցման. իսկապէս մրցումը խիստ հետաքրքրական էր։ ժամը 2,30ին երկու խումբերն ալ դաշտ իջան ժողովուրդին խանդավառ ծափերուն մէջ։ Ա. կիսախաղին փարիզի խումբը իր նուրբ խա-ղերով քաւական նեղեց հակառա-կորդը բայց չկրցաւ նշանակել։ Նախ ճարաւի խումբն էր որ ա-նակնկալօրէն յաճեցաւ առաջին նշանակէտը։ Բ. կիսախաղին ըս. կիզբը փարիզի խումբը իր ամ. բողջ կազմով սկսաւ յարձակո-ղական, ուրու ընթացքին Սարգիս Կարապետեան օրինաւոր կերպով հակառակորդ բերդապահին վրայ յարձակելով առիթ տուաւ իր ընկերոջ նշանակելու հաւասարե-ցուցիչ կէտը։ Ասկէ վերջ երկու կողմերն ալ բուռն ջանքեր ըրին յաղթանակը խլելու բայց անկա-րելի եղաւ. երկու խումբերուն պաշտպանողական գիծերը լաւ կը գործէին։ Մրցումը վերջացաւ 1ի դէմ 1ով։

Ըստ բաժակի մրցման օրէնք-ներուն, տասը վայրկեան դադա-րէ վերջ, երկու խումբերն ալ կրկին դաշտ ելան եւ կէս ժամ տեւող յաւելուածական խաղար-կութիւն մը ունեցան։ Հոս եւս կարելի չըլլալով նշանակել, դա-տաւորը վերջացուց խաղը երկու կողմերն ալ հաւասար ճռչա-կելով։

Հայ մարզիկ Սարգիս Կարա-պետեան, որ կը մասնակցէր փա-րիզի ախոյեան խումբին, նշանա-կելի խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Մրցումէն առաջ ֆրանսական «ԱՕՏ» եւ «Էքսէլսիօր» թերթերը հայ մարզիկին նկարը դրած էին գովասանական տողերով։

∴ Փարիզի եւ ճարաւ-արեւել-քի ախոյեան խումբերուն մրցու-մին արդիւնքը անորոշ մնալուն պիտի կրկնուի Մարտ 3ին Մար-սէյլի մէջ։

∴ Այս մրցումին ներկայ էին քսան հազար հոգի. ընդհ. հա-սույթ գոյացած է 130.000 ֆր.։

Երկու ամիս առաջ փարիզի եւ [illegible] ներկայացուցիչ խումբերու մրցման ընդհ. հասոյթը եղած էր 104,000 ֆր. իսկ հան-դիսատեսներուն թիւը 15.000։

∴ Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենան փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերու վերջին ախոյեանական մրցումները։ Այս առթիւ Club Français ի խումբը պիտի մրցի Racing Club ի դէմ Buffaloի դաշտը։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՄԱԳՆԻՍԱՑՆԷ ՆԻ ԿԸ ԿՈ-ՂՈՊՏԷ — Թերեւս առաջին ան-գամն է որ գող մը կը հիպնոսացնէ իր զոհը, զայն կողոպտելէ առաջ եւ այսպէս, նոր եղանակ մը կը մտցնէ արհեստին մէջ։

Դէպքը տեղի ունեցած է Նի-սի մէջ։ Իտալացի բանուոր մը, անցեալ օր փողոցին մէջ կը հան-դիպէր անծանօթի մը, որ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր հայրենա-կից եւ զայն կը հրաւիրէր գա-ւաթ մը գարեջուր պարպելու միասին։ Դրամ մօտակայ սրճա-րան մը։ Սեղանին շուրջ, բանուորը անորինակ անհանգստութիւն մը զգաց. իր հայրենակիցը շեշտակի եւ անքթիթ իրեն կը նայէր։ Մար-դը իր գործը կը կատարէր. կը մագնիսացնէր իր հայրենակիցը եւ երբ նշմարեց թէ իր ազդե-ցութիւնը գործած է, ոտքի ելաւ, բանուորը փոխանակ իր գործին երթալու, կարծես շղթայուած ըլ-լար անծանօթին, կը հետեւէր ա-նոր։ Այս կերպով գացին, մինչեւ Նիսի ջուրի ընկերութեան կեդ-րոնը, ուր կ'աշխատի իտալացին, հոն գնաց իր հաշիւը գանձելու, բայց այդ միջոցին, մտքին մէջ տեղաւորուած էր այն գաղափարը թէ հայրը ծանր հիւանդ է. դրա-մի կը կարօտի թէ պէտք է օգ-նել անոր։ Խորգութիւնը սակայն այն է որ հայրը շատոնց արդէն մեռած է։ Իր հաշիւը մաքրելէ յետոյ, բանուորը գնաց նամակա-տուն, գանձելու համար՝ խնայո-ղական սնտուկին յանձնած 6 հա-զար ֆր.ի գումարը։ Այս գործն ալ տեսնելէ յետոյ, երկուքը մէկ մտան սրճարան մը։ Հոն, անծա-նօթը չորս ծալլբերեն իրարու կպց-ուած թղթկինակ մը յանձնեց ի-տալացին։ «Դրամը մէջն է ըսաւ, դուն կեցի՛ր, ես հիմա կուգամ»։ Ու մեկնեցաւ։ ժամեր յետոյ, երբ բանուորը սթափեցաւ եւ թղթ-կինակը քակեց. մէջը թուղթի կտորներ միայն գտաւ։

ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՑ ԲՌՆՈՒԱԾ— Փոնթէնէ Թաղապետութեան քար-տուղարին կը ներկայանար մէկը. բժիշկի մը գրաւոր յանձնարարու-թեամբ, նպաստ խնդրելու։ Պահ մը առաջ ալ նոյն բժիշկը հեռա-ձայներ էր իր յանձնարարութիւնը։ Քարտուղարը սակայն կասկածներ ունեցաւ եւ խնդրեց նպաստընկալէն որ իր անունն ու հասցէն գրէ ու նըշ-մարեց որ բժիշկին յանձնարարա-կանն ալ նոյն գիրով էր գրուած։ Հեռաձայնեց բժիշկին որ ամէն ինչ հերքեց։ Նպաստընկալը որ կեղ-ծեր էր, ձերբակալուեցաւ։

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 4

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳՒՈՐ.— Մեզի բարեկամ էր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Այո՛, բայց ...մարդուն սիրտը հով է, չես գիտեր ի՛նչ կը փչէ։

ԹԱԳ.— Ձանձրացանք ենթադրութիւններով. ժամանակ շատ պիտի ունենանք խօսելու. փրկուեր ենք. ուրախանանք եւ սպա-սենք հանդարտ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ. — Այդ պատանիի է որ կը խօսէ գիս։

ԹԱԳ.— Մեծ է Աստուած։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ. Սակայն հեռու, չի տեսներ...։ Հը՛...։ Հիմայ որ դուրս բանալ. ի՞նչ պիտի ընենք...։

ՇԱՔԷ.— Հա՛յր, ի՞նչ կը փորձաք աղջիկը։

ԹԱԳ.— Ոչի՛նչ, աղջի՛կ, կը խօսինք օրուան վրայ։

ՇԱՔԷ.— Ինծի այնպէս կուգայ թէ՛ մութ կէտ մը կայ որ ձեզ կը տանջէ.

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ի՞նչ կայ պայծառ որ ոեւ է մութ կարենայ մեզ աւելի տանջել։

ՇԱՔԷ.— Մեզմէ բան մը կը պահէք.

Յ. ԲԱՐԹԱՄ. - Դէպքերուն մեզի չափ դուք ալ տեղեակ էք. կը տեսնէ՞ք. մէկը միւսէն աւելի վատ որ ուզուի ծածկել։

ՄԱՔՐ.— Դուն քէչ մտածում մը ունիս որ կը սկսի քեզ տան-ջել, մա՛րդ. երէկ՝ երբ կը պատրաստուէինք աքսորի, աւելի կո-րովի էիր. այս փրկութիւնը չուրախացուց քեզ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ի հարկէ, ի՞նչպէս ուրախանալ. նայէ շուրջդ. ի՞նչ չէնք էր որ կը փլի. կեանք մը կար սա քաղքին մէջ. շէն, ժպտուն, խանդավառ միջնոց մը կարծես, աշխատանքի մխարով լեցուն. դարերու թաքուն աւանդ մը կար հոն, լուսեղ դուռա մը որուն շաւիղները սրտէ սիրտ կը թափանցէին, կը տաքցնէին հո-գիները լուսաղօղ զալիքի մը հաւատքով. այդ աւանդին ժառան-գորդներներն են ահա որ կ'իյնան բոլորը մէկ. այրերը մեկներ են արդէն. մնացեալները ծերեր ու մանուկներ. պիտի իյնան զեռ... ո՞վ գիտէ ո՞ր դժոխքին սարսափներէն..., ա՛յ, հրէշնե՛ր...

ՄԱՔՐ.— Զգո՛յշ, պատերը ականջ ունին քու վէրքդ չկա-պած, ուրիշին ցա՞ւը կուլաս...։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Սիրտ է չի գիտանար.ստար չեն. մեր հոգիներն են. եթէ կարենայիր դուն քեզմով տառնձին ապրիլ, աշխարհը ամէն տեղ դրախտ կը դառնար. անոնք կ'երթան, մենք որո՞ւ կը մնանք. մենք բոլորս գիրար կերտեր էինք. գիրար կ'ապրեցնէինք, իրարու վարժութիւն ունէինք վերջապէս, բոլորս մէկ էինք. չես կրնար յանկարծ քակուիլ ու անցաւ փրթիլ անոնցմէ. տառապանքը անոնք կը կրեն քեզմէ հեռու, բայց ցաւը մինչեւ քեզիկը հասնի...։

ԹԱԳ. Ի՞նչ ընենք. մեր ձեռքէն ուրիշ բան չի գար. ժամա-նակը այնպէս կ'ուզէ որ ամէն մարդ իր մորթին մէջ կծկուած մնայ. դուրս նայիլը անգամ ոճիր է. աղօթենք միայն որ քիչ տա-ռապին։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Աղօթենք, այո՛։ (Լռութիւն մը. ցած ձայնով.) Գիտես ի՞նչ, խնամի. կը զգամ թէ քաղքին հետ մէկտեղ, սիրտս է որ կը պարպուի...։

ԹԱԳ. - Մեղա՛յ Տէր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ. - Գէշ է. ու կը վախնամ. ոչի՛նչ. չեմ գիտեր. վախը օդին մէջ է, անոր հետ կը շնչենք, թունեղ շոգիի մը մը պէս որ չի բուրեր, բայց կը ծանրացնէ, կը դդաս զայն ու կը ծծես ամբողջ մարմնովդ ու չես կրնար անկէ խուսափիլ...։ (կամաց. կէնե-րէն չը լսուելէ վախով)։ Տեսա՞ր, ի՞նչպէս անոնք ալ կը մտա-տանջուին։

ԹԱԳ.— Դուն ես որ անոնց վախ կուտաս։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ո՛չ, անոնք արդէն վտանգին հոտը սկսած են առնել ու կը կասկածին...։

ԹԱԳ.— Ձեմ տեսներ. չար սատանայ, ի՞նչ վտանգ կ'ենթա-դրես։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Խնամի՛, անօգուտ է կուրութիւնը. մի սպա-սեր որ դէպքերը աչքդ բանան. երբ կարելի է նախապէս աւելի յստակ տեսնել...

ԹԱԳ.— Բաց խօսէ, տեսնենք։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— (Զգուշաւոր. ցած ձայնով։) Տունդ, աղջիկ մը ունիս ու Թագւոր սառած, կը լռէ. Շաքէ որ լսած է, ընդոստ կը ցատկէ, դողահար. Բարթամեան եւ Թագւոր շփոթած են)։

ՇԱՔԷ.— Ի՞նչ կը խօսիք այդպէս գաղտնի. չէ՞ք տեսներ թէ մենք արդէն որքա՛ն կը տառապինք.

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ոչի՛նչ, աղջիկս. վախու բան չկայ, ի՞նչ կըր-նանք խօսիլ...

ՇԱՔԷ.— Ո՛չ, դուք բան մը կը պահէք.

ԹԱԳ.— Ո՛չ, ո.. բան չկայ...

ՇԱՔԷ. - Ես արդէն գիտեմ. ինչո՞ւ կը պահէք.(կուլայ)։

ՄԱՔՐ.— Տեսնենք, Շաքէ՛. աղջիկս, ողայ մի ըլլար. ի՞նչ կը մտածէ Գուրգէնը, եթէ քեզ լիցուած աչքերով տեսնէ. կուգայ հի-մայ ուր է ուր չէ...։ Պատուհանէն կը դիտէ Ա՛հ, արդէն, նայէ՛, հրապարակը...

ՇԱՔԷ.— Աչքերը սրբելով, պատուհան կը վազէ.— Ձիաւո՞րը որ կը վազէ...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

հակառակորդներէն ընդդիմադիրները եւ խորհրդային ներկայ կառավարութեան դէմ գրգռութեան կեդրոն մը պիտի ստեղծէ՝ միջնորդներու պատճառ դառնալով Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ։

∴ Մոսկուայէն հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Տրոցկի փետրուար 5ին Մոսկուա հասած է՝ վակոն-սալոնով, ամբողջ ընտանիքին հետ միասին։ Նախկին պատերազմական գործավարը հաստատուած է Մոսկուայի արուարձանը, ուր պիտի մնայ մինչեւ արտասահման մեկնիլը։

Կը հաստատուի թէ Տրոցկի նախ Թուրքիա պիտի երթայ եւ քանի մը ամիս հոն հանգստանալէ յետոյ Պերլինի մէկ արուարձանը պիտի հաստատուի վերջնականապէս։

Փոքր արհեստները Թուրքերու մենաշնորհ

Պոլսոյ Քաղաքապետութեան մէջ ուսումնասիրութիւն մը կը կատարուի փոքր արհեստները միայն Թուրքերու մենաշնորհ ընելու կարելիութեան մասին։

Նկատի առնուած է որ ուրիշ երկիրներու մէջ, նպարավաճառութիւնը, մսավաճառութիւնը, փռապանութիւնն ու անոնց նման փոքր արհեստներ որոնք հանրութեան առողջութեան եւ կենսական պիտոյքներուն հետ կապ ունին, տեղական հպատակներուն միայն վերապահուած են։

Այս մասին յիշատակագիր մը պիտի տրուի Ներքին գործավարութեան, եւ կարելիութեան պարագային, Թուրքիոյ մէջ բոլոր նպարավաճառները, փռապանները, սափրիչները, մսավաճառներն ու ճաշարանատէրերը Թրքահպատակներ միայն պիտի ըլլան։

Այս առթիւ Լոզանի դաշնագիրը կը քննուի օրինական տրամադրութիւնները նկատի առնելու համար։

Խռովութիւններ Պոմպէյի մէջ

Գրեցինք թէ Պոմպէյի մէջ փաթաններուն դէմ բուռն զայրոյթ առաջ եկած է՝ մանուկներու առեւանգման առասպելի մը հետեւանքով։

Նոր հեռագիրներու նայելով, կացութիւնը աւելի եւս ծանրացած է։ Բոլոր գործարանները պարպուած են եւ հազարաւոր բանուորներ՝ գաւազաններով զինուած, փողոցներու մէջ կը շրջին՝ «յաղթանա՛կ կարմիր դրօշին» պոռալով։

Բանթոզները կազմակերպեցին կամաւորներու մարմին մը՝ բանուորական շահերը պաշտպանելու համար և քանիցս կռուի բռնուեցան փաթաններու հետ, այս վերջիններէն 5 հոգի սպաննելով։ Առաւօտուն 500 փաթաններ ներկայացան ոստիկանական պահականոցը։ Մինչ ոստիկանապետը անոնց գանգատները կը լսէր, մաս մը փաթաններ խումբէն զատուելով յարձակեցան կառքի մը վրայ, որուն մէջ նստած էին հնդիկ վաճառական մը եւ սպասաւորը, որոնց երկուքն ալ խոշտանգեցին։

Քիչ վերջ, փաթաններու ուրիշ խումբ մը յարձակեցաւ անգլն ոստիկաններու վրայ։ Անգլիացի գաղտնի ոստիկան Փրիսթլի խոշոր քարի հարուած մը ստացաւ դէմքին ու քիչ վերջ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ. սպաննուեցաւ նաեւ հնդիկ ոստիկան մը։

Մինչեւ հիմա մեռնողներու թիւն է 18, իսկ վիրաւորներունը՝ 114։

Զինուորական եւ ոստիկանական պահակներ կը շրջին փողոցներուն մէջ։

Կացութիւնը շատ յարուած է։

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Գերմանիոյ ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլըր բուռն գործունէութեան մէջ է՝ պաշտօնական միացեալ մեծ դահլիճ մը կազմելու համար։ Փրուսիոյ կառավարութիւնը եւս նոյն նպատակը կը հետապնդէ։ Այս առթիւ կը վախցուի թէ նախարարական տագնապ առաջ գայ։

Կեդրոնի կուսակցութիւնը, որ երեք աթոռ կ'ուզէր դահլիճին մէջ, յաւակնութիւնները ցեղած է եւ այժմ միայն երկու աթոռ կը պահանջէ՝ սակայն վերջնագիրի ձեւով։ Իրենց ուզած նախարարութիւններն են՝ Դատականն ու Գրաւուած հողամասերունը, որոնք պիտի տրուին Պէլլի եւ Տօքթ. Վիրթի։ Եթէ վարչապետ Միւլլըր չընդունի այս պահանջը, կաթոլիկ խմբակը պիտի քաշուի դահլիճէն եւ Միւլլըր այլեւս մեծամասնութիւն չպիտի ունենայ։ Ժողովրդային խմբակը քննելով կեդրոնի կուսակցութեան այս պահանջը՝ հակառակեցաւ անոր, եւ սակայն կեդրոնականները կը պնդեն իրենց վերջնագրին վրայ։

Վստահութեան ձայն՝ Մարթիի համար

Ինչպէս գրեցինք, համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն խորհրդարանէն պիտի պահանջէ վաւերացնել Անտրէ Մարթիի ընտրութիւնը եւ ազատ արձակել զայն։ Օրինական ոեւէ արգելք չկար Մարթիի ընտրութեան համար, քանի որ Սեւ ծովու ֆրանսական նաւատորմին նախկին ապստամբ սպան բանտարկութեան դատապարտուած է քաղաքական յանցանքներու համար։

Խորհրդարանը իրաւասութիւն ունի վճռելու որ Մարթի բանտէն արձակուի երեսփ. ժողովի նստաշրջանի ընթացքին՝ կարենալու համար կատարել իր ներկայացուցչական պաշտօնը։ Խորհրդարանի արձակուրդէն յետոյ Մարթի դարձեալ բանտ կը դրուի։

Նախարարական Խորհուրդը իր երէկի նիստին մէջ զբաղեցաւ այս խնդրով եւ որոշեց հակառակիլ Մարթիի արձակման։ Հակառակ պարագային, վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ այսօրուան ժողովին մէջ։

Անցեալ տարի եւս նոյն պատմութիւնը կրկնուած էր քանի մը բանտարկեալ համայնավար երեսփոխաններ արձակելու համար։ Փուանքարէ յաջողեցաւ այն ատեն բանտին մէջ պահել զանոնք, շահելով երեսփ. ժողովի մեծամասնութեան քուէն։

Տը Վալէրա ձերբակալուած

Իրլանտացի նշանաւոր հանրապետական տը Վալէրան ձերբակալուեցաւ աղջի իրիկուն՝ Կորակվուտի ոստիկանութեան կողմէ՝ Ըլսթըրի սահմանագլուխին վրայ եւ հսկողութեան տակ Պէլֆասթի բանտ տարուեցաւ։ Հիւսիսային Իրլանտայի կառավարութեան հրամանագրով տը Վալէրայի արգիլուած է այդ սահմանը անցնիլ։ Տը Վալէրա Տըպլինէն կ'երթար Պէլֆասթ, ուր ներկայ պիտի գտնուէր հրապարակային ժողովի մը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

տարեդարձ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի կոմիտէին այս Կիր. ժամը 2ին Ռէվէյի Յուն. «Թոխյանօ» սրահը։

Մասնակցութեամբ վալանսի եւ Լիոնի լաւագոյն ուժերու կը ներկայացուի՝ Մ. Մարութեանի ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱԶԴ.— Մարտ 2ին Մարսէյլի մէջ Տրամաթիք Ստուտիայի մասնակցութեամբ կը բեմադրուի Ռաֆֆիի «Խաչագողները»։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

2 Մարտ Շբ. գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ 26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մարմինը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ գօթիլեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի ատեն իրենց գիրենք ճանչցնել։

Այրի տիկին Անժէլ Մինասեան եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկին Մունիկ Փիլիպոսեան եւ զաւակը, Այրի տիկին Յովակիմ Մինասեան, Գ. Յ. Մինասեան, ինչպէս նաեւ Ժոզէֆովիչ, Թիրեաքեան, Շամլեանճեան, Կիւմիւշկէրտան, Ճէվահիրճեան, Սերոբեան, Կիւլպէնկեան, Եսմէրեան, Բէիզեան, Յատեան, Սէվէրեան, Աշճեան, Փափազեան, Ալեանաքեան, Աբրահամօֆ, Սիրաքեան, Պլէսիչ, Դըլճեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ՏԻԱՐ ՊԵՏՐՈՍ Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն յանկարծականօրէն երկուշաբթի իրիկուն:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի իր բնակարանին մէջ այսօր Հինգշաբթի ժամը 2ին, 41 Ave. St. Denis, Pierrefitte, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Սէվրանի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չեկուած ըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Թիւ 11B Թրամուէյը առնել Պարվէսէն:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Դժոխք խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Փրիվայի շրջ.-կոմիտէին կողմէ այս կիր. կէսօրէ վերջ հրապարակային ժողով եւ տօնակատարութիւն «Փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ։

Իսկ երկուշաբթի օր դասախօսական ժողով։ Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէէն տարեդարձ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Փարիզի Գոյամարտ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը առժամաբար փոխադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (Ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը)։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9։ Գիրք առնելու կամ վերադարձնելու համար դիմել՝ Գրապահներ՝ Ընկ. Աղասիի կամ Ընկ. Սահաթճեանի։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ԼԻՈՆԻ, Տէսինի և շրջակայքի բոլոր Վասպուրականցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès Քաֆէ Մարտինի սրահը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Brasserie Parisienne. Ֆօպ. Մոնմարթր։ Օրակարգ՝ վաւերացում կանոնագրի եւ ընտրութիւն վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գաղատիացի Մարիամ Փիլոշեան կը փնտռէ իր որդին Արամ որ Ֆրանսա կը գտնուի։ Իմացնել՝ M. Pilochian c/o Théodore Balbo, 2 rue de Mobèn, Bourgoin, Isère.

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գարալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքօյ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Ինք եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Այրի տիկ. Եսթեր Մահսէրէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Զուլֆիկեանը՝ Ուրֆացի 38 տարեկան, նախկին Սանասարեան վարժարանէ, շրջանաւարտ: 1914էն ի վեր առաջին եւ վերջին լուրը ստացուած էր Պոլսէն 1923ին, ուրկէ Ֆրանսա անցած կը կարծուի:

Կը խնդրուի «Սանասարեան Սաներու Միութենէն», եթէ ոեւէ լուր ունի, գրել՝ Ester Mahsaradjian, c/o Puzant Aintablian, Survey Dept., Jaffa Palestine).

CONCERTS PASDELOUP, Թատրոն Շան զ'Էլիզէ։

Այս Շբ. ժ. 17ին՝ ղեկ. Տիկ. Ժիւլի տը Սթիւէրսի (երգչուհի) եւ Օր. Է. Ծուրֆլուխ-Թէնրաքի (դաշնակահար)։ Մէրէնատ (Meine Kleine Nacht musik) Մոցարդի։ Քանթաթ թիւ 53 (Schlage doch)՝ Պախի։ Ֆանթէզի՝ դաշն. եւ նուագխ. (ա. Liebst du un Schonheit, բ. Urlicht, գ. Um Mitternacht) Մալհէրի։ Հէհէրազատ՝ Ռիմսկի Կորսակովի։

Կիրակի ժ. 16ին՝ ղեկ. Տիկ. Եւա Լիպէնպէրկի (երգչուհի) եւ Գ. Նաթան Միլշթայնի (ջութակահար), 2e Suite Symphonique- Միլհօի։ Քոնչէրթօ՝ ջութակի եւ նուագախ.՝ Պրահմսի, ա. Ժիւնօ տը Սըմէլի երգը՝ Հէնտէլի. բ. Աղօթք՝ Սինէօրէի. գ. Արիոզօ՝ Հէնտէլի։ Լիսթի նախերգանքը։

Նուագախումբի վարիչ՝ Ռընէ Պաթոն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

8 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 876 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» Թերթը յունուար 23ի թիւին մէջ կը գրէ.—

«Ուսուցիչ Քէտէրեանի սպանութեան հարցին շուրջ քննութիւնը կը շարունակուի, տենդագին կերպով:

Ջոհին ազգականներուն եւ ընդհ. դատախազութեան պահանջին վրայ, Նախարարական խորհուրդը երէկ երեկոյեան իր նիստին մէջ որոշեց այս խնդիրը յանձնել Խառն Դատարանին:

Դաշնակ կոմիտէին 12 անդամները ձերբակալուեցան եւ մեկուսացուեցան, քննութեան համար: Ասոնց մէջ կը գտնուին Յակոբ Տէր-Մելքոնեան, Երամ Սէմաքեան, եւ Արթին Ճաքինեան:»

Նոյն թիւին մէջ «Քաղաքական կուսակցութիւնները» խորագրին տակ կը կարդանք.—

Հայ կաթոլիկ երեւելի մը, որ մեր խմբագրատունը այցելեց, մեզի յայտարարեց թէ քաղաքական կուսակցութիւնները միայն ուղղափառ Հայերուն մէջ կան:

Մեր խօսակիցը աւելցուց որ «եթէ քաղաքական կուսակցութիւնները գոյութեան իրաւունք ունէին կեղեքող թուրքիոյն օրով, Հայաստանի մէջ, անոնց գործունէութիւնը չարդարանար Լիբանանի մէջ, ուր գաղթականները, Հանրապետութեան բոլոր միւս քաղաքացիներուն նման, կը վայելեն ամէն ազատութիւն եւ քաղաքացիական եւ քաղաքական ամէն իրաւունք, զորս կուտայ անոնց Լիբանանի քաղաքացիութեան հանգամանքը:»

∴ Ուրիշ թիւի մը մէջ նոյն թերթը կը գրէ.—

Ողբալի պայմանները, որոնց ներքեւ տեղի ունեցաւ սպանութիւնը ուսուցիչ [illegible], պէտք է վերջապէս ուշադրութիւնը [illegible] կացութեան մը վրայ, որուն երկարաձգումը գլխացաւութիւններ միայն պիտի պատճառէ եւ որոնց պէտք չունին անոնք...:

Սա՛ հաստատ է թէ սոյն սպանութիւնը պատասխանն է այն ողբալի մահափորձին որ տեղի ունեցաւ երկու տարի առաջ Հայոց Առաջնորդարանի սրահին մէջ: Այս փոխվրէժը ինքն իսկ իր կարգին կը հրաւիրէ ուրիշ մը եւ արիւնը, եթէ ատենին միջամտութիւն տեղի չունենայ, շուտով պիտի չդադրի հոսելէ...

Մենք պէտք չունինք, հոս, միջամուխ ըլլալու Հայոց կռիւներուն: Մեզի երբեք չի հետաքրքրեր թէ «Դաշնակցականնե՞րը» իրաւունք ունին թէ «Հնչակեանները»: Դաշնակցականներն ու Հնչակեանները ներկայիս Լիբանանի քաղաքացիներ են, որոնք կը գործեն Լիբանանի հողին վրայ:

Նախ եւ առաջ, հարցը այն է որ անոնք անհանգիստ պէտք չէ ընեն այն լիբանանեան քաղաքացիները որոնք ոչ «Դաշնակցականներ» են եւ ոչ ալ «Հնչակեաններ»: Ահա՛ ամէն ինչ որ մենք անոնցմէ կը պահանջենք եւ իրաւունք ունինք պահանջելու:

Բայց եթէ անոնք բացարձակապէս կ'ուզեն իրարու հետ կռուիլ, անհրաժեշտ է որ պատերազմի տարբեր դաշտ մը ընտրեն: Մենք զանոնք հոս ընդունեցինք՝ կարելի ամէն քաղաքավարութիւնով, համակրութեամբ եւ հոգածութեամբ որ մեզի պիտի դրդէր իրենց ողբերգական ճակատագիրը: Մենք, առանց փոխարէն իրենցմէ շահեր քաղելու փափաքով չինք: Մենք իրենցմէ ընաւ փոխ արինութիւն չինք պահանջեր, բայց գոնէ անոնք պարտաւոր չէի՞ն յարգել այն ասպնջականութիւնը, որ իրենց ընծայուեցաւ:

Ասիկա տարրական պատշաճութեան եւ վայելչութեան հարց մըն է: Ասիկա միանգամայն իրենց օգուտին վերաբերեալ հարց մըն է. *Անոնք պարտաւոր են խորհիլ վերջապէս թէ հոս միայն պաշտպաններ ունին:»*

Ցուցարեր կը գրէ.— Մ. Ցխրունիի սպանութեան հետեւանքով, Պէյրութի մէջ ձերբակալուած են նաեւ հետեւեալ ազգայինները՝ Արշակ Դալուստեան, Մեսրոբ Ցոլակեան, Գրիգոր Ալաջաճեան եւ Նշապուհ Գէորգերեան:

ԹԷՐԶԵԱՆ ԿԱԹ.-ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Յունուար 24ին «Ամազոն» շոգենաւով Պէյրութ հասած է հայ կաթոլիկներու կաթողիկոս-պատրիարք Պօղոս-Պետրոս ԺԳ. Թէրզեան:

Պատրիարքին ընդառաջ գացած են Ֆրանս. մարզպանին կողմէ Պ. Օպուար, իսկ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ Պ. Հայմարի, բարի գալուստ մաղթելու համար: Նմանապէս շոգենաւ գացած է հայ կաթոլիկ հասարակութենէն պատուիրակութիւն մը՝ Ալվ Խաչ[illegible] գլխաւորութեամբ:

Պատրիարքը՝ Տոմակալութեան կողմէ ղրկուած շոգեմակոյկը նստած՝ է մարզպանին ներկայացուցիչին հետ եւ ուղղակի Բէզի[illegible] գացած, ուր ընդունուած է մարզպան Պ. Փոնսոյի կողմէ եւ յետոյ այցելած է Հանրապետութեան Նախագահին:

Թէրզեան պատրիարք հայ կաթոլիկ եկեղեցին երթալով, կարճ աղօթք մը ըրած է. Քէլէկեան որբանոցի սկաուտները պատիւներ ընծայած են եկեղեցիին բակը:

Պատրիարքարանի մէջ բազմաթիւ այցելութիւններ ընդունած է, ի միջի այլոց ծովակալ Լորան, Զօր. կրանրութի մէկ պատուիրակը եւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ:

Տրոցկի Թուրքիոյ մէջ

«Էնֆորմասիոն»ի թղթակիցը Պոլիսէն կը հեռագրէ 6 փետրուար թուականով.

Նախկին զինուորական գործավար Տրոցկի, որ արտաքսուած է խորհրդային կառավարութեան կողմէ, երէկ «Իրանի Ֆլոթ» շոգենաւով հասաւ Էրէյլի, Սեւ ծովու թրքական եզերքին վրայ ածուխի փոքրիկ նաւահանգիստ մը: Իրեն կ'ընկերանային կինն ու երեք որդին: Անմիջապէս մեկնեցան դէպի Էնկիւրի, զինուորական պահակներու հսկողութեան տակ:

∴ Անատոլուի գործակալութիւնը Էնկիւրիէն կը հաղորդէ որ ոեւէ տեղեկութիւն չունի արտասահմանի մէջ հրատարակուած այն լուրերէն, որոնց համաձայն Տրոցկի Պոլիս հասած է:

Միւս կողմէ Պերլինէն պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն որ գերման կառավարութիւնը ոեւէ պաշտօնական դիմում չէ ստացած Մոսկուայէն՝ Տրոցկիի Գերմանիա բնակութիւնը արտօնելու մասին:

Ռուսիա եւ ծովեզեան երկիրները

Գուքրէշէն «Թայմզ»ի կը հաղորդեն որ Վարշաւայի ռումանական դեսպան Կավիլօ իր կառավարութենէն հրաման ստացաւ մեկնիլ Մոսկուա, ստորագրելու համար այն փրոթոքոլը, որով երկու երկիրները յանձնառու կ'ըլլան անմիջապէս գործադրութեան դնել Քէլլոկի դաշնագիրը:

Ինչպէս յայտնի է, Լեհաստան, Լեթոնիա, Էսթոնիա, Լիթուանիա եւ Ռուսիա համաձայն են՝ միաժամանակ ստորագրելու համար այս փրոթոքոլը:

«Թայմզ»ի թղթակիցը գիտել կուտայ թէ փրոթոքոլին ստորագրութիւնը երբեք չի նշանակեր դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը Մոսկուայի եւ Գուքրէշի միջեւ եւ պէտք չէ հետեւցնել թէ խորհրդային կառավարութիւնը միանգամ ընդմիշտ հրաժարած է Պեսարապիոյ վրայ իր պահանջներէն: Միայն թէ՝ քանի որ երկու շահակից կողմերը կը հրաժարին պատերազմէն, յիշեալ խնդրին կարգադրութեան համար բանակցութեանց վերսկսումը պիտի դիւրանայ:

Իտալական կառավարութիւնը եւ Վատիկանը

Ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Վատիկանի եւ Ֆաշիստ կառավարութեան միջեւ՝ 1870էն ի վեր վիճելի մնացած կարգ մը խնդիրներու կարգադրութեան համար: Հռոմէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ բանակցութիւնները արդէն համաձայնութեան յանգած են եւ Պիոս ԺԱ. Պապը պաշտօնապէս պիտի ծանուցանէ զայն այս կիրակի օր իր գահակալութեան տարեդարձին առթիւ:

Այդ հեռագրին համաձայն, Պապը իր իշխանութեան ենթակայ հողերուն համար իբրեւ հատուցում իտալական կառավարութենէն պիտի ստանայ 21,700,000 անգլիական ոսկի (մօտ 2 միլիառ լիրէթ): Նախապէս առաջարկուած գումարն էր 11 միլիոն ոսկի, մինչդեռ այժմ ասիկա կրկնապատկուած է:

Ասկէ զատ Պապը պնդած է կնքել կոնկորդա մը, որով Իտալիա պարզապէս պիտի ընդունի կանոնական օրէնքը: Եթէ Մուսոլինի ընդունի այս կոնկորդան, խնդիր է թէ գործնականին մէջ այս օրէնքը ինչպէս պիտի գործադրուի Իտալիոյ մէջ, քանի որ անցեալի փորձը ցոյց տուած է թէ՝ ամէնէն կաթոլիկ երկիրներն իսկ՝ ինչպէս Պավարիա, Աւստրիա եւ Սպանիա՝ միշտ խուսափած են զայն գործադրել՝ արգիլելու համար կղերականներու միջամտութիւնը պետութեան գործերուն:

Սով ու վայրագութիւն Հիւս. Կովկասի մէջ

Կովկասէն վերադարձած գերման ճարտարագէտ մը՝ Հանս Վէկնէր, որ պտըտած է ամբողջ Կովկասը՝ Վլատիկաւկասէն մինչեւ Թիֆլիս, զարհուրելի գոյներով կը ներկայացնէ հոն տիրող կացութիւնը եւ կ'ըսէ թէ երեք պատուհասներ՝ ցուրտը, սովը եւ սովեաները յուսալքած են ժողովուրդը:

Կը պատմէ թէ Ղազալէքի մէջ ըմբոստացած ժողովուրդը կ'ամբաստանէր տեղական խորհրդային գործավարը, որ կառավարութեան կողմէ, տեղացիներու թշուառութիւնն ամոքելու համար ղրկուած ուտեստեղէնը ծախած էր: Գործավարը վախնալով գլխուն գալիքէն, երեք օր պահուըտեցաւ: Բայց լեռնականները երեւան հանեցին անոր թաքստոցը եւ զայն քաշքշելով բերին շուկայի հրապարակը: Հոն, հակառակ սաստիկ ցուրտին, զայն ամբողջովին մերկացուցին եւ բիրերով զինուած երկսեռ շարքերու մէջտեղ զայն պտտցուցին, յետոյ, շրջանակ մը կազմեցին, այնպէս որ մարդը փախելիք որեւէ տեղ չկրցաւ գտնել եւ 10 վայրկեանի չափ մէկ կողմէն միւսը հալածուեցաւ, մինչեւ որ ինկաւ արիւնթաթախ, յոգնասպառ:

Զօրս կիներ այն ատեն մօտեցան անոր եւ երկար դանակներով, անոր միսէն կտորներ կտրեցին ու տարին:

Այդ միջոցին, ամբոխը նշմարեց ոստիկան մը, որ հազիւ կրցաւ իր կեանքը փրկել, շնորհիւ լեռնականի մը միջամտութեան:

Տեղացի բժիշկ մը որուն յայտնեցինք մեր զարմանքը, յայտնեց թէ այդ դեռ ոչինչ է, թէ քանի մը օր առաջ, սովետական 16 ներկայացուցիչներ չարչրկուած կամ սպաննուած են միայն Ղազալէքի շրջանին մէջ: Մօտակայ գիւղի մը խորհրդային ներկայացուցիչի մը աչքերը փորած են եւ ձգած որ այդպէս ալ լեռներն երթայ: Բժիշկը որ միայն տաք ջուր եւ անկողին մը կրցաւ տրամադրել մեզի, ըսաւ թէ երկար ամիսներէ ի վեր չէ կրցած բաժակ մը թէյ խմել: Կառավարութիւնը իր կարելին կ'ընէ օգնելու տեղացիներուն, բայց ղրկուած ուտեստեղէնը մինչեւ գիւղ չի հասնիր:

Տուշէթ գիւղին մէջ, կացութիւնը աւելի ծանր էր: Ոստիկաններուն ընկերակցութեամբ, ուտելիք ղրկուած է հոն: Տեղական չեկան բանտ դրած է 14 անձեր, որոնք կ'ամբաստանուին մարդակերութեամբ: Անոնց մէջ կայ մէկը, որ կ'ըսուի թէ իր իսկ զաւակը յօշոտած է:

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ԵՐԿՈՒ ԷՋ

Առջի օրուան ելեկտրական խանգարումը ամբողջ հինգ ժամ անգործութեան դատապարտած ըլլալով մեր գրաշարները, Յառաջի այսօրուան թիւը բացառաբար լոյս կը տեսնէ երկու էջի վրայ:

Հրդեհ՝ ելեկտրական կեդրոնին մէջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, չորեքշաբթի օր Փարիզի մեծագոյն մասը ելեկտրական լոյսէ եւ շարժիչ ուժէ զրկուեցաւ երկար ժամեր: Դժբախտութիւնն այն է, որ լոյսի դադրած ժամերուն թանձր մառախուղ մը պատած էր ամբողջ մայրաքաղաքը:

Առաւօտուն ժամը 9.30ին հրդեհ ծագած էր Սէն Թ'Ուէնի ելեկտրական կեդրոնին մէջ, ուսկից 12,000 վոլթնոց 50 պարաններ կը մեկնին դէպի զանազան կայաններ, որոնք լոյս եւ ուժ կը հայթայթեն Սէնի ամբողջ աջ ափին:

Ելեկտրատար պարանները գործարանէն մեկնելով կ'անցնին ստորերկրեայ նկուղէ մը, ուր չի գիտցուիր ի՛նչ պատճառով, հրդեհ առաջ եկաւ: Անմիջապէս կանգ առին մեքենաները: Վիքթոր - Հիւկօ պողոտային թիւ 77 շէնքին առջեւ է որ նըշմարուեցաւ հրդեհը: Նկուղին ծակէ մը մուխ և ռետինի ծանր հոտ դուրս կուգար:

Անմիջապէս ահազանգը տրուեցաւ եւ Սէնթ Օուէնի հրշէջները օգնութեան հասան՝ զինուած շնչելու գործիքներով: Կրակին կեդրոնը կը գտնուէր գետնէն 5 մեդր վար, 2.50 մեդր բարձրութեամբ նկուղի մը մէջ: Հրշէջները բուռն ջանքեր թափեցին եւ ամբողջ երեք ժամ մաքառեցան՝ աղէտը սահմանափակելու եւ կրակը մարելու համար:

Այսպէս ուրեմն «Լոյս քաղաքը» օր ցորեկով մութին մէջ մնաց: Խանութներու, ճաշարաններու, սրճարաններու եւ գրասենեակներու մէջ աշխատութիւնը առաջ տարուեցաւ մոմերով: Սակայն կէսօրէ վերջ մոմ գտնելն ալ անկարելի դարձած էր:

Ելեկտրական հոսանքին կտրուած պահուն շատեր վերելակներու մէջ կը գտնուէին: Մեծ դժուարութիւն քաշուեցաւ զանոնք ազատելու համար: Բազմաթիւ Սինէմաներ յետաձգեցին իրենց ցորեկուան ներկայացումները:

Երէկ առաւօտ նորոգութիւնները աւարտած ըլլալով, բնականոն կեանքը վերսկսաւ Փարիզի մէջ:

Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ՝ հրդեհին պատասխանատուները երեւան հանելու համար:

Սով եւ խռովութիւն Աֆղանիստանի մէջ

Սով եւ խռովութիւն կը տիրեն Քապուլի մէջ: Արքայական պալատը քանդուեցաւ: Ամանուլլահի եւ Ալի Ահմէտ խանի զօրագունդերը ճակատեցան Քանտահարի եւ Ղազնիի միջեւ: Երկու կողմերն ալ ծանր կորուստներու ենթարկուած են:

Ալի Ահմէտ խան Ճէլալապատի մէջ կազմած է դահլիճ մը, որուն նախագահութիւնը ստանձնած է ինքը: Աֆղան ժողովուրդին ուղղուած կոչի մը մէջ,ան ինքզինքը ցոյց կուտայ իբրեւ ազգին եւ կրօնքին պաշտպանը եւ կը հաւաստէ թէ տուրքերը չպիտի աւելնան իր իշխանութեան օրով եւ թէ Ամանուլլահի ձեռնարկած բարենորոգումները ինք պիտի գործադրէ միայն այն չափով որ կը համապատասխանեն Քուրանի տրամադրութիւններուն: Խօսելով արտաքին յարաբերութիւններու մասին, կը յայտարարէ թէ խոհեմ վերապահութեան քաղաքականութիւն մը պիտի մշակէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ հետ:

Միւս կողմէ, Հապիպուլլահ դիմած է Անգլիոյ հիւպատոսին, խնդրելով որ օդանաւ մը տրամադրէ իրեն, այն պարագային որ ինք ստիպուի հեռանալ Քապուլէն: Հիւպատոսին խնդրանքին վրայ, Հապիպուլլահ ազատ արձակեց Ամանուլլահի եղբայրը, որ մահուան դատապարտուած էր եւ թոյլ տուաւ որ փեշավէր մեկնի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ ՀԱՊԻՊՈՒԼԼԱՀԻ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Փէշավարի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Հոս յամառ զրոյց կը շրջի թէ խորհրդային կառավարութիւնը Պէչէի Սաքայի (Էմիր Հապիպուլլահ) ղրկած է վերջնագիր մը: Մոսկուա այս վերջնագրով կ'ազդարարէ ապստամբապետին, որ եթէ չդադրի կողոպտելէ զանձը եւ ութ օրուան մէջ իրեն չվճարէ երեք միլիոն անգլիական ոսկի՝ որ փոխարժէքն է Ամանուլլահ թագաւորին հայթայթուած հրացաններուն, ռազմանիւթերուն, թնդանօթներուն եւ պատերազմական զանազան առարկաներուն, Քապուլ պիտի ռմբակոծուի:

∴ Նոր Տէլհիէն կը հեռագրեն.— Քապուլի մէջ խուճապ յառաջ բերաւ այն լուրը թէ Ալի Ահմէտ խան կը պատրաստուի յարձակիլ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին վրայ:

Հապիպուլլահի զինուորները Քապուլէն 16 մղոն հեռուն նետեցին Ալի Ահմէտ խանի զինուորները, որոնք նահանջեցին դէպի Ճակտալակ:

Ոեւէ փոփոխութիւն չկայ Քանտահարի կացութեան մէջ:

∴ Անգլիական երկու օդանաւեր առջի օր Քապուլէն՝ Հնդկաստան փոխադրեցին 27 հնդիկ կիներ ու երախաներ եւ մէկ եւրոպացի:

Կռիւներ Արաբիոյ մէջ

Մէքքէէն կը հեռագրեն.—

Հարաւային Արաբիոյ ցեղախումբերը ապստամբելով յարձակեցան Հիճազի եւ Նէճտի Սուլթան Իպնը Սուտի հողերուն վրայ: Սուլթանին երեց որդին՝ Ֆէյսալ Իպնը Սուտ, որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Անդրյորդանանի սահմանագլուխը կը գտնուի, առիպողաբար Հիճազ կանչուեցաւ՝ զսպելու համար ցեղախումբերու ապստամբութիւնը։ Սուլթանին կրտսեր որդին արդէն բանակի մը գլուխ անցած կռիւ կը մղէ ապստամբներուն դէմ։

Կացութիւնը շատ ծանր է, մանաւանդ անոր համար որ Էմիր Իպն Սաուտի հետ եւ յարմար առիթի կը սպասէ՝ անոր վրայ յարձակելու համար։

Իտալական աշխարհակալութիւնը

Միլանէն կը հեռագրեն.— Անթալոս Մուսոլինի «Աւգուստիա» պարբերականին մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը, որուն մասին շատ կը խօսուի հոս։ Դիկտատորին եղբայրը քննելով ֆաշիսմի գաղթային քաղաքականութիւնը, կը գրէ.

— կայ իտալական աշխարհակալութիւն մը, բայց ատիկա ոեւէ կապ չունի այն ագահ, կեղեքող եւ կռուազան աշխարհակալութեան հետ, որով կ'ամբաստանեն մեզ հակաֆաշիստները։ Մեր աշխարհակալութիւնը միաժամանակ հոգեկան է ու տնտեսական։ Իտալիա նոր քաղաքակրթութիւն մը ստեղծելու վրայ է եւ նոր լոյս մը կը ծանուցանէ Եւրոպայի։ Ահա՛ թէ ինչո՞ւ եթէ ոեւէ պետութիւն օր մը պահանջէ որ իր գաղթային կացութիւնը վերաքննութեան ենթարկուի, մեր կարգին մենք ալ պիտի պահանջենք որ անմիջապէս խնդրոյ առարկայ դառնայ իտալական գաղթային հարցը։

Ձիւնը Պալքաններու մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ չորս հեպրնթաց կառախումբեր ձիւներու մէջ մնացած են՝ Պոլսոյ եւ Էտիրնէի միջեւ։ Այս կառախումբերէն մէկուն մէջ կը գտնուի Էնկիւրիի գերման նոր դեսպան Նատոլնի։

Աթէնքէն ալ կը հեռագրեն թէ ձիւնը տեղ տեղ երեք մեդր բարձրութեան հասած է։

Մակեդոնիոյ մէջ ցանքերը վնասուած են։ Հողը սառած է մինչեւ որոշ խորութեամբ։

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Սեւ ծովու փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց։ Ռուսական «Թոմբ» մեծ շոգենաւը ղեկը կորսնցուց, եւ ալիքներէն ու մրրիկէն քշուած, Թրքական եզերքին մօտ խարակի մը զարնուելով ընկղմեցաւ։

Վերջին պահուն կարելի եղաւ փրկել նաւաստները։

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՑՈՒՐՏ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային միութեան եւրոպական մասին վրայ բեւեռային ցուրտ կ'ընէ։ Մոսկուայի մէջ ջերմաչափը զերոյէն 37 աստիճան վար կ'արձանագրէ։ Հանրակառքերու երթեւեկը մեծ դժուարութեամբ տեղի կ'ունենայ։

Մոնկոլիոյ մէջ զերոյէն 57 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։

Փարիզի բնակչութեան մեծ մասը հիւանդ

Վերջին օրերու ցուրտ եւ մառախլապատ օդերուն պատճառաւ, կրիփը աւելի եւս սաստկացաւ։

Հիւանդանոցի մը տնօրէնը կը յայտարարէ թէ Փարիզի բնակչութեան մէկ հինգերորդը բռնուած է կրիփէ, որ այս տարի կը կոչուի «ամերիկեան հարբուխ», քանի որ սկսած է Լոս Անճէլոսի մէջ եւ Ամերիկայէն անցած Եւրոպա։ Փարիզի զանազան հիւանդանոցներուն մէջ կը դարմանուին 2200 հիւանդներ, որոնք կրիփէ կամ կողատապէ կը տառապին։ Առջի օր Փարիզի մէջ մեռան 23 հոգի, որոնց 6ը կրիփէ։

Բժիշկ մը կ'ըսէ թէ այս հիւանդութիւնը աւելի վտանգաւոր է տարիքոտներու համար։ Պզտիկները շատ չեն ազդուիր։ Ֆրանսական նախակրթարաններու մէջ ո եւ է նախազգուշական միջոց ձեռք առնուած չէ՝ փոքրիկները պաշտպանելու համար հիւանդութեան դէմ, որովհետեւ դպրոցի բժիշկները աշակերտներուն համար վտանգաւոր չեն գտներ այս հիւանդութիւնը, որ բոլորովին համաճարակի երեւոյթն ալ չէ առած դեռ։

Կրիփէ բռնուած են Հանրապետութեան Նախագահը, վարչապետ Փուանքարէ, արտաքին նախարար Պրիան, ներքին նախարար Թարտիէօ, Փարքըր Կիլպըրթ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը եւ ուրիշ յայտնի դէմքեր։

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Երէկ գրած էինք թէ գերման վարչապետը ջանքեր կ'ընէ միացեալ մեծ դաշինք մը կազմելու համար եւ թէ կեդրոնի կուսակցութիւնը վերջնագիր մը տուած է՝ պահանջելով դատական եւ գրաւուած հողամասերու նախարարութիւնները։

Ընկերվարական վարչապետը այս պահանջը ընդունած չըլլալով, հաղորդակցութեանց նախարար ֆոն Կուէրարտ՝ կեդրոնի կուսակցութեան միակ ներկայացուցիչը ներկայ դաշինքին մէջ, հրաժարեցաւ։ Վարչապետ Միւլլըր երէկ Հանրապետութեան նախագահ Հինտէնպուրկի մօտ երթալով, խորհրդակցեցաւ կացութեան մասին։

Դաշինքին մասնակցող միւս կուսակցութիւնները՝ դեմոկրատները, ընկերվարականներն ու ժողովրդայինները կը մտածեն կառավարութեան ղեկը տանիլ՝ առանց կեդրոնի մասնակցութեան։

Առանց կեդրոնի կուսակցութեան քուէին, դաշինքը 13 հոգիի փոքրամասնութիւն պիտի ունենայ Ռայխսթակին մէջ։ Սակայն կառավարութիւնը համոզուած է որ բազմաթիւ խնդիրներու մէջ կեդրոնի կուսակցութիւնը ուժ պիտի տայ իրեն։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն համոզումը կը տիրէ թէ՝ կեդրոնը կը քաշուի՝ պարզապէս մասնակից չըլլալու համար Տօուըսի ծրագիրը վերաքննող յանձնախումբին տալիք անժողովրդական որոշումներու պատասխանատուութեան։

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը յանձնարարեն Ռայխսթակը լուծել եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։

Պիզմարքէն ի վեր առաջին անգամն է որ կեդրոնի կուսակցութիւնը չի մասնակցիր գերմանական դաշինքի մը։ Թերթի մը համաձայն, կեդրոնի կուսակցութիւնը միշտ անկիւնաքարը եղած է գերման խորհրդարանային մեծամասնութեանց։

Ամերիկա նոր մարտանաւեր կը շինէ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ 12ի դէմ 68 ձայնով Ծերակոյտը քուէարկեց նաւային նոր ծրագիրը, որ կը նախատեսէ 15 յածանաւերու եւ մէկ օդանաւատարի շինութիւնը։ Հինգ յածանաւերու եւ օդանաւատարին շինութեան պիտի ձեռնարկուի յառաջիկայ յուլիս 1ին։ Մեծ նաւատորմի հակառակորդները ջախջախիչ պարտութիւն կրեցին։

Այս 16 նոր մարտանաւերու շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ 274.000.000 տոլար։ Իւրաքանչիւր յածանաւ պիտի արժէ 17 միլիոն տոլար եւ ամէն տարի 5 յածանաւ պիտի շինուի։ Յածանաւերէն 8ը պետական, 7ը մասնաւոր նաւարաններուն մէջ պիտի շինուին։ Օդանաւատար մարտանաւին համար պիտի ծախսուի 19 միլիոն տոլար։

ՀԵՐՄԻՆԷ-ՍԵԴԱ

Ջորեքշաբթի առաւօտ Պէքոնլէ Գրիւյէռի մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը փոքրիկն Հերմինէ - Սեդա Ճ. Միսաքեանի, որ 24 ժամուան տագնապէ մը վերջ աչքերը փակած էր կեանքին։

Ներկայ էին ծանօթ դէմքեր եւ Յառաջի բարեկամները։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն, Յառաջի խմբագրութիւնն ու պաշտօնէութիւնը եւ բազմաթիւ բարեկամներ։

Մարմինը ամփոփուեցաւ Գուաքոլոնպի գերեզմանատունը։

* * *

Տէր եւ Տիկին Ճ. Միսաքեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն այն բոլոր ընկերներուն, բարեկամներուն եւ պաշտօնակիցներուն, որոնք փութացին անձամբ, նամակով կամ հեռագրով վշտակցիլ իրենց դառն կորուստին՝ գեռափթիթ Հերմինէ-Սեդայի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկ. Արշակ Ջամալեան փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ - ՍԵԴԱյի յիշատակին, ծաղկեպսակի փոխարէն, 50 ֆրանք կը նուիրեն Արեւմտ. Եւ. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին։

ՀԱՄԲ. ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն օրը ժամը 11ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը հանգուցեալ Համբարձում Մելիքեանի։

Ներկայ էր խուռն բազմութիւն, որ եկած էր իր վերջին յարգանքը տալու բազմարդիւն հանրային գործիչին։

Մարմինը ամփոփուեցաւ Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը։

ԵՐԿՈՒ ԽԱՇԱԳՈՂ ՀԱՅԵՐ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Չորս օր առաջ, Յովհաննէս Մելքոնեան անուն Տրապիզոնցի հայ մը, 59 տարեկան, ներկայացաւ Լա Թուր Տ'Օվէրնեա փողոցի մէկ նպարավաճառատունը։ Քանի մը պզտիկ բաներ գնելէ վերջ, մեր հայրենակիցը նպարավաճառին առաջարկեց գնել անցեալ դարէն մնացած մաս մը հին ոսկիներ՝ 40 եւ 20 ֆրանքնոց։ Առաջինները 50, վերջինները 25 ֆրանքէն պիտի տար։

Առեւտրականը կասկածելով, ուզեց հասկնալ թէ ուսկի՞ց առած էր այդ ոսկիները, մանաւանդ որ անոնք ցեխով ծածկուած էին։ Մելքոնեան բացատրեց թէ ինք Ֆրանսայի աղատագրուած նահանգներուն մէջ աշխատած էր իր մէկ ընկերոջ հետ միասին եւ հոն պեղումի աշխատութեանց ընթացքին գտած էին թանկագին գանձը։ Իր վրայ գտնուած քանի մը ոսկիները նմոյշներ էին միայն եւ թէ իր տունն էր գանձին ամբողջութիւնը՝ որ կը բաղկանար 2500 հատ 40 ֆրանքնոց, 1500 հատ 20 ֆրանքնոց ոսկիներէ և 200 հատ 5 ֆրանքնոցներէ։

Երբ առեւտրականը դարմանք կը յայտնէր թէ ինչո՞ւ Պանք տը Ֆրանս չի տանիր այդ ոսկիները՝ թղթադրամով փոխանակելու համար, Մելքոնեան պատասխանեց թէ չէր ուզեր աւելորդ եւ երկար հարցաքննութիւններու ենթարկուիլ։ Ու մարդուն առաջարկեց ամբողջ «գանձը» գնել 200.000 ֆրանքի, վճարելի 1000 ֆրանքնոց թղթադրամներով։

Սակարկութիւնը չվերջացաւ, եւ Մելքոնեան խոստացաւ հետեւեալ օրը կրկին գալ՝ առպահովելու համար թէ նպարավաճառը բաւականաչափ պատրաստ դրամ ունի՞ կանխիկ վճարելու համար ոսկիներուն փոխարժէքը։

Առեւտրականը զանազան կասկածներէ տարուած, գնաց խնդիրը պատմել Ռոշըշուար թաղի ոստիկանութեան։ Գաղտնի ոստիկաններ Տըլաժ եւ Ռուլէն խորհուրդ տուին իրեն անպէս ցոյց տալ Մելքոնեանի թէ կ'ընդունի առաջարկը։ Հազար ֆրանքնոց տրցակներ պատրաստուեցան եւ բոլոր թղթադրամներուն վրայ մասնաւոր նշաններ գրուեցան։

Հետեւեալ օրը խանութ եկաւ Մելքոնեան՝ իր բարեկամին հետ, որ զուրսը մայթին վրայ կեցաւ։ Գաղտնի ոստիկանները կը հսկէին երկուքին վրայ ալ։

Մելքոնեան պահանջեց որ նպարավաճառը իրեն ցոյց տայ թղթադրամները, ու նոյնիսկ, ուրիշներու ուշադրութիւնը չհրաւիրելու համար, խնդրեց որ մտնեն խանութին ետեւի սենեակը։ Հոն թղթադրամները ցոյց տրուեցան։ Մելքոնեան մեկնելէ առաջ, պատուիրեց որ տաշտ մը լեցուն ջուր պատրաստէ՝ աղտոտ ոսկիները մաքրելու համար։ Ցետոյ դուրս ելաւ՝ յայտնելով թէ երեկոյ ժամէն պիտի դառնայ՝ իր ընկերոջ եւ ոսկիներուն հետ։

Դուրսը կռահելով որ գաղտնի ոստիկաններ կը հետապնդեն զիրենք՝ երկու մեղսակիցները ուզեցին բաժնուիլ իրարմէ՝ որպէսզի կարենան կորսնցնել տալ իրենց հետքը։ Սակայն գաղտնի ոստիկանները յաջողեցան ձերբակալել երկուքն ալ։

Մեղսակիցը յայտնեց թէ անունն է Երուանդ Գէորգեան, մինչդեռ բուն մականունն է Մարտիրոսեան, ծնած Թաւրիզ 1891ին։ Իր մասին արդէն վտարման հրամանագիր հանուած է։

Մարտիրոսեան յայտնեց թէ ինք բնաւ չի ճանչնար Մելքոնեանը. սակայն իր բնակարանին մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, գտնուեցան քանի մը լուսանկարներ, որոնք ցոյց կուտան թէ երկու խաչագողները շատոնց կը ճանչնային իրար։

Մարտիրոսեանի կինը փորձած ըլլալով կլլել լուսանկար մը, զոր վտանգաւոր կը կարծէր, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ։

Քննութիւնը հաստատեց նաև թէ ոսկիի գանձը գոյութիւն ունէր միայն մեր հայրենակիցներու երեւակայութեան մէջ։ Կը կարծուի թէ իրենց նպատակն էր յարձակիլ միամիտ նպարավաճառին վրայ, երբ երեքը մէկ անոր սենեակը մտնէին, եւ հազարնոցները զողնալով փախչիլ։

Երկու խաչագողներուն վրայ գտնուեցան անցագիրներ, որոնք ցոյց կուտան թէ երկուքն ալ նոյն թուականներուն գտնուած են Եւրոպայի զանազան քաղաքներուն մէջ։ Վերջին անգամ Անգլիայէն կուգային։ Կը կարծուի թէ միջազգային դրամաշորթներ են։

Տեղական թերթերը Յովհաննէս Մելքոնեանը կը ներկայացնեն իբրեւ Յոյն, իսկ Մարտիրոսեանը՝ իբր Պարսիկ։

ՓԱՐԻԶԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆԵՐԸ 1928 ԻՆ

1928 տարւոյ ընթացքին, Փարիզի փապուղիները (Մէթրօ) փոխադրած են 541.242.738 ճամբորդներ։ Յօմսակ ծախուած է հետեւեալ քանակութեամբ.

Երթալ գալ՝ 161,219.281 Ա. կարգ՝ 62.667.186. Բ. կարգ՝ 317.255.409.

Ընդհանուր մուտք եղած է 366.979,842 ֆր. 65 սանթ. որուն վրայէն Փարիզի քաղաքապետութիւնը գանձած է 30,338,950 ֆր. 60 սանթ. տուրք։

1927 տարուան հետ համեմատելով, 17.150,394 ճամբորդ աւելի փոխադրուած է։

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette Par[is]

Le Gérant: E. SOUV[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

9 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 877 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԽՈՐՀՈՒՐԴ

Շատ մը չարաշուք եւ ընդվզեցուցիչ տեղեկութիւններու միմաց, մխիթարական պատկեր մը կը ներկայացնէ Նոր Արաբկիրի ձեւաւորումը՝ Հայաստանի մէջ։ Գոնէ այդ կազդուրիչ տպաւորութիւնը կը ձգէ «Նոր Արաբկիրի Տեղեկատու»ն, որմէ հատուած մը արտատպեցինք երեքշաբթի օր։

Կ'արժէ նոյն աղբիւրէն քաղել կարգ մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս.—

Նոր Արաբկիրը հաստատուած է Երեւանէն երեք քիլոմեդր դէպի հիւսիս, 720 ոտք բարձրութեամբ սարալանջի մը վրայ։ Տարածութիւնն է 613 տեսիադին։ 1925 Նոյեմբեր 29ին կը դրուին առաջին զոյգ տունի հիմերը։ 1926ի գարնան կը ձեռնարկուի 12 նոր տուներու շինութեան։ Դեռ պատերը չբարձրացած, հին Արաբկիրէն կը հասնի առաջին կարաւանը. 72 հոգի։ Մինչեւ տանիքը հասած հինգ տուները կը լրացնեն եւ մէկուն մէջ կը հաստատեն մանուսագործութիւնը, իսկ միւսները կը յատկացուին բնակութեան։ Այս 14 տուներուն տարածութիւնը կը հաւասարի 75 սենեակներու։ 1927ին Թուրքիայէն կը հասնին 78 Արաբկիրցիներ, իսկ 1928ին՝ 462 հոգի։ Զորրորդ խումբ մը եւս, 150 հոգի, ճամբայ ելած էր Տեղեկատուն հրատարակուած ատեն (1928 դեկտեմբեր)։ Ուրեմն Նոր Արաբկիրի բնակչութեան թիւը կը հասնի 762ի։

Այժմ հին Արաբկիրի մէջ կը մնան միշտ համաձայն Տեղեկատուին — 660 հոգի, որոնց փոխադրութեան եւ տեղաւորման համար բացուած է 35.000 տոլարի հանգանակութիւն մը, իբրեւ փրկագին։

— «60 տոլարը կեանք մը կը փրկէ. 300 տոլարը ընտանիք մը կ'ազատագրէ», կ'ըսէ այս առթիւ հրատարակուած կոչը։

«750ն աւելի ժողովուրդ Նոր Արաբկիր հասնելէ վերջ, այլեւս մեր օգնութեան կարօտ չզգացին, եւ այսօր յաւագոյն կեանքի մը ճամբուն մէջ դրուած են։ Նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ հին Արաբկիրի ազգիներուն համար, եթէ անոնք ալ կարենանք փոխադրել»։

Ուրեմն, գրական ելքի յանգած է ձեռնարկ մը, որու մասին շատ մը տաք ու պաղ ակնարկներ եղան անցեալ տարի։ Կ'ուզենք հաւատալ թէ դարմանուած են առաջին օրերու վրիպումներն ու մխումները, ինչ որ պիտի դիւրացնէ 35.000ի նոր հանգանակութեան գործը։ Իսկ «փրկագին»ը ապահովելէ եւ հին Արաբկիր մնացած բեկորներն Հայաստան փոխադրելէ յետոյ, Նոր Արաբկիրը կրնայ դառնալ տիպար մը՝ ուրիշ նման ձեռնարկներու համար։ Արդէն Մալաթիոյ, Սեբաստիոյ, Խարբերդի եւն. հայրենակցականներն ալ ձեռնարկած են շինութեանց, եւ անշուշտ իրարմէ կը խրախուսուին, կէս ճամբան չմնալու համար։

Միշդ ատոր համար ալ, կ'ուզէինք որ անոնք միջոց մը գտնէին համախորհուրդ գործելու գոնէ այս գետնին վրայ։

Թող առանձին կատարեն հանգանակութիւնները։ Թող զարմանայ բարի նախանձը, կարելի եղածին չափ շատ «փրկագին» ղրկելու համար։ Բայց ինչո՞ւ մէկը չօգտուի միւսին փորձառութենէն։ Եւ ինչո՞ւ աւելի զօրաւոր չօգնէ տկարին, պակասը լրացնելու, քան մը աւելի շինելու համար։

Իսկ ամէնէն կարեւորը, նոր աւաններու արհեստանոցներն ու բնակարանները պէտք է առաւելապէս վերապահել Թուրքիա մնացած բեկորներու։

Աւելի պարզ խօսելով, հարկ է համախորհուրդ գործել, եւ ձեռնարկները կազմակերպել նախ եւ առաջ զանոնք փոխադրելու, փրկելու առաջադրութեամբ։ Այս տեսակէտէն օրինակելի է Նոր Արաբկիրի ծրագիրը. — Տարուէ տարի քանի մը շինած եւ կարաւան-կարաւան ճամբայ հանած են բեկորները. իսկ հիմա վերջին ճիգ մը կը փորձեն, մնացածն ալ փրկելու համար։

Այսպէս կրնայ ընել, օրինակ, Սեբաստիոյ Հայրենակց. Միութիւնը, որուն հայրենիքին՝ քաղաքին մէջ կը գտնուին 1450 բեկորներ, շրջականերով միասին՝ 5550 հոգի, համաձայն վերջին աշխատներու։ Ասոնք ոչ միայն ազգային համրանք են, այլ եւ կիտանի ձեռքեր, արհեստաւորներ եւ հողագործներ։ Թուրքերը անոնք ողջ ձգած են, անոնց արհեստագիտական կարողութենէն եւ չարաչար աշխատանքէն օգտուելու համար։ Այդ բաժիններուն շնորհիւ Թուրք արհեստաւորներ հասցնելու համար։ Եւ յետոյ կան հազարաւոր երախաներ, որոնք դատապարտուած են թրքացման, եթէ ոչ թրքավարի անճիտման։

Այսպէս գործնական ծրագիր մը կազմելով եւ ձեռք ձեռքի տալով, կը կարծենք թէ Հայր. Միութիւնները աւելի ուժ կ'ունենան ազդելու Երեւանցիներուն վրայ, իբրեւ միացեալ ճակատ։ Բուն իսկ իրենց տեսակէտէն քննելով, քաղաքական խնդիր չէ այս, այլ տնտեսական-շինարարական։ Մանաւանդ որ հոր ուրիշը պիտի ստանձնէ, իսկ իրենք պիտի տան միայն հող եւ ջուր։ Այս լեզուով պէտք է խօսիլ Երեւանի Հօկի ատուիրակներուն հետ, որոնք Ամերիկայի մէջ ման կուգան այժմ, զանազան պահանջներ արժեցնելու համար։

Այս գործնական ուղղութեան մեծապէս ուժ կրնայ տալ նաեւ Բարեգործականը, տրամադրելով ոչ միայն իր ձեռքը եւ հեղինակութիւնը, այլեւ գանձը։ Բարեգործականը ծննդավայրի հետ կապուած չէ, ապա ուրեմն պիտի լրացնէ ինչ որ պակաս կը ձգեն Հայր. Միութիւնները, անկարողութեամբ կամ եղմտութեամբ։ Աւելի լաւ, եթէ մէկ տարուան համար, իբրեւ ծրագիր ընդունի փութացնել աւաններու շինութիւնը եւ Անատոլուի բեկորներուն փոխադրութիւնը, քանի որ ճամբաներն ալ բաց են։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽԼՐԴՆԵՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ (19 Յունուար).

— «Մասնաւորապէս Հայանուն բոլշեւիկ գործակալներու թիւը շատ է այն երկիրներու մէջ, ուր մենք խոշոր գաղութներ ունինք։ Սովորական երեւոյթ մը դարձած է Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի մէջ, որ Հայանուն բոլշեւիկները ոստիկանութեան ձեռք անցնին իբրեւ քաղաքական կամ նոյնիսկ քրէական յանցաւորներ։

Մոսկուայի ծառայող այդ հայ գործակալները յաճախ դիմակաւորուած կերպով հրապարակ կուգան, «չէզոք» Հօկի անունով կը գործեն, Հայաստանի անունը կը շահագործեն եւ այդ կերպով բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւն կը ստանան մեր գաղութներու որոշ մասերէն կողմէ։

Այդ պարոններուն դաւադրական գործունէութիւնը, սակայն, երկու մեծ չարիքներ կը ստեղծէ. — ա) կը խանգարէ մեր գաղութներու կեանքը՝ ամէն տեղ ամէն գնով պառակտում առաջ բերելով եւ բ) կը վտանգէ հայ գաղութներու դիրքը յաջս օտար կառավարութեանց՝ դաւելով այդ կառավարութեանց դէմ։

Այսօր անմիջական հետեւանքն այն է, որ հայ տարրը այսօր քաղաքականապէս վարկաբեկուած եւ կասկածելի դարձած է Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Եգիպտոսի, Միջագետքի եւ Պարսկաստանի մէջ։

Մենք վստահ ենք, թէ արտասահմանի մեր գաղութներէն եւ ոչ մէկուն մէջ բոլշեւիկներ չպիտի կրնային բոյն դնել ու դաւել թէ՛ հայութեան եւ թէ՛ օտարներուն դէմ, եթէ ազգայնական կարգ մը խմբակցութիւններ (Ռամկավարներ, Հնչակեաններ եւ կարգ մը «չէզոքներ») ուղղակի թէ անուղղակի կերպով չքաջալերէին ու չհովանաւորէին Մոսկուայի հայանուն գործակալներուն մութ գործերը։

Ժամանակ է որ գիտակից, պարկեշտ եւ հայրենասէր հայ հասարակութիւնը լրջօրէն անդրադառնայ հայ բոլշեւիկ գործակալներու հասցուցած ազգային եւ միջազգային վնասներուն եւ կտրուկ միջոցներ խորհի անոնց առաջքն առնելու համար...»

ՍՈՎ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ցուրտն ու բուքը սարսափելի աւերներ կը գործեն մանաւանդ հիւսիսային Յունաստանի մէջ, ուր տեղ տեղ ձիւնը 4 մեդր բարձրութեան կը հասնի։ Աշխարհէն կղզիացած բազմաթիւ գիւղերու մէջ սով կը տիրէ։ Լեռնաբնակ հովիւներէն շաբաթներէ ի վեր լուր չկայ։ Մինչեւ հիմա 50 հոգի մեռած են ցուրտէն։ Կառավարութիւնը ամէնօր դրամական աջակցութեան խնդրանք կը ստանայ սովահար շրջաններէ։

Հիւս. Յունաստանի եւ Բէոթիոյ մէջ ջերմաչափը զերոյէն 23 աստիճան վար ցոյց կուտայ, Աթէնքի մէջ՝ 15, Սելանիկի մէջ՝ 6, Քորֆուի մէջ՝ 15 աստիճան եւայլն։

Ձիւնը մաքրելու եւ սովահար շրջանները պարենաւորելու համար մեծ գումարներ պէտք պիտի ըլլան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԷՆ ՄԱՍ ՄԸ ԱԶԱՏՈՒԱԾ

«Յուսաբեր»ի 1 փետրուարի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Կը տեղեկանանք, որ Պէյրութի ձերբակալուածներէն ոմանք ազատ արձակուած են։ Բանտին մէջ կը մնան 17 հոգի։ Գործը պիտի յանձնուի ոչ թէ Արտակարգ Զատն Դատարանին (որուն վճիռները վերջնական են), այլ սովորական Ոճրագատ Ատեանին որուն վճիռները վերաքննելի են։

∴ Նոյն թիւին մէջ «Յուսաբեր»ի Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ ձերբակալութեանց մասին.

Երկուշաբթի, դեռ արշալոյսը չբացուած, կը խուզարկուի Տոքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանի բնակարանը, ուրկէ Թիւթիւնճեանը ոստիկանատուն կ'առաջնորդուի։ Հետզհետէ կը խուզարկուին, կը ձերբակալուին եւ ոստիկանատուն կ'առաջնորդուին՝ Վահան Փափազեան-Կոմս (Հ. Հ. Պատուիրակութեան Սուրիոյ ներկայացուցիչը), Յակոբ Տէր Մելքոնեան (Լիբանանի Ազգ. Գաւառական Ժողովի ատենապետ), Տոքթ. Բ. Գալստեան անդամ Գաւառականի, Արամ Սահակեան (բանաստեղծ-լուսանկարիչ), Յարութիւն Շահինեան (լուսանկարիչ), Մինրան Թուրիկեան գրագէտ, տէր եւ տնօրէն «Luxe» պանդոկի), Հայկ Գալեան տէր եւ տնօրէն «Ազդակ» լրագրի)։ Երեքշաբթի և չորեքշաբթի յաջորդաբար կը ձերբակալուին Արշակ Յովհաննիսեան (Հայաստանի նախկին նախարարներէն), Արշակ Գալստեան վաճառական, անդամ Գաւառականի), Գրիգոր Աղաճանեան (վաճառական), Հայկազ Աղաճանեան վաճառական), Անդրանիկ Գալեան (վաճառական), Գրիգոր Մկրտիչեան (ձեռնարկու), Կարօ Գափլանեան (արհեստաւոր), Կարապետ եւ Սուրէն եղբայրներ (արհեստաւորներ) եւ ուրիշներ, որոնց թիւը 35ը կ'անցնի։ Ասոնցմէ առաջինները արդէն կեդրոնական բանտը փոխադրուած են, մնացեալներն ալ հետզհետէ կը փոխադրուին։ Կը մեղադրուին իբր կազմակերպիչներ տեղի ունեցած ոճիրին, համաձայն Պատժ. Օրէնսգրքի 190րդ. յօդուածի տրամադրութեան։ Նախնական հարցաքննութեան ենթարկուած են բոլորն ալ։

Ոչ ոքի դէմ առանձին ամբաստանութիւն չկայ։ Բոլորի ալ մեղքը Դաշնակցական ըլլալն է։ Թէ ինչքա՛ն տարօրինակ եւ միեւնոյն ժամանակ որքա՛ն ընդվզեցուցիչ է այսքան ծանօթ անձեր բերել եւ թափել բանտ՝ աւելորդ կը նկատենք խօսիլ։ Բառ չունինք մեր արդար բողոքը յայտնելու համար։ Գոնէ հեռաւորագոյն փաստ մը ըլլար, կապուած ձերբակալուածներէն ոեւէ մէկուն անունին։

Վստահ ենք, ի հարկէ, որ արդարադատութիւնը ամէնուն ալ իր տեղը պիտի ցոյց տայ եւ պիտի վկայէ, որ ստոր ինթրիկներէ հեռու եւ ստոր ինթրիկներէ բարձր դասաւորներ կան նաեւ Լիբանանի մէջ։

Բանտարկեալները կտրուած են ամէն յարաբերութենէ։ Հրապարակը, մամուլը եւ պետական պաշտօնատուները բոլշեւիկ-հնչակեան գործակալները կ'ողողեն իրենց ստոր զրպարտութիւններով։

Ի դէպ է յիշել, որ բոլշեւիկ «պատկոմները» գրեթէ ամէն տեղ կ'ընկերանան ոստիկանութեան խուզարկութեանց եւ ձերբակալութեանց ընթացքին։ Անշուշտ հակառակորդները միս մինակ չեն։ Տեղական արաբ հակահայ տարրերը ուժ կուտան իրենց։ Մանաւանդ ազգայնական - բոլշեւիկ ճանչցուած քանի մը բախտախնդիրներ։

Միւս կողմէ կը տեղեկանանք, որ դիմումներ կը կատարուին՝ պահանջելով ձերբակալուածներու ազատ արձակումը մինչեւ դատավարութիւն։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԱՆՈՐՈՇ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄՈՎ

Պէյրութէն կը հեռագրեն փետր. 7 թուականով.

Այսօր Դամասկոսի մէջ հրատարակուեցաւ ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսօի մէկ պատգամագիրը, որով անորոշ պայմանաժամով կը յետաձգուի գումարումը Սահմանադիր Ժողովին, որուն պաշտօնն էր Սուրիոյ համար Սահմանադրութիւն մը պատրաստել։ Սահմանադիրը փակուած էր անցեալ օգոստոս 11էն ի վեր։

Սահմանադիր Ժողովի Նախագահին ուղղուած պատգամագիրը կը ճշդէ այս յետաձգման պայմանները. յոյս կը յայտնէ թէ համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ արդէն ձեռք բերուած իրական յառաջդիմութիւնը այսպէսով աւելի եւս պիտի ամրանայ եւ ի վերջոյ յաջողութիւնը պիտի գայ պսակել թափուած ջանքերը և արդարացնել հաստատակամ բարեացակամութիւնը։

∴ Այս առթիւ Ժուռնալի քաղաքական բաժնի խմբագիր Սէնդրիս կը գրէ.

Այս յետաձգումը ցաւալի դէպք մըն է, բայց ոչ զարմանալի։ Կռիւի սաղմը կար այն պայմաններուն մէջ իսկ, որոնց տակ 1928ի գարնան կատարուեցան Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովի ընտրութիւնները։ Ընտրողները այն տպաւորութիւնն ունէին որ հրաւիրուած են արտայայտուելու ամենայն ազատութեամբ, մինչդեռ իրականին մէջ պէտք է շարժէին ֆրանսական հոգատարութեան նեղ սահմանին մէջ։

Հակասութիւնը երեւան ելաւ, երբ ժողովը աշխատանքի լծուեցաւ։ Ազգայնական մեծամասնութիւնը պատրաստեց Սահ-

(Ուրբերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՋՆՋՈՒԱԾԸ

Փիէռ Լոթիի գործերուն ամբողջութիւնը պիտի արժանանայ նոր տպագրութեան մը, խիստ ճոխ ու հարուստ։

* *

Ընթերցողը կը յիշէ, — կամ չի յիշեր — Լոթիի մէկ պրակը՝ «Հայկական ջարդերը»։ Այդ գրքոյկը պատերազմէն անմիջապէս վերջ հրատարակուած է, ու Լոթի ինքզինքը կը գերազանցէ ջարդուած ցեղի մը հանդէպ իր ցոյց տուած ճիւաղային արհամարհանքով եւ սեւագիրութեամբ։ Ցիկլին իսկութիւն մնաս՝ ատենին «Ճանիթ»ի մէջ պատասխանեց՝ պաշտպանօրէն ստորագծելով Լոթիի գրի առած այլանդակութիւնները։

Կար՝ օրինակի համար, սա առասպելը։ Իբր թէ Հայ մը երգումի ճիւպատոսին վրայ զէնք կը քաշէ պատուհանէ մը (պատերազմէն առաջ), որպէսզի Թուրք մը կարծուի հեղինակը ու ֆրանսական հանրային կարծիքը գրգռուի Թուրքերուն դէմ։

Եթէ չեմ սխալիր, այդ տողերէն վար, տասը տող կէտադրութիւն կար՝ «censure» (գրաքննիչին կողմէ ջնջուած) բառն ալ մէջտեղը։

Դրաքննութիւնը դեռ կը տիրէր 1919 ին։

* *

Խնդիր էր գիտնալ թէ ի՞նչ առասպել կը պարունակէին այդ ջնջուած տողերը։

Եւ ինչո՞ւ ջնջուեցան։

Եթէ պատմուածը պաշտօնական հանգամանք ունէր, զայն ջնջելը աւելորդ ու վնասակար էր։ Իսկ եթէ առասպել մըն էր, միւսներուն պէս, այն ատեն դիւրին պիտի ըլլար Լոթիի հասկցնել թէ կը ստեղծէ, կը շարունակէ ստեղծել։

* *

Լոթի մեռաւ, գնաց, առանց խղճի խայթ մը զգալու։ Բայց պիտի մնան իր գործերը, որոնց մէջ՝ ան, քաղաքականութիւն կաթեցուց։ Թոյնի կաթիլներ . . . որոնց կարգին կրնանք նկատել սա ջնջուած տողերը։

Անքան ստորին, որքան լուռ։

Եդ. ԲԷՐՎԱՅԱԿԻ

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.

Եւրոպայի հետ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները տակաւին ընդհատուած կը մնան՝ առատ ձիւն տեղալուն պատճառաւ։Օրիէնթ-Էքսփրէսի երեք ճեպընթացներ ութ օրէ ի վեր անշարժութեան մատնուած են Թրակիոյ մէջ։

∴ «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցն ալ կը հաղորդէ որ ճեպընթացներէն մէկուն մէջ կը գտնուի Պաղտատի անգլիական նորընտիր մարզպան սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն։

Պոլսոյ մէջ ցուրտէն մեռած են հինգ հոգի, իսկ Պոլսոյ մօտերը սառած են 600 արջառ։ Գայլեր մտած են նոյնիսկ Պոլսոյ կարգ մը թաղերուն մէջ։

Պոլսոյ բոլոր դասարանները փակուած են, որովհետեւ դասատուները չեն կրնար իրենց տուներէն դուրս ելլել։

652 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԿՐԻՓԷՆ

Վերջացող շաբթուան ընթացքին Անգլիոյ մէջ կրիփէն մեռան 652 հոգի։ Նախորդ շաբթու 321 հոգի միայն մեռած էին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

20Ն ՀԱՑ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

Այս ուշագրաւ յօդուածին հեղինակն է ծովակալ Ֆոմա...նավար եւ այժմ ընդդիմադիր եւ աքսորական Լեւ Տրոցկին: Գրուած է 1912 Նոյեմբեր 12ին եւ նոյնութեամբ հրատարակուած՝ համայնավարական պետութեան կողմէ 1926ին՝ Տրոցկիի երկերուն Զ. հատորին մէջ՝ (էջ 225 — 235)։

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Կասկած չկայ, որ ներկայիս կը գտնուինք Արեւ. Հարցի ամենասուր շրջաններէն մէկուն մէջ և ժամանակակից պատերազմը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մէկն այն սովորական վիրահատութիւններէն, որոնք պարբերաբար կը կատարուին «Հիւանդ մարդու» պառամեալ կազմին վրայ: Այդպէս է եղած հինէն: Արեւելեան հարցի ո՛չ մէկ մասը խաղաղ ճամբով լուծուած է, ու թէեւ կարելի է եղած բռնի միջոցներ գործածել, բայց եւ այնպէս եւրոպական քաղաքականութիւնը միշտ հանդիսացած է անզօր՝ յաւետ չկամութեան, կամ աւելի ճիշդ՝ Թուրք կառավարութեան՝ տիրող կարգերը փոխելու անկարողութեան հանդէպ։

Ինքնին, քաղաքագիտութիւնն ալ պակաս մեղաւոր չէ որ շատ խնդիրներ երկար ժամանակ մնացեր են անլուծելու եւ վերջ ի վերջոյ յանգեր են անակնկալներու: Բայց այն ալ ճիշդ է, որ եթէ Թուրքիան բարի կամեցողութիւն եւ աւելի ճկունութիւն ունենար՝ կրնար առաջքն առնել այդ անակնկալներէն շատերուն, որոնք աւելի եւ աւելի սեղմեցին իր սահմանները եւ հասցուցին զայն վերջապէս փոքր Ասիոյ դռները։

Արեւելեան հարցի օղակներէն մէկն է եւ Հայկական խնդիրը, որու ծագման պատճառները նոյնն են, ինչ որ Մակեդոնական հարցինը: Եւ եթէ այդ վերջինը կրնայ յանգիլ պատերազմի, որ կը վճռէ այդ խնդիրը վերջնապէս, բնական է որ ներկայիս պէտք է հերթական դառնայ նոյնպէս եւ Հայկական հարցը, մանաւանդ որ Հայաստանի վիճակը միշտ աւելի վատթար է եղած, քան Մակեդոնիայինը։

Մակեդոնիայի համար Պուլկարիոյ հարեւանութիւնը մեծ բախտաւորութիւն է եղած։

Եւ իսկապէս, Մակեդոնացիներն իրենց յեղափոխական շարժման համար միշտ գտեր են Պուլկարիոյ կողմէ ո՛չ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական աջակցութիւն, եւ անյաջող ապստամբութիւններէ յետոյ մակեդոնական յեղափոխականները հանգիստ կը վերադառնային Պուլկարիա, ուր միշտ կը գտնուէին վտանգ է զերծ և նոյնիսկ սիրալիր ընդունելութեան եւ ապաստանի կ արժանանային Ասիկ զատ, եւ այդ ամենագլխաւորն է — Թուրքիան քիչ պարագաներու մէջ դիմած է ծայրայեղութեան Մակեդոնիոյ հանդէպ, որովհետեւ չէր կրնար նկատի չունենալ, որ Պուլկարիոյ մշտական սպառնալիքները կրնան գործօն միջամտութեան ձեւ առնել։

Բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ կը գտնուէին Թուրքիոյ Հայերը: Անոնց ապստամբները, անգամ յաջող կռիւներէ յետոյ, չէին կրնար ինարկէ երկար ժամանակ մնալ տաճկական հողի վրայ եւ ստիպուած էին անցնիլ արտասահման, այսինքն Պարսկաստան կամ Կովկաս: Բայց ինչպէս յայտնի է, Թուրք պետութիւնը միշտ քիչ է հաշուի առած Պարսկաստանը եւ շարունակած է Հայերը հետապնդել նոյնիսկ պարսկական հողի վրայ։

Այդ բոլորէն զատ, սահմանը անցած ատեն Հայերը ստիպուած էին ընդհարումներ ունենալ եւ պարսկական Քիւրտերու հետ, որոնք անոնց համար պակաս վտանգաւոր չէին, քան Թուրքերը։

Ռուսական հողի վրայ եւս հայ տարագիրները հարկադրուած էին միշտ պահուիլ, որովհետեւ ռուսական իշխանութիւնները զիրենք կը նկատէին ո՛չ թէ իբրեւ Թրքական սարսափելի պայմաններու զոհերը, այլ ամէնէ իբրեւ յեղափոխականներ։ Իսկ յեղափոխականները, ինչպէս յայտնի է, պէտք էր միշտ բանտարկել, եթէ նոյն իսկ անոնք եկած ըլլային Նիկարագուայէն կամ Փիլիպպեան կղզիներէն։

Եւ ինտուիտական Թուականներու կէսերուն ու իննսուներական թուականներու սկիզբը Կովկասի մէջ բանտերը կէս առ կէս լեցուած էին «քաղաքական յանցաւորներով», որոնց ամբողջ յանցանքը այն էր, որ կը գրաւէին իրենց հայրենակիցներու վիճակը բարւոքելու խնդրով, քանի որ անոնք ենթակայ էին պարբերական եւ սիստեմատիկ կոտորածներու, որոնցմէ կը ցնցուէր ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը: Իշխան Լոբանով — Րոստովսկիի տիպարէն քաղաքագէտները կատարեալ ազատութիւն էին տուեր Աբտիւլ-Համիտին՝ կոտորելու Հայերը, իսկ իշխան Գոլիցինի նման վարիչները բանտերու մէջ կը փտեցնէին անոնք որ կը համարձակէին բողոքել համիտեան խժդժութիւններու դէմ։

Այսպիսով, Հայկական Հարցը, կրկին կենդանի հետաքրքրութեան առարկայ կը դառնայ: Իսկապէս այդ հարցը երբեք չէ մեռած, այլ ժամանակաւորապէս միայն լռութեան է դատապարտուած 1897-1901 Թուականներուն, երբ 1894-1896ի կոտորածները ազգաբնակչութիւնը հասցուցին կատարեալ յուսահատութեան եւ սպառեցան յեղափոխական մարմիններու միջոցները: Պէտք է աւելցնել, որ Հայերը կորսնցուց էին իրենց հաւատքը դիւանագիտական միջամտութեան մասին, ուստի եւ յեղափոխական շարժումը ժամանակ մը կանգ առաւ։

1901էն սկսած, աչքի կը զարնէ որոշ աշխուժութիւն այդ շարժման մէջ, որ եւ կը պսակուի 1904 Թուի Սասունի ապստամբութեամբ՝ ղեկավարութեամբ հռչակաւոր Անդրանիկի։

Սակայն այդ ապստամբութիւնն ալ չտուաւ դրական արդիւնք, եւ Անդրանիկը ստիպուեցաւ իր զինակիցներու մէկ մասին հետ լքել հարազատ լեռները։

Բայց այդ ժամանակէն ի վեր յեղափոխական ուժեղ պրոպագանդը, ժողովուրդի սպառազինումը եւ երբեմնակի ընդվզումները չեն դադրիր: Եւ եթէ Թրքական Սահմանադրութիւնը ժամանակ մըն ալ ուշանար, շատ հաւանական է, որ Թրքա Հայաստանը նոր հսկայական ապստամբութեան թատերաբեմ հանդիսանար, որու մէջ բացի Հայերէն մասնակցութիւն կ'ունենային եւ Թուրքերը։

Թուրքիոյ սահմանադրութիւնը նոր յոյսերով թեւաւորեց հայ ժողովուրդը: Ճիշդ է, հայութեան համար ամբողջ գործը այդտեղ եւս սահմանափակուեցաւ միայն իրենց վիճակի բարելաւման դատարկ խոստումներով, բայց Հայերը սիրով հաւատացին այդ մարդոց, որոնք տապալեցին Աբտիւլ Համիտի բռնակալութիւնը: Հայերը անոնց ներեցին նոյնիսկ Ատանան, իր տասնեակ հազարի հասնող զոհերով եւ այդ մղձաւանջային կոտորածներէն յետոյ ալ, չդադրեցան հաւատալու երիտասարդ Թուրքերու երդումներուն: Հայերու անկեղծ փափաքը, աշխատելու Թուրքերուն հետ ձեռք ձեռքի՝ այն տեղը հասաւ, որ ամէնէն ազդեցիկ հայկական «Դաշնակցութիւն» կուսակցութիւնը օրինական դաշն կռեց երիտասարդ Թուրքերու «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» կուսակցութեան հետ՝ սահմանադրական վարչաձեւը պաշտպանելու եւ տեղական ինքնավարութիւնն իրականացնելու համար, որուն յետագայ զարգացումը պէտք է յանգէր ազգային-մշակութային ինքնավարութեան։

Հ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Համբարձում Մելիքեան, որուն մահը արձանագրեց Յառաջ Գչ. օր, յայտնի դէմք էր Ռուսահայերու մէջ եւ ուշագրաւ դեր կատարած է հանրային կեանքի զանազան ասպարէզներուն մէջ: Ծնած էր Բագու, 1864 մայիս 25ին, ունեւոր ընտանիքի մէջ։

Երիտասարդ հասակէն նետուեցաւ նաւթարդիւնաբերական գործունէութեան ասպարէզը, ուր ունեցաւ լայն յաջողութիւն եւ դարձաւ Բագուի առաջնակարգ դրամատէրներէն մէկը: Եղաւ հիմնադիրը Բագուի քաղ. վարկային ընկերութեան եւ Բագուի առեւտրական դրամատան, երկուքն ալ սեղանաւորական խոշոր ձեռնարկներ: Հիմնեց 4 բաժնետիրական նաւթային ընկերութիւններ: Առհասարակ, Բագուի նաւթարդիւնաբերական-դրամատիրական շրջաններուն մէջ կը վայելէր մեծ ազդեցութիւն։

Սակայն, Համբարձում Մելիքեանի կեանքը միայն այսքանով չսահմանափակուեցաւ: Անիկա ցոյց տուաւ արդիւնաւոր հանրային գործունէութիւն, մասնաւորապէս հայկական կեանքի մէջ: Մօտ երեսուն տարի մասնակցութիւն ունեցաւ Բագուի քաղաքային ինքնավարութեան կեանքին մէջ: 5 տարի վարեց եկեղեցական երէցփոխի պաշտօն եւ հայկական ծխական դպրոցներու հոգաբարձու էր: Մէկն էր Բագուի հայկական Միայուն բնիի հիմնադիրներէն, և հայ Թատրոնի զարգացման համար դրամ չէր խնայեր: Նիւթական աջակցութիւն ցոյց կուտար հայ արուեստի ու գրականութեան աշխատաւորներուն. Շիրվանզադէ, Աբէլեան եւ շատ ուրիշներ յաճախ վայելած են անոր օգնութիւնը։

Երբ, 1896ի կոտորածներէն յետոյ, հազարաւոր գաղթականներ Թափուեցան Կովկաս, Հ. Մելիքեան մէկն էր անոնցմէ, որոնք մասնակցեցան անոնց խնամատարութեան եւ ապա վերադարձի կազմակերպութեան։

Անդամ էր նաեւ այն յանձնախումբին, որ կը վարէր Խրիմեան Հայրիկի ընդունելութեան գործը Բագուի մէջ: Բագուի հայ հասարակութիւնը արտակարգ ընդունելութիւն ցոյց տուաւ «յեղափոխական» կաթողիկոսին որ Էջմիածնի աթոռն էր բազմած՝ Հայկական Հարցը լուծելու համար: Այդպէս էր համոզուած Կովկասահայ մտաւորականութիւնը...

Եկեղեցական կալուածներու գրաւման ժամանակ, Հ. Մելիքեանն ալ մասնակցեցաւ ընդհանուր բողոքին եւ արտաքսուեցաւ Կովկասի սահմաններէն: Գալիցինի մահափորձին առթիւ ազատագրուեցաւ, մինչեւ որ Սվեատոպոլկ-Միրսկիի կառավարութիւնը արտասահման աքսորեց զայն: Միայն Վորոնցով Դաշկովի Կովկասի փոխարքայ նշանակուելէն յետոյ իրաւունք ստացաւ վերադառնալու Թիֆլիս, ուր շարունակեց գործօն մասնակցութիւնը հանրային գործերուն: Հինգ տարի վարեց Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան նախագահի պաշտօնը, հոգաբարձու էր Ներսիսեան դպրոցի, տնօրէն «Հորիզոն» լրագրին, եւ այլն: «Հորիզոնը» անոր օրով դարձաւ ամէնատարածուած հայերէն թերթը. պատերազմի տարիներուն տպաքանակը հասաւ 18000ի: Հանգուցեալը անձամբ կը վարէր թերթի վարչական մասը եւ հրատարակութիւնը դրած էր օրինակելի հիմերու վրայ: Իր տան մէջ կազմակերպած պարբերական ճաշկերոյթ - հաւաքոյթներով «Հորիզոն»ի շուրջ համախմբած էր Թիֆլիսի առաջաւոր մտաւորականութեան մեծ մասը: «Հորիզոն»ին կ'աշխատակցէր նաեւ անոր որդիներէն մէկը՝ Սուրէնը, որ ապա մտաւ Դրօի կամաւորական խումբին մէջ, մասնակցեցաւ ճակատամարտներուն, յետոյ դարձաւ հայկական բանակի փայլուն սպաներէն մէկը եւ 1921ին սպանուեցաւ Թիֆլիսի մէջ բոլշեւիկներուն ձեռքով։

Ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, Հ. Մելիքեանի տան դռները բացուեցան աւելի լայն հասարակական շրջաններուն առջեւ: Անոր մեծ տան մէկ մասին մէջ տեղաւորուեցաւ Հայ Ազգային Խորհուրդը, ուրիշ մասին մէջ՝ «Ազատամարտ» թերթի խմբագրութիւնը: «Հորիզոն»ը գրաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ: Առհասարակ, մինչեւ վերջ ալ նա մնաց բարեկամական կապերով կապուած Դաշնակցութեան հետ։

1918. Թուին Հ. Մելիքեան Ռուսիա կը գտնուէր: 11 ամիս շարունակ զայն քարշ տուին Չէկայէն բանտ ու բանտէն Չէկա: Երկու անգամ դատապարտուեցաւ մահուան, իբրեւ «բուրժույ» ու հակայեղափոխական: Եւ ազատուեցաւ միայն հրաշքով, իր նախկին ծառայողներու եւ բանուորներու միջամտութեամբ: Անհնարին նեղութիւններով կարողացաւ դուրս գալ բոլշեւիկեան տիրապետութեան սահմաններէն եւ հասնիլ Թիֆլիս։

1920ի Փետրուարին հրաւիրուեցաւ Երեւան՝ Երեւանեան նախարարութեան օգնական - առեւտրա - արդիւնաբերական բաժնի վարիչի պաշտօնով եւ այդ պաշտօնը տարաւ 8 ամիս: Անոր անմիջական ղեկավարութեամբ մշակուեցան շարք մը ծրագիրներ, որոնք պէտք է գործադրութեան դրուէին. ասոնք են՝ պետական աղահանքերու օգտագործման ձեւը, պետական դրամատան կանոնագիրը, կեանքի եւ գոյքի ապահովագրութիւնը, երկրագործական դրամատուն եւ այլն։

Երեւան եղած ժամանակ Մելիքեան Հայաստանի կառավարութեան նուիրեց իր Թիֆլիսի տուներէն մէկը եւ քաղաքային ինքնավարութեան խոստացաւ Երեւանի մէջ կառուցանել ժողովրդական Տուն-Թատրոն մը: Քաղաքային ինքնավարութիւնը այդ նպատակին յատկացուց որոշ հողամաս եւ ծրագրած էր 1921ին ձեռնարկել Տան շինութեան։

1920ի աշնան Մելիքեան վերադարձաւ Թիֆլիս, բայց Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ ստիպուած եղաւ անցնիլ արտասահման՝ չկրնալով դիմանալ վրաց մենշեւիկ կառավարութեան հալածանքներուն: Հայաստանի կառավարութեան անդամ ըլլալն ալ չէր օգներ: Մենշեւիկ Վրաստանի կառավարութիւնը գրաւած էր անոր տունն ու գոյքը, ինչպէս եւ Ազրբէջանի կառավարութիւնը գրաւած էր անոր Բագուի տունն ու կալուածները, բոլոր նաւթարդիւնաբերական ստացուածքները։

Արտասահման անցնելով՝ Հ. Մելիքեանը ընտանիքով հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր և մնաց մինչեւ մահը: Վերջին ժամանակներս առողջութիւնը քայքայուած էր. կը տառապէր արեան շրջանառութեան խանգարումէն, որուն եւ զոհ գնաց։

Տարագրութեան մէջ ալ չէր կորսնցուցած հանրային հետաքրքրութիւնը. կը մասնակցէր հիմնի կազմակերպութեան աշխատանքներուն, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ձեռնարկներուն եւն.։

Հ. Մելիքեանի մահով կարկառուն դէմք մը կը հեռանայ հայ կեանքէն։

Վ.

Պ. ՍԵՊՈՒՀԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ Պատժական Գ. Ատեանը քնն՚ած է գործը Պ. Վահան Սեպուհեանի, որ կ'ամբաստանուէր թէ անկանոն սնանկութիւն առաջ բերած է։

Դատավարութիւնը լրացաւ: Դատարանը, քննել տալէ յետոյ տետրակները, այն եզրակացութեան եկած է թէ սետրակները անկանոն բռնուած են: Ասոր համար երեք ամիս բանտարկութեան պատիժ սահմանեց, բայց վճռին գործադրութիւնը յետաձգեց, նկատի ունենալով Պ. Վ. Սեպուհեանի մաքուր անցեալն ու ընկերային դիրքը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

«Ցո՞ երթայք».— կաթող. կոնդակ արտագաղթին դէմ. — 150 Թուրք սպաներ բանտարկուած.— Թուրք ջրոսակներ կը գործեն Մէյտան - Էքպէզի մէջ.— Հայ սպայի մը խաչագողութիւնը։

ՀԱԼԷՊ, 28 Յունուար.— Կիլիկիոյ կաթողիկոսը «Ցո՞ երթայք» խորագրով կոնդակ մը հրատարակեց, որով կ'ազդարարէ գաղթելու տրամադիր ժողովուրդին հանգիստ մնալ իրենց ներկայ բնակավայրին մէջ եւ բախտ չորոնել օտար հորիզոններու տակ։

Դառն իրականութիւնը դժբախտաբար գոյց կուտայ թէ դժուար է հոսանքին առաջքը առնել պատոնական միջոցներով կամ խորդ թելադրութեամբ տուի աղէտին իրական պատկերը, որ կը պահանջէ գործնական միջոցներ եւ նիւթական աջակցութիւն։

Կաթողիկոսի կոնդակէն օրինակ մը կը գնեմ «Յառաջ»ի խմբագրութեան տրամադրութեան տակ։

** Վերջերս Թուրքիայէն Հալէպ եկաւ հեղինակաւոր Ամերիկացի մը. Մր Լայմըն, որ կը պատմէ թէ Մ. Քէմալի պարտադրած հեւափոխութիւնները շատ դժուարին կուգան Թուրք ժողովուրդին, եւ թէ Անատոլուի գեղերը իրենց անդրադարձումը պիտի ունենան նաեւ Թուրքիոյ մէջէն: Այս իսկ պատճառով Թուրք վարիչները օղակը կը սեղմեն ու կը սեղմեն Սակայն, հակառակ այս սեղմումներուն, Թուրք բանակին յառաջացած ընդվզումը գիւղացիութիւնը փախուստը քեազիմ Գարապէքիրի եւ իբր հետեւանք այս դէպքին, այսօր 150 զինուորականներ իրենց մեղքը կը քաւեն բանտերու մէջ. իսկ մաս մը մարդիկ ալ տեղն ու տեղը սպաննած են։

** Այս օրերս Մէյտան-Էքպէզի հայ խանութպանները իրենց ապրանքներով կը փոխադրուին Հալէպ, որովհետեւ նոյն շրջանը լեցուած է Թուրք չէթէներով որոնք յարձակում կը գործեն օրը ցերեկով ու ահ ու սարսափ կը ձգեն ժողովուրդին մէջ: Նոյն վայրին բնակիչները խանութպաններ են, որոնց ընտանիքները Հալէպ կը նստին։

** Շարժուն հետաքրքրական դէպքի մը հանդիպեցանք: Հայ սպայ մը ինքնիրեն պատասխանատու զինուորական պետի հանգամանքը տալով, լուր կը տարածէ թէ եկած է կեդրոնէն (Պաղտատէն) զինուորագրելու համար մաս մը մարդիկ: Այս կերպով բաւական մարդիկ կ'իյնան իր ծուղակը: Իւրաքանչիւր անձէ առած է 82 ոսկի գրամ, երբ փոքր էք խոստանալով զինուորագրուողներուն ամսական 42-50 ոսկի սուրիական: Շատեր կ'արձանագրուին՝ մղուած անգործութեան տաղտուկէն, որպէսզի իրենց ընտանիքին հացը ճարեն: Պէտք է չեշտել որ ներկայիս անգործութիւնն ու Թշուառութիւնը մեծ համեմատութիւններ առած են ամբողջ Հալէպի շրջանին մէջ։

Արձանագրուած զինուորները իրենց քսակէն շինել տուած զինուորական հագուստներով կը ներկայանան Փրանս. տեղեկատուութեան, ղրկուելու համար իրենց համար նշանակուած գունդերը: Պատկան իշխանութիւնը՝ բոլորովին անտեղեակ խնդրէն, կը զարմանայ եւ կը սկսի հարցաքննութեան: Երկար քննութիւններէ վերջ կը հաստատուի որ խեղճերը զոհը եղած են խաչագողի մը: Խարդախութեան հեղինակը ձերբակալուած եւ բանտարկուած է։

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏԵՐԶ. ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ...

Թուրքիոյ պատերա... փոխանակներու հատուցման գոր... յապաղումներու կ'ենթարկ...

Միջազգային Յանձնախ... որ կազմուած էր այս ... կարգադրութեամբ զբաղե... նոթ է միայն իրեն հետ ... ներցողներուն: Ցարդ ինկ... թէ 1929ին տակաւին, ... մնացած հատուցումներ կ... գագրելի: Բայց պէտք է ... հատուցումներու ժամանակ... ջանը կ'երկարի մինչեւ ... դաշնագրին գործադ... Թուականը այսինքն, ... օգոստոս 1924: Բաժնետ... յարգելի անձնաւորութի... որոնք տոգորուած են ... մտադրութիւններով, ... խումբը սակայն, իր ... րու դանդաղութեամբ, ... շատ դժգոհութիւն պատճ...

Ընկասած, կազմ... թիւնը թերի եւ բայց ... կազմերն ըմբռնելու ... պէտք է անոր գործունե... եղանակին մասին գաղափ... նալ: Թուրք կառավար... Համաձայնականներու ... գրութեան տակ դրած ... լիոն թրքական ոսկի դրա... սին-ք մօտ 550 միլիոն ... Այս գումարին բաշխումն ... նուած էր «Գ-նահատման ... նախամիջ մը, որ կազմ... 1923ին, Լօզանի դաշնագ... ուած պայմանագրութեան ... հետեւանքով: Յանձնա... Ֆրանսացի, անգլիացի եւ ... երեք պատուիրակներու ... րութեան տակ, կազմ... ընտրեց Փարիզը եւ իր ... կազմակերպեց ու գրեց ... յանձնախումբեր, մէկը ... միւսը Իզմիր եւ երրորդ ... Սուրիա-Պաղեստին, գործ... դին վրայ քննելու եւ ... ժեշտ թղթածրարները ... տելու համար։

Այս փոխ յանձնախ... տեղեկագրերը՝ իրենց ... մէջ ներկայացուցած հա... արդարացի պահանջները ... կէին իրենց պաշտօնակ... քննութեան եւ գնահատ... անկէ յետոյ միայն ... խումբին, որ կը կատարէր ... քննութիւնն ու կը վճռէր ... յանձնախումբին մէջ որո... կը տրուին ձայներու մեծա... նութեամբ եւ հաւաքակա... որ ալ ըլլայ պահանջատէ... գութիւնը: Ասկից զատ անոր ... ները անվերաքննելի են ... է թէ ի՛նչ ամենակարող ... նութեամբ իրաւազօրուած ... միջազգային հաստատութի... հետեւաբար ի՛նչ մեծ ... տասխանատուութիւն ունենա... պատեհագմի աղէտեալները ... պահանջին մասին վճիռ ... ուելէ յետոյ, իրենց ըլլայ ... տուցման հարիւրին 40ը ... նան ու թէեւ, փոխ-յանձնախ... մերը բոլորն ալ վերադար... արդէն անցեալ ամառուընէ ... անոնք պարտաւոր են ապա... նական վճարման (որ հատուց... աննշանակութիւն ըլլայ) ... եալ խնդիրներն ալ քննե... ման ենթարկուին, որովհետեւ ... ատեն է որ կարելի պիտի ... հատուցումներու սակը ճշդ...

Ինչպէս բացատրել ... դանդաղութիւն մը, որ կը ... նոտէ շահագրգռուողները ... շուշտ, սկիզբները պէտք ... գործունէութեան նոր եղա... որդեգրել, քանի որ ... դուրս նոր տեսակի գործ...

...կը քննուէր քիչ մը վարագուած, դիգուեցան, եւ ընենք... մնացին ինչ ընենք... Հազարումէկ դժուարութիւններուն, որոնց հանդիպեցան փոխ-յանձնախումբերը՝ ամէն էջուն իրաւունքը ճշդելու, անոնց պահանջները գտնելու, ...նրոնները իրենց իսկական ...ատութեան վերածելու ...մար, շարժելու համար անոնք իրենց փաստերը պաշտպանելու մէջ անփութութիւն ցոյց ...ային եւ կամ անխիղճ եւ ...պարտ պահանջատէրերու ...րանքներէն չխաբուելու համար ...յս անխուսափելի յապաղումներէն կը փնտռէին անշուշտ խրդ... պահանջատէրերը եւ երբ ...ռնէին թէ իրենց խնդիրը ...փոխ-յանձնախումբին ...էջ, կը կարծէին թէ այլեւս կը ...ոյ գանձել կը սխալէին։ Որովհետեւ, ստիպուած էին տակաւին ...երկար ատեն սպասել։

Իրօք, մարդ կը տարուի կարծելու թէ, փոխ-յանձնախումբերու ...էջ խնդիրը երկարօրէն քննուելէ ...թղթածրարի մը մէջ ամփոփուելէ յետոյ, կը մնայ, կարճ ժամանակի մը մէջ, վճռի ենթարկել տալ Ու սակայն փարիզի մէջ ...ւէն ինչ ծայրէն կը սկսին կարգով, ամէն մէկ պատուիրակ կը ...ենարկէ նոր քննութեան մը, որ ...յ յաւելեալ երկարել խրդ...ծրարներ կան, որոնք պատուիրակներու սեղանին համնելէ առաջ, ...րի մը կը սպասեն։ Եւ ինչո՞ւ ...րովհետեւ տրամադրուած գումարները համեմատական չըլլալով պահանջուած գումարին, անկարելի է առատաձեռն ըլլալ. նոյն ...ակ արդար... ըլլալ եւ անշուշտ, ...նի որ ամէն մէկ պատուիրակ ...րաւունք ունի ակնարկ մը նետելու իր պաշտօնակցին գնահատութեան վրայ, ...ւանդը հեռացուած է։ Հոս է կիրարկուած եղանակին լաւ կողմը ...այս փոխադարձ հակակշիռ այս ...րաւունքը ի՞նչ բանի յանգեցաւ ...րծնականին մէջ։ Արգահատութիւններու, որոնք ճակատագրական են ..., ուր երեք ազգեր կը գտնուին ...

Ֆրանսական մեծ օրաթերթի ...սխալ ...ակիզնիցէն ... հարցը ...նելով, կը թուէ այն պատճառ... ..., որոնք արգիլեր կ՚ըլլան հա...ցումներու խնդրին արագ եւ ...դար լուծման եւ իր կողմէ ...առաջարկէ որ յապաղումներու ...երջն առնելու նպատակով, որոշ ...յմանաժամ մը նշանակուի ...անձնախումբին աշխատութեան ...մար։

ՏԱՆ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ

Հաւանական է որ բնակութեան եւ գործի վայրերու վարձքի օրէնքը խորհրդարանին կողմէ վաւերացուի ...

Ընթացիկ շաբթու արդէն, յատուկ յանձնախումբը իր մշակած օրինագիծը հաղորդած էր դատական նախարարին, որ կատարուած աշխատանքին մասին, իր գոհունակութիւնը յայտնելէ յետոյ, կարգ մը դիտողութիւններ ըրեր եւ յայտներ էր թէ ո՞ր կէտերուն վրայ կը տարբերի իր տեսակէտը օրինագծին կարգ մը տրամադրութիւններէն փոխադարձ համաձայնութեամբ, օրինագծին մէջ մտցուած են հետեւեալ փոփոխութիւնները։

1.— Պայմանաժամի երկարաձգման իրաւունքը պիտի տրուի նաեւ օտարականներուն։

2.— Բնակութեան յատկացուած շէնք մը գործատեղիի վերածելէ առաջ, կալուածատէրը պարտաւոր է նոյն քաղաքին մէջ իր շէնքին հաւասար արժէքով, բնակութեան շէնք մը շինել։

3.— Ամէն պարագայի մէջ, առանց բացառութեան, կալուածատէրերը պարտաւոր պիտի ըլլան իրենց պարտք եւ վարձուորներուն ...։

4.— Դատական նախարարը կը պահանջէր որ վարձքի դատերու մէջ հաշտարար դատաւորը իրաւունք ունենայ վճռելու տարեկան 3000 ֆրանք վարձքով յարկաբաժիններու եւ ամսական 500 ֆրանք կահաւոր բնակարաններու վերաբերեալ դատերը։

Յանձնախումբը համաձայն գտնուած դատական նախարարին։

Կը յուսացուի որ մինչեւ մէկ ամիս, վարձքերու օրէնքը վաւերացուի խորհրդարանին կողմէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍ. ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ ցորենի վաճառականները ժողով մը գումարեցին եւ ալիւրի մաքսատուրքի զեղչումին առթիւ խնդրագիր մը ղրկեցին վարչապետութեան եւ Ազգ. ժողովի Նախագահութեան։ Ցորենի վաճառականները կը յայտնեն թէ ալիւրին մաքսատուրքը 5.5 ղրշ. իջնելու պարագային, իրենց մեծ վնասներու պիտի ենթարկուին եւ ստիպուած պիտի ըլլան գործերը դադրեցնելու։

Վաճառականները երեք միջոց առաջարկած են կացութիւնը փրկելու համար։ 1. Մաքսատուրքի տարբերութիւնը իրենց բաժնուի, 2. Իրենց վնասները հատուցուին, կամ 3. Ալիւրի ներածման իրաւունքը իրենց տրուի առժամեայ մենաշնորհի ձեւով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Radical» «Soleil...»

Հայ տղաքն են, որ թերթերու ծրարը անութներուն տակ, պոռալով կը վազվռտեն Մարսէյլի հարուստ փողոցներէն։

Այժմ դպրոցական հայ աշակերտը կորսնցնելով իր սէրը ուսումէն, կը նախընտրէ թերթ ծախել, որովհետեւ գիտէ թէ սինեմայի դրամը հոնկէ պիտի ելլէ. իր ազատ մօրը օգնելու պատրուակին տակ։ Զօրս տարի է որ այս տեսը վարակած է Մարսէյլի հայ տղոց մեծամասնութիւնը, պզտիկ տարիքէն սկսելով։

Արդէն շատերը կը դժկամին հայերէն խօսիլ, ինչ որ կը սատկացնէ այլասերումը թերթավաճառ հայ մանուկը թրքախառն ֆրանսերէն կը խօսի իր ընկերներուն հետ։

Շատ անգամ կը տեսնեմ երկու հայ տղոց կռիւը բազմամարդ պողոտաներուն վրայ։ Անցորդները կը դիտեն «Թղթոտ Հայեր» քրթմնջելով։

Իսկ այս թշուառներուն ծնողքը նստած մութ խուցերու մէջ, կը սպասեն որ բացուին Հայաստանի դուռները... Ու միեւնոյն ատեն կ՚անիծեն կարմիր վարիչները, որոնք դուռները կղպելով, կը ստիպեն որ հայ մանուկները «Radical» եւ «Soleil» ծախեն եւ ապրուստ ճարեն։

Պ. ՊԱՋԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՎՐԱՆ.— Այս կիրակի «Արաքս» Մարզական Միութիւնը հրաւիրած էր Paribas «1er IIC» խումբը՝ մրցելու համար «Արաքս»ի Ա. խումբին դէմ, բայց Ֆրանսացիները չներկայացան եւ խաղն ալ տեղի չունեցաւ։

«Արաքս»ի Բ. խումբը 3ի դէմ 0ով յաղթեց A.C.C. Aubervilliers խումբին։ Այս վերջինը քանի մը շաբաթ առաջ ալ պարտուած էր մեր խումբէն։

«Արաքս» բաւական ժամանակ է ի վեր լաւ յաջողութիւններ ունեցած է, շնորհիւ իր անդամներուն համերաշխութեան։

Սէվրանի ամբողջ երիտասարդութիւնը, նաեւ փարիզաբնակ հայեր հիմախմբուած «Արաքս»ի շուրջ՝ կարելին ի գործ կը դնեն զայն զարգացնելու համար։

Եթէ կան երիտասարդներ, նոյնիսկ սկսնակներ Սէվրանի շրջակայքը եւ կամ փարիզէն, որոնք կը փափաքին փութպոլ խաղալ, թող դիմեն «Արաքս»ի կողմէ։ Դիմել Պր. Թ. Վարժապետեանի՝ 1 Av. Moroird, Sevran Livry եւ կամ Պր. Թ. Լոռենեանի, 16 Av. Jules-Verne, Sevran.

Թ. Լ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի Հայ Մարմնամարզական «Կայծակ» Միութեան խումբը մրցում մը ունեցաւ 3 փետրուարին Ս. Տ. Souletի Առաջին խումբին դէմ։

Խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներու յարձակողականով, եւ տասը վայրկեան վերջ փէնալթիով մը նշանակեցին առաջին նշանակէտը։ Յետոյ հայ մարզիկները սկսան եռանդուն խաղալ եւ շատ չանցած փէնալթիով մը Արտաշէս Էքմէքճեան նշանակեց առաջին կէտը։

Երկրորդ խաղամասին հակառակորդները սկսան ալ աւելի յարձակողական խաղալ եւ անմիջապէս նշանակեցին երկրորդ նշանակէտը։ «Կայծակ»ի մարզիկները փոխադարձեցին եւ խաղը վերջանալու հինգ վայրկեան մնացած, Եսաւ Էսօեան գլխի հարուածով մը նշանակեց երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով՝ 2-2։

Ց. Վարթիկ

∴ Հ. Մ. Ը. Մ ի փոքր տ'իթալիի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակահանութեան մէջ շահած են հետեւեալ թիւերը.—

206՝ ժամացոյց. 204՝ զոյգ մը գուլպայ. 385՝ ինքնահոս գրիչ. 230՝ մետաքս թաշկինակ. 453՝ շիշ մը շամբանեա. 462՝ արծան մը. 5՝ «մեր խմբանկարը». 413՝ շիշ մը բոնթօ. 457՝ տուփ մը շաքարեղէն. 481 արծան մը. 257՝ մետաքս թաշկինակ. 187՝ ինքնահոս գրիչ. 338՝ արծան մը. 145՝ թաշկինակ մը. 70՝ տուփ մը շաքարեղէն։

Շահող տոմսակները ներկայացնել, 54 rue Damesme, ամէն կիրակի ժամը 12էն միջօրէէն, մասնաճիւղիս քարտուղար Գ. Կարապետեանի եւ կամ գրել իր հասցէին, պարգեւները ստանալու համար։

(Նիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ԽԱՉԱԳՈՂՆԵՐԸ

Երէկ մանրամասնօրէն նկարագրած էինք երկու հայ խաչագողներու՝ Տրապիզոնցի Սեւքոնեանի եւ Թուրինցի Մարտիրոսեանի շահատակութիւնները։

Ցեղական թերթերու հաղորդած լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Սեւքոնեան լա Թուր տ՚Օվէրնի փողոցի նպարավաճառին հետ խօսած է ռուսերէն լեզուով եւ անկէ ուզած է պուլկար ենթակայի մը հասցէն։ Կ՚ուզէր պուլկար քահանայ մը տեսնել՝ հետը գործ մը կարգադրելու համար։

Երկու խաչագողները ձերբակալուելէ վերջ, տարուեցան ոստիկանատուն, ուր ոստիկանապետը քարտ... թող... հարցաքննեց զանոնք։ Ցովհաննէս Սեւքոնեան յայտարարեց թէ ծնած է Տրապիզոն, 27 դեկտ. 1870ին եւ կը բնակի պանդոկի մէջ, Թարպէ փողոց թիւ 9։

Միւսը՝ Երուանդ Մարտիրոսեան, այլ անունով Ժորժանի՝ ծնած Թուրինց 1891 հոկտ. 9ին, յայտնեց թէ ինք բնակարան չունի։ Սակայն գտնուի ոստիկան Ցըլաժ յաջողեցաւ գտնել իր հասցէն՝ Վալանս փողոց թիւ 9. ուր Մարտիրոսեանի սենեակին մէջ երիտասարդ ... կին մը, ... երեսուն տարեկան։ Այս կինը, որ Մարտիրոսեանին հաճանուհին ըլլալ կը կարծուի, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ, ինչպէս գրեցինք, լուսանկար մը կլլել փորձած ատեն։

Բացի Անգլիայէն, այս խաչագողները վերջերս բնակած են նաեւ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ — Ժիլպէր Եւգանիէլ երկուորեակ եղբայրներ, 20 ամսու, իրենց անկողնին մէջ կը քնանային, երբ պատճառով մը որ ... կը մնայ, վառ ճրագ մը ինկաւ անկողնին վրայ. քարիւղը շուտով տարածուեցաւ եւ բոցերը սկսան բարձրանալ։ Ցան մէջ մարդ չկար։ Դրացիները դուրս ելած էին գնում ընելու, երբ տղոց մեծ քոյրը 16 տարու, հասաւ. մեծ ջանքերով յաջողեցաւ կրակը մարել բայց տղեկներէն մէկը արդէն այրած՝ մեռած էր. իսկ միւսը այնքան ծանր այրուածքներ ստացեր էր, որ յոյս չկայ թէ կ՚ապրի։

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է.— Անցեալ օր, առեւտրական մը Ֆիլիփ Օվիստ պողոտային վրայ ձերբակալել տուաւ կին մը որուն զոհ գացեր էր քանի մը ամիս առաջ կինը 52 տարու է, արհեստով կարուհի. անոր դէմ խարդախութեան բազմաթիւ գանգատներ կան. զարդ կրած է 35 դատապարտութիւններ։ Անցեալ նոյեմբերին, նոր ելեր էր բանտէն եւ իր կրած դատապարտութիւններուն հետեւանքով, ենթակայ է 300 (երեք հարիւր) տարի բնակութեան արգելքի։

ՏԽՍԱԿ ՄԸ ԽՆԴՈՒԹԻՒՆ — Լոնտոնի մէջ երկու քոյրերու որոնք նոյն օրը մեռած գտնուեցան, կ՚ապրէին այլանդակ կեանքով մը, գողութեան զոհ երթալու վախը, զանոնք տիրած էր անսովոր զգուշութիւններ ձեռք առնելու։

Ամէն գիշեր, ձեռքերնին մէկ մէկ մոմ բռնած, ...ք կը պտտցնէին իրենց բոլոր սենեակներուն մէջ։ Ցետոյ երեք նիգերով կ՚ամրացնէին իրենց դռները։

Անոնց դրացիներէն մէկը կը պատմէ թէ անոնք բոլորին հետ լաւ կը վարուէին, բայց 50 տարիէ ի վեր իրենց սովորութեան մէջ, փոքր փոփոխութիւն մ՚իսկ չէին մտցուցած եւ որ եւ է մէկը, բան չէր գիտեր անոնց անձնական գործերուն մասին։

Անոնք խանութ մը կը բանեցնէին։ Իրենցմէ մէկը մինչեւ կէսօր կը զբաղէր խանութի գործերով, կէսօրէն վերջ, միւսը կը յաջորդէր անոր, այնպէս որ տան մէջ միշտ մէկը կը գտնուէր։ Կիրակիէ կիրակի անոնք կարգով դուրս կ՚ելլէին։ 50 տարուան մէջ անոնք օր մը հանգիստ չըրին։ Անոնց ամէնէն մեծ հաճոյքն էր փողոցին մէջ թափառող անտէր շուները խնամել, ինչպէս նաեւ թռչնիկներ պահել վանդակներու մէջ։ Նոր զգեստ չէին գներ բնաւ եւ իրենց ամէնէն նոր զգեստը, առնուազն 30 տարուան պատմութիւն ունէր։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ 5 փետր.— Անցեալ ամբողջ տարին, բոլորովին անձուկ եղաւ Մարսիլիաբնակ Ամասիացիներուն համար։ 1927ին բաւական յառաջդիմած էր Հայրենակցական միութիւնը, նախանձելի դիրք մը գրաւելով։

Դժբախտաբար երկար չտեւեց այդ բարձրացումը։ Ցաջորդ տարին զանազան պատճառներով, Միութիւնը մնաց անգործ. եւ կարծողներ եղան թէ խսպառ լուծուած է։

Ներկայ տարուան սկիզբը տեղի ունեցաւ Միութեան ընդհ. ժողովը եւ վարչութեան անդամ ընտրուեցան՝ Հաճի Մ. Ալեանաքեան, Յ. Պագալեան, Ա. Փոլիկեան, Մ. Ալեանաքեան, Գ. Մարկոսեան, Ն. Թումաեան, եւ Լ. Քէլէշեան։ Նորընտիր վարչութիւնը պարտք կը զգայ յայտարարել թէ ամէն ջանք ի գործ պիտի դնէ, համաձայն հայրենակիցներու օգնութեան եւ հայութեան պահանջներուն։

Նախորդ վարչութեան անդամները հակառակ անոր որ վերջին ընդհ. ժողովին իրենց նիւթական ու բարոյական գործունէութիւնը ներկայացուցած եւ իրենց պաշտօնէն դադրած էին, զանազան հաստատութեանց 400 ֆր. բաժնած են Միութեան գանձէն։ Կը յայտարարենք թէ, բացարձակապէս ապօրինի է այս ընթացքը։

Թղթակցութեանց եւն.ի հասցէն.— A. Bolikian, Château de la Valbarelle, Marseille.

(Նիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 5

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՔՐԻԿ.— Այս՛, այս՛, անոր կը նմանի։

ՆԱՔԷ.— Ան է, ան է..., կանգ առաւ։

ՄԱՔՐ.— Բան մը կը գիտէ, թերեւս մեզ կը փնտռէ բազմութեան մէջ։

ՆԱՔԷ.— Սկսաւ քալել նորէն։

ՄԱՔՐ.— Կը վազէ...

ՆԱՔԷ.— Ա՜հ. ես կ՚երթամ վար, դիմաւորելու (կը մեկնի)։

ՄԱՔՐ.— Վա՜խ, զաւակս, ինչպէս կը վազէ. հազար վախով, ...ար ղողով. աչք մնաց. չի յուսար մեզ գտնել. արդէն մեկնած կը ...դէ... Պատուհանէն կը պոռայ)։ Հոս ենք... հոս ենք...։ Ջի լսեր... ...երով նշան կ՚ընէ ու կը պոռայ)։ Գուրգէ՛ն, Գուրգէն... հոս ենք, ...ս, մի վազեր... Ա՜հ, տեսաւ, հիմա հանգարտ կը քալէ, նշան ...ու. կը տեսնե՞ս, մա՛րդ, կեցաւ պատին կռթնած, կը հանգչի, ...ր կորեր է. վա՜խ, զաւակս... (կ՚երթայ ինքն ալ)։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Նեղսրտութեան խոր շունչ մը կ՚առնէ)։ Ո՛հ... ...պէտք է ընել։

ԽԱՆԻ.— Մի տառեր, անօգուտ է. ամէն ալզգութիւն ձգէ ...ակերուն։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, պէտք է յատակ տեսնել. կը յիշե՞ս, անցեալ ...ը երբ կեանքդ կը պղտորէիր, կ՚ըսէիր թէ շատ դժնդակ պայմաններով սկսիր էիր. բայց եթէ յաջողեցար որովհետեւ գիտցար ուզել. ես կը հաւատամ թէ կ՚ունենաս ինչ որ կ՚ուզես. միայն պէտք է ուզել գիտնալ...։

ԹԱԳԻ.— Այո՛, ի հարկէ. բայց այս պահուս... ի՞նչ է որ կ՚ուզես.

Յ. ԲԱՐԹ.— (Զահ մը լուռ.— Դժուար է...)

ԹԱԳԻ.— Կը տեսնե՞ս. Չանա՛ ուրեմն մտքդ հանդարտ բռնել. մի հատնիր անպէտ ենթադրութիւններով. երբ նոր դէպքեր ներկայանան, կը գիտնանք արդէն թէ ի՞նչ պէտք է ուզել...

(Կը մտնէ Գուրգէն, Թուրք զինուորի տարազով՝ իրեն կը հետեւին կինները. Գուրգէն ուրախ է. առած է լուրը ու թեթեւցած ամէն մտատանջութենէ. կ՚ողջագուրուի ալքերուն հետ)։

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ա՜հ, հո՛ս էք... չէք մեկնիր ալ ինչ ուրախութիւն... Որքան վախցեր էի...

Յ. ԲԱՐԹ.— Հապա՛ դուն։

ԳՈՒՐԳ.— Ես..., ուրախ եմ, ուրա՛խ, ուրա՛խ... եւ ձեզի չեմ վայլեցներ այդ կախ դէմքերը. պէտք է արժանի կերպով տօնել այս փրկութիւնը. անակնկալ էր... բնաւ չէի յուսար։ Ա՜խ, հայրիկ... (Ուժգին կը սեղմէ զայն թեւերուն մէջ)։

Յ. ԲԱՐԹ.— Դո՛հ, խենթեցա՞ր...

ԳՈՒՐԳ.— Չէ, ուրախ եմ. եթէ ուրախութիւնը կը խենթեցնէ, խենթ եմ... ուրեմն... պառանք, կանչենք..., ու տօնենք փրկութիւնը... Մայրի՛կ, Շաքէ՛... Բայց պակաս մարդ մարդ կայ... ո՞ւր են միւսները... (կը վազէ պատուհան) Է՜յ — Սրբուհի՛, զաքանչ մա՛յր, հո՛ս եմ ես... հո՛ս։

ՍՐԲ.— (Դուրսէն)։ Ա՜խ, անմիջապէս քեռայր...

ԳՈՒՐԳ.— Շուտ, թեւ թեւի. Հրմշտկելով թեւ թեւի կուտայ Թագուհիին եւ Յ. Բարթամեանին)։

ԹԱԳԻ.— Թող առր, խենթ տղայ, թող առր,

ԳՈՒՐԳ.— Պիտի պարենք, բոլորս մէկ թեւ թեւի։ (Անցած է անոնց գլուխը. թեւերէն քաշելով խումբին կը միացնէ կիները)։ Շո՛ւտ շո՛ւտ, ժամանակ չկայ, չէ՞ք տեսներ որ ցատկրտելու պէտք ունիմ։

ՄԱՔՐ.— Խենթեցեր ես դուն, տղայ։

ԳՈՒՐԳ.— Ո՛չ, ըսի արդէն. մայրիկ, ուրախ եմ. Ո՛ն բոլորս մէկ ոտք։

(Կ՚երգէ հայկական շուրջպարի եղանակ մը. բոլորը մէկ ոտք կը սկսին պարել. կը մտնեն Սրբուհին եւ Թագւորի կինը. Սրբուհին կը նետուի Գուրգէնի վիզը)։

ԳՈՒՐԳ.— Ա՜յ, կը խեղդես զիս։

(Սրբուհին կը միանայ պարախումբին. Թագւորի կինը անցած է խումբին մէջտեղը ու ծափերով չափ կուտայ)։

ԹԱԳՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Աստուած խնկըդ շատցընէ Գուրգէն։

(Կիները մերթ ընդ մերթ կրծայնակցին Գուրգէնի երգին. այրերը կ՚արծակեն ուրախութեան կանչեր։ Զահ մը Յ. Բարթամեան կը սայթէ պոռթկուն, գինովի պէս, անգիտակից...)

ԹԱԳԻ.— Ապրիս խնամի, այծի նման կը ցատկրտես։ (Կը խնդան ու կը շարունակեն։ Ցանկարծ երգը կը խեղդուի Գուրգէնի կոկորդին մէջ. յայտնի կը տեսնուի թէ կը տքնի զսպել տխուր ու զօրեղ յուզում մը. բոլորը կը կենան լուռ ու շփոթ. Գուրգէն անօգուտ ճիգերէ յետոյ, կը պայթի, կուլայ զսպուած, հատկտուն-ցգալի. հաւաքուած են շուրջը։

ՄԱՔՐ. Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ եղաւ։

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, կ՚անցնի... նոպայ մը... ուրախութիւն..

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— (Կ՚առնէ զայն թեւերուն մէջ ու կը տանի դէպի բազմոց

Լաց, տղա՛ս, լաց որ թեթեւնաս ես... կը հասկնամ...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

մանադրութիւն մը, որուն կարգ մը յօդուածները բացարձակապէս անհաշտելի էին ֆրանսական հոգատարութեան հետ, օրինակ այն յօդուածները՝ որոնք Սուրիական պետութեան կը վերապահէին արտաքին քաղաքականութիւնը, ներքին շնորհելու և պաշտպան վիճակ յայտարարելու իրաւունքը։ Պ. Փոնսօ ժողովէն պահանջեց վերաքննել այս յօդուածները։ Ժողովը մերժեց. ասոր վրայ օգոստոս 12ին երեք ամսուան համար դադարումի ենթարկուեցաւ։ Նոյեմբեր 12ին երեք ամսուան յետաձգում մը եւս հրամայուեցաւ, որովհետեւ Պ. Փոնսօ Ֆրանսա կը գտնուէր։

Պայմանաժամը լրանալու վրայ է։ Պէտք է ժամանակ շահիլ, որովհետեւ Սահմանադիր ժողովի ազգայնական մեծամասնութիւնը հաշտարար միտումներ չունի։ Ասիկա ժամանակաւոր կարգադրութիւն մըն է։ Վերջապէս պէտք է գտնել լուծում մը՝ Սուրիոյ վարչաձեւը որոշելու համար։

Պապը դարձեալ աշխարհական վեհապետ

Երէկ գրեցինք թէ Վատիկանի եւ Մուսոլինիի միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է։ Ըստ այս համաձայնագրին, Մուսոլինի Հռոմի Պապին կը վերադարձնէ իր աշխարհական իշխանութիւնը, զոր կորսնցուցած էր 58 տարի առաջ, երբ կը կազմուէր երիտասարդ իտալական պետութիւնը։

Պապին արտաքին գործերու քարտուղարը կարդինալ Գասպարրի իր մօտ հրաւիրեց Վատիկանի բոլոր դիւանագիտական ներկայացուցիչները եւ յայտնեց անոնց թէ՝ համաձայնութեան պաշտօնական ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր իր եւ Մուսոլինիի միջեւ։ Դաշինքը կը բաղկանայ երկու մասերէ։ Առաջինը կը վերաբերի իտալական կառավարութեան հետ համաձայնութեան, իսկ երկրորդ մասը կը բաղկանայ կոնկորդատէն, որ կը ճշդէ օրինական մանրամասնութիւնները։

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.— Ուրեմն կիրակի օրուընէ սկսեալ Պիոս ԺԱ Պապը իր հոգեւոր իշխանութեան վրայ պիտի աւելցնէ նաեւ աշխարհականը։ Պապը նոյնպէս գերիշխան տէրը պիտի դառնայ իր հողերուն, մէջն ըլլալով Ս. Պետրոսի եկեղեցին, ինչպէս նաեւ այն նեղ ճամբուն, որ Վատիկանէն կը տանի դէպի Ս. Յովհաննէս Լատրանեցի։

Նոր համաձայնագրով, Իտալիա 2 միլիառ լիրէթ հատուցում կու տայ Վատիկանի, մէկ միլիառը կանխիկ, մնացածը մասնավճարներով։ Իտալիա կը խոստանայ կաթոլիկ կրօնքին եւ եկեղեցական օրէնքներու գործադրութեան կատարեալ ազատութիւն։ Կրօնական միաբանութիւնները իրաւունք պիտի ունենան կալուածներ ունենալու եւ ժառանգելու։

Սելանիկի համալսարաններուն կռիւը

Գրած էինք թէ արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցած է Սելանիկի աշխատաւորական կեդրոնին մէջ, համայնավարներու միջեւ։ Այս մասին յունարէն թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան.—

Շինութեանց մէջ աշխատող բանուորներու սէնդիկան ժողով ունէր բանուորական կեդրոնին մէջ։ Ներկայ էին շուրջ 400 բանուորներ եւ պիտի ընտրէին երկու պատգամաւորներ, որոնք իրենց սէնդիկան պիտի ներկայացնէին փետրուար 3ին Աթէնքի մէջ գումարելի բանուորական համաժողովին մէջ։

Ժողովականներուն մէջ կային 150ի մօտ ծայրայեղ համայնավարներ, որոնք կ'ուզէին որ ընտրուելիք պատգամաւորները իրենց կուսակիցներէն ըլլան։ Որպէս զի յաջողին, անոնք աշխատեցան, որ նախ ժողովին նախագահը իրենցմէ ընտրուի։ Թուէարկութիւնը սակայն հակառակ արդիւնք տուաւ։ Ասոր վրայ, սկսան աղմկել եւ խանգարել ժողովը, ստիպելով նախագահը, որ նիստը փակուած յայտարարէ։

Համայնավարներու դայրոյթը հասաւ իր գագաթնակէտին, եւ երբ չափաւոր բանուորները կը սկսէին ցրուիլ, անոնք յանկարծ կտրեցին ելեկտրական թելերը, փակեցին դռները եւ անցան գործի։ Բոլոր համայնավարներն ալ նախապէս զինուած էին բիրերով, երկաթներով, դանակներով եւ սկսան յարձակումի չափաւորներուն դէմ։ Ստեղծուեցաւ մեծ խուճապ մութին մէջ եւ ժողովատեղին դարձաւ պատերազմի դաշտ։ Աթոռներ, նստարաններ, սեղաններ կը նետէին իրարու վրայ, բիր ու բռունցք, դաշոյն ու երկաթ, կը ճօճէին օդին մէջ։ Իրական ճակատամարտ։ Շատեր, երկրորդ յարկի պատուհաններէն սկսան դուրս ցատքել եւ օգնութիւն կանչել, սուր ճիչերով։ Կռիւը տեւեց աւելի քան կէս ժամ, երբ ոստիկանութիւնը իմանալով պատահածը, փութաց դէպքին վայրը, ոստիկանական ուժեղ ջոկատով մը։

Պատերազմիկները դեռ կը կռուէին։ Մաս մը ոստիկաններ պաշարեցին ելքի դուռը եւ ուրիշներ խուժեցին սրահէն ներս։ Ասոր վրայ վերջ գտաւ բախումը։ Յարձակող հերոսները, նետելով ձեռքի զէնքերը, սկսան փախչիլ։ Բայց բոլորն ալ ձերբակալուեցան ելքի դրան առջեւ։

Վիրաւորուածներուն թիւն է 19, որոնք նոյնպէս արգելափակուած են միւս 40 ձերբակալուածներուն հետ, Ընդհ. Ապահովութեան շէնքին մէջ։

Մարթի չպիտի արձակուի

Ինչպէս գրած էինք, կառավարութիւնը Երեսփ. ժողովին առջեւ վստահութեան խնդիր դրաւ Փիւթոյի Նորընտիր երեսփոխան Անտրէ Մարթին բանտէն արձակելու առաջարկին առթիւ։

Համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն ճառ մը խօսելով շեշտեց թէ իրենք անողոք պայքար յայտարարած են հանրապետական ներկայ վարչաձեւին դէմ, ինչպէս որ կայսրութեան օրով, հանրապետականները նոյնը ըրած էին տիրող կառավարութեան դէմ։ Եւ սակայն, բսաւ, Կայսրութեան նախարարները Երեսփ. ժողովին մէջ կը նստեցնէին դատապարտուած հանրապետականները։ Աւելցուց թէ կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր յարուցանելով, կ'արհամարհէ ժողովուրդին քուէն։ «Սակայն Մարթի 42 անգամ ընտրուած է, ու եթէ դարձեալ կ'ուզէք սկսիլ փորձը, ձեր տրամադրութեան տակ ենք։ Մերժելով վաւերացնել աշխատաւորներու վճիռը, խորհրդարանային վարչաձեւի մասին անոնց վստահութիւնը կը խորտակէք եւ ջուր կը բերէք յեղափոխութեան ջաղացքին։»

Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ Վէնսան Օրիոլ յայտնեց թէ իրենք Մարթիի ի նպաստ պիտի քուէարկեն՝ ժողովրդային քուէն յարգելու համար։ Արմատական-ընկերվարականները ձեռնպահ մնացին։ Երեսփ. ժողովը 161ի դէմ 320 քուէով որոշեց բանտին մէջ պահել Մարթին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին,

19 Rue de Varenne, Nord-Sud· Rue du Bac

կը խօսի Պ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ազգութեան պահպանում»ը

ԾԱՆՕԹ.— Ծախքերը հոգալու համար մուտք նշանակուած է 3 ֆրանք։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին 71 Ave. Kléber

կը խօսի՝ Փրոֆ. Կ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Լեզուի բնախօսական եւ հոգեբանական հիմունքները»

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւիի կոմիտէին

Վաղը Կիր. ժամը 2ին Ռէվէյի Յուն. «Թոփյանօ» սրահը

Մասնակցութեամբ Վալանսի եւ Լիոնի լաւագոյն ուժերու

կը ներկայացուի՝ Մ. Մարութեանի ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱԶԴ.— Մարտ 2ին Մարսէյլի մէջ Տրամաթիք Ստուտիայի մասնակցութեամբ կը բեմադրուի Ռաֆֆիի «Խաչագողները»։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը՝ գալ հինգշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Փրիվայի շրջ. կոմիտէին կողմէ վաղը կիր. կէսօրէ վերջ հրապարակային ժողով եւ տօնակատարութիւն «Փետր. 18»ի Յրդ տարեդարձի առթիւ։

Իսկ երկուշաբթի օր դասախօսական ժողով։ Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

Փարիզի Գայլամարտ խումբի ժողովը վաղը կիր. ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30–12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ԼԻՈՆԻ, Տէսինի և շրջակայքի բոլոր Վասպուրականցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès Քաֆէ Ժարտինի սրահը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Մար.— 20 ֆր.
Մարսէյլ, Տիկին Փ.— 35 ֆր. Սկսանք ղրկել։
Լա Սիոթա, Գործակալ.— 50 ֆր.
Տէսին, Յ. Գ.— 35 ֆր.
Լա Ֆօս, Հ. Ա.— 35 ֆր.
Իսի-լէ-Մուլինօ, Տ. Ս.— 150 ֆր.
Մարսէյլ, Մ. Թ. Ե.— 70 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել։
Լիվրի Կարկան, Խ. Ա.— 35 ֆր.
Միլանօ, Գործ.— 47.10 լիրէթ։
Վիէն, Յ. Ո.— 140։ Սկսանք ղրկել։
Մարսէյլ, Գործ. 562։
Լիոն, Տ. Զ.— 35։
Մէլինեակ, Գույ.— 35։
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 30։
Լիոն, Գ. Գ.— 70։
Գաֆիրէ, Բ. Մ.— 2 անգլ.
Իսան-Գահ.— 35 ֆր.։
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 30։
Ալֆորվիլ, Օ. Փ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուին Մեսրոպ Գառնիկ եւ Վահան Բողիկեան որոնք Լոռ Անճէլոս (Քալիֆոռնիա) կը գտնուին։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սարգիս Գալուստեան որուն վերջին հասցէն էր, Etabl. H. Pellet, Vienne (Isère); Իմացնել՝ Hagop Ohanian, Hôtel Midi, Auch (Gers).

— Գաղատիացի Մարթադ Փիլոչեան կը փնտռէ իր որդին Ա.-րամ որ Ֆրանսա կը գտնուի։ Իմացնել՝ M. Pilochian c/o Théodore Balbo, 2 rue de Moben, Bourgoin, Isère.

— Կը փնտռուի Թէրզիէ Գարալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Մասքովօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Ինք եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale, Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

CONCERTS PASDELOUP

Կիրակիի նուագահանդէսին պիտի մասնակցին երկու մեծ արուեստագէտներ՝ մեծ երգչուհի ԵՒԱ ԼԻՊԷՆՊԷՐԿ, որ Վիէննա քաղաքին կողմէ մասնաւորապէս նշանակուած էր Շուպէրթի հարիւրամեակին առթիւ և որ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ անցեալ նոյեմբերին՝ Concerts Pasdeloupի կողմէ ի պատիւ Շուպէրթի տրուած նուագահանդէսին մէջ։ Միւսն է՝ յայտնի ջութակահար ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, որ Հար. Ամերիկայի, Իտալիոյ և Հոլանտայի մէջ յաղթական պտոյտ մը յետոյ Փարիզ անցած է։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹ. ՔՈՒՉՈՒ վկայուած Փարիզի Ֆաքիւլթէէն և արտօնուած ֆրանս. կառավարութենէն, իր քլինիքը փոխադրած է 48 Rue Tapis-Vert, Ա. յարկ։ Կը դարմանէ ամէն տեսակ հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս մարթային եւ վեներական հիւանդութիւններ նոր մեթոտներով։

Կ'ուզուին ձեռքով բուրդէ թրիքօ հիւսող վարժ գործաւորուհիներ։ Տնական գործ, լաւ վճարում։ Հեռուէն եկողներուն տեղւոյն վրայ գործ կը տրուի։ Դիմել Գ. Քէշիշեանի, 5 Rue Jules Verne ամէն օր 9–12, 2–6, Բ. յարկ, Թիւ 15 սենեակը։ Մէթրօ Պէլվիլ, Թրամուէյ 5 եւ 26։

IMPRIMERIE · MASSIS · ...
208bis, Rue Lafayette Pa...
Le Gérant: F. SOUV...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

10 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 878 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԿԻՐՔԻ ԵՒ ՈԽԻ

Կարգ մը թերթեր իրենց գլուխն առած կ՚երթան, Պէյրութի անօթ սպանութեան առթիւ, որուն իսկական շարժառիթը մինչեւ այսօր ալ հարցական է մեզի համար։

Ի՜նչ գռեհիկ հաւատաքննութիւն եւ ի՜նչ քսու, գրգռիչ ակնարկներ՝ զանազան կողմերէ։

Մենք դէպքին լուրը ստացանք երկու հեռագիրներով. երկուքն ալ քաշուած յունուար 24ին եւ մեզի հասած նոյն օրն իսկ, ու հրատարակեցինք յունուար 26ին։ Այնուհետեւ ստացանք մէկ-երկու թղթակցութիւններ, որոնք մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն, իրենց յատուկ մեկնութիւններով։ Ցարդ ինչ որ լոյս տեսաւ մեր թերթին մէջ, մեծ մասով արտայայտուած է եւ թարգմանութիւն։

Ո՛ր եւ է պարկեշտ եւ ողջամիտ մարդ, ցաւելով հանդերձ պատահած դէպքին վրայ, պէտք խորհրդածէր թէ ի՛նչպէս կարելի է 40-50 ծանօթ մարդիկ բանտը նետել մէկ անգամէն, անծանօթ սպանութեան մը համար։ Մանաւանդ որ այս առաջին դէպքը չէր նոյն քաղաքին մէջ։

Խնդիրը քննութեան տակ է. Լիբանանի դատական իշխանութիւնը ինք տակաւին եզրակացութեան չէ յանգած, բայց ազմկարարները գործի վրայ են արդէն, և օրն ի բուն «լուսաբանութիւններ» կուտան, մատնանշումներ կ՚ընեն, հինն ու նորը, սուտն ու ճշմարիտը իրար կը խառնեն։ Մէկ խօսքով, մթնոլորտ կը ստեղծեն, ոչ կուտան ամբոխին, այլ մանաւանդ Սուրիոյ և Լիբանանի այն թերթերուն որոնք արդէն պատրուակներ կը փնտռեն, հայ գաղթականութիւնը եւ առ հասարակ հայ ժողովուրդը գետնէ գետին զարնելու համար։

Մեզ չի հետաքրքրեր,—սպաննուած Տխրունին համայնավա՞ր էր թէ հնչակեան։ Մեզի համար էականը՝ սպանութեան շարժառիթն է, որ մութ կը մնայ. ինչպէս բոլորը։ Եթէ Տխրունին տանիչ մը եւ ազգադաւ մըն էր Հմայեակ Արամեանցներու, Յարութիւն Մկրտիչեաններու կամ Արշաւիր Եասեաններու ոճով, թող անոր յիշատակով պարծենան բոլոր այն հնչակեաններ, համայնավարները կամ ռամկավարները, որոնք այսօր կառչած են այսօր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անուանարկելու համար։ Իսկ եթէ թիւրիմացութեան զոհ է, ամէնէն առաջ մենք պիտի ցաւինք, որ երիտասարդ մը կը պակսի։

Այս նուրբ կէտերը չքննուած վճիռ արձակել եւ հանրային կարծիքը պղտորել՝ կը նշանակէ անպարկեշտ գործ կատարել։ Փարիզի ռամկավար-ազատական պաշտօնաթերթը պէտք է այդ ընդհանուր ոճիրին հետ խելքն ալ կորսնցուցած ըլլայ, երբ կը յանդգնի պաշտօն ցիրերով գրել ճերմակ թուղթի վրայ. «Տխրունի պիտի սպաննուէր, եթէ իր հակառակորդները շարունակէին մնալ տէր պետական Սահակեան վարժարանին» (9 փետր.)։

Այսքան մանրացած առեղծ, արդեօք մէկ վայրկեան աչքի առջեւ բերի՞ն Արփիար Արփիարեանն ու Յովհ. Թաշճեանը...

Բայց թողունք այս անբարոյական երեւոյթները և քննենք ինչպէս ծանրակշիռ պարագայ մը, որ կրնայ անակնկալ փորձութիւններ բերել Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութին գլխուն։

Կ՚ակնարկենք այսպիսի դէպքերու առթիւ յառաջ եկած յուզումներու, զգրգռութեան եւ յատկապէս արաբական թերթերու բացած պատերազմ պայքարին։

Քիչ անգլին արտատպած ենք մէջբերումներ՝ այդ լրագիրներէն։ Այս գրգռիչ հրատարակութիւնները եղած են Պէյրութի սպանութենէն շատ առաջ։ Հիմա դիւրին է եզրակացնել թէ ինչ համեմատութիւններ ստացած է թոյնը։

Արդ, բոլոր անոնք որ գրիչ կը շարժեն ի պաշտօնէ կամ այս պատեհութենէն օգտուելով, պարտաւոր են լրջօրէն նկատի առնել կացութիւնը եւ անոր համեմատ թուղթին յանձնել իրենց մտածումները։

Առանց կիրքի եւ ոխի։ Արդէն չափազանց երկար տեւեցին կուսակցական եւ հատուածական հակամարտութիւնները այդ եւ երբեմն գաղութին մէջ, եւ ոճիր է իւղ լեցնել կրակին վրայ։ Ոճիր է հատուած հատուածի դէմ լարել եւ գրգռել ամբոխային բնազդը, որ սանձակոտոր կը գործէ կայաններու մէջ դժբախտաբար. երկուքը մէկ դանակի կամ բիրի յանձնելով։

Այս խորհուրդը կուտանք բոլորին, առանց կուսակցական խտրութեան։ Ու կուտանք ոչ թէ անոր համար որ Դաշնակցութեան դիրքը «վտանգուած է» Լիբանանի մէջ— այդ օրը տեսնեն խառնակիչները— այլ որովհետեւ տեղացիները, եւ անոնցմէն բարեացակամներն անգամ այլեւս անհանդուրժելի կը գտնեն մեր ներքին կռիւները։ Անոնք պարտաւոր չեն գիտնալ արդարն ու մեղաւորը։ Անոնք մէկ բան կ՚ըսեն.

– Մենք այս գաղթականները ներս առինք, մեզի հաւասար իրաւունքներ տուինք, բայց ոչ միայն օգուտ չունեցան այլ եւ ահա իրենց անմիաբանութեամբ եւ կռիւներով անհանգիստ կ՚ընեն մեզ։

Քիչ գրոյս շատ իմացիր, — պիտի ըսէր մեծ-հայրիկը։

Մեր մասին, փոխանակ ամուլ բանավէճի մը բռնուելու, կը ձեռնարկենք օրուան «ազգասէր»ներուն լրջօրէն սրտճալ արաբական թերթերու հրատարակութեանց վրայ, որոնցմէ մասեր կ՚երեւան այսօր, «Մամուլ»ի բաժնին մէջ։

Կոկորդիլոսի արցունքները կացութիւն չեն փրկեր։ Մանաւանդ կուսակցական օրկաններու համար, աններելի է կիրք ու ոխ սերմանել, հասկցող-չհասկցող դէմ դիմաց հանել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒԹ ՋԵՌՔԵՐԸ

Այս խորագրին տակ «Յուսաբեր» իր յունուար 31ի խմբագրականով ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ իրողութիւնները, Պէյրութի ձերբակալութեանց առթիւ.

Այո՛, ազգադաւ ձեռք մը — անշուշտ ոսկեզօծ — ամենուր թոյն ու ատելութիւն կը ցանէ Դաշնակցական հայութեան դէմ։ Այս աշխատանքը գիտակցուած եւ հետեւողական ծրագրով կը տարուի յատկապէս մերձաւորեւելեան երկիրներու մէջ, եւ առանձնապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Ընկերին եւ Մոսկուան իրենց գործակալներու մի ջոցով նաեւ գաղութներու մէջ կը շարունակին այն հալածանքը, զոր անոնք իրենց երկիրներու մէջ կը մղեն հայութեան եւ յատկապէս Դաշնակցութեան դէմ։ Ասկէ մօտաւորապէս երկու ամիս առաջ Տրիպոլիսի Սատա էլ Շամալ արաբական թերթը կը գրէր.

— «Պէյրութի Հայ Ազգային ժողովի դաշնակցական անդամները կը հետեւին Սուրիոյ եւ Լիբանանի տեղական ուղղութեան եւ պահանջներուն հակառակ ճամբու մը»։

Նոյն օրերուն Դամասկոսի արաբ թերթերէն «Էլ Իսթիգլալ» կը յայտարարէր.

— «Դաշնակիստ կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ տեղացի հայութիւնը տեղական ուղղութեան հակառակ քալէ, եւ այս բանին համար ամէն կողմ երկպառակութիւն եւ վրդովում կը պատճառէ»։

Զարնակցելով այս թերթերուն, Հալէպի «Էլ Շարգ» կը գրէր.

— «Դաշնակիստ կուսակցութիւնը կ՚ուզէ որ Հայերը գիրենք ներկայացնեն երկիրներու ընիկներուն հակառակ ընթացք մը բռնեն»։

Ու կրկնելով այս նոյն «փրովոքասիոն»ները, Պէյրութի «Ալ Պարք» իր կողմէ կ՚աւելցնէր.

— «Պէյրութի Հայոց Մէկլիս Միլլիի դաշնակցական անդամները Սիրօ Լիբանանեան երկրի ընիկներուն հակառակ քաղաքականութեան կը հետեւին»։

Ո՛վ կը տարածէ այս թոյնը։ Ո՞վ այսքան նենգօրէն Դաշնակցութեան դէմ կը գինէ արաբ մամուլը, անծանօթ եւ անտեղեակ հայութեան քաղաքական խնդիրներուն։ Ո՞րո՛նք են այն մութ ուժերը, որ արաբական թերթերը Տրիպոլիսէն մինչեւ Դամասկոս եւ Պէյրութէն մինչեւ Հալէպ ոտքի հանած են Հայութեան դէմ։

Խօսելով Հնչակեաններու մասին, «Ալ Պարք», «Սատա էլ Շամալ», «Էլ Իսթիգլալ» միաբերան ու միաժամանակ կը յայտարարէին, որ Հնչակեանները կ՚ուզեն «համակիր ըլլալ երկրի ազգային քաղաքականութեան» եւ այս հողին վրայ պայքար կը մղեն իրենց հակառակորդներուն՝ Դաշնակցութեան դէմ։

Ամբողջութեամբ այս աճաւոր փրովոքասիոններու զոհը դառնալով, «Սատա էլ Շամալ» կը գրէր.

— «ՊԷՏՔ Է ՈՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅԴ ՔՈՄԻԹԷԻՆ (դաշնակցական) ՁԵՌՔԵՐՆ ՈՒ ՈՏՔԵՐԸ ԿՈՏՐԷ»։

— «ՊԷՏՔ Է ՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ,— կ՚արձագանգէին «Էլ Շարգ» եւ միւս թերթերը,— ՓՈՒԹԱՅ ՎԵՐՋ ՄԸ ՏԱԼ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ»։

Եւ այլն եւ այլն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հացի սովը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ 7 փետրուար թուականով.

Ուտելիքի հայթայթումը հետզհետէ դժուարանալուն պատճառաւ, խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց փոփոխութեան ենթարկել պարենաւորման դրութիւնը, որ կը գործադրուէր Լենինգրադի եւ Մոսկուայի մէջ։ Բոլոր գլխաւոր կեդրոններու քաղաքացիները պիտի բաժնուին երկու դասակարգերու, առաջին՝ անոնք որ ամէնէն կարեւորները կը նկատուին Խորհրդային Միութեան տնտեսական կեանքին համար, երկրորդ՝ անոնք որ տնտեսական երկրորդական կարեւորութիւն ունին պետութեան համար։ Մէկ խօսքով, բոլոր գործաւորներն ու պաշտօնեաները կը կազմեն առաջին դասակարգը։ Միայն ասոնք է որ հաց պիտի ստանան «պետական պահեստներէն», որոնց հացը պիտի հայթայթեն Գործակցականները որոշուած գիներով։ Երկրորդ դասակարգինները իրենց հացը պիտի գնեն բաց շուկայէն, օրուան գիներով։

Նկատելով որ «քարտի դրութիւն»ը անժողովրդական է եւ կը յիշեցնէ 1918—20ի սեւ օրերը, խորհրդային իշխանութիւնները այսօր հրահանգեցին ճարտարարուեստական կեդրոնի բոլոր թերթերուն, որ մասնաւոր յօդուածներ հրատարակեն՝ բացատրելով թէ ինչո՞ւ այս դրութեան կը դիմուի ներկայիս, եւ վեր հանելով պրոլետարներուն եղած առանձնաշնորհները։

«Պրաւդա» կը գրէ թէ գաւառներէն բաւականաչափ ցորեն չհասնիլն ու բանուորներու շարունակական գանգատները պատճառ եղան այս որոշման։ Այսուհետեւ «պետական կարեւորութիւն ունեցող անձերը» ապահով ուտելիք պիտի ունենան. Մնացեալները թէեւ սովամահ չպիտի ըլլան, սակայն շատ սուղ պիտի գնեն իրենց հացը։

«Իզվէստիա» կ՚ըսէ թէ յունուարի «քէմփէյն»ը յուսացուածին 100էն 60 համեմատութեամբ միայն ցորեն բերաւ։

Ի՞նչ կ՚ըսէ Պոլսոյ ամղանական դեսպանը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Թուրքիոյ աֆղանական դեսպան Ճէլանի խան պաշտօնաթերթ «Միլլիյէթ»ի ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Աֆղանիստանի կացութիւնը վիշտ կը պատճառէ մեզի. սակայն պատմութիւնը ցոյց կուտայ մեզ թէ բարենորոգումներու ձեռնարկող ամէն ազգ ի վերջոյ կը յաջողի։ Այսպէս, կը յուսանք թէ երիտասարդութիւնն ու յառաջդիմութիւնը պիտի յաղթանակեն յետադիմական մոլեռանդ տարրերուն։ Սակայն կացութեան ամէնէն գէշկողմն է Հնդկաստանի կառավարութեան կամայական եւ ապօրէն դիրքը։ Թերթերուն համաձայն, ամէն օր անգլիական օդանաւեր կը թռին մեր ազատ եւ անկախ երկրին վրայէն։ Անգլիական կառավարութիւնը, որ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ չպիտի միջամտէ մեր գործերուն, գիտէ՞ թէ ասիկա բռնաբարում մըն է միջազգային իրաւունքի։

Քապուլի օտարականները փոխադրելու նպատակով օդանաւեր ղրկելուն համար Հնդկաստանի կառավարութիւնը կ՚արդարանայ, սակայն անիկա չի կրնար ինքզինքը չքմեղել՝ թոյլ տալուն համար որ ամէն օր ուրիշ օդանաւեր թռին Աֆղանիստանի վրայէն։

Աֆղաններու մեծամասնութիւնը իբրեւ իրեն վեհապետ կը ճանչնայ Ամանուլլահ Թագաւորը։ Ստոյգ է որ Աֆղանիստանի բարեկամ բոլոր երկիրները պէտք է թանտահար փոխադրեն իրենց դիւանագիտական մարմինները։ Կասկած չկայ որ անգլիական կառավարութիւնը պիտի սրբագրէ Հնդկաստանի կառավարութեան բռնած դիրքը եւ սիրալիր յարաբերութիւններ պահէ Աֆղանիստանի հետ։

Թայմզի Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ այս յայտարարութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի անոր համար՝ որ Ճէլանի խան մտերիկ բարեկամն է Ամանուլլահ Թագաւորի եւ Միլլիյէթ Թուրք պաշտօնական օրկան է։ Կ՚ենթադրուի թէ Աֆղանիստանի դեսպանը այսքան վրան բաց խօսքեր չպիտի ընէր, եթէ այդ մասին հրահանգ ստացած չըլլար Քապուլէն։

Համայնավարներու կռիւը Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Երեք օրէ ի վեր Աթէնքի կեդրոնը Խորհրդարանին դիմաց թատրոնի մը մէջ տեղի կ՚ունենար համայնավար կուսակցութեան համաժողովը, որ վերջացաւ պատգամաւորներու միջեւ կռիւով մը։

Հակառակորդ տարրերը թատրոնէն դուրս ելլելով, Սթատիոն փողոցին մէջ սկսան բուռն կռիւի, որու ընթացքին գործածուեցան ամէն տեսակ զէնքեր։ Վիրաւորուեցան 17 հոգի, մէկ քանին անցորդներ, որոնց հանդիպած էին վրիպած գնդակներ։ Վարիչներէն քանի մը հոգի ձերբակալուեցան։

Պուլկարիա եւ Սերպիա

Պելկրատէն կը հեռագրեն Թայմզի.— Պուլկարեւսերպ սահմանագլուխը վերաբանալու մասին երկու կառավարութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը ցոյց կուտայ թէ Եուկոսլաւ կառավարութիւնը մտադիր է ջանք մը ընել՝ լաւագոյն յարաբերութիւններ հաստատելու համար Պուլկարիոյ հետ։ Եուկոսլաւիոյ մէջ դիկտատորութիւն հաստատուելուն առաջին տպաւորութիւնը այն եղաւ Պուլկարիոյ մէջ որ զինուորական ազդեցութիւնը առաւել քան երբեք պիտի զօրանայ Պելկրատի մէջ եւ թէ Մակեդոնիոյ վրայէն երկաթեայ ճանկը չպիտի թուլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԵԹԷ ՄԵՌՆԻՄ, ԶԱՆՈՆՔ ՊԱՏՌԵՑԷՔ»

Օսքար Ուայլտ,— որուն մէկ կարճ թատրերգութիւնը պիտի տայ «Յառաջ»,— նամակներ ունի Ռիտինկի բանտէն, եւ յետոյ Փարիզէն, որոնք պիտի հրատարակուին Ուայլտի կրտսեր զաւկին հաւանութեամբ։

Այդ նամակներէն մէկուն մէջ կ՚ըսէր.

«Եթէ մեռնիմ հոս, զանոնք կը ջնջէք, եթէ վերապրիմ, ես ինքս պիտի ջնջեմ զանոնք։»

Ու կարծես այդ խորհուրդին իբր հետեւանք է այս հրատարակութիւնը

Բայց չէ՞ որ Օսքար Ուայլտ հարկադրուեցաւ տաժանակիր աշխատանքի լծուիլ երկու տարի, որպէսզի աշխարհի տայ գրական գլուխ-գործոցը։ Ուայլտ հոգեկան տանջանքներու մէջ տապլտկեցաւ, իր գաճաճեծ անկումը իրեն աւելի ազդեց քան հալած կապարի ըմպումը, բայց միւս կողմէն «Գրականութիւն»ը հպարտացաւ, երբ տանջուած կուրծքէն հառաչներ ելան ու հարստացուցին զայն։

Ցաւօրինա՛կ աշխարհ։

* **

Ուայլտ դարձեալ գրեր է.

«Even if I get out of this loathsome place, I know that there is nothing for me but the life of a pariah, of disgrace, and penury and contempt.»

Արդարե՛ւ....

Փարիզ, երբ իր մահուան անկողնին մէջ դեռ կը շնչէր, պանդոկապետը բարձրաձայն կ՚առաջարկէր իր ոսկեայ ատամնաշարը քաշել, ծախել, սենեակին վարձքը եւ ուրիշ ծախքեր չկորսնցնելու համար։

Գէթ այդպէս կը պատմէ կիւսթավ լը Րուժ։

ԲԵՌՎՅԱՑԻ

Ու մենք ուրիշ բան չենք կըրնար ընել, բայց եթէ հրճուիլ, մտածելով որ մեր վաճանիկը մեզի պիտի մնայ, Ուայլտին անհասանելի տնօրինութեամբ։

Մէկ զոհ մը չի՞ բաւեր, միթէ՛։

Ն. Պ.

ԿՐԻՓԸ

Ցուրտն ու մշուշը կը շարունակեն Փարիզի մէջ՝ ամէն օր կրիփի նոր զոհեր խլելով։ Բժիշկները անդուլ անդադար հիւանդտեսի կը վազեն։ Բազմաթիւ բժիշկներ իրենք ալ հիւանդացած են։

Համաճարակի առեն կրիփը կը յարձակի մանաւանդ անոնց վրայ, որոնք տկար են եւ չեն կրնար պաշտպանուիլ մանրէին դէմ։ Ուստի եւ անհրաժեշտ է տարրական առողջապահութեան բոլոր օրէնքներուն հետեւիլ եւ ամէն կերպով պաշտպանուիլ հիւանդութեան դէմ։

Ազգերու դաշնակցութեան առողջապահական ճիւղը իր շաբաթական զեկոյցին մէջ կը նկատէ որ այս անգամ կրիփը այնքան արագ չծաւալեցաւ Եւրոպայի մէջ որքան 1921-22ին եւ 1926-27ին։

Բացի Անգլիայէն եւ Հիւս. Ֆրանսայէն, կրիփը մեծ ծաւալ գտած է նաեւ Նորվեկիոյ հարաւը, Հոլանտայի, Քոփէնհակի եւ Տանիմարքայի կարգ մը շրջաններուն մէջ ու Ֆինլանտայի ծոցի եզերքներուն վրայ։ Գերմանիոյ մէջ Պրանտէպուրկ, Սաքսոնիա, Ստորին Սիլէզիա եւ Պրէմէն լրջօրէն ազդուած են։

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ Թափը կորսնցուցած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

Բ.

ԽԱՅԾԵՐ ԵՒ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ.— ՈՃԻՐՆԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԱՆՊԱՏԻԺ. — «ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐ».— ՕՍՄԱՆՑԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՑԱՆԳԻ ՀԱՄԻՍԼԱՄՈՒԹԵԱՆ.— ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ.— «ՄՈՒՀԱՃԻՐ»ՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ.— ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ԻԲՐԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ։

Եւ շուտով, նոյն հայկական կուսակցութեան պահանջով, կառավարութիւնը՝ հակառակ Թուրք պահպանողական տարրերու ընդդիմութեան՝ վճռեց զինուորութ՚ան կոչել քրիստոնեաներն ալ, իսկ 1909ի վերջը Ներքին Նախարարութեան կողմէ մշակուեցաւ օրինագիծ մը, նահանգներու համար։ Այդ օրինագծին համաձայն, պէտք է գործադրուէր վարչական ապակեդրոնացումը եւ սահմանուէին գլխաւոր նահանգապետութիւններու կից խորհուրդներ՝ մասնակցութեամբ տեղական ազգաբնակչութեան ներկայացուցիչներուն։

Սակայն, ինչպէս միշտ տեղի կ՚ունենայ Թուրքիոյ մէջ, ապակեդրոնացումը մնաց թուղթի վրայ, իսկ խոստումները մնացին լոկ դատարկ հնչիւն։

Շուտով բոլորին համար պարզուեցաւ, որ Սահմանադրութիւնը փոխած էր միայն կեղեւը, իսկ միջուկը մնացած էր նախկին։ Խոստացուած բարենորոգումներէն ոչ մէկը կատարուեցաւ։ Ընդհակառակն, առաջին տարիէն իսկ հայկական նահանգներուն մէջ սկսան սիստեմատիկ սպանութիւններ, որոնք ներկայիս սաստցած են սոսկալի չափեր։ Այսպէս, ներկայ տարուան մարտ ամիսէն սկսած, վեց ամսուան ընթացքին, միայն Վանի վիլայէթին մէջ սպաննուած են 60 Հայեր, վիրաւորուած եւ թալանուած են 200է աւելի։ Բոլոր ոճիրները կեդրոնական կառավարութեան, եւ տեղական իշխանութիւններու անգործունէութեան պատճառաւ անպատիժ մնացին ու մէկ արդիւնք Ցայտնի մարդասպանները մինչեւ հիմա ազատ մանկուցան եւ ոչ միայն կը շարունակեն իրենց արարքները, այլ եւ կ՚օգտուին իշխանութեան ներկայացուցիչներու հովանաւորութենէն։ Խիստ բնորոշ է Ներքին Նախարարի տուած պատասխանը Հայոց Պատրիարքի գանգատներուն պատճէ։

— «Առանձին բան մը չեմ տեսներ ներկայ դէպքին մէջ — յայտնեց Նախարարը — ատոնք սովորական սպանութիւններ են միայն եւ եթէ նման բռնութիւններ չըլլային, ալ հարկ չէր մնար, որ կառավարութիւն գոյութիւն ունենար»։

Այս պատասխանէն յետոյ կատարելապէս բացայայտ էր, թէ Հայերը կրկին կը մատնուին նախկին վիճակին եւ անոնց ընդհանրական գարձեալ կը համարուէր սովորական եւ բնական հասկնալի բան մը։

Ըստ կէ յետոյ, Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր առաջին անգամ արտասանուեցաւ ճակատագրական «Հայկական Հարց» բառը եւ այդ խորագրին տակ սկսան երեւալ հայկական թերթերու մէջ տեղեկութիւններ՝ Հայաստանի մէջ կատարուող վայրագութիւններու մասին։ Այդպիսով կրկին կատարուեցաւ կողմնակի դիմում մը Թուրքիոյ գլխուն վրայէն՝ Եւրոպայի հանրային կարծիքին։

Հայկական հարցի գոյութեան պատճառները պէտք է փնտռել Թուրք տիրող դասակարգի «սատարակ» աւանդական քաղաքականութեան եւ հայկական նահանգներու բնակիչներու տնտեսական կացութեան մէջ։ Զաբարասէր Երիտասարդ Թուրքերու օսմանեան քաղաքականութիւնը շատ շուտով վերածուեցաւ համիսլամութեան, իսկ յետոյ նոյն իսկ գարձաւ Թրքամոլութիւն։

Ընդունելով նոր վարչաձեւին եւ առհասարակ պետութեան ամբողջութեան միութիւնը հնարաւոր միայն ազգաբնակութեան բոլոր տարրերու կատարեալ եւ իրական հաւասարութեամբ առանց խտրութեան ազգի եւ դաւանանքի որոշելով այդ իրաւահաւասարութիւնը սահմանադրութեան հասկացողութեամբ՝ Երիտասարդ Թուրքերը միեւնոյն ժամանակ Սելանիկի իրենց համագումարին մէջ (1910 Նոյեմբեր) հռչակեցին մահմետական ազգերու գերազանցութիւնը ոչ-մահմետականներու հանդէպ եւ յայտարարեցին, թէ պետութեան հեցուկը Թուրք տարրն է։ Մասնաւորապէս «քրիստոնեաները», — այսպէս կը պատճառաբանէին իրենց որոշման մէջ Երիտասարդ Թուրքերը,— անյուսալի տարր են։ Բումէլիի մէջ անոնց հայրենակիցներն ուղղուած են Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Յունաստանի, իսկ Անատոլուի մէջ՝ մեծ պետութիւններու եւ մասնաւորապէս Ռուսաստանի վրայ։ Քրիստոնեաները երբեք իրենք զիրենք չեն կրնար համարել Թուրք պետութեան անկեղծ քաղաքացիներ, ուստի եւ կրնան ըլլալ միայն հանդուրժելի։ Այդ վիճակին մէջ պահելով անոնց իրաւահաւասարութիւնը եւ ճնշելով անոնց ազգային յատուկ շահերն ու ձգտումները— կը նշանակէ իր սեփական տան քայքայման պայմանները կերտել։ Ինչ կը վերաբերի մահմետական ազգերուն, պէտք է ըմբռնել, որ կարելի չէ միօրինակ հաւատ ընծայել բոլորին, քանի որ Արաբները եւ Ալպանացիները կը շարունակեն մնալ անջատողական ձգտումներով, իսկ քիւրտերը դիւրաւ կրնան ենթարկուիլ ռուսական պրոպագանդի ազդեցութեան։ Այդպիսով միակ տարրը, որու վրայ կրնայ յենուլ պետութիւնը, կը հանդիսանան Թուրքերը, ուստի եւ Երիտասարդ Թուրքերու կոմիտէին եւ կառավարութեան մտահոգութիւնը պէտք է ուղղուի գլխաւորապէս Անատոլուի եւ Բումէլիի Թուրքերու, ինչպէս եւ Թուրք ցեղի միւս ազգութիւններու քաղաքական ազդեցութեան եւ տնտեսական վիճակի ուժեղացման վրայ։

Այդ ուղղութեամբ առաջին գործնական քայլը կը հանդիսանայ մուհաճիրներու կամ գաղթականներու հարցը։ Երիտասարդ Թուրքերու խորհրդարանը հոկայական վարկ քուէարկեց, որպէսզի Թուրքերը եւ Թաթարները տեղափոխէ Պոսնայէն, Պուլկարիայէն, Կովկասէն եւ նոյնիսկ Ափրիկէէն ու Աֆղանիստանէն եւ զանոնք տեղաւորէ այն նահանգներուն մէջ, ուր քրիստոնեայ ազգերը կը կազմեն խիտ մեծամասնութիւն։ Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ Մակեդոնիոյ եւ մասամբ Հայաստանի ամենալաւ հողերը տրուեցան այդ գաղթականներուն, եւ եթէ այդ գործը գլուխ չեկաւ եւ գաղթականներու մեծամասնութիւնը վերադարձաւ իր ծննդավայրը, այդ ալ պէտք է բացառապէս վերագրել Թուրք կառավարութեան որ եւ է բան չընելու անճարակութեան։ Եւ Երիտասարդ Թուրքերը, որոնք գետնի մօտիկ անցեալին վարկեր կը պահանջէին խորհրդարանէն եւ իրենց գլուխը կը ծեծէին եւ կ՚ողբային վիճակը «անբախտ գաղթականներ[ու]», որոնք կը ձգտէին դէպի օսմանեան մեծ պետութիւնը», շուտով բոլորովին մոռցան ոչ միայն զանոնք, այլ մինչեւ անգամ խակապէս մշուշ Թուրք ժողովուրդը եւ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին խոշոր կալուածատէրերու համակրանքը շահելու։

Իսկ այդ վերջիններն Երիտասարդ Թուրքերու գանձը նետեցին իրենց առատաձեռն տուրքերը, խոստացան կոմիտէի թեկնածուներուն ձայն տալ խորհրդարանական ընտրութիւններու ժամանակ, որոնց շնորհիւ եւ ապահովեցին իրենց իրաւունքը՝ շարունակելու աշխատաւոր զանգուածներու հրէշային չափերու հասնող շահագործումը։

Վերջ ի վերջոյ, այդ ծործոտերերը պէտք է Երիտասարդ Թուրքերու կարծիքով դառնային ամէնէն յուսալի պատուարն իրենց Սահմանադրութեան համար...

Մասնաւորապէս Հայերու համար մեծ դժբախտութիւն կը ներկայացնէ այն առանձնաշնորհեալ վիճակը զոր կը վայելեն իրենց հարեւանները՝ քիւրտերը։ Քիւրտերու մասին քաղաքականութիւնը քիչ է փոխուած Համիտի շրջանէն։ Աբտիւլ-Համիտը, ինչպէս յայտնի է, առանձնապէս բարեհաճ էր կիսավայրենի քիւրտ ցեղերու հանդէպ՝ համարելով զանոնք նախ եւ առաջ Ռուսաստանի դէմ պատուար։ Անհոգմէ կը կազմէր անկանոն հեծելազօրք՝ համակելու մինչեւ այժմ Թուրքերու համար սարսափելի համարուած ռուսական խաղաղներու դէմ, եւ որ ամենագլխաւորն է, կ՚օգտուէր անոնցմէ իբրեւ Հայերը սանձելու գործիքներ։

Երիտասարդ Թուրքերը շարունակեցին նոյն քաղաքականութիւնը։ Նախ քիւրտերը անոնց համար այն միակ ժողովուրդն էին, որ մինչեւ այսօր տակաւին չէր ապստամբած կառավարութեան դէմ։ Առոր համար ալ Երիտասարդ Թուրքերը չէին ուզեր զանոնք գրգռել վախնալով որ անոնք ալ կ՚անցնին դժգոհներու բանակը։ Ասկէ զատ վերջին երկու տարուան ընթացքին յաճախ լուրեր պտտեցան թէ ռուսական գործակալները եռանդուն պրոպագանդ կը մղեն սահմանամերձ քիւրտերու շրջանին մէջ, որ եւ հարկադրեց Երիտասարդ Թուրքերը մէկ կողմէ պահել անոնց վայելած արտօնութիւնները, իսկ միւս կողմէ՝ վերակազմել Սահմանադրութենէն յետոյ քայքայուած «Համիտիէ» անկանոն գունդերը, փոխելով միայն անունը։ Վերջապէս, հակառակ իրենց բոլոր անուշ խօսքերուն եւ երդումներուն, Երիտասարդ Թուրքերը, ինչպէս արդէն ըսինք, քիչ հաւատք կ՚ընծայէին Հայերուն եւ անոնց օսմանցիութեան անկեղծութեան, ինչպէս եւ միւս քրիստոնեայ ժողովուրդներուն։

Ենթադրելով որ առաջին յարմար աոթիւ Հայերը կը բռնեն գործօն կռուի ճամբան, քիւրտերը կը պահէին իբրեւ մշտական սպառնալիք անոնց համար։ Առով կը բացատրուի այն երեւոյթը, որ վերջին ժամանակներու սպանութեանց եւ ոչ մէկուն հեղինակը կը ձերբակալուի եւ կը պատժուի։ Հայ ներկայացուցիչներու դիմումներուն կեդրոնական կառավարութիւնը պատասխանեց, որ տեղական իշխանութիւններն են մեղաւոր, եւ որպէս զի ապացուցանեն իրենց անկեղծ զանկութիւնը քրտական խժդժութիւններու առաջքն առնելու, այստեղ ու այնտեղ կը փոփոխէին նահանգապետները իսկ վերջիններս ալ իրենց կարգին կը գանգատէին թէ կեդրոնական կառավարութիւնը թոյլ չիտար իրենց գործել քիւրտերու դէմ։

I ՏԻՐԱՆ

«ՑՈՒՌԱՑ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍԸՀԱԿԸ

(Հէքեաթ)

Ամառները, արեւը մայրը մտնելէն յետոյ, ամէն գիշեր ձայն մը

— Սը-հա՛կ, սը-հա՛կ, սը-հա՛կ...

կը կանչէ ու կը դառնայ մեր գիւղին բոլորտիքը, մինչեւ առանց մօտենալ համարձակելու։

Տխուր, եղանակաւոր ձայն մըն է որ կը հոսի, կը կրկնուի մինչեւ լոյս։

Կը թուի թէ մէկը տեղէ մըն է կորսնցուցեր, կը փնտռէ մութին մէջ։ Թէեւ այնպէս կուգայ թէ աղջնակ մը որուն աչուըները չեն տեսներ, եղբայր մը ունի, պէտք ունի անոր օգնութեանը, ձեռուըներովը միջոցը շօշափելով եւր զայն կը կանչէ։ Կամ պզտիկ, կարմիր գոգնոց կապած հարսնուկ մը, որ մանկիկի մայր է, մանկիկը դուրս ելեր, տուն չէ դարձեր, ամչկոտ, կ՚երկնչի պոռալու, ճամբաներու վրայ պտըտելով զայն կը փնտռէ։

* * *

Անոր պատմութիւնը։

Ատենօք քոյր մը կ՚ըլլայ մեր երկրին մէջ, աղջնակ մը տասներկու տարեկանի մօտ։ Շատ գուրգուրոտ, զգայուն սիրտ մը կը կրէ։

Եղբայր մը կ՚ունենայ, մանկիկ մը՝ Սահակ անունով, Սիրուն երախայ, ճերմակ մորթով, մազիկներ մը՝ կլոր գլխիկին շուրջը սանտրուած՝ այնպէս դեղնուկ որ արեւին դեղնալոյսին մէջ թաթխեր են կը կարծես, ու աչնպէս կակուղ որ քուրիկին ափերուն մէջ կը հալին, կ՚աներեւութանան, ան չի գիտեր թէ մա՞ղ է, մետա՞քս, թէ արեւի շողիկ՝ փայփայածը։

Մանկիկը արեւ տեսած ջրբիկի մը պէս միշտ կը մալի, փափկիկ, մալի տոտիկները միշտ կը խաղցնէ երբ կը պառկեցնեն գետինին վրայ, ինչպէս կ՚ընեն լողնալու համար տաշտին մէջ գրուած երախաները ջուրերու չփչփումէն ուրախութիւն զգալով, աղջնակը կը նայի եղբօրը դեղնուկ մազերուն, լոյսէ այտիկներուն ու կը գմայլի։ Կը համբուրէ, կը համբուրէ ու չի կշտանար։

Օրին մէկը այս աղջնակին մայրը այգի կ՚երթայ, իրեն մօտ կը թողու որպէսզի հսկէ Սահակին։

Անոնք մինչեւ ցորեկ կը մընան միասին տունը, յետոյ աղջնակը միտք կ՚ընէ եղբայրը առնել, երգիքը ելլել ու իր մազերը սանտրել։

Իրենց երդիքն ալ քառակուսի, տափարակ երդիք մը կ՚ըլլայ, գիւղին վերի ծայրը։ Կարմրորակ հող մը կ՚ունենայ, անձրեւները չսուղուելու համար յարդ սփռեր եւ լողքարով լողեր են, հազին կարմիրն ու յարդին դեղինը, կէս օր է, կը փայլփլին արեւին մէջ երդիքին երեսը։

Երդիքին անմիջապէս կից, վարը, նեղ ու երկայն արտ մը, հասկերը բարձրացած ու ծածկած են ամբողջ արտը ոսկիի բաց դեղին գոյնով մը, ու անկէ պզտիկ բլուրներու կարգ մը կը կենայ։ Փոքր, խաղաղ ձորեր անոնց կողերուն, ռաանք շուքի մէջ, ուրիշներ արեւով, ու այնքան մօտիկ որ ձեռքերնին երկնցնեն պիտի կրնան բռնել։

Քոյրը կը նստեցնէ երդիքին վրայ Սահակը, տոտիկները կը տարածէ. ինքն ալ կը նստի մօտը. ու ինչպէս նորհարսները մարդոցմէ չտեսնուելու համար երդիքները կ՚առանձնանան իրենց ծամերը քակելու ու հիւսելու համար, կ՚արձկէ իր մազերը, կը սկսի սանտրել։

Արձկուած ծամերը կը ծածկեն իր աչքերը, չի տեսներ շուրջը, կը շարունակէ սանտրել։ Երբեմն կը նայի պզտիկ բլուրներուն։

Յանկարծ երկինքէ՞ն, թէ ուրիշ տեղէ մը, քոյրը կը զգայ որ խոյանքով բան մը կ՚իջնայ իր մօտը, մթութիւն մը կը պատէ իր շուրջը, երեւոյթը կ՚իջնայ ու ակնթարթի մը մէջ կը բարձրանայ։

. . . .

Մինչեւ որ մազերը դէն կ՚ընէ, կը բանայ աչքերը, Սահակը չկա՛յ։

Յափշտակեր են։

Գիշատիչ թռչո՞ւն մը արդեօք, մա՞րդ թէ գազան, չի կրնար գիտնալ։

Սանտրը գլխին վրայ թողելով ոտքի կը ցատկէ, կը վազէ մէկ ցուիքէն միւսը։ Չկա՛յ... վա՜յ իրեն, եղբայրը տարեր են։

Կը դառնայ ինքն իր վրայ, կը պաղատի Աստուծոյ.

— Թեւքեր տուր, թռչնիկ մը դարձուր զիս, Աստուա՛ծ, թռիմ, մութ գամ,եղբայրս գտնեմ, կ՚ըսէ։

Աստուած կ՚ընդունի իր աղաչանքը։

Թռչնիկի մը կը փոխուի։ Թեւքեր կ՚ունենայ, կտուցիկ մը, փետուրիկներով կը ծածկուի, մանտրը գլխուն վրայ մոռնալուն իսկ եւ իսկ սանտրաձեւ կատարիկի մը կը վերածուի։ Սեւուկ, փոքրիկ թռչուն մը, ազամարդիկներու լեզուէն միայն եղբօրը անունը կանչելու կարողութիւնը կը մնայ։

Ու կը թռի երդիքէն դէմի բլուրները, ա՜լ չի դառնար։

* * *

Ու այն օրէն ի վեր՝

— Սը-հակ, Սը-հակ... կը կանչէ ու մութ կուգայ ան։

Իր պզտիկ, եղանակաւոր կանչը կ՚իյնայ, կը սուզուի մութին մէջ։ Գիշերը տակաւ կ՚առաջանայ, գիւղը կը կծկուի, կ՚անզօրէ։ Սարերու պարտէզներուն նրբուղիղ բարտիները աստղերուն ետեւէն տարուբերուելով իրենց հսկումին կը սկսին քնացող տուներուն վրայ. — իսկ Սահակը չի պատասխաներ, չկայ որ պատասխանէ։

Երբեմն ան ձայն մը կը լսէ բլուրի մը կողէն։ Ականջ կուտայ։ Եւ որովհետեւ չերկրորդուիր, նորէն կը սկսի

— Սը-հակ, Սը-հակ... կանչել, ու մտն դալ մութին մէջ։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ԴԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

«ՍԱՂԻԿ ԿԸ ՓԵՏՏԵՄ»

(Քերթուածներ. գրեց՝ Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ)

Համեստ տղան, որ դողդոջ քայլերով ու միամիտ պարզութեամբ մը կուգայ մեր առաջ փնտռել ծաղիկները՝ փոքրիկ, խիստ վտիտ փունջի մը, տղան է «խոնարհ մշակի» մը, որ

... կը ճերկէր ճօղն արտերուն,
Արեւուն տակ, բուռ-բուռ սերմ,
իր օրհնութեամբը կը նետէր,
կանգնած դաշտին մէջ ճեռուն...

Հայրենի գիւղին տղան է ան, վտռվռուն, անհանգարտ, հետաքրքիր ու կանխահաս։ Ճակատագիրը քանդեր է անոր տունը, մոխիր դարձուցեր անոր գիւղը, ու «քանդե՛ր, քանդե՛ր» ամէն ինչ որ չիներ էր երկրիս վրայ բաղձալի, կամ՝ իր մըտքին խոհունն»։

Ու նետուեր է օտար երկինքներ, զանուելինը սրտին, ողբալով «տունը լքուած, գիւղն աւերակ», ու ապրելով «նժդեհ ու մինակ, նօթի ու տրտում», հոլելով կարօտանքնե իր հարազատներուն որ հողին էր յանձներ, եւ ունկնդրելով ճրագի պլպլուն լոյսին առաջ ներքին ձայնը որ չուզեր մեռնիլ։ Հաւատքն ունի վաղուան։ Եւ նոյն իսկ աղջիկներու գին[...]
գեղեցկութիւնները կուգ[...]
բայրք ցանելուերակներ[...]
ու ինչպէս կը խոստովան[...]
թանոս պատկերներ [...]
զինքը խռովելու։

Եւ համոզուած եմ [...] Զարմունի զաւառի անու[...] պատուական տղաներէն [...] հարազատ զաւակ։ Ու [...] նալի չէ, եթէ շուտով կը [...] րենք իր մօտ՝ ժողով[...] բանահիւսութեան գիծ[...] տեւ սէր, հպարտութիւն[...] Աղուոր աղջիկներ, պատ[...] չեթանոսական, կեանքէն[...] ուրիշներ՝ բացայայտ ց[...] տան աղէկա։

Իր նայուածքը դեռ [...] իր մանկութեան պատկ[...] եւ նոյն իսկ երբ կը փոր[...] ջել իր հոգին ներս[...] կերներն են որ կը շա[...] ուին իր առջեւ։

իմ երազուն ճօղիս կ՚[...]
Թի, պարարտ դաշտ[...]
մտածումըս՝ մշակ մը [...]
ւատաւոր ու ժրաջան[...]

Կ՚ուզէ ըլլալ «սիւզ [...] եան», «արեւէն ցոլք [...] «կայս ու վայրի վարդ [...] կա տղայ մըն է գաշտ[...] տէ ծաղիկներ»,

Որմնք մեկուսի, [...]

կամ՝ խորշերուն մէջ, [...]
տաւմ կը [...]

Համակրելի հոգի մը [...] րեյի իր քաղցրութեան [...] զութեամբ ու մի[...] Մէկ նայուածքով կը [...] իր հոգիին խորը, [...] սէրերը, իր ցաւերը, [...] Տեսէք թէ ի՛նչ պարզ [...] րը երբ իր սիրտը [...] նայ (Լուռ սէր).

Հոգիս մէջ մատուռ մը [...]
խոնարհ, անշուք եւ ան[...]
Ու կամ՝
Ըլլամ՝
Սիւգ մը բուրեան,
Մեղմ ու քնքոյշ,
Քեզ ճամբոյր տամ...

Սակայն Օ. Զարմունի[...] զոնը խիստ նեղ է, [...] մը պլպլուք հազիւ [...] հան։ Իր ձայնը տկար [...] գրեթէ միօրինակ։ Իր [...] նի մը ճիչ հազիւ ունի[...] անկարող նոր բառ մը [...] Կը թուի թէ մնացեր է [...] ի՛նչպէս մեկնէր էր իր [...]

Իր քերթելու ձեւը [...] գիւղական տղաքներ[...] խաղերուն։ Կը փո[...] շիւղերու վրայ շէնք[...] նել։ Յաճախ փոքրիկ[...] են իր յարդէ շիւղեր[...] մունի կը մօրձէ առ[...] երբեմն նոյնիսկ շատ[...] ղերու ծանրութիւնը [...] անոնց վրան, ինչպէ[...] Ցաղիկներ, կոյսեր, [...] նոս պատկեր, խորհուրդ[...] րիչ կտորներ։ Արդէն [...] չէնք մը բարձրացնե[...]

Իր մօտ կը պակս[...] ւանդ, ամէնէն կարեւ[...] նատեղծութեան լեզու[...] ուածային լեզուն [...] պէտք է մերկանան իր[...] փակութիւններէն, ծան[...] ներէն, ազեղ իմաստներ[...] է առնեն շնորհ, երա[...] նութիւն ու հմայք։ Ան[...] սխալներ, դժբախտաբ[...] մը չափազանց շատ են[...]

Վարուժած երբ [...] ճեթանոս բառը, իր [...] բերաւ նաեւ բովանդա[...] մը, հեթանոս հրշ[...] շեշտ չկար իր երգին [...] կատիպ էր իր բացաս[...] նորն առեն հաճելի [...] մըն էր ամենուս [...] կան, անտեղի կրկնու[...] միայն չափելներ ար[...] կը նուազեցնէ, իսկ եր[...] ւանդ սխալ գործածու[...] նելի կը դառնայ։

Շատ մը բան[...] երբեմն անհրաժեշտ [...] երբեմն պարապ իմա[...] ցնելու ամպարապուն[...] շնչումի սալին մէջ, [...] բոլշացնելու համար [...] են «Ո՛վ Տէր» կամ [...] եւ երբեմն միայն «Տէ[...] Օ. Զարմունի գայն [...] չափազանց առատու[...]

Ալ բառը երբ[...]

ունի, վրան շեշտ կ'առնէ, ո՛չ միայն շփոթութեան տեղի չտալու համար, այլ կ'արտասանուի նաեւ ուժգին շեշտով։

Պիտի սիրէի կարծել՝ թէ հիւսիւս եւ բուռունցքիդ բառերը պարզապէս տպագրական սխալներ են, ուրիշներու կարգին։

Յանգերու աղքատութիւնը չափազանց ուշագրաւ է, մանաւանդ երբ տողերը արձակի թուլութիւնն ունին, ու երաժշտականութենէ զուրկ են, ինչպէս հող—անհող, անտէր - Տէ՛ր, տըրտում—անհուն, օրօրուէ՛—գգուէ, կը հսկէ—ըրէ—կը վազէ։ Ամէնէն աչառօրը որ կը գտնենք իր մօտ, իր բով վերջաւորող տողերն են՝ Օ. Զարմունի քանի մը անգամ կրկնած է։ Այդ հրէշային ձեւը գործածած է առաջին անգամ Արշակ Չօպանեան իր Մայր Հայաստանին մէջ։ Իրաւ է որ Չօպանեան խիստ միջակ, անտաղանդ քերթող մըն է եղած, երբ ոտանաւոր փորձած է։ Աւելի թուխք, յոյզ ու երաժշտականութիւն դրած է իր կարգ մը արձակներուն մէջ քան իր ոտանաւորներուն։ Օ. Զարմունի սխալած է հետեւելով Չօպանեանի այդ խոտելի ձեւին։

Նոյնպէս նշմարելի է չափի պակասն ու անկանոնութիւնը։ Անկարելի է ճշդել նոյն իսկ թէ ի՛նչ չափի ուզած է հետեւիլ (էջ 25)։

Հակառակ այս պակասութիւններուն, եթէ Օ. Զարմունի շարունակէ աշխատիլ, ու փորձէ ինքզինքը արտայայտել, սեղմել իր տողերը, տողերուն մէջ դնել զգացումի հետ իմաստ, իմաստին հետ քիչ մը երաժշտականութիւն, հաստատութիւն, եւ եթէ զգուշանայ իր ուժերէն վեր նիւթեր երգելէ, հաւատացած եմ որ, օ՛ր մը պիտի յաջողի, փոխանակ վայրի ծաղիկ փնտռելու մեր աղջնակ, մեզ հրամցնել գունագեղ փունջ մը աղուոր ծաղիկներու, հայրենի շունչով, հայրենի կախարդականութեամբ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

Քիչ մը մխիթարութիւնք գոնէ, մենք մեզ բաղդատելով ուրիշ, մեծ ու քաղաքակիրթ ազգերու հետ եւ ըսելով.— Միայն մեր մէջ չէ որ «ընթերցասէր հասարակութեան» ամենամեծ մասը կարդալու իր հաճոյքը կը փնտռէ անարժէք գրականութեան մը մէջ եւ կ'անտեսէ ինչ որ երփներանգ ու բազմերոյթ ծաղկեփունջը պիտի կրնար կազմել բոլոր գրականութիւններուն, բանաստեղծութիւնը։

Ու բանաստեղծները կը մնան նոյնքան անծանօթ, մոռցուած ու խոնարհ որքան մեծ են իրենց արդար փառասիրութիւնը, յաւակնութիւններն ու նուրբ արուեստը, շնորհիւ նոյնիսկ գրասէրներու անտարբերութեան։

Այդ անտարբերութեան դէմ ահա, հերոսական պայքարի մը ազդանշանն է որ կու տայ ֆրանսական հրատարակչական տուն մը, որուն տնօրէնը կը պնդէ թէ՝ բանաստեղծութիւնները պէտք է նոյնքան ծախուին, որքան ուրիշ գրքեր։ Եւ իր ծախքով հիմնած է մատենաշար մը, «Le.Zodiaque» յաջորդաբար հրատարակութեան տալու համար ամսական մէկ մէկ բանաստեղծական հատորներ։ Առաջին անգամ լոյս պիտի տեսնէ Philéas Lebesgueի Présages եւ Marcel Milletի Côté Coeurը, որ այս տարի արժանացաւ Բանաստեղծներու մրցանակին։

Հրատարակչական տան հետաքրքրութիւնը բանաստեղծներու հանդէպ բոլորովին պատահական չէ։ Քանի՜ տարիներէ ի վեր գրագատները կը մատնանշեն բանաստեղծութեան շնորհազրկումը, կը ջանան փնտռել պատճառները, դարմաններ խորհիլ եւ առաջարկել՝ գրասէրները հետաքրքրելու [illegible] բանաստեղծներով եւ իրենց գործերով։

Կազմուած է նոյնիսկ «Անկախ գրողներու եւ բանաստեղծներու բարեկամական պաշտպանութեան խմբակ մը», որուն մէկ կոչէն կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական թելադրութիւնները։

Ներկայիս, բազմաթիւ գրական մրցանակներ կան. բայց այդ մրցանակները առ հասարակ մատչելի են այն հեղինակներուն, որոնց արդէն հրատարակուած են։ Բայց կան նաեւ բազմաթիւ անծանօթ տաղանդներ, որոնք զանազան պատճառներով, չեն կրնար իրենց գործերը հրատարակել։ Արդ. ամէնէն աւելի, զանոնք պէտք է քաջալերել, եւ օգնել անոնց որ յայտնուին...

Մեզ կը թուի թէ ժամանակին Ֆրանսայի բանաստեղծներու ազգային ժողովածոյ մը, տարին անգամ մը հրատարակուելու պայմանով, օգտակար նորութիւն մը պիտի ըլլար։

Այդին հեղինակները կ'առաջարկեն ժողովածուին հրատարակութիւնը ենթարկել պետական նախարարութեան հսկողութեան. ան պիտի հայթայթէ նաեւ ծախքերը, իսկ գայն գլուխ հանելու գործը յանձնել Ընկերական կամ գրական զանազան միութիւններէն մէկուն ձեռքը, կը շարունակեն իրենց խորհրդածութիւնները։

Այս կերպով, առանց դպրոցի, ակումբի, տարիքի խտրութեան եւ անշուշտ անկախաբար նիւթական վիճակէ եւ ընկերային պայմաններէ, լաւագոյն միջոցը պիտի ունենայինք հանրութեան ներկայացնելու Ֆրանսայի լաւագոյն բանաստեղծներու գործերէն մաս մը։

Ամէն տարի, այս ժողովածուին մէջ հրատարակուելու համար, բանաստեղծներու կողմէ ներկայացուած կտորները պիտի ենթարկուին անշուշտ յանձնախումբի մը գնահատման. ան անշուշտ պիտի զատէ այն հեղինակները եւ անոնց բանաստեղծութիւնները, որոնք արժանի պիտի նկատուին ժողովածուին մէջ երեւալու։

Ի հարկին, կարելի էր հրատարակութեան ծախքերը ապահովելու համար, օգտուիլ կարգ մը կտակներէ որոնց գործադրութիւնը յանձնուած է Ֆրանսական Ակադեմիային։»

Պիտեցի՛ք անշուշտ որ մէկ քանի բառերու փոփոխութեամբ, կոչը ամբողջովին պիտի յարմարէր մեր պայմաններուն։

Մեր մէջ ալ, ամէնէն արժանաւորները չեն յաճախ, որ կը յաջողին հրատարակութեան տալ իրենց քերթուածները։

Վերջերս ստացուած մէկ քանի հատորիկներէն ի՞նչ պիտի մնայ վաղուան, երբ այսօր իսկ, ճաշակի տէր գրասէր մը կը դժուարանայ զանոնք կարդալու։ Բայց գիտէ թէ կան տաղանդաւորները, սրտով եւ արուեստով բանաստեղծները, որոնց գործերու հրատարակութեան ի զուր կը սպասէ, վայելելու համար ընթերցումի իսկական հաճոյքը։ Կան եւ անոնք որ խոնարհ անկիւններու մէջ կ'ապրին անծանօթ, բեղուն յղութիւններու առատութեան քով։ Այս բոլորը քովէ քով բերելու, անոնցմով հոյակապ ծաղկեփունջ մը կազմելու համար, կ'արժէր որ գոնէ մէկ քանի գրասէրներ նախաձեռնարկ ըլլային մէկ քանի փոփոխութիւններ մտցնելու վերի կոչին մէջ օրինակ՝ Ֆրանսացի բառին տեղ դնէին Հայ. կրթ. Նախարարութիւնը փոխարինէին Հայ որեւէ ազգային կազմակերպութեամբ մը Ակադեմիային տեղ դնէին, օրինակ՝ Յարդգող, կամ Դրական Ընկերակ, եւայլն։ Ու ծախքը հայթայթելու համար, մտածէին բազմաթիւ կտակներուն վրայ, որոնք կը քնանան ո՜վ գիտէ ո՞ր հեռաւոր վաշխառուին սնտուկը։

Կ'արժէր որ հաւաքուէին եւ պահ մը, ըլլայ իսկ շատ կարճ, [illegible] մտածէին։ Մտածելը գոնէ ձրի է..., թերեւս լոյսը կը բերէր [illegible] անկիւնէ մը։

Մ. Ն.

ՆՇԽԱՐ ՄԸ Ծ. ԿԱՑԻՆՑԻԷՆ

ԹՈՒՐԸ ԱՋԻԴ ՄԻ ԿԱԽԵՐ

Թուրը աջիդ մի՛ կապեր,
Թուրը աջիդ մի՛ կախեր,
Թէ ոսոխին դէմն անցնիս
Գլուխդ առջեւդ մի՛ կախեր:

Ճիտակ, ճիտակ յարձակիր,
Ճիտակ վրան յարձակիր,
Ցունին պատիւին համար
Կամ աչքդ տուր կամ մեռի՛ր:

Աման աղայ, հա՛յ տղայ,
Կենծուկ կտրիճ հայ տղայ,
Ցունին պատիւին համար,
Կամ աչքդ տուր, կամ մեռի՛ր:

Հայ տղան վախ չը գիտեր,
Հայ տղան փախ չը գիտեր
Ցունին պատիւին համար
Մեռնիլ ալ՝ ախ չի ըսեր։

Հաւա՜տ, տղա՜յ, հայ տղայ,
Թուրը մէջքիդ եւ խաղա՛.
Թուրը մէջքիդ շեշտ կապէ,
Որ տուշմանը առջիդ դողայ։

Դուրան, դուրան դաշտերը,
Դուրան ոսկի դաշտերը,
Թուրը մէջքիդ հ'լ վազէ,
Կարմիր օձերը ցնցէ...

Լերան վրայ երբ կայնիս
Մառով ցուցուր տուշմանին
Մէ՛կ Թուր, մէ՛կ Թափ, մէ՛կ հարուած,
Որ հաւանի վկան Աստուած։

Աման տղայ, հայ տղայ,
Կենծուկ կտրիճ հայ տղայ
Թուրը մէջքիդ եւ խաղա
Որ օձ տուշմանը դողայ:

Ծ. ԿԱՑԻՆՑԻՆ

ՈՒՇ ՄՆԱՑԱԾ ԽՐԱՏ ՄԸ

Ինչպէս հաղորդած էր մեր Թղթակիցը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը յորդորական մը ուղղած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի ժողովուրդին, արտագաղթի հոսանքին առթիւ։ Ահա քանի մը հատուածներ այդ «Մնաք Հայրականէն»։

ՅՈ՛ ԵՐԹԱՅՔ:

Հաց փնտռելու-ամէնօրեայ պատրաստէխրդեօրհնութիւնն պարգեւ Աստուծոյ: երբ պարգեւներու մեծագոյնը, առողջութիւն, կամք ույարատեւութեանգիւնիք աշխատելու՝ հացը ինքնին կուգայ առանց փնտռելու, ինչպէս կենսապարգեւ Արեւը չի փնտռուիր. աստուածագիծ օրէնքով տարուան չորս եղանակներուն անմոլար եւ անմեռ կը ծագի, ծրմ-ան ի սաուէնէն ծմբած բնութիւնը կը վերակենդանացնէ, կը լուսաւորէ, կը ջերմացնէ, կը ծաղկազարդէ, կը պտղաւետէ եւ լիառատ կը պարգեւատրէ անխտիր բարիները եւ չարերը:

ՅՈ ԵՐԹԱՅՔ.

Ուխտաւորներու կարաւաննե՞ր էք, որ կ'երթան իրենց սի-[illegible]

... հանգչող սիրելիներ չունինք: Անոնք շատ մօտ են եւ դրկից: ինչո՞ւ արհամարհանքով կը թողլքէք, ինչո՞ւ ականջնիդ կը խցէք՝ չլսելու համար միջագետաց եւայլ անապատներու խորերէն միլիոնաւոր նահատակներու աղիողորմ աւաչը, չը լսելու համար լմ-անի դամբարաններէ աղապատանքի հառաչը.— Մի՛ երթաք, մի՛ հեռանաք, օտարին եւ թշնամիին կրունկը շատ կոխոտեց եւ փշրեց զմեզ. փոշիացած մեր վիճակին մէջ միակ մխիթարութիւննիս էր մերձաւոր—հեռուէն լսել ձեր ոտնաձայնը, հոտոտել ձեր կրունկները. այսքա՜նն ալ շատ համարեցիք

Ուրակուայի, Բարակուայի, Գրազիլի եւ Արժանթինի անծայրածիր եւ գազանաբնակ անապատները ի՞նչ կախարդանքով հմայեցին զձեզ, որ ծակտի արդար վաստակնիդ անխիղճ բախտախնդիրներու ձեռքն ու գրպանները կը լեցնէք եւ զձեզ ծովերու եւ ովկէաններու մահաշունչ կոհակներուն կը յանձնէք.

ՅՈ՛ ԵՐԹԱՅՔ.

Ս. Էջմիածին, Կիլիկիա եւ Սիոն շատ հեռու չեն մեզմէ: Եթէ վերջին դարերու մէջ մեզի բաղդակից Արաբ ազնիւ ցեղին ձեռք ձեռքի, կուշտ կշտի տալով՝ Հովատար Ֆրանսայի քաղաքակրթիչ դերին սատար հանդիսանանք, աւելի մօտեցած պիտի ըլլանք մեր սրբութեանց:

Մեր դարաւոր ծնարաններուն եւ քնարաններուն վրայէն սնցնող կռունկներու երամին գաղթի ծանապարհը Սուրիան ըլլալով.- Հալէպէն՝Իփղաղտատ.- գոնէ խապրիկ մը՝ գոնէ մեր սիրելեաց դամբարաններէն փսրտուքի փըսոր մը կը բերեն:

Գոնէ, մեր քարուքանդ վանքերուն, հոյակապ եկեղեցիներուն եւ շքեղ տաճարներուն հպանցիկ բողոքի աղիողորմ հոգմերը եւ մեղմանուշ զեփիւռները կը բերեն խնկաւէտ բոյրը ինկած քարերուն եւ մեր հայրերու աղօթքի մրմունջները խմարհած կամարներէն: Ալ չեմ ըսեր հայրենի լեռներուն եւ Դրախտի գետերուն սրտամորմոք ողջոյնները աւելի շուտ կը լսենք 'ի Սուրիա եւ ի միջն Լիբանան:

Այս ամէնուն երիթացած սըրտով ու լեղծով «Մնաք բարի» ըսելով կը հոսիք գետի պէս համայնակուլ ծովին ծոցը. հոն ո՛չ եւս են ծաղկածին եփրատ, Տիգրիս, Արաքս եւ հայրենի ուրիշ գետակներ. ոչ եւս են անուշ եւ կաթնահամ լուսաղբիւրներ. անոնք ամէնը կլլուած, կորսուած են աղի ջրերու զանգուածին մէջ:

Մի՛ երթաք 'ի կորուստ, Զաւակներս. ԽԱՑՆ ալ մօտ է ՀԱՑՆ ալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՄԲՈՂՋ. ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ — Պարոն Շարլ կը տառապէր օձացաւէ (ելլ ձեռք)։ Կինը անոր վիճակէն չափազանց ազդուած էր. ինքն ալ կը տառապէր. [illegible]

ցաւ ոգային կապի ծորակը եւ սպասեց եղերական վախճանին։

Ըմուսինը եւ զաւակը շնչահեղձ եղան։ Կինը ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։ Ոստիկանապետը, սենեակին մէջ, սեղանին վրայ գտաւ թղթի կտոր մը որուն վրայ, կինը գրած էր.— «Խելքս կը կորսնցնեմ խենդութիւն կուգայ վրաս։ Մնաք բարո՛վ, իմ սիրելիներս Ըմուսինէս բաժնուելու վախը, մեզ գործել կուտայ ինծի»։

Քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ կնոջ մտային կարողութիւնը խաթարած էր 15 օրէ ի վեր։

ՀԻՒԱՆԴԱՑԷՔ ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ. — Յունուար 23ին, Վէրտէյնի մէջ, 40 տարու առեւտրական մը, գնաց ձկնորսութեամբ զուարճանալու Մէզօղ գետին մէջ, բայց այլեւս տուն չվերադարձաւ։ Երկար փնտռտուքներէ յետոյ, գետափը կապուած գտան անոր նաւակը, որուն յատակին վրայ, խնամով շարուած կը մնային դեռ առեւտրականին որսացած ձկները։ Մարդը գտնելու համար, ամէն փնտռտուք անօգուտ մնաց։ Կարծուեցաւ թէ խեղդուած, սպաննուած կամ որեւէ արկածի մը զոհ գացած է.

Անջի օր սակայն, մարդը յանկարծ իր տունը վերադարձաւ ու պատմեց թէ, հազիւ նաւակէն դուրս ելած, ուշաթափ ինկած էր գետին։

Սթափելէ յետոյ, քալեր էր անընդհատ, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ կ'ընէ մինչեւ հասեր էր Սուասոն, յոգնասպառ, ուժարեկ։ Հոն, տեղական իշխանութիւնները զինքը խնամելէ եւ կազդուրելէ յետոյ, ճամբեր էին տուն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ պատի օրացոյցը, չորս կտոր, իւրաքանչիւրին ճակատը զարդարուած գունաւոր նկարներով, որոնց մէկը՝ Փ. Թաշինջաղեանի Արարատը, երկրորդը՝ Վարդան Մախոխեանի մէկ ծովանկարը, «Գարուն», երրորդը՝ «Խճաքարերուն վրայ», Կ. Աղամեանի, իսկ չորրորդը՝ Ս. Ղազար կըղզին։ Հասցէ.— Imprimerie Arménienne, St. Lazare, Venise (Italie)։

"ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 6

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, հա՛յր...

Յ. ԲԱՐԹ.— Յետոյ, յետոյ կը խօսինք. հանդարտէ՛, բան չկայ։

ԳՈՒՐ.— Զէ՛, չէ՛, բան չկայ չէ՛, բան չկայ։

(Հանդարտած ըլլալ կ'երեւի՝)

ԹԱԳ.— Անձրեւը դադրեցաւ. կարգը եկաւ նորէն խնդալու։

(կը խնդան. բռնի խնդուք մըն է ու կը լռեն. շփոթութիւն. իրարու կը նային, մարդերու պէս որոնք իրարմէ ցօրավիգ կը փնտռեն:)

ԳՈՒՐ.— Անցաւ, բան չկայ. ուրախ եմ, շատ ուրախ որ փըրկուած էք...

ՄԱՔՐԻԿ.— Հա՞պա դուն, տղա՛ս, ե՞րբ կը մեկնիս։

ԳՈՒՐ.— Գաւիկէ մը մայրիկս. հազար դժուարութիւններով հազիւ կարելի եղաւ կարճ արտօնութիւն մը կորզել։ Ժամանակս կը անցնի, պէտք է արդէն մեկնիմ։

ՇԱՔԷ. Սիմէ չերթայիր .. Գուրգէն։

ԳՈՒՐ. Ինչպէ՛ս...

ՇԱՔԷ.— Հոս կը պահուիս մեր քովը. ես մարդու չեմ յանձներ զքեզ...

ԳՈՒՐ.— Փախէ՛ր... ա՛հ, Շաքէ. ջնջէ այդ խենթ գաղափարը... անշուշտ, ամէնէն մեծ փափաքս է, այս դժբախտ օրերուն մանաւանդ ձեր քովէն չլամենալ, բայց փախչելու պատրաստ [illegible] կրնամ ձեզ աւելի տանիլ... ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, ա՛խ...

(յուզումի լռութիւն մը)

Մեծ ցաւս այն չէ որ ձեզ իրարմէ կը բաժնեն, այլ այն որ [illegible]

[illegible]

ՄԱՔ.— Հանդարտէ՛ տղաս. [illegible]

ԳՈՒՐ.— [illegible]

ԹԱԳ.— Է՛, հասկնալի է, սարսափը կը սաստկնայ մարդը։

ԳՈՒՐ.— Սարսափը, այո՛, սարսափը, կը հասկնամ. [illegible]

(Շար.)

ՇԱՔԷ.— Ո՛չ...

ԳՈՒՐ.— Աստը ի՞նչ կ'ըսեմ, հա՛յր. բայց ալ սարսափ չէ ասի. [illegible]

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՛ բայց, հանդարտ խօսինք, [illegible]

ԳՈՒՐ.— Ուրեմն հա՛յր... [illegible]

ՄԱՔ.— Գուրգէ՛ն, Գուրգէ՛ն... (Շաքէ կուլայ)։

ԳՈՒՐ.— Մի՛ նեղանար, մայրի՛կ, [illegible]

(Շաքէ լուռ, արցունքները կը սրբէ. Բար. Թամեան կ'ուզէ խօսիլ. ձեռքը կ'երկարէ դալի լռութեան հրաւիրելու համար. բայց յուզումը կ'արգիլէ զինք խօսելէ)։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

նայ։ Այս հաշտարար քայլը կը կարծուի թէ պիտի փոխէ այդ տպաւորութիւնը։

Սահմանագլուխի փակումը այսքան երկարաձգուեցաւ անոր համար որ Պուլկարական կառավարութիւնը համոզուած չէր թէ Սոֆիայի մէջ կարելի ամէն բան եղած է՝ խափանելու համար Մակեդոնացի յեղափոխականներու գործունէութիւնը։ Միւս կողմէ այն հաւատքը կար թէ պուլկար քաղաքականութիւնը կախուած է Պուլկարիոյ հանրային կարծիքէն։

Սահմանագլուխներու բացումը ցոյց կուտայ թէ Ալեքսանդր Թագաւորի կառավարութիւնը եկած է այն եզրակացութեան որ քաջալերութեան արժանի են Պուլկարիոյ մէջ այն տարրերը՝ որոնք կը հակառակին Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութեան գործունէութեանց։

Առեւտ. ճամբնթացը դեռ Պոլիս չէ հասած

Փետրուար 1էն ի վեր ո՛չ մէկ թղթատար հասած է Պոլսէն, ճամբաները ձիւնէն անանցանելի ըլլալով տակաւին։

Միւս կողմէ Սէնփլոն-Արեւելեան ճեպընթացը, որ յունուար 29ի իրիկունը Փարիզէն Պոլիս մեկնած էր, դեռ Պոլիս չէ հասած։ «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ այս առթիւ։ Յիշեալ ճեպընթացը Պոլիս պէտք է հասնէր փետրուար 1ին կէսօրէ վերջ, սակայն աւելի քան մէկ շաբաթէ ի վեր ձիւներու մէջ մնացած է Թրակիոյ Չէրքէզ Քէօյ կայարանին մէջ, Պոլսէն 80 քիլոմեթր հեռու։

Եղեռնափորձ մը Թունուզի մէջ

Թունուզէն կը հեռագրեն թէ առջի առաւօտ ժամը 3ին ռումբ մը պայթեցաւ իտալական հիւպատոսարանին մէջ։ Օր մը առաջ հոն հասած էր իտալական նորընտիր հիւպատոս Պարատուցցի։ Ապակիները ջարդուփշուր եղան։ Զոհ չկայ։ Նիւթական կորուստներն ալ աննշան են։

Կը կարծուի թէ եղածը հակաֆաշիստներու կողմէ սարքուած ցոյց մըն է։

Եւրոպայի Գեղեցկութեան Թագուհին

Հինգշաբթի օր Փարիզի մէջ 17 ազգերու ներկայացուցիչ արուեստագէտները ընտրեցին «Եւրոպայի Գեղեցկութեան Թագուհին»։ 17 ազգեր իրենց ամէնէն սիրուն աղջիկները ղրկած էին Փարիզ։ Ընտրուեցաւ Հունգարիոյ թագուհին՝ Օր. Էլիզաբէթ Սիմոն, որ այժմ փոխանակ «Միս Հունգարիա»յի՝ կը կոչուի «Միս Եւրոպա»։ Դատաւորներուն արգիլուած էր քուէ տալ իրենց երկրի գեղուհիին։

17 թագուհիները երէկ մեկնեցան Նիս, ուր տեղւոյն քաղաքապետութեան հիւրը պիտի ըլլան։ Յետոյ պիտի երթան Ամերիկայի Կալվըսթըն քաղաքը (Թէքսասի նահանգ), ուր պիտի մասնակցին «Աշխարհի Գեղեցկութեան Թագուհի»ի մրցումին։ «Միս Եւրոպա» միւսներուն հետ հաւասար աստիճանի վրայ պիտի մասնակցի մրցման։

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Կանոնեան եւ իրենց զաւակը, Օրիորդ Կանոնեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Վարդերեսեան, Այրի Տիկ. Զարուհի Նալպանտեան (Սիլիվրի), Պ. Յակոբ Փափազեան (Սիլիվրի), Այրի Տիկ. Մ. Տնտեսեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ազգականներն ու պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց պաշտելի եւ սրբուհի մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԿԱՆՈՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ ՍՐՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ փետր. 7ին Մոնմօրանսիի իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ ժամը 1ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնմօրանսիի գերեզմանատունը։

* * *

Հանգուցեալը մայրն է Պոլսոյ ֆրանս. դեսպանատան նախկին մամուլի Ա. Թարգման, Սթանպուլի եւ Ժիկառոի աշխատակից Պ. Ստեփան Կանոնեանի։

Կ'ուզուին ձեռքով բուրդէ թրիքօ հիւսող վարժ գործաւորուհիներ։ Տնական գործ, լաւ վճարում։ Հեռուէն եկողներուն տեղւոյն վրայ գործ կը տրուի։ Դիմել Պ. Քէշիշեանի, 5 Rue Jules Verne ամէն օր 9—12, 2—6, Բ. յարկ. Թիւ 15 սենեակը։ մէթրօ Պէլվիլ. Թրամուէյ 5 եւ 26։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արմատական եւ նոր մեթոտով դարմանում առանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Ճերմակ հոսում) եւ վարիսի։ Մասն. լապոռաթուար։ Անդամալուծ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

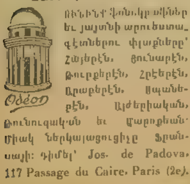

ՕՏԷՕՆ ձայնապնակներ եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրէերէն, Արաբերէն, Սպաներէն, Ալժերիական, Թունուզական եւ Մարոքեան։ Միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի։ Դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e).

ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

36, Rue de Bellefond, 36

PARIS (9e)

Մէթրօ՝ Poissonnière

Tél. Trudaine 88-77

Գործ կը փնտռէ երիտասարդ ֆրանսուհի մը որ գիտէ նաեւ հայերէն խօսիլ։ Վարժ հաշուակալ եւ տագթիլօ։ Կը ստանձնէ նաեւ Ֆրանսերէնի դասեր ժամադրութեամբ կամ տուներու մէջ։ Դիմել՝ Mme. Jeanne, 21 Rue Saulnier, Paris.

EMPIRE, Միւզիք-հոլ 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքոլ Մլիթէր	ամենալաւ ու աժանը	[illegible]

WALTER STRARAMի

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մէջ։ Յայտագիր 4րդ նուագահ. 14 Փետր. Հինգշաբթի։ Պէթհովէնի Ouverture de Coriolanը, Ա. Ժէտէժի Գ. Սէնֆոնին, Ա. Ֆէվրը Լոնժրոէի 3 պարերը (Առնգամ), Ռավէլի Տաֆնիս եւ Քլոէ (Suite d'orch.)։ Մուտք 2—40 Ֆր. Շան զ'Էլիզէի Թատրոնը, 13—15 Av. Montaigne եւ Տիւրանի մօտ։ Նուագահանդէսը կը սկսի ճիշդ երեկոյեան ժամը 9ին։

Բ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

վկայեալ ծիւանդապահ, Նախկին տասնապետ ծիւանդապահ Արեւնյեան բանակին, 14 երկար տարիներու փորձառութեամբ կը խնամէ ամէն տեսակ ծիւանդներ։ Մասսաժ, վանտուզ, փիքիր, փանսըման եւայլն։ վկայեալ աղքատներուն ձրի։

Հասցէ՝ 6 Rue Grégoire du Tours. Paris (6e).

WAGRAM AUTO

Կ'ապահովէ արտօնագրի ստացումը 100 ֆրանքով։

73 Av. de Wagram մէթ. Ternes

63 Av. Gde. Armée » Maillot

149bis Bd. Villette, Aubervilliers

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ. 40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տ. 10տ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

12 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 879 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԲՈՅՆ ՄԸ

Պաղտատէն մեզի կը հաղորդեն թէ՝ Միջագետքի կառավարութիւնը ինքնաբերաբար առաջարկած է հողաբաժին մը յատկացնել, Մուսուլի շրջանին մէջ, Նահր էլ Օմարի հայ գաղթականները տեղաւորելու համար։

Մանրամասնութիւններ կը պակսին առ այժմ։ Բայց այս կարճ լուրն ալ մխիթարական է ինքնին. ներկայ պարագաներուն մէջ, երբ մարդիկ հրաշքի կը սպասեն, մեր ցիրուցան բազմութիւնները իրենց ինկած տեղը պահելու համար։ Կոնէ այն վայրերուն մէջ, ուր բաղդատաբար տանելի են պայմանները եւ նուազ սպառնալից՝ այլասերման վտանգը։

Այսպէս, քանի որ հայրենիքին դուռները ամուր կղպուած են, նուազագոյն չարիքն է ամէն գնով իրենց տեղին վրայ պահել Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ արմատախիլ բազմութիւնները։

Միջագետք ալ այդ երկիրներէն է, թէեւ բոլորովին աչքէ հեռու եւ լքուած։ Երկար է այնտեղ ապաստանուած գաղթականներուն պատմութիւնը։ Մօտ 8-10.000 կը հաշուեն այդ համրանքը, մեծ մասով՝ մնացորդները Վասպուրականի վերջին փախստականներուն։ Գաւառէ գաւառ, կայանէ կայան թափառելով, Պաքուպայէն մինչեւ Նահր էլ Օմար, կէս առ կէս պակսելով՝ թշուառութենէն կամ հիւանդութիւններէն, քանի մը հազար ալ Հայաստան փոխադրուելով, այս գաղթականութիւնը վերջերս մատնուած էր ծայրայեղ յուսահատութեան։ Մէկ-երկու տարիէ ի վեր Երեւան յոյսեր կը ներշնչէր քանի մը հազար եւս ընդունելու։ Բանակցութիւններ, հանգանակութեան ձեռնարկներ, նոյն իսկ անցագրի գործողութիւններ. իսկ վերջին պահուն, — ժխտական պատասխան։

Անցեալ տարի, Միջագետքի կառավարութեան կողմէ տրամադրութիւն յայտնուեցաւ բարեբեր հող մը յատկացնելու։ Յետոյ նոյն կառավարութիւնը ետ առաւ այդ ծրագիրը, եւ մեր հայրենակիցները շարունակեցին իրենց սեւ օրերը քաշքշել վրաններու տակ, իբրեւ անտուն-անտէր բոշաներ։ Հիմա կառավարութիւնը ինք հաղորդած է նոր կարգադրութիւն մը, որուն համաձայն տարագիրները պիտի տեղաւորուին Մուսուլի շրջանին մէջ։

Յուսատու ցող մը՝ այս տեղաւորումը հայրենիքի սահմաններուն մօտ, պայմանաւ որ բախտաւոր գաղութները եւ մանաւանդ համապատասխան օրկանները փութան կատարել իրենց պարտականութիւնը։

Մեր տեղեկութեանց համաձայն, Գաղթականներու Ցանձնախումբը պատրաստ ունի հազիւ 4—5000 տոլար, տրամադրուած՝ զանազան աղբիւրներով (2000ը Հնդկաստանի մէջ հանգանակուած, 1000ը Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչէն, 500ը Վասպուրականի Ամերիկայի Վերաշինացէն եւն.)։

Աւելորդ է բացատրել թէ ո՛րքան ճղճիմ գումար է այս՝ հարիւրաւոր գաղթականներու փոխադրութեան և տեղաւորման համար։ Չի բաւեր քանի մը հազար հոգի տանիլ նետել դաշտի մը վրայ, մանաւանդ որ, շատ քիչերը ինքնապահ են։ Թերեւս հողը ամբողջութեամբ ձրի պիտի տրամադրուի. բայց անհրաժեշտ է ճարել լծկան, գործիքներ եւյլն., որպէսզի կարենան պահել իրենց գլուխը։ Որքան գիտենք, Մուսուլի մէջ արդէն կայ Շատախցիներու գաղութ մը, որ կրցած է իր մէջքը շտկել հողագործութեամբ։

Ո՞վ պիտի ստանձնէ Մուսուլի հոգը, որպէսզի 1918էն երեսի վրայ ձգուած այս համրանքը նոր դառնութիւններ չկրէ։

Առաջին առթիւ, մեր միտքը կ'երթայ Վասպուրականցիներուն։ Վերջերս իմացանք թէ Տիթրոյիթի Վերաշինաց Միութիւնը հինգ հարիւր տոլար ղրկած է Նահր էլ Օմարի գաղթականներուն համար, իսկ երկու-երեք ամիս առաջ ալ՝ հազար տոլար։ Անշուշտ այս գումարները ղրկուած են իբրեւ նպաստ։ Իսկ հիմա որ յստակ ծրագիր մը կայ, բոլոր երկիրներու և քաղաքներու Վասպուրականցիներուն կը մնայ, իբրեւ անհատ կամ իբրեւ Միութիւն, լրջօրէն գործի փարիլ եւ աջակցիլ։ Բաւ շաղախը իրենց. Վասպուրականցիները պիտի հայթայթեն։ Այս առթիւ կրնան օրինակ առնել Արաբկիրի, Մալաթիոյ, Խարբերդի, Սեբաստիոյ, Տիգրանակերտի եւլն. Հայր. Միութիւններէն, որոնք խոշոր ճիգ մը կը փորձեն, նոր աւաններ շինելու համար Հայաստանի մէջ։

Անշուշտ նախընտրելի էր որ Վասպուրականցիները ձեռք ձեռքի տային նոր Վան մը շինելու, աւելի ճիշդ՝ բուն իսկ Վանը վերաշինելու համար։ Բայց քանի որ անողոք իրականութիւնը կը խանգարէ մեր բաղձանքները, թող այդ աւպագայ աշխատանքին մէկ մասը յատկացնեն Մուսուլի նոր բոյնը ծաղկեցնելու։ Այս ալ, իր կարգին, շահ մըն է վաղուան համար, այնքան մօտիկ հայրենի սահմաններուն, եւ Վասպուրականի ճամբուն վրայ։

Բայց կոպիտ բան պիտի ըլլար ամբողջ հոգը ձգել միայն Վասպուրականցիներուն վրայ։ Ուրիշ համազգային հաստատութիւններ ալ կան որոնք տրամադրելի գումարներ ունին, կամ կրնան ճարել։ Միայն Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը 11—13 հազար տոլար տրամադրեց Ներգաղթի գործին, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին։ Յետոյ, ի՞նչպէս կրնայ ձեռնպահ մնալ Բարեգործականը, որ այնքան «ազգասիրական» յօդուածներ մտցուցած է իր ծրագրին մէջ։

Ահա խաղաղ միջոց մը՝ համրանքներ փրկելու։ Սրտառուչ գործերու պէտք ունի՞ն Վանեցիները, այս ձեռնարկին գլուխն անցնելու եւ շարժում ստեղծելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ՕՏԱՐԱՆԱՆ

Հայ աւետարանական եկեղեցիներու գործունէութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, Գայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, գրել կուտայ. (24 Յունուար),

«Բաւական չէ որ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու մէջ ընթերցումները, քարոզը ու երգերը Հայերէն ըլլան։ Անոնք Հայ սրտին ու մտքին համար օտար պիտի մնան, եթէ անոնց մէջէն չխօսի նախնեաց ոգին, եթէ Հայ ժողովուրդը անոնցմէջ չգտնէ իր հայոց աւանդութիւնները, սպասմունքը, մթնոլորտն ու տօնչանքը, եւ մինչեւ անգամ վիշտն ու տառապանքը։

Կ'արժէ շեշտել թէ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներ իրենք իսկ արդէն օտարացման ճամբուն վրայ կը գտնուին Ամերիկայի մէջ, ընդունելով անխտիր Անգլիերէն պաշտամունք, երգեր ու երաժշտութիւն, իբրեւ թէ նորահաս սերունդին հասկնալի ու մատչելի ըլլալու համար։ Ցաւալին քանի մը ամիս առաջ, Ամերիկայի Հայ Թերթերը հրատարակեցին նորակառոյց Հայ Աւետարանական եկեղեցիի մը նուիրման հանդէսին ծախ նկարագրութիւնը։ Այդ հանդէսը, զոր կը վարէին իրենց ազգասիրութեամբ ծանօթ Հայ Աւետարանական ծանօթ եկեղեցականներ, ոչինչ ունէր հայացի, ծայրէ ծայր ամէն ինչ օտար էր։ Ինչ և կարելի պիտի չըլլար ասոր ճիշդ հակառակը։ Հայ Աւետարանական եկեղեցականներ չէի՞ն կրնար, այդ հանդէսին ծրագրին կազմութեան առթիւ, նկատի ունենալ Հայ եկեղեցւոյ կարգերը եւ անոնց մէջէն իրենց յարմար դատած մասերը ընտրել։ Չէի՞ն կրնար այդքան Ամերիկեան երգերու ու եղանակներու կարգին, յատկապէս նման պարագաներու համար յօրինուած մեր սքանչելի շարականներէն մէկը երգել։ Կրնային անշուշտ։ Բայց անոնք կը մտածեն թէ եկեղեցին իբրեւ հոգեւոր հաստատութիւն կապ չունի ազգութեան հետ։ Ասիկա այնքան ծայրայեղօրէն սխալ գաղափար մըն է, որքան ուրիշներու համոզումը թէ եկեղեցին իբրեւ ազգային հաստատութիւն միայն արժէք կը ներկայացնէ։ Գոնէ Հայերուս համար, եկեղեցին այն ատեն կը պայծառանայ եւ բարոյապէս իր դերը կը կատարէ, երբ առանց թերանալու իր հոգեւոր կոչման ու առաքելութեան մէջ, իր ազգային հանգամանքն ու յատկութիւններն ալ կը պահէ ու կը պաշտէ»

ՄԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ քաղաքին կարգ մը մասերուն մէջ ձիւնի բարձրութիւնը կը հասնի երեք մետրի։ Ուտելիքներու գիները մեծապէս բարձրացած են։ Այսպէս, մէկ քիլօ հացը կ'արժէ մինչեւ 50 ղրուշ։ Հացագործները եւ նպարավաճառները առջեւ ե. կար պօչեր կը բռնուին ցիշեցնելով պատերազմի դժուարին օրերը։ Կարմիր Մահիկը 500 աղքատներու կերակուր կուտայ ամէն օր։ Ակէ զատ չունեւորներուն կը բաժնէ վերմակներ, ածուխ, հագուստ եւ ճերմակեղէն։

Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ դեռ։ Բոլոր լիճերը սառած են. քաղաքներու պարենաւորումը կը կատարուի մեծ դժուարութեամբ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՏԽՐՈՒՆԻՆ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ Սարգիս Տխրունիի սպանութեան գործով։ Տեղական իշխանութիւնները տակաւին չեն կրցած գտնել մարդասպանը, իսկ ձերբակալուած ծանօթ անձերուն վրայ ո՛չ մէկ ամբաստանութիւն կը ծանրանայ։

«Լ'Օրիան»ի մէկ լրատուն կ'իմացնէ թէ իշխանութեանց սխալ ցուցմունքներ տրուած են, եւ թէ Ս. Տխրունին սպաննած է հնչակեան մը, դպրոցին մէջ անոր ըրած համայնավար պրոպագանդին համար։

«Էլ Ահրար» կը գրէ.— Ֆրանս. Բժշկ. համալսարանի աշակերտներէն Գարեգին Փափազեան եւ Յովհաննէս Քիւթիւքեան բռնուած են, ոճիրին առեն դպրոցը չեն գտնուած (.՞)։ Գարեգին Փափազեան եղբայրն է Նախկին Պոլսոյ Խորհրդարանի Երզրումի (.՞) երեսփոխանին, որ դաշնակցական մըն է եւ Քէմալի վարչութեան թշնամիներուն հետ կը յարաբերի միշտ, որպէսզի անոնց միջոցով Կիլիկիան ազատէ եւ Հայերը հոն վերադարձնէ։ Կ'ըսուի թէ այս երեսփոխանը վերջերս եկած է Յունաստանէն, հետն ալ Յակոբ Սիմոնի։ Իրենց նպատակն է եղեր համաժողով մը գումարել Քիւրտերու, Թուրքերու եւ Միջագետքի Ասորիներուն հետ։ Ըսել է ասոնք հիւրի պարտականութիւնը չեն յարգեր եւ պատճառ կ'ըլլան որ Թուրք թերթերը սաստիկ յարձակին մեր երկրին դէմ։

«Տարակոյս չկայ թէ այն «քաղաքական» խուզարկութիւնը զոր կը կատարէ բարձրագոյն շրջանակը, պիտի պարզէ սոսկալի գաղտնիքներ, որոնց վրայ Ֆրանս. մարզպանութիւնը ստիպուած պիտի զգայ ինքզինք չափ մը դնելու այս խռովարարներու ջանքերուն»

.՚. Հալէպի Եփրատը կը գրէ (26 յունուար),

Զրոյց կը շրջի թէ Պէյրութի մէջ Ս. Տխրունիի սպանման խնդրով Հալէպի մէջ ալ մի քանիներ ձերբակալուած են, որոնց անունը աւելորդ կը նկատենք հրատարակել՝ արդարութեան գործը չխանգարելու համար։

.՚.Յունուար 26ի«Ահրար» և «Ահվալ» թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած են հետեւեալները.— Բենիամին Գուլազեան, Միհրան Կէրկէրեան, Արթին Պետրոս Գասմաճեան, Մեսրոպ Ղազար Սօլագեան, Կարօ Խաչիկ Գափլանեան, Կարապետ Գրիգոր Կիւլվարդեան, Սիմոն Յակոբ Էմուրեան, Գարեգին Միսաք Մկրտիչեան, Արշակ Էլնաեան եւ Հայկ Պալեան։

Իսկ «Էլ Ահվալ» կը գրէ.—

Հանգուցեալ Տխրունիի եղբայրը Հանրապետութեան նախագահին աղերսագիր մատուցանելով, եղբօրը դատին Դատական Խորհուրդի (Մէճլիս Ատլի) յանձնուիլը խնդրած եւ ոճրագործին ալ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ գտնուիլը պարզած է, ասոր վրայ ոճիրի վայրին պահապանին կամ խանութպաններուն ցուցմունքներով ձերբակալութիւն ընելու տեղ, հիմա ամբաստանեալ կուսակցութեան մէջ սկսուած է խուզարկութիւն կամ ձերբակալութիւն։

Փորձագէտներու ժողովը

Երէկ ժամը 2ին Փարիզի Ժորժ Ե. պանդոկին մէջ պաշտօնական առաջին նիստը գումարեց միջդաշնակցային փորձագէտներու յանձնաժողովը, որուն պաշտօնն է քննել Գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը եւ վերջնապէս ճշդել հատուցումներու քանակը։

Նախագահ ընտրուեցաւ ամերիկացի փորձագէտներէն Օուըն Եընկ։ Նախագահ Քուլիճ իր հաւանութիւնը տուած էր այս անուանումին։

Կը կարծուի՝ թէ փորձագէտներու աշխատանքը պիտի տեւէ 10-12 շաբաթ եւ պիտի յանգի ընդհանուր եւ վերջնական համաձայնութեան մը։

Թուրքիստանէն բանակ մը դէպի Աֆղանիստան

Թեհրանէն կը հեռագրեն փետրուար 10 թուականով.— Պարսկաստանի եւ Թուրքեստանի սահմանագլուխէն հասած լուրերու համաձայն, զինուորական մեծ շարժումներ տեղի կ'ունենան ռուսական Թուրքեստանէն դէպի Հիւսիսային Աֆղանիստան։ Դեռ հասկցուած չէ թէ անոնք կարմիր Թիւրքմէննե՞ր են թէ Ռուսեր։

Ռուսական եւ հնդկական սահմանագլուխներէն հասած լուրեր ցոյց կուտան թէ Աֆղանիստանի երկու կողմերուն վրայ ալ զինուորական յարաճուն պատրաստութիւններ կը տեսնուին, եւ դրացի երկու ազգերը կ'աշխատին նպաստաւոր դիրքեր ձեռք բերել Ռուսիոյ եւ Հնդկաստանի այս մեծ ճամբուն վրայ։

Միւս կողմէ կռիւը կը շարունակուի Ամանուլլահ թագաւորի եւ Պէչէի Սաքայի միջեւ, որ դեռ տէրն է Քապուլի։ Ամանուլլահ Քանտահար կը նստի. իր զինուորները Ղազնիի մէջ ընդհարում մը ունեցան ապստամբ ուժերուն հետ, սակայն ձիւնը արգելք կ'ըլլայ զինուորական ընդարձակ գործողութեանց ձեռնարկելու։ Բայց եւ այնպէս քանի մը օրէն վճռական ճակատամարտ մը կը սպասուի։

Պէչէի Սաքայի զինուորական ուժը դեռ յայտնի չէ. սակայն կը կարծուի թէ Քապուլի մէջ մթերուած բոլոր ռազմանիւթերը իր ձեռքը կը գտնուին։ Իր մարդիկը մարզուած մարտիկներ են, վարժուած լեռնային հրոսակային կռիւներու եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. ԱԿԻՆԵԱՆ ՎԻԵՆՆԱ ՀԱՍԱԾ

Վիեննայէն մեզի կը հաղորդեն թէ՝ փետրուար 7 ին հոն հասած է Մխիթարեան միաբաններէն Հ. Ներսէս Ակինեան։

Ինչպէս կը յիշուի Հ. Ակինեան քանի մը տարի առաջ Էջմիածին գացած էր՝ բանասիրական ուսումնասիրութեանց համար, սակայն յետոյ, զանազան պատրուակներով, Չեկային կողմէ ձերբակալուած, բանտարկուած եւ աքսորուած էր։

ՀԻՆԳ ԹՈՒՐՔԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Պրուսայի եղեռնադատ ատեանին առջեւ կիրակի օր վերջացաւ դատավարութիւնը այն 36 Թուրքերուն որոնք ամբաստանուած էին թէ դաւադրութիւն մը կազմակերպած էին Էնկիւրիի կառավարութիւնը տապալելու համար։

Ամբաստանեալներէն հինգ հոգի մահուան դատապարտուեցան 16 հոգի զանազան պայմանաժամերով բանտարկութեան, իսկ 15 հոգի անպարտ արձակուեցան։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ ՀԱՍԱԾ

Արեւելեան ճեպընթացը տասը օր Չէրքէզքէօյի մէջ (Պոլսէն 90 քիլոմեդր) ձիւներէ պաշարուած մնալէ յետոյ, յաջողեցաւ վերջապէս Պոլիս հասնիլ կիրակի օր։ Այդ տասը օրուան ընթացքին անօթի գայլերու վոհմակներ յարձակած են կառախումբին վրայ, սակայն կարելի եղած է հեռացնել զանոնք՝ վակոններուն չմօտեցած։ Ո՛չ մէկ ճամբորդ վիրաւորուած է։

ԿՈՎԿԱՍԻ ԹԻՔՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Թիֆլիզէն կը հեռագրեն 10 փետր. թուականով.—

Ինը հարիւր իսլամ կիներ բուռն ցոյց մը կատարեցին՝ բողոքելու համար քօղարկութեան վերացումին դէմ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց, սակայն ցուցարարները կատաղօրէն դիմադրեցին եւ յաջողեցան հասնիլ կառավարիչի պալատին առջեւ, ուր նոր ընդհարում մը ունեցան ոստիկաններուն հետ։

Բաւական ծեծ ուտելէ վերջ, ցուցարար կիները քաշուեցան։ Կռուի ընթացքին կարգ մը կիներ կորսնցուցին իրենց քօղը։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Երէկ առաւօտ ժամը 10ին Լատրանի պալատին մէջ ստորագրուեցաւ Վատիկանի եւ Իտալական կառավարութեան միջեւ համաձայնագիր մը, որով Պիոս ԺԱ. Պապը որոշ առաւելութիւններ ձեռք կը բերէ։

Համաձայնագրին պատճէնը պիտի հրատարակուի այսօր, Պիոս ԺԱ.ի գահակալութեան 7 րդ տարեդարձը։

Աւելի հանդիսաւորութիւն տալու համար այս հաշտեցումին, կ'ըսուի թէ Վիթթորիօ Էմմանուէլ թագաւորը եւ պապը փոխադարձ այցելութիւններ պիտի տան իրարու։

ԹՈՒՐՔ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՄԷՋ

Հալէպի արաբական թերթերը կը գրեն թէ տասը հոգինոց հրոսախումբ մը մտեր է Իսքէնտէրունի շրջանը, բայց սուրիական պահակախումբեր անոնց հասնելով դէպի հիւսիս քշած են, վիրաւորելով մէկ ու գերի բռնելով երեք հոգի։

ՍՈՒՐԻՈՅ երկրագործական խորհրդականը կը յայտնէ որ գետնախնձորի մշակութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ, եւ սակայն տակաւին երկրին պէտքերուն չօգտեր։ Երկրագործները պէտք է այնչափ մը խրախուսել որ նոյն իսկ կարենան արտածել Պաղեստին եւ մանաւանդ Եգիպտոս։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

Գ.

Հայկական հարցի արծարծման քաղաքական պատճառներէն մէկը կը հանդիսանայ Հայերու կատարեալ իրաւազրկութիւնը։ Մենք արդէն տեսանք, որ Հայերու հանդէպ գործադրուած բռնութիւնները յանցանք չէին սեպուիր։ Նոյն մինչեւ անգամ որ եւ է բռնութեան գործ այնպէս թէ այնպէս դատարանի հասնի, միշտ ալ կը վերջանայ յանցաւորին արդարանալով, որովհետեւ ո՛չ մէկ մահմեդական կ'ուզէ վկայութիւն տալ հակառակ իր կրօնակցին՝ յօգուտ «կեավուրին», իսկ քրիստոնեաներու վկայութիւնները ուզզուած մահմեդականներու դէմ՝ հաշուի չեն առնուիր։ Ցատկապէս օրէնքը տարբերութիւն չի դներ այդ մասին մահմեդականին եւ ոչ-մահմետականին միջեւ, բայց պաշտօնէութիւնը, որ մասամբ նոր վարչաձեւը ժառանգութիւն է ստացեր Համիտէն եւ առ հասարակ դաստիարակուած է անոր աւանդութիւններու ոգիով շատ քիչ հաշուի կ'առնէ օրէնքը եւ վճռապէս կը մերժէ ճանչնալ Սահմանադրութիւնը, մանաւանդ խուլ գաւառներու մէջ։ Եւ այժմ Անատոլուի նահանգներուն մէջ գրեթէ ամէն տեղ կը տիրապետեն նոյն ապօրինութիւնն ու կամայականութիւնը, որոնք հին ռէժիմի բնորոշ կողմերն էին։ Պաշտօնէութիւնը ազգաբնակութեան համար ամենախոշոր չարիքներէն մէկն է եւ Թուրք պետականութեան քայքայման ամենագլխաւոր պատճառը։

Անցնելով հայկական գաւառներու տնտեսական վիճակին, պարտաւոր ենք առաջին տեղը դնելու հողային հարցը։

Ինչպէս յայտնի է, հայ ազգաբնակչութեան հարիւրին 90էն աւելին կը վարդի երկրագործութեամբ։ Բայց ներկայիս հայ գիւղացիութիւնը համարեա թէ զրկուած է իր ապրուստի միակ աղբիւրէն, քանի որ 1894-1896 թուականներու կոտորածներու ժամանակ քիւրտ կալուածատէրերը ո՛չ միայն գրաւեցին գաղթած Հայերու հարստութիւնը այլ եւ հող'րը անոնց, որոնք մնացեր էին հայրենիքին մէջ։ Սահմանադրութենէն յետոյ Հայերը շատ անգամ դիմեցին կառավարութեան եւ պահանջեցին որ ետ տրուին իրենց հողերը։ Կառավարութիւնը ճանչնալով այդ պահանջին արդարացի ըլլալը, կ'առաջարկէ Հայերուն ձեռք բերել իրենց իրաւունքները դատական միջոցով։

Սակայն, նկատի ունենալով Թրքական դատարանի մէջ տիրող ձգձգումները եւ բազմակողմութիւնը շատ մեծերու հողային փաստաթուղթերուն, որոնք պիտի հաստատէին իրենց հողային իրաւունքները՝ գործը դատարանին յանձնելը իրականին մէջ կը նշանակէր Հայերու հրաժարումը իրենց իրաւունքներէն։ Այդ պատճառով Հայոց Պատրիարքը եւ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութիւնը պնդեցին հարցին վարչական լուծման վրայ եւ Սայիտ փաշայի դահլիճը երկար տատանումներէ յետոյ, վճռեց վերջապէս ընդունիլ այդ առաջարկը եւ նոյն իսկ նշանակեց յանձնաժողով, որ տեղին վրայ պիտի զբաղէր հողային հարցի կանոնաւորման գործով։ Բայց յանձնաժողովը չմեկնեցաւ Պոլսէն, եւ արդէն կը լսենք հայկական հողերու նոր բռնագրաւումներ կալուածատէրերու կողմէ։ Ըսէք առոր վրայ աւելցնենք անտանելի հարկային սիստեմը, զանազան տեսակի տուրքերը եւ բերքերէ առնուած բաժինները, որոնք ամբողջ ծանրութեամբ կ'իյնան Հայերու վրայ, այն ժամանակ մենք միայն զարմանալ կարող ենք այդ ժողովուրդի երկաթեայ համբերութեան վրայ, եւ մեզ համար անհասկնալի պէտք է թուի, որ այդ ժողովուրդը մինչեւ այժմ տակաւին յուսահատական փորձ մը չէ կատարած վերջապէս ազատագրուելու այդ մղձաւանջային իրականութենէն։

Ի հարկէ արդարացի չէ՛ր, եթէ ըսենք որ Սահմանադրութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն բերաւ հայ ազգութեան կեանքի գծովային պայմաններուն մէջ։ Սեղմնական շրջանին մէջ, երբ հին ռէժիմի ներկայացուցիչները եւ իր պաշտօնէ հարստահարողները տակաւին չէին գիտեր, թէ ինչպէս պիտի վարուի իրենց հետ նոր ռէժիմը, շփոթած էին, իսկ Հայերը՝ մանաւանդ կեդրոններու մէջ քիչ մը ազատ շունչ քաշեցին։ Շատ չանցած անոնք բացին քաղաքական ակումբներ, գրադարաններ, ընթերցարաններ, յետոյ դպրոցներու եւ զանազան բարեգործական ու կրթական հաստատութիւններու թիւը շատցաւ։ Բայց ընդհանրապէս Հայը մնաց նոյն «կեավուրը», այսինքն արարած մը որու հետ Թուրքը եւ Քիւրտը կրնան վարուիլ իրենց ուզածին պէս։

Հայու գլխին առաջուան նման մնաց կախուած կոտորածի նզովքը, որունդէմ ապահովագրուած չէ մինչեւ անգամ մայրաքաղաքի բնակչութիւնը։ Այդպէս, երբ անցեալ տարի «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» ու «Ազատականներու Միութիւն» կուսակցութիւններու միջեւ կռիւն այնտեղը հասաւ, որ կ'ենթադրուէր թէ գործը կրնայ յանգիլ բազարձակ ընդհարման, Հայերու Թուրք բարեկամներէն քանի մը հոգի առաջարկեցին զգուշական միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ կարող էր հայկական ջարդ ծագիլ կը թուէր, թէ ոչ մէկ ընդհանուր կապ կայ զուտ Թրքական կուսակցութիւններու ընդհարման եւ հայկական կոտորածներու միջեւ, բայց իրենք Հայերն ալ հաշտուեր էին այն գաղափարին հետ թէ Թուրքիոյ քաղաքական կամ հանրային կեանքի իւրաքանչիւր խոշոր երեւոյթ պէտք է առաջ բերէ հայկական կոտորած։ «Այսօրդ տարի,— կ'ըսէր ինծի, Պոլսոյ մէջ, Հայ գործիչ մը,— հաւանօրէն, տեղի կ'ունենայ կոտորած» - «Ինչո՞ւ այդպէս կը կարծէք»։ -«Ինչպէս թէ ինչու. կը մոռնաք որ երկու տարի պիտի բազուի փանամայի ջրանցքը»

Այս տարի գտնուած Պոլսոյ մէջ, լուր տարածուեցաւ թէ ֆրանսական դեսպանատունը ստացեր է Երզրումի հիւպատոսէն գեկոյց մը, այնտեղ կատարուած հայկական կոտորածի մասին։ Երզրումի պատգամաւոր Գ. Փիհեա (իմա Փաստրմաճեան) վազեցինք ֆրանսական դեսպանատուն, ուր մեզ յայտնեցին, թէ այդ լուրը շինծու է։ Սակայն Գ. Փ սաստիկ վրդովուած էր։

— «Ի՞նչ արժէք ունի որ՝ կ'ըսէ, այժմ դեսպանատունը կը հերքէ կոտորածի մասին եղած լուրը։ Չէ՞ որ այդ ուղղակի ողբերգական է, քանի գեռ կրնան տարածուիլ նման լուրեր եւ մենք ալ կրնանք հաւատալ»

Այս բոլոր ըսածներէս յետոյ հարց մը կը ծագի,— թէ ինչպէս կարելի է բարւոքել Թրքական գաւառներու մէջ ապրող Հայերու վիճակը եւ տոհմակ Թուրք պետութիւնը ընդունած է իր սեփական միջոցներով վճռելու հայկական հարցը։

Պատասխանի փոխարէն, ես առաջ կը բերեմ խօսքերը «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան ականաւոր անդամներէն մէկուն, որ շատ լաւ կը ճանչնայ Թուրքիան, անոր պետական եւ կուսակցական գործիչները,

— «Թերեւս մենք եղած ենք աւելի Երիտասարդ Թուրքեր քան իրենք՝ Երիտասարդ Թուրքերը, որովհետեւ մենք ոչ պակաս անկեղծօրէն միգ ենք թափած հաստատելու նոր վարչաձեւը, քան իրենք։ Շատերը հիասթափուեցան եւ հեռացան անոնցմէ, իրենց անվստահութիւնը անձերէն փոխադրելով դէպի անոնց վարչաձեւը։ Բայց մենք շարունակեցինք հաւատալ անոնց, կամ՝ ճիշդն ըսելով կ'ուզէինք հաւատալ, որովհետեւ պարզ կը գիտակցէինք, որ Սահմանադրութիւնն անխախտ Թուրքիոյ վերջին կայանն է։

Բայց մենք ալ հիասթափուեցանք, թէեւ աւելի ուշ միւսներէն. բայց առոր համար ալ աւելի ուժեղ էր մեր հիասթափութիւնը եւ աւելի հիմնաւոր՝ մեր անվստահութիւնը, որ կը բխէր երկար գիտողութիւններէ եւ փորձերէ։ Եւ այժմ, ձեզի կ'ըսեմ բացորոշապէս իմ համոզումս է, թէ Թրքական Սահմանադրութենէն ալ բան դուրս չի գար։ Թրքական կառավարութիւնը, որոնցմէ ալ կազմուած ըլլայ, ոչ մէկ բանի ընդունակ է, բացի խոստումներ ընելէ։ Եւ ով որ այսուհետեւ կը դիմէ Թուրքիոյ, անոնցմէ կը պահանջէ լուրջ երաշխիքներ, որովհետեւ անոնց խոստումներուն հաւատալէ շատոնց դադրած ենք։ Եւ որովհետեւ Թուրքերը չեն կրնար տալ ոչ մէկ երաշխիք, ուրեմն բարենորոգումներու խնդիրը, ըլլայ Մակեդոնիոյ, թէ Ալպանիոյ կամ Հայաստանի մէջ, պէտք է անցնի Եւրոպայի ձեռքը։ Բայց այդ պարագային ալ Եւրոպան պէտք է հրաժարի սովորական կիսամիջոցներէն եւ ձեռք զարնէ «Հիւանդ մարդու» արմատական բուժման»։

Լ. ՑՐՈՅՑԻ

ԿՐԻՓԸ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կրիփը կը շարունակէ յամառօրէն տարածուիլ Փարիզի բնակչութեան մէջ։ Բայց մանաւանդ, դպրոցական տղաքնիր են որ ամէնէն աւելի կը վարակուին. անոնց հարիւրին 35ը պառկած են։ Ծնողքներ եւ ուսուցիչներ բոլորն ալ կը գանգատին։ Դպրոցի մը աշակերտներուն կէսէն աւելին հիւանդացած են։

Դպրոցականներու մէջ, կրիփի գործած աւերին սաստկութիւնը կը վերագրուի Թեսի ջեռուցման։

Մ Շ Ո Ւ Շ Ը

Ամբողջ Փարիզի եւ շրջակայ արուարձաններուն մէջ, առտու իրիկուն կը տիրէ թանձր մշուշ մը, որուն հետեւանքով երթեւեկը կը դանդաղի եւ արկածներ ալ կը պատահին։ Փոնթուազէն, Արժանթէօյէն, Շանթիյիէն մեկնող կառախումբերը Փարիզ հասան 20 վայրկեան յապաղումով։

Նոյնը պատահած է Սէն-Լազար հասնող կառախումբերուն համար։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՏԻԹՐՈՅԹ, 27 յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Երէկ կէսօրէ յետոյ, Տիթրոյթ հասաւ Հայրենի Ամերիկայի ներկայացուցիչ Սիւրէյեա պէյ Պէտրխան, որ պիտի աշխատի աւելի մօտէն ծանօթացնել քրտական անկախութեան պայքարը։

Առիթէն օգտուելով, այցելեցի իրեն։ Սիւրէյեա պէյ ժպիտով մը ընդունեց զիս ու կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Ամերիկայի մէջ կատարած իր գործունէութեան շուրջ։

Հարցուցի թէ, իր այցելած վայրերուն մէջ Քիւրտերու վերաբերումը ընդհանրապէս ի՞նչ է եղած քրտական ազգային շարժման մասին։ Սիւրէյեա պէյ պատասխանեց.

— «Հոս, Ամերիկայի մէջ, համաշխարհային պատերազմէն առաջ եկած քրտութիւն մը կայ, որ զուտ սառնցի հայրենասէրի զգացումներով մեկնած է երկրէն ու մինչեւ այսօր ալ, տակաւին վառ ու անխախտ կը պահէ այդ զգացումը իր սրտին մէջ։ Ճիշդ է որ, քրտական ազգային շարժման լուրերը հասած են Ամերիկայի Քիւրտերու ականջներուն եւս, սակայն, դժբախտաբար այդ լուրերը բխած ըլլալով Էնկիւրիէն կամ Պոլսէն, այստեղի Քիւրտերը չեն բմբռներ դէպքերու աչաւորութիւնը։ Այդ պատր լուրերուն շնորհիւ, անոնք անծանօթ մնացեր են թափուած արիւնին, անպաշտպան երախաներու եւ կիներու կոտորումին և վերջապէս այն վանդալական գալումներու մասին, զորս կրեց ամբողջ քրտութիւնը եւ դեռ կը կրէ որոշ շրջաններու մէջ, Թըրքական իշխանութեան տակ։

Այցելած վայրերուս մէջ, դէպքերու մասին հաղորդած մանրակրկիտ տեղեկութիւններս դժբախտ անակնկալի մը առջեւ դրին Քիւրտերը եւ առաջին անգամ թիւ վերապահութեամբ կ'ընդունէին ըսածներս ու զարմանքով հարց կուտային ինծի.

— Մի՞թէ կարելի է որ երկու կրօնակից ազգեր, որ չորս հարիւր տարիներէ ի վեր միասին ապրած եւ կեանքի գնով պաշտպանած են իրենց փոխադարձ շահերը, այսօր յանկարծ թշնամանան ու գուր տեղը արիւն թափեն։ Պալքանեան պատերազմի ժամանակ, ցաթալճայի մէջ, Պուլկարները պարտութեան մատնողները Քիւրտերը չէի՞ն։ Եկրկին ցոյն-Թրքական պատերազմի ժամանակ, Անատոլուի մէջ, Գարահիսարէն ցոյները ծով թափողները Քիւրտ հեծելազօրքերը չէի՞ն։ Այսպէս ըլլալով հանդերձ, ի՞նչպէս Թուրքերը իրենք իրենց Թոյլ կուտան այնքան վայրագօրէն յօշոտել մեր սիրելիները եւ քանդել ու մոխրացնել մեր օճախները. եւայլն, եւայլն...։

Սակայն, ինչպէս ըսի, իմ տուած փաստացի տեղեկութիւններս վերջի վերջոյ փարատեցին անոնց կասկածանքները եւ Քիւրտերը պատրաստակամութիւն յայտնեցին այսուհետեւ զօրավիգ կանգնիլ Հայրենի մղած պայքարին, օժանդ սկելով անոր նիւթապէս և բարոյապէս։

Այսպէս մինչեւ այժմ այցելած քաղաքներուս մէջ.— Ֆիլատելֆիա, Նիւ Եորք, Պոսթըն, Պըֆլօ — կազմած եմ Հայրենի օժանդակ մասնաճիւղեր, որոնք վստահօրէն յառաջիկային մեծ դեր պիտի խաղան քրտական ազատագրական պայքարի գործին մէջ։

Սիւրէյեա պէյ մօտ երկու շաբաթ պիտի մնայ Տիթրոյթ եւ արուարձանները։ Այս շրջանին մէջ իր գործերը լրացնելէ յետոյ պիտի անցնի Շիքակօ եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներ, ուր որ քրտութիւն կայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Վերջապէս «Միրալիր Համաձայնութեան ճամբան»՝ Մանշի փապուղին, ամբողջ դար մը ակադեմական վիճաբանութիւններու նիւթ ըլլալէ վերջ, կ'երեւի պիտի մտնէ ուղիւս իրագործումի փուլին մէջ։

Հարցը գիտական եւ արհեստագիտական տեսակէտով քըննուած, ուսումնասիրուած է։ Մէկէ աւելի առաջարկներ եւ յատակագիծեր կան։ Նոյն աշխատանքներու սկսուած էր պատերազմէն առաջ։ Կը մնայ դիւանագիտական համաձայնութիւն մը։

Գրեթէ դար մը առաջ Ֆրանսացի ճարտարագէտ մը՝ Թօմէ տը Կամօն որ Սուէզի ջրանցքի նախապընական աշխատութիւններուն ժամանակցած էր, Փարիզի մէջ հրապարակ կը դնէր Մանշի տակէն փապուղի մը բանալու գաղափարը։ Միտքերն ու տրամադրութիւնները հասունցած չէին այն ատեն երկուստեք։ Գաղ մը իր առաջարկը մոռցուեցաւ։ 1858ին ան հրատարակեց իր յատակագիծը որ յարակից պատկերներով ցուցադրուեցաւ Փարիզի 1867ի համաշխարհիկ ցուցահանդէսին։

Այն ատեն նախատեսուած ծախքերը տարապայման կըրպով սուղ թուեցան, նոյնիսկ վեր մարդկային ելեւմտական կարողութիւններէն։ Այսուհանդերձ քիչ վերջը կը կազմուէր ֆրանսական ընկերութիւն մը որ մենաշնորհ կը ստանար Ֆըրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ ընդծովեայ ճանապարհ մը բանալու։ Այդ ընկերութեան նախաձեռնութեամբ կատարուեցան երեք հազարէ աւելի խորաչափումներ յատակի երկրաբան Հափարանի ղեկավարութեան տակ։ Որոշ գծի մը վրայ Մանշի յատակը, հողի եւ ժայռերու բաղադրութիւնը, խորութիւնները ճշդուեցան։ Հաստատուեցաւ որ ձեռնարկը կարծուածին չափ դժուար չէ, որովհետեւ փապուղին ծովու մակերեսէն 100 մեդր խոր, կաւոտ կրային խաւի մը մէջէն պիտի անցնէր, ինչ որ փխրուն եւ դիւրամաշ քարանիւթ մըն է։

Այդ ընկերութեան կողմէ բացուած պարպումի հորերը մինչեւ ընդհանուր պատերազմ տակաւին թաց էին Գալէի մօտերը, բայց պատերազմը ընդհատեց ամէն աշխատանք։

Պատերազմը ամէնէն պերճախօս կերպով ապացուցեց այդ փապուղիին անհրաժեշտութիւնը։ Հաղորդակցութեան ինչ ապահովութիւն եւ արագութիւն պիտի ներկայացնէրանիկա, եթէ գոյութիւն ունենար։ «Եթէ փապուղին բացուած ըլլար, ըսած է Ֆօշ պատերազմը երկու տարի կանուխ պիտի վերջանար»։

Այս ճշմարտութիւնը գրաւեց միտքերը։

Անգլիական բոլոր վերապահումները տեղի տուին անհրաժեշտութեան առջեւ

Ահա թէ ինչպէս կը խորհին շինել այդ փապուղին։

Ան պիտի ունենայ 53 քիլոմեդր երկայնութիւն մը, որուն 39 քիլոմեդրը ծովուն տակէն, և 14ը ցամաքի տակէն։ Իրականին մէջ գոյութիւն պիտի ունենան երկու զուգահեռական գետնափոր փապուղիներ երթեւեկող ելեկտրական գնացքներու համար։ Այս զոյգ հավընթաց ընդծովեայ անցքերու դրութիւնը աւելի նպատակայարմար է, թէ երթեւեկի արագութեան տեսակէտով եւ թէ անախորժ պատ հանդիպումներու կանխահոգութեամբ։

Բայց բուն աշխատանքները պիտի սկսին երրորդ յաւելուածական անցքի մը շինութեամբ, որուն նպատակը պիտի ըլլայ նախ պարպումի ճանապարհ մը պատրաստել ջուրերու եւ ապագային արտահանուելիք ժայռանիւթերու առջեւ։ Այդ յաւելուածական երրորդ անցքը պիտի թոյլատրէ նաեւ ուսումնասիրելու հողի խաւերը եւ գտնելու նուազագոյն դիմադրութեան կէտերը։

Որով ապագային գոյութիւն պիտի ունենան զուգընթաց երեք գետնափոր անցքեր, որոնցմէ երկուքը լայն զուգահեռական

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովին նոր յետաձգման առթիւ, «Ժուռնալ տէ Տէպա» կը գրէ 9 փետրուար).—

Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի վաւերացուցած գիրքը հանդէպ այն հանրային իրաւունքին, որուն հիման վրայ կը գտնուինք Սուրիոյ մէջ, մարզպանին ուրիշ միջոց չձգեց բայց եթէ անորոշ պայմանաժամով յետաձգել գումարումը Սահմանադիր ժողովին։

Այս վերջինը ընտրուած էր անցեալ գարնան, համաձայն այն խոստումին, զոր Ֆրանսական կառավարութեան անունով կատարած էր Պ. տը Ժուվընէլ՝ արտօնելու հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց բնակիչներու ներկայացուցիչները, որ ազատօրէն խմբագրեն իրենց Սահմանադրութիւնը։

Այս ազատութիւնը չէր կրնար երթալ սակայն մինչեւ անգիտացումը այն իրաւական սահմանին, որուն մէջ դրուած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը։ Արդարեւ՝ Լիբանանի մէջ ուր խաղաղութիւնը թոյլ տուաւ անմիջապէս գործադրել Պ. տը Ժուվընէլի խոստումը, 1926ին իսկ խմբագրուեցաւ Սահմանադրութիւն մը, հաշուի առնելով այդ սահմանը, քանի որ անիկա բացարձակապէս կը ճանչնար հոգատարութիւնը։

Սակայն անցեալ գարնան Սուրիոյ մէջ ընտրուած Սահմանադիր ժողովը անմիջապէս ինկաւ հոգատարութեան հակառակ ազգայնականներու խմբակցութեան տիրապետութեան տակ։ Խմբագրական յանձնաժողովը, զոր իրենց մէջէն անցուցին, պատրաստեց Սահմանադրութեան ծրագիր մը, որ կը պարունակէր հոգատարութեան պայմանադրութեան բոլորովին հակոտնեայ յօդուածներ։ Մարզպանը Սահմանադիրի վարիչները հրաւիրեց կամ ջնջել այդ յօդուածները եւ կամ սրբագրել զանոնք՝ նախաբանով կամ անցման տրամադրութիւններով, յայտարարելով թէ հոգատարութեան տեւողութեան, անոնք պիտի գործադրուին հոգատար պետութեան համաձայնութիւնովը միայն։

Ազգայնական վարիչները այս երկու առաջարկներն ալ չընդունեցին։ Այն ատեն մարզպանը երեք ամսուան երկարաձգման մը ձեւին տակ, խորհրդածելու ժամանակ տուաւ Սահմանադիր ժողովի վարիչներուն, յունուար 12ին վերանորոգեց այս պայմանաժամը։ Խորհրդածումը սակայն արդիւնք տուած չըլլալով, կը մնար անորոշ պայմանաժամով յետաձգման որոշում տալ։

Այս է ամփոփումը այն դէպքերուն, որոնց հանդէպ Ֆրանսական կառավարութեան գիրքը անհրաժեշտօրէն ճշդուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 22րդ յօդուածով եւ անկէ բխած Հոգատարութեան Յայտարարութեամբ։ Այս յօդուածներուն համաձայն հոգատար պետութեան տուած պաշտօնը ժամանակաւոր է, քանի որ հոգատարութեան նպատակն է Սուրիան եւ Լիբանանը դարձնել անկախ երկիրներ, սակայն մինչեւ այդ իր պաշտօնը պէտք է ըլլայ ազդու։ Հոգատար պետութիւնը ինք չէ որ սահմանած է իր հեղինակութիւնը այլ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, որ ըստ Ուխտին կոչուած է որոշելու «հոգատար պետութեան գործադրելիք հեղինակութեան, հակակշիռի կամ վարչութեան աստիճանը»։ Հոգատարութեան Յայտարարութիւնը, ընդունուած խորհուրդին կողմէ 1922 յուլիս 24ին, բացարձակ կերպով կարգ մը պաշտօններ կու տայ հոգատար պետութեան. անոնց են՝ ապահովել արտաքին յարաբերութիւնները, տնտեսական հաւասարութիւնը, տեղական ինքնավարութիւնները, օտարականներու եւ տեղացիներու դատական գործերը, Վաքֆներու հակակշիռը եւ երկրի բնական աղբիւրներու զարգացումը։ Անկէ զատ հոգատար պետութիւնը ընդհանրապէս պատասխանատու կը դարձնէ իրեն վստահուած բնակչութեանց յառաջդիմութեան։

Հոգատարութիւն մը ստանձնող պետութիւնը պէտք չէ հրաժարելու իր պատասխանատուութեանց համապատասխանող իշխանութիւններէն։ Եթէ այս մասին նուազագոյն կասկած մը ըլլար, անիկա պիտի փարատէր Հոգատարութեանց Յանձնաժողովին բռնած դիրքովը։ Այս մարմինը ստեղծուած է Ուխտի 22րդ. յօդուածին համաձայն, օգնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, եւ իրաւասու մարմինն է հոգատար պետութեանց պարտաւորութիւնները ճշդող յօդուածներուն։ Անցեալ յունիսի նստաշրջանին Հոգատարութեանց յանձնաժողովը մտահոգուեցաւ հեղինակութեան լքումներով, որոնք կրնային վտանգել հոգատար պետութեանց պաշտօնը։ Սուրիոյ հոգատարութեան վերաբերեալ խնդիրներու քննութեան առթին, Յանձնաժողովի նախագահը մարքիզ Թէոտոլի ըսաւ. «Բացի օտարականներու իրաւունքներուն եւ շահերուն եւ արտաքին յարաբերութեանց ապահովումէն, հոգատարութիւնը նպատակ ունի զարկ տալ ընդհանուր յառաջդիմութեան՝ վարչական եւ ընկերային մարզին մէջ, որուն պատասխանատուն կը մնայ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան»։ Յետոյ խորհուրդին ներկայացուցած դիտողութեանց շարքին, Յանձնաժողովը այսպէս կ'արտայայտուէր. «Նկատելով հանդերձ որ երկիրը պէտք է պատրաստուի ազատագրութեան, որ նպատակն է հոգատարութեան, քաղաքականութիւնով մը որ աստիճանաբար կը վարժեցնէ զայն ինքզինքը կառավարելու, բաղձանք կը յայտնէ որ, մինչեւ ժամանակը հասնիլը, հոգատարը պահէ ուզուած ամբողջ հեղինակութիւնը՝ շարունակելու համար վարել եւ հակակշռել այս բարեշրջումը եւ ընդառաջ երթալ իր բոլոր պատասխանատուութեանց՝ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան»։

Այսպէս արտայայտուած մտահոգութեանց եւ փափաքներուն պատասխանելու համար, Ֆրանսական կառավարութիւնը սեպտ. 1ին յայտարարեց խորհուրդին՝ Պոլ Պոնքուրի բերնով — «Առանց Ազգերու Դաշնակցութեան լիակատար համաձայնութեան, կարելի չէ հասնիլ վերջնական նպատակին (ժողովուրդներու ազատագրութիւն), որ թոյլ կու տայ պետութեան մը ձերբազատուիլ հոգատարութենէն...։ Մինչեւ այն ատեն, հոգատար պետութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ ունի որոշ պատասխանատուութիւններ»։

Այս պայմաններուն մէջ Սուրիոյ ազգայնական վարիչներուն կը մնայ որոշել թէ պէտք է աստիճանաբա՞ր եւ օրինական ու ապահով ճամբաներո՞վ պէտք է հասնին իրենց բաղձանքներու իրագործումին, թէ խորացնեն իրենց ընդդիմութիւնը հանրային իրաւունքին դէմ, որ ստեղծած եւ միաժամանակ պայմանաւորած է իրենց երկրին անկախութիւնը։

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ

Անգլիոյ խորհրդարանի մասնակի ընտրութիւններուն մէջ շահեցաւ աշխատաւորականներու Թեկնածուն՝ ցիկ. Հիւկ Ալթըն որուն ամուսինն ալ երեսփոխան է արդէն։ Ասով 9րդ կին երեսփոխանն է որ կը մտնէ Անգլիոյ խորհրդարանէն ներս։

Աշխատաւորականները ունին նաեւ ուրիշ կին երեսփոխան մը։ Իսկ ազատական Րընսիմէն եւ կինը երեսփոխան են երկուքն ալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱԽ ՁԵՐ ԱՉՔԻՆ ԳԵՐԱՆԸ...

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — Շատ ուշ կարդացի «Յառաջ»ի 872 թիւին մէջ «Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անհոգ» խորագիրով թղթակցութիւն մը, «Երիտասարդ» ստորագրութեամբ, որ կը ձաղկէր Հայրենակցական Միութիւններու քար անտարբերութիւնը եւ մանուկներու այլասերումը։ Խիղճս հանգիստ չըլլալով ուզեցի քանի մը հարցումներ ուղղել սոյն պարոնին, «Յառաջ»ի միջոցաւ։

— Պ. Երիտասարդ, այս թղթակցութիւնը գրած ատեն խորհեցա՞ք թէ դուք ալ Հայր. Միութեան մը քարտուղարութիւնը վարած էք եւ կը վարէք։ «Յառաջ»ի հրատարակուած օրէն մինչեւ այսօր, այդ ահազանգը կը հնչեցնէ ձեզի պէս «անհոգ» Հայր. Միութիւններու ականջին եւ կը յիշեցնէ ձեր պարտականութիւնը այլասերման վտանգին դէմ։ Դուք որ կը տեսնէք փողոցներու մէջ այլասերած հայ մանուկները, ինչո՞ւ չէք ձեռնարկեր մանկապարտէզի մը բացման, քանի որ ձեր հայրենակիցները գաղութիս մեծամասնութիւնը կը կազմեն եւ դուք ունիք Մալաթիոյ Արթաւիրաց Միութեան մ'ճիւղը յարմարագոյն ընթերցասրահով։ Արթաւիրացը երբեւ շահ 1928ի, Ս. Շամոնի մ'ճիւղին կողմէ 12,000 ֆր. ղրկեց Ամերիկա (կեդրոն)։ Ինչո՞ւ սոյն գումարին մէկ մասը չյատկացուցիք կրթական ձեռնարկի մը։ Քանի մը անգամներ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայր. Միութիւններու հետ խորհրդակցութիւններու նեցաք մասնակցած մանկապարտէզ մը բանալու համար, եւ դուք (Արթաւիրաց) մնացիք եւ կը մնաք միշտ հակառակ, յայտարարելով թէ՝ «Մենք միայն մեր հայրենակիցներուն համար կրնանք դպրոց մը բանալ»։ Բացէք դպրոց մը, հոգ չէ թէ միայն Մալաթիացիները ուսանին գոնէ ձեր մանուկները փրկեցէք։ Այսպէս կամ այնպէս 50 60 մանուկներ կ'ուսանին ֆրանս. դպրոցներու մէջ մոռնալով իրենց մայրենի լեզուն, շնորհիւ ձեզի պէս անհոգ Հայր. Միութիւններուն։ Գիտցէք որ այս անմեղ մանուկները վաղը միւս օր անէ՜ծք պիտի կարդան ձեր գլխուն։

Մեղքը ձեր վիզին..

Պատանի

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Մեր գաղութին մէջ երթալով զգալի կը դառնան ախտավարակ եւ ոչ-պատուաբեր ունակութիւնները, մանաւանդ պարելու մոլութիւնը, որ խաբուսիկ հաճոյքի համար տուներ կը քանդէ, պարտք սեպեցի մեր երիտասարդներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել այս առթիւ։ Պէտք է սթափիլ, քանի դեռ ուշ չէ։ Այդ մոլութիւնները ոչ միայն կ'աղարտեն ազգ. նկարագիրը, այլ եւ յառաջ կը բերեն ֆիզիքական քայքայում. Վիշապ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 8 փետր. — Մարսիլիոյ առաջնորդը կիրակի օր պատարագ մատոյց քուասալ սինեմայի սրահին մէջ։

Ցաւալի է ըսել գաղութիս չորսէն մէկը հազիւ եկած էր, մեծ մասով կիներ եւ երախաներ, թէեւ վարչութիւնս երեք օր առաջ մասնաւոր յայտարարութիւններ փակցուցած էր։ Պատարագէն յետոյ Պօղոսքեան եպիսկ. մեղադրելով ժողովուրդին անտարբերութիւնը, անհրաժեշտ գտաւ դպրոցի մը բացումը եւ խոստացաւ ամէն բարոյական աջակցութիւն ընծայել։ Քարոզէն յետոյ ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան ի նպաստ ծրագրուած դպրոցին, եւ գոյացաւ 966 ֆրանք։

Այս առթիւ կը ներկայացնենք նաեւ ամանորի հանդէսին հաշիւը։ Գոյացած էր 725 ֆր.։ Այս գումարը հրապարակաւ հանգիսականներուն ծանուցանելու համար, կնքահայրը եղած էր Խաչուկ Ալեքսանեանը, հարիւր ֆրանք խոստանալով։ Բայց իր խոստումը չկատարեց, որով գումարը մնաց նորէն 725։ Զեղչելով 105 ֆր.ի ծախքը, կը մնայ 620։ Ուրեմն, նոր հանգանակութիւնն ալ հաշուելով, պատրաստ ունինք 1586 ֆր.։ Անշուշտ միւս հայրենակիցներն ալ պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը։

Թաղ. Խորհուրդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՆՈՐՀԻՒ ԱՐՋԵՐՈՒՆ. — Քասալի շրջանին մէջ (Գերմանիա) 100 անձերէ բաղկացած գնչուներու խումբ մը, չկրնալով տոկալ ցուրտին իրենց կառքերուն մէջ, որոշեցին մարդավարի բնակարան մը հայթայթել եւ խմբովին իրենց 25 արջերուն ընկերակցութեամբ իջան Գանբախ գիւղը, ուր պանդոկապետէ մը խնդրեցին որ պառկելու տեղ տայ իրենց։ Պանդոկապետը մերժեց։ Կատղած, գնչուները քաշեցին դաշոյններն ու ատրճանակները եւ մէկ յարձակումով, մտան պանդոկը. կաշկանդեցին վարձակալները եւ բոլորը մէկ փողոց նետելով, գրաւեցին դիրքերը։ Յետոյ, արջերը իբր արթուն պահակ, դրին դրան առջեւ եւ հանգարտօրէն սպասեցին դէպքերու ելքին։

Երբ գիւղին ոստիկաններն ու բնակիչները հասան, գնչուները դուրս նետելու համար, ստիպուե-

ցան իրենց ձեռքերը ծալլած ըսպասել պանդոկին դրան դէմը։ Արջերը արթուն եւ հաւատարիմ՝ կը սպասէին։ Պէտք եղաւ ոստիկանական կարեւոր ուժ մը կանչել մօտակայ քաղքէն։ Եւ իսկական ճակատամարտէ մը յետոյ էր որ, կարելի եղաւ զսպել նուաճող գնչուները, որոնք իրենց յաղթանակին ապահոված կարճ հանգիստէն օգտուելով, պարպեր էին պանդոկին գինիի բոլոր տակառները։

ՄԷԿ ՔԻԹԸ 50,000 ՖՐ — Մարդեր կան որ ամբողջ իրենց քիթը սիրով պիտի տային, մէկ անգամէն 50,000 ֆր. ստանալու համար փոխարէն։ Բայց այդ չէ կարծիքը Տիկին Գոյի որ քթին վրայ աննշան սկրթուքի մը համար միայն, կը պահանջէ այդքան գումար։ Ի՞նչ պիտի պահանջէր ուրեմն, եթէ քիթը ճզմուած ըլլար արկածին մէջ, որուն ենթարկուեցաւ, անցեալ տարի։

Ինքնաշարժ մը վարձեր էր տիկինը, այցելութեան մը երթալու համար, փողոցի մը անկիւնը իր ինքնաշարժը բախեցաւ ուրիշի մը։ Բախումին ցնցումէն, տիկինը զարնուեցաւ ինքնաշարժի պատուհանին ու քիթը սկրթուեցաւ։ Այս դժբախտութիւնը բուռն վհատութեան ենթարկեց տիկինը, որ ամբողջ երկու ամիս, մինչեւ որ սկրթուքին հետքն իսկ չմնաց, ոչ մարդ ընդունեց, ոչ ալ դուրս ելաւ։ Ինչ զարհուրելի միաս, աշխարհիկ կնոջ մը համար, որուն կեանքին միակ նպատակն է այցելութիւններ տալ եւ ընդունիլ։

Պէտք էր ուրեմն պատժել այն յանցաւորները որ զինքը դժբախտութեան ենթարկեր էին։ Եւ տիկինը դիմեց դատարան, ինքնաշարժի վարիչէն պահանջելով 50,000 ֆր.։ Եւ գտնուեցաւ փաստաբան մը որ առանց խնդալու, աստուածաբանի լրջութեամբ պաշտպանեց անոր դատը։ Եւ անշուշտ, պիտի գտնուի նաեւ դատաւոր մը որ իրաւունք տայ համեստափայլ տիկնոջ պահանջին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 6

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Գուրգէ՛ն, զաւակս, կը տեսնես թէ ի՛նչ յուզումի ենթարկեր մեզ բոլորս... խօսքերուդ մէջ թերեւս իրաւունքի մեծ մասն մը կայ. բայց երբ մէջդ փարատի ցաւագին ազդեցութիւնը որ կերեւ վայրագութիւններ տեսնելով, նաեւ երբ թեթեւնայ ժամանումի ցաւը, դուն ալ անշուշտ պիտի խոստովանիս թէ այդ բաները կը վտանգեն քեզ...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ո՛չ, բայց...

ԹԱԳ.— Հիմա ուրեմն, լաւ մտիկ ըրէ ինչ որ կ'ըսեմ. քիչ առաջ կը բաժնուինք իրարմէ. մենք թերեւս քեզմէ բնաւ լուր չառնենք։ Դուն՝ Ջարզի ու Թալանի պատմութիւններ պիտի լսես, սիրտդ երբեք մի կոտրեր. Ջանա ինքզինքդ զուարթ բռնել. կատակէ մարդոց հետ, որոնք թերեւս աղէ թաղելու կերք ունենան. ժպտէ՛, խնդա՛ անոնց, եթէ նոյնիսկ սրտիդ վրայ գելոցներ զգաս. տրտմութիւնը վատ խորհրդատու է, ու միտքդ մանաւանդ մի պղտորեր տրտմութեան պատկերներով։

Միջավայրը ուր պիտի ապրիս, շատ պէտ կասկածոտ պիտի ըլլայ քեզի հանդէպ. խորհուրդներդ եւ զգացումներդ ուրեմն քեզի միայն պահէ ու խօսքդ թող որուան յաղթականներուն ըլլայ. մի մոռնար թէ լեզուն ոսկոր չունի. խօսքդ, շարժումդ, նայուածքդ անզգամ հաշուի առ. աննշան կարծուած շարժում մը յաճախ աւելի աղմկայարոյց է քան հազար պարբերութիւններ. երկու մատով բռնէ հոգիդ ամբողջ պաղանիքը մատնել.

Միշտ չլսելու զարկ եւ յաճախ մի տեսներ. դէմքիդ կապէ ապշութեան դիմակ մը եւ սրտիդ մէջ դիր աղուէսի խորամանկութիւն, որով կարենաս պրծիլ վտանգներէ ու փրկել մանաւանդ կեանքդ. բան մը որուն պէտք է ձգտին ուժդ, կամքդ, ճարտարութիւնդ։

Եւ մանաւանդ. սգուշացիր յաղթականներու հեգնանքէն. էն գիւական հնարքները կրնաս թերեւել, դժոխային տանջանքներու կրնաս համդուրժել, անմռունչ կրել էն կոպիտ բռնութիւնները, բայց ծաղրական կանչի մը կամ ակնարկութեան մը հանդէպ, մի զուցէ փորձուիս մատնել հրաբուխը, որ գաղտնի կ'եռայ սրտիդ խորը...

Եւ երբ օր մը վերադառնաս ողջ եւ առողջ. ան ատեն մենք է որ պիտի խնդանք...

ՄԱՐՐԻԿ եւ ԹԱՒՈՐԻ ԿԻՆԸ. - Ամէ՛ն, ամէ՛ն...

ՇԱՔԷ.— Գուրգէ՛ն, խոստացիր որ մեզ առանց լուրի չպիտի ձգես։

ԳՈՒՐ. Միշտ պիտի գրեմ, նոյնիսկ ըլլամ երկու կրակի մէջտեղ։

ՇԱՔԷ.— Խոստացիր նաեւ որ կուրծքդ չպիտի բաժնես, ինչ որ քեզի պիտի տամ։

ԳՈՒՐ.— (խնդալով) Հմայե՞կ մը որ զիս պիտի փրկէ վտանգէ...

ՇԱՔԷ.— (խնդալով) Մեր երկուքին միջեւ հաղորդակցութեան միջոց մը որ ինծի թոյլ պիտի տայ քեզ հեռուէն տեսնելու, քեզ ինծի մօտեցնելու... բայց եկո՛ւր, եկուր...

(ձեռքէն բռնած դուրս կը տանի)։

ՄԱՐՐ.— Սիրուհի՛, կ'օգնե՞ս ինծի աս ծրարները փերցնելու։

(կիները կ'առնեն ծրարներ ու կը հեռանան)

Յ. ԲԱՐԹ.— Հիմա՛, մենք մեզի. խօսինք խնամի՛, միտքս կը սկսի պղտորիլ նորէն, ինքզինքս շրջապատուած կ'զգամ թանձր մշուշով մը՝ ուր ամէն մէկ քայլիս կը վախնամ որ փոս մը բացուի։ Յստակ տեսնելու պէտք ունիմ, այս պահուս, ամէն ատենէ աւելի։ Խօսինք։

ԹԱԳ.— Խօսինք, այո՛. Ի՞նչ բան է որ քեզ այսքան մտայլ կը դարձնէ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ըսէ՛, տեսնեմ. միտքէդ չանցնի՞ր որ բարեկամութեան դիմակին տակ կրնան գիւային զաւեր պարտկուիլ...։

ԹԱԳ.— Չեմ հասկնար, բա՛ց խօսէ՛...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (ձեռքը դրած Թագւորի ուսին, կարճ վարանում մը)։ Նախ, սապէս շեշտակի աչքերուս մէջ նայէ որ տեսնեմ թէ ի՞նչ պիտի անցնի հոգիէդ, երբ քեզի յիշեցնեմ թէ տանդ մէջ աղջիկ մը ունիս...

(Անհամբեր նեղութեան շարժում մը Թագւորի կողմէ)։

Գեղանի..., ծաղկատի։ Ես ալ ինծի յանձնուած հարս մը ունիմ որ նորէն քու աղջիկդ է։ Ի՛հ, ուրեմն, երբ այսօրուան բարեկամը որ քեզ աքսորի տաժանքէն կը փրկէ, վաղը գայ եւ պղծումի ձեռքը քու տանդ ճակտին, ի՞նչ կ'ընէիր...։

ԹԱԳ.— (վարանումի լռութենէ մը յետոյ) Զար սատանայ, ի՞նչ տեղը կայ այդ անհաւանի ենթադրութիւններով...

Յ. ԲԱՐԹ.— (Զղայնոտ) Յայտնի կ'երեւի թէ դուն արդէն մտածեր ես այդ մասին եւ ընելիքդ ալ որոշեր։

ԹԱԳ.— Ո՛չ, բայց...

Յ. ԲԱՐԹ. - Ի՞նչ, խօսէ՛ տեսնենք, պէտք ունիմ գիտնալու. կը տեսնես թէ կը տանջուիմ. ի՞նչ կ'ընէիր...։

ԹԱԳ.— Բայց... բայց..., անշուշտ, ինչ որ վայրկեանին պահանջը պիտի թելադրէր ինծի եւ ամէն ողջամիտ մարդու։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Զղագրգիռ) Եւ ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ է այդ վայրկեանին պահանջը..., այնպէս չէ՞...։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ՍՐԻՑԱՆՑ

պիտի կրնան բաւական նեղը դնել Ամանուլլահի զինուորները։

Հէրաթէն կը հաղորդեն որ Քանտահարի արեւմտեան կողմը բնակող բոլոր Աֆղանները Ամանուլլահի կողմնակից են եւ հակառակ Սաքայի։

Վերջին լուրերուն նայելով, Պէչէի Սաքա իր բանակին մէկ մասը ղրկած է դիրք գրաւելու Քապուլէն 13 մղոն դէպի արեւմուտք։ Ամանուլլահի յառաջապահները կը գտնուին Մայհէմի մէջ, 16 մղոն հեռու, Քապուլ-Քանտահար Թղթատարի ճամբուն վրայ։

Հիւսիսային Աֆղանիստանի մէջ խորհրդային առեւտրական գործակալութիւնները աֆղանական ապրանքներու մեծ գնումներ կ'ընեն՝ իրենց բարեկամութիւնը արտայայտելու համար հանդէպ Աֆղանիստանի։

Կը կարծուի թէ մօտ օրէն պիտի հրապարակուի գաղտնի դաշնագիր մը՝ Ամանուլլահի եւ Ռուսիոյ միջեւ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ

Թեհրանէն կը հեռագրեն.— Ռիզա շահ Փէհլեւի իր պալատին մէջ ընդունեց պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ազդեցիկ կրօնաւորներ, ազնուականներ, Մէջլիսի անդամներ եւ ցեղապետներ, որոնց խօսեցաւ Աֆղանիստանի կացութեան մասին։ Շահը ցաւ յայտնեց այդ երկրին մէջ ստեղծուած վիճակին համար եւ ըսաւ թէ բարենորոգումները լաւ ծրագրուած էին, սակայն Ամանուլլահ շատ աճապարեց։

Աֆղանները, ըսաւ, պատրաստուած չէին Ամանուլլահի փորձած յախուռն փոփոխութեան համար։ Պարսկաստան աւելի պատրաստուած է այդպիսի փոփոխութեան մը, որովհետեւ երկիրը մէկ դարէ աւելի է որ շփման մէջ է Արեւմուտքի հետ։

Շահը յոյս յայտնեց թէ Ամանուլլահ ապստամբներուն պիտի յաղթէ մինչեւ գարուն եւ այնուհետեւ պիտի ձեռնարկէ իր բարենորոգումներուն՝ հանգրուան առ հանգրուան, ժողովուրդին ցոյց տալով բարենորոգումներուն պարգեւած առաւելութիւնները, մամուլի եւ պետական դպրոցներու միջոցաւ պրոպագանդ մղելով։

Ռիզա շահ չի հետեւիր իր նախորդներու օրինակին եւ իր հպատակներն ու այցելուները կ'ընդունի ոտքի վրայ, փոխանակ տիվանի կամ աթոռի վրայ նստելու։ Անիկա նոյնիսկ օտարականներու ձեռքը կը թօթուէ՝ ըստ եւրոպական սովորութեան։

Սուրիոյ ազգայնականներուն պառակտումը

«Մուգաթթամ» թերթի Պէյրութի թղթակիցը կը գրէ.—

Այն ժողովները զորս գումարեցին ազգայնականները Դամասկոսի մէջ՝ յանգեցաւ կուսակցութեան պառակտումին։ Վարիչներէն Ֆարիս էլ Խուրի, Հանանօ, Պարուտի եւ ընկերները մերժեցին Ֆրանս. մարզպան Պ. Փօնսօի պաշտօնական հաղորդագրութեամբ ըրած թելադրութիւնները, ուղղուած Սահմանադիր Ժողովի Նախագահին, եւ պնդեցին այն որոշումներուն վրայ զորս Սահմանադիր Ժողովը տուած էր իր դադարէն առաջ։ Բայց ուրիշ վարիչներ՝ էլ Աթասի, Ղազզի եւ Մարտամ պէյերը ընդունեցին մարզպանին թելադրութիւնները։ Պէյրութ եկան եւ շաբաթ մը Պ. Փօնսոյի հետ տեսնուեցան Հաշիմ պէյ էլ Աթասի, Մարտամ պէյ, Մազհար փաշա Ռէսլան (Հոմսի երեսփոխան) եւ Ապտուլլահ էֆ. Ճապրի։

Սուրիոյ արքայականները Դամասկոսի մէջ Տոքթ. Ահմէտ Ռաթիպ պէյի ապարանքը գումարուելով ներկայ կացութեան հանդէպ իրենց կուսակցութեան բռնելիք դիրքի մասին խորհրդակցութիւններ կատարեցին եւ որոշումներ տուեցին։

Սահմանադրական Թագաւորութեան մը երկրին պարգեւելիք բարիքներուն մասին ճառեր խօսեցան. յետոյ կառավարական վարչաձեւին մասին իրենց բաղձանքները հեռագրեցին Ֆրանսայի վարչապետին, արտաքին նախարարին, Ծերակոյտի Նախագահին, Երեսփ. Ժողովին եւ Պէյրութ՝ Պ. Փօնսօին։

Թուրքասուրիական վէճը եւ Անգլիա

«Մորնինկ Փոսթ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքեւսուրիական սահմանագծին կարգադրութիւնը վերացնելու համար անգլիական դեսպան Սըր Ճորճ Քլարք Պոլիսէն Էնկիւրի պիտի երթայ՝ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ տեսակցելու եւ իր միջնորդութիւնը առաջարկելու համար։

Տրոցկիի առեղծուածը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.—

Կ'ըսուի թէ Տրոցկի կը փափաքի գալ և մեր շրջանը հաստատուիլ։ Բանակցութիւններ սկսած են՝ կալուած մը վարձելու համար՝ Լամալուի եւ Սէն-Փօնսի միջեւ։ Տրոցկի, որուն համար կ'ըսուի թէ Նեկայիս Էնկիւրի կը գտնուի, դիմումներ կը կատարէ՝ անհրաժեշտ անցագիրները ստանալու համար։ Բժիշկներու խորհուրդին վրայ է, որ Տրոցկի, որուն առողջական վիճակը քայքայուած է, կը փափաքի ընտանիքով գալ հանգստանալ հարաւային Ֆրանսայի մէջ։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը պատմէ թէ երբ խորհրդային կառավարութիւն շոգենաւը Պոլսոյ նաւահանգիստը հասաւ, ինք երկու անգամ անձամբ եւ նաւապետին ընկերակցութեամբ վերէն վար խուզարկեց նաւը, սակայն ոչ մէկ հետք գտաւ Տրոցկիէն։ Թղթակիցը խուզարկած է նաեւ Օտեսայէն Պոլիս հասած «Լէնին» շոգենաւը, սակայն ապարդիւն։ «Կրասնի-Ֆլոթ»ի ճամբորդներէն մէկը յայտնած է իրեն թէ՝ շոգենաւը Պաթումի մէջ քանի մը օր սպասեց Տրոցկիի, սակայն նախկին զօրավարը չերեւցաւ։

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Թուրք մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս տեսակցութեան, սակայն չըսեր թէ ինչ նիւթի մասին խօսեցան։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պոմպէյէն կը հաղորդեն թէ հակառակ ոստիկանական հրամանին թէ աւելի քան հինգ հոգի չեն կրնար հաւաքուիլ փողոցին մէջ, կիրակի օր նոր ընդհարումներ պատահեցան հնդիկներու եւ իսլամներու միջեւ։ Խումբ մը իսլամներ կեցուցին երկու հանրակառքեր եւ դանակներով յարձակեցան հնդիկ ճամբորդներու վրայ։ Կռիւի ընթացքին վիրաւորուեցան 50 հոգի։

Հնդիկներուն եւ իսլամներուն արգիլուած է իրենց տունէն դուրս ելլել մայրամուտէն յետոյ։ Պոմպէյի զինուորական բոլոր ուժերը շարժման մէջ դրուած են։ Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն որ կռիւներու ընթացքին սպաննուած են 109 հոգի։ Վիրաւորներու թիւը անհաշուելի է։

Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ Վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

13 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 880 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԿԵՐՏՆԵՐԸ

Այսօր կը տպենք վերջին մասը այն յօդուածաշարքին զոր գրած է Լեւ Տրոցկի 1912 Նոյեմբեր 12ին եւ որ Նոյնութեամբ հրատարակուած է խորհրդային իշխանութեան կողմէ, 1926ին։

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, Նորութիւններ չկան մեծ աքսորականին վերլուծումներուն մէջ։ Թուրքիոյ կազմալուծման եւ հայկական դատին զարգացման յառկացուած այս ուսումնասիրութիւնը կ'ըսէ այն ինչ որ բասծ ու գրած են հայ գրիչներ եւ գործիչներ, ինչ որ կ'արծարծուի մասնաւորապէս 1878էն ի վեր։

Բայց «Թուրքիոյ քայքայումը եւ Հայկական Հարցը» յօդուածաշարքին արժէքը անոր մէջ է որ, ստորագրողը համայնավար մըն է, կուսակցութեան հիմնադիրներէն եւ խորհրդային իշխանութեան ամէնէն զօրաւոր դէմքերէն մէկը։

Արդ, ի՞նչ կ'ըսէ բանւորա-գիւղացիական առաջին պետութեան պատերազմական գործավարը, որ բռնած չըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ։ Առ հասարակ հայ ժողովուրդի տառապանքներուն գիտակից տարրերուն կողմէ։ Նոյն վերլուծումները և նոյն եզրակացութիւնները։ Կարելի էր ըսել՝ նոյն «քաղքենի» տեսակէտը.— Հայը կը կեղեքուի եւ կը ջարդուի. Թուրքը անընդունակ է կառավարելու Հայը բարիք յուսաց Օսմանեան Սահմանադրութենէն։ Թուրքը գայն դարձուց նոր զէնք մը՝ Հայը հալածելու եւ միշտ ստրուկ եւ հարստահարեալ պահելու համար, եւայլն։

Յօդուածաշարքը գրուած է Մեծ Պատերազմէն առաջ. բայց իր բովանդակութեամբ եւ ձգտումով կը յանգի ճիշտ այն եզրին ուր պիտի յանգէր Հայկական Դատը, իր ծանօթ վիճակին մէջ, մանաւանդ չարաբաստիկ Սահմանադրութենէն յետոյ։ Եւ Տրոցկի զարմացած ըլլալու չէ որ հայ ժողովուրդը վճռական պահուն դիմեց յուսահատական միջոցներու, արեան ճամբաներու եւ աւերակներու մէջ ոտքի կանգնելու եւ իր արեւը փրկելու համար։

Ուրիշ խնդիր է թէ, Նախկին գործավարը, իշխանութեան տիրանալէ յետոյ, ի՞նչպէս գործեց այս ժողովուրդին հանդէպ։ կամ գործե՞ց այնպիսի եղանակով մը որ տարբեր ըլլար ցարական իշխանութեան մեթոտներէն։

Զգքբենք այդ հարցը,— ամէնէն անբարոյական արարը՝ խորհրդային իշխանութեան, ընդդիմադիր եւ աքսորական Տրոցկիներէն եւ Ռակովսկիներէն մինչեւ միահեծան Ստալիններն ու Չիչէրիններըը։

Այս յօդուածաշարքին առթիւ, բոլորովին տարբեր խնդիր մը կ'ուզէինք յուզել։

Օտար համայնավարներ, Տրոցկին, Ռակովսկին եւ ուրիշներ, որոնք մօտէն հետեւած են հայկական տառապանքին, կը հասկնան Հայկական Դատին էութիւնը։ Գոնէ ճիշտ կը տեսնեն ու կը դատեն թուղթի վրայ եւ խօսակցութեան մէջ։ Իսկ հայ համայնավարը չըմբռներ այդ խնդիրը։ Օտար վարպետը իրականութիւնը կը վերլուծէ մեզի պէս։ Հայ աշկերտը քառասուն կտոր կ'ըլլայ, զայն գլխիվայր շրջելու եւ բոլորովին այլափոխելու համար։

Առօրեայ բաղդատութիւն մը փորձելով, կրնայինք ըսել թէ վարպետը հայ լուսաւորչական է, իսկ աշկերտը՝ շաբաթապահ, աւելի ճիշդ՝ «բուհճի»։

Թղթատեցէք ո՛ր եւ է հայատառ խորհրդային թերթ, յիշեցէք ո եւ է հայ համայնավարի ճառը,— եւ չպիտի գտնէք տող մը, խօսք մը, որ մօտենայ Տրոցկիի տեսութեան։ Եւ այս՝ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը տեսնելէ, հայկական իրականութիւնը շօշափելէ յետոյ իսկ։ Առաջ, կարելի էր չքմեղացնել Երեւանի շարք մը վարիչները, որոնք տարիներով կտրուած հայկական իրականութենէն, ընկղմած՝ ռուսական համայնավար յորձանքին մէջ, յանկարծ Հայաստան կառավարելու եկան Մոսկուայէն, Թարքովէն կամ Օտեսայէն։ Բայց անկէ ի վե՞ր,— Նորէն հին, ծթռած «ֆորմիւլ»ները։ Եւ այս՝ ամէն տեղ, Աշտարակի կամ Նոր Բայազիտի Նահապետական գիւղերէն մինչեւ Փարիզ եւ Ամերիկա։

Տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, Երեւանի փարիզեան թութակը, փորձելով սեւցնել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ անով՝ հայկական դատը՝ կը գրէր.

— «Դաշնակցութեան քաղաքական նպատակը ազգային խոշոր պետութիւն ստեղծելն էր։

— «Ռուսահայ բուրժուազիան ծնշուած էր ռուսական բուրժուազիայի [illegible] Նա այնքան էր տնտեսապէս ուռճացել, որ աշխատում էր թօթափել ռուսական կապիտալի լուծը։

— «Դաշնակցութիւնը իր մարտական եւ աշխարհիկալ ձըգտումներով ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ ռուսահայ բուրժուազիայի այդ ձգտումների արտայայտիչն ու թարգմանը» (9 յունուար 1929)։

Բաղդատեցէք այս կեղծ գոհարները Տրոցկիի տեսութիւններուն հետ, եւ դուք հանեցէք եզրակացութիւնը։

Եւ երբ այսքան ջուր կտրեր է օրուան վարիչներուն, մանաւանդ երիտասարդներուն ուղեղը, ինչո՞ւ զարմանալ որ Երեւանը ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կը հասկնայ հայկական տառապանքէն, այս ժողովուրդի բնական ու տարրական դատէն։ Տրամաբանօրէն, ան պիտի ձգտէր ժխտել նոյն իսկ Լեւ Տրոցկիի պարզած իրողութիւնները։

Պատահա՞ծ է որ աշկերտները վարպետներէն աւելի պայծառ տեսնեն...

Շ.

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌ

Երեք օրէ ի վեր աննախընթաց ցուրտ մը կ'ընէ Փարիզի մէջ։ Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը ջուրերը սառեցան տուներու մէջ եւ ջերմաչափը զերոյէն մինչեւ 10, տեղտեղ 16 աստիճան վար իջաւ։ Շաբաթ օրուան մշուշին յաջորդեց ձիւնը, որ կիրակի առաւօտ փռուած էր ամէն կողմ, մանաւանդ արուարձաններու մէջ։ Ու մինչ կը սպասուէր մշուշի եւ աւելի մեղմ օդի, յանկարծ օդը պայծառացաւ— յաճախ արեւոտ — եւ աննախընթաց չոր ցուրտ մը սկսաւ։

Ֆրանսայի կարգ մը գաւառներուն մէջ ցուրտը աւելի սաստիկ է։ Քալէի մէջ —12 աստիճան, Պէլֆորի մէջ՝ —15, Էփինալ՝ —16, Ստրազպուրկ՝ —18, Լիոն՝ —1, Շալօն սիւր Մառն՝ —15, Պար լը Տիւք՝ —20։ Արտէնի եւ Վոժերու մէջ ալ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։

Բոլոր լիճերը սառած են։ Վէրսայլի, Անկիէնի եւ Վէնսէնի մէջ չմշկելու արտօնութիւն տրուեցաւ։ Երէկ չմշկեցին նաեւ Պուլոնի եւ Վէնսէնի լիճերուն վրայ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր Եւրոպա այսքան սաստիկ ձմեռ չէր տեսած։ Ցուրտը, ձիւնն ու սառոյցը բազմաթիւ երկիրներու մէջ կազմալուծած են բնականոն կեանքը։ Ճամբա եւ արկածներ հաշիւ չունին։ Ցուրտի մրցանիշը կոտրած են հետեւեալ երկիրները.—

Լեհաստան՝— 53ուկէս, Գերմանիա՝— 45, Չեխոսլովաքիա՝ — 36, Ռումանիա՝ — 34, Եուկոսլաւիա — 32, Հունգարիա՝— 32 աստիճան։

Պերլինի մէջ 1833էն վեր այսքան ցուրտ չէր ըրած, առջի գիշեր ջերմաչափը զերոյէն 30 աստիճան վար ցոյց կուտար։ Գետինը մինչեւ մէկ մեդր խորութեամբ սառած է, որով եւ բոլոր ջուրի խողովակները, որ աւելի խոր չեն թաղուած, սառած են։ Բազմաթիւ թաղեր ջուրէ զրկուած են։ Ջափէն աւելի կրակ վառելու հետեւանքով հրդեհ ծագեցաւ, սակայն հրշէջները չկրցան մարել, որովհետեւ ջուրը կը սառէր խողովակներուն մէջ։ Այսպէս ամբողջովին այրեցաւ դպրոց մը։

Հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ կացութիւնը աւելի ծանր է։ Քիլի ծոցին մէջ 29 մարտանաւեր սառոյցներու մէջ մնացած են։ Էլպա գետին վրայ 60, Պալթիկի մէջ 70 նաւեր անշարժութեան մատնուած են։ Ֆրիզոն կղզեխումբը բոլորովին մեկուսացած է։ Օդանաւով պաշար կը տարուի բնակիչներուն։ Նոյնպէս շոգենաւերը կը պարենաւորուին օդանաւերով։ Տեղ տեղ սառած է նաեւ Հռենոս գետը։ Պրէսլաւի մէջ սառոյցին պատճառաւ կամուրջ մը կէս մէջքէն ճեղքուեցաւ. Պերլինի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ դպրոցները փակուեցան ցուրտին հետեւանքով. Պերլինի մէջ անգործներու թիւը կ'աճի օրէ օր.

Սիպերիական ցուրտ մը կ'ընէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, 1775էն ի վեր այսպիսի ձմեռ չէր տեսնուած այդ երկրին մէջ։ Փրակայի մէջ կեանքը դժուարացած է։ Մառաններու մէջ գինիի շիշերը կը պայթին։ Շատ տուներ ջուր չունին։ Ածուխ ալ կարելի չէ գտնել։ Հողը ա՛յնքան կարծրացած է, որ կարելի չէ փորել՝ մեռելները թաղելու համար, ուստի եւ կ'այրեն զանոնք։ Փրակայի զերեզմանատան մէջ գտնուեցան 30 ագռաւներ՝ որոնք ցուրտէն սառած էին։ Երկաթուղիով երթեւեկը մեծապէս վնասուած է։ կառախումբերը վեց ժամ յապաղումով կը հասնին։ Ամբողջ Չեխոսլովաքիոյ մէջ Դանուբը սառած է։ Անօթի գայլեր կը յարձակին շարունակ։

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞Ր ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Գալիֆորնիոյ «Ասպարէզ» (անկախ հայաթերթ) պարզելով Սուրիոյ գաղութին վիճակը, գիտել կուտայ (15 յունուար).

—«Հայութիւնը իր բազմկեցիկ գաղութներով միասին չենք գիտեր ինչո՞ւ գրեթէ բոլորովին անտարբեր մնաց, եւ ոեւէ շահագրգռութիւն ցոյց չտուաւ այս կենսական խնդրոյն մէջ։ Արտագաղթը օր առաջ դադրեցնելու եւ Սուրիոյ հայութիւնը ամուր ու միացած պահելու համար, ցաւալի է ըսել թէ ոչ Հայրենակցական Միութիւնները, ոչ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, եւ ոչ ալ մեծագոյն դրամագլուխ եւ պահեստի գումարներ ունեցող Հ. Բ. Ը. Միութիւնը շարժում մը ցոյց տուին։

Ինչո՛ւ այս անտարբերութիւնը մանաւանդ այնպիսի ատեն մը, երբ թուական առաւելութիւնները շատ մը նկատումներով ամէն բան կ'արժեն մեզի համար։ Հայաստանի ներկայ կառավարութիւնը հող չունինք, տեղ չունինք, փող չունինքի քաղաքականութեամբ իր դռները ամուր փակած է հայրենիքի կարօտով տառապող գաղթականներուն առջեւ, եւ ոչ մէկ շահագրգռութիւն ցոյց չի տար, հոգ չէ թէ բաւականաչափ դրամ ունի իրարու ետեւէ պատգամաւորներ ղրկելու համար արտասահմանի ամէնէն հեռաւոր գաղութներն իսկ։ Թերեւս միջազգայնական հրացներով տարուած խմբակի մը համար ներելի ըլլայ այս, բայց ի՞նչ ըսենք Հ. Բ. Ը. Միութեան։ Ա՛ն ո՞ր օրուան կը սպասէ, եւրոպական եւ Ամերիկեան դրամատուններու մէջ «թրքաթներու», անձեռնմխելի ֆոնտերու, կտակներու, հազար ու մէկ հիմնադրամներու անունով պահ դրուած գումարները գործածելու համար։ Որոշ է թէ հակառակ շատ հեղ «ի ձայն փողոյ եւ թմբուկի» եղած յայտարարութիւններու՝ Բարեգործականը իր տրամադրութեան տակ գտնուած գումարներուն գէթ մէկ մասը չուզեր խորհըրդային Հայաստան փոխադրել։ Որովհետեւ որոշ է թէ ան վստահութիւն չունի ներկայ վարիչներուն վրայ։ Միեւնոյն ատեն այդ գումարներէն շատ չնչին մաս մը կը ծախսուի միայն կամ բնաւ չի ծախսուիր գաղութներուն մէջ, սա առարկութեամբ թէ անոնք մնայուն հանգամանք չունին հայութեան համար։

Արդեօք ամէն մէկ սրտցաւ Հայէ մաս առ մաս հաւաքուած այդ մեծագումար դրամները կարգ մը մարդոց, եւ որոշ խմբակի մը մեծագումար եւ իշխանավայել ամսականնե՞ր տալով պիտի սպառին միայն։

Ժամանակն է որ ազգովին տէր կանգնինք մեր որբերուն, գաղթականներուն, առաւելապէս առաւելագոյն արժէք ներկայացնող Սուրիոյ բազմահազար գաղութին։ Ժամանակն է որ Բարեգործականը իր պինդ փակած դրամարկղները բանայ եւ աւելի անկեղծ եւ սրտցաւ ու ազգօգուտ գործունէութեան մը սկսի.»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

3000 համայնավարներ ձերբակալուած

«Պիւլթէն Կոմիւնիստ», Ֆրանսայի Տրոցկիականներուն պաշտօնաթերթը, որ իր տեղեկութիւնները կը ստանայ ուղղակի Տրոցկիի կուսակցութենէն, կը գրէ թէ Ռուսիոյ մէջ վերջերս ձերբակալուած համայնավարներու թիւը շատ աւելի բարձր է քան պաշտօնական զեկոյցներու հաղորդածը։ Դեկտեմբեր 31էն մինչեւ յունուար 3, կէփէուն ձերբակալած է 315 համայնավարներ եւ ձերբակալուած ու աքսորուած տրոցկիականներու եւ սապրոնովականներու թիւը 3000 հոգի է։ Միայն Խարքովի մէջ ձերբակալուած են 700 ուկրայնացի համայնավարներ։

ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԱՐՏԱՔՍԵՆ ՏՐՈՑԿԻՆ

Նոյն թերթը կը պատմէ թէ Քաղաքական Բիւրօն մեծամասնութեամբ որոշեց խորհրդային սահմաններէն դուրս հանել Տրոցկին, որովհետեւ անիկա մերժած էր գրաւոր խոստում տալ թէ կը հրաժարի քաղաքական ամէն գործունէութենէ։ Քաղաքական Բիւրոյի երեք անդամներ՝ Բուխարին, Րիկով եւ Թոմսկի ճակատակ քուէ տուին։

Քանի մը կառավարութիւններու կարծիքը հարցուեցաւ՝ Տրոցկին իրենց սահմաններուն մէջ ընդունելու համար։ Միայն Թուրքիա յօժարեցաւ ապաստան տալ անոր, սակայն Տրոցկի մերժած ըլլալով Թուրքիա երթալ, կրկին դիմում կատարուեցաւ գերման կառավարութեան։

Տրոցկիականներու եւ Սապրոնովականներու դէմ գաղտագական միջոցներ ձեռք կ'առնուին՝ որովհետեւ տնտեսական վիճակը օրէ օր աւելի տագնապալի կը դառնայ եւ դժգոհութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի ընկերային բոլոր դասակարգերուն դէմ և համայնավար ընդդիմադիր խմբակցութիւնները կը շահագործեն այս կացութիւնը։

Տրոցկիականներ կազմակերպած են ճշմարիտ գաղտնի կուսակցութիւն մը, որ կը գործէ ռուսական դաւադրական հին մեթոտներով.— մեքենագիր կամ գաղտնի ձեռքի մամուլով տպուած թռուցիկներ եւ զեկոյցներ կը հրատարակէ, բջիջներ կը կազմակերպէ եւ վարիչ կեդրոններ կը ստեղծէ։ Այս կուսակցութիւնը, որուն անդամները մասնաւորապէս կ'առնուին երիտասարդներուն մէջէն, կը պահանջէ օրավարձերու յաւելում, աշխատութեան ժամերու կրճատում, կիներու եւ այրերու հաւասարութիւն, խորհրդային հիմնարկութեանց եւ բանւորական սէնդիկաներու մէջ գաղտնի քուէարկութիւն։

Նոյնիսկ Ստալինի ամենաջերմ կուսակիցները անխուսափելի անհրաժեշտութիւն մը կը նկատեն դէպի աջ տնտեսական թեքումը, ձախ ընդդիմադիրները իրենք ալ երբ իշխանութեան գլուխ անցնին, չպիտի կրնան խուսափիլ աջերու ջատագոված միջոցները ձեռք առնելէ։

Հունձքի շրջանը սարսափելի պիտի ըլլայ։ Գիւղացիները տակաւին կը պատրաստեն իրենց ցորենը պահելու եւ կառավարական գործակալներէն ծածկելու համար։ Ապրանք չկայ եւ նոյնիսկ դրամով կարելի չէ ձեռք բերել ամէնէն անհրաժեշտ առարկաները։ Նոյնիսկ տրոցկիական շրջանակներու մէջ նկատի կ'առնեն այս կացութիւնը եւ անհրաժեշտ կը դատեն թեքում մը դէպի աջ՝ այսինքն դէպի գիւղացիութիւնը՝ աղէտէ մը խուսափելու համար։

Հռոմի համաձայնութեան շուրջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, երկուշաբթի օր Պապերու նախկին բնակավայր Լատրանի պալատին մէջ ստորագրուեցաւ «բարեկամութեան եւ համերաշխութեան դաշնագիր» մը Վատիկանի եւ Իտալիոյ թագաւորին միջեւ։ Ստորագրուած վաւերաթուղթերը կը բաղկանան երեք կտորէ.— Համերաշխութեան դաշնագիր մը, Կոնկորդատ մը եւ ելմտական համաձայնագիր մը։ Մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր ԺԶ. դարու յիշատակ այդ շէնքին առջեւ։ Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ ճիշտ կէսօրին, երբ Հռոմի բոլոր զանգակները միահամուռ սկսան ղօղանջել։ Իտալիոյ պատուիրակներն էին՝ Մուսոլինի, դատական նախարար Րոքքօ, վարչապետի փոխանորդ Ճունթա, արտաքին նախարարի փոխանորդ Կրանտի, որոնք սեղանին ձախ կողմը նստած էին։ Իսկ աջ կողմը նստան Պապին պատուիրակները՝ կարդինալ Գասպարրի, մոնսէնեօրներ Պորկոնճինի եւ Փիցցարո, ինչպէս նաեւ պապին անձնական խորհրդական փրոֆ. Փաչէլլի։

Գիշերը ամբողջ Հռոմ լուսազարդուած էր։

Տակաւին չէ հրատարակուած համաձայնագրին պատճէնը։ Իտալիոյ խորհրդարանը զայն պիտի վաւերացնէ փետր. 21ին։ Կը կարծուի թէ այդ օրն իսկ Վիթթորիօ Էմմանուէլէ թագաւորը այցելութիւն պիտի տայ Պապին, որ պիտի ազատէ զայն 1870ին Սավուայի տան վրայ դրուած նզովքէն։ Համաձայնագրին բովանդակութիւնը այդ օրը միայն պիտի հրատարակուի։ առ այժմ միայն գլխաւոր գիծերը պիտի հրատարակուին։

Այս համաձայնագրով, Պապը կը ճանչնայ Սավուայի գերդաստանը իբրեւ վեհապետ Իտալիոյ, իսկ թագաւորը վերջ կու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս խօսքերը, որ ըսուած են վեց ամիս առաջ, ուղղակի մարգարէական եղան։ Եւրոպան Բերլինի վեհաժողովին մէջ, Մակեդոնիոյ տուաւ 23րդ, իսկ Հայաստանին 61րդ յօդուածները, որոնք կը խոստանային բարենորոգումներ մտցնել այդ երկիրներուն մէջ։ Ու թէեւ Եւրոպան իրեն էր վերապահեր այդ բարենորոգումներուն հսկելու իրաւունքը, այնուամենայնիւ յիշեալ նահանգներուն մէջ կացութիւնը տարուէ տարի աւելի վատթարացաւ եւ քանի մը անգամ նոյնիսկ արիւնահեղ ապստամբութիւններ տեղի ունեցան, որովհետեւ բարենորոգումներու իրագործումը յանձնուած էր Թուրքիոյ։ Նոյն վախճանն ունեցաւ նաեւ 1895ի «Յուշագիրը» զոր ներկայացուցին Բարձրագոյն Դրան, Ռուսաստանի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները եւ Թուրքիան ալ ընդունեց։ Այն բարենորոգումներու փոխարէն, զոր կը խոստանար այդ յուշագիրը Հայերու գլխուն կուտակուեցան նոր կոտորածներու սարսափները, որոնք տեղի կ'ունենային վայրերուն մէջ ուր այդ կ'երթար բարենորոգումներու իրագործման համար յատկապէս նշանակուած գերագոյն լիազօր Շաքիր փաշան։ Նոյն անյաջողութեան մատնուեցաւ, դարձեալ, Եւրոպացիներու ձեռնարկը՝ իտալացի զօրավարի մը ղեկավարութեամբ Մակեդոնական ժանտարմերիային կազմակերպութիւնը, որովհետեւ այդտեղ ալ Թուրք կառավարութեան կողմէ էր նշանակուած գերագոյն լիազօրը՝ Հիլմի փաշան։

Թուրքերը նշանակեցին բարենորոգումներու յանձնախումբեր Սահմանադրութենէն յետոյ բայց անոնց գործունէութիւնը սահմանափակուեցաւ բացառապէս կազմակերպչական նիւթերով որոնք տեղի ունեցան Վոսփորի ափերուն վրայ։ Վերջի վերջոյ, Մակեդոնիան հանդիսացաւ Թուրք կառավարութեան յօրինուածքի հերակլեան սիւնը, բայց ի բախտաւորութիւն Թուրքիոյ այժմեան պարտութիւնը կատարուեցաւ միայն մասնակի անդամահատութեամբ, որովհետեւ Մակեդոնիան ընդհանրապէս անոր վերջաւորութիւններէն մէկն էր։

Ուրիշ է Հայերու վիճակը։ «Մենք, — կ'ըսէր երկու տարի առաջ Թուրք գործիչ մը երբ խորհրդարանի յարգոյ «հօճաները» կը սպառնային արշաւել Յունաստանի դէմ՝ Կրետէի համար,— մենք վաղուց էինք կորսնցուցեր իրականութեան զգացումը։ Ի՞նչ կը ներկայացնէ մեզ համար Կրետէն։ Չէ՛ որ ան մեզ համար վաղուց էր կորսուած, իսկ անոր պատճառով դեռ մենք կրնայինք մեծ դժբախտութիւններու մէջ իյնալ։ Մեր ապագան Ասիոյ մէջ է։ Եթէ մենք առաջուընէ գիտնայինք այդ ճշմարտութիւնը եւ մեկնէինք «ռոմանթիզմ»ը մեր քաղաքականութենէն, զբաղէինք շինարարութեամբ փոքր Ասիոյ մէջ, մենք չէինք հանդիսանար այսօրուան գանգատութիւնը զոր ոչ ոք հաշուի կ'առնէ»։

«Ես արդէն փոխադրուած եմ Ասիա, ըսաւ ինծի ականաւոր պատգամաւոր մը՝ Տրիպոլսոյ պատերազմին սկիզբը, որ կը բնակէր Սկիւտար՝ Պոլսոյ դիմաց,— քանի որ միեւնոյնն է, մեզ շուտով Եւրոպայէն դուրս պիտի քշեն։ Մեր կառավարութիւնը շատ խելացի կը վարուէր. եթէ հետեւէր իմ օրինակին»։

Եւ իսկապէս, փոքր Ասիան Թուրքիոյ մարմինն է, բուն իսկ Թուրքիան։ Հայերը արդէն չեն հաւատար Թուրքերուն, չեն հաւատար նաեւ Եւրոպայի խոստումներուն եւ կը պահանջեն լուրջ երաշխիքներ։ Բայց ի՞նչ են այդ երաշխիքները, եւ ինչպէս կարող են պետութիւնները երաշխաւորել բարենորոգումներու գոյութիւնը, եթէ այդ գործն իրենք չառնեն իրենց ձեռքը։ Իսկ այդ, ինչպէս յայտնի է, միշտ կը նշանակէ «ժամանակաւոր գրաւում» այն նահանգներուն որոնք բարենորոգումներու պիտի ենթարկուին։

Բայց «ժամանակաւոր» բառը դիւանագիտական բառարանի սոսկ մասնագիտական արտայայտութիւններէն մէկն է, եւ նորագոյն ժամանակներու մէջ մենք չենք գիտեր օրինակ մը, որ գրաւող զօրքը չմնար երկար ժամանակով ձմեռելու այդ գրաւուած վայրերուն մէջ։ Այդպիսի գրաւումներով են լուծուած մինչեւ այժմ Արեւելեան Հարցի բոլոր բաղկացուցիչ մասերը, եւ այդպէսով Թուրքիան զրկուած է իր տիրապետած շատ մը հողերէն։

Եւ ապա կա՞ն որ եւ է երաշխիքներ, որ ժամանակաւոր գրաւումէն յետոյ ընենք Հայաստանի եւ փոքր Ասիոյ, ուրիշ նահանգներ ալ՝ Միջագետքը, Սուրիան, Կիլիկիան, Արաբիան եւս չուզեն ենթարկուիլ նման գրաւումներու։

Առկէ զատ, պետութիւններն ալ դժուար թէ բարեհաճութեամբ նային Հայաստանի գրաւման. օրինակ Ռուսաստանի միջոցով. եւ հազիւ թէ չուզեն իրենք եւս «վարձատրուիլ» ատոր համար՝ քօղաքագիտական շրջաններու մէջ արդէն բաւական բարձրաձայն կը խօսին թէ Թուրքերու Եւրոպայէն հեռանալէն քանի մը ամիս անցած՝ անխուսափելի, հերթական խնդիր կը դառնայ եւ Ասիական Թուրքիոյ բաժանումը։ Թուրք զանգուածներու գաղթը Եւրոպական Թուրքիայէն դէպի փոքր Ասիա՝ պէտք է ալ աւելի բարդացնէ քանի մը ժողովուրդներու վիճակն այնտեղ, ուր վաղուց պահանջ կը զգան իրենց գոյութեան պայմանները բարւոքելու։ Եթէ այժմէն իսկ չձեռնարկեն բարենորոգումներ մտցնելու, անխուսափելիօրէն անկարգութիւններ կը ծագին փոքր Ասիոյ մէջ։

Բայց Թուրքիան ինքը ի վիճակի չէ կատարելու որ եւէ լուրջ բան, ուստի եւ անհրաժեշտ պիտի դառնայ Եւրոպայի միջամտութիւնը։ Եւ որպէսզի ասիական Թուրքիայէն չստեղծուի նոր եւ մշտական սպառնալիք եւրոպական խաղաղութեան համար, անշուշտ Եւրոպան կ'օգտուի առաջին պատեհ առիթէն՝ բաժնելու Թուրքիոյ ասիական տիրապետութիւնները։

Շատեր արդէն այժմ իսկ հնարաւոր կը գտնեն առաջ բերել այդ բաժանման ուրուագիծը։

Լ. ՏՐՕՑԿԻ

Թարգմ. ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները զգալի յաւելում մը ցոյց կու տան ապրուստի գիներուն վրայ։ 1928 յունուարի հետ բաղդատմամբ, ուտեստեղէնի գիներուն վրայ արձանագրուած է 69 կէտի յաւելում մը։

ՀԱՄԵՍՏ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

«Յառաջ»ի մուտն ու սրտցաւ խմբագրականները քարերը կը յուզեն։

Նոր հաստատուած հայ գաղութները կը հալին ու կը նօսրանան։ Ու անոնց հետ. մեր ազգային գանձն է որ կը տուժէ։ Ու մեր դարերու երազը՝ տերեւաթափ կ'ըլլայ։ Ունինք ազգային զանազան հաստատութիւններ, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնէն ու Բարեգործականէն մինչեւ յետին Հայրենակցականը։ Սակայն ներդաշնակութիւնը այս բոլորին մէջ այնքան չփոթ է, որ առաջ եկած եղանակը կը խլացնէ մեզ։ Ու ցաւալի է նկատել որ այս բոլորը իրար չեն հասկնար, ուժերը չեն միացներ, հեղեղին առաջը թումբ կանգնելու համար։ Մենք հասարակ Հայերս, որ գործօն քաղաքականութեան մէջ դեր չունինք, բայց ունինք բուռն ցանկութիւն օգնելու եւ աղէտը սահմանափակուած տեսնելու, շա՛տ կ'ազդուինք այս բոլորէն։

Ինծի կը թուի թէ մենք ուշացեր ենք «ՀԱՅ ՀԱՄԱԳԱՂԹԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ» մը ունենալու։ Այս մարմինը պիտի ըլլայ տեսակ մը անպաշտօն գաղթաշխարհի իշխանութիւն, որուն պիտի ուղղենք մենք բոլորս մեր օգնութի՛ւնը, ոչ պարտաւորիչ ազգային տուրքերը, եւ աչքերը.. Քանի որ Հայաստան մեզ մօտ չի կրնար կամ չուզեր հետաքրքրուիլ, ու չի ալ կրնար օգնել, մենք գաղութներս, պէտք է հաւաքուինք ու մէկ խօսք ու մէկ գործ, մենք մեզ հոգանք։ Վերի մարմինը պէտք է ըլլայ բոլորովին չէզոք ու համապատասխան ներկայացուցիչներ ունենան կուսակցութիւններն ու միութիւնները։ Անոր նիզակին սուր ծայրը պէտք չէ Հայաստանի դէմ ուղղուած ըլլայ, այլ անոր եղբայրական ձեռքը պէտք է ըլլայ Հայաստանի ձեռքին մէջ։ Վերի միութեան մէջ մարդերը պէտք է անաչառ կերպով իրար հասկնան ու առանց յետին միտքերու կամ շահերու՝ որոշել ու գործել գիտնան։ Այն ատեն, անոր դերը պիտի ըլլայ բարերար, եւ շա՛տ ցաւեր պիտի պակսին։

Ինծի կը թուի, դարձեալ, թէ մենք, վերջին քանի մը տարիներու թաւալգլոր անկումներէն ու անվերականգնելի յուսախաբութիւններէն այնքան հասունցած պէտք է ըլլանք, որ անվարան կարենանք միանալ ու գործել։

Բացառիկ օրեր կ'ապրինք։ Ու պէտք ունինք բացառիկ անհատներու, (չունեցանք), ու բացառիկ միջոցներու։ Մեծ փառքեր, հինէն ու երէկէն, գլուխները ցցած մեզի կը նային։ Մեր ետին ունինք անդունդ մը ու աւանդութիւններ, բաւական՝ մեզի խթան ու մղիչ ըլլալու։ Ոչ լաց եւ ոչ յուսահատութիւն։ Այլ յամառօրէն ու հաւատքով գործի ցանկացող ցեղեր պատմութեան այլազան դարաշրջաններուն ունեցեր են իրենց յոյսի եւ լոյսի շրջանները։ Հեղապատառ ճչալը եւ խուճապը մեզի ոչ մէկ օգուտ կը բերեն։ Ու սխալ չէ ըսել թէ յուսահատ բազմութիւնները, որոնք օտար, հեռու երկիրներ ափ կ'առնեն սահմռկած նաւաբեկեալներու պէս, կը սպասեն սփոփարար ձայնի մը, յոյսի մը, խօսքի մը, որ նորէն իրենց տեղերը նստին վազուած երազով։

Վաղուան յոյսը... Ի՞նչ առաւօտներ արթնցուց ան մեր սրտերուն առջեւ, երբ Իթթիհատի սուրը մեզ անխնայ կը հալածէր մեր հայրենի լեռներուն վրայ։ Այսօրուան գաղութները այդ սուրէն ազատ են։ Ու կը կարօտին ո՛չ թէ հրաշքի, այլ տարրական ճիգի ու զոհողութեան բոլորին կողմէ, որ իրենց տեղերը նստին ու չցրուին, յանուն ընդհանուրին եւ հայրենիքի շահերուն։

Փրակա Ե. Փ.

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԻՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Չէրքէզ Էտհէմի եղբայրը Րաշիտ, որ Եւրոպայի մէջ կը ներկայացնէ «Քիւրտ Խոյպուն Ջեմիյեթի»ն (կեդրոնը՝ Պաղտատ), Հայրենիքի Աթէնքի Թղթակիցին ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները քէմալական շարժման եւ քիւրտերու ապստամբութեան մասին.—

— Նախ ըսեմ որ ներկայիս մենք կը գործակցինք քիւրտերու հետ։ Եղբայրս կը գտնուի Պաղտատ եւ մօտիկ յարաբերութեան մէջ է «Քիւրտ Խոյպուն Ջեմիյեթի»ի հետ։

Դժբախտաբար քիւրտերը երկու մասի բաժնուած են. «Հոյպուն»ը կը գործէ առանձին, միւսն ալ ինքնագլուխ։ Ընդհանուր գործունէութիւնը կը վնասէ ընդհանուր նպատակին։ Թուրքիայէն վտարուած բոլոր ազգերը քիւրտ, չէրքէզ, հայ, յոյն, արաբ, պէտք է մէկ ճակատ կազմեն։

— Թէ ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ միացայ Մուսթաֆա Քէմալի, պատմութիւնը երկար է ու կուտամ գլխաւոր գիծերը։

Պոլսոյ գրաւումէն յետոյ, Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնը համաձայնական քաղաքականութիւն մը որդեգրեց։ Գրաւման ուժերու հրամանատար զօր. Հարինկթըն կը հալածէր եւ կը ձերբակալէր, առանց ազգի խտրութեան բոլոր մահմետականները։ Զինադադարէն յետոյ, Չէրքէզները, Պոլսոյ մէջ կը յաճախէին Ակումբ մը, ուր կուգային նաեւ շատ մը քիւրտեր։

Զօր. Հարինկթընի սխալ տեղեկութիւններ կուտային եւ կ'ըսէին թէ Ակումբ յաճախողները գաղտնի իթթիհատականներ են։

Այս միջոցին ես կը գտնուէի Էնկիւրի, Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ կ'աշխատէր զիս համոզել թէ յաղթական պետութիւնները խտրութիւն չեն դներ քիւրտին, Չէրքէզին եւ Թուրքին միջեւ, բաւական է որ մահմետական են անոնք։

Պոլսէն ինծի հաղորդեցին թէ զօր. Հարինկթըն սկսած է նեղել Չէրքէզները եւ միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ։ Հակառակ զօրավարին տրուած հաւաստիքներուն, թէ Չէրքէզները Թուրքեր չեն, կարելի եղած չէ համոզել զինք։ Ասիկա պատճառ բանելով Մուսթաֆա Քէմալ օր մը ըսաւ ինծի

— Կը տեսնե՞ս, յաղթականները ոչ մէկ տարբերութիւն կը դնեն Թուրքին եւ Չէրքէզին միջեւ։

Զօր. Հարինկթընի այդ քաղաքականութիւնը մեզ նետեց Քէմալի գիրկին մէջ ու մենք սկսանք կազմակերպուիլ։

Գրեթէ բոլոր կռուող ուժերը սկիզբի օրերուն, Չէրքէզներ էին։ Երբ սուլթանական զօրքերը մեզի դէմ զրկուեցան, շարժումը զսպելու համար, Մուսթաֆա Քէմալի կազմած զօրամասը չկրցաւ եւ սկսաւ նահանջել։ Եթէ եղբայրս՝ Էտհէմ չըլլար, արդէն սուլթանականները յաղթանակը տարած էին։

Անատոլուի մէջ, 1919ի Թուականներուն, բերնէ բերան երկու անուն շրջան կ'ընէր, Չէրքէզ Էտհէմ եւ Քէմալ, առաջինը իրբեւ քաջ կռուող, երկրորդը իբրեւ կազմակերպիչ։

Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան մասին նախապէս տեղեկութիւններ ունէի՞ք։

— Այդ շարժումը շատ լաւ կազմակերպուած էր եւ ծրագիրը մշակուած, երկար աշխատանքներէ յետոյ։ Եղբայրս՝ Էտհէմ Աթէնքէն մեկնեցաւ Սուրիա, Քիւրտիստան երթալու համար։ Թուրքերը իմացած էին իր մեկնումի մասին եւ ֆրանսական կառավարութենէն պահանջած՝ որ Պէյրութ ցամաք հանելուն ձերբակալուի եւ յանձնուի իրենց։

Այսպէս ալ կ'ըլլայ։ Եղբայրս կը բողոքէ իր ձերբակալութեան դէմ, իսկ ես հեռագրով փորձ կը դիմեմ խնդրելով որ արգիլէ չյանձնուի եղբօրս ճամբորդութեան դէմ։

Պ. Պրիան հեռագրով կը հաղորդէ թէ իրենց հսկողութեան տակ, մինչեւ Իրաքի սահմանագլուխը առաջնորդուի։

Մինչ այդ, ուրիշ սխալ մը գործեց Շէյխ Սայիտ։ Ապստամբութիւնը պայթեցնելու համար որոշուած թուականէն երկու ամիս առաջ, Թուրք կառավարութիւնը կը ձերբակալէ ծանօթ քիւրտ մը, կասկածելով անոր շարժումներուն վրայ։ Շէյխ Սայիտ անարգանք կը համարէ այս ձերբակալութիւնը եւ իր մարդոց գլուխն անցած՝ բանտ կ'երթայ, ազատ արձակէ բանտարկեալը։

Ասիկա պատճառ կ'ըլլայ ապստամբութիւնը յայտարարելու, երբ դեռ ամէն պատրաստութիւն աւարտած չէր։

Շէյխ Սայիտ կը գործէ նաեւ երկրորդ սխալ մը։ Երկու ամսուան մէջ կը գրաւէ եօթը նահանգ, փոխանակ եօթը ամսուան մէջ երկու նահանգ գրաւելու եւ թիկունքը ամրապնդելու։ Գրաւուած վայրերուն կառավարական կազմերը անփոփոխ կը պահէ եւ մինչ կը յառաջանայ։

Էնկիւրիի գրաւումը մղձաւանջ մը եղած էր անոր համար եւ ինք ի վերջոյ զոհը եղաւ այդ մղձաւանջին։ Թիկունքի թերութիւնը շուտով զգաց ինքզինքը եւ սկսաւ հարուածել։ Մնացեալը գիտէք արդէն։

— Ի՞նչ կը խորհիք Թուրքիոյ ներկայ վիճակի մասին։

— Էնկիւրի Թուրանական գաղափարներով տարուած է։ Մէկ ձեռքը երկարած է պարսկական Ատրպատական, միւսը Ազրբէյճան։ Բոլոր քէմալականները մեծ ճիգ կ'ընեն իրենց ծրագիրը իրականացնելու համար։ Ու եթէ շարունակուին ներկայ պայմանները, որոնք նպաստաւոր են Թուրքիոյ, քսան տարուան մէջ Թուրքիա պիտի ընդարձակուի եւ պիտի ունենայ 20 միլիոն բնակչութիւն։

Աւելցնեմ նաեւ որ Թուրքերը կարելի է սանձահարել եւ ապստամբութեան մատնել, եթէ մեծ պետութեանց խաղերը չըլլան։

Քիւրտերը եւ Չէրքէզները, ուրիշներու օգնութեամբ կրնան տապալել քէմալական իշխանութիւնը։ Մենք հրաշալի ծրագիր մշակած էինք բայց օժանդակողներ չի գտանք Եւրոպայի մէջ։

Թուրքիայէն վտարուած ժողովուրդները, քիւրտ, չէրքէզ, հայ, յոյն եթէ ձեռք ձեռքի տան, անկարելի է չյաղթել Թուրքերուն, բոլոր ճակատներուն վրայ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ
ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
235, FBG. ST. MARTIN
PARIS (10e)

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷ

(Մեր սեփական թղթակից
ԹԱՒՐԻԶ, 20 Յունուար
պաղած).— Այս տարի եւս
բականին պէս տեղի
ազգային երեք դպրոցներ
կարգ մը կրթական ու մշ
թային հիմնարկութեանց
տարուան երեկոյթները,
բարոյական եւ նիւթական
դինքը զոհացուցիչ կրնանք
մարել։

Որպէսզի արտասահմա
րուստ եւ բարեկեցիկ հայ
դութիւնը պարզ գաղափա
կազմեն, այսքան քրե
1928 Դեկտեմբերի 17էն
չեւ Յունուարի 19ը,
մէկ ամսուան ընթացքին
լիզի Հայութիւնը 2000 Թ
(2000 տոլար կամ 50,000 ֆ
պատկառելի գումար մը
է իր կրթական եւ մշակ
ձեռնարկներու համար։

Եւ չկարծէք, որ այս
րին մեծագոյն մասը հա
ները տուած են։ Այդ գ
մէջ բաժին ունին աղքա
ցարարն ու բեռնակիրը,
տաւորն ու համեստ աշ
ւորը, դրամատէրն ու վ
կանը, բոլորն ալ։ Եւ ա
յին արդէն այս երեւոյթն
գաղութը կը զոհաբերէ
ցարար, ինքնաբերաբար։

Մեր գաղութը,
տիրող տնտեսական
պին, միշտ ալ ջերմ սիր
ուած է իր դպրոցներու
գային հիմնարկութեանց
Թաւրիզի հայութիւնը
ատրճանի դուրգուրանք
կուտայ իր զաւակներու
թեան հանդէպ։

Վերջերս, օրինակ, Կե
կան ազգային դպրոցին
տեղի ունեցաւ պարահանդ
որուն կազմակերպութիւ
շքասեղանի ծախսերը
էին աշակերտներու ծնող
կարգ մը տիկիններ եւ
ներ։ Պարահանդէսին
էին նաեւ Եւրոպացիներ
շատ գոհ մնացին։ Դրա
մուտքը մօտ 500 Թում
լար) եղած էր, մէկ գի
մէջ։

Եթէ մանրամասն
հաշիւ ներկայացնեմ,
տեսնենք, որ ոչ թէ 200
2180 Թումանի կը հասն
գաղութի մէկ ամսուան
բերած գումարը, բայց
2000 Թումանի կլոր
ներկայացուցի։

Փարիզի եւ Գահիրէի
գաղութներու ազգայի
միները կրնա՞ն հա
ներկայացնել իրենց գա
րու մէկ ամսուան նուի
գումարները՝ ի նպաստ
դպրոցական եւ մշակ
ձեռնարկներու։ Կրնա՞ն
մէկ ամսուան մէջ 2000
(կամ 50,000 ֆրանք)
րով մը սատարած են
դպրոցներուն։ Հարցում
տասխանը կ'ուզեմ թէ
ռաջ։ եւ թէ «Յառաջ»
Բարի նախանձով լեցուած
ղէի, որ յատկապէս Փարի
Գահիրէի հայ գաղութ
թերթերը փոքրիկ հա
տային իրենց շրջապատ
դպրոցներու եւ մշակ
հիմնարկութեանց մէկ
նիւթական դրամական
րու մասին (չհաշուելով
ները), Թաւրիզի գաղ
ներու դրամական
յատկացուց գոյգ ազգայի
րոներուն, իսկ ի՞նչ
Փարիզի եկեղեցին մեա
Թաւրիզը ձեզ օրինակ։
ՄԱՐ

ՑՈՒՐՏԸ

Ամբողջ Եւրոպայի
ցուրտը կը շարունակէ
կօրէն տիրել։ Պերլինի
անցեալ կիրակի օր,
սաստիկ եղած է որ,
մը փողոցը մնացողներ
կանջները կը սառէին,
քերուն մորթերը կը ճաթ
200 տարիէ ի վեր,
սաստիկ ցուրտ չէր
գրուած Գերմանիոյ մէջ,
կի կէս օրէն վերջ,
կարգ մը թաղերուն մէջ
27—31 աստիճան ցուրտ
բած. իսկ գիշերը թէ

…ԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

…ԹԻԿԻ ՑՈՒՑԸ

Ըստ Հակակրօնական գործա…ութիւնը կը պատրաստուի …երմանիա՝ Լայպցիգի ցուցա…անդէսին ուղարկել 2 վագոն Սր…ծիկի … իբրեւ նմոյշ, պատեր, … պատրաստե… համար։

Արտասահմանի շուկան մեծ …քրքրութիւն ցոյց կուտայ …թիկի … հանդէպ եւ ա…տուածական գործավարութիւնը …ըդէն, մեծ քանակութեամբ …անձնարարութիւններ ստացած է։

…ՆԱԿԱՆԻ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ

Ցիրոզ գաւառին սասանութեան …ճառաւ, կանգ առած է Լե…նինականի ջրակայանը, եւ այս …ճառաւ, Հիւսիսէնի կարգ մը …րծարաններու աշխատանքներն …դադրած են։

Ջրակայանի փապուղիները …էն ու ստորէն փրկելու աշ…խատանքները փութով առաջ կը …տարուին։

Ցանուար 7ի գիշերը, այդ …աշխատանքներու ընթացքին գոհ…ուած են 4 բանուորներ, որոնք … հոսանքէն քշուեցան դէպի … պաղած այս գծրախ … Հետեւանքով, տուները … աշխատանքներուն մաս… գիւղացիները մերժած են …աշխատանքը։ Անոնց … անցած են բանուորներ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԵՆԷ

Հակակրօնական պայքարը …ր թափ ստացած է։ Վերջին …թերթերով ստացուած «Խոր…հրդային Հայաստանի» համա…րները Ցանվ. 6ը յայտարարուած …եղանակով, …բազմաթիւ քահանաներ հրա…ժարած են կրօնական ասպա…րէզէն։ Ստորեւ կը հրատարա…կենք վերջին անգամ հրաժա…րած քահանաներու հրաժարա…կաններուն յատկանշական մա…սերը։

…Սահակեան.— Մար…տունիի շրջան (Նոր Բայազիտ) Ն. … գիւղին քահանան …ը գրէ.

Կը խոստովանիմ թէ կրօնքը …ոց այլեւայլի կը ծառայէ …միայն տիրող դասակարգին։ Սեւ …աւարասով լծուած ենք, սեւ …որպիսին է քահանայու…թիւնը, ուստի, ես իմ կարգիս …հրաժարելով քահանայութենէ, …կը հրաւիրեմ ընկերներս հետե…ւիլ իմ ազատարար օրինակին։

Ալազ Խաչատուրեան.— (Տէր Յովհաննէս) Լէլիմանի շրջանի ուրիշ տէրտէր մըն ալ կը գրէ.—

Կրօնքը թոյն մըն է, որ տասնեակ հազարներ կը զոհէ յանուն տիրող տարրերուն հանգիստին։ Կրօնաւորները այդ թունաւորիչ զէնքով յաճախ կը թալանեն անմեղ բնակչութիւնը. խորհրդային իշխանութեան շնորհիւ, սակայն պատռուեցան կեղծարար այդ դիմակները ու իրենց թաղած գոյնը մերկապարանոց ցուցադրուեցաւ հանրութեան։ Այսօր ամէն մարդ գիտէ կրօնի տեսակը, անամէջ դերը։

Գարեգին Գալայեան.– Ն. Սազգամոն գիւղի քահանայ, հետեւեալ ձեւով բանաձեւած է իր հրաժարականը.—

Ես երկար տարիներէ ի վեր պաշտօնեայ կրօնքին, անտանելիօրէն զգուած եմ եւ կը փութամ զէն չպրտել տէրտէրներու նողկալի անունը։

Մկրտիչ Կոստանեան.— Դուրգավառի Ազատ գիւղի տէրտէր, 37 տարի քահանայագործելէ վերջ, ի լուր աշխարհի կը փութայ յայտարարել թէ կրօնք խարդախարար հնարուած չինծու միջոց մըն է որոշ դասակարգի ազդեցութիւնը միշտ անխախտ պահելու համար։

Դ. Տէր Յովհաննէսեան.— Ղուլալ գիւղի տէրտէր, նոյնպէս կը գրէ.—

Կը հրաժարիմ քահանայական կոչումէն, համոզուած որ կրօնք լոկ շահագործման միջոց մըն է։

Գէորգ Յարութիւնեան.— Էջմիածին գաւառի Կոշ գիւղի տէրտէրը, ըսելէ ետքը թէ 75 ամեայ հասակին կը հրաժարի քահանայութենէ ու յատկանշական յայտարարութիւնը կ'ընէ.—

Կը հաւատամ թէ գիւղիս վերջին սեւագրեաստը պիտի ըլլամ։ Մեր գիւղը, բոլոր սրտովս կը ցանկամ որ ազատուի անցեալի այդ պաշտօնեաներէն, որոնք ուրիշ բան չեն, բայց եթէ արիւնարբու տզրուկներ։

Սարգիս Թադէոսեան եւս կը խոստովանի թէ ինք քահանայ եղած է պարզապէս 1917 18ի զինուորութենէ զերծ կացուցուելու համար, կը հրաժարի քահանայական պաշտօնէն եւ կը վերադառնայ գիւղական աշխատանքներու։

Գէորգ Գէորգեան, որ 1927ի Նորքի մէջ կազմակերպած կրօնական համայնքի վարչութեան անդամ ընտրուած էր զգուած կը քաշուի իր պաշտօնէն։ Նոյնպէս դառնացած եւ յուսախաբ կը հրաժարին Բլքանդ գիւղի տէրացու Սմբատ Թումանեան, Շահալի Դիւզի տիրացու Ամբրեան Ներսէսեան եւ Ղուլալ գիւղի տիրացու Իվան Աւետիսեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդանանց տօնին առթիւ, Ազգ. վարժարանի ուսուցչական խումբը ի մի հաւաքած էր դպրոցասէր բազմութիւն մը, անոր տալով հայրենի դիւցազներ վերյիշելու և լսելու պատեհութիւններ։

Այդ գեղեցիկ ձեռնարկը դպրոցին հանդէսն էր, որ տեղի ունեցաւ «Փօն Թէաթր»ի սրահին մէջ։

Հանդէսին իր նախագահէր առաջնորդ Գալաքեան եպիսկոպոս, որ իր բացման խօսքով շեշտեց կրթական աշխատանքին կարեւորութիւնը։

Հանդէսի առաջին բաժինը սկսաւ «Մարսէյյէզ»ով եւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ ետք, մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան երգեր, արտասանութիւններ եւ արախօսութիւններ։

Բ. բաժինը սկսաւ վարժարանի վարիչին զեկուցումով, որ կը թուէր բազմաթիւ պակասները։ Մենք չկրցանք վարժարանը օժտել ելեկտրական լոյսով, չունինք յարմար շէնք. տղաք խաղալու տեղ չունին. եւ եթէ քիչ մը շարժելու ըլլան, վարի յարկի վարձակալները փայտերով կը սկսին ծեծել առաստաղը եւ քիչ կը մնայ որ տախտակները քանդեն։ Սակայն մեր վարժարանը հետզհետէ կը լաւանայ, որովհետեւ Կ. Թաշը իր օժանդակութիւնը կը բերէ և վարժարանով հետաքրքրուողները բաւական շատ են, մանաւանդ որ հայ ծնողներն առանձին գուրգուրանքով եւ հաւատով կը մտնեն դպրոցին, անոնք, դպրոցի՝ օտար բարերախտ վարժարաններէն սիրով իրենց տղաքը կը հանեն և հայ դպրոցը կը բերեն։

Այս հրապարակով շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Հայրութիւն Գալաքեանի, որ մանկապարտէզի համար գումար մը նուիրելով ձեռական աշխատանքի նիւթեր եւ այլն գնելու հնարաւորութիւն տուած է։ Յետոյ շարունակուեցան Ֆրանսերէն արտասանութիւններ, արամախօսութիւններ, ընդհանրապէս յաջող։ Գնահատելի էին նաեւ գեղջկական եւ հայ ժողովրդական երգերը։

Երկրորդ բաժնի վերջաւորութեանը, Գալաքեան եպս. խօսք առնելով մանրամասնօրէն խօսեցաւ կրթական խնդիրներու շուրջ։ Յետոյ աճուրդի դրուեցան վարժարանի աշկերտներու պատրաստած ձեռագործները, որոնց ամէնէն մեծը—շատ գեղեցիկ ասեղնագործուած սեղանի սփռոցը, ամերիկեան աճուրդով 1600 ֆր. ապահովուեցաւ։

Ժամը 12ին սկսաւ Գ. բաժինը, որ ըստ յայտագրի կը պարունակէր մանկական թատերախաղ մը, գայլուկներու եւ սկաուտներու մարզանքներ եւ խաղեր։ Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, ապահովելով նաեւ նիւթական կոկիկ գումար մը։ Ներկաները ցրուեցան գոհ տրամադրութեամբ։

Իրազեկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի «*Արարատ*» մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան ընթացքին, բազմաթիւ դժուարութիւններու եւ արգելքներու դիմադրեց՝ մարզական ոգին բարձր պահելու համար երիտասարդութեան մէջ։

«*Արարատ*» ունի երեք ֆութպոլի խումբեր եւ քսանէ աւելի մարզիկներ։

Ֆութպոլի խումբերը կանոնաւորապէս մրցումներ կը կատարեն օտար խումբերու հետ եւ շատ անգամ յաղթական դուրս կուգան։ Կ'արժէ յիշել թէ, հակառակ խափանարար ձեռնարկներուն անցեալ տարուան նշանաւոր խանգարիչին, այս տարի ընդունուած է Ֆէտէրասիոնէն եւ առնուած է «լիսանս»ը, ամառուան խաղերու համար։

Կը լսեմ թէ վարչութիւնը յուրջ աշխատանք կը տանի այս ամառ պատրաստելու երկու ոլիմպիականներ, մէկը զուտ հայկական, միւսը «ֆրանքօ հայկական»։ Արդէն բանակցութեան սկսուած է ֆրանսացի մարզիչի մը հետ։

Ամսոյս 3ին *Արարատ* կազմակերպած է ընկեր-համակրական թէյասեղան մը, որ գնահատուեցաւ բոլորին կողմէ։ Չորս կողմը կը ծածանէին զոյգ դրօշներ հայկական եւ ֆրանսական, իսկ ճակատին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաբանը՝ դրօշներու մէջ առնուած։

Ցանկայս «Մեր Հայրենիք» եւ «Յառաջ Նահատակ» երգուելէ վերջ, վարչութեան կողմէ Պօղոս Արզումանեան հակիրճ կերպով ներկայացուց միութիւնը եւ անոր կազմութեան պատճառները, պարզեց աշխատանքներն ու ձեռք բերուած արդիւնքները, եւ խօսքը ուղղելով իր ընկերներուն աւելցուց. «Մտածենք բոլոր այն մարզիկներուն, որոնք հեռու մնալով, զատ կը գործեն, ձեռք երկարենք եղբայրաբար, եթէ ուզեն ծանչնալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «սկզբունքները։

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, բոլորը հիւրասիրուեցան թէյով եւ կարկանդակներով, որմէ վերջ մարզիկներու կողմէն եղան կատակերգական խաղեր, երգեր դիմակապարներ, նուագ մինչեւ ուշ ատեն։

Ներկաներէն Գ. Հայկ Սէքէնկիւլեան խօսք առնելով, երկարօրէն նկարագրեց 1918ի ծնունդ առած խոշոր շարժումը, եւ պարզեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաբանն ու սկզբունքները, յիշեց պատերազմէն առաջուան մարզական շարժումը ու յորդորներ ուղղեց պատանիներուն։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բա՛մ փորոտան»ով եւ ամէն ոք բաժնուեցաւ գոհ եւ ուրախ տպաւորութեան տակ։

Ա. ՈՐԲՈՒԿ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

ՄԻԱՅՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՖՐԱՆՔ

ԿՈՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի ընթերցողներ,

Ինչպէս շիրակի, նոյնպէս Ֆիլիպէի աղէտներու ժամանակ ցոյց տուիք որ զգայուն էք դէպի հայկական ցաւը, ազգային կարիքը։

Հայկական ցաւերու եւ ազգային կարիքներու մէջ, պէտք կա՞յ ըսելու որ ամէնէն կսկծալին այն է, որ մեր մատաղ սերունդը կ'այլասերի, կ'ուծանայ, ու փողոցներու մէջ կը մեծնայ եւ վաղը անընդունակ պիտի դառնայ ըմբռնելու ձեզ ոգեւորող յոյսերը, ու ձեր ցաւերը բաժնելու մեր իսկ լեզուով, մեր իսկ ոգիով։

Ջուտ գործաւորական մեր գաղութը պիտի բանայ դպրոց մը։ մեծ քաղաքի մը մէջ, նման ձեռնարկ մը կապուած է ահագին ծախսերու հետ։ Երջաբերութեան համած ենք նուիրատուներ ի նպաստ տիպար մանկապարտէզի մը։ *Յառաջ*ի ընթերցողներուն բաժինը *միայն յիսուն հատ* ըրկած ենք *Յառաջ*ի խմբագրատունը։ Յիսուն (50) տոմսի ամբողջական արժէքն է երկու հազար հինգ հարիւր (2500) ֆրանքի համեստ գումար մը։ Դուք որ տասնեակ հազարներ տուիք ուրիշ առթիւ, յոյս ունինք որ այս փոքրիկ գումարն ալ կուտաք Լիոնի տղոց։ Լիոնի յուսալից կը նայի ձեզի եւ այբբենարան կը խնդրէ ձեզմէ, մեսրոպի տառերով Հայ յաս տան հեգելու համար։ Լիոնի տղաքը կը հաւատան որ տոհմային դաստիարակութեան համար բաքախող սիրտեր շատ կան մեր ժողովուրդին մէջ։

Երկու, երեք, չորս հոգիներ միանալով, նուիրատոմս մը պահանջեցէք յառաջէն, *ի նպաստ Լիոնահայ դպրոցին*։

Համայնական նախաձեռնութեամբ՝ ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ։

Մանօթ.— կրթական յանձնախումբին հասցէն, որուն պէտք է ղրկուին բոլոր տեսակի առաջումները. Mme A. Mgrditchian. 202, Rue Boileau, Lyon.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՐՔ ՄԸ.— *Հանրի Մանկու որ ինքզինքը կը ներկայացնէր իրրեւ վկայեալ ճարտարագէտ, կը պարծենար թէ յղացած է ծրագիր մը ծխուն կղզիներու, անդրատլանտեան օդանաւային սպասարկութիւնը դիւրացնելու եւ ապահովելու համար։ Կրցած էր իր ծրագրով շահագրգռել նաեւ Պ. Լապատի, գործարանատէր Պորտոյի մէջ, որուն քով կ'աշխատէր։*

Իր ծրագիրը յաջողցնելու նպատակով, Մանկու մաս մը դրամ առաւ իր գործատէրէն եւ մեկնեցաւ փարիզ՝ իրաւասու իշխանութեանց ցոյց տալու համար իր ծրագիրը եւ առնելու մենաշնորհի իրաւունքը։ Դարձին Լապատի ցոյց տուաւ բազմաթիւ կնիքներով եւ ստորագրութիւններով ծածկուած թուղթեր, որոնք իբր թէ, իր գիւտին սեփականութեան վկայաթուղթերն էին ու յայտնեց թէ արդէն 20 միլիոնի յանձնարարութիւն ստացած է։

Իր վկայաթուղթերուն շնորհիւ, ան կրցաւ կարգ մը դրամատէրներէ քաշել կլորիկ գումարներ։ Ընդմէջ մէկը սակայն, երբ կասկածելով դիմեց դատարան, յայտնուեցաւ թէ ծխուն կղզիներու գիւտը՝ գետ դուրս չէր ելեր ճարտարագէտին գանկէն եւ իր վկայաթուղթերը կեղծ էին։

Մանկու դատապարտուեցաւ երեք տարի բանտարկութեան։

Բրիվայէն կը գրեն մեզի.— *Արթին Ուշագլեան, այլ անուամբ Իշխան, որ յարձակում գործած էր Գ. Սեթեանի վրայ, փետր. 8ին դատուելով, 16 ֆր. տուգանքի եւ դատական ծախքերու վճարման դատապարտուեցաւ։ Յարձակումի կամ նման յանցանքի մը կրկնութեան պարագային, Արթին եւ միւս երեք արբանեակները Ֆրանսայէն պիտի աքսորուին։*

Ականջը խօսի նմաններուն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Ձեր Թերթին մէջ՝ 6/2/1929 Թուակիր N° 873, «Երիտասարդ» ստորագրութիւնով թղթակցութիւն մը կար Սէն - Շամոնէն, որ կը հարցնէր թէ՝ «ինչո՞ւ փարիզի Հօկի կեդր. վարչութիւնը դրական կամ բացասական պատասխան չի տար եւ իրենց ղըրկուած պաշտօնական նամակները նկատի չառներ»։

Պատիւ ունինք յայտնելու որ Հօկի Ֆրանսայի կեդր. վարչութիւնը ո եւ է նամակ եւ հետեւաբար Սէն - Շամոնէն գրութիւն մը անպատասխանի ձգած չէ։

Ուրախ կ'ըլլանք եթէ ցոյց տրուի որ եւ է նամակ կամ դիմում, որուն պատասխանուած չըլլայ մեր կողմէ։

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 8

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳ.— Հանգա՛րտ նախ, որպէսզի կարենաս ընելիքդ որոշել, …պէտք է գիտնաս թէ ի՛նչ տարբերութիւն կայ տանը մնացողին եւ …աքսորուողին միջեւ. անա քեզի մեկնող կարաւաններու մասին մէկ …երկանի կարճ լուրեր. խոշտանգում, կողոպուտ, առեւանգում, սպանութիւն. խուսափում չկայ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Դանք մեզի, անոնց որ տեղէ կերպով կը յաջողին …փսորէ փրկուիլ։

ԹԱԳ.— Նկատենք որ մեր բարեկամը որ մեզ այսօր փրկեց, …վաղը եկաւ մեր ինչքէն իրեն բաժին հանել, միւս օր մեր ընտանիքկան սրբութիւնը արատել. ի՛նչ կրնայինք ընել, չէ՞ որ վատթարագոյնին պիտի ենթարկուէինք աքսորուելով...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ուրեմն, ի՞նչ շահած եղան մնացողները...

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Իրենց կեանքը...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Աղշահար ու զայրալից արտայայտութիւն մը …առնէ. պահ մը լռութենէ յետոյ)։ *Արդեօ՞ք ըսել կ'ուզես թէ՝ քանի մը օր աւելի քաշքշուելու համար, մարդ կրնայ ինքզինքն … ամէն … մէջ թաթխուելու։*

ԹԱԳ.— Հեռի ինծմէ այդ տեսակ միտք մը, ես այդ ըսել չուզեցի անշուշտ. բայց որպէսզի կարենամ միտքս լաւ բացատրել, եկուր …րկայ պարագաները մէկտեղ նկատի առնենք. կարգը խանգարուած է, օրէնքը անշշուկ մէկդի քաշուեր, տեղ տալու համար սանձարձակ բռնութեան ու կեանքը կախուեր է վայրագ քմահաճոյքներէ. այս պայմաններով ապրող մարդը, որուն մէջ երբեք չխաթիր ապրելու կարօտը, կը խուլցնէ իր մէջ ընկերային կամ անհատական բարոյականի ամէն թելադրութիւն, և ամբողջ հոգիով, ամբողջ մարմնով մէկ բանի կը ձգտի, ապրելու... միմիայն ապրելու... իր ձեռքը չէ ուրիշ կերպ շարժիլ եւ ոչ ալ կրնայ զայն մեղադրել։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կարճ կապեցիր. ըսելու էիր նաեւ եթէ բարոյականը որ սերունդէ սերունդ մօր կաթին հետ մէկտեղ ջամբուեր է, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կեղծ դրամ մը զոր քշելու համար տխմարներ պէտք է գտնել. հետաքրքիր պատկերներու հաւաքածոյ մը զոր կը թղթատեն մերթ ընդ մերթ, սրտին նեղութիւնը փարատելու եւ յետոյ զայն նետելու համար անկիւնի մը փոշիներուն մէջ։

ԹԱԳ.— Բայց տրուած պայմաններով...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ներողութի՛ւն, բարոյականը տրուած պայման չի ճանչնար, եթէ ճանչնար, կը դառնար առեւտուրի օրէնք. գոնէ մինչեւ այսօր, այդ ենք սորվեցուցեր մեր զաւակներուն ալ, մեր Աստուծով, մեր կրօնքով, մեր քարոզներով։

ԹԱԳ.— Բայց դուն կեանքէն զգուած մարդու պէս կը խօսիս. գոնէ խոստովանէ թէ իրաւունք չունիս դատապարտելու անոնք որ կ'ուզեն ապրիլ ։

Յ. ԲԱՐԹ. Բայց ապրի՛լ կայ... ապրիլ ալ կայ...։

ԹԱԳ.— Ապրիլը կռուիլ է, հին խօսք է բարեկա՛մ, եւ ոչ ոք գիտէ թէ կռուին մէջ ո՞վ իրաւունք ունի. ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ո՛ր միջոցը արդար է, ո՛րը անարդար. վերահաս հարուածին հանդէպ, մարդը չի կրնար, ըսել չունի դատելու, ընտրելու իրեն միջոցներու ներելին. իր շփոթ կացութեան մէջ կը տարուի միայն իր ներքին մղումէն անպէս չէ՞. շիտակ ըսէ, եւ կ'առնէ ինչ որ իրեն կը տրուի կարենալ տեւելու համար. եթէ բժրաստ է խառնուածքով, կը զարնէ կամ կը զարնուի փրկութեան յոյսով, եթէ համակերպող է, կ'երթայ ուր որ զինքը քշեն եւ թերեւս համբան իյնայ, բայց կ'երթայ միշտ նոյն յոյսով. մի զովեր մէկը, մի դատապարտեր միւսը. մի առաջարկեր տեւէ միջոց. ձգէ որ իւրաքանչիւրը հետեւի իր ներքին ճակատագրին։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ներողութի՛ւն...։

ԹԱԳ.— Թող որ լրացնեմ. այս հարուածը, ուժգին անշուշտ, բայց առաջինը չէ որ կը շշմեցնէ մեզ. շատ հեղ, մեր պապերը գտնուեր են նման պարագաներու առջեւ, հրաժարեր են ամէն վայելքէ, ձգեր են տուն, տեղ, ճոխութիւն, զրկուեր իրենց արդար վաստակէն ու բռներ են բռնագաղթի ուղին։

(Բարթամեան կ'ուզէ ընդմիջել)

Մի ըսեր թէ վատութիւնն էր որ զանոնք կ'ենթարկէր օտար կամքին ու քմահաճոյքին. անհատը, ինչպէս ժողովուրդը նոյնպէս, ունին իրենց ապրելու եւ տեւելու անգիտակից կամեցումը, որ վտանգի մղումին ընդմէջէն զանոնք կը մղէ դէպի փրկութեան հանգրուանը. եթէ մեր պապերը կ'ըմբոստանային կամ գլուխ կը ծռէին պայմաններուն համեմատ, կը հետեւէին լաւագոյն խորհուրդին որ իրենց ներքին ձայնին էր. անա թէ ինչպէս անոնց անունն է որ դեռ կը տեւէ մեզմով։

Յ. ԲԱՐԹ.— Եւ այդ անո՞ւնն է որ մենք մեր զաւակներուն պիտի թողունք։

ԹԱԳ.— Մի յամառիր. կը տեսնես թէ մահուան հեռանկարին առջեւ կեանքի ձայնն է միայն որ կը զօրանայ մեր էութեան մէջ. վա՛յ քեզի եթէ ականջներդ փակեցիր այդ ձայնին, որ մարդուն և պարագային համեմատ կը խօսի. նոյնը չի թելադրեր զօրեղին ինչ որ տկարին, բայց բոլորին կը ցուցնէ փրկութեան նոյն ուղին. տարբեր միջոցներով...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Լուռ ու զայրալից մերժումի շարժում մը կ'ընէ)։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

տայ այն դրութեան, որով Պապը ցարդ կը նկատուէր «Վատիկանի բանտարկեալը»։ Այսուհետեւ Պապը պիտի կրնայ ճամբորդել։ Իր առաջին այցելութիւնը պիտի տայ Մոնթէ-Քասսինիի, Նափոլիի մօտ, մասնակցելու համար Ս. Բենեդիկտոսի ի պատիւ տրուելիք հանդիսութեանց։

Ամղանիստանի կռիւները

Ամանուլլահ թագաւորի սպայակոյտին հրատարակած տեղեկագրին համաձայն, Քապուլի շրջակաները կռիւներ կը մղուին Ամանուլլահի եւ Հապիպուլլահի զինուորներուն միջեւ։ Ամանուլլահի բանակը նախստիպուեր է պարպել Պուտաքան եւ Պակրանին, Քապուլէն 10 քիլոմեթր արեւելք։ Սակայն յետոյ բուռն յարձակողականի մը անցնելով, վերագրաւեր է զանոնք։

Ճակատամարտը կը շարունակուի։ Ամանուլլահի բանակը հետզհետէ կը զօրանայ։ Բազմաթիւ ցեղախումբեր իրենց հաւատարմութիւնը կը յայտնեն նախկին թագաւորին։ 15.000 կամաւորներու ուժ մը ճամբայ ելած է միանալու համար Ամանուլլահի։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան Հապիպուլլահի եւ Ալի Ահմէտ խանի ուժերուն միջեւ։

Քապուլի շուրջ մղուած այս կռիւները խուճապի մատնած են մայրաքաղաքի բնակիչները։

Սերպօ-պուլկար բանակցութիւնը

Պելկրատի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.— Սոֆիայի եուկոսլաւ դեսպան Նէզիչ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆի ներկայանալով յայտնեց թէ սերպ կառավարութիւնը սահմանագլուխի իշխանութիւններուն անհրաժեշտ հրահանգը տուած է, որպէսզի անմիջապէս ջնջուին սերպ եւ պուլկար սահմանագլուխին վրայ առնէ մը ի վեր ձեռք առնուած խիստ միջոցները։ Ներկայ ամսուան ընթացքին յանձնաժողով մը նիստ պիտի գումարէ Փիրոթի մէջ՝ կացութիւնը ուսումնասիրելու եւ երկու կառավարութեանց առաջարկներ բերելու համար կացութեան մասին։ Պիտի կազմուի խառն մարմին մը, որ պիտի զբաղի սահմանագլուխին վրայ այսուհետեւ պատահելիք միջադէպերու եւ դժուարութեանց կարգադրութիւնով։

Սոֆիայի մէջ շուտով բանակցութիւններ պիտի սկսին՝ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար։

Վենիզելոս ժընեւ կ'երթայ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Վարչապետ Վէնիզէլոս որոշեց անձամբ մասնակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի յառաջիկայ նիստին։ Վէնիզէլոս այս որոշումը տուաւ անոր համար, որ Պուլկարիա խնդրած է Ազգերու Դաշնակցութենէն կրկին յետաձգել Յունաստանի ընելիք հատուցումներու իր երկու մասնավճարները։ Յունաստան կը պահանջէ որ երկրորդ յետաձգում մը չըլլայ եւ պայմանաժամին կատարուի վճարումը։

Ասկէ զատ կայ նաեւ փոքրամասնութեանց խնդիրը։ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման կ'ուզէ օրակարգի վրայ դնել վերին Սիլէզիոյ գերման փոքրամասնութեանց խնդիրը։ Վէնիզէլոս այդ առիթէն օգտուելով, սեղանի վրայ պիտի բերէ Պալքաններու փոքրամասնութեանց հարցը։

«Էմտէն» յածանաւը Պոլսոյ մէջ

Գերմանական «Էմտէն» յածանաւը հասած է Պոլիս, ուր պիտի մնայ չորս օր։

Մեծ պատերազմէն վերջ այս առաջին գերման մարտանաւն է որ Թուրքիա կ'այցելէ։

Ինչպէս կը յիշուի. «Էմտէն» անունն է այն նշանաւոր գերման յածանաւին, որ մեծ պատերազմի սկիզբը սարսափի մատնեց անգլիական նաւատորմը բաց ծովու, մանաւանդ Հնդկաց ովկիանոսին մէջ։

Նոր «Էմտէն»ը շինուած է հինին ի յիշատակ։

25 միլիոն տոլար փոխառութիւն Թուրքիոյ

«Ցայնէնշըլ Նիուզ» կը գրէ թէ դրամատիրական խմբակցութիւն մը, որուն կը մասնակցի նաեւ Բոչիլտի դրամատունը, թուրք կառավարութեան առաջարկած է 25 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը։

Թերթը կ'աւելցնէ որ ներկայ պայմաններուն մէջ շատ կասկածելի է որ այս փոխառութիւնը շրջաբերութեան հանուի անգլիական հրապարակին վրայ։

Թունուզի պէյը մեռած

Թունուզի պէյը Մոհամմէտ էլ Հապիպ իր Մարսայի պալատին մէջ յանկարծամահ եղաւ առջի առտու։ Ծնած էր 1858ին։ Կը սիրէր գեղարուեստը եւ երբեմն կը նկարէր ու կը քանդակէր։ Բարեկամ էր Ֆրանսայի եւ 1926ին Փարիզ գալով պատուասիրուեցաւ ֆրանս. կառավարութեան կողմէ։

Պարտոյի դաշնագրէն ի վեր, որ 1881ին ֆրանսական թեւարկութեան ենթարկեց Թունուզը, Մուհամմէտ էլ Հապիպ պէյ առաջինը եղած է, որ իրական եւ անկեղծ բարեկամութիւն ցոյց տուած է Ֆրանսայի։ Գահ բարձրացած էր 1922 յուլիսին։

Անմիջապէս իրեն յաջորդեց եղբայրը Սիտի Ահմէտ պէյ, որ ծնած է Մարսայի մէջ՝ 1862ին։ Ահմէտ պէյ գահաժառանգ դարձաւ 1928ին իր մեծ եղբօր մահէն վերջ։ Երրորդ զաւակն է Սիտի Ալի Փաշա պէյի, որ 1882ին յաջորդած էր Մոհամմէտ Էսսատրք պէյի։ Ճանչցուած է իբրեւ մարզասէր եւ ֆրանսասէր։

Ցուրտը Պոլսոյ մէջ

Պոլիս 11 փետրուար.— Ձիւնի փոթորիկը կը շարունակէ։ Ոսկեղջիւրը, Վոսփորի մեծ մասը, լիճերն ու գետերը բոլորովին սառած են։ Սեւ ծովու մէջ նաւարկութիւնը վտանգաւոր դարձած է, հսկայ սառնակոյտերու պատճառաւ։

Ուտելիքի գիները տարապայման կերպով ելած են։ Եթէ դէշ օդը շարունակէ, հետեւանքը շատ ծանր պիտի ըլլայ, որովհետեւ Պոլիս երբեք պատրաստուած չէ այսպիսի աղէտներու դէմ պաշտպանուելու համար։

Արեւելեան ճեպընթացի ճամբորդները ինքնաշարժով գացած են Ռոտոսթօ, անկէ ալ շոգենաւով՝ Պոլիս։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱԼՖՈՌՎԻԼ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ս.Յակոբի սրճարանը. 128 Rue Etienne Dolet: Բանախօսութիւն, երգ եւայլն։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Փլաս Քոմէթի սրահը։ Կը խօսի՝ Սահակ Տէր Թովմասեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՆՕԹ. Փորթ Քլիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ իջնել՝ Place desBourguignons. Փորթ Անիէռէն թիւ 45 իջնել Place Comète.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

17 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale. Billancourt

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ. արտասանութիւն և անակնկալներ՝

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՕՆԲԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Մանրամասնութիւնները ետք օրէն։

ՅԱՐԴԳՈՂ

Այս ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, Salle D. 28 Rue Serpentes։ Մէթրօ՝ Օտէօն և Սէն Միշէլ։

Կը խօսի՝ Գ. Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ «ԻՆՔՆՈՒՐՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ»

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.: Ուրիշ երկիրներ, բացի Ամերիկայէն 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Բեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 ին ընկեր Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ: կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային փոխադրական ժողով Դաշնակցութեան ակումբին մէջ՝ նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն.

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Երջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Ե. Միսաքեանի եւ իր տիկնոջ, իրենց հոգեհատորին՝ փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԵԴԱյի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Երջ. կոմիտէն, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Եղ. Միսաքեանի եւ իր տիկնոջ՝ փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ - ՍԵԴԱյի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է. ընտանեկան հանդիպում մը: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գարալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքէօյ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles. Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Կը փնտռուի Մազրի գիւղցի (Պոլիս) Գրիգոր Եազմաճեան կամ Յաչիկ Արապաճեան որ 1919ին մեկնած է ֆրանսական բանակի հետ Պոլսէն դէպի Մարսէյլ։ Մայրը՝ Սաթենիկ, եղբայրը՝ Հայկ որոնք ներկայիս կը գտնուին Լիոնի կը խնդրեն իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին .— Vartanian 54Rue Mazenod, Lyon, France.

ՀՈԳԵՑԱՒԱԿ ԿԻՆԶՈՒԻ

Պատուաւոր Ֆրանսացի մը, որ ամուսնացած է Հայուհիի մը հետ, կը փափաքի որդեգրել 8 տարեկան ծնողազուրկ մանչ մը։

Դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան Դիւանը, 11 Սքուար Ալպօնի, Փարիզ (16 ։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մկրտիչ Տէր Սահփանեան կը ծանուցանէ իր ծանօթներուն իր նոր հասցէն՝ R. R. 1. Fonthill Ont. Canada.

EMPIRE Մեծ Պրոգրամ 47 Av. Wagram

Cirque de Paris | Եօթը միլիոնը | ամենալաւն ու աժանը | 2-14 [illegible]

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունաստան գտնուող ձեր պարագաները Ֆրանսա բերելու համար, հարկաւոր է ունենալ Ֆրանսական պատական նախարարութեան արտօնագիրը:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով:

Գրեցէք ձեր պարագաներուն դիմել 'CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS

25 Rue Alexandre le Grand Salonique, Grèce

Կ'ուզուի 18 էն 20 տարեկան երիտասարդ մը։ Դիմել՝ Պէլվիլի նպարավաճառ Արթինեանի, 28 Rue Lesage, Paris (20e)

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամէնակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT) գործողութիւնները:

կը ստանձնէ ամուսնական եւ այլ դատեր, դիմումներ կը կատարէ պաշտօնատանց մօտ :

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ[...]

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական [...] դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթ[...] Յօդացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նեվրալժի, Անարիւնութիւն, Ռակր[...] թիւն (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մէթրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-[...]

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7. ԿԻՐԱԿԻ 9—[...]

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEV[...]

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-[...]

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը [...] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Ակ[...] դէտը կ'ընդունի Բշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4-6. [...] կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre (Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին [...]

Այս անգամ իր անձնական դարմանատունը հաստատ[...] կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ. ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ [...] հիւանդութիւնները·

Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ[...]

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8։ [...]րակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12։

ԱՐԱՔՍ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱ[...]

9 Rue Papillon, PARIS. Tél. Prov. [...]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

31 Rue Etienne Dolet, ALFORTVILLE

(Կայարանին մօտիկ, մեծ ափարթըմանին դիմաց[...]

Արեւելեան ամէն տեսակ ուտելիքներ, մաքուր, ընտիր, [...] ամէն քանակի յարմար, (Պուլկարական քաշէր, ճերմակ պանիր, [...] րական ապուխտ, երշիկ, փիլաւի յատուկ բրինձ, Յունական [...] կարգ ձիթապտուղ, եւայլն։

Միայն 15 օրուան համար պուլկարական քաշէրը կը [...] ուի զեղչեալ գինով :

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ - ԱՊՈՒԽՏԱՎԱՃԱՌ[...]

ՀԱՅԿ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

16 Rue des Hortensias. St. Just. MARSEILLE, R.C.M. [...]

Բնիկ Կեսարացի եւ 30 տարուան փորձառու ապուխտագործ։ Կը [...] րատէ ընտիր ապուխտ եւ երշիկ, Կեսարիոյ պղպեղով եւ ճաման[...] Առաքում ամէն երկիրներու համար՝ փոքրաքանակ եւ մեծաք[...]

ԱԶՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ 3.30—[...]

29 Place des Fêtes (Paris XIX) Métro. Place des [...]

Շավիլի մէջ ամէն օր 10-12, տղայոց, ներքին, աչքի հիւա[...]

27 Ave. Bellevue. Chaville (S. et O.) [...]

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴ[...]

Եթէ կ'ուզէք ամենաշիք գլխարկներ ունենալ ա[...] մար գիներով և կամ թրանսֆորմասիոն ընել տալ ձեր [...] ները, դիմեցէք Փարիզի միակ հայ գլխարկավաճառ[...]

MODES

ԱՏՐԻԱՆԱ

Rue des Pyrénées 246

Մետրօ՝ ԿԱՄՊԵԹԹԱ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՅՍ ՑԱՆԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ %30 ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7.50, Վարդապետին աղջիկը 18, Մանօն Լէսքօ 15, [...] պանդուխտ (2 հատ.) 15, Լիլիթն ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածը [...] գային բարերար 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, Անձ[...] սէրունդ մը 8, Աւազակապետը 25, Կրացիէլլա 8, Փոթորիկը 2, [...] ւորաց ժողով 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմեց զօր [...] 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրել ու սիրուելու արուեստը 3, [...] նահայաստանի հերոսամարտը 10, Լոնգոսի հովուականը 8, Մելի[...] հանըմ 5, Սասունայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուլի (Օտեան) 9, [...] թուածներ (Դուրեան) 5, Արու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ 3, [...] Յաբէթ 10, Արարատ Այբենարան ընթերցարան 3, Հայ. քերական[...] գարաններ 3, 25, 30, Երազահան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութ[...] 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը անբաղդատելի գիներով. Ինչպէս [...] ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջապահական գիրքեր [...] նանիշներ Կոմիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Զուհաճեանի, Յեր[...] եանի, եւայլն։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI. 31 Rue Kléber, Issy-les-Mo[...]neaux Seine).

Բ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

վկայեալ հիւանդապահ, նախկին տամնապետ հիւանդապահ Արեւելեան բանակին, 14 երկար տարիներու փորձառութեամբ կը խնամէ ամէն տեսակ հիւանդներ: Մասաժ, վանտուզ, փիքիւր, փանսըման եւայլն: վկայեալ ադքատներուն ձրի:

Հասցէ՝ 6 Rue Grégoire du Tours. Paris (6e).

Գործ կը փնտռէ

Ֆրանսուհի մը որ գիտէ հայերէն խօսիլ, Կարդ[...] կալ եւ տաքթիլօ, կը [...] նաեւ ֆրանսերէնի դասեր [...] մագրութեամբ կամ [...] մէջ, Դիմել՝ Mme. Jeanne [...] Saulnier, Paris.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ[...]

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ [...] եւ նոր մեթոտով դարմանում [...] եւ կանանց մորթի, արիւն [...] հիւանդութեանց (Ֆրանկլին [...] մամիք., եւ վարիսի [...] ռաթուաւ։ Խորհրդատու եւ [...] հրդակցութ. ամէն օր 9—12 Կիրակի 9—12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100Ֆ.	200Ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

14 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 881 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՀՌՈՄՆԵՐԸ ՔՆՈՒԹ ՔՆՈՒԹԻ

Վաթսուն տարուան վէճ մըն է որ կը փակուի, իտալական կառավարութեան եւ Վատիկանի համաձայնութեամբ, կնքուած՝ փետրուար 11ին։

Այս կարգադրութիւնը միեւնոյն ատեն յաղթանակ մըն է Մուսոլինիի համար. Նոր ազդակ մը՝ ընդարձակելու իր աշխարհակալութիւնը։ Եւ ճիշտ ատոր համար ալ, կը ջղագրգռէ մասնաւորապէս Ֆրանսան, «կաթոլիկ եկեղեցիի անդրանիկ դուստրը»։

Պատմութենէն գիտենք որ մինչեւ Պիոս Թ., Պապերը կը վայելէին նաեւ աշխարհական իշխանութիւն, շատ կարճ ընդհատումներով։ Այդ իշխանութիւնը կը տարածուէր Միջին Իտալիոյ մէջ, ծովէ ծով. 16.000 քառ. մղոն երկրամասի մը վրայ, իր 3.125.000 բնակչութեամբ։ Իտալական թագաւորութեան կազմութեամբ, այդ հողամասն ալ կցուեցաւ պետութեան, եւ Պապերուն ձգուեցան միայն Վատիկանի եւ Լատերանի պալատները եւ Կաստէլ Կանտոլֆօ վիլլան 1871 մայիս 13։ Միեւնոյն ատեն, իտալական կառավարութիւնը յանձն առաւ տարեկան 3,225,000 լիրէտ վճարել Վատիկանի, որ միշտ կը մերժէր ստանալ զայն։ Այս է որ կը կոչուէր «Երաշխաւորութեանց օրէնք»։

Այս օրէնքին հռչակումէն ի վեր, Պապերը քէն ըրած՝ դուրս չէին ելլեր Վատիկանէն, եւ կրաւորական դիմադրութեամբ կը բողոքէին եղած «բռնութեան» դէմ, իբրեւ կամաւոր բանտարկեալներ։ Վատիկան չէր ճանչնար ոչ միայն այս օրէնքը, այլ եւ Իտալիոյ Թագաւորը, որ իր կարգին ո՛ր եւ է պաշտօնական յարաբերութիւն չունէր Պապերուն հետ։ Միջին ճամբայ մը գտնելու համար կատարուած բոլոր փորձերը ձախողեցան մինչեւ 1928, երբ մամուլը սկսաւ խորհրդաւոր լուրեր տարածել երկու Հռոմներու հաշտութեան մասին։

Արդարեւ, ամիսներ առաջ բանակցութիւններ սկսած էին կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ։ Պապին բանագնացը մեռած ըլլալով, ատեն մը ընդհատուեցան խօսակցութիւնները։ Միւս կողմէ, շատ մը խոչընդոտներ կը դժուարացնէին մերձեցումը։ Բայց Մուսոլինի, որ կէս ճամբան մնալ չի գիտեր, եւ որ իր քաղաքական ծրագրին յաջողութեան համար անհրաժեշտ կը գտնէր Ս. Պետրոսի յաջորդներուն բարեացակամ դիրքը, եթէ ոչ գործօն աջակցութիւնը, յարատեւօրէն հետապնդեց գործը եւ ահա նոր պայմանագիր մը, որուն առջեւ շատերը զարմանքի շարժում մը կ'ընեն։

Փետր. 11ի համաձայնութեամբ, կը վերահաստատուի Պապերու աշխարհական իշխանութիւնը։ Հողային տարածութիւնը նոյնն է, Վատիկանի շրջապատը, բայց Պիոս ԺԱ. այլեւս բանտարկեալ մը կամ զրկուած մը չէ, այլ ինքնիշխան վեհապետ, այդ կացութեան բոլոր ստորոգելիներով։ Պապական պետութիւնը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Վատիկանի Քաղաք» կամ «Վատիկանի պետութիւն», որ իրաւունք պիտի ունենայ պահելու իրեն յատուկ երկաթուղիի կայարան մը, հեռագիր, հեռախօս, նամականի, օդանաւային կայան եւ անթել։ Արտօնուած է նաեւ իրեն յատուկ դրամներ կտրելու, թղթադրամ եւ նամականիշ տպելու։ Այդ պետութեան սահմանուած հողերը անձեռնմխելի են։ Վատիկանի հողին վրայ գործուած յանցանքները պիտի դատուին իտալական օրէնքով՝ իր հողային զիջումներուն փոխարէն, Պապը փոխանակ 11.000.000ի, պիտի ստանայ 22.000.000 ոսկեղէն հատուցում։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ կը կարդաք լուրերու բաժնին մէջ։

Ինչպէս ըսինք, այս համաձայնութենէն մասնաւորապէս ազդուած է Ֆրանսան, որ պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումէն յետոյ ալ, կը վայելէր մասնաւոր դիրք, իբրեւ պաշտպան Արեւելքի քրիստոնեաներուն եւ հովանաւորը հռոմէական զաւակներուն։ Հաշտուելով Վատիկանի հետ, մէկդինեալով խոշոր խութ մը, սեւ շապիկաւոր Իտալիան կը բարձրացնէ իր հեղինակութիւնը հռոմէական աշխարհին առջեւ, եւ կը շահի թանկագին աջակից մը՝ առանձնապէս Արեւելքի մէջ, ուր յառած կը մնան իր աչքերը։ Իսկապէս, Վատիկանը իր բարոյական եւ նիւթական միջոցներով, իր կրօնական առաքելութիւններով եւ դպրոցներով կրնայ դառնալ գործօն ազդակ մը՝ խաղաղ թափանցումի։ Եւ պարապ տեղը չէ որ Փարիզի աջակողմեան մամուլը այս համաձայնութիւնն ալ դարձուցեր է պատրուակ, ձաղկելու ձախակողմեան հոսանքներու «չարաշուք» աշխատանքը։ Այդ մամուլը կ'ողբայ թէ «անդրանիկ դուստրը» կորսնցուց Վատիկանը, որ այժմ պիտի ծառայէ մրցակից պետութեան մը շահերուն, որքան ալ չէզոք երեւայ։

Բայց անտարբեր չեն նաեւ ուրիշ պետութիւններ։

Իբրեւ գերիշխան պետութիւն, Վատիկան պիտի ունենայ ոչ միայն դեսպաններ, այլեւ պիտի մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան։ Արդ, վախ կայ որ իր այդ դիրքով որոշ դեր խաղայ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, ի վնաս այս կամ այն պետութեան։ Ձախակողմեաններու կարծիքով, կրնայ մինչեւ անգամ պատերազմ յառաջ բերել, քանի որ իր ներշնչումները պիտի ստանայ ֆաշիստ պետութենէ մը։ Համայնավար «Իւմանիթէ»ն նոր համաձայնութիւնը կը համարէ ֆաշիստական կացինի եւ պապական մականի գործակցութիւն, ուստի եւ վտանգաւոր՝ խաղաղութեան համար, յատկապէս ուղղուած՝ խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Ամէն պարագայի մէջ, փետր. 11ի համաձայնութիւնը նոր ազդակ մը կը բանայ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, ներգործելով զանազան հաւանականութիւններով։

Թերեւս աւելորդ չըլլայ դիտել տալ թէ հայ հռոմէականներն ալ թէեւ պիտի առնեն այս իրողութենէն, հիմա որ իրենց հոգեւոր կեդրոնը փոխադրած են Պէյրութ։ Շ.

ՔԻՒՆ - ՔՄԵՌԸ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, ուր ճամբու, հեռագրի եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Ներկայիս Դամասկոսի հետ կարելի է հաղորդակցիլ միայն Պուալպէքի, Պանիասի եւ Մէրճիյունի միջոցաւ։

Հաղորդակցութիւնները վերահաստատուեցան Պէյրութի եւ Հայֆայի, ու Պէյրութի եւ Տրիպոլիսի միջեւ։ Անցեալ տարուընէ եղապատիկ աւելի անձրեւ եկաւ այս տարի։

ՎԻԷՆՆԱյի մէջ ջուրի սով կը տիրէ։ Ալպեաններէն բերելի ջուրի փոխադրող խողովակները սառած են։ Սառած են նոյնպէս ջրհորները։ Քաղաքապետութեան հրամանով փակուեցան բոլոր բաղնիքները։ Դանուբը սառած է, 1895էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով եւ Վիէննացիները սահնակներով կ'երթան զայն դիտելու։ Կրիփի համաճարակը մեծ ծաւալ առած է, Պոհեմի հիւանդանոց մը եւս բացուեցաւ։

ՍՈՖԻԱ, 13 փետր.— Ցուրտը երթալով կը սաստկանայ Պուլկարիոյ մէջ։ Վառնայի եւ Պուրկազի նաւահանգիստները ամբողջովին շրջապատուած են սառոյցով, որ կը տարածուի 10 քիլոմեթր երկայնքի վրայ։ Պուրկազի եւ Օձիայի միջեւ Սեւ ծովու պուլկարական եզերքը չէր սառած 1829էն ի վեր։

Ռուսճուքի եւ Ճուրճէվօյի միջեւ Դանուբը սառած է 3 ոտնաչափ խորութեամբ։ Իսքէր գետը եւ Վիթոշ լեռան իր ազբիւրները սառած ըլլալով, Սոֆիան ջուրէ եւ ելեկտրականութենէ զրկուելու վտանգին տակ է։ Ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ դըպրոցները փակուեցան։

Արեւելեան շոգեկառքերը կը բանին մինչեւ Սոֆիա, որովհետեւ Պոլսոյ ճամբան գոց չէ մաքրուած։ Իսկ սովորական կառախումբերը կը բանին մինչեւ Սվիլէնկրատ։ Չէրքէզքէօյի մէջ կը սպասեն դէպ Սէնփլոնի երկու ճեպընթացները։ Բոլոր ճամբորդները ալ ողջ առողջ են։ Փետր. 2էն ի վեր Սոֆիայէն ո՛չ մէկ կառախումբ մեկնած է դէպի Պոլիս։

(Իսկ փետր. 1էն ի վեր ո՛չ թղթատար հասած է Պոլիսէն Փարիզ (Խմբ.)

ՓՐԱԿԱ.— Պոհեմիոյ մէջ տիրող ցուրտը աղէտի կը փոխուի։ Հարաւային Պոհեմիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ զերոյէն 40 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։

Փրակայի մէջ մէկ օրուան ընթացքին 100 հոգիի ականջները սառեցան։ Նախակրթարանները փակուեցան։ Երկաթուղիի երթեւեկները կրճատուեցան։ Կրիփը աւերներ կը գործէ։

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերմանիոյ մէջ աննախընթաց ցուրտ կ'ընէ։ Կիրակի օրուընէ ի վեր սառելով մեռան 37 հոգի, իսկ 380 ցրտահարներ կը դարմանուին հիւանդանոցներու մէջ։ Պերլին Մեռեալ քաղաք մը դարձած է։ Ո՛չ ոք կը համարձակի փողոց ելլել։ Սրճարանները ճաշարանները ու թատրոնները ամայացած են։ Պալթիկի մէջ 30 նաւեր սառոյցներու մէջ բռնուած են։ «Էլզաս» եւ «Շլէզվիկ Հոլշթայն» յածանաւերը կը գործածուին իբրեւ սառնաբեկ։

«կոմս Ցէփլին» որ ծրագրած էր պտոյտ մը կատարել դէպի Անատոլու, Սուրիա, Եգիպտոս և Ափրիկէ. Մարտի յետաձգեց իր մեկնումը։

ՎԱՐՇԱՒԱ.— Հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Լեհաստանի մէջ զերոյէն 53 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Բազմաթիւ մահեր կը պատահին

. . Եւսկոսլաւիոյ դպրոցներուն մէկ մասը փակուեցաւ։ Վառելափայտի սով կայ Պելկրատի, Զակրէպի եւ Լուպլիանայի մէջ։

Հոլանտայի մէջ 1837էն ի վեր այսքան ցուրտ չէր ըրած։ Նոյնը Տանիմարքայի եւ սկանտինաւեան միւս երկիրներուն մէջ։ Միայն Ռուսիան է որ լաւ լուրեր կը ղրկէ։

ՏՈՄՍԵՐ

ԹԱՓՕՐԻՆ ԵՏԵՒԷՆ

Փիլիսոփայութիւնս սկսայ մոռնալ այն օրէն ի վեր, որ պատահմամբ, կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով, սխալը գործեցի Արեւի մէկ խմբագրականը կարդալու եւ հիմա, չեմ յիշեր թէ ո՞ր փիլիսոփան է եւ ի՞նչ կերպով ըսեր է խօսք մը, որուն ճշտեւողութեամբ սակայն, պիտի կրնամ ըսել.— Աշխարհներու այս վատագոյնին մէջ, ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի. անոնց համար սակայն, որոնք գիտութիւնն ունին առիթը շահագործելու։ Գծուա՞ր գիտութիւն, վերջապարեակէ աւելի խրթին եւ աւելի ծուածային, որուն ծառը չորցաւ դրախտին մէջ, այն օրը որ նեա կերաւ արգիլուածը։

Ու տիրանալու համար այդ գիտութեան՝ բան մը պէտք է, որուն կարծ խելքս չի հասնիր կ'ենթադրեմ միայն, թէ անոր գաղտնիքը խմկավարներու ձեռքը ըլլալու է։

Եթէ ո՛չ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Պէյրութի մէջ կը սպաննուի Ցխրունին, եւ առանց ոստիկանական պրպտումներու, հարցաքննութեան, կամ դատավարութեան արդիւնքին սպասելու, ռամկավար բոլոր թերթերը մէկ բերան կ'իյնան Դաշնակցութեան վրայ, կարծես հպատակելով նշանախօսքի մը։

Հնտագրո՞վ կը հաղորդակցին իրարու հետ, կամ հեռագրութեա՞մբ կը հրահանգեն զիրար։ Դաշնակ ունին իրենց մէջ, որ կը նախատեսէ դէպքերը եւ առաջուց կը գծէ ուղին։ կամ ի՞նչ կը պատրաստեն դէպքերը եւ կը սպասեն արդիւնքին։ կրնայ ըլլալ, վերջապէս իրենց մէջ Նախկին ճիշ ակեաններ եւ վերակազմեալներ ունին...

Այս ենթադրութիւնները սակայն կրնան դիւրաւ հերքուիլ. վերացական են կամ ռամկավար պատողութենէն վեր։

Բայց կայ ուրիշ մըն ալ, որ միակ ստոյգն է եւ ոեւէ առարկութիւն չի վերցներ։

Առհասարակ, կուսակցութիւններու զանազանութիւնը կը բխի խառնուածքներու տարբերութենէն։ Ընդհանրապէս, նոյն խմորի մարդիկն են որ կրնան քովէ քով նստիլ, նոյն ընկերութեան կամ կուսակցութեան մէջ։

Եթէ այս մէկը շիտակ է, կրնաք ուրեմն հետեւցնել թէ ի՛նչ կրնայ ըլլալ ռամկավար խմորը.

— Թրծուած՝ է չարիքը շահագործելու բնազդով, որ շնորհիւ յատուկ կրթութեան մը, հասած է գիտակցութեան։

Այսպէս է որ Ֆրանսա, Եգիպտոս, Ամերիկա եւ այլուր նստած մարդերը առանց իրարմէ լուր ունենալու, առանց սպասելու գոնէ նախնական քննութեան մը ելքին, իրար կը գտնեն Ցխրունիի դիակին շուրջ, զայն շահագործելու՝ ի նպաստ իրենց եւ ընդդէմ Դաշնակցութեան։

Ըսինք։ Խառնուածքի խնդիր բնազդ՝ որ բոլորին կը պարտադրէ նոյն տեսակէտը, նոյն շարժումը։ Մ. ԱՐԻՑԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կը շահի Վատիկան

Իտալական կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ կնքուած դաշնագիրը որոշ շահեր կ'ապահովէ Վատիկանի։

Այսուհետեւ քարտէսին վրայ փոքրիկ կէտ մը պիտի նշանակուի՝ ցոյց տալու համար Վատիկանը՝ իբրեւ անկախ պետութիւն։ Այս պետութեան տարածութիւնն է 1/5րդ քառակուսի մղոն, 700 բնակչութեամբ, մեծ մասով եկեղեցականներ եւ եկեղեցիի սպասարկուներ։

Համաձայնագրին գլխաւոր տրամադրութեանց մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին.—

Պապը կը հրաժարի սեփական ճամբայ մը ունենալէ՝ Հռոմէն դէպի Չիվիթա-Վէքքիա նաւահանգիստը։ Վատիկանի պաշտօնաթերթ «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ» այս առթիւ կ'ըսէ թէ կարգ մը ուրիշ զօրաւոր պետութիւններ՝ ինչպէս Զուիցերիա, Չեխոսլովաքիա, Պոլիվիա եւն. ելք չունին դէպի ծով, սակայն ատիկա երբեք չի վնասեր անոնց անկախութեան կամ գերիշխանութեան։

Ատոր փոխարէն, Վատիկանի պիտի պատկանի Չիվիթա Վէքքիա նաւահանգիստին մէկ մասը։ Նոյնպէս երկաթուղիի կայան մը պիտի ունենայ Վատիկանի հողերուն անմիջապէս մօտը՝ իր սեփական գործածութեան համար։ Պապական նոր հողամասը պիտի ճանչցուի ցիթթա տէլ վատիկանօ — Վատիկանի քաղաքը — անունով։

Իտալական կառավարութիւնը պիտի ստանձնէ պապական հողամասերու ոստիկանական եւ թաղապետական գործերը։

Իտալական կառավարութիւնը Վատիկանի պիտի վճարէ 41.500.000 տոլար կանխիկ եւ 55.500.000 տոլարի մուրհակ, անմիջապէս վճարելի։ Կ'ըսուի թէ այս գումարը ճարելու համար Մուսոլինի պիտի դիմէ իտալական ժողովուրդին՝ «Հաշտութեան փոխառութիւն» անուան տակ։

Բացի «Վատիկանի քաղաք»էն, Պապին գերիշխանութիւնը պիտի ճանչցուի Առաքելական պալատներու, հիմնարկութեանց եւ եկեղեցիներուն վրայ, մէջն ըլլալով Հռոմի քանի մը գլխաւոր եկեղեցիները։ Իտալիոյ մէջ ուր որ երթայ, Պապին բնակած եկեղեցիներն ու շէնքերը դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն պիտի վայելեն։ Նոյնպէս Վատիկանի դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն յատկացուած բնակարաններն ու գրասենեակները պիտի վայելեն աշխարհական պետութեան մը ներկայացուցիչներուն շնորհուած անձեռնմխելիութիւնը։

Զրոյցի մը համաձայն, Մուսոլինի մտադիր է քանի մը կարդինալներ ծերակուտական անուանել։ Ամէնէն շատ կը խօսուի կարդինալ Վինչէնցօ Վանութէլլիի մասին, 93 տարեկան, որ երիցագոյն անդամն է կարդինալներու Ս. Խորհուրդին։

Երեքշաբթի օր Ս. Պետրոսի տաճարին մէջ հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ նոր դաշնագրի ստորագրութեան եւ Պիոս ԺԱ Պապի գահակալութեան 7րդ տարեդարձին առթիւ։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՇԱՀԻ ԻՏԱԼԻԱ

Իտալիա կ'ընդունի որ կաթոլիկութիւնը միակ պետական կրօնքն է։ Ու կը դառնայ «Եկեղեցիի ամէնէն երէց դուստրը», ինչպէս կ'ըսէ ֆաշիստ կարեւոր թերթ մը՝ «Թէվէրէ»։ Միւս կողմէ ֆաշիստ կառավարութիւնը այսուհետեւ պիտի վայելէ երդուեալ աջակցութիւնը Իտալիոյ կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն։ Ասոնք հաւատարմութիւն պիտի երդնուն Թագաւորութեան եւ ֆաշիստ կառավարութեան։

Երդումի ձեւը հետեւեալն է. «Աստուծոյ եւ Աւետարանին առջեւ կ'երդնում ու կը խոստանամ, ինչպէս կը վայելէ եպիսկոպոսի մը, հաւատարմութիւն իտալական կառավարութեան։ Կ'երդնում ու կը խոստանամ յարգել եւ իմ կրօնաւորներուս յարգել տալ Թագաւորն ու կառավարութիւնը՝ հաստատուած ըստ սահմանադրական օրէնքներու։ Բաց աստի, կ'երդնում ու կը խոստանամ թէ չպիտի մասնակցիմ ոեւէ ընկերութեան կամ հաւաքոյթի, որ կրնայ վնաս հասցնել իտալական պետութեան եւ հանրային կարգապահութեան եւ թէ իմ կղերականութեանս թոյլ չպիտի տամ նման մասնակցութիւններ։ Իտալական պետութեան բարիքին եւ շահին աշխատելով, պիտի ջանամ խուսափիլ ոեւէ վնասէ, որ կրնայ սպառնալ անոր»։

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ կ'ըսուի թէ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ամէն հանդիսաւոր պատարագի, աղօթք մը պիտի արտասանուի Իտալիոյ Թագաւորին արեւշատութեան եւ իտալական պետութեան բարգաւաճման համար։

Կոնկորդատը կը բաղկանայ 45 յօդուածներէ։ Ամէնէն կարեւորը կը վերաբերի ամուսնութեան։ Իտալական կառավարութիւնը կ'ընդունի կրօնական ամուսնութեանց վաւերականութիւնը։ Պապի համար յատարարութիւնները պիտի ծանուցուին թէ՝ քաղաքապետարաններու եւ թէ եկեղեցիներու մէջ։

Պոլսոյ Ռուսերը բռնապատակ կ'ըլլան

Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Ցանձնաժողովին միջամտութեան վրայ, Թուրքիա բնակող Ռուսերուն պայմանաժամ տրուած էր — վերջինը — մինչեւ 1929 փետր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵՆԷՆ

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍ
(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

Վերջերս խորհրդային Ռուսաստանէն Պարսկաստան հասաւ գերմանական քանի մը մեծ թերթերու թղթակիցը, որուն հետ քանի մը անգամ առիթ ունեցայ խօսելու խորհրդային երկիրներու ներքին կացութեան մասին:

Այդ թղթակիցը (որուն անունը առայժմ կը վերապահեմ) իր պաշտօնական հանգամանքով հնարաւորութիւն ունեցած է շուրջ 8 ամիս ապրիլ ու տանջուիլ խորհրդային երկիրներու մէջ, մօտէն ուսումնասիրելով «բոլշեւիկեան դրախտի» ներկայ վիճակը՝ իր բոլոր գոյն եւ զարմանազան երեւոյթներովը: Թղթակիցը որոշած է իր տպաւորութիւնները լոյս ընծայել գերմաներէն լեզուով գրքի մը մէջ:

Թղթակցին տպաւորութիւններէն մաս մը ամփոփելով, առ հրատարակութեան կուտամ, իր իսկ թոյլտուութեամբ —

Գերմանիայէն, 1928ի Մայիսին հինգ թղթակիցներ ճամբայ կ'ելլեն դէպի խորհրդային Ռուսաստան: Անոնց նպատակն էր ուսումնասիրել խորհրդային հանրապետութեանց ներքին տնտեսական, բանուորական կեանքը եւայլն:

Թղթակիցները Մայիսի վերջերը կը հասնին Լենինկրադ, ուր պաշտօնական մարմիններու կողմէ սիրալիր ընդունելութեան կ'արժանանան:

Թղթակիցն է պատմողը.—

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ — Պաշտօնական տեսակցութիւններ ունեցանք պետական հիմնարկութեանց վարիչներուն հետ, որոնք սիրալիր կերպով եւ ինքնաշարժերով մեզ պտտցուցին քաղաքի գործարաններն ու բանուորական կեդրոնները: Լենինկրադի փառաւոր անցեալի, նախկին Պետերբուրգի վայելուչ եւ գեղեցիկ շէնքերն ու պալատները այժմ խարխուլ, անշուք եւ տխուր տեսք մը ունին: Ականատեսը երբեք չպիտի ենթադրէր թէ ան դեռ 10 տարի առաջ Ռուսիոյ ամենազօր կայսրութեան մայրաքաղաքն էր:

Լենինկրադի փողոցներուն մէջ մենք տեսանք մարդիկ եւ բազմութիւններ, որոնք ընկճուած դէմքերով եւ սառն ու ապշահար աչքերով մեզ կը նայէին: Յարութիւն է ռուս ժողովուրդը: Ան այնքան անտարբեր եւ խեղճ է այս օրերուն, որ օտարներու գութն ու արգահատանքը կը շարժէ: Լենինկրատի փողոցներուն մէջ մեզ ցոյց տուին նախկին ազնուականներ, գիտնականներ, պրոֆէսորներ, նկարիչներ եւ հին ուսուցիչներ, որոնք մաշած, հին հագուստներու մէջ պլլուած վշտահար դէմքերով մեզ կը նայէին: Այցելեցինք քանի մը մեծ գործարաններ: Մօտէն ուսումնասիրեցինք բանուորներու ներքին կեանքը: Գործարաններու մէջ մեզ կը դիմաւորէին բանուորական կոմիտէները, որոնք ձեւուած, չափուած խօսքերով եւ վառ գոյներով կը պատմէին իրենց կատարած աշխատանքները: Կը զգայինք, որ դաս սերտած աշակերտի մը պարտականութիւնը կը կատարէին այդ կոմիտէներու անդամները: Սակայն մեր տպաւորութիւնն այն եղաւ, որ բանուորներու կեանքը շատ թշուառ եւ արգահատելի էր: Անոնց նիհար եւ ցանկոտ դէմքերը, ցնցոտիներն ու զզուած լռութիւնը աճառակ մանրամասնութիւններ եւ արդարացի գժգոհութիւններ կ'արտայայտէին: Բանուորներէն մէկուն հարցուցի թէ՝ «Նորէն վարչաձեւէն եւ ձեր կեանքէն գո՞հ էք»: Բանուորը տխրութեամբ պատասխանեց

— «Լռելն աւելի լաւ է…»:

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Խորհրդային Ռուսաստանի մայրաքաղաքը մտնելով առաջին առթիւ կ'այցելենք պետական կարեւոր հիմնարկութիւնները, որոնց վարիչները նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց կուտան: Առաջին առթիւ կը նկատենք, որ ամենազօր Չեկան ամենուրեք մեզ կը շրջապատէ իր լրտեսներով: Չեկայի ուժն ու սարսափը զգացինք նախ Մոսկուայի մէջ: Ամենէն ուշագրաւ երեւոյթը բնակարանային տագնապն էր: Խորհրդային Ռուսաստանի մայրաքաղաքը անգործներու եւ մուրացիկներու զարհուրելի համայնապատկեր մըն էր: Պաշտօնական աղբիւրներէ կրցանք հասկնալ, որ ամբողջ Ռուսաստանի մէջ 10 միլիոն անգործներ կան: Մոսկուայի եւ Լենինգրադի պետական կարեւոր հիմնարկութեանց եւ մարմիններու պատասխանատու ղեկավարներու մեծագոյն մասը կը բաղկանայ Հրեաներէ: Ռուս ժողովուրդին մէջ այնպիսի ատելութիւն եւ թշնաւոր ոխակալութիւն կայ այժմ Հրեաներու հանդէպ, որ նախընթաց չունի: Հակահրէական զգացումներն ու թշնամութիւնը օրէ օր կը սաստկանան եւ կը խորանան ռուս ժողովուրդի մէջ:

Մոսկուայի մէջ ժողովուրդն աւելի եւս ճնշուած եւ անտարբեր էր: Օրէ՛նքը… այդ Չեկան է… անոր կամքն ու հրամանը: Այդ մահաբոյր եւ զարհուրելի հիմնարկութիւնը այնքա՜ն ահուսարսափ տարածեր է երկրին մէջ, որ ժողովուրդը բթացած է: Մայրաքաղաքի ժողովուրդին մեծագոյն մասը հին հագուստներով եւ ցնցոտիապատ տեսանք: Թէ Լենինգրադի եւ թէ Մոսկուայի մէջ ռուսական բոլոր տաճարներն ու եկեղեցիները կողոպտուած եւ փակուած են, փլելու, աւերուելու են. Թակայ մը տեսնէինք հին Ռուսեր որոնք հառաչանքով կը դիտէին իրենց նախկին տաճարները եւ գլուխ շարժելով, սարսափահար կը հեռանային:

Մոսկուայի մէջ տեսանք (մեզ ցոյց տուին) բազմաթիւ հոգեւորականներ, գիտնականներ, պրոֆէսորներ եւ հին ուսուցիչներ, որոնք փողոցներու մէջ մուրացկանութեամբ կը հայթայթէին իրենց օրապահիկը: Այս դժբախտները լքուած եւ արհամարհուած են պետութեան կողմէ: Ուտեստը թէեւ առատ էր Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ, բայց շատ սուղ: Իշխանութիւնը մանաւորապէս կը ջանայ պարենաւորել Մոսկուան, ուր օտար պետութեանց դեսպաններ եւ եւրոպական թղթակիցները միշտ կ'երթեւեկեն: Մոսկուայի պարենաւորումը կը կատարուի գլխաւորապէս այն նպատակով, որ դեսպանները չկարծեն թէ մայրաքաղաքը սովահար կը մնայ: Բայց մինչեւ անգամ Մոսկուայի մէջ քանի մը մեզի հագուստեղէն ձեռք բերելը մեծ դժուարութեանց հետ կապուած է:

Ցնտեսական տագնապ, քաղաքական հալածանք, սարսափ, Չեկայի ոճիրները, անորոշութիւն, այլասերում, վեներական ախտեր, անգործութիւն, մուրացկանութիւն, սանձարձակ անբարոյականութիւն եւայլն: Ահա այն դժբախտ իրողութիւնները որոնց մէջ կը ծփայ խորհրդային Ռուսաստանը, սասո ցեալ Սիպերիայէն մինչեւ Հայաստան:

Շինարարական աշխատանքը եւ բանուորական արգիլնաբերութիւնը այնքան աննշան երեւոյթներ են, որ կը կորսուին վերոյիշեալ հոմանոտարած աղէտներու եւ թշուառութեանց մէջ:

Ամէնէն սարսափելի իրողութիւնն այն է, որ ռուս հող գիւղացին տնտեսապէս կը քայքայուի: Գիւղացին կը ցանէ այնքան սերմ, որքան իր ընտանիքին պէտք է: Աւելին չի ցաներ, վասնզի պետութիւնը կը գրաւէ աննշան արժէքով: Այս է պատճառը, որ սովը գամոկլեան սուրի նման միշտ կախուած է բոլշեւիկեան երկիրներու վրայ:

Մոսկուայէն ճամբայ ելանք դէպի Կովկաս: Ռոստովէն սկսեալ դէպի Թիֆլիս, ամէն տեղ հացի եւ ուտեստի պակասութիւնը շատ զգալի էր:

ԹԻՖԼԻՍ.— Գիշեր էր երբ հասանք Վրաստանի մայրաքաղաքը՝ Թիֆլիս, ուր փողոցներու մէջ, փուռերու դռներուն առջեւ ամէն ազգի խուռն բազմութիւններ պոչ բռնած էին, պատառ մը հաց գնելու համար: Շատ սրտաճմլիկ էր այս պատկերը: Կիներու, պառաւներ, կիներ, երախաներ ժամերով ոտքի կեցեր էին, քիչ մը հաց ձեռք բերելու համար: Ամբողջ օրը չկրցանք ճաշարաններու մէջ պատառ մը հաց գտնել եւ ստիպուեցանք կերակուրն առանց հացի ուտել:

Վրացիներու անտարբերութիւնը տարօրինակ էր եւ ապշեցուցիչ: Չկրցանք զանազանել բոլշեւիկ ու մենշեւիկ Վրացին, բայց իսկոյն նկատեցինք որ իւրաքանչիւր Վրացի թունդ ազգայնամոլ է, օտարատեաց եւ մանաւանդ հայատեաց:

Թիֆլիսի մէջ Վրացիներու հայատեացութիւնը շատ բնական է: Հայերը 100 տարիներու ընթացքին այս քաղաքին մէջ զարգացուցին արհեստներ, վաճառականութիւն կրթութիւն, գրականութիւն, գեղարուեստ եւլն: Հայերը Թիֆլիսի մէջ հիմնեցին եկեղեցիներ, դպրոցներ, հանրային եւ բարեգործական հաստատութիւններ, առեւտրական տուներ, տպարաններ, քաղաքը զարդարեցին գեղեցիկ շէնքերով եւ տասնեակ տարիներու ընթացքին մօտ 200 հազա՛ր հայութիւն հաստատուեցաւ Թիֆլիսի մէջ, որ թէեւ վրացական քաղաք էր, բայց քաղաքի իսկական տէրը հայութիւնն էր: Վրաստանի խորհրդայնացումով (1921 փետր.) վրացի բոլշեւիկները գրաւեցին, Թիֆլիսի հայապատկան բոլոր կալուածները— մասնաւոր եւ հանրային — եւ տէր դարձան հայկական անբաւ հարստութեանց:

Այս բոլորէն յետոյ, վրացի բոլշեւիկն ու մենշեւիկը միացած հալածանքի ենթարկեցին հայութիւնը Վրաստանի մէջ եւ նիւթական ու բարոյական ճնշում պարտադրեցին: Այսօր Հայը Վրաստանի մէջ ճնշուած եւ սորկական, անարգ կեանքի մը ենթակայ է: Հայոց (ինչպէս նաեւ ռուսաց եւ վրաց) բոլոր եկեղեցիները փակուած են եւ հոգեւորականութիւնը հալածանքի ենթարկուած են:

Թիֆլիսի նախկին ուրախ եւ ծիծաղուն կեանքը մեռած է, իսկ ինչ որ տարօրինակ է, ամբողջ Ռուսաստանի հետ բաղդատ'լով, Թիֆլիսի ապրուստը ամէնէն սուղն է:

Փողոցներու եւ հասարակաց պարտէզներու մէջ խռնուած անգործները զազրացած եւ յուսահատ պատկեր մը կը ներկայացնեն:

Թիֆլիսի մէջ ալ խորհրդային շինարարական աշխատանքներ կատարուած էին, բայց մենք ժամանակ չունեցանք ուսումնասիրելու:

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՅՆՇԹԱՅՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱԾԸ

Մեծանուն փիլիսոփան Փրուսիոյ գիտութեանց կաճառին յանձնած է երկու յօդուածներէ բաղկացած գիրքոյկ մը, որով կը բացատրէ իր նոր մէկ վարկածը ձգողականութեան մասին: Յունուար 30ին հրապարակ ելաւ այդ թերթը եւ արդէն ամբողջ գիտական աշխարհը եռուզեռի մէջ է:

Հինգ փոքր էջերու մէջ ամփոփուած են այդ երկու յօդուածները, որոնք կոչուած են յեղափոխելու ձգողական զօրութեան մասին գիտութեան ունեցած գաղափարները եւ հետեւանքն են տասը տարիներու անխոնջ աշխատութեանց:

Այդ գիրքոյկը կը պարունակէ 33 մաթեմաթիկական ֆորմիւլներ որոնց իւրաքանչիւրն ունի երեք չորս տողէ բաղկացած բացատրութիւն մը:

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, պիտի աշխատիմ ըստ կարելւոյն որոշ գաղափար մը կազմել տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն այդ նոր վարկածի մասին:

Ի՞նչ է ձգողականութիւնը: Ամէնքս ալ մանկական հասակի մէջ կարդացած ենք Նեւտոնի խնձորին պատմութիւնը: Նեւտոն խնձորենիի ծառի մը տակ պառկած կը հանգստանար եւ ահա վրան խնձոր մը ինկաւ. հարցուց ինքն իրեն թէ ինչու այդ խնձորը իր վրան ինկաւ եւ ոչ թէ դէպի վեր կամ դէպի աջ ու ձախ եւ հաստատեց տիեզերական ձգողականութեան օրէնքը: Ըստ այդ օրէնքին, մարմիններն իրար կը քաշեն իրենց զանգուածին ուղիղ համեմատութեամբ. այսինքն որչափ մեծ է մարմնի մը զանգուածը այնչափ մեծ է իր քաշողական զօրութիւն. Ներկայ պարագային երկիրն ու խնձորը զիրար կը քաշեն փոխադարձաբար, բայց որովհետեւ երկիրն անհամեմատ աւելի մեծ է խնձորէն, անմիջապէս որ վերջինս ազատ թողուի ենթարկուի երկրի ձգողական ուժին եւ կ'երթայ դէպի անոր կեդրոնը — կ'իյնայ երկրի երեսը:

Միւս կողմէն ամէնքս ալ գիտենք թէ ինչ է մագնիսը. պողպատէ երկաթ մը, որ երբ մօտեցնենք գնդասեղի մը կամ ասեղի մը, անմիջապէս կը քաշէ իրեն, ինչ գիրքի մէջ ալ որ ըլլայ ասեղը:

Առաջինը կը կոչուի տիեզերական ձգողականութիւն, որով հետեւ տիեզերքի բոլոր շարժումները կը կատարուին այդ օրէնքով, իսկ երկրորդը՝ մագնիսական զօրութիւն, որ անկախ կը համարուէր տիեզերական ձգողականութենէն: Մագնիսի ձգողականութիւնը կը հաստատուի նաեւ ուրիշ շատ մը մարմիններու վրայ, ինչպէս սաթը, որ շփուելով իրեն կը քաշէ թեթեւ թղթի կտորներ եւ որու յունարէն անունէն (electron) յառաջ եկած է ելեկտրականութիւն բառը: Մագնիսները մասնաւոր երկաթներ են, որոնք մասնաւորաբար երկնքէն ինկած օդաքարերու բեկորներ են բայց որովհետեւ երբ ոչ եւ է պարզ երկաթի շուրջ մետաղեայ թելեր փաթթենք եւ այդ թելերու մէջէն ելեկտրական հոսանք անցնենք, այդ պահուն պարզ երկաթը մագնիսական զօրութիւն կը ստանայ եւ ելեկտրական հոսանքը դադրեցուածին պէս մագնիսականութիւնը կը կորսուի, ատով կ'ապացուցուի թէ մագնիսի ձգողական ուժը կը նոյնանայ ելեկտրական ուժին հետ եւ այդ պատճառաւ ալ կը կոչուի ելեկտրօ մագնիսականութիւն:

Մաքսուէլ եւ Հէրց բնագէտները արդէն ջատագոված էին այն գաղափարը թէ ելեկտրական հոսանքներ, լոյսի ճառագայթներն եւ մագնիսական ուժը միեւնոյն յատկութիւններն ունին: Հէրց կ'ըսէր թէ քանի որ միեւնոյն ձեւով կարելի է լոյսի եւ ելեկտրական ալիքները անդրադարձնել հայելիի մը վրայէն, կամ բեկման ենթարկել զանոնք որոշ միջավայրերու մէջ, ապահովաբար անոնք միեւնոյն բնութիւնն ունին, բայց Այնշթայնին վերապահուած էր մաթիմաթիքօրէն ապացուցանելու թէ ոչ միայն լոյսը, ելեկտրականութիւնն եւ տաքութիւնը, այլեւ Նեւտոնի ձգողականութիւնը ենթակայ են բնագիտական միակ օրէնքի մը:

Այսպէսով կը նոյնանան ձգողականութեան եւ ելեկտրօ-մագնիսական դաշտերը եւ այդ պատճառաւ ալ Այնշթայն իր այդ նոր վարկածը կը կոչէ «միակ դաշտի գրութիւնը» (դաշտը այն շրջանակն է, որ կ'ենթարկուի ուեւէ ձգողական ուժի ազդեցութեան:)

Անգլիական թերթի մը թղթակիցը յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ մեծանուն փիլիսոփային հետ, Պերլինի Haberland փողոցի իր բնակարանին մէջ, ուր առանձնացած կ'ապրի Այնշթայն իր սիրական դաշնակին եւ հեռադիտակին հետ: Մեծ գիտնական մը ըսած է թէ խորին իմաստութեան յայտարար նշանն է ուսողական եւ երաժշտական հանճարներու զուգադրութիւնը, Այնշթայն ջերմ սիրահար մըն է երաժշտութեան:

«Տարիներէ հետէ, ըսած է նա, փառատենչութիւնս եղած է ջնջել բնագիտական օրէնքներու երկուութիւնը, որ այժմ հիմ կը կազմէ մարդկային գիտելիքներուն. Նեւտոնի օրէնքին վրայ հիմնուած էր մեքենականութեան եւ շարժումի ամբողջ գրութիւնը, իսկ ելեկտրօմագնիսական օրէնքներուն վրայ հիմնուած էին լոյսի եւ տաքութեան այլեւայլ երեւոյթները:

«Յարաբերականութիւն» վարկածս բաւական եղաւ այդ երկուութիւնը ջնջելու վերջնականապէս, բայց այժմ արդէն ի վիճակի եմ յայտարարելու թէ գտած եմ իսկական օրէնքը»:

Այս վարկածն իսկապէս նոր ընդարձակում մըն է իր նախորդ քառածաւալ գրութեան եւ անով Այնշթայն կը ներկայացնէ նոր կերտուածք մը, որով միեւնոյն մաթեմաթիքական հաւասարութեանց կը վերածուին ձգողական եւ ելեկտրօմագնիսական երեւոյթներուն իշխող օրէնքները:

Բնագիտութեան դասական շրջանին մէջ մեծ դեր կը խաղար հայեցողութիւնը, այսինքն տեսական մասը, Երբ Նեւտոն երեւակայեց բացարձակ անջրպետը, պարապ եւ անսահման, գիտէր թէ տկար է իր հայեցողութիւնը, բայց պէտք ունէր անոր եւ Նեւտոնի մեծութիւնը այդ հայեցողական գրութեան կիրառումն է: Նեւտոնէն յետոյ ապրող գիտնականները բարձի թողի ըրին բնագիտութեան հայեցողական մասը եւ այժմ Այնշթայն վերստին յարութիւն կուտայ անոր, իր ֆորմիւլներով եւ եզրակացութիւններով:

Յարաբերականութեան վարկածով Այնշթայն արդէն ապացուցած էր թէ միեւնոյն օրէնքին կը հպատակին ձգողականութիւնն եւ անշարժութիւնը (inertie)՝ այս վերջին օրէնքը բացատրելու համար էր որ Նեւտոն երեւակայած էր բացարձակ անջրպետը զոր հիմնովին մերժեց Այնշթայն:

Այժմ արդէն, բայց միայն այժմ, գիտենք թէ մանրադիտական հիւլէի մը բաղկացուցիչ ելեկտրոնները իրենց թերատի կեդրոնին մէջ գտնուող կորիզներու շուրջ թաւալեցնող զօրութիւնը միեւնոյնն է այն զօրութեան հետ որ հսկայ մոլորակները կը թաւալեցնէ արեւի շուրջ…: Այդ միեւնոյն զօրութիւնն է որ կը մղէ մեզ լոյսի եւ տաքութեան ճառագայթները, որոնք կարելի կ'ընեն կեանքը երկրի վրայ:

Այդ միեւնոյն օրէնքին կը յենու լուսապատկերներու (spectre) հրաշալի գրութիւնը որ է: պարփակէ ցոլացման ամէն … սակ զօրութիւնները, … անհուններու … ճառագայթներէն որոնք … քիմիապէս զգալի են եւ … տասնհազարերորդ … լայնութիւն ունին, … ելեկտրական ճառագայթներ … որոնց ալիքներու երկայն… թիւնը կը հասնի քանի մը … լոմեթրի, ինչպէս կը … ուին անթել հեռագրերու մէջ …

Որչափ հրաշալի, … ալ խորհրդաւոր է այս … կածը, բազմաթիւ եւ … պիսի տիեզերական ուժեր … հպատակին միակ օրէնքի … այս է քսաներորդ դարու … ծագոյն իմաստասէրին եւ … դարերու մեծագոյն խորհ… վճիռը:

Մ. ՏԻՐՊԷՏՃԵԱՆ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՄԱՏՆԻՉՆԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի 3 փետր… մարին մէջ Թղթակցութիւն … կար Պէյրութէն՝ «Անձնական… քութիւններ եւ մատնութիւ… ներ» վերնագրով:

Թղթակիցը խօսելով Պէյրութի … մէջ Ս. Ցերունիի սպանութեան … մասին, կուտար անունները … մը խառնակիչներու, որոնք … բակալուածներու «ցուցակի … րատութեան համար մատն… աշխատանք տարած են»: «Յա… ռաջ»ի նոյն թիւի խմբագրական … մէջ ալ գրուած է, «Մենք … քեր ունինք պնդելու, թէ ոչ … հայանուն վարձկաններ, … թուրք եւ կարմիր գործակալ… կը փորձեն պղտորել ջուրերը, … Ն. Ց. Դաշնակցութիւնը ներկայաց… իբրեւ թշնամի Սուրիոյ եւ … բանանի շահերուն»:

Վերջին տարիներս … ըլլալով Պէյրութի մէջ, … կը ճանչնամ խնդրոյ առարկայ … հայանուն խառնակիչ-թ… թփուքները, որոնք պար կը … նեն գաւաթ մը օղիի … Այդ խմբակին գործունէութեան … մասին ունիմ փաստեր, … թուականներով եւ իրենց … գիրներով կրնամ հաստատել … մէ որ հասարակութիւնը ճանչ… զանոնք իրենց իսկական … գծով:

Այս խմբակը տարիներէ … սանձարձակ կը գործէ, պղտորե… սուրիահայ խաղաղ կեանքը … նոթ են իր սխրագործութիւն… ները՝ գաւառական ընտրութիւ… ներէն, Նփրեմ Վրդ. Ցոհմակ… յարձակումէն, «գիշերային … մուտնութեան» խնդրէն … հակերով հագուստներու … թիւնը: Իրենց քաջութիւններ… խառնակութիւնները … ողբացեալ Վահան Վարդա… եանի սպանութեամբ: Մինչ… Աղազարեան, որ վարիչն էր … խմբակին, ծանօթ է իր հրա… կան (?) անցեալով: 1920ի … Մարաշի ինքնապաշտպանութեան … օրերուն, կնոջ հագուստ … կիներու քղանցքին տակ կը … ուղղէր: Այս մասին կը … հայ կամաւոր մը, որ Մարաշ … գտնուէր այն ատեն:

Այս ծանօթ խմբակը … նշանաւոր ըրած էր՝ «դէ… վերջ տալ Դաշնակցութեան … պէս կ'երեւի «Յառաջ»ի թղ… թութենէն, այս կարգախօսը … շարունակէ առաջնորդել խմբակ… այդ սեւհոգիները: Անոնք … շուրջ հաւաքած են խումբ … ստահակներ եւ բախտախնդիրներ … զորս կը կաշառէին ու կը գրգռ… երիտասարդ մը ետքէն խոստո… վանեցաւ թէ «մեծ գումար … կուգային միշտ արտասահմանէն … անշուշտ Ռուսիայէն» իրենց … ընտրած էին Հաճընցի երիտ…

...ՈՐԸ ...ակից պետրոսը, որ սա ...եւ ...րտակալուեցաւ ֆրանսա... ...ի հրգիրուած զէնք կրելուն ...

...խմբակին ղեկավարներն ...մարաշցի «Դրօշակ» Ա... ...ն մէջ կին խաղցուցին եւ ...յ լծակցութիւն յարուցին ...ն, խայտառակելով ժա... ...ին առջեւ։ Իրիկուն մը ...«Հերոս» պետրոսը իր ...ակներով կոխեց գաղթա... ...Մ ղուան եկեղեցին «Մա՜հ ...ութեան» պոռալով եւ ...ի վրայ սենեակը խուժե... ...հիւլյն քանի մը որոցաւ ...կիցներ արժանի գտաւ ...եան եւ «Հերոսը» գտան ...գլխէն վիրաւոր փոքր... ...ինք է որ կը պատժէր այդ ...ւ. վարձկանները։

...որ մը Թըֆըլ օղլու ...երիտասարդին ձեռքը ա... ...քուտան եւ պետրոսին ...ցնելով եկեղեցի կը ղրկեն ...արքայութ աստծնակին գնդակ... ...չանէ մէջէն՝ եղբայրա... ...ալու համար եւ զէնքը ...ներուն երեսին Թուրքերէն ...յ գիմակազերծ ընելով ...ակայն «պլոքին» գե... ...երկաթներ, ժամկոչներ, ...աններ, քեօմիւրճեաններ ...աններ չկարմրեցան։

...որ գիտեն թէ ինչպէս ...կոչուած սմսեցուկը ...ի կամիր խաչին կողմէ ...կազութիւն համար գըր... ...ցուստեղէնէն 8-10 հակ ...80 թրքական ոսկիի մօտ ...պատական մեայ վճայ ե՞ր ...այս մարդիկն են որ ...հրապարակ իջած են եւ ...եան ոտրկանութեան առ... ...«Դրուգմունքներ» կը ...ն 1-ու առիթ գտած են ...արաշնակցութեան վերջ ...համար։

...ան ենք թէ դատաւորներ ...յրութի մէջ եւ արդարու... ...պիտի յաղթանակէ շուտով, ...ութի սրունին գամելով բա... ...րիս մատնիչները։

Ա. Երոյեան

...ԱՅԻՆ

...ՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԸ

...ական Թերթերը գրեցին ...իրոսեան անունով պար... ...եւ Մելքոնեան անունով ...ձերբակալուած են խա... ...ն գործի մը ընթացքին ...ւնութիւնը անօրակելի ...րութիւն մըն է գոր... ...հանդէպ մեր երկազգի ...կիցներուն, անոնց գոր... ...թեան դաշտը սահմանա... ...բանտի մը Թաց պա... ...միջեւ։ Բայց յուսալով որ

դատարանը պիտի սրբագրէ այս սխալը, ներկայացնենք մի պաշտ. պանողականը։

20 դարեր առաջ, Քրիստոս արգիլեր է սնոտաքաղցը, այսինքն հայստութիւն դիզելը։ 20 դարեր յետոյ, երբ քրիստոնեայ Եւրոպան իր օրէնքը հիմնած կը պահէ Քրիստոսի վարդապետութեան վրայ, չի կրնար դատապարտել անոնք որ ուրիշին մեղքը կը թեթեւցնեն՝ որովհետեւ, ըստ հիմնական օրէնքին, հարստութիւն դիզելը մեղք է։ Բսել է՝ ով որ ուրիշին ինչքէն մաս մը կը վերցնէ, անոր մեղքն է որ թեթեւցուցած կ՚ըլլայ։ Մեր հայրենակիցները ուրեմն, բարիք է որ ըրած են իրենց զոհերուն։ Արժանի են ո՛չ թէ պատիժի այլ գնահատութեան։

Գողութեան առիթ չտալու համար, բոլոր օրէնքներու հիմնադիրը՝ Քրիստոս ըսեր է.— Ունեցածիդ կէսը՝ չունեցողին։ Բայց ի՞նչ պէտք է ընել անոնց հանդէպ որ ունին եւ չեն տար։ Այս մասին, Քրիստոս որ եկաւ Մովսէսի պակասը լրացնելու, կը լռէ։ Բայց անշուշտ, կ՚ընդունի որ ուրիշներն ալ, առանց նոյնիսկ աստուածորդի մը ըլլալու, լրացնեն իր պակասները։ Ահա այդ պակասն է որ կուգան լրացնել մեր հայրենակիցները, ուղեգիծ մը մատնանշելով։ Ուրեմն ո՛չ թէ պատիժ, այլ պատի՛ւ անոնց. Մարդկութեան առաջնորդներ են անոնք։

Բայց եթէ դատաւորները անհաւատ են, անշուշտ ականջ չպիտի կախեն այս խօսքերուն։

Ուրեմն ծառենք իրր աշխարհական։

Ամէն մարդ որ գործի գալիք խօսքեր կ՚ըսէ, խելացի կը նկատուի։ Այս կարգէն է փրուտոն որ ըսեր է.— Սեփականութիւնը գողութիւն է»։ Զարգապէս կը նշանակէ.— Ամէն հարուստ գող է,— (ի բաց առեալ հայ հարուստները անշուշտ)։

Իսկ հայ անանուն առակախօս մը ըսեր է.— Գողը գողէն գողացաւ, Աստուած տեսաւ զարմացաւ»։ Զարմացաւ ու չպատժեց որովհետեւ, պատժելու բան չգտաւ։ Գողէս գողնալը մեղք չնկատեց։ Որ նշանակէ թէ մեր հայրենակիցները որ կ՚երեւի, ցերմեռանդ հետեւորդներ են Քրիստոսի եւ փրուտոնի, յանցապարտ արարքի մէջ չեն գտնուած, փորձելով փրցնել ինչ որ իրենցը չէր։ Բայց տիրոջը համար շատ էր։ Ցանցանքը օրէնքին էր որ ցարդ չէ սրբագրեր ինքզինքը՝ ըստ Քրիստոսի եւ փրուտոնի իմաստութեան։

Այս ծառը՝ եթէ խօսէր, վստահ եմ որ խորապէս պիտի ազդէր դատաւորներուն վրայ, փրկէր մեր պարսիկ եւ յոյն ազգակիցները։

Բայց չպիտի խօսիմ, որովհետեւ անկից յետոյ, մէկն ալ պէտք պիտի ըլլար որ փորձէր յիմարանոցէն փրկել՝ այս ծառը խօսողը։

...

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն

ԱԶԳ. ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վրաստանի Լուս. գործավարութեան ազգային փոքրամասնութիւններու բաժինը կազմակերպած է Բորչալուի Ախալցխայի, Ղորայագի եւ Ախալքալաքի շրջաններուն մէջ՝ 200 կայաններ անգրագէտներու եւ 100 կայաններ՝ կիսագրագէտներու համար։

Դասագիրքերու հարցը դժուարացած է սակայն Որովհետեւ ազգ. փոքրամասնութեանց համար դասագիրքերը կը տպագրուին գուրսէն (հայերէնը Հայաստանէն, յունարէնը Ռոստովէն, գերմաներէնը Լենինգրադէն եւլն.) եւ չեն համապատասխաներ տեղական պայմաններուն։

Դալով Թրքերէն այբուբենին, այս յունուարի սկիզբէն Վրաստանի բոլոր Թրքական դպրոցները կը դասաւանդեն նոր այբուբենով։

ԱՃԱՐԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կիները հետաքրքրելու համար սովետներու վերընտրութեամբ, կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են։ Մանաւոր ուշադրութիւն դարձուած է բարքերու յառաջացութեան վրայ, հաւաքոյթներու մէջ պայքար կը մղուի Աճարիստանցի կիներու քողին եւ ժամեմատական գպրոցներու (մէտրէսէ) դէմ։

ԱՏՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Առջի օր, հրատարակած էինք Թիֆլիզէն հեռագիր մը, որ կը հաղորդէր թէ 900 իսլամ կիներ բուռն ցոյցեր կատարած են քողարկութեան վերացման դէմ։

Քողարկութեան դէմ պայքարը Ատրբէջանի մէջ դարձած է օրուան խնդիր, որ կը զբաղեցնէ կուսակցական եւ կառավարական շրջանները։

Այս մասին, Բագուի գանագան շրջաններու գիւղերուն, ակումբներուն, գործարաններուն մէջ տեղի ունեցած են 80է աւելի ժողովներ, յունուարի առաջին կէսի ընթացքին։ Յատուկ հրահանգներ տրուած են կուսակցական քարտուղարներու, ուսուցիչներու եւ դպրոցական աշակերտներուն։ Կազմակերպուած են շարք մը երեկոյթներ որոնց ներկայ եղած են 3-4000 անձեր։ Այս երեկոյթներուն մէջ գտնուած են կիներ, որոնք իրենց քողերը պատռած ու նետած են։

Կ՚երեւի սակայն, կիներէն աւելի այրերն են որ կը հակառակին՝ քողի վերացման։ Բռնուած են այրեր որոնք իրենց կիները ծեծած են, իրենց քողերը հանած ըլլալու համար։ Կան ալ որ իրենց կիները կը բանտարկեն արգիլելու համար գանոնք որ ժողովներու չերթան բաց դէմքով։ Այրայր մը նոյն իսկ սպաննած է իր քոյրը այդ պատճառով։

Ու թէեւ խորհրդային թերթերը ցոյց կուտան թէ պայքարը արդիւնաւոր կերպով առաջ կը տարուի, սակայն իսլամ կիներու ընդդիմադրական լուրերն ալ իրարու կը յաջորդեն, առանց հերքուելու։

**Յունուար 1ին պաշտօնապէս հռչակուեցաւ լատինատառ այբուբենի ընդունելութիւնը Ատրբէջանի մէջ։ Այս առթիւ ամէն տեղ կատարուեցան մեծ հանդէսներ Մասնաւորապէս հանդիսաւոր էր Բագուի ժողովը, որուն կը մասնակցէին բոլոր պաշտօնական հաստատութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, ճառեր խօսեցան կարասյեւ, Մուսաբէգով Աղամալի օղլու եւայլն։ Թերթերը մասնաւոր թիւեր հրատարակեցին, իսկ բոլոր այն լրագիրները որ կը տպուէին արաբական տառերով, նոր տարուան առաջին թիւը լոյս ընծայեցին լատինատառ։

Այս առթիւ Անդրկովկասի կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահ Ցխակայա ողջոյնի հեռագիր մը ուղղեց Ատրբէջանի կառավարութեան, շնորհաւորելով նոր յեղափոխութիւնը, որ «վերջնապէս եւ փաստօրէն ամուր խարիսխ մը կը դրուի վերջին 5—6 տարուան ընթացքին կատարուած մշակութային յեղաշրջման ոչ միայն Ատրբէջանի եղբայրակից Թուրք ժողովուրդին, այլ եւ խորհրդային Միութեան բոլոր Թուրք-Թաթար ժողովուրդներու, Թերեւս եւ արտասահմանի ժողովուրդներու համար»։

Ցխակայա նոր այբուբենը մեծ ազդակ մը կը համարէ հաշուեյարդարի ենթարկելու խաւարամտութեան գործիքին՝ արաբական այբուբենին հետ զուգընթաց «Թուրք բանւորագիւղացիական ժողովուրդի կիներուն քաղաքական, տնտեսական եւ բարոյական ճնշման խորհրդանշանը, քօղը»։

ՀԱԼԷՊ.— Յունուար 26ին 2 Որբ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ բեմադրուեցաւ «Աքսորականը» Մամիկոնեան խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Սեթեան Քիւրքճեանի։ Բոլոր դերակատարները յաջողապէս կատարեցին իրենց դերերը։ Այս յուզիչ տրամը վէպէ մը քաղուած եւ վերածուած է թատերգութեան։ Ղատերու կողմէ փափաք յայտնուեցաւ որ նորէն ներկայացուի։

**Մարաշի Հայրենակցական Միութիւնը որոշեց ամէն կիրակի լսարան սարքել համախմբելու համար երիտասարդները, որպէսզի կարենայ աւելի բարձրացնել նորահաս սերունդի կրթական մակարդակը։ Փետր. 10ի համար կազմակերպուած է տարաբախտ Մարաշի նահատակներուն սգահանդէսը, վառ պահելու համար անոնց յիշատակը։

Նուարդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԸՐՀՈՒՐԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Թուլուզի գիւղերէն մէկուն մէջ, իր ագարակին մէջ կը բնակէր պատերազմի հաշմանդամ մը Պէլլօք, իր 5 տարու աղջկան եւ կնոջ հետ։ Պէլլօք, առոյգ երիտասարդ մը, պատերազմէն վերադարձեր էր ջղային հիւանդութեամբ մը։ Միտքը խանգարուած էր եւ յաճախ, առանց պատճառի կ՚ուզէր կրակի տալ իր ագարակը եւ սպաննել իրենները. կ՚ըսէր «վայելելու համար արեան տեսքը»։ Կ՚երեւի խենդութեան նոպայի մը մէջ էր դարձեալ, որ մինչդեռ իր կինը կը քնանար, Պէլլօք ելաւ, եւ մուրճի ուժգին հարուածներ իջեցուց անոր գանկին։ Մահը սակայն կ՚ուշանար։ Խենդը առաւ Թաշկինակ մը եւ վայն թիմեց անոր կոկորդին մէջ։ Յետոյ, պարան մը առաւ խեղդեց մահամերձ կինը Բարբրախտաբար, փոքրիկ աղջիկը որ 15 օրէ ի վեր կը գտնուէր իր մեծ մօրը տունը։ Եթէ ոչ, ան ալ անշուշտ պիտի ենթարկուէր նոյն դժբախտ ճակատագրին։

Պէլլօք իր զարհուրելի ոճիրը գործելէ յետոյ, ինքզինքը կախեց։

ՆՂԻՐԱԿԱՆ ՓԱԽՈՒՍՏ՝— Մարի Լըրուա՝ապայի մը կինը, որ ծանրօրէն հիւանդ՝ կը դարմանուէր Մէցի հիւանդանոցին մէջ, 40 աստիճան ջերմութիւն ունէր, որուն հետեւանքով ինկած էր ուշաթափութեան մէջ։ Կ՚րսէր Հիւանդանոցի պաշտօնեաներուն անուշադրութենէն օգտուելով, փախաւ հիւանդանոցէն՝ պարտէզի գանէն։ Հագած էր պարզ գիշերանոց մը, բայց այնքան ուժգին տենդ մը ունէր որ չնշմարեց սաստիկ ցուրտը եւ գրեթէ կիսամերկ, բոպիկ ոտքերով, փախաւ գնաց դէպի քաղքին ամբարտակները։

Փախուստը իմացուեցաւ շուտով, շնորհիւ անցորդի մը եւ դրօնապանը ու մէկ քանի պաշտօնեաներ, սկսան փողոցէ փողոց զայն փնտռել, առանց գտնել յաջողելու։ Փախստական կինը հասեր էր ամբարտակները եւ հին պատնէշներու միջեւ գտնուած փոսը մտեր էր։ Փոսը լեցուն էր սառած ջուրով։ Կինը առանց նշմարելու անշուշտ, քանի մը քայլ առեր էր սառոյցին վրայ, որ յանկարծ կոտրելով կուլ տուեր էր տենդայոյզ հիւանդը։

Առտուն միայն կարելի եղաւ գտնել անոր սառած դիակը։

ՀԱՐՍՆԻՔԸ ԴԱՐՁԻՆ.— Խումբ մը հարսնեւորներ կը վերադառնային մեծ ինքնաշարժով մը, Թուլուզի մէկ գիւղին Թաղապետարանէն, ամուսնական արարողութեան աւարտումէն յետոյ ինքնաշարժին մէջ էին նաեւ հարսն ու փեսան։ Ուրիշ ինքնաշարժի մը հետ բախումի մը հետեւանքով, հարսնեւորներու կառքը նետուեցաւ ծառի մը վրայ։ Հարսը՝ ցնցումին սաստկութենէն սպաննուեցաւ, իսկ անոր ընկերակցող երկու կիներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

ՎԱՑԵԼՔԻՆ ԵՑԵՒԻՆ.— 15 տարու տղայ մը որ կ՚աշխատէր անուշավաճառիմըրով անցածօրփորձեց սպաննել իր տիրուհին, կողոպտելու համար զայն։ Օգտուելով անոր ամուսնին բացակայութենէն, սկսաւ Թակի հարուածներ իջեցնել կնոջ գլխուն։ Ջոհին արձակած աղաղակներուն վրայ, անցորդներ մտան ներս տղան ապաստանեցաւ խանութին նկուղը ուր անձնասպան եղաւ։

Իր բարեկամները կ՚ըսեն թէ այլասերած հաճոյամոլ մըն էր, որ օրն ի բուն կը մտածէր դրամի վրայ եւ իր ընկերները կը փախնային որ, դրամ հայթայթելու համար, օր մը փորձուի մինչեւ իսկ իր մայրն սպաննել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ. 5 փետր — «Յառաջ»ի 30 յունուարի թիւին մէջ Ց Խաչատուրեան, առանց տեղեակ ըլլալու իրողութեան, փոր ձած էր վարկաբեկել «Արաքս»ի եւ Լիոնի Գոմէտի Ցրամաթիք խումբի անդամները։

Ճիշդ է որ «Արաքս»ը մասնակցութեամբ Լիոնի Գոմէտի Ցրամաթիք խումբին՝ յունուար 19ին ներկայացուց «Նասրէտտին Հօճա»ն եւ մեր սպասածէն աւելի յաջողութիւն ունեցանք։

Բայց մեր գտած յաջողութիւնը մեզ բնաւ երբեք չյլացուց, որ մենք մինչեւ առաւօտ սրահը մնալով «Թրքավարի զուարճութիւններ սարքէինք»։ Մեր ներկայացումը տեւեց առտուան մինչեւ ժամը 2ը եւ մենք յապաղապէս մեր գործերը կարգի դնելու համար, Ցրամաթիքի հետ սպասեցինք մինչեւ ժամը 3.30ը եւ մեր գործերը կարգադրելէ վերջ սրահը գոցելով ուղեւորուեցանք դէպի կայարան մեր հիւրերը ճամբու դնելու ժամը 4ի շոգեկառքով։ Նամակագիրը կ՚ըսէր նաեւ թէ «այս արարքը պատճառ եղաւ որպէսզի սրահին տնօրէնութիւնը անգամ մըն ալ Հայերուն սրահը չտրամադրէ»։ Ուրիշ առթիւ նոյն սրահին մէջ կրկնուած են հարսնիքներ, պարահանդէսներ եւ նշանախօսութիւններ որոնք աւելի ազմուկներ յարուցած էին, բայց տնօրէնութիւնը չէր արգիլած, ինչո՞ւ մեզ պատասխանատու կը համարեն հիմա։

Վարչութիւն «Արաքս»ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 9

ԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

...Եւ բոլորին մէջ ալ խոհեմութիւնն է ան. երբ ճամբուն ...յրագութիւններու հանդէպ, տղաք կ՚ընդվզէր իրաւունքով ...է որ կ՚արգիլէր զայն նետուելէ դահիճներուն պուկը. եւ ...ինչեան զայն իր մաքուր նկարագրով, կը քաշուիմ վատու...նելու։

...ԱՐԹ.— Ան հիմա կ՚ամչնայ ինքզինքէն։

...— Կ՚ամչնայ, հիմա, հա՛, որովհետեւ վտանգը հո՛ն է, հեռիտէ զայն. բայց երբ նորէն ուղղակի չփուի անոր հետ, ...սարսափի դողը զգայ մորթին վրայ, դարձեալ թերեւս ...դվզի ներսէն եւ սակայն նորէն ձայն չպիտի հանէ, նորէն ...տի բարձրացնէ ,

...ԱՐԹ.— (խիստ մերժումով) Ո՛հ...

...— Որովհետեւ ներքին այդ ձայնը, որ դարերէ ի վեր մնա...ցու նոյնը մարդուն մէջ, պրծնելով ամէն կրթութենէ, ամէն ...թենէ, մնալով միշտ իր վայրենի առանձնութեան մէջ, ...որ, անքննելի, առանց երբեք տաշուելու ոեւէ գաղափա...է, բարոյականէ, այդ բանը, կ՚ըսեմ քեզի, հո՛ն, վտանգին ...իտի արգիլէ դարձեալ ամէն շարժում որ մահ է իրեն

Յ. ԲԱՐԹ.— (ոտքի. կը խօսի դանդաղ, դառնօրէն, վճռական) թերեւս իրաւունք ունիս. ներքին այդ ձայնին վատութիւն անունը չպիտի տամ, ոչ իսկ խոհեմութիւն պիտի ըսեմ անոր. բայց ահա թէ ինչ. կ՚անցնին մարդերը, կը թափին մեն մեւսին ետեւէն աշխան տերեւներու պէս, բայց կը մնայ արդկութիւնը. կ՚անցնին եւ ցեղերը. թերեւս հասած է պահը որ անհետանայ նաեւ մերը. բայց անոր անունը կը մնայ մարդկութեան յիշատակներուն մէջ. եթէ պիտի անհետանանք, այդ անունը պէտք է հպարտ էջեր գրաւէ պատմութեան մէջ. եթէ պիտի վերապրինք, փառքով պէտք է փոխանցենք զայն մեր թոռներուն, կ՚արժէ ուրեմն որ այդ անունին մաքրութեանը համար, ամէն մարդ մեռնիլ գիտնայ...։

ԹԱԳ.— Ճակատագի՛ր. կ՚ըլլայ այն ինչ որ գրուած է.

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, կ՚ըլլայ այն ինչ որ կ՚ուզուի. ահա ճակատագիրը. հիմա գիտեմ թէ ի՛նչ պէտք է... ի՛նչ պէտք է...

ԳՈՒՐ.— (կը մտնէ) Հա՛յր, ժամանակը կ՚անցնի, պէտք է մեկնիլ այլեւս։

Գուրգէնի ետեւէն կը հասնին կիները։ Յ. Բարթամեան կ՚առնէ զայն թեւերուն մէջ լուռ, յուզուած, կ՚ուզէ խօսիլ, կը վարանի։

Փողոցէն կը լսուի զօրաւոր սուլիչ մը. բոլորը դողով կը համակուին. Շաքէ եւ Սըրբուհի կը վազեն պատուհան. Բարթամեան ձգած է Գուրգէնը։

ՇԱՔԷ.— Ա՛հ, կարաւանը կը քալէ...

Կը լսուի երկրորդ սուլիչ մը եւս, սայլերու ճռինչներ ու տեղափոխուող ամբոխի խառնաշփոթ ձայներ. Մերթ ընդ մերթ բացագանչութիւններ եւ հրամաններ։ «Սուրիները բացէք». «Ուշադրութիւն, չպրծինան..»

Բոլորը հաւաքուած պատուհանին առջեւ կը դիտեն լուռ ու Թախծոտ։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ա՛հ, տէր Աստուած...

(խորունկէն ձայներ)

Ա.— Ողորմութինդ Տէ՛ր...

Բ.— Աստուա՛ծ..., Աստուա՛ծ...։

Գ.— Փախստական մը. փախստական մը։

Դ. Զա՛րկ, զա՛րկ, ի՛նչ ես կեցեր...

Հրացանի բոմբիւն մը)։

Դուրսէն ձայն մը.— Տէ՛ր ողորմեա... Տէ՛ր ողորմեա.. Երբեմնակի Երացանի բոմբիւններ. բազմաթիւ ձայներ դուրսէն կը կրկնեն «Տէր ողորմեան», մինչեւ խորունկէն կը լսուի կարաւանը որ կ՚երգէ յուսահատ մեղմութեամբ «Տէր ողորմեան»։ Բոլորը ծնրադիր, կը ձայնակցին կարաւանին, բացի Բարթամեանէն որ ոտքի է, յուզուած, խեղկորոյս։

Յ. ԲԱՐԹ.— (խեղդուկ ձայնով) խեղճե՛ր, խեղճե՛ր..., կ՚երթան նորէն սիրտերնին զեղուն ապրելու կարօտով ու վայելքի տենդով. կ՚երթան դէպի սպառուած մահերը, իրենց հետ Թաղելու դարերու հոգին, որ մնացեր էր վե՛ր աստղատներու զարշանքէն ու կենդանի՝ ամբոխներու կամքին մէջ. անոր ամար որ չնչելու մաքրութիւնը երազեցին ու սարսերու պալծառութիւնները յիշեցին։

Կ՚երթան նորէն, քանի մը շունչ եւս մուրալու մահուան կլափներէն եւ իրենց հետ մեռցնելու Միտքը որ մնացեր էր միշտ արթուն՝ ախտաժէտ թմբիրներու մէջ. անոր համար որ շլացեր էին հրաշալի ճառագայթումներով ու հաւատացեր նոր աստղերու քրթթումին ու կ՚երթան նորէն միշտ աղօթքով ու միշտ յոյսի վատութեամբ..

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ուարի առաջին շաբաթը։ Այդ թուականին անոնք կա՛մ Թրքահպատակ պէտք է ըլլային եւ կամ մեկնէին Թուրքիայէն։

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ վերջին պահուն Յոյները դիմած են Էնկիւրիի կառավարութեան՝ խնդրելով որ Թրքահպատակ արձանագրուին։ Կառավարութիւնը ընդունած է այս դիմումը եւ հրամանագիր մը հրատարակելով կը յայտարարէ թէ անոնք որ Թրքական հպատակութիւնը չեն ընդունիր, պէտք է անմիջապէս դուրս ելլեն Թրքական սահմաններէն։

Փորձագէտներու ժողովը

Միջդաշնակցային փորձագէտներու յանձնաժողովը առաջին օրէն սկսաւ իր աշխատութեանց՝ նախագահութեամբ ամերիկացի Օուըն Եընկի։ Բոլոր երկիրներու գլխաւոր պատուիրակներն ալ իրենց տեսակէտները պարզեցին հատուցումներու խնդրին մասին։ Արդէն ճշդեցին իրենց օրակարգը, ինչպէս նաեւ աշխատութեան եղանակը։ Բոլոր վիճաբանութիւնները գաղտնի պիտի պահուին։

Փորձագէտները ժողով պիտի գումարեն շաբթուան բոլոր օրերը, ժամը 11էն 15։ Ամէն իրիկուն զեկոյց մը պիտի հրատարակուի։

Գերման մամուլը կը նկարագրէ միայն ժողովի բացումը, առանց իր կողմէ ո եւ է խորհրդածութեան։ Միայն քանի մը թերթեր ֆրանս. մամուլէն մէջբերումներ կ'ընեն։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ լորտ Ուինթըրթըն յայտարարեց թէ Պոմպէյի խռովութեանց ընթացքին սպաննուած են 112 եւ վիրաւորուած 400 հոգի։ Զինուորները 14 անգամ ստիպուեցան կրակ բանալ խռովարարներուն վրայ՝ սպաննելով 3 եւ վիրաւորելով 16 հոգի։

Խռովութիւնները սկսան քարիւղի ընկերութեան մը հնդիկ բանուորներուն գործադուլովը, կազմակերպուած տեղական համայնավարներուն կողմէ։ Բանթողներուն տեղ փախթաններ առնուած ըլլալով, կռիւներ ծագեցան եւ այդ կռիւները շուտով ծաւալեցան հնդիկ եւ իսլամ բնակչութեանց միջեւ՝ ճակատամարտի մը համեմատութիւնը ստանալով։

∴ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ ձերբակալուեցան 700 կասկածելիներ։ Ցարդ սպաննուածներու թիւն է 116, վիրաւորներունը մօտ 700։ Զոհերը բոլորն ալ բարբարոսական յարձակումներու ենթարկուած են, ինչպէս ցոյց կուտան անոնց վէրքերը։

Հիմա կացութիւնը քիչ մը բարուոքած է և աշխատանքը սկսած փարէլի և Մաթէնկայի կարգ մը մանարաններուն մէջ։ Միւս կողմէ սակայն ժողովուրդը խուճապահար կը փախչի։ Մինչեւ հիմա 20.000 հոգի մեկնած է Պոմպէյէն։

Փետրուար 12ին Ռամազանը սկսած ըլլալով, ոստիկաններն ու զինուորները միջոցներ ձեռք առած են, որպէսզի իսլամները կարենան անվտանգ մզկիթ երթալ գիշերը։

415,000 տոլարի զեղծում մը

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ՝ Սկուպչինայի մնտուկին հաշիւները քննելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովը 415,000 տոլարի բաց մը գտաւ։ Յանձնաժողովը Պելկրատի դատարանէն խնդրեց գրաւել ամբողջ հարստութիւնը Սկուպչինայի գանձապահ Միլէնքօ Քապրիչի, որ միակ պատասխանատուն է այս բացին։

Ելմտական նախարարութիւնը արտօնած էր վճարել միայն նախկին երեսփոխաններու յունուարի ամսականը։ Սակայն տեսնուեցաւ որ բազմաթիւ երեսփոխաններ արդէն ստացած էին իրենց փետրուարի թոշակները, ուրիշներ նոյնիսկ կանխավճարներ առած էին յաջորդ ամիսներու հաշուոյն։

Դատական իշխանութիւնները քննութեան ձեռնարկած են։

Պարսկաստան նոր օդանաւեր կը գնէ

∴ Թեհրանէն կը հեռագրեն 13 փետր. թուականով.

Թէեւ Պարսկաստան հաւանած է յարիլ Քէլլոկի Ուխտին, սակայն պատերազմական նախարարութեան յատարուանելմտացոյցին մէջ նախատեսուած են կարգ մը յաւելուածական ապառազինումներ։

Պատերազմական նախարարութեան պէտքերը ուսումնասիրող մասնաժողովը յանձնարարեց որ նոր վարկերը մեծ մասամբ յատկացուին զօրացնելու օդային տորմիղը, քանի որ անապատային շրջաններու մէջ օդանաւերը աւելի կարեւոր են քան ցամաքային ուժերը։ Փաստն այն է, որ օդանաւերը շատ ուժեղ դեր կատարեցին վերջերս՝ զսպելու համար ապստամբ ցեղախումբերը։

Որոշուեցաւ գնել գերմանական «Եունքէրս» օդանաւեր։

Լինտպերկ նշանուած

Օդի թագաւոր գնդապետ Զարլս Լինտպերկ նշանուեցաւ Մեքսիկոյի ամերիկեան դեսպան Տուայթ Մարրոի կրտսեր աղջկան Օր. Աննա Մարրոի հետ։ Լինտպերկ այս օրիորդը ճանչցաւ 1927 դեկտեմբերին, երբ Ամերիկայէն Մեքսիկա գնաց մէկ թռիչքով։ Այն ատենէն Լինտպերկ եւ Օր. Աննա համակրած էին իրարու եւ յաճախ միասին պտոյտներ կը կատարէին։

Թրոցկի եւ Սուրիոյ Սահմանագլուխը

Պերլինի «Ֆորվէրց»ը իր երէկ առտուան թիւին մէջ կը գրէ թէ Թուրքիա հաւանեցաւ Տրոցկին ընդունիլ, պարզապէս ճնշում բանեցնելու համար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վրայ, որպէսզի աւելի հաշտարար ըլլան Թուրքեւսուրիական սահմանավէճի կարգադրութեան մէջ։

Հացի տագնապ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը իր վերջին օրերու հրատարակութիւններով կը հաստատէ թէ հացի սով կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ։ Բանուորները պահանջած են քարտի դրութիւն հաստատել՝ հացի շահագիտութիւնը արգիլելու համար։

Կղերականներուն դէմ

Մեքսիկայի նախագահը յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կ'ազդարարէ թէ հակա-պետական շարժումը զսպելու համար, պիտի գրաւէ եւ գիւղացիներուն պիտի բաժնէ շարք մը եկեղեցապատկան կալուածներ։ Մեքսիկայի քահանաները պարտաւոր են իրենց հասցէները հաղորդել 15 օրէն, այլապէս պիտի պատժուին։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ.Յակոբի սրճարանը, 128 Rue Etienne Dolet: Բանախօսութիւն, երգ եւայլն։

ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԳ

Կազմակերպուած Անիէռ-Գուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Փլաս Բաժէթի սրահը։

Կը խօսի՝ Սահակ Տէր Թովմասեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՆՕԹ.— Փորթ Քլիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ իջնել՝ Place desBourguignons. Փորթ Անիէռէն թիւ 45 իջնել Place Comète.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

17 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն և անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅԱՐԴԳՈՂ

Վաղը՝ ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, Salle D. 28 Rue Serpente։ Մէթրօ՝ Օտէօն և Սէն Միշէլ։

Կը խօսի՝ Պ. Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ « ԻՆՔՆՈՒՐՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

„ԱՆՁՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St-Martin. PARIS (10e).

ՔԱՅԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Լը Պօն Թէաթրի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Ո. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ Մարսէյլի Ազգ. վարժարանին

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ»

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 ին ընկեր Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսին'ի կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Իլխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի ժամը 6ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ո Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Վարդան Խաչերեան (Նէվշէհիրցի-Դոնիա)։ Կը կարծուի թէ Դամասկոսէն եկած է Պէյրութ եւ բացած է սրճարան-ճաշարան մը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Սահակեանի 2 Rue Cité Gillet, Roanne, (Loire).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մաքրի գիւղէն (Պոլիս) Գրիգոր Եագմաճեան կամ Խաչիկ Արապաճեան որ 1919ին մեկնած է ֆրանսական բանակի հետ Պոլսէն դէպի Մարսէյլ։ Մայրը՝ Սաթենիկ։ եղբայրը՝ Հայկ որոնք ներկայիս կը գտնուին Լիոնկը խնդրեն իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին .— Vartanian 54Rue Mazenod, Lyon, France.

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ: կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Դուլյումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ: նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն:

Հ.Յ.Դ. փօնտ'սպնայի Շրջ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Շ. Միսաքեանի եւ իր տիկնոջ, իրենց հոգեհատորին՝ փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ-ՍԵԴԱյի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Մարսէլ Լը Թիւպէի (Մարսէյլ) մետաքսի գործարանը պէտք ունի մետաքս քաշելու վարժ գործաւորուհիներու։ Ջրի սենեակ մանճակալներով, ամէն հանգստութիւն նախատեսուած է։ Դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր հետեւեալ հասցէին. S. Arakélian Filature de soie, Le Tubet St. Marcel, Marseille

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան հանդիպում մը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

CONCERTS PASDELOUP

Թատրոն Շան զ'Էլիզէ. Նուագախումբի վարիչ՝ Տ. Ինկէլպրէխթ։

Այս Շբ. ժ. 17ին, մասն. ջութակահար Ժ. Պրոսաքիի.— Պէթովէնի «Հերոսական Սէնֆոնին», Ֆրոքոֆիեւի «Concerto»ն, Տէպիւսիի «Պիշերայինն»ը, «Ամպերը», «Տօներ»ը, եւ Քրէնէքէն Հատուածներ (Ա. անգամ)։

Կիր. ժ. 16ին, մասն. դաշնակահար Օտոլիի. Վէպէրի «Ֆրէյշիւց»ի բացումը, Կլազունովի «Concerto»ն, Տէպիւսիի «Ծովը», Ս. Ֆրանքի «Փրկութիւն»ը, Վակների «Աւագ Ուրբաթի Դիւթանքը», Փիէռնէի՝ «Միւզիք Հօլի տպաւորութիւնները»։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ցերմակեղէնի վարժ գործաւորուհիներ արհեստանոցը աշխատելու համար: դիմել՝ Lippé Sœurs Arcades des Champs Elysées, Bureau 139.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մկրտիչ Տէր Ստեփանեան կը ծանուցանէ իր ծանօթներուն իր նոր հասցէն՝ R. R. 1. Fonthill Ont. Canada.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀՈԳԵԶԱՒԱԿ

Լիոնի մէջ հաստատուած դերձակ մը կ'ուզէ 12-14 տարեկան որբ տղեկ մը իբր հոգեզաւակ: դիմել՝ Vartanian, 54 Rue Mezenod, Lyon, Rhône.

ՀՈԳԵԶԱՒԱԿ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պատուաւոր Ֆրանսացի մը, որ ամուսնացած է Հայուհիի մը հետ, կը փափաքի որդեգրել 8 տարեկան ծնողազուրկ մանչ մը։

Դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան Դիւանը, 11 Սքուար Ալպօնի, Փարիզ (16)։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette

Le Gérant E. SO...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

15 FÉVRIER 1929

5 ՏԱՐԻ ԹԻՒ 882 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԻՆԵԼՈ՞Ւ ԹԷ ՔԱՆԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն նամակ մը ստացանք, փետրուար 10 թուակիր, հրատարակութեան խնդրանքով։

Ղրկողն է՝ «Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայ գաղութին իրաւանց եւ շահերու պաշտպան Մարմին»ը, ինչպէս տպագրած են կնիքը եւ պահարանին վրայ, հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Տեղ մը «Միւստաֆաայի հուգուգը միլլիյէ»։ Ձեւական տեսակէտով պակաս բան չեն ձգած,— ատենապետ, ատենադպիր, կնիք։ Ստորագրողները չենք ճանչնար, բայց նամակին գիրը ծանօթ կու գայ մեզի։

Ի՞նչ բանի կը ձգտի նոր Մարմինը.

«Դաղութիս բանիմաց ազգայիններու ծանօթ է վիճակային ...ափոխանական ժողովի կազմալոյծ վիճակը եւ ...նկէ բխած վարչական խորհուրդի ազգային շահերու անհամապատասխան եւ սանձարձակ գործունէութիւնը»։

Կացութիւնը այսպէս ներկայացնելէ յետոյ, «Իրաւանց պաշտպան Մարմին»ը, նկատելով որ այս վիճակին «երկարաձգումը կրնայ խիստ ցաւալի հետեւանքներ ունենալ, մանաւանդ ... առնելով հայ ժողովրդի մէկ ստուար մասին վրդովումը ... գալրոյթը», կը յայտարարէ թէ «պիտի ջանայ օրինական միջոցներով ստեղծել ամբողջ գաղութին վստահութիւնը ...ելող անշահախնդիր եւ անկողմնակալ անձնաւորութիւններէ ...մուած ազգային իշխանութիւն մը»։

Ու կը հրաւիրէ որ գաղափարակիցները արձանագրուին Գ. Աւետեանի գրասենեակը։

Ինչպէս կը տեսնէք, պայքարի ազդանշան մը կուտայ Նոր Մարմինը, օրուան իշխանութիւնը տապալելու եւ ուրիշ մը ...ատելու համար։

Երեւութապէս, խոտելի բան մը չկայ այս ձեռնարկին մէջ։ Ամէն հոսանք իրաւունք ունի իր տեսակէտը արժեցնելու, նոյնիսկ իշխանութիւնը գրաւելու, եթէ անվստահելիներ կամ ...իկարներ նստած են աթոռի վրայ, եւ կը գործեն «ազգային շահերու անհամապատասխան» եղանակով, ու մանաւանդ ...անձարձակ։

Բայց, իրապէս ա՞յդ է կացութիւնը Մարսէյլի մէջ, թէ ...ք՞ն է որ կը գործէ նորէն՝ խօսքի տակ չհնալու եւ եղածը ...ելու մարմաջը։

Գիտենք որ Մարսէյլի եւ շրջականերու ազգային կազմակերպութեան գործը գլխաւորաբար կը ծանրանայ Դաշնակցութեան վրայ, որուն կը գործակցին հնչակեաններ եւ չէզոքներ։ ... փաղաքշական բառեր չգրեց իր ընկերներուն հանդէպ, մանաւանդ խմբագրական սիւնակներու մէջ։ Մինչեւ անգամ ...ակցաբար խօսք դրաւ հակառակորդներու բերանը, «ինչո՞ւ ...աչէ-կօոլները» խմբագրականով։

Այս առթիւ հասած պատասխանները լուսաբանեցին կարգ ...մուք կէտեր, իսկ եթէ ամբողջ պատկերը պարզ չէր, կը ...աւէինք որ տրտնջացողներն ալ իրենց գիտցածը հրապարակ դնէին, թանձրացեալ փաստերով, ոչ թէ ընդհանուր խօսքով։ Մանաւանդ որ, թերթ ալ չի պակսիր իրենց տրամադրութեան տակ։ Օրինակ՝ Մարսէյլի «Հայ Սիրտ»ը, երէկ ...արկու միեւնոյն վարիչներուն, այսօր՝ խաչակիր ապստամբ մէկ մասին կամ ամէն մէկուն դէմ։ Ճիշդ է, եղան կարգ ակնարկներ, բայց գոնէ մեզի համար չպարզուեցաւ չարիքը։ Երեւի Նոր Մարմինը ստանձնած է այդ առաքելութիւնը։

Մենք երբեք չպիտի ցաւէինք, եթէ այդ մարմինը, պարտօրէն գործելով, ապացուցանէր ն՚ւ Երեսփ. Ժողովին ն՚ւ ... խորհուրդին «սանձարձակ գործունէութիւնը»։ ... ճիշդ՝ հաստատէր մեր ընկերներուն վերագրուած յանցանքը, բարոյական թէ նիւթական։ Այս դատը շահելու ... պէտք չկայ ոչ միթինկի, ոչ ալ ուռուցիկ ճառերու։ Կը ... յիշել անուններ եւ իրողութիւններ թուականներ եւ գեղ...։ Կը բաւէ ապացուցանել թէ, սուտ են Վարչական ...ուրդին հաշուետուութիւնը, կամ 1929 յունուար 13ի ժողովական հաւաքոյթին մէջ հաղորդուած իրողութիւնները, ... թաղ, ինը մատուռ, տասը դպրոց, 763 աշակերտ, ամսական 11,700 ֆրանք դպրոցական ծախք եւլն.։

Անշուշտ այս բոլորը կարելի է պարզել մէկ նիստի մէջ, ... ինչպէս գումարելով Գաւառ. Ժողովը։ Ու մենք կը զարմանանք որ կը ձգձգուի այդ գումարումը։ Եթէ իրապէս կազմալուծուած է Գաւառ. Ժողովը, այդ աւելի պատճառ մըն է փութալու եւ դարմանը խորհելու։ Մենք առանձին արժէք չենք ... «իրաւանց պաշտպան»ին, բայց ինչո՞ւ պատրուակներ ... ջուրերը պղտորելու եւ հին հաշիւներ կարգադրելու։ ... վերջը-վերջը, գործն է որ կը խօսի, եւ ոչ թէ անամէջ աղ...։ Դժգոհներ միշտ ալ պիտի գտնուին, բայց իր գործունէութեան վառած եւ խիղճը հանգիստ իշխանութիւն մը աւելի ... քան կը կորսնցնէ, մէկ անգամէն հրապարակ դնելով ... ու բարին։

... ժողովուրդը անգամ մըն ալ համոզուի, թէ «իրաւանց պաշտպաններ»ը պարզապէս եղածը քանդելու մարմաջէն վարակուած են, եւ ոչ թէ ազգային շահերու համապատասխան ... մը կատարելու կոչուած։

Իսկ Մարսէյլի գաղութը, որ 1922էն ի վեր կը փորձէ հին ... ուժերը, անշուշտ, ամերիկեան գիտողի դերք չպիտի ... այս երեւոյթին առջեւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

Հայրենիքի խմբագրականէն (31 յունուար.—

—«Ամէն անգամ, երբ մենք, ի տես մեր գաղութներու ներկայ անկերպարան վիճակին, խօսք կ՚ընենք մեր բոլոր հոսանքներու համերաշխ գործակցութեան եւ համազգութային ընդհանուր մարմնի մը ստեղծման անհրաժեշտութեան մասին, մեր հակառակորդները անմիջապէս կ՚ընդդիմանան եւ ամէն ճիգ կը թափեն խափանելու այդ ուղղութեամբ եղած ամէն փորձ։ Եւ ամէն անգամ անոնց պատճառաբանութիւնը այն է, թէ ազգային համագործակցութիւն մը կամ ընդհանուր մարմին մը գաղութներու մէջ՝ Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան դէմ պիտի ըլլայ, հետեւաբար, իրենք միասակար կը նկատեն այդպիսի քայլ մը։

Արդ՝ եթէ խորհրդային կառավարութիւնը չուզեր օգնել մեր գաղութներուն ո՛ր եւ է կերպով, իրաւունք ալ չունի արգելելու, որ անոնք շարժին իր ուզած ձեւով։

Անչէ գատ, պարկեշտ հասարակութիւնը շատ լաւ գիտէ, որ քաղաքական համագործակցութեան առաջարկ չէ որ մենք կ՚ընենք եւ ոչ ալ համազգութային մարմին մը կը ձգտինք ստեղծել քաղաքական կամ կուսակցական նպատակի մը համար։ Այլ մենք կ՚ըսենք, որ եթէ անկարող ենք քաղաքական մարզին մէջ ձեռք ձեռքի տուած գործել, առնուազն պէտք չէ ըլլայ, որ հայկական բոլոր հոսանքները համերաշխ գործեն, գէթ հայութեան առջեւ դրուած ոչ-քաղաքական հրատապ խնդիրները միացեալ ուժերով կարենալ լուծելու համար։

Այդպիսի խնդիրներ են, օրինակ,— մեր նորահաս սերունդը գաղութներու մէջ հայ պահելու հարցը, որբանոցներէն փողոց նետուած հազարաւոր հայ որբերու փրկութեան խնդիրը, Սուրիոյ, Յունաստանի, Միջագետքի թափառական հայ գաղթականներու ներկայ անկերպարան ու անտանելի վիճակին վերջ դնելու հարցը, հայ մշակոյթն ու գրականութիւնը գաղութներու մէջ պահպանելու հարցը, տրտառահման նետուած եւ մտաւորական աշխատանքով իրենց ապրուստը հանելու անկարող հայ մտաւորականները ազգին համար պահպանելու հարցը եւայլն

Դժբախտաբար, վերջին տարիներու տխուր փորձը ցոյց կուտայ, որ հակառակ իրենց ազգայնական գաղափարներուն եւ քարոզներուն, Ռամկավարները իրականին մէջ կը շարժին բոլշեւիկներու պառակտիչ ուղիով եւ որոշած են օտար հողի վրայ ալ այս ազգը ամէն գնով տեւականօրէն պահել պառակտեալ վիճակի մէջ...»

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Իրաքի նորընտիր մարզպանը սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն եւ Թուրքիոյ անգլիական դեսպան սըր Ճօրճ Քլարք առջի օր Պոլսէն Էնկիւրի մեկնեցան։ Անոնք տեսակցութիւններ պիտի ունենան վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։

Վ.ՀԱՏԻԿԱՆԻԿԱՆԻ մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ։ Ժողովուրդը խուճապահար յեռները փախաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

5 ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

«Թայմզ»ի 13 փետրուարի թիւին մէջ հրատարակուած հեռագրէ մը կը տեղեկանանք թէ բոլշեւիկեան դատարան մը Երեւանի մէջ մահուան դատապարտած է հինգ գիւղացիներ, տեղական Սովետներու նախագահը սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

(ԽՄԲ.— Հեռագրին մէջ մանրամասնութիւն չի տրուիր։ Սակայն կը թուի թէ յիշեալները ամբաստանուած են իբրեւ սպանիչ՝ երբ նոր Բ սյազիտի գաւառային գործադիր կոմիտէի նախագահ խալինեանի։ Այս վերջինին սպանութեան մասին Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը հրատարակած ենք Յառաջի 16 յունուարի թիւին մէջ)

3000 ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐ Կ՚ՈՒԶԵՆ ԳԱՂԹԵԼ

Սոլանիկի «Հորիզոն»ը իր 6 փետր.ի թիւին մէջ կը գրէ «Արտագաղթի ալեաց», «1519 հոգինոց ցանկ մը ներկայացուեցաւ Սելանիկէն», «ուրիշ հազարեակ մըն ալ արձանագրուած է» խորագիրներով. -

Դէպի Հարաւային Ամերիկա գաղթելու տրամադիր հայրենակիցներու արձանագրութիւնը կը շարունակուի քաղաքիս մէջ։

Անցեալ օր, լրացած է Ա. ցանկը, որ կը բաղկանայ 444 ընտանիքէ, ընդամէնը 1519 շունչ, այր, կին, երախայ։ Այս ցանկը, նոյնութեամբ եւ մանրամասն ծանօթութիւններով, անցեալ օր յանձնուած է Բարեգործականի ատենապետ Տօքթ. Գ. Ասլանեանին։

Գ. բժիշկը, կրկին անգամ թելադրած է իրեն ներկայացող պատուիրակութեան, հրաժարիլ այս գաղափարէն եւ թոյլ տալ իրեն, որ դիմում ընէ Բարեգործականի կեդրոնին, խնդրելով որ, փոխանակ Հար. Ամերիկայի, Սուրիոյ մէջ զետեղուին այստեղի գաղթականները։

Պատուիրակութիւնը, յանուն արձանագրուած հազարեակներու, մերժած է միանգամընդմիշտ այդ առաջարկը, պատճառաբանելով որ, այդ հողամասը, ապագայի տեսակէտէն որեւէ երաշխիք չի ներկայացներ իրենց, իբրեւ թրքական սահմանամերձ շրջան։ Մանաւանդ որ, միւս կողմէն, Սուրիոյ Հայերը իրենք կը գաղթեն։

Տօքթ. Գ. Ասլանեան, տեսնելով որ կարելի չէ տարհամոզել շոգիի վրայ նստած գաղթականութիւնը, խոստացած է իսկոյն Բարեգործականի կեդրոնին փոխանցել եղած դիմումը, ներկայացուած ցանկով միասին։

Միւս կողմէն, հայ գաղթականները, գունդագունդ կը դիմեն արձանագրիչ յանձնախումբին, որպէսզի զիրենք ալ արձանագրեն։ Ներկայացուած 1519 հոգիի ցանկէն զատ, յանձնախումբին մօտ արձանագրուած է ուրիշ հազարեակ մըն ալ, որուն ցանկը չէ յանձնուած տակաւին, սպասելով Ա. ցանկի մասին ըլլալիք կարգադրութեան։

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին եւ կը կարծուի թէ, երկրորդ ցանկն ալ պիտի գոցուի մօտ օրէն, 1500 հոգիով։ Այնպէս որ, նախատեսուած համրանքէն աւելի՝ 3000 հոգինոց կարաւան մըն է որ պատրաստ կը սպասէ, նետուելու համար ովկիանոսներէն անդին։

Արձանագրուածները, Պէշ Ձինարի, Հարմանգիւղի, Թէնէքէ Մահլէի, ինչպէս նաեւ քաղաքամէջի Լահանա փազար եւ Պիթ փազար թաղամասերու բնակիչ գաղթականներն են։

Յանձնախումբի անդամներէն կ՚իմանանք որ, գաղթականութիւնը, մինչեւ ամսոյս վերջը պիտի սպասէ Բարեգործականի պատասխանին։ Եթէ մինչ այդ պատասխան մը չգայ եւ կամ, եթէ եկած պատասխանը ժխտական ըլլայ, այդ պարագային, որոշած են ուղղակի դիմում կատարել հելլէն կառավարութեան, յանուն գաղթելու տրամադիր 3000 հայ գաղթականներու, խնդրելով որ, պետական միջոցներով, անհրաժեշտը տնօրինուի, դիւրացնելու համար իրենց մեկնումը Յունաստանէն դէպի Հարաւային Ամերիկա։

Տրոցկի Պոլիս հասած

Էնկիւրիէն 13 փետր թուականով կը հեռագրեն «Հավաս»ի գործակալութեան.—

Թերթերը կը գրեն թէ Տրոցկի երէկ իրիկուն Պոլիս հասած է։

Նիքօլաեւ Թրիպիւնի գոլսոյ թղթակիցն ալ փետր. 13 թուականով կը հեռագրէ.— Իմ առած տեղեկութիւններուս նայելով, Լեւ Տրոցկի իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ երեքշաբթի ժամը 4ին պահակներու ընկերակցութեամբ հոս հասաւ «Իլլիչ» շոգենաւով որ Սեւ ծովու մէկ նաւահանգիստէն ճամբայ ելած էր։

Ամենախիստ գաղտնապահութիւն հրամայուած էր իշխանութեանց կողմէ, որոնք փորձեցին Տրոցկին պահել լրաբերներէն։ Նաւահանգիստի պաշտօնեաները քարափին վրայ սպասող լրաբերներուն ցոյց կուտային շոգենաւէն ելլող կարգ մը ռուսեր, յայտարարելով. «Տրոցկիի պատկերը տեսած էք, նայեցէ՛ք այս շոգենաւին մէջ չէ»։

Եաքէն՝ իրիկուան ժամը 6.30ին՝ մտածելով որ ամէն կասկած փարատած է, Տրոցկի, կինը եւ երկու զաւակները՝ պահակին եւ զինուորական թիկնապահի մը ընկերակցութեամբ, ինքնաշարժերով գացին խորհրդային դեսպանատունը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՇՆՈՐՀԸ

Ամերիկայէն հասած լուր մը կ՚ըսէ թէ՝ ելեկտրական աթոռին վրայ բարձրանալու նախօրեակին՝ մահապարտ մը ցաւ յայտնած է որ չպիտի կրնայ իր կարդացած թերթօնին վերջին թիւերն ալ կարդալ, քանի որ մտադրուած է իրեն ժամանակ չթողուլ։

Փոխանակ ելեկտրականութեան էութիւնը գուշակել փորձելու, մահապարտը գլխու ցաւ ունեցած է ու անտանելի գտած է վէպի հերոսին գլխուն գալիքը գիտնալէ առաջ իր գլխուն գալիքին վրայ մտածել։

Ինչպէս կը տեսնէք, գրականութեան աննկուն սիրահար մըն է այս մահապարտը։ Ամերիկայի մէջ՝ ուր հանգստաւէտութիւնը իր զենիթին հասած է... նոյն թերթին տնօրէնը փութացած է հետաքրքրուող դատապարտեալին ձեռագրով ծանուցնել թերթօնին վերջաւորութիւնը, որմէ յետոյ, մեր մարդը լաւ տրամադրութիւններով աղցուն, մտեցած է անդենական վարագոյրին։

Աճա թէ ո՛ւր կը հասնին բարի տրամադրութիւնները։ Այս «վերջին շնորհ»ը երգիծաբանին մտքէն իսկ չպիտի անցնէր։

Միայն ինծի կը թուի թէ՝ մահապարտը յանցաւոր է իր կարծմունքին մէջ... երբ կը մոռնայ որ իր կեանքին կրծատումը աթոռի մը վրայ նստելով չի վերջանար, թէ՝ այդ աթոռը իրականին մէջ fauteuil d'orchestre մըն է, անդին գերագանցօրէն հետաքրքրական խաղարկութեան մը հետեւելու համար։

Անհաւա՞տ մը ուրեմն...։

Չեմ կարծեր։ Ընդհակառակն հաւատացեալ մը։ Քանի որ սա փափաք կը յայտնէ թերթօնը լմնցնելէ վերջ աթոռի մը մէջ նստած՝ ճամբորդութեան ցուպը ձեռք առնել . . . ։ Պատճառը մի փնտռէք։ Կը բաղձայ իր կարդացածէն ամբողջական տպաւորութիւն մը տանիլ իր հետ։

Չեմ գիտեր ո՞վ եթէ մահուան դատապարտուէր, չպիտի ուզեր «Ժամանակ»ի թերթօնը լմնցնելէ վերջ միայն մեռնիլ։ Ո՞վ գլխու պտոյտ մը չպիտի զգար, եթէ կախաղանին մօտենար առանց Օր. Նունիկի տողերը վերջին անգամ մը կարդացած ըլլալու...

Ի հարկէ «Ժամանակ»ն ու Օր. Նունիկն ալ գոհ պիտի ըլլային։ Իրենց tirage ը պիտի աւելնար։

Եւ հաւանաբար, ամերիկեան թերթին տնօրէնն ալ նոյն նպատակով յղացած է այս պատմութիւնը։

Ես որ պատմեցի ու դուն որ կարդացիր, երկուքս ալ գոհ ենք այս... հնարքէն։

ԻՓ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ

Փարիզ Պոլիս ճեպընթացը որ յունուար 31էն ի վեր ձիւներու մէջ մնացած էր, Պոլիս հասաւ առջի գիշեր։

Ճամբորդները (18 հոգի) պատմեցին թէ Չէրքէզքէօյ հասնելուն առաջին գիշերը, ճեպընթացի երկու վայրաշարժերուն ալ խողովակները սառեցան։ Ցետոյ երեք օր սարսափելի ձիւնի փոթորիկ մրտիրեց։ Վակոններուն մէջ գէրոյէն 17 աստիճան ցուրտ կ՚ընէր։

Չէրքէզքէօյի գիւղացիները ամէն օր սեւ հաց, վառեակ եւ նապաստակ կը բերէին ճամբորդներուն, որոնք մինչեւ վերջը թուղթ կը խաղային, կը կարդային եւ ֆոնոկրաֆ մտիկ կ՚ընէին։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

Հայաստան անցնելէ առաջ, երկու խօսք ալ Բագուի մասին։

Բագու, անբարոյականութեան այս հռչակաւոր բոյնը շատ մեծ փոփոխութիւններու ենթարկուած է արտաքնապէս։ Նոր շէնքեր, փողոցներ, ելեկտրական լուսաւորութիւն, թըրամուէյներ եւայլն ուշադրութեան արժանի են։ Բագուն առաւելապէս բանուորական կեդրոն մըն է, տասնեակ հազարաւոր գործաւորներով լեցուած։ Նաւթահորերու շահագործման եւ արդիւնաբերութեան գործերը հիմա շատ կանոնաւոր հիմքերու վրայ դրուած են։ Այցելեցինք քանի մը բանուորական հիմնարկութիւններ եւ գործարաններ եւ գոհ մնացինք։ Սակայն Բագուն ալ անգործ բանուորներու մեծ բնոյթ մը կը տառապէր։ Ազրբէջանի Թուրքերը առհասարակ շատ անտարբեր դիրք բռնած են դէպի խորհրդային իրաւակարգը եւ յոյս չունին, որ երկար տեւէ։ Բագուի մէջ Թաթար-Թուրքերը կատարելապէս տէր են իրենց երկրին եւ ամէն ինչ կ'ընեն յօգուտ Թրքութեան։ Ամէնէն ճնշուած եւ արհամարհուած տարրը Բագուի մէջ՝ Հայն է։

Թիֆլիսէն անցանք Հայաստան եւ առաջին առթիւ իսկ ալ հեռուէն Լէնինական՝ նախկին Ալեքսանդրապոլ քաղաքը։ Արագած լերան ստորոտին, Շիրակի դաշտին մէջ բազմած այս քաղաքին անունը — Լէնինական — խորթ կը հնչէր մեր ականջներուն։ Մեծն Պետրոսը շինեց Պետերբուրգ քաղաքը, բայց այսօր ան Լէնինկրատ կը կոչուի, Լէնինի անունով։ Սա կերպով մը հասկնալի է. սակայն Հայոց երկրի այս փոքրիկ քաղաքը Լէնինական կոչուելը է յանուն ինչի. Լէնինի...։ Որքա՜ն շինծու եւ կեղծ անուանակոչում։

Շիրակի ջրանցքը այս գաւառին համար անտեսական, իրական մեծ բարիք մըն է։ Երկրաշարժէն կործանուած այս քաղաքը կամաց կամաց վերակենդանութեան եւ վերաշինութեան նշաններ ցոյց կուտայ, սակայն ափսո՜ս, որ ժողովուրդը տխուր է, եւ ընկճուած։

Մեր հրաժեշտը կուտանք քառագագաթ Արագածին եւ Շիրակի գաւառին ու կ'ուղղուինք դէպի խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երեւան։ Գնացքի մէջ կը դիտենք հայութեան ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը խորհրդանշող լեռը — Արարա՜տը։ Որքա՜ն գեղեցիկ է։ Ձիւնապատ գագաթը կը շողայ արեւու շողերուն տակ։ Իր ստորոտը Արարատեան դաշտն է, ծածկուած արշալոյսի աղջամուղջով, իսկ Հայոց նուիրական գետը — Մայր Արաքսը — հանդարտ ծփանքով կը պատռէ դաշտին կուրծքը ու կ'իրթայ դէպի արեւելք։

Վերջապէս ահա Երեւան։

Հայաստանը, կովկասեան խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ ամէնէն աղքատն ու խեղճն է թէ իր տարածութեամբ, թէ տնտեսութեամբ եւ թէ բընակչութեամբ։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մենք Երեւանի մէջ մուրացկանութիւն չտեսանք, ինչ որ համատարած էր ամբողջ Ռուսաստանի մէջ։

Պաշտօնական աղբիւրներէ մեզ յայտնեցին, որ Երեւանի մէջ 5000 անգործներ կան, սակայն յետոյ ստուգեցինք, որ անգործներու թիւը 8000ի կը հասնէր։

Հայաստանի շինարարական ձեռնարկները ուշադրութեան արժանի են.— Ալլահվէրտի կայարանի պղնձահանքերը, Լէնինականի մանածի գործարանը, Շիրակի ջրանցքը, կառուցուած քանի մը գիւղեր։ Շինարարական աշխատանքները մեծ թափով կատարուած են եւ կը կատարուին մանաւանդ Երեւանի մէջ՝ ուր ուշադրութեան արժանի են, Նոր դրամատան, հիւրանոցի, հողային գործավարութեան, համալսարանի, երաժշտանոցի, և այլ նոր շէնքեր։ Լրիւ կամ կիսկատար կան դեռ զանազան տեսակի շէնքեր։ Այս բոլորէն յետոյ յիշենք նաեւ ելեկտրական լուսաւորութեան կայանները, որոնք կը լուսաւորեն ոչ միայն Երեւանը այլեւ շրջակայ գիւղերը։

Երկրի մէջ կը կառուցուին համբաններ, կը շահագործուին հանքերը։ Ասոնց վրայ աւելցնենք նաեւ Սարդարապատի ջրանցքի աշխատանքները եւ Զարագետի վրայ հաստատուելիք մեծ կայանի գործերը։

Հայաստանի համալսարանն ու երաժշտանոցը գնահատութեան արժանի հիմնարկութիւններ են այսօր։

Տնտեսական կեանքը շատ խղճալի է ամբողջ Հայաստանի մէջ։ Ուտեստի եւ հագուստեղէնի պակասութիւնը խիստ զգալի է. համեմատաբար հացը առատ է։ Մասնաւոր առեւտուրը այնքան ինկած է և պետութեան կողմէ տուրքի եւ տուգանքի դրուած, որ ամէնէն հասարակ եւ մանր առեւտրականներն անգամ ձեռնթափ կ'ըլլան իրենց գործերէն եւ անգործութեան կը մատնուին։

Հայ բոլշեւիկները խորին ատելութեամբ լեցուած են Հայաստանի մէջ ապրող թրքահայերու հանդէպ, զանոնք համարելով հակաբոլշեւիկ եւ վտանգաւոր տարրեր։ Կ. Պոլսէն եւ Յունաստանէն եկած թրքահայ գաղթականներու վիճակը սոսկալի է մանաւանդ Երեւանի մէջ ուր բնակարանի ծանր տագնապի պատճառով, հարիւրաւոր ընտանիքներ կծկուած են կիսաւեր շէնքերու եւ կամ խոնաւ, գետնայարկ խանութներու մէջ։

Խորհրդային Հայաստանի մէջ շատ մեծ համեմատութիւն կը կազմեն դատարկապորտ պաշտօնեաները, որոնք գլխաւորաբար Ղարաբաղցիներ են։

Բժշկութիւնը թէեւ բաւական յառաջ գացած է Հայաստանի մէջ եւ հանրային առողջապահութիւնը պետութեան հսկողութեան տակ կը գտնուի, բայց վեներական ախտեր եւ սեռային հիւանդութիւնները լայն չափերով տարածուած են. թէ քաղաքներու եւ թէ գիւղերու մէջ։

Անգործութենէն եւ փողոցային դատարկապորտ կեանքէն ծնունդ առած են փողոցային սրիկայութեան ամէն տեսակ դէպքեր, որոնք ամէն օր եւ գրեթէ ամէն ժամ կը կատարուին Երեւանի փողոցներուն մէջ։ Գողութեան, սպանութեան, ջեղծարարութեան, կաշառքի եւ այլ ամէն տեսակ ծանր ու թեթեւ ոճիրներ անպակաս են։ Օրէնքի մարմնացումը նորէն Չեկան է, որ իր լրտեսական ցանցերը սփռած է երկրի ամէն կողմերը՝ պետական հիմնարկութիւններէն մինչեւ ընտանիքներու խորքերը։

Չեկան անխնայ է իր լրտեսական եւ դաւադրական աշխատանքներուն մէջ։ Բոլշեւիկն ու հակաբոլշեւիկ տարրերը հաւասարապէս կ'արժանանան Չեկայի լրտեսներու բարեհա՜ճ ուշադրութեան։ Չեկան զարհուրելի է իր պարտականութեան մէջ։ Իբրեւ դատարան նա աւելի ուժեղ եւ անխնայ է քան բուն դատարանը։ Օրինակի համար, հասարակ ոճրագործ կամ մարդասպան մը դատարանի միջոցով 3 կամ 4 ամիս, շատ շատ մէկ տարի բանտարկութեան կ'արժանանայ եւ ի վերջոյ զանազան պատրուակներով կ'ազատուի։ Այս պարագան է ահա — թեթեւ պատիժը — որ առիթ կուտայ յաճախակի ոճիրներուն եւ սպանութեանց։

Չեկայի ուժն ու անունը ոչ մէկ տեղ այնքան ահարկու է, որքան Հայաստանի մէջ։ Հայաստանեաններու, Դաշնակցականներու եւ բոլոր հակախորհրդային տարրերու հանդէպ Չեկան անողոք է եւ անխնայ։ Հայաստանի Չեկայի պետ Օսիպովը (Յովսէփեան) շատ աւելի եւ զզուելի դարձած է։ Չեկայի լըրտեսները կը վխտան ամէն կողմ, ուրկէ որ լսեն թէ ինչ կը խօսին, կը մտածեն եւ կը կարդան հակաբոլշեւիկ տարրերը։ Խղճի, մտածումի, զգացումի, ըմբռնումի հոգեկան արտայայտութիւններն անգամ լրտեսութեան ենթակայ են։ Արտասահմանեան ո՛րեւէ հակաբոլշեւիկ թերթ կարդացող եթէ բոլշեւիկ չէ, իսկոյն կը ձերբակալուի, կը բանտարկուի եւ մինչեւ անգամ կ'աքսորուի։ Հայրենասիրական, ազգային եւ կրօնական երգեր երգողները (հաւաքոյթներու մէջ) կը համարուին իբր հակաբոլշեւիկ պրոպագանդիստներ։ Կը պատմեն որ «Մեր հայրենիք» երգող երիտասարդ մը երեք տարի աքսորի դատապարտուելով քշուեցաւ ցուրտ Սիպերիա, իսկ հասարակ ոճրագործ մը, մարդասպան մը միայն մէկ տարի կամ աւելի քիչ «ազատազրկման» կ'ենթարկուին։

Չեկան վերին հրամանով գիտումնաւոր, սուտ լուրեր եւ հակայեղափոխական բանտարկութիւններ կը ստեղծէ։ Այս լուրերը խուզին շրջան կ'ընեն երկրին մէջ։ Եւ ահա Չեկան գործի կ'անցնի. նախ խմբական ձերբակալութիւններ կը կատարուին, տուգանք, բանտարկութիւն, խուզարկութիւններ, աքսոր եւայլն իրար կը յաջորդեն եւ այսպէս երկիրը միշտ ահ ու սարսափի տակ կը մնայ։ Հայ բոլշեւիկները աւելի ուղղափառ են, քան Վրացիներն ու Թուրքերը։ Բոլշեւիզմը Կովկասի երեք հանրապետութիւններէն աւելի շատ տեղ գրաւած է Հայաստանի մէջ։ Մինչ Վրացիներն ու Թաթար-Թուրքերը բոլշեւիկեան լուծին տակ դարձած են կատաղի ազգայնոլներ, հայ բոլշեւիկները ճիշտ հակառակն են, եւ հայահալած քաղաքականութեան կը հետեւին բուն իսկ Հայաստանի մէջ։

* * *

Քանի մը խօսք ալ Էջմիածնի մասին։

Կրնանք ըսել որ Էջմիածին իր ամբողջ գոյութեան ընթացքին այսպիսի բարոյական եւ նիւթական ծանր հարուածներու ենթարկուած չէր։ Էջմիածինը զրկուած է իր բոլոր հողերէն, կալուածներէն եւ ամէն տեսակ տնտեսական եւ մշակութային հիմնարկութիւններէն, որոնք բոլորն ալ բռնագրաւուած են հայ բոլշեւիկներու կողմէ։ Վանքին թողեր են միայն հասարակ, հին ջրաղաց մը, որմէ կը ստանայ օրական 10—15 փութ ալիւր, իբրեւ սնունդ 13 միաբաններու։ Վանքի ամբողջ շէնքերը գրաւուած են բոլշեւիկներու կողմէ և միաբանները քշուած են հին վեհարանի շէնքը։ Չեկան լրտեսներ ունի մինչեւ անգամ վեհարանի եւ միաբանութեան մէջ։ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի ուղարկած եւ ստացած ամբողջ գրութիւնները Չեկայի կողմէ գրաքննութեան կ'ենթարկուին։ Առհասարակ Էջմիածնի ամբողջ գործերը ամենախիստ հսկողութեան ենթակայ են։ Էջմիածինը պետութեան կողմէ հռչակուած է իբր հակաբոլշեւիկեան բոյն, ուր սակայն կայ յատուկ կոմիսար մը, որ կապ կը պահէ պետութեան եւ վանքին միջեւ։ Հակակրօնական պայքարը սոսկալի չափերու հասած է։ 1929ի Ծըննդեան տօներու առթիւ Հայաստանի մէջ ձերբակալուեցան քահանաներ, որպէսզի եկեղեցական տօները չկատարուին։ Եկեղեցի գացող դպրոցական աշակերտներուն յայտարարուած է որ «եթէ եկեղեցի երթաք, դպրոցէն կը վռնտուիք»։ Ազատ եկեղեցականներն այժմ վարկաբեկուած են եւ հաւասարապէս կը հալածուին կառավարութեան եւ ժողովուրդին կողմէ։ Ազատ եկեղեցականները նախ հովանաւորուեցան կառավարութեան կողմէ եւ պայքար մղեցին Էջմիածնի դէմ։ Անոնք չյաջողեցան իրե՛նց անձնական եւ մութ նպատակներն իրագործել։

«Անաստուածներու Միութիւնը» ուժգին պայքար մը կը մղէ կրօնի եւ եկեղեցիին դէմ։ Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ յաճախ դասախօսութիւններ կը կարդացուին անկրօնութեան օգտակարութեան մասին։ Հոգեւորականները ամենուրեք հալածանքի և անարգանքի ենթարկուած են։ Անոնց մարդկային տարրական իրաւունքներն անգամ կ'ոտնահարուին։ Անկրօնութեան պայքարը ամէնէն աւելի թափով եւ եռանդով կը կատարուի Հայաստանի մէջ, ուր ժողովուրդը ամէնէն աւելի ճնշուած, սարսափահար եւ ծանր վիճակի մը ենթակայ է։ Հայաստանի մէջ Թուրքերը եւ ուրիշ օտարազգիներ շատ աւելի ազատ եւ հանգիստ ձգուած են, քան բուն իսկ հայ ժողովուրդը։

Կարմիր բանակն ու Չեկան ահա բոլշեւիզմի գոյութեան գլխաւոր ազդակները, որոնք այնքան ուժեղ են Լէնինգրադէն մինչեւ Երեւան։

Խօսքի, խղճի եւ մամուլի ձայնը իսպառ խեղդուած է խորհրդային երկիրներու մէջ։ Օտար թղթակիցներու գրութիւններն ալ Չեկայի գրաքննութեան ենթարկուելէ յետոյ միայն կ'ուղարկուին թերթերուն։

Այս բոլորէն յետոյ, սակայն, զարմանալի կերպով դիւաւոր յոյսի մը նշոյլները կուգան տանելի դարձնել կեանքը խորհրդային երկիրներուն մէջ, ուր թէեւ մարդիկ լուռ են, բայց քարերը կ'աղաղակեն ու կը բողոքեն կարմիր բռնակալութեան դէմ։

ՀԱՅՐԵՐՆ ՈՒ ՈՐԴԻՆԵՐԸ

Վերջերս աւելի քան երբեք, օրուան բոլոր պահերուս ջերմ հաւատարմութեամբ կը լսեմ մեր մեծ բանաստեղծին՝ Յ. Թումանեանի սա մէկ քանի բառերը.

— «Ապրէ՛ք երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք»...

Կը լսեմ տխրութեամբ ու դառնութեամբ, երբ նկատի կ'ունենամ մեր երէկն ու այսօրը, հայրերու եւ որդիներու ապրած կեանքն ու միջավայրը։

Ցարիներ են անցեր, կեանքն ու աշխարհքը փոխուեր, երեխէքը հասունցեր, հայրեր են դարձեր, սակայն որդիները հայրերու կեանքով կ'ոգեւորուին դեռ, անոնցմով կ'ապրին, անոնց նուիրումի, բարոյականի ուժովը կը հաւատան դեռ։

Ընե՞նք թէ օրհնութիւն էր բանաստեղծին ցանկութիւնը որդիներու համար։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կը խորհին անոնք, որ վաղուց մոռցած են հայրերն ու անոնց կտակները, նոր կեանքի, նոր միջավայրի եւ բարոյական նոր ըմբռնումներու աշխարհին մէջ,— գիտեմ սակայն անձնապէս, որ աւելի ծանր անէծք չէր կրնար ըլլալ ներկայ հայ որդիներուն՝ քան Թումանեանի ցանկութիւնը։

— Մեր հայրերը, անհամեմատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ մեծցան ու զարգացան թէ իբրեւ Հայ եւ թէ իբրեւ մարդ, անհասարակ։ Կեանքը իր առօրեայ հոգերովը չճնշեց անոնց ուսերուն այն ահարկու թափովը, որ կը տեսնենք այսօր։ Իր հանրային, բարոյական, կրթական եւ կրօնական բնաշխարհն իսկ, միշտ աւելի պայծառ, աւելի զուարթ ու շնչելի մնաց. հակառակ այն մեծ իրողութեան, որ Հայը Հայ էր ամէն տեղ. բայց երբեք Հայ՝ իր հարազատ երկրին մէջ, որպէս քաղաքացի հայ պետութեան։ Ու թերեւս, այս մէկ հատիկ ցաւն էր — գիտակից մարդկութեան համար ամենամեծ ցաւը — զոր խնայել կ'ուզէր մեր բանաստեղծը ծաղկող սերունդներուն։ Եւ այս ցանկութիւնը այս բանաստեղծին, որ միշտ մնաց համեմատաբար երջանիկ իր շրջանակին ու սերունդին մէջ, որքան իբրեւ հայ մարդ, նոյնքան եւ իբրեւ բանաստեղծ։

Ի՜նչքա՜ն, սակայն, փոխուեր են ժամանակներն ու անոնց հետ ըմբռնումները։ Նայեցէք անգամ մը հայ կեանքին՝ իր բոլոր անկիւններէն։ Նայեցէք ու համեմատութեան դրէք զայն երէկի հետ ու եթէ կրնաք պահեցէք ձեր ներքին պոռթկումները։

Երազը, որ սրբազան հաւատամքը դարձաւ մեր հայրերուն, իրականացաւ օր մը։ Հոգ չէ թէ ծանր պայմաններու տակ։

Եղաւ օր մը, երբ Հայը տեսաւ իր հայրենի երկրի մէկ մասին ազատագրումը։ Ապրեցաւ հայրենիք ունենալու բնական հպարտութեամբ։ Նոր եռանդ, նոր թափ զգաց իր բազուկներուն եւ մաքին մէջ, Հայն ու հայ կեանքը, Հայոց աշխարհով վերակենդանացնելու։ Ու թէեւ անհամեմատօրէն դժբախտ պայմաններու մէջ քան իր հայրերը, այնուամենայնիւ օրհնեց յիշատակը անոնց, որոնք թելադրեցին «Ապրէ՛ք, երեխէ՛ք, բայց մեզ պէս չապրէ՛ք»։

Շատ շուտ անցան այդ օրերը սակայն։

Եղան մարդիկ ալ, որ չուզեցին տեսնել այդ արագ փոփոխութիւնը, եւ մեղադրեցին բոլոր անոնք որ աւելի պարզ լոյսով տեսան, քան իրենք, իրենց ամպոտած աչքերովը։

Այսօր, սակայն, այլ է իրականութիւնը։

Հայրենիքի համատարած կարօտը իր յոգնած աչքերուն, անօթի ու մերկ, բոլորէն մոռցուած ու հալածական Հայը աշխարհի շըրջանը կ'ընէ՝ անդադար փնտռելով անկիւն մը նստելու, ծածք մը պատսպարուելու, քար մը իր գլուխը դնելու։ Վերջապէս ափ մը հող՝ իր աշխատանքը տրամադրելու համար։

Հակառակ այս մոլորակով աղէտներուն, Հայը կ'ապրի դեռ։

Թշնամիի համար վտանգաւոր այս տոկունութիւնը, հանգիստ չի տար «Հայ հայրենիք, հայ ղեկավարներուն»։ Ցոյցի, հաւատքի, եղբայրական օգնութեան ներշնչումի փոխարէն «Հայաստանը» ատելութեան, այլասերման թոյնն է որ կը ներարկէ իրմէ հեռու, շատ հեռու տարածութիւններու մէջ ինկած հայ հաւաքականութիւններու մէջ։

Ահա՛, մեր օրերու հայ մարդու ճակատագիրը, որ նման չէ երէկին ո՛չ իր դրական եւ ո՛չ ալ բարոյական գիծերով։ Եթէ երէկ Հայը թափառական չէր այսչափ եւ համեմատաբար հանգիստ՝ զարգացնելու իր նիւթական եւ բարոյական արժէքները, հայրենիքի կարօտին սաստկութեան տակ, այսօր Հայը թափառական է ու անապահով նիւթական եւ բարոյական ասպարէզին մէջ, մինչ հայրենիք ունի իր սեփական հողին վրայ։

Երէկ հայրենիքի անորոշ երազը ներշնչարան էր հայ մարդուն, բարձրագնող ու բարոյական արժէքներու ծնողը։ Այսօր իրական հայրենիքը հալածիչն է հայ մարդուն, ապականող ու այլասերողը հայ բարոյականութեան, քանդիչը հայ հաւաքականութեան։

Ի՜նչ է չապրեցանք մեր նախորդներու նման, բայց ահա կ'ապրինք այնպիսի քաշքշուքով մը, որ կը մղէ մեզի կրկնել բանաստեղծին խօսքերը, մեր յաջորդներու համար.

«Ապրէ՛ք, երեխէ՛ք, բայց մեզ պէս չապրէ՛ք»

Ս. ԹԸԹՈՒ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ Հ. ԱԼԵ...

(Իր ցուցահանդէսին...)

Նկարիչ Ալեքսանաք ...
արուեստին համար
Այս արուեստագէտ...
տարօրինակ հոգ մը կ...
կը վախնայ «Հին Աստ...
կը գտնէ թէ նկարչ...
ուեստը մէկ է, ինչպէս...
նէ չուզեր գրմել հին ...
իր մէջ աւանդապաշտ...
մերժէ քանդել եւ ...
ծել, շինել արուեստ...
թիւ ստուածներ ինչ...
հնդկական ու հելլենակ...
բանութիւնը։ Ու կը ...
աստուածով

Ալեքսանաքի արուեստ...
դասական է։ Ահա թէ ...
նուն իր մեծ վարպետն...
օրէնքներուն, կը գասա...
րէն», որոնք ա՜հեն ...
կ'ընեն, կը քանդեն, ...
կը պոռան ու կը կանչ...
է թէ այդ նորերէն ...
ճախ ժամանակ ...
արուեստի նոր վարպ...
ներ բանաձեւելով ...
թիւններ ընելով քան ...
Մեր նկարիչներուն մէ...
ուած է քննադատ...
բայց պէտք է գիտնալ ...
րիչները միայն նկա...
տարբեր ասպարէզ ...
քննադատութիւն ...
կ'ընեն, երբ գրավին մ...
ծագործութեամբ։

Ալեքսանաք նշմար...
այդ բանգէտ նկարիչ...
ջանակին։ Յանձին ...
անոր դասական ճաշակին ...
Ահա թէ ինչո՛ւ կ'արժէ ...
աւելի խորէն քննել ...
բիչին գործը։

* *

Նկարչական երեք ...
համադրութիւն մը ...
արուեստը։ Ճաշակով ...
խառնուած քով վիպակ...
tique) եւ ձեւով տպա...
տութիւն մը։ Ալեքսանաք ...
կան կազմութիւնը պէտ...
նել նկարչութեան ...
այն շրջանին մէջ, ...
վերածնունդով եւ ...
տպաւորապաշտութեան ...
կան բոլոր դպրոցն...
տպաւորապաշտութեան ...
այնպէս որ Ալեքսանաք ...
մը ինքզինք կը բաժ...
շրջանէն։ Միւս կողմէ ...
ուի մինչեւ Հելլէն...
ուեստը։

Իսկապէս, իր խորք...
ճանաք Հելլէն մըն է։

Ի՞նչ է հելլէն արու...
խուոր յատկանիշը — ...
մունք գեղեցիկին հա...
արուեստագէտը կ'աշխ...
գեղեցկացնել բնութիւ...
կենդանին, եւ իրերը ...
գեղեցկութեան համար

Ալեքսանաք իր բոլոր ...
մէջ կը ներկայացնէ ...
ձեւը։ Ան կը գեղեցկաց...
ծովը, երկիրը եւ երկի...
այնքան կը չափազանցն...
կան չքնաղութիւն մը ...
անոնք, ինչպէս գ՚ գադա...
չիկներու նկարները ծո...
տերուն վրայ։ Բնութեան ...
զարդարդում (illustra...
տարէ երկու եղանակով ...
ւով եւ ողորկութեամբ ...
լոյսի մոգականութեան ...
ինչպէս տպաւորապաշտ...
ողորկութիւն կուտայ ...
բածնունդի նկարիչն...
եղանակով կը դիմէ գ...
տութիւն։ Եւ դիտող...
լոյսի այդ թրթռումն...
բօրուի, երաժշտութեան ...
բանքն զգալով

* *

Մօտ 40 գործ էր ...

...լարի ծանօթ ցուցասրահին (...erie) մէջ։

Բազմաթիւ են այդ գործերը ...անկար, գիմանկար, «էթիւտ», ...այլն։

Ի. Այվազովսկի նկարիչը առաջին ...ցուցահանդէսն էր որ կուտար, այն ... կը ներկայացնէր նմոյշներ ... բոլոր գործերէն, զորս պատ...ւած է 1900 թուականէն ի վեր։ ...ակէտ որ այդ ցուցահանդէսը ...անաքի նկարչութեան պատ...թիւնն էր, որ կուտար պատկե... իր զարգացման։

Ալեանաք նախ ուզած է ըլլալ ...ով նկարիչ ինչպէս Ահարոն... ...ն եղած է վերջաւոր երգիչը։ Այն ...անին, երբ Ահարոնեան բացաւ ...ինքի հովիւը, Ալեանաք ու... ...ու այդ գեղջուկ եւ սարսռալի ...ուկերները առնել կտաւի վրայ։ ...առաջին փորձն է Վրէժին ...ը նկարը, ներշնչուած Ահա...անէն։ Հայրս մըն է, նուաղած ...կած է գետին. պատռած են ...հագուստները, ինչ որ կը ...նակէ թէ կռիւ ըրած է բռնա...ին հետ։ Ցաղթուած, պա...տուած, ուշակորոյս կը քնա... ...Աւետիս պէս աղուոր մէկ ծիծը ...ս է ժայթքած, իր մանուկը, ...անօթի է, ինկեր է վրան եւ կը ...է կաթը իր բռնաբարուած ... նկարը ունի հրդեհի գոյն ...մը։

Դարձեալ 1900 թուականէն ...ուարտ գործ մը, որ կը ներ...ւայէ Թիֆլիսի վանքին եկե...ցին ներսը։ Այս գործը թան...ին է անոր համար, որ հիմա ...ութիւն չունի այդ եկեղեցիին ...սը։ Հին զարգ մը, անկիւն մը։ ...ցող է վրացի մուշայի մը ...անկարը, կոշտ, վայրագ եւ ...։

Բանաստեղծ Կոստան Զար...ն, ըմբոստ ու երազկոտ։

Մենիլ ... խարակաները, ...ին մէջ եփած հողի գոյնով եւ ...րանքով, եւ ծովուն կապոյտ ...։

Ջենովայի ... որուն ... հայելի են կոտրեր կարծես, ... բնական են գոյնաշուրները։ ... փոթորիկին յետոյ, որ կու... լուացուած ու թարմ օդին ...անցքը, եւ պուրակը որ կը սար... խորքէն։

Լօի ճամբան, որուն թաւիշին ... արեւը գունաւոր ջուրի նման ...։

Թումպուշեէի պալատէցին մէջ ...անի եւ վարդի ողկոյզներուն ... արեւը եւ տաքութիւնը ... գետինին վրայ ...։

Նէ պոլսական ... լոյսի, ... գոյներու եւ ... Թափանցիկ երկինքի մը ...։

Ալեանաք օժտուած եւ ...ուոր արուեստագէտ մըն է։

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՀԱՇՈՒԵԼ ՏՈՒՐՔԻ ԵՆԹԱԿԱՅ ՇԱՀԵՐԸ

Սովորաբար առեւտրական եւ ճարտարարուեստական շահերու վրայ տուրքը կը գանձուի հաստատութեան մը ընդհանուր շահին համեմատ։ Բայց այս ընդհանուր շահը հաշուի առնելով չէ որ տուրքի յայտարարութիւնը պէտք է ընել։ Որովհետեւ նոյնիսկ զուտ շահը ճշդելէ յետոյ դեռ, օրէնքը կարգ մը զեղչեր կ՚ընդունի ի նպաստ հարկատուին։ Աստորեւ ցոյց կուտանք թէ ինչ կերպով պէտք է հարկանելի գումարին վրայ զեղչեր կատարել։

Նախ ընդհանուր շահէն պէտք է զեղչել անշուշտ, ինչ որ սովորաբար կը զեղչուի երեւան հանելու համար զուտ շահը,— ընդհանուր ծախքեր, գլխաւորներ, փտաններ, եւայլն։

Ընդհ. ծախքերուն մէջ, ձեռնարկին տեւականութեանը համար անհրաժեշտ բոլոր ծախքերուն հետ, կը մտնեն նաեւ հրդեհի դէմ ապահովագրական վճարումները, գործիքներու նորոգում, աշխատանքի արկածներ, նախորդ տարուան մէջ վճարուած ուղղակի եւ անուղղակի տուրքեր, գործի բերումով գործատիրոջ կատարած ուղեւորութեան ծախքեր, սէնդիկաներու անդամավճարներ, առեւտուրի կամ ճարտարարուեստի ծիրին վերաբերեալ հրատարակութեանց բաժանորդագին։ Բայց անշուշտ, ընդհ. ծախքերու մէջ մտցուելիք ամէնէն մեծ գումարը պաշտօնեաներու կամ գործաւորներու վճարուած վարձքերն են։ Անոնց մէջ կը մտնեն նաեւ գործատիրոջ զաւակները, եթէ իրենք կ՚աշխատին գործին մէջ եւ իբրեւ աշխատող՝ վարձք կը ստանան։ Գալով գործատիրոջ կնոջը, սկզբունքով ընդունուած է թէեւ անոր տրուած վարձքերը մտցնել ընդհ. ծախքերուն մէջ եթէ ան կ՚աշխատի գործին մէջ, բայց, Ցուրքերու վարչութիւնը կը մերժէ ձանչնալ այդ իրաւունքը։

Դարձեալ, Ցուրքերու վարչութիւնը կը մերժէ հարկանելի գումարէն զեղչել այն գումարները զորս գործատէրը կ՚առնէ իր արկղէն, իբր վարձք իր աշխատութեան եւ զանոնք կը մտցնէ պաշտօնէութեան վճարուած գումարներուն մէջ։

Նոյնպէս, առեւտրականին կողմէ իր գործին մէջ դրուած դրամագլխին տոկոսը ենթակայ է տուրքի, բայց, բնականաբար տուրքի ենթակայ գումարէն կը զեղչուի տոկոսը զոր առեւտրականը

կը վճարէ ուրիշի մը, անկէ փոխ առնուած գումարի մը համար։

Դարձեալ հակառակ նկատողութեան նոր օրէնքի տրամադրութեան այս տարի կարելի չէ տուրքի ենթակայ գումարէն զեղչել՝ նախորդ տարուան մէջ կրած վնասները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ԼԻՈՆ 12 փետր (սեփ. թղթ.). — Շաբաթ երեկոյ Էմիլ Զոլա թատերասրահին մէջ ընկ. Մ. Մարութեան տուաւ իր հերթական ներկայացումը «Խաւարին մէջէն կամ փետրուար 18»։ Առաջին վարագոյրին իսկ ժողովուրդը անձկութեամբ կը հետեւէր դերակատարներուն։ Ա. արարը կը պատկերացնէր Հայաստանի Հանրապետութեան բեղմնաւոր շրջանը։ Վարդան, գեղջուկ մեծ եղբայրը կը ներկայանար դաշնակցական եւ կառավարութեան անդամ, իսկ գեղջուն՝ համայնավար պատանի մը, որ անպատկառօրէն կ՚արհամարհէ իր եղբօր դաւանանքը, կ՚ըմբոստանայ իր ընտանիքի անդամներուն դէմ։ Հակառակ Վարդանի եղբայրական թելադրութիւններուն գեղջուկ անդրդուելի կը մնայ եւ իր այդ անուղղայ ընթացքին պատճառով կը վտարէ տունէն։ Բ. արարին Հայաստան համայնավարներուն ձեռքը անցած է եւ գեղջուկ նշանակուած Չեկայի պետ։ Երբ այդ. կ՚ուրանայ իր եղբայրն ու ծնողքը։ Ցեղի կ՚ուռենան զանազան անայլայլն ձերբակալութիւններ ու բանտերը կը լեցուին բանտարկեալներով, որոնց մէջ եւ գեղջուկի եղբայրը՝ Վարդան ու իր զարգացական զաւակներուն մէկը։ Գեղջուկի ծերունի հայրը կը պաղատի որ եղբայրը արձակէ. հակառակ պարագային մայրը անոր ցաւէն պիտի մեռնի։ Անօգուտ, գեղջուկ չէկիստի վայել անգթութեամբ կ՚արհամարհէ իր ծերունի հայրը եւ կուրանայ իր եղբայրը։

Միջոցներ կը խորհին բանտարկեալներէն զաղտնիքներ կորզելու եւ այդ նպատակաւ ալ իրենց վստահելի չէկիստներ իբրեւ բանտարկեալ բանտ կը դնէ եւ կը թելադրէ անոնց՝ բանտարկեալներուն ներկայանալ իբրեւ դաշնակցական, եւայլն։ Գ. արարը կը ներկայացնէ փետր. 17ի գիշերը։ Բանտարկեալները խումբ խումբ դուրս կը կանչուին հարցաքննութեան պատրուակով ու գնդակահարութիւններ տեղի կ՚ունենան։ Գեղջուկ իր ծերունի հայրն ալ բանտարկել կուտայ, որ պատահմամբ Վարդանի քով կը բերուի։ Հայր ու որդի իրար կ՚ողջագուրեն բանտին մէջ։ Ներկաները ի տես այս սրտաճմլիկ տեսարանին կը սկսին լալ։ Գեղջուկ կը ներկայանայ իր եղբօր սենեակը, դուրսէն կը կարգան բանտարկեալներու անունները. կը հրամայէ որ դուրս ելլեն։ Հայրը չի ձգեր որ Վարդան եւ իր ընկերները մեկնին, ու գեղջուկի ոտքերը կը համբուրէ, կ՚աղաչէ, կը պաղատի, անօգուտ. կ՚ուզէ հայրը համոզել թէ պարզ հարցաքննութեան մը համար է որ կը մեկնին։ Հայրը նորէն կը պաղատի ու կուլայ։ Վարդան յեղափոխականի կեցուածքով կը խրախուսէ իր ընկերները. կը համբուրէ հայրը եւ բանտարկեալները դուրս կ՚ելլեն։ Քիչ վերջ կը լսուին համազարկի ձայներ։ Հայրը կը խելագարի բանտին մէջ, կ՚անիծէ գեղջուկը։ Ժողովուրդը անհանգիստ շարժումներ կ՚ընէ ու իրարու կը փսփսան. «Ա՛յս ինչ խայտառակութիւն է, այսպէ՞ս կը կառավարեն երկիրը դաշնակցականները որ թերթերով ու բեմով կը քննադատեն իրաւունք ունին որովհետեւ անոնք տեսած են իրենց աչքերով»։ Դ. արարին, փետր. 18ը՝ քաղաքը գրաւուած է ամէն կողմէ։ Չէկիստները փախչելու ճամբայ կը փնտռեն։ Գեղջուկ մինակ նստած է չէկային մէջ։ Ցանկարծ կը ներկայանայ իր եղբօր Վարդանի նշանածը եւ զէնքը ձեռքը դիտապաստ գետին կը փռէ գեղջուկը, լուծելով իր սիրելիներուն վրէժը։ Հայկական եռագոյնը կը ծածանի, ժողովուրդը խելայեղօրէն կը ծափահարէ. «Կեցցէ՛ Հայաստան»։

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 12ին, եւ ներկաները սրահէն բաժնուեցան վրէժով լեցուած։

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Մարսէյլի արեւելեան կողմը, շոգեկառքով մէկ ժամ հեռու եւ Միջերկրական ափին վրայ կը գտնուի այս սիրուն գիւղաքաղաքը, ուր կ՚ապրին 800 հայ գաղթականներ։

Մեծ մասը կ՚աշխատի նաւարանին մէջ. իսկ միւսները ճամբաներու շինութեամբ կը զբաղին։ Անգործներ չկան։

Մեծ գոհունակութեամբ տեսայ որ, մեր նորաստեղծ գաղութի հայրենակիցները ինքնաբաւ ըլլալէ յետոյ, ջանքեր կը թափեն իրենց մանուկներու դաստիարակութեան համար։ «Ցառաջ» գրած էր, գիրոց-մատուռի մը հաստատութեան ձեռնարկը։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի եւ

յոյս որ Լա Սիոթա շուտով ունենայ իր մատուռ-մանկապարտէզը։ Ջերմապէս գնահատելով գաղութին ջանքերը, կ՚ուզէի որ Մարսէյլն ալ չզլանար իր աջակցութիւնը, իբրեւ կեդրոն։

Թ. ՋՈՒԹՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

ՊՈԼԷՆ.— Վալանսի մէջ փետրուար 10ին տեղի ունեցաւ մրցում մը Պոլէնի «Արծիւ» Մ. Միութեան եւ Վալանսի «Առաջաւոր» միջեւ.

Խաղը հազիւ սկսած, անձրեւի կաթիլներ սկսան թափիլ, սակայն մրցումը շարունակուեցաւ։

Պոլէնցիները նախապէս թոյլ խաղարկութիւն մը ունեցան, որմէ տեղացիները յկրցան օգտուիլ։ Սակայն կիսախաղին 20 վայրկեան մնացած, դիփութեան մը պահուն շահեցան Ա. նշանակէտը։

Այս կորուստին վրայ, Պոլէնցիները սկսան իրենց եռանդը աւելցնել ու երկուստեք հաւասար խաղարկութիւն մը ցոյց տուին։ Կիսախաղին 10 վայրկեան մնացած, Պոլէնցիները նշանակեցին իրենց Ա. նշանակէտը։

Երկրորդ կիսախաղին Պոլէնցիները պահ մը տիրապետող հանդիսացան, առանց արդիւնք մը ձեռք ձգելու ու խաղին լրանալուն 10 վայրկեան մնացած, Վալանսցիները «փէնալթի»ով մը շահեցան Բ. նշանակէտ մը եւս։ Ու խաղը լրացաւ Վալանսի յաղթանակով 2—1։

Այս առթիւ դիտել կուտամ որ Վալանսի հայ դատաւորին կը մնար աւելի անկողմնակալ ու արդար ըլլալ։

Միեւնոյն միութեանց միջեւ փոխադարձ մրցում մը տեղի պիտի ունենայ մօտերս, Պոլէնի մէջ։

Դէօրգ

ՑՈՒՐՏԸ

Ցուրտը ամայացուցած է փարիզի փողոցները եւ չաքցուցած փողոցային կրակարանները։ Սրճարաններու եւ բազմաթիւ խանութներու առջեւ, կրակարանները կը ճարճատեն, առանց տաքցնելու փողոցը, ուր ցուրտը կը պահէ իր տիրապետութիւնը, անախորժ տպաւորութեան մը պէս...

Շրջուն վաճառորդները մանաւանդ շատ դժգոհ են եւ քիչ են այն քաջերը որոնք կը յանդգնին փողոցէ փողոց բերան բանալ, գովքը ընելու համար իրենց ապրանքներուն։

Խորոված շագանակի վաճառորդներն իսկ դասալիք եղած են, հակառակ որ իրենց կրակարաններուն առջեւ կեցած, շատ ալ նեղուած չէին ցուրտէն։ Բայց գրաւ-

հար յաճախորդները չէին յօժարիլ հանել իրենց ձեռնոցները, քակել վերարկուները ու մինչեւ ձեռքով դրամ փնտռել իրենց քսակին մէջ։ Նախընտրեցին ուրեմն կ՚երեւի դադար տալ առեւտուրին, եւ սրճարանի մը տաքուկ մէկ անկիւնը, գաւաթ մը գինիի առջեւ, սպասել օդերու թոյլտուութեան։

Աւելի բախտաւոր են լրագրավաճառները, որոնք իրենց կրպակներուն մէջ ապաստանած, կը փորձեն տաքնալ որեւէ կերպով։

Ցուրտը այնքան սաստիկ է որ շատ տուներ զրկուած են ջուրէ։ Ծորակները սառած են եւ կաթնավաճառները իրենց օրական պաշարը առտուն կը ստանան՝ սառոյցի կտորներով լեցուն։

ՍԱՌՈՅՑԻ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպայի մէջ տիրող սաստիկ ցուրտը այժմէական կը դարձնէ սառոյցը։ Տարիներ առաջ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութիւնը, օգտուելով նման ձմեռէ մը փորձեր կատարել տուաւ ստուգելու համար սառոյցի տոկունութիւնը։ Չորս սանթիմեթր հաստութեամբ սառոյցի խաւ մը կը սկսի դիմադրել առանձին մարդու մը ծանրութեան։ 9 սանթիմեթր հաստութեամբ խաւի մը վրայէն կարելի է անցնել հետեւակազօրքի խմբակ մը, բանալով շարքերու միջանցքը։ 12 սանթիմեթրի վրայ, սառոյցը կը տոկայ սահնակներու վրայ բեռցուած փոքր հրետանիի ծանրութեան։ 14 սանթիմեթրի վրայ, միջակ ծանրութեամբ հրետանին անվտանգ կ՚անցնի սառած գետի մը եզերքէն միւսը։ 29 սանթիմեթր սառոյցի խաւերը կը տոկան ամէնէն մեծ ծանրութեանց։ Բայց անոնք շատ հազուագիւտ են Եւրոպայի մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՕԳՈՒՏ ԽՐԴՈՒՄԸ.— Հարուստ հոլանտացի մը որ փարիզ եկեր էր պտոյտի եւ իջեր էր մեծ պանդոկ մը, նշմարեց որ իր մէկ մանեակը թաեր էր։ Ունէր 311 մարգրիտներ եւ կ՚արժէր 500,000 ֆրանք։ Ցիկինը երդում ըրաւ այլեւս իրեն հետ ճամբորդութեան չտանիլ նման առարկաներ։ Բայց, հակառակ ասոր դեռ մանեակը չէ գտնուած։

ՊԱՅԹՈՒՄ.— Անգեալ առտու Պուլոնեի մէկ քիմիական գործատան մէջ, պայթում մը տեղի ունեցաւ, որուն հետեւանքով 2 գործաւորներ մեռան եւ հինգ ալ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։ Պայթումին պատճառները անծանօթ կը մնան։

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Ա ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կը յսուի դեռ «Տէր ողորմեա»ն որ հետզհետէ նուաղումն կը սկսի մարիլ հեռաւոր զանգիւնի պէս. Բարթամեան պահ մը կը դիտէ Գուրգէնը որ միշտ ծնրադիր կ՚աղօթէ, կը մօտենայ անոր ու զայն ուսերէն բռնած կը բարձրացնէ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ոտքի զաւկս... (Նորէն կը դիտէ զայն պահ ...պիտի երթաս..., կը մնաս հոս, մ՚գի հետ...։

Բոլորը ոտքի կ՚ելլեն ընդոստ, ուրախ, բացի Թագուհին որ կը ջանայ զսպել ակներեւ նեղսրտութիւն մը։

Ու հակես պատիւեդ... եւ կամ...

Խօսքը չի կրնար աւարտել յուզումէն, կը քաշէ տղան կուրծքին ու գորովով կը սեղմէ զայն։

...էն գինով..., ամէն գինով...։

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Նոյն սրահակը՝ յարդարուած։ Յ. Բարթամեան պատուհանին առջեւ կեցած, դուրս կը նայի։ Թագուհի անկիւն մը նստած կը ծխէ։ սեւեր հագած է։ Ջէ ածիլուած. կքուն ու թախծոտ երեւոյթ ունի։

(Լռութիւն մը)

ԹԱԳ.— Մեղա՛յ, Տէ՛ր։

(Լռութիւն մը)

Յ. ԲԱՐԹ.— Բա՞ն մը ըսիր, խնամի՛։

ԹԱԳ.— Ե՞ս, ոչի՛նչ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ինչպէ՞ս։ Բերան չիբացի՞ր հիմա։

ԹԱԳ.— Ջէ՛, բան չըսի։

Յ. ԲԱՐԹ.— Տէ՛ր Աստուած, կ՚երեւի նորէն ձայն է եկեր ականջիս։ Իրա՞ւ, բան չըսի՞ր։

ԹԱԳ.— Ջէ՛, բան չըսի։

Յ. ԲԱՐԹ.— Տէ՛ր Աստուած։ (Կը շարունակէ դարձեալ դուրս նայիլ։ Թագուոր, մտասոյզ ու տխուր, կը ծխէ։ Լռութիւն մը)։

ԹԱԳ.— Մեղա՛յ, Տէ՛ր։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Դանդաղօրէն ետ կը դառնայ, կը նայի Թագուորի, որ կարծես ցնցուած, կը սթափի մտասուզումէ մը։)

ԹԱԳ.— Ջէ՛, բան չըսի։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ջղագրգիռ) Դէ՛հ, լա՛ւ, բան մը ըսէ ուրեմն։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ ըսեմ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Խօսէ՛, պատմէ։

Սարսափով)

ԹԱԳ.— Նորէ՞ն, չէ՛, չեմ պատմեր,

(Ոտքի կ՚ելլէ ջղագրգիռ. կը նետէ գլանիկը եւ կը վառէ ուրիշ մը)։

Յ. ԲԱՐԹ. Պատմէ՛. գիտնալու պէտք ունիմ. քանի պատմես, միտքս կը բացուի, ըսելիքս կը գիտնամ։

ԹԱԳ.— Ջէ՛, չէ՛. նորէն ցաւս մի բանար։

Յ. ԲԱՐԹ.— Պատմէ որ բացուիս, խնամի՛, (Մօտեցած է Թագուորի. ձեռքը անոր ուսին։) Դէ՛հ, աճէ՛, անկեց որ ձեզ փրկեց աքսորէն . . .։

ԹԱԳ.— Ջէ՛, չէ՛, ձգէ՛ Աստուածդ սիրես։

Յ. ԲԱՐԹ.— . . . Եւ յետո՞յ, յետո՞յ, այո՛, ինչպէ՞ս պահանջեց կատարել այն բ... բանը... որ չէր կրնար ըլլալ. չէ՞, խնամի՛...։

ԹԱԳ.— Հերի՛ք, հերի՛ք։ (Ինկած է բազմոցին վրայ, ձեռքերը դէմքին, կը հեկեկայ։)

Յ. ԲԱՐԹ.— Բարի մարդ էր չէ՞, հին բարեկամ, բարեկիրթ, պարկեշտ դէմքով, ան որ փրկեց ձեզ աքսորէն։

ԹԱԳ.— Ջէի գիտեր, չէի գիտեր։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՞նչ, թէ ոճրագործը նուազ կասկածելի եւ անհարկա՞ւ է, քան որեւէ պարկեշտ մարդ։

ԹԱԳ.— Հէ՛, այո՛, ճիշդ այդպէս։ Հիմա գիտեմ թէ որեւէ ոճրագործ, ոճրագործ է։ Բայց դեռ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ է պարկեշտ մարդու մը հոգին։

Յ. ԲԱՐԹ.— Եւ երբեք չպիտի գիտնաս։ Հանելուկ է։ Եթէ ո՛չ քեզ փրկելէ եւ ապահովելէ յետոյ, երբ օր մըն ալ տունդ մտաւ և ըսաւ. «Աղջիկդ կամ աքսոր...»։

ԹԱԳ.— (Զայրացած, ոտքի) Հերի՛ք, հերի՛ք։

Յ. ԲԱՐԹ.— Գեղեցիկ էր ան, սեւ, խոշոր, անուշ աչքերով, նոր բացուած վարդի պէս թարմ. դէ՛հ, պատմէ՛, բա՛ց բերանդ։

ԹԱԳ.— Հերի՛ք, խնամի՛, հերի՛ք. ես ալ սիրտ ունիմ։ (Կը հեծկլտայ)։

Յ. ԲԱՐԹ.— Պարկեշտ մարդու սիրտ. հա՛։ Անոր համար թոյլ տուիր որ աղջիկդ երթայ որ զուն մնաս։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ՍԻՐԵԱՆՑ

կը կարծուի թէ Տրոցկի Էնկիւրի պիտի երթայ։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հաստատէ այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ Տրոցկի Օտեսայէն եկաւ Սէյփով ծածկանունով։ Իրեն կ'ընկերանան նաեւ չորս անծանօթներ։

«Փուռնալ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիր Սէն-Պրիս այս առթիւ կը գրէ.—

«Այս անգամ իրողութիւնը ստոյգ է։ Սովետները արձակեցին Տրոցկին, որ Պոլիս հասած է։ Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա։ կարելի է ենթադրել որ սովետները ազգականութեան ձեւեր տալ կ'ուզեն իրենք իրենց այն պահուն, ուր կը ջանան շահագործել դրամատէրներու միամտութիւնը, որովհետեւ ներկայիս քառսէն դուրս ելլելու համար իրենց միակ մտահոգութիւնը այդ է անվիճելիօրէն։ Անոնք արդէն յաջողեցան տնտեսականներ համաձայնագիրմը կնքել Գերմաններու հետ։ Հակառակ Դոնէցիազդարարութեան։ Կրցան որսալ ամերիկեան ելեկտրականութեան մեծ թրըստը։ Ա՛յն տեսակ առաւելութիւններ կ'ընծայեն Անգլիացիներուն։ Այս կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար է որ Տրոցկին դուրս կ'ընեն։

Այս կերպ վերաբերմունքը աւելի գործի կուգայ, եթէ անոր նպատակն է արտասահմանի մէջ օգտագործել յեղափոխական գործունէութիւն մը, որ վտանգաւոր է երկրէն ներս։

Տրոցկիի նման անիշխանութեան պրոպագանդիստ մը անկարգութիւն միայն կրնայ տարածել։ Գերմանները այդ բանը ա՛յնքան լաւ գիտեն, որ ո՛չ մէկ գնով ուզեցին ընդունիլ զայն։

Բնականաբար քէմալականները թոյլ չպիտի տան որ իրենց դէմ գործեն, բայց նոյնիկ ատկէ դուրս աշխատանք չիպակսիր խռովարար տարրերով լեցուն այդ Արեւելքի մէջ։ Մենք շատ լաւ կ'ընենք որ արթուն հսկենք, որովհետեւ մենք՝ Ֆրանսացիներս ուղղակի շահագրգռուած ենք»։

Ձմեռը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսայի գաւառներէն հասած լուրերը տխուր գոյներով կը նկարագրեն կացութիւնը։

Մարսիլիոյ եւ ամբողջ Փրովանսի շրջանը, Քանէն եւ Նիսէն մինչեւ Հէրօ նահանգը ձիւնի սպիտակ քօղով ծածկուած է։ Վար, Պուշ տիւ Ռոն, Վօքլիւզ եւ Կար նահանգի կարգ մը շրջաններուն մէջ ձիւնը մինչեւ 20 սանթիմեթր խաւ կապած է։ Սաորին Ալպեաններու մէջ ձիւնը 30 սանթիմեթր բարձրութեան կը հասնի։ Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։ Հեռագիրն ու հեռաձայնը լաւ չեն գործեր եւ կառախումբերը յապաղումներ կ'ունենան։

Քլէրմոն - Ֆէրանէն կը հեռագրեն թէ երբեք այսքան առատ ձիւնած չէր Օվէրնեի մէջ։ Ջիւնէն յետոյ ջերմաչափը զերոյէն 17 աստիճան վար ինկաւ։ Քլէրմոնի մէջ հանրակառքերը բնաւ չեն բանիր։ Ամբողջ շրջանին մէջ օթոպիւսներու երթեւեկը դադրեցաւ. կարգ մը գիւղեր արտաքին աշխարհի հետ ամէն հաղորդակցութենէ կտրուած են։ Լեռնային շրջաններու մէջ վայրաշարժերը զինուած են զօրաւոր մեքենաներով ձիւները մաքրելու համար։

Շէրպուրկի մէջ ցուրտին պատճառաւ բազմաթիւ բանւորներ չկրցան աշխատիլ նաւարաններու մէջ։ Մեքենաները մեծ մասամբ անշարժութեան դատապարտուած են։

Ալանսոնի մէջ ջերմաչափը 1917էն արձանագրուած նուազագոյն մրցանիշը կոտրեց։ Բաց դաշտի մէջ զերոյէն 18 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Սարթ գետը սառած է։

Պէլֆօրի, Պորտոյի, Փէրքինեանի եւ ուրիշ գաւառներու մէջ եւս ցուրտը սաստիկ է։

∴ Փարիզի մէջ երէկ առաւօտ թեթեւօրէն ձիւնեց։ Ջերմաչափը քիչ մը սկսաւ բարձրանալ և —8 աստիճան արձանագրեց։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Արտասահմանէն, մանաւանդ Պալքաններէն հասած լուրերը կ'ըսեն թէ գէշ օդերը կը շարունակուին։

Ռումանիոյ մէջ, Քամփինայի մօտ գնչուներու գիւղի մը մէջ ցուրտէն մեռած գտնուեցան 10 հոգի — երկու կին, երկու այր եւ 6 երախայ։ Քիշնեւի մօտ գիւղի մը մէջ 14 հոգինոց ընտանիքի մը բոլոր անդամները նոյնպէս սառամահ եղան։ 12 հոգի մեռան Պուզէյի գիւղին մէջ։ Պուքովինայի մէջ զերոյէն 43 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Փրութ գետը 2 մեդր խորութեամբ սառ կապած է։

Օլթէնիթայի շրջանին մէջ Դանուբը սառած է երկու մեդր խորութեամբ եւ խոշոր բեռնատար ինքնաշարժները անվտանգ կ'երթեւեկեն գետին վրայ։

Ամբողջ Ռումանիոյ մէջ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խանգարուած են, ու գրեթէ անկարելի է վայրաշարժներու համար ջուր գտնել բազմաթիւ կայարաններու մէջ։

Ռուսիոյ Սեւ ծովու եզերքներուն վրայ ալ կացութիւնը շատ գէշ է։ Խրիմի գիւղացիները երբեք վարժուած չըլլալով այսքան սաստիկ ցուրտի, ճանճերու պէս կ'իյնան։ Սեւաստափոլի մօտ ինը գիւղացիներ մեռան արեան խռնումէ։

Թուրքական պանակցութիւնները

Էնկիւրիի կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը հրատարակէ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութիւնները Թուրքեւհելլէն բանակցութեանց մասին։ Գործավարը կը հերքէ բանակցութեանց խզուելուն մասին շրջած զրոյցները։ Բանակցութեանց դանդաղութեան պատճառն այն է որ, կ'ըսէ, վիճելի հարցերը շատ կարեւոր են։ «Եւ սակայն պէտք չէ չափազանցել վէճին տարողութիւնը։ Բանակցութիւնները շատ չանցած ելքի մը պիտի յանգին, եթէ հելլէն վարիչները հետեւին գործնական ճամբու մը, ինչպէս կը սպասուի Վէնիզէլոսէն։»

Յունաստան եւ Սերպիա

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ հելլէն դեսպան Փոլիքրոնիատիս մեկնեցաւ Աթէնք, ուր իր կառավարութեան տեղեկագիր պիտի ներկայացնէ Պելկրատի մէջ կատարած բանակցութեանց մասին։ Ինչպէս յայտնի է, այդ բանակցութիւնները կը վերաբերին Սելանիկի նաւահանգիստի եուկոսլաւ ազատ գօտիին եւ Յունաստանէն դէպի Սերպիա թրանզիթին։

Մեկնելէ առաջ հելլէն դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտիի հետ։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ.Յակոբի սրճարանը. 128 Rue Etienne Dolet: Բանախօսութիւն, երգ եւայլն։

ԳՈՒՍ ՔՈԼՈՆԳ

Կազմակերպուած Անիէռ-Գուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, այս Կիրակի՝ ժամը 2.30ին Փլաս Քոմէթի սրահը։

Կը խօսի՝ Սահակ Տէր Թովմասեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԾԱՆՕԹ. — Փոքր Քլիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ իջնել՝ Place desBourguignons. Փոքր Անիէռէն թիւ 45 իջնել Place Comète.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Կը խօսի ԸՆԿ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն և անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ „ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք։ Փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱԿԱԳԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Լը Գօն Թէաթրի մէջ

Կազմակերպուած Ջ. Ռ. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ Մարսէյլի Ազգ. վարժարանին

կը ներկայացուի «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ»

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

2 Մարտ Շբ. գիշեր ժամը 10ին Tète Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայ թաղուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ զօթիյոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենց դէմքը ճանչցնել։

Հ. Յ. Դ.

Գուա Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 ին ընկեր Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսինի կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Ռ. Խան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Նիկոլ Դուման, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի ժամը 6ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի Հրշ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ Ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի Հրշ. կոմիտէն կազմակերպած է երեկոյթ մը այս Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Երգ, արտասանութիւն եւ դասախօսութիւն մը, «Վաշխառուն»։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ։ Կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Պուլղուրճեան։

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին 134 Route Nationale, Viroflay.

Կը խօսի՝ Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, նուագ ներկայացում՝ փոքրիկներու կողմէ։ Մուտք՝ 2 Ֆր. 50

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան հանդիպում մը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Ջ. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն վարչութեան։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 183 Ave. d'Italieի սրճարանը։ Մէթրօ Իթալի։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները

ՆՈՒԷՐԱՑՈՒՑԱԿ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԱՆՍԷՅ. Մ. Ճ.— 35 Ֆր.

ԼԻՈՆ. Գ. Ն.— 70 Ֆր.։ Սկսանք ղրկել։

ԼԵ ԼՈՒԱ. Օր. Ա. Մ.— 35 Ֆր.։

ՔԱՆ. Մ. Տ.— 35 Ֆր.։

ԼԻՈՆ. Զօրծ.— 1000 Ֆր.։

ԺԱԼԻԷՕ. Գ. Գ.— 35Ֆր.։ Սկսանք ղրկել։

ՕՆ. Յ. Օ.— 15 Ֆր.։

ՍԷՆ ՍԷՌՆԷՆ. Աւշ.— 15 Ֆր.։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ Տիգրան Խան Քէլէկեան 10000 ֆրանք նուիրած է իր որբանոց վարժարանին, ինչպէս նաեւ Պ. Արմենակ Համբարձումեան՝ դաշնակ մը եւ իր վարժարանն այցելութեան առթիւ ընդհանուր սանուհիներու շօքոլա եւ շաքար։

Յառաջիկայ մայիս 5ին կիրակի օրը Թատերական հանդէս մը պիտի ունենայ Petit Journalի սրահին մէջ։ (Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Վարդան Թաշճեանը (Նէվշէհիրցի-Գոնիա)։ Կը կարծուի թէ Դամասկոսէն եկած է Պէյրութ եւ բացած է սրճարան-ճաշարան մը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Սահակեանի 2 Rue Cité Gillet, Roanne, (Loire).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Միքայէլ Էքշեան (Երկրաչափ) կինը Թէրէզա։ 1922ի Իզմիրի աղէտին եկած է Ֆրանսա եւ այժմ կը պաշտօնավարէ Թունուզի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ։ Իմացնել՝ Ohanès Boyadjian ի (Վարպետ) 5Rue Danton. Maison Granerie, Décines, Isère, France:

— Կը փնտռուի Մաքրի գիւղի (Պոլիս) Գրիգոր Եազմաճեան կամ Խաչիկ Արապաճեան որ 1919ին մեկնած է Ֆրանսական բանակի հետ Պոլսէն դէպի Մարսէյլ։ Մայրը՝ Սաթենիկ, եղբայրը՝ Հայկ որոնք ներկայիս կը գտնուին Լիոնկը խնդրեն իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին .— Vartanian 54Rue Mazenod, Lyon, France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն

235 Faub. St. Martin
PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
16
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1929

16 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 883 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԻՒՐՆԵՐՈՎ ՍԿՍԱՆ, ԻՍԿ ՀԻՄԱՅ...

Երէկ արտատպեր էինք նոր մանրամասնութիւններ՝ Սելանիկ-արտագաղթի մասին։

Մօտ երեք հազար հոգի կը պատրաստուին չուել դէպի ...րաւ. Ամերիկա, որ դարձեր է Աւետեաց երկիր, դիւրահաւան անճար բազմութիւններու համար։

Այս շարժումն ալ նոյնքան չարաշուք է որքան սուրիա...ն գաղթը, որ կը շարունակուի տակաւին։

Սելանիկի լուրէն կ'իմանանք որ խորհրդակցութիւններ կա...րուած են այս առթիւ, եւ Տոքթ. Ասլանեան անձամբ յորդոր ...րդացած է, իբրեւ Բարեգործականի ներկայացուցիչ. բայց ...գաղթականներու պատուիրակութիւնը չէ ուզած լսել։ Նոյնիսկ ...ուած է եղեր մինչեւ փետրուարի վերջը սպասել եւ եթէ Բա...րեգործականի պատասխանը ժխտական ըլլայ, դիմել ուղղակի ...նական կառավարութեան, խնդրելով որ դիւրացնէ 3000 ...ղթականներու մեկնումը։

Եթէ այս տեղեկութիւնները ճիշդ են, ուրեմն կը գտնուինք ...թէ տարերային հոսանքի մը, այլ կազմակերպուած գործի ...առջեւ։ Մարդիկը վճռած են հեռանալ ո՛ր եւ է գնով։ Երանի ...իր խղճին վրայ բեռ չունենայ գաղթականներուն անունով ...րծող պատուիրակութիւնը, այսքան խելագար գործ մը կազ...մակերպած ատեն։

Միեւնոյն լուրերուն համաձայն, Սելանիկի մէջ որոշ ձեռ...նարկներ կը կատարեն, խմբովին հելլենահպատակ դառնալու ...համար։

Ուրեմն, տեղին վրայ միջոցներ կը խորհուին, թէեւ շատ ...արժանալով։ Իսկ Փարիզի՞ մէջ։

Ոչ մէկ շարժում՝ գրասենեակի պատերէն դուրս, ենթադրե...լ որ քանի մը տեղի կ'ունենան պատերէն ներս։

Օրինակ, տեղեկութիւն չունինք թէ Բարեգործականը ի՛նչ ...րծեր կատարած է գոնէ սա վերջին շաբաթներու ընթացքին, ...ս քորստարեր համաճարակին առթիւ, գայն խափանելու կամ ...ահմանափակելու համար։ Այդ հաստատութեան կեդր. վար...չութիւնը ընդարձակ զեկոյցներ կը հաղորդէ զանազան ձեռնարկ...ներու, մասնաճիւղերու եւ թէյասեղաններու մասին, բայց մին...չեւ այսօր չկարդացինք տող մը գիր՝ որ հաստատէր թէ գոնէ ...տակարգ անցուցած են Սուրիոյ եւ Յունաստանի արտագաղթի ...խնդիրները։ Թերեւս իրենց փափուկ ջիղերը կը գրգռուին թերթ ...կարդալով. բայց արդեօք ո՛ր եւ է տեղեկագի՞ր ալ չեն ստացած ...Սելանիկէն եւ Պէյրութէն։

Առնենք միայն Սելանիկի պարագան։ Իրենց ներկայացուցի...չը անշուշտ հաղորդած է ամբողջ անցուդարձը, ինչպէս եւ ...նդրամասն ցանկը՝ գաղթելու տրամադիր հայրենակիցներուն, ...համապատասխան գումարներ պահանջելով։

Ի՞նչ են խորհած, ի՞նչ միջոցներ նախատեսած են, այդ գե...րութիւններուն առթիւ։ Եւ իբրեւ հանրային կազմակերպու...թիւն, ինչո՞ւ հրապարակ չեն դներ ամբողջ խնդիրը, որպէս զի ...ն մարդ գաղափար կազմէ ամբողջ աղէտին վրայ եւ կա...րէ իր կարելին։ Այս արտագա՞ղթն ալ դիւանագիտական ...գտնիք է, թէ Բարեգործականը ինք համաձայն է անոր, ...պէս զի կարենայ նոր մասնաճիւղեր կազմել Հարաւ. Ամե...րիկայի մէջ։

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, վերջապէս, այս քար լռութեամբ, էֆէն...տիներ, խաներ եւ աղաներ։ Արտագաղթով կը հետաքրքրուի՞ք ...ոչ։ Դրամա՞ն թէ ժխտական պատասխան պիտի տաք տա...րիներու դիմումին։ Ճամբու ծա՞խք պիտի փոխադրէք, թէ ...ական խրատ եւ մաս մըն նպաստ, դառնացածները ոգեւո...րու եւ տեղին վրայ պահելու համար։

Խօսեցէք, պատասխանեցէք, լուսաբանեցէք։

Կամ գոնէ հաստատեցէք թէ լուռ ու մունջ գործեր կը ...տարէք, չարիքը սահմանափակելու համար։

Անգլիոյ գահաժառանգը, պետական միջոցները անբաւական ...ելով, անձամբ հանգանակութիւն բացաւ, անգործ բանուոր...ներուն օգնելու համար։ Եթէ չորաբաստիկ «Թրըստ»ները կա...ծ են ձեր ձեռքն ու ոտքը, գէթ նախաձեռնութիւնն ստանձ...նեցէք ուրիշ ձեւով քանի մը հազար սոֆրլին ճարելու, ոչ թէ ...ւ ճամբու ծախք, այլ իբրեւ փրկագին տեղին վրայ մնա...լու։ Երթա՛լ, բարով ան որ առանց բանաւոր պատճառի կ'ուզէ ...ւ փնտռել ովկիանոսներէն անդին։ Բայց մենք վստահ ...որ շատ շատերը ո՛չ մեղք ունին, ոչ ալ գիտեն թէ ինչ ...ն)։

Եւ որովհետեւ դիւանագիտական փառքեր ալ ունինք, թող ...նք ալ իրենց տաղանդը փայլեցնեն։ Օրինակ՝ օգտուելով ...ց բարեկամական կապերէն Գ. Փոլիտիսի կամ Վէնիզէլոսի ...խնդրեն որ ընթացք չտրուի գաղթականներու առաջար...կարճ խօսքով, դժուարացնեն արտագաղթը։ Փափուկ խն...է այս, գիտենք, բայց կ'արժէ փորձել։

Հպատակութիւնն ալ ուրիշ միջոց մը թէեւ Սուրիոյ եւ ...Յունանի գաղթականները տեղական հպատակ են, եւ նորէն ...աղթեն։ Անհաւասիկ ճերմակ Ռուսերուն օրինակը։ 150 ...ռննոց պետութեան մը այս տարագիր զաւակները ճարա...ընդուներ են թրքական հպատակութիւնը, որպէս զի ...կարենան հեռանալ Պոլսէն։ Ողբերգութիւն մը, որ խորհրդա...յին ...թեան անսպառ նիւթ կը հայթայթէ։ Հօկայական Ռուսաս...տանի զաւակը հալածական՝ իր սեփական կառավարութեան ...ձեռքէն, ելք մը կը գտնէ, ու կը համբերէ։

Ռուսին չա՞փ ալ տոկալու կամք չունինք, մենք որ ոչ ...ր փառքը վայելած ենք, ոչ ալ անոր ուժը կրնանք երազել...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յուսաբեր գիտել կուտայ իր փետր. 8ի խմբագրականին մէջ.

— «Համաձայն կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան տուեալներուն, Հայաստանի մէջ իւրաքանչիւր 1000 հոգուն 252 գրագէտ կ'իյնայ. Գիւղը քաղաքի համեմատութեամբ շատ աւելի անմխիթար վիճակ ունի։ Գիւղերու մէջ գրագէտներու թիւը 1000ի վրայ 192 է, մինչդեռ քաղաքի մէջ՝ 1000ի վրայ 510։ Միջին հաշուով Հայաստանի մէջ ազգաբնակչութեան 74,8 տոկոսը անգրագէտ է։ Արժէքները, ինչպէս յայտնի է, համեմատութեամբ երեւան կուգան։ Այս թիւերու լիգուն ըմբռնելու համար առնենք երեք գլխաւոր միաւորներ.— Վրաստանը, Անդրկովկասը եւ Ռուսիան. Համաձայն նոյն կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան տուեալներուն, Վրաստանի մէջ գրագէտներու թիւը իւրաքանչիւր 1000ի վրայ 387 է, Անդրկովկասի մէջ՝ 278 եւ Ռուսիոյ մէջ՝ 396։ Այսպիսով, գրագիտութեան տեսակէտէն «երկիր դրախտավայր»ը յետ է թ'է Վրաստանէն, թ'է Անդրկովկասէն, թ'է Ռուսաստանէն։ «Մխիթարանքի» համար ըսենք, որ ան բարձր է միայն Թաթար Ազրպէյճանէն, ուր գրագէտներու թիւը 185 է (1000ի վրայ), մինչդեռ Հայաստանի մէջ, ինչպէս ըսինք, 252։

Այս առիթով անհա թէ ինչ կը կարդանք «խորհրդային Հայաստան»ի մէջ.

«Արշաւանքը բաղկացած է լինելու հետախուզութիւնից, որ տեւելու է Հոկտեմբեր 15ից մինչեւ 25ը, եւ երեք գրոհից։ Առաջին գրոհը տեղի է ունենալու Հոկտ. 25ից մինչեւ Նոյեմբեր 1ը եւ նպատակ է ունենալու կռուելու բուն անգրագիտութեան դէմ, երկրորդը՝ ուղղուած քաղաքագրագիտութեան (լենինեան ճամբուտ. «Բ.») դէմ, տեւելու է նոյ. 5ից մինչեւ 20ը, եւ երրորդ գրոհը տեւելու է նոյ. 25ից մինչեւ դեկտ. 15ը եւ նպատակ է ունենալու կռուելու անկուլտուրականութեան, հարբեցողութեան, նախապաշարումների դէմ յօգուտ ակումբի, խրճիթ ընթերցարանի, գրադարանի, կինոյի եւ ռատիոյի տարածման»։

Ըսե՛նք արդեօք, որ «Թշնամին» ընաւ ազդուած չունի այս «յարձակումներէն»։ Բաշխարհի հայութեան իւրաքանչիւր 1000էն 748ը, հակառակ «զօրամասերու» այս կատաղի «գրոհներուն», կը շարունակէ ... անգրագէտ մնալ։»

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՄԱՅՐՆ ԱԼ ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Նիւ Եորք Թայմզ իր առջի օրուան թիւով կը հաղորդէ Լինտպէրկի մօր՝ տիկին Իվանճէլին Լինտպէրկի նշանտուքը «Նախագահ Ռուզվելթ» անդրատլանտեան շոգենաւի նաւապետ Էնտըրսընի հետ.

Լինտպէրկի մայրը, որ Գոլսոյ ամերիկեան աղջկանց վարժարանին մէջ քիմիաբանութեան ուսուցչուհի էր, վերջերս Ամերիկա մեկնած էր «Նախագահ Ռուզվելթ» շոգենաւով։

ԻՐԱՔԻ անգլիական մարզպան սըր Կիլպըրթ Քլէյթընի ի պատիւ հացկերոյթ մը տրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ՝ արտաքին գործավար Թեվֆիք Րիւշտի պէյի կողմէ։ Մարզպանը Պոլիս վերադարձաւ եւ շուտով Պաղտատ պիտի մեկնի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ամերիկեան նոր տարեչափը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն.— Ամերիկեան նոր տարեչափի օրէնքը, որ աւելի սեղմիչ պայմաններ կը պարունակէ, յառաջիկայ յուլիս 1էն սկսեալ գործադրութեան պիտի դրուի։

Ծերակուտական նայ առաջարկեց որ նոր օրէնքին գործադրութիւնը տարի մը եւս յետաձգուի, սակայն Ծերակոյտի ներգաղթի յանձնաժողովը մեծամասնութեամբ հակառակեցաւ այս առաջարկին։

Նոր օրէնքով, Գերմանիայէն Ամերիկա մտնողներու թիւը կէս առ կէս պիտի զեղչուի, իսկ Անգլիայէն մտնողներունը պիտի կրկնապատկուի։ Բացի Իտալիայէն՝ միւս երկիրները նոյնպէս պիտի տուժեն։

Նախագահ Քուլիճ կուսակից է նոր օրէնքին, որուն մեծ կարեւորութիւն ընծայուեցաւ նախագահական ընտրութեանց ատեն։

ՏԱՐԻՆ 200 000 ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Այստեղի ներգաղթի պաշտօնեաները կը յայտարարեն թէ 1924ի տարեչափի օրէնքէն ի վեր, ամէն տարի 200.000 օտարականներ կը մտնեն Միացեալ Նահանգները՝ ապօրէն ճամբաներով։ Ասոնցմէ 100.000ը կը մտնեն ամերիկեան սահմանագլուխներէն։

Այս մարդկային մաքսանենգութեամբ զբաղող մասնաւոր կազմակերպուած սէնտիքա մը կայ, որ լաւ վճարուած եւ գործօն պաշտօնեաներ ու գործակալներ ունի Միացեալ Նահանգներու, Քանատայի, Մեքսիկայի, Հարաւային Ամերիկայի, Քուպայի եւ Եւրոպայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ։

Ասիկա խիստ շահաբեր գործ մըն է։ Օտարական մը Ամերիկայէն ներս մտցնելու համար սէնտիքան կը գանձէ 20-100 ոսկի կամ 100էն 500 տոլար)։ Սակայն յաճախ ամէն անգամ որ օտարական մը այսպէս փախստական ձեւով Ամերիկա մտնէ, գիմացը կ'ելլէ մարդ մը, որ շարունակ կը սպառնայ անոր եւ դրամ կը պահանջէ՝ սպառնալով զինքը մատնել ներգաղթի պաշտօնատան։

Այս օտարականները կուգան Մեքսիկայի եւ Քանատայի սահմանագլուխներէն՝ պահուըտած դագաղներու, չոր խոտի հակերու, բեռնակառքերու, եւ ինքնաշարժներու յետսակողմին մէջ։

Աշխատանքի նախարար Տէյվիս կը փափաքի որ այս երկիրը մտնող իւրաքանչիւր օտարական պէտք է արձանագրուի։ Եթէ ասիկա կատարուի, կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ որոշ չափով սանձել այս չարաշահութիւնը, որ ներկայիս առանկան միլիոնաւոր տոլարներ կը մտցնէ մաքսանենգներու գրպանը։

Ի՞նչ կը խօսի Տրոցկի Պոլսոյ մէջ

Պոլիս 15 փետր.— Պոլիս հասնելէն ի վեր Տրոցկի դուրս չէ ելած խորհրդային հիւպատոսարանէն, ուր կը բնակի։ Հիւպատոսարանի իշխանութիւնները արդէն մարդու թոյլ չեն տար տեսնել զայն։

Պոլիս 14 փետր. (Շիքակօ Թրիպիւն).— Հակառակ այստեղի խորհրդային իշխանութեանց բացարձակ հերքումին թէ Լեւ Տրոցկի եւ իր ընտանիքը Պոլիս կը գտնուին, ընդհանրապէս կը կարծուի թէ ռուս նախկին վարիչը իբրեւ կալանաւոր կը պահուի կարմիր գործակալներու կողմէ։

Տեղւոյս ֆրանսերէն թերթերէն մէկը կը ծածկէ Տրոցկիի քաղաքիս մէջ գտնուելու լուրին վրայ, սակայն թուրքերէն «Վաքըթ» թերթը այսօր կը գրէ թէ Տրոցկի հոս է՝ ծպտուած ... Սատոֆ անուան տակ։

Ռուս ներկայացուցիչներու ծայրայեղ գաղտնապահութիւնը անկարելի կը դարձնէ ստուգել թէ ո՛ւր կը պահուի Տրոցկի։ Տեղական ոստիկանութիւնը ո՛չ մէկ նախազգուշական միջոց ձեռք կ'առնէ խորհրդային դեսպանատունը պահպանելու համար, որովհետեւ Ռուսիա կը ստանձնէ ամբողջ պատասխանատուութիւնը։

Պոլիս 13 փետր. (Թայմզ).— Տրոցկի Պոլիս հասաւ, ճամբորդելով Սէյփօֆ անունով։ Հոս հասաւ երէկ գիշեր Օտեսայէն՝ ռուսական «Իլլիչ» շոգենաւով։ «Սէյփօֆ»ի կ'ընկերանային կին մը, երկու երեխաներ, եւ չորս մարդեր։ Բոլորն ալ ցամաք ելան հոս եւ Տրոցկի այժմ կը բնակի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ։

Էնկիւրիէն հաւաստի լուր առացայ թէ Տրոցկի պիտի մնայ Պոլիս եւ «վիլլա» մը պիտի վարձէ քաղաքին դուրսերը։ Միւս կողմէ կ'ըսուի նաեւ թէ Տրոցկի միայն կ'անցնի Թուրքիոյ մէջէն եւ շուտով պիտի երթայ Արեւմտեան Եւրոպա, հաստատուելու համար Գերմանիոյ կամ Ֆրանսայի մէջ։ Ասոր մէկ ապացոյցը կը համարուի ա՛յն թէ տեղւոյս խորհրդային շոգենաւային գործակալները 250 թոնօ տծուխ գնեցին «Իլլիչ»ի համար։

Տրոցկիի Ռուսիայէն վտարումը ինքնին ուշագրաւ դէպք մըն է, սակայն աւելի ուշագրաւ է այն որ խորհրդային կառավարութիւնը արտօնած է որ անիկա բնակի Թուրքիա—Ռուսիոյ սահմանակից երկիր մը։ Թուրք կառավարութիւնը յունուարի վերջերը երբ թոյլատրեց Տրոցկիի Թուրքիա բնակութիւնը, անշուշտ նախապէս որոշ ապահովութիւն ստացած էր անկէ թէ պիտի հրաժարի քաղաքական եւ ա՛յլ ամէն գործունէութենէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՅՐ ՍԻՐՈՅ ՁԵՒ ՄԸ

Ժ.— Ժ. Պռուսօն՝ Անաթոլ Ֆրանսի քարտուղարը եւ մտերիմը, դրուագ մը կը յիշէ իր տիրոջ պատումներէն։

Օլորոնի մօտերը՝ «Թայիս»ի հեղինակը՝ երբ կը պտտէր իր կնոջ եւ Պռուսոնի ընկերակցութեամբ՝ կ'ուզէ այցելութեան երթալ Փիէռ Լոթիի։

Երբ կը մօտենան շէնքին, երկրորդեան անդորրութեան մէջ կը բարձրանայ մուէզզինին ձայնը.

— Ալլահ էքպէր...

Ներսը՝ սենեակի մը մէջ, մգկիթի խսկական կահաւոում մը, ուր Լոթի որ կ'երկրպագէ ուրիշ երկու հոգիներու հետ... երկու ծառաներ։

* *

Կոյր սիրոյ ձեւ մըն ալ աս է։ Բայց կոյր սէր մը որ շատ մօտ է զառանցանքի ու կուգայ փաստել Լոթիի թրքամոլութիւնը, իր ամէնէն կրքոտ ու հասարակ ձեւին մէջ։

Այս շրջանին էր որ՝ այսինքն քանի մը տարի առաջ՝ Լոթի կը հրատարակէր գրքոյկ մը.— Հայերուն ամբողջ ցեղի մը գողգոթային հանդէպ.— « Les Massacres d'Arménie»։ Հեռու ենք առաջին շրջանէն ուր ան գլուխ գործոցներով օծեց ֆրանսական գրականութիւնը... Հեռու ենք այն շրջանէն ուր Լոթի երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքը այցելելով կը գրէր.

— «Յիրաւի, բացառաբար իրենց գանձարանը մեզի ցուցնելով, այդ քանդակեալ դիմագծութեամբ սիրալիր հայ վարդապետները անցեալին մէջ շատ յանկուցիչ անսիլքը տուին մեզի իրենց յաճախապակիի եւ սատափի եկեղեցւոյն մէջ, պահ մը մեզ մոռցնելով մեր անսահման յուսախաբութիւնները։»

Այդ յուսախաբութիւնները եկան Օլորոն։

ԵՐ. ԲԵՌՎՏԱՑԻ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Ռումանիոյ երեսփոխանական ժողովի երէկուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Քէլլոկի դաշինքը այժմէն իսկ գործադրելու մասին փետրուար 9ին փրոթոքոլ մը ստորագրուած է Խորհրդային Միութեան, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ միջեւ։

Խորհրդային Միութեան գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը վաւերացուցած է այս փրոթոքոլը։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ընկերվարական պաշտօնաթերթ Արպայթեր Ցայթունկի շէնքին մէջ ոստիկանական խուզարկութիւն կատարուեցաւ։ Այդ շէնքին մէջ կը գտնուի նաեւ Աւստրիոյ սոց. դեմոկրատ կուսակցութեան գործադիր մարմնի գրասենեակը։

ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ որոշուած է լատիներէն եւ յունարէն ուսուցանել Թուրք համալսարաններուն մէջ։

ՑՈՒՐՏԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ.— Ձիւնախառն փոթորիկ մը պայթեցաւ Վիէննայի վրայ, խափանելով երկաթուղիները եւ դժուարացնելով հաղորդակցութիւնները գաւառի հետ։ Քաղաքապետութիւնը հրամայած է խնայողութեամբ գործածել ջուրը։ Անասնատուները տուգանքի պիտի դատապարտուին։ Աւտոնիւ բաղնիքները արգիլուած են։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԴՈՒՐՍԷՆ ԺՊԻՏ, ՆԵՐՍԷՆ ՑԱՆՑԱՏ

Յունուար 9ին Խորհրդային Միութեան դեսպանատան մէջ, նախապէս եղած հրաւէրի մը համաձայն ճոխ սեղան մը սարքուած էր ի պատիւ Թէհրանի թերթերու խմբագիրներուն։ Կերուխումէն յետոյ դեսպան Պ. Դաւթեան իր ճառը սկսաւ այսպէս.

— Նախ թոյլտուութիւն կը խնդրեմ շնորհակալութիւն յայտնելու պարոններուն, որ այս գիշեր պատուեցին մեր բարեկամական ընթրիքը։ Ես կատարելապէս գոհ եմ, որ այս ընթրիքները սովորութիւն կը դառնան եւ յուսամ եմ, որ գալիք տարիներուն եւս այս սովորութեան պիտի հետեւինք»։

Աւելի հասկնալի լինելու կ'ուզէ ըսել,— այս գիշերուան մեր կարմիր սառցին, կերակ [illegible] տարի եւս այսպիսի գիշեր մը կը պատրաստենք ձեզ համար։

Ի՜նչ մեծ գոհողութիւն. կարմիր յեղափոխութեան ընթացքին Ռուսիոյ պարսկահպատակներէն այնքան են յափշտակած «բէկվիզիսիոն» անունին տակ, որ երկար տարիներ կարելի է տալ աւելի ճոխ ընթրիքներ։ Բայց սխալ չհասկցուի. իր այս գիշերուան քայլով դեսպանը նպատակ չունի կողոպտուածները վերադարձնելու, քանի որ «բէկվիզիսիոն»ի կանոնագրութեան մէջ այդ տրամադրութեան համար սահմանուած կէտ չկայ։ Ընթրիքը բարեկամական էր, հետեւաբար եւ բարեկամական միտումներով սարքուած, ինչպէս յստակօրէն ցոյց կուտան Պ. դեսպանի ճառին հետեւեալ մասերը, զորս կը թարգմանեմ բառ առ բառ։

—Դուք ընդհանրապէս արտասահմանեան թերթերուն մէջ Խորհրդային Միութեան մասին լուրեր կը կարդաք, որոնք քաղուած են խորհրդային թերթերէ։ Այս քաղուածքները մեծ մասամբ միտումնաւոր ձեւով կը կատարուին, որպէսզի Խորհրդային Միութեան գործերու վիճակը բացասական ձեւով ներկայացնեն ... Ես պէտք է ուրախութեամբ հաստատեմ, որ Իրանի եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւնները տարուէ տարի կ'ընդարձակուին եւ կ'ամրանան. մանաւանդ առեւտրական ասպարէզին մէջ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերուած են..։ Խնդիրը միայն առեւտուրի մէջ չէ, Խորհրդային Միութեան եւ Իրանի շահերը բոլոր կէտերուն մէջ միացած են։ Մենք պէտք է հոգ տանինք, որ քաղաքական յարաբերութիւններն ալ ամրանան ու ընդարձակուին...»

Այս սիրուն խօսքերէն յետոյ որ ինչպէս գիտէք մեր օրերուն նոյնիսկ եղբայրը հարազատ եղբօր առանց վարձատրութեան չըսեր, դեսպանը գոհունակութիւն կը յայտնէ, որ անցնող տարուան ընթացքին Թէհրանի մամուլը իր ընթացքով նպաստած է երկու երկիրներուն բարեկամութեան ամրապնդման եւ կը յուսայ, որ ապագային ալ այդպէս պիտի ըլլայ։

Պարզ է որ իր տան մէջ անյարմար էր ցաւ յայտնել այն բոլոր դառն ճշմարտութիւններու առթիւ, զորս ներկայ մամուլի ներկայացուցիչները տարուան ընթացքին հրատարակած են իրենց թերթերու սիւնակներուն մէջ։

Դեսպանի ճառին կը պատասխանէ բոլոր լրագրողներու կողմէ «Շաֆաղը Սորխ» օրաթերթի խմբագիր Պ. Դաշտի։ Պարսիկ հրապարակագիրը իրեն յատուկ քաղաքավարութեամբ կը հասկցնէ հիւրասէր բարեկամին, թէ մեծ է մամուլի նշանակութիւնը ժողովրդավար երկիրներու մէջ, քանի որ արտայայտիչն է իրեն՝ ժողովուրդի ցանկութիւններուն։ «Եթէ պարսիկ մամուլը, ասիկա ինչպէս պարոն դեսպանը ակնարկեց, կրցած է իր երկրի շահերուն ծառայել կամ Իրանի եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւններու ամրացման աջակցիլ, պատճառը միայն այն է, որ հանրային կարծիքին աւելի քան համամիտ է եղած եւ ընդհանուրի ցանկութիւնն ու հակումներն է երեւան հանած։ Ապա խօսելով ռուս-պարսկական յարաբերութիւններու մասին եւ ենթադրելով, թէ այս հրաւէրին պատճառն ալ այդ է, պարսիկ հրապարակագիրը կ'ուզէ հասկցնել բարեկամին, թէ այս երկիրը Ռուսիա չէ. «Ութ տարիէ ի վեր Իրանի իրականութեան մէջ յեղափոխութիւն է ծագած, ի հարկէ այս յեղափոխութիւնը ռուսական յեղափոխութեան նման չէ եւ համապատասխան է երկրի հոգեկան, բարոյական, կարողութեան ու խառնուածքի վիճակին»։

Մեկնութիւնները աւելորդ են կարծեմ։ Աւելի լաւ է անցնիլ Պ. Դաշտիի բարեկամական ազդարարութեան, որ ամէնէն կարեւոր պարանն է ռուսական բարեկամութեան։

«Այս յեղափոխութիւնը, որ Պարսկաստանը կը մղէ դէպի յառաջդիմութիւն ու քաղաքակրթութիւն, իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր սկզբունք մը ընդունած է,—հաւասարութեան սկզբունքը. եւ իւրաքանչիւր պետութիւն, որ այս կարեւոր սկզբունքին կը հետեւի, պիտի գտնէ բարեկամական ձեռք Պարսկաստանի կողմէ կատարեալ ուրախութեամբ»։

Նոյն հասկնալի պատճառներով, որ դեսպանը չէր կրնար ցաւ յայտնել մամուլի ներկայացուցիչներուն իրենց սրոշ հրատարակութեանց առթիւ, չէր կրնար նաեւ պարսիկ հիւրը աւելին ըսել հիւրասիրողի սեղանի շուրջ։

Սակայն ընթրիքէն չորս օր յետոյ, նոյն Պ. Դաշտին իր «Շաֆաղը Սորխ» առաջին էջի վրայ (13 յունուար, թիւ 1128) կը հրատարակէր Մոսկուայի թղթակցին մէկ յօդուածը՝ «Դժուարութիւնները Պարսկա ռուսական առեւտուրի մէջ» վեր նագրով։ Կը քաղեմ հետեւեալ ուշագրաւ մասերը, ափսոսալով որ նամակին ծաւալը չի թոյլատրեր ամբողջ ան թարգմանութիւնը տալ։

— «... Վաճառականներու գանգատն այն է, որ մեր առեւտուրը խորհրդային Ռուսիոյ մէջ վերջերս շատ դժուարացած է խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւններու յարուցած խոչընդոտներուն կը բաղխի։ Չենք կրնար ազատօրէն մեր ապրանքը մեր ուզածին ծախել. իսկ երբ կը ծախենք պետական առեւտրական հաստատութիւններուն, ապրանքը յանձնելէ յետոյ փոխարժէքին համար 3-4 ամիս պայմանաժամ կը նշանակեն. եւ միշտ այս ձեւով պարսիկ վաճառականներու 56 միլիոնի դրամը անգործ եւ առանց տոկոսի կը մնայ խորհրդային առեւտրական հաստատութիւններու քով, մինչդեռ Պարսկաստանի մէջ դրամը շատ քիչ է եւ տոկոսը բացառապէս ծանր։ Պարսիկ առեւտրականները փոքր դրամագլուխ ունին ու հակառակ առեւտրական դաշնագրին, որոշ ապրանքներու գնումը Ռուսիոյ մէջ եւ արտահանումը Պարսկաստան...«Շարդ» ընկերութեան մենաշնորհն է։ Պարսիկ վաճառականները կը ստիպուին, որ չոր մրգեղէնի եւ պարսկական միւս զանազան ապրանքներու գինաց քաղցրեղէն, անուշահոտութիւն, զարեջուր եւս ըլլն գնեն։

«Համաձայն առեւտրական դաշնագրի, որոշուած ապրանքներու բարձման մասին նաեւ այն վարչութեան կողմէ արտօնագրային կարգ դժուարութիւններ եւ արգելքներ կը յարուցուին։

«... Ընդհակառակն իրենց խորհրդային առեւտրական հիմնարկները, որ Իրանցիներու գնած չաքարները որոշուած ժամանակէն երկու երեք ամիս յետոյ կուտան, հատուցած չառլէ զատ, կը մերժեն նաեւ իրենց մօտ մնացած վաճառականներու դրամին համար տոկոս վճարելու։

Այս գանգատները, ինչպէս կը հաղորդէ թղթակիցը, եղած են 1928 դեկտեմբեր 26ի պաշտօնական մէկ ժողովին մէջ, որ գումարուած է պարսկական դեսպանատան մէջ, Օսսարիի ներկայութեան։ Նոյն առթիւ գանգատներ են եղած ռուսական փոխադրական ընկերութեան (Bureau Perse) հարկահաւաք մարմիններու դէմ եւ շատ ուրիշ գանգատներ, որոնց օր առաջ վերացումը անհրաժեշտ է, այլապէս Իրանցի վաճառականը չպիտի կրնայ շնչել, մանաւանդ որ չեն յարգուիր ռուսեւպարսկական առեւտրական դաշնագրի տրամադրութիւնները։

Նոյն ժողովին մէջ, դեսպան Օսսարի յայտարարած է, թէ այնքան շատ են պարսիկ վաճառականներու գանգատները որ իր սիրտը կը սառեցնեն, մանաւանդ իրենց դժգոհութիւնները ընդհանուրի սեփականութիւն դարձնելով կը խաչաձեւեն իր աշխատանքները եւ եթէ այդպէս շարունակուի, ոչ ոքի գործին ընթացք պիտի տայ։ Ուշագրաւ են Օսսարիի հետեւեալ խօսքերը, հաղորդուած նոյն թղթակցին կողմէ.

— «Ինչպէ՞ս կրնամ տանիլ, երբ առեւտրական խնդրի մը մասին գործավար Չիչերինի հետ կը խօսիմ եւ կը պատճառաբանեմ, իսկոյն նա երկար ու բարակ նամակ մը ցոյց կուտայ քանի մը վաճառականներու կնիքով ու ստորագրութեամբ, որ բոլորովին հակառակն է իմ խօսքին ու պատճառաբանութեան, արդեօք այդ միջոցին ես չպիտի՞ ամչնամ»։

Այո՛, այնպիսի անտանելի դժուարութիւններ կան, որ մինչեւ իսկ յայտնի Ապտուլ Հիւսէյն խան Օսսարի չփոթելով մերթ սպառնալիք, մերթ խրատ կարդալու կը ստիպուի իր ներկայացուցած պետութեան հպատակ վաճառականներուն։

Այս բոլորը արգելք չեն, սակայն, որ գալ տարի յունուար 9ին Պ. Դաւթեան կամ իրեն յաջորդող կարմիր դեսպանը, գեղեցիկ սովորութեան համաձայն, ընթրիք սարքէ կեցծ ժպիտներով գոհունակութիւն յայտնելու պարսիկ մամուլի խիստ բարեկամական վերաբերմունքին համար։

Այս ի՜նչ բաքեր են, — հին «այլանդ կի» բուրժուական կարգերէ՞ն մնացած, թէ 1917ի կարմիր «գեղեցիկ» յեղափոխութենէն ծնած։ Թող ընթերցողը որոշէ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱՅՐԵՐԸ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վ․․․ [illegible]

Մանագրութիւնը կնոջ տուած է այրերու հաւասար ընտրական իրաւունք, ինչ որ ներկայ քաղաքականութեան համար անսովոր բան մը չէ։

Բայց, կարգ մը գերմանացի ամուսիններ դժգոհ են Սահմանադրութեան այս տրամադրութենէն, եւ անոնց շատերը՝ Ցէօսսաւ քաղաքին մէջ, կազմած են դժգոհ ամուսիններու միութիւն մը։ Անոնք կը գանգատին թէ իրենց կիները չափէն աւելի կը զբաղին հանրային գործերով, այնքան որ տան հոգերու յատկացնելիք ժամանակ չեն գտներ։

Ընկերութեան կանոնագրին համաձայն, դժգոհ ամուսինները կը խոստանան փոխադարձ օգնութիւն, գոհացում տանելու համար իրենց պահանջներուն։ Այն պարագային որ կիները չյօժարին նախընտրութիւն տալ անոնց զբաղումներու, այրերը պիտի պահանջեն ամուսնալուծման իրաւունք ստանալ։

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ

(կազմեցին՝ Մ. ՁՈՒԽԱՃԵԱՆ եւ Թ. ԱԶԱՏԵԱՆ)

Ընդարձակ Տարեցոյցին հեղինակները Թէոդիկի ճամբէն կը քալեն։ Երբ զայն կը կազմեն հաւաքելու համար՝ ամենայն ջերմեռանդութեամբ՝ Միսաք Մեծարենց (անտիպ էջ մը եւ խոհեր), Բիւզանդ Քէչեան (քաղուածքներ Ս. Փ. Ազգային Հիւանդանոցի ցիսնամեայ Պատմութենէն), Թովմաս Թէրզեան (Աղերս), Մատթէոս Զարիֆեան (Կ'ուզեմ երգել), Տոքթ. Գափամաճի (Մուրացիկին Սրինգը, Տուայտանք, Խոհեր), Աւասիար (Ձօն), եւ ուրիշներ, ո՛չ թէ քննադատելի են, այլ շնորհակալութեան արժանի, եւ նոյնիսկ քաջալերութեան։ Բայց երբ քիչ մը կուրօրէն կը հետեւին մեծանուն տարեցուցագիրին ըրածներուն, եւ կը կրկնեն եղածը, ինչպէս Պարի մասին, կամ գաղափար մը տալու համար Յակոբ Օշականի Հայ Գրականութիւն աշխատութեան վրայ, որոնց մասին Թէոդիկի մէջ կային արդէն, անոնց կրկնութիւնը կը յանգի անհամութեան։

Յուզումով ու հաճոյքով կը կարդացուին Հրանտ Ասատուրի Թովմաս Թէրզեանի կենսագրութիւնը եւ իր ինքնակենսագրութիւնը։ Թ. Ա. չի չափազանցեր երբ կը գրէ թէ «Հայ գրականութիւնը անդարմանելի կորուստ մը ունեցաւ իր մահովը»։ Տարիներու ընթացքով, Հրանտ Ասատուր պատրաստած էր ուսումնասիրութիւն մը Պարոնեանի վրայ. նոյնպէս Արեւելեան Թատրոնին ու դիմաստուերներու շարքը, որոնք խիստ գնահատելի, շահեկան ու չափազանց խղճամտութեամբ պատրաստուած երկեր են։

Հետաքրքրութեան արժանի են Բաամաջեանի թիմիրաքանութիւնը, Տոքթ. Թորգոմեանի բժիշկ քանանայ մը, Թ. Ա.ի յօդուածները նուիրուած Ս. Կուրտիկեանին, Սիրանոյշին, Վ. Սայրասուրի Ստեփան Յուրենեանը, Գ. Թէքէնեանի Պառէս եւ «Հայութիւն», նոյնպէս Հայերը Մագանդարանումը եւ հայ մագաղաթներու նուիրուած էջերը։

Սրբազան հրաժշտութիւնը ստորագրողը կը նմանի այն մարդուն որ իր չգիտցած նիւթերէն կը ճառէ։ Սրբազան հրաժշտութեան ծագումը գրեթէ միմիայն հրէական է։ «Առաջին քրիստոնեաները «որոնք գետնափոր տեղեր հաւաքուելով կ'երգէին եւ կ'աղօթէին» Հրեաներէն առին նոյնպէս անոնց հրաժշտութիւնը բոլոր նուագարաններուն հետ, ինչպէս նաեւ անոնց ծիսական սպասներն ու հանդերձեղէնները։ Ուրիշ հարց թէ՝ Հրեանե՞րը որքան օգտուած են իրենց դրացիներէն։

Իբրեւ գրական նոր արտադրութիւն կը գտնենք Թէքէեանի մէկ քերթուածը եւ Յակոբ Մընձուրիի Ոճիր մըն, որ այդ շնորհալի տղուն խիստ յաջող էջերէն մէկը չէ։

Թարգմանաբար տեղ տրուած են միջնադարեան սիրոյ երգերու եւ ժողովրդական սիրերգներու։

Գալով թարգմանութիւններուն, ստիպուած ենք կրկնել թէ՝ ո՛չ հայ գրականութիւնը, ո՛չ ալ հայ միտքը՝ մասնիկ մը իսկ կը վաստկին աչէն ու ձախէն եղած թարգմանութիւններով, եւ մանաւանդ սխալ ընտրութիւններով։ Կրնա՞ն նոր շեշտ մը բերել, նոր արեւի շող մը, նոր հեծիւն մը, նոր գեղեցկութիւն մը, եթէ ո՛չ, հապա ինչո՞ւ ողողել կրկնութիւններով։ Ցետոյ բնաւ ուշադրութիւն չի դարձուիր հեղինակը տալու այնպէս, ինչպէս է իր բնագրին մէջ, իր երաժշտականութեամբ, կամ բառերու պարզութեամբ, խաղերով, հնչականութեամբ ըլլայ, զոյը բառերու շարուածքին շնորհիւ, առանց գիտնալու անոնց համարժէք օտար բառերը, պէտք է զգալ թէ հեղինակն ի՞նչ ուզած է ըսել, ի՞նչպէս ուզած է, եւ ի՞նչպէս յաջողած։ Երբեմն հեղինակներ կան որ յուրջ արժէք ներկայացնելով հանդերձ, թարգմանութեան չեն դիմանար, որովհետեւ ամէն բան չի թարգմանուիր։

Ալլէր Սամէն երկրորդական բանաստեղծ մըն է եղած, երբեմն խիստ անոյշ լեզուով։ Եղիշէ Եպիսկոպոս Դուրեան եթէ իր ընթերցումին համար քէչ ընտրութիւն չէ ըրած սակայն սխալած է պահոնք հրամցնելով նաեւ հասարակ ընթերցողին։ Ա. Զօպանեանի թարգմանած Վիքթոր Հիւկոյի «Ցեսիլք»ին առաջին տողը ձախող է, իսկ վերջին երկու տողերուն անճշդութիւնը անշուշտ ոչ հեղինակին են եւ ոչ ընթերցողինը.

Ու ստուերին մէջ ուր քիթերն ա.
նոր շողեր կ'արձակէին,
Այն խեւերուն փետուրին մէջէն
աստղե՛րը տեսայ։

Հակառակ բոլոր յարգանքիս եւ համակրանքիս, որոնք չեն սիրած Վ. Տէրեանցի ([illegible]) հայերէնը։ Հ. Ա. Ղազիկեան՝ իր բազմաթիւ թարգմանութիւններուն համար՝ արժանի պիտի ըլլար յաւիտենական երախտագիտութեան, եթէ քիչ մը ականջ ունենար, եւ քիչ մը ճաշակ։ կեանք չունին իր տողերը, զգացում չկայ հոն, իսկ հոսունութիւն, երաժշտութիւն՝ բնա՛ւ։ Ցանախ նախադասութիւնը կը սկսի մէջտեղէն, բառ մը անդին կը բաժնուի երկուքի, յանկարծ բառ մը՝ բառարաններու փոշիներուն տակէն դուրս բերուած՝ կը գոցէ մուտքը անձաւին, ու քայլ մը առաջ չենք կրնար երթալ։ Հարկ չկայ հեռուները երթալու, առնենք իր թարգմանութեան, «Օր Մեռելոցին» առաջին տունը

Ես կը տեսնե՛մ (ո՛րքան մթին է
այսօր),
Գերեզմանոց մը կը տեսնեմ սըր-
տիս մէջ
Որ պատին վրայ բարձր նոճի մը
ունի։

սիրտը չէ որ պատին վրայ բարձր նոճի մը ունի, այլ գերեզմանոցը. սակայն ինչո՞ւ լեռներով հեռու է, եթէ տրամաբանութեամբ կը հասկնանք, բայց քերականօրէն սխալ է, եւ եթէ յամառի պնդել թէ սխալ չէ, անտանելի սխալ մը դուրս կը բանայ, որովհետեւ այդ ձեւը կրկնուած է վարէն վեր, վերէն վար։

Ուրիշ հարց կը ծագի Հ. Մարքի թարգմանութենէն, Միաէլ Ծածկանունով Օր. Եագութ Դաղգաշեանի Ոռնաէն։ Տողեր կան որ հայերէն չեն, բառեր կան որ հայկական ոչինչ ունին, նախադասութիւններ կան որ սխալ թարգմանուած են, ինչպէս.— «Ղուպարներս կը մտնէ անտարբերութեամբը մէկուն՝ որ ոչ ոք կը կարծէ գտնել սրահին մէջ» պիտի ըլլար «. մէկուն՝ որ կը կարծէ ոչ ոք գտնել...»։ Ուրիշ անճշդութիւն մը «Ես ի դուր պիտի համարձակէի ձեզի խոստովանիլ թէ՝ անմոռնալի ըլլաւ երէկ իրիկունը՝ այն բանը՝ որ դուք իմ մօտս էիք...»։ Ցեղ մը՝ «Հօգած պարբ. գօ ռեր», ինչու պարկեշտ. Ուսկից գտաւ «կուտուայինն» ա հաւոր բառը։ Ո՞րն է «խարտեաշ մթնոլորտը»։ Եւ գեռ ուրիշներ եւայլն։

Գալով հեղինակուհիին, անշուշտ շնորհ ունի, բայց ո՛րքան կը կարօտի գրել սորվելու, ամփոփ ըլլալու, առատ եռակէտներուն տեղ իմաստ տեղ տալու իր կոյրի քին տակ սիրտ մը կը տրոփէ սակայն գեղեցիկ մանուկ է, խիստ մանուկ է, խիստ մանկ[…] նամ թէ առաջին զոյգէն[…] րուխի բանուի։

Եթէ Ցարեցոյց մ[…] պահուիլ ամբողջ տար[…] ընթացքին, եւ նոյնի[…] վերջ, զգոյշ պէտք է ըլ[…] նագիտական նիւթեր, եր[…] րակ քարոզներէ, առօրէ[…] մէջ ներկայացնող զաւ[…] նութիւններէ, նոյնիսկ [...] նոնք եղած ըլլան [...] ակնոցով։

Հիւանդանոցի Ընդ[…] րեցոյցը բարւոքման [...] վրայ է։ Ընկա կը [...] գունագեղ եւ գեղեցի[…] տան մը ըլլալ. եթէ երե[…] գիրները ուշադրութիւն [...] իրենց պարտէզէն ներս [...] յաւիտենական սեխնակ[…] ստուերը, ու եթէ խնամ[…] նիւթերու դասաւորմ[…] րութեան, պիտի կենա[…] ցնել աւելի կատարեալ [...] որուն համար յաջողութ[…] մաղթեմ սրտանց։

ԱՐՇԱԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

[illegible]

ԱՌԱՒՕՏ ՊԱՏՄ[…]

Շարունակենք մեր թոքախտի մասին (Յա[…] ջի Ցունուար 29ի թիւ) […] որ մինչեւ այսօր սառ[…] տեղաւորուիր ամէն […] փոհրատութեան գրեթէ [...] առողջ յայտարար նշանն[…] ջերմութիւնը դ[…] որ միշտ ծանրակշիռ է […] կառակն անջերմ թոքախ[…] տեւել անորոշ ժամանա[…] երկար առանց կեանքը [...] թոյլ տալով հիւանդի[…] այս տարբերակ պատճ[…]

Արդարեւ անջերմ [...] տաւօրներ աւելի բարե[…] բժշկուելու, պայմանաւ[…] հեմութիւն չգործեն [...] պահիկ պայմանները [...] ապրին բժշկութեան երկ[…] ընթացքիս անոնց մէջ շա[…] դիպած եմ եւ գործնա[…] տուած եմ այս բարե[…] տահականութիւնը […] անխուսափ գտնուած [...] թիւնը վրայ հասած [...] տարած է գանոնք։

Երբեմն ջերմութիւ[…] տիկ ախտանշանն է [...] րին, երբ թոքերուն մէ[…] խոց գոյութիւն չունի […] րունկ հետազօտող եւ եր[…] ծառութեամբ [...] պէտք է այդ ջերմութիւ[…] թիւնը ճշդելու համար […] հետեւի թէ որքան աւել[…] տութեամբ բժշկուեցե[…] որոնք կասկածոտ [...] տեն առանց որոշ պատճ[…] գում առնող ջերմութիւ[…] անոց յապաղելու կը [...] կի եւ հակել կուտան [...] բացուշակ ախտանշան[…] մինչեւ պատճառին որոշ[…] տատուիլը։

Ջերմութենէն յետոյ [...] կարեւոր ախտանշան մը[…] արիւնաթքումը (hémo[…] Արիւնաթքումը կրնայ [...] ննեալ թոքախտի ամէն [...] րուն։ Ավորաբար անոր [...] է, երբեմն ալ հիւանդութ[…] առաջացած եւ կամ-վախճան[…] ներուն կը պատահի [...] ները արդէն կազմուած [...] տարածուած են։ Այն [...] քերուն մէջ գոյութիւն [...] խոցերէն կլեռուած [...] բագուի եւ առատ արիւ[…] թիւն կը պատճառէ։

Կրնայ պատահիլ [...] թապէս քաշառողջ անձի [...] տեղի ունենայ արիւնահո[…]

[illegible] դուրս թողուած է նախա[illegible] եւ ահ ու սարսափ ազդէ [illegible] որ չուարած՝ չի գիտեր [illegible] պատճառի վերագրէ զայն [illegible] Համար անոր սրտէ պատճառը [illegible] է գիտնալ որ արինաթքու[illegible] գրեթէ չարա[illegible] նշան մըն է, իսկ եթէ [illegible] հետ միացած ըլլայ [illegible] ազդարարն է։

[illegible] ըլլալ որ արինաթքու[illegible] թոքային արիւնախուժո մի (Congestion Pulmonaire) [illegible] ըլլայ Սրտ վտանգիկ եւ [illegible] հիւանդութիւն մըն է. [illegible] հիւանդին առողջական [illegible] պայմանները տարբեր են։ [illegible] քննելով եւ հետազօտելով [illegible] կրնայ որոշել մէկը միւսէն։ [illegible] կը նկատեմ Նաեւ [illegible] նախնական ախ[illegible] մը, որ միայն յատուկ է [illegible] աղջկան մը եւ կամ [illegible] կնոջ մը՝ առանց [illegible] պատճառի եւ կամ առանց [illegible] Անոնց վարանելու [illegible] գիտնալու է այս [illegible]

[illegible] ըլլալ որ կազմուած քը [illegible] ու եւ է աչքառու [illegible] ցնցղատապի մը [illegible] թեղի տալ իրեն դէմ զօրա[illegible] կազմուած քին մղած կռիւին [illegible] բուժում, առանց իր գիտակ[illegible] թեան եւ առանց ուրիշին ճա[illegible] թեան։ [illegible] մէջ նմանօրինակ բուժում. [illegible] հաստատուած են թոքերու [illegible] տեսնուած հին վէրքերու [illegible]

[illegible] քոխի ազիտուոր [illegible], որ աճումի նպաստաւոր [illegible] թոքերուն մէջ, կըր[illegible] երթալ տեղաւորուիլ նոյն [illegible] ուրիշ մէկ գործարանին վրայ [illegible] կազմապէս տկար է եւ կամ [illegible] է այլեւայլ պատ[illegible] Օրինակի համար ալ[illegible] լեարդին վրայ, [illegible] եւ կամ երիկամի [illegible] վրայ, քարախուսորին ե[illegible] վրայ, եւ կամ անո[illegible] տաապողին ա[illegible] վրայ։ Հոն քոխի ման[illegible] իր աճումին նպաստաւոր հող [illegible] գտնէ, կ'աճի եւ կ'ուռէ այդ [illegible] գործարաններու ազնիւ հիւսուած քը[illegible] եւ ծնունդ կուտայ, լերդա[illegible], խոշափողատապի երիկամ. [illegible] եւ ոսկէտապի։ Քոխի [illegible] կրնայ երթալ տեղաւոր-ուիլ անդամին եւ ֆիզիքապէս տկարացած երիտասարդի մը խու-լապատեննատապ (méningite tuberculeuse)։ Այս հիւանդութիւն-ները ամէնքն ալ ծանրակշիռ են հետեւանքներով եւ սովորաբար կը վերջանան մահուամբ։

Քոխի մանրէն կրնայ գալ եւ [illegible] տեղաւորուիլ նաեւ մարմ-նի զանազան մասերուն վրայ։ Մորթին վրայ յառաջ կը բերէ [illegible] եւ կամ [illegible] խաղամունքներու վրայ (ganglion՝ խաղխմբային [illegible] յօդուածներուն՝ յօդուածային, ոսկրներէն մէկուն վրայ՝ ոսկրային, փորամաշկին վրայ՝ փորամաշկային (peritonite tuberculeuse)։ Թիւպէրքիւլերու ծագում տալ։ Քոխի մանրէն այս արտայայտութիւնները տեղին վրայ միայն սահմանափակուած են. սովորաբար ընդհանուր կազ-մուածքը մէջտ չսպառիր անոնց-մէ եւ հակառակ անոնց կը մնայ անաղարտ եւ առողջ։ Բարեբախ-տաբար քոխային այս արտայայ-տութիւնները բուժելի են եւ բժշկական գիտութիւնը այսօր ազդու միջոցներով զինուած է անոնց դէմ եւ զանոնք հիմնապէս բուժելու կը յաջողի կա՛մ վիրա-բուժական գործողութիւններով, կամ արեւառուժումով, կամ Ռէօնթկէնեան ճառագայթներով եւ կամ ծովափնեայ պարզինա-րաններու ծովաչուրի եւ աւազի [illegible]

ՏՕՔԹՕՐ Բ. ՈՍԿԻ
[illegible]

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՌՈՒՍԻՈՅ ԲՌՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

Անգլիական Տէյլի Թէլէկրաֆ թերթը կարգ մը յօդուածներ հրատարակեց Ռուսիոյ ներկայ կացութեան մասին։ Յօդուածա-գիրը որ վերջերս կատարած ճամբորդութեան մը ընթացքին, իր կրած տպաւորութիւնները եւ քաղած նիշերը ջանացած է արձանագրել անաչառութեամբ ճիշդելով կը պատմէ գործունէութիւնը Չէքայի, ոս-տիկանական կազմակերպու-թեան, որ ներկայիս, տեղը կը բռնէ Ցարական Օխրանային։

Հետեւեալ, սովետական պե-տութեան մէջ կազմուած է նուի-րապետութիւն մը, որ գերազան-ցօրէն բռնատիրական գործութեամբ մը կը շարժի, եւ որուն նմանը, կարելի չէ այսօր գտնել աշխարհի որեւէ մէկ կողմը։ Կէփէուն է այդ՝ լրտեսներու եւ գաղտնի գոր-ծակալներու բազմաթիւ բանակով մը։ Կէփէուի պետը Սօմարկոմէն (գործավարներու խորհուրդ) կա-տարելապէս անկախ, գրեթէ գե-րագոյն իշխանութիւն մըն է որ կը վայելէ։ Ոն ոչ քաղաքական դիւանին կը յանձնէ ոչ ալ Սօմարկոմին։ Կարելի է ենթադրել թէ օր մը, Կէփէուի գլխաւորը այնքան պիտի զօրանայ որ քա-ղաքական դիւանը չպիտի կրնայ անոր վրայ հակել նախկին պէտը ձեռնտուքի մէջ, հրապարակա-խօսք առնելէ քանի մը ժամ ա-ռաջ, երբ կը պատրաստուէր հան-րութեան յայտնել քաղաքական դիւանին յիմարութիւնները։

Պետութեան գերագոյն իշ-խանութիւնը միայն մէկտեղ, քաղաք դիւանը պարտաւոր է չափազանց ուշադիր ըլլալ որ չատ վտանգելի պետ մը ընտրէ, երբ անոր ձեռքերուն մէջ կը դնէ հարստահարութեան այս տրտան-ման մեքենան։

Ուրիշ ամէն տեսակէտով ալ, Կէփէուն բացարձակապէս անկախ է ի. օ. ք. գործադիրներէն իսկ այնքան կը վախնան այս չա-րաշուք կազմակերպութենէն, որ-քան միւս ռուս քաղաքացիները։ Նոյնիսկ երբ իրենց անձնական բա-րեկամները ձերբակալուին անմեղ-օրէն, անոնք չեն համարձակիր միջնորդել։ Որովհետեւ գիտեն թէ իրենց միջնորդութիւնը նկատի չպիտի առնուի։

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կէփէուն կրնայ ըստ կամս ձերբակալել պատժել, [illegible] Այսօր իսկ կարծիքն առնելու կառավարութեան անդամներուն։

Դատերը կը տեսնուին եւ վճիռները կը տրուին գաղտնօրէն, եւ զոհերը բանտի կամ աքսորի ճամբան կը բռնեն, մինչ իրենց ամէնէն մօտ ազգականներն իսկ որեւէ տեղեկութիւն չեն ունենար իրենց վիճակին մասին։ Երբ խնդիրը մահավճիռի մը վրայ կը դառնայ, ըստ օրինի, դատապարտ-եալը իրաւունք ունի վերաքննու-թեան դիմելու գործադիրներու խորհուրդին առջեւ. բայց ան երբեք չպիտի համարձակի միջա-մտել նման պարագայի մը, եթէ զգուշ մը իրեն հասկցնեն թէ Կէփէուն լաւ աչքով չպիտի նայի այդ միջամտութեան վրայ։

[illegible] անոր բանակատե-ղին մէջ, [illegible] զարտ-նիքներ կան պահուած։ Բիւրաւոր-ներ անդեր են անոր սեմէն, քալե-լու համար անծանօթ ճակատա-գրի մը եւ անոր նկուղներուն մէջ, հարիւրաւորներ սպաննուեր են գաղտնօրէն։ Բոլոր Ռուսները կը զգուշանան անոր սեմէն կը պատ-մեն թէ այն դրահին մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ քաղաքական [illegible]

«Վտանգաւոր» բանտարկեալներու հարցաքննութիւնը, պատերուն վրայ փակցուած է ծաղրական ազդ մը, որ կը յանձնարարէ ապա-հովագրել իրենց կեանքը։

Կէփէուի ապայակոյտին պատ-կանող անձերէն զատ, չկայ մէկը որ գիտնայ թէ որո՛նք են այս կազմակերպութեան գործակալ-ները

(Շարունակելի)

ՕՂԵՄՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ժող. Գործ. Խորհուրդը վա-ւերացուց այն օրէնքը որ կը սահ-մանափակէ օղելից ըմպելիներու վաճառումը։

Ըստ յիշեալ նոր գինետուն-ներու բացումը պիտի արգիլուի այն քաղաքներուն մէջ, որոնց բնակչութիւնը գլխաւորաբար կը կազմեն գործաւորները։ Վոդքայի վաճառումը պիտի արգիլուի տօ-նական եւ վարձքերու վճարման օրերը։ Մտադրութիւն կայ նոյն-պէս հակալքոլական դպրանա-տուններ բանալ փակուած գինե-տուններուն տեղ, պիտի բացուին բազմաթիւ սրճարաններ։ Կառա-վարութիւնը իր ծրագրին մէջ [illegible] վաճառման արգիլքին հե-տեւանքով բացը գոցելու համար [illegible] ուրիշ աղբիւրներ պիտի փնտռէ։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄԵԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընդլիացի հարիւրապետ մը, օդանաւային մեծ կազմակերպու-թեան մը ծրագիրը ներկայա-ցուցած է կառավարութեան։ Ծրա-գրին համաձայն պիտի կազմուի 500000 անգլ. ոսկի (62 միլիոն 15000 ֆր.) դրամագլխով ընկե-րութիւն մը։ Նպատակը պիտի ըլլայ ժողովրդականացնել օդանաւ-ի գործածութիւնը, ամբողջացնել [illegible] օդանաւորդութիւնը։ Բարգել օդանաւորդներ եւ հաս-տատել օդանաւային կայաններ։ Ընկերութիւնը յանձն պիտի առնէ իր ծախքով, երեք տարուան ըն-թացքին կառուցանել եւ պահպա-նել 20 նոր կայաններ եւ 80 օգ-նութեան վայրեր։ Պիտի ունենայ 100 օդանաւեր որոնք պիտի ծա-ռայեն օդանաւորդներու մարզան-քին կամ անհատներու վարձա-տրլու։

Զանազան վայրերու մէջ, ըն-կերութիւնը պիտի հիմնէ 22 օ-դանաւային ակումբներ, որոնք պիտի օժտէ կայաններով եւ հա-ւաքատեղիներով։ [illegible] պայմաններով։ Թաղապետու-թիւնները պարտաւոր պիտի ըլլան հող տրամադրելու ընկերութեան։ Այս ակումբներուն, ընկերու-թիւնը պիտի տրամադրէ 50 մար-զիկներ։ Սկիզբները այս ակումբ-ներու աշակերտներուն թիւը չպի-տի անցնի 100ը։

Իւրաքանչիւր կայան օժ-տուած պիտի ըլլայ հեռաձայնով, պիտի ունենայ իւղի պահեստ մը։ Կայանէ կայան հաղորդակցու-թիւնը այնպէս մը կազմակերպ-ուած պիտի ըլլայ, որ կարելի ըլ-լայ, շատ կարճ ժամանակի մէջ օգնութեան փութալ վտանգուած օդանաւերուն։

Ընկերութիւնը որ առաջին առթին 100 օդանաւերու մեծ յանձնարարութիւն մը պիտի ընէ, կը յուսացուի որ պիտի իջեցնէ գի-ները։ Օդանաւային կարգ մը գործարաններ, արդէն խանգա-րուած են եւ սպասելով աւելի մեծ ապսպրանքներու, կը յու-սան որ շատ չանցած, պիտի կրնան ծախու հանել կազմ ու պատրաստ օդանաւեր, միայն 100 անգլ. ոսկի արժէքով (12420 ֆր.), այ-սինքն հասարակ ինքնաշարժի մը գինով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՊՈՒՌԿՈՒԱՆ (Սէյ Թըլթ)— Պուռկուան եւ Լիոնէն 40 քիլոմեթր դէպի հարաւ-արեւ-մուտք 15 հազար բնակչութեամբ միացեալ քաղաք մըն է։ Ունի շատ մը մեծ ու պզտիկ գործարաններ։

Հայերը հոս հաստատուած են 1925էն։ Հիմա մօտաւորապէս 25 ընտանիք կը հաշուեն (105 հոգի)։ Բոլորն ալ գոհ են իրենց գործէն։ Այրերը կը ստանան 25—40 ֆր. իսկ կիները 15—22 ֆր. օրական։

Ոեւէ կազմակերպութիւն կամ միութիւն չկայ։ Փորձեր եղան կարմրցնելու, բայց կես ճամբան մնացին։ Կան անհատ դաշնակցա-կաններ որոնք վերջերս դասախօ-սական ժողով մը սարքեցին, բայց դասախօսը չհարեւնալով գալ, յե-տաձգուեցաւ։ Ունինք 10ի չափ փոքրիկներ որ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, օտարանալու ենթա-կայ. թէեւ կան ծնողքներ որ կ'ու-րախանան իրենց զաւակներուն ֆրանսերէն ճռուողելէն, մինչ հա-յերէնը մոռնալ սկսած են։ Կը ստանանք «Յառաջ» օրաթերթ։

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՐԿԻՐՃԵԱՆ

«ԻՐԱՆԸ ՔԷՔԻՐ».— Ինչպէս գրած էինք, հնչակեան գործիչ Գ. Եղիկեան արտօնութիւն ստա-ցած է «Իրանը Քէքիր» (Մեծն Իրան) անուն թերթ մը հրա-տարակելու։ Նպատակն է օժան-դակել իրանական ցեղերու ազ-գային եւ մշակութային մերձեց-ման։ Թերթը պիտի հրատա-րակուի առայժմ շաբաթը մէկ անգամ Րէշտի մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Վ. Թամիրեան փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը նուի-րէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր խաչին, դեռատի ՀԵՐ-ՄԻՆԷ-ՍԵԴԱ Ճ. Միսաքեանի մահ-ուան առթիւ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Մ. Ը.ի Սարսէյլի մասնաճիւղը 3 փետր. կիրակի օր պատուի դասակարգի պատ-կանող խումբերէն C. A. Enghien S. O. Ermont 1 Hors Championnat խումբին յաղթեց 2—4 նշանակէտով, Անկիէնի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ։

Իսկ վաղը՝ կիրակի 17 փետր. պիտի մրցի C. S. Sarcellois, Ա. խումբին դէմ Սարսէլի մէջ ժամը 3ին, իր երկրորդ խումբն ալ պի-տի մրցի նոյն խումբին պահես-տին հետ ժամը 1-30ին։ Ներ-կաներէն կը խնդրուի կարգա-պահ ըլլալ օտար մարզադաշտին վրայ։

Ս.

ՌՈՒՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԻԿԻՆ 85ԱՄԵԱԿԸ

Վաղը կիրակի, փետր 17ին, կէսօրէն ետքը, ժամը 4.30ին, 8 Rue Daru, Salle Chopinի մէջ, պիտի տօնուի հանդիսաւորա-պէս Ռուսական յեղափոխական շարժման ռահվիրաներէն՝ Եկա-տերինա Պրեշկովսկայի— Տա-տիկի (մեծ մայրիկ) ծննդեան 85ամեակը։ Հանդէսի կազմա-կերպիչ մարմնի մէջ կը մտնեն շատ մը ականաւոր գործիչներ, գրագէտներ եւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ Կերենսկի, Աւկսենտիեւ, Մինոր, Միլիւկով, Տիկ. Մենար - Տորիան, Լէոն Պլում, Վանդերվելդ, Վրաց ըն-կերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ Ծերեթելին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայա-ցուցիչը եւ ուրիշներ։ Հանդէսի օրը տեղ ունենալու համար, պէտք է առաջուընէ ապահովել տոմսը։ Զեղչուած գիներով տոմս կարելի է ստանալ ընկ. Աշոտէն, 71 Av. Kléber։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր, փետր-ուարի թիւը՝ սովորական, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ — Հասցէ՝ 15 - 13 Shawmut street, Boston Mass. U. S. A.

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏՂՈՑ, հեղ. Գ. Ա. Մալաթեան, հրտ. «Հայ Դպրոցի Պրինլէն, Զուիցերիա։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 11

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՉԻԿ.— (կակազելով) Չգիտցայ, մարդ Աստուծոյ, չգիտցայ իրեն իմացուցի, խնդալով ըսաւ.— Մի վրդովիր, հայրի՛կ, ես [illegible] գիտէի, կը սպասէի։ Գնա՛ զաւն եւ ըսէ անոր որ քիչ մը [illegible] ես քառորդէ մը կուգամ։ Լուացուիմ եւ զգեստ փոխեմ։ Գնաց [illegible] եւ ուշացաւ։ Մարդը կը խմէր, կը սպասէր, բայց ան-[illegible] կը ջղայնանար։ Երբ գացի զինքը կանչելու, (ձայնը կը [illegible], կը մարի, փսփսուք մը կը դառնայ, կը պատմէ դողդղա-[illegible] նկնցած էր անկողնին վրայ. մնարին քով ճրագը կը պլպլար. [illegible] ու լեզուս քար կտրեցաւ։ Դաշոյնը սրտին, արիւններու թաթխուած, կը... ժպտէր... աղջիկս..., ու խնդաց։ Զգացի որ [illegible] կար այդ խնդուքին մէջ, անէծք, ցաւ ու զայրոյթ։ Կար-[illegible] կ'ուզէր մխիթարել զիս. բայց բան չըսա՛ւ. բերնէն վանկ մը [illegible]... ու մեռա՛ւ.....

Յ. ԲԱՐԹ.— Թեւերուդ մէջ... (Զգացուող ընկճուած, կ'իյնայ [illegible] մէջ. կը վառէ գլանիկ մը եւ կը ծխէ ջղայնութեամբ։ [illegible] կը մտնէ պատուհանին, կ'առնէ աթոռ մը, կը [illegible] եւ կը սկսի նորէն դուրսը դիտել։ Լռութիւն մը։ Կը մտնէ [illegible])

ՄԱՐԻ.— Ինչ հոգ այդպէս տրտում նստեր կը դիտես, մա՛րդ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կարծես ինծի մոլութիւն է եղեր կնի՛կ. աչքերս աւերակներէն չեն զատուիր։

ՄԱՐԻ.— Լաւ չէ տխուր բաներ դիտել, միտքը սեւով կը լեց-ուի։ (կը նստի)։

Յ. ԲԱՐԹ.— Դուրսը աւերակ, ներսը փլատակ, ի՞նչ ընել։

ՄԱՐԻ.— Եղեր է ըլլալիքը։ Ցաւը ցաւով չի դարմանուիր, ուրախ պահէ միտքդ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Լաւ կ'ըսես, բայց ըլլալիք բան չէս ըսեր։ Տես սա փլած շէնքերը, սա ամայի փողոցները։ Ամէն տան սեմին առաջ յիշատակ մը կայ։ Ամէն մէկ քայլիդ, աջ ու ձախ կը դառնաս, հին ծանօթ մը բարեւելու վարժութեամբ եւ երբ կը յիշես թէ մեկներ են անդարձ, դեռ լոյսէն չկշտացած, միտքէդ կ'ուլաս։ Ամիս մը եղաւ աքսորը, չէ՞...

ՄԱՐԻ.— Հապիւ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Հազի՛ւ։ Ու կ'ուզես որ արդէն մոռցած ըլլամ։ Նա-յէ՛ սա տուներուն։ Սեփական տաճար մը չունէի անոնց մէջ, բայց, ի՛նչ հպարտութեամբ կ'ուզէի երբ սեմը թաղը կ'ըսէի. միտքս աշխուժով կը լեցուէր, երբ ամէն իրիկուն շուկայէն դարձիս, անոր առաջին տուները կը ճանչնայի։ Յանկարծ, չէն սրմուկ մըն է կը փրթէր բաց դռներէն. քայլերս կը դանդաղեցնէի քիչ մը աւելի շնչելու համար այդ զուարթութիւնը։

ՄԱՐԻԿ.— Անցա՛ն այդ բոլորը։

Յ. ԲԱՐԹ.— Բայց ամէն անցած չի մոռցուիր։ Երբ նորէն կ'անց-նիմ այդ մարած ճամբաներուն աղջիկէն, վախով կը լեցուիմ. առջի օր, երբ անկիւնէն կը դառնայի, ինծի այնպէս եկաւ որ անտես ձեռք մը սաքերէս ետ ետ կը քաշէր ու ձայն մը՝ ականջիս մէջ կուլար. ետիս դարձայ, մարդ մարդասանք չկար, փողոցը անապատի պէս ամայի էր ու վախցայ։

ՄԱՐԻ.— Քեզի այնպէս եկեր է։

Յ. ԲԱՐԹ.— Որովհետեւ, աքսորէն մեր փրկութիւնը յանցան-քի պէս կը ծանրանայ խղճիս վրայ։

ԹԱԳ.— Մարդ Աստուծոյ, ինչո՞վ կ'ուզես որ մենք յանցաւոր ըլլանք։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ինչ գիտնամ, խնամի՛, վերջապէս այնքան ատեն-ուան կապ կար. կարծես իրարու խօսք տուած ըլլայինք մէկտեղ լալու, մէկտեղ խնդալու. եւ հիմա որ անոնցմէ որ մէկն ինկեր է անծանօթ ճամբաներու վրայ. ուրիշներ դեռ կը քաշքշուին թշ-նամի հողերու մէջ. ինծի այնպէս կուգայ թէ դիշերները մութին մէջ, խոշոր աչքեր կը բանան վրաս, բարկութեամբ ու կշտամբան-քով լեցուն, անոր համար որ մինչ իրենք մեկներ են, ես մնացեր եմ ու փառք կուտամ որ դեռ տեղիս օդը կը ծծեմ։

ԽԱՉ. Ա՛, եթէ գիտնայիր...

Յ. ԲԱՐԹ. - Եթէ գիտնայի՜ն, այո՛, եթէ գիտնայի թէ ի՛նչ ցաւ կայ սա չոր ոսկորներուն տակ։

(Քանի մը շունչ լռութիւն)։

ՄԱՔՐ.— Բայց, մա՛րդ, այս այսպէս չի կրնար տեւել։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի հարկէ, չի կրնար տեւել, բայց ի՞նչ ընել, չար սատանայ. ո՞վ, եթէ սա ձեռքս բռունցք մը կազմելու չափ ուժ ունենա՛ր։

(Լուռ զայրոյթի մը մատնուած, քանի մը քայլ կը պտտի։)

ՄԱՔՐ.— Վա՛յ մեր գլխուն։ (Յանկարծ գաղափարի մը խուժու-մէն ցնցուած՝ կ'ելլէ ոտքի, կը մօտենայ բարթամեանին)։ Ըսէ՛ նայիմ, մա՛րդ, ինչո՞ւ համար տղան հոս վար դրիր. որպէսզի զաւալիք ըլ-լալու մխիթարութի՞ւնը միայն ունենայ.....

Յ. ԲԱՐԹ.— Չէ՛, ան կը զգայ անշուշտ։

ՄԱՐԻ.— Այն ատե՞ն։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը սպասեմ որ ինքնիրեն պայթի եւ ընէ ինչ որ պէտք է։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Սակայն պարզապէս այն իրողութիւնը թէ Թուրքիա կը գրտնուի, մտավախութեան աղբիւր մը պիտի ըլլայ Թուրքերուն, ինչպէս նաեւ Ռուսերուն համար։

∴ Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Տրոցկի Պոլսէն Էնկիւրի մեկնած է արդէն՝ իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ։

Աֆղանիստանի կռիւները

Աֆղանիստանէն նոր Տէլհի հասած ճամբորդի մը պատմածին նայելով, Ճէլալապատ աւերակ դարձած է։ Ալի Ահմէտ խան, որուն ընդհ. բանակատեղը Ճէլալապատ կը գտնուի, ծանր պարտութիւն մը կրեց Ճակտալաքի մէջ եւ իր կորուստները կարեւոր են։ Ապստամբները կողոպտեցին քաղաքը եւ կրակ տուին ամրոցին։ Հրդեհը հասաւ սօորերկրեայ մթերանոց մը, որ պայթեցաւ եւ աղետալի արդիւնքներ ունեցաւ։

Խոսթէն կը հաղորդեն որ կարեւոր ուժեր կը հաւաքուին՝ Քապուլի վրայ յարձակելու համար։ Իսկ Աֆղանիստանի արեւմտեան եւ հիւսիսային նահանգներու կարեւոր ցեղախումբերը կ'աջակցին Ամանուլլահի։ Միայն Ղիլզայիներու մեծ ցեղախումբը թշնամի է Քանտահարի կառավարութեան։

∴ Ռամազանը սկսած ըլլալով, Քանտահարի մէջ խաղաղութիւն կը տիրէ եւ ժողովուրդը տրամադիր կ'երեւայ հանգստանալու։

Ամանուլլահի նախկին զօրավարներէն եւ Փարիզի նախկին դեսպան Սէրտար Նատիր խան Քանտահարէն ստացած հրաւէրին վրայ, իր երկու եղբայրներուն հետ միասին ճամբայ ելած է դէպի Աֆղանիստան։

Միւս կողմէ Քապուլ եւս հրաւէր ուղղած է Նատիր խանի, որպէսզի իր միջամտութիւնովը երկու հակառակորդ կողմերը հաշտեցնէ։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Թէհրանէն կը հեռագրեն.—

Պարսիկ շրջանակները վրդովուած են Աֆղանիստանի մէջ պատահած դէպքերէն։ Կը վախնան որ քաղաքացիական կռիւները շարունակուին դեռ։

Աֆղանիստանի սահմանագլուխին վրայ պարսկական նոր ուժեր համախմբուեցան, զինուորական պահականոցները զօրացուեցան եւ վերին հրամանատարը հրաւէր ստացաւ օդանաւով Թէհրան գալ՝ անձամբ տեղեկագիր տալու եւ վճռական հրահանգներ ստանալու համար։

Տեսնուած են խորհրդային օդանաւեր, որոնք կը թռին Պարսկաստանի հիւսիս-արեւելեան հողամասին վրայէն, սակայն պարսիկ կառավարութիւնը ոեւէ առարկութիւն չըրաւ, քանի որ այդ ճամբան ամենակարճն է Աֆղանիստան երթալու համար։

Մեծ մտավախութիւն կայ այն Պարսիկներուն մասին, որոնք ներքին կռիւներուն պատճառով Աֆղանիստան մնացած են։ Կառավարութիւնը կը մտածէ խորհրդային իշխանութեանց աջակցութեան դիմել՝ ազատելու համար այդ Պարսիկները, որոնց շատերը նուիրական ուխտավայրերը երթալու համար ճամբայ ելած էին։ Պարսկաստան չուզեր դիմել Ամանուլլահի, որ չէ ճանչցուած իբրեւ թագաւոր։

Թշուառութիւնը Ռուսիոյ մէջ

Ռուսիոյ մէջ ուտելիքի նեղութեան վրայ աւելցած է նաեւ ցուրտը՝ թշուառութիւնը հասցնելով ծայր աստիճանի։ Մասնաւորաբար Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի բանուորական շրջանակներուն մէջ սարսափելի խեղճութիւն կը տիրէ։ Գողութեան դէպքերը շատցած են՝ մանաւանդ ուտելիքի մթերանոցներուն եւ հացագործի խանութներուն մէջ։ Կառավարութիւնը ստիպուած է զինուորական ջոկատներու հսկողութեան տակ պահել զանոնք։

Մոսկուայի մէջ հարիւրաւոր մարդեր ձերբակալուեցան՝ ուտելիքի վրայ շահագիտութեան ամբաստանութեամբ։

Անգործները Գերմանիոյ մէջ

Սաստիկ ցուրտը աւելցուցած է գործազուրկներու թիւը Պերլինի մէջ, ուր ներկայիս մօտ 400,000 հոգի առանց աշխատանքի կը մնան, ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան։ Արեւելեան Փրուսիոյ մէջ ալ 100,000 անգործներ կան։ Ցուրտին պատճառով ապրուստը սկսած է սղիլ։ Բանջարեղէնները, մանաւանդ գետնախնձորները սառած են ամէն կողմ։ Կաղամբ կարելի չէ գտնել։ Պերլինի մէջ բազմաթիւ խանութպաններու ժառանններուն մէջ հաւկիթներն ու գարեջուրի շիշերը կը պայթին ցուրտէն։ Ածուխի պակասը զգալի է։ Դպրոցները փակուեցան մէկ շաբթուան համար։

Սաքսոնիոյ մէջ գործազրկութեան տագնապը երբեք այսքան սուր չէր եղած։ Մինչ 1928 Յունուարի վերջը անգործներու թիւն էր 127,202, այդ թիւը 230,000 է այսօր։

Ձիւնը Պալքաններու մէջ

Թայմզի Սոֆիայի Թղթակիցը հեռագրէ.—

Փետրուար 1ին Պոլսէն ճամբայ ելած կառախումբ մը, որուն մէջ 250 ճամբորդներ կային, ձիւնին պատճառաւ Չէրքէզքէօյի կայարանին մէջ սպասեց 96 ժամ՝ արեւելեան ճեպընթացի կողքին, որմէ զատուած էր 9 ոտք բարձր ձիւնով։ Փետրուար 5ին երկու վայրաշարժներէ քաշուած՝ կառախումբը ճամբայ ելաւ դէպի Սոֆիա, սակայն Չօրլուի մօտ հանդիպեցաւ ձիւնակոյտի մը՝ 2000 ոտք երկարութեամբ, ու ստիպուեցաւ կանգ առնել։ Մեծ ճիգերէ վերջ, ճամբան մաքրուեցաւ եւ կառախումբը սկսաւ քալել. վայրաշարժերէն մէկը ծանրապէս վնասուած էր եւ մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ հասնիլ Խուրին։ Հոս ճամբորդներէն մաս մը վար իջան։ Երբ կառախումբը պուլկարական հող մտաւ, ճամբորդութիւնը գրեթէ բնականոն դարձաւ։

Ճամբորդները, որոնց 8ը կիներ էին, մեծ քաջութիւն ցոյց տուին։ Երբ վայրաշարժները սառեցան, անկարելի էր ջերմութիւն հայթայթել, ու բոլոր ճամբորդները իրարու վրայ խռնուած մնացին Չէրքէզքէօյի կայարանին «պիւֆէ»ին մէջ։ Ժամանակ անցընելու համար կը պարէին։ Գերման պարող մը շատ զուարճացուց զիրենք։ Պոլսէն երկու օգնական վայրաշարժեր ղրկուեցան, սակայն Չէրքէզքէօյ չհասած ճամբան կանգ առին։ Մեծ ձիւնակոյտերու հանդիպելով մեքենավարներու ձեռքերն ու ոտքերը ուռեցան։

Ասկէ զատ տեղական հինգ կառախումբեր Պոլսոյ և Չէրքէզքէօյի միջեւ ձիւներու մէջ մնացած էին եւ ո՛չ մէկ լուր ստացուած է անոնց ճամբորդներէն։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18”Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Ո Ռ Վ Ի Լ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ. Յակոբի սրճարանը, 128 Rue Etienne Dolet: Բանախօսութիւն, երգ եւայլն։

Գ Ո Ւ Ա Ք Ո Լ Ո Ն Պ

Կազմակերպուած Անիէռ-Գուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, վաղը Կիր. ժամը 2.30ին Փլաս Քոմէթի սրահը։

Կը խօսի՝ Սաճակ Տէր Թովմասեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԾԱՆՕԹ.— Փորթ Քլիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ մինչեւ՝ Place desBourguignons. Փորթ Անիէռէն թիւ 45 մինչեւ Place Comète.

Պ Ի Յ Ե Ա Ն Ք Ո Ւ Ռ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Կը խօսի ԸՆԿ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն և անակնկալներ

.Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Լը Գօն Թէաթրի մէջ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ Մարսէյլի Ազգ. Վարժարանին

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ»

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, SALLE HOCHEի ՄԷՋ

Հասոյթը՝ դեղեր եւ բժշկական գործիքներ ղրկելու Հայաստանի հիւանդանոցին եւ Փարիզի ու Սէնի նահանգի Հայ հիւանդ աղքատները խնամելու:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի զաւախօսական ժողովը Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին La Petite Sourceի սրահին մէջ 130 Bd. St. Germain, մեթրօ Օտէոնի դիմացը։ Կը խօսի ընկ. Օննիկ Կարօ։ Նիւթ՝ «Վասպուրականը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն առաջ եւ անոր օրով»։

ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՑԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռ. խան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Կիրակի ժամը 6ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՎԻԷՆԻ ՇՐՋ. ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ Ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՎԻԷՆԻ ՇՐՋ. Կոմիտէն կազմակերպած է երեկոյթ մը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Երգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ մը, «Վաշխառուն»։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ, Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՊՈԼՍԷՆ 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ։ Կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով դաշնակցութեան Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն։

ԹՕՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան հանդիպում մը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն վարչութեան։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Հայր. Միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 183 Ave. d'Italieի սրճարանը: Մեթրօ Իթալի: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30–12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դուրիթ Բէգ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին. Փլաս Ժիւլ Կէտ, Պար տը Ցիֆէնիւ 3 թիւը (փլաս տ'Էքս): Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները: Կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Լորիս Գոլոլեանէ իր ճիշդ հասցէն ուղարկել «Ցառաջ»ի:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը՝ փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ:

կը խօսի՝ Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Երգ. արտասանութիւն, նաեւ ներկայացում՝ փոքրիկներու կողմէ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Մշեցի Արշակ Վարդանեան որ Պոլսէն Քորֆու եւ անկէց ալ մեկնած է Ֆրանսա իր եղբօրը՝ Դրիգոր Վարդանեանի հետ: Իմացընել՝ H. Mézoyanի, 7 Rue Hoche, Bois Colombes (Seine).

— Կը փնտռեմ եղբայրս Վարդան Մաչքրեան (Նէվշէհիրցի-Գոնիա)։ Կը կարծուի թէ Դամասկոսէն ելած է Պէյրութ եւ բացած է սրճարան-ճաշարան մը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Սահակեանի 2 Rue Cité Gillet, Roanne, (Loire).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի պոլսեցի Միքայէլ Էքշեան (երկրաչափ) կինը Թէրէզա: 1922ի Իզմիրի աղէտին ելած է Ֆրանսա եւ այժմ կը պաշտօնավարէ Թունուզի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ: Իմացնել՝ Ohanès Boyadjianի (վարպետ) 5 Rue Danton, Maison Granerie, Décines, Isère, France:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

17 FÉVRIER 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 884 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱՐ ՑԱՍՈՒՄԸ

Հայկական պատմութեան մէջ պայծառաբար չկայ օ՛ր մը եւ է ...եւք, որ իր էութեամբ եւ հանգամանքներով նմանի 1921 փետր. 18ի պոռթկումին։

Ամբողջ ժողովուրդ մը ոտքի՝ իր իսկ հարազատներուն դէմ, անոնց սանձարձակ բռնապետութիւնը խորտակելու եւ իր ազատութիւնը վերահաստատելու համար։

Նմանութեան գիծեր կան Վարդանանց պատերազմին հետ, ...նոյնպէս հետեւանք էր օտար ուժի կրթնած փոքրամասնութեան մը դաւերուն։ Բայց դարեր կը բաժնեն երկու պատմութիւնները։ Եւ յետոյ, հայ ժողովուրդը բոլորովին տարբեր վիճակ ունէր Վարդանանց օրերուն.— իշխանութեան եւ փառքի օրեր։

Մինչեւ 1921 փետր. 18ի յանգելու համար, այս ժողովուրդը ...ալերով տրորուեցաւ բազմագան լուծերու եւ սարսափներու տակ։ Անցնելով «ընդ հուր եւ ընդ սուր», մարդկային բարբարոսութեան ամէնէն քստմնելի ճամբաներուն վրայ, այս ժողովուրդը հասած էր ազատութեան նաւամատոյցը, եւ յանկարծ ...իփլայր ինկաւ, իր իսկ զաւակներուն առաջնորդութեամբ։

Եթէ ծանր էր առաջին հարուածը, հազիւ շահուած ազատութեան կորուստը՝ 1920 նոյեմբեր 29ին, երկրորդը, այն որ ...սկսեցաւ փետրուար 18ին, տասն անգամ աւելի դառն եղաւ։ Մարդիկ իրենց սրտին վրայ քար դրած՝ կը փորձէին համակերպիլ առաջին գրկանքին, իբրեւ նուազագոյն չարիք, իբրեւ ...նճար ելք որոշ կացութեան մը։ Իսկ երբ նորեկները գործի ...լան, արժեցնելու համար իրենց խոստացած հրաշքները.— ...ն ատեն էր որ երեւան եկաւ կորուստը՝ իր ամբողջ արհաւիրքով։

Արդարեւ, 1920 նոյեմբեր 29էն մինչեւ 1921 փետրուար 18 ...նցած ժամանակաշրջանին մէջ էր, որ Հայաստանի ժողովուրդը հասկցաւ ազատութեան բուն իմաստը։ Ու մանաւանդ, փետր. 18էն յետոյ միայն կրցաւ կշռել ու դատել՝ թէ ինչ էր ...ահած եւ կորսնցուցած. 1918 Մայիս 28էն մինչեւ անկախութեան տապալումը։ Կարելի է ըսել թէ այդ յաղթանակը, փետր. 18ը, աւելի խոր ազդեց բոլորի սրտին վրայ, քան Մայիս 28ի ...յակումը, որ տակաւին «ի լինելութեան» էր, եւ անմատչելի ...ամ անըմբռնելի՝ շատ-շատերուն համար։

Տակաւին ունինք ծթոած գլուխներ կամ խարդախ սիրտեր, որոնք իմաստութիւն կը համարեն ծաղրել փետր. 18ը, կամ ...աղկել զայն՝ իբրեւ որոշ խմբակի մը սարքած «ավանտուրան»։

Կը հասկնանք որ այս վերջին բանեն այսօրուան իշխանութեան վարիչներն ու մանկլաւիկները։ Բայց ցաւալի է տեսնել ...իւնոյն անպատիւ կեցուածքը այնպիսի տարրերու կողմէ, որոնք զեռ երէկ, հպարտութեամբ կը պատմէին, կը հեռագրէին ու կ՚աւետէին իրենց գործօն մասնակցութիւնը՝ այդ միեւնոյն «ավանտուրա յին»։

Եթէ յաղթանակը տեւած ըլլար, անոնք ոչ ոքի պիտի տային «նախաձեռնութեան» պատիւը, բայց որովհետեւ ձախողեցաւ, կ՚ուզեն խելք ծախել, քարեր գլորելով եւ պատասխանատուներ փնտռելով։

Այսպէ՛ս է մեր դժբախտ իրականութիւնը։ Ծափ ու ծնծղայ ...ոիք ու գինարբուք՝ փառքի օրերուն։ Իսկ ձախողանքի պահուն՝ թուք ու մուր։ Մանաւանդ խուճապահար փախուստ՝ երբ ...րց կը ծագի պատասխանատուութիւնները բաժնելու։

Հոգ չէ թէ՝ հրապարակի վրայ են 1921ի թերթերը, Կովկասէն մինչեւ Պոլիս ու Ամերիկա։ Ու ողջ են շատ շատերը՝ ապստամբութեան կուսակից եւ գործակից հակառակորդներէն, ...ունին ըլլալով ողջամի՛տ ռամկավարները։

Եթէ այս փոքրոգի ունակութիւնը անհետացած ըլլար ...ւնէ քաղաքական ասպարէզէն, անկասկած աւելի պայծառ ...իտի տեսնէինք շատ մը բաներ։ Ամէն պարագայի մէջ, այսքան զգուելի ձեւեր առած չպիտի ըլլար կուսակցական հակառակութիւնը։

Նոյնը չէ՞ պարագան ծովերէ ծով Հայաստանի մասին, երբ այսօրուան իմաստունները խօսք ըսել չէին տար ուրիշին, իսկ ...աշնակցութիւնը՝ պաշտպանողականի վրայ մնացած, իր կարգին կը քալէր ամբոխին ետեւէն, հակառակ իր առողջ բնազդին...

Հիմա դժուար է, ութ տարի յետոյ, բացատրել այս տարրերուն, թէ նիհաւոր էր եւ անխուսափելի՝ փետր. 18ի համաժողովրդական պոռթկումը։ Արդար ցասում՝ բռնապետութեան մը դէմ, որ ոչ միայն դրժեց իր հանդիսաւոր յանձնառութիւնները, ...եւ գիտակցօրէն ընդվզեցուց չարաչար խաբուած բայց համբերատար ժողովուրդ մը։

Մէկ-մէկ աչքի առջեւ բերէք կատարուած գազանութիւնները։ Դժուար թէ կարենաք անոնց նմանները գտնել մերօրեայ դիկտատորութեանց պատմութեան մէջ, այն ալ ամփ մը ...լածական ժողովուրդի գլխուն։ Բանտերը լեփ լեցուն, կացինը՝ ...լանաւորներու վզին. հազարէ աւելի սպաներ՝ դատապարտուած Թրքավարի աքսորի. բոլոր մարդիկն ու տուները ենթակայ՝ ...կալի գործակալներու վայրագութեանց. երկրին ալիւրը, հաստ-կապուստը և որբերուն կաթն անգամ աւարի տրուած. ոչ ...կ իրաւունք և ոչ մէկ ապահովութիւն,— դարաւոր Մասիսն անգամ պիտի պայթէր այս պատկերին առջեւ։ Եւ այսօր փաստ է ...ոչ միայն Լենին, այլեւ վրացի Օրժոնիկիձէն, Հայաստանի ...նրապետութեան իսկական դահիճը, ընդվզեցան իրենց հայ ...ակերներու քօջագործութիւններէն, եւ չափաւորութեան յորդորներ տուին։ Ո՛ղջ ըլլար բանաստեղծ Յով. Թումանեան — խորհրդային իշխանութեան բանագնացը — եւ պատմէր...

Խելքի եկա՞ծ են յաջորդները։— Պատասխանը փնտռեցէք ...եւանի այսօրուան իրականութեան մէջ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Տրոցկի Էնկիւրի՞ն դէպի կ՚երթայ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը ճետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը ճեռագրէ.

— Մէյփոֆ, այլ անուամբ Տրոցկի, յայտնապէս կալանաւոր է Բերայի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ։ Բոլոր հարցափորձերուն նոյն պատասխանը կուտան հիւպատոսարանին մէջ.— այս ինչն թէ բան չեն գիտեր Տրոցկիի մասին։

Անձամբ գացի հիւպատոսարան, ուր ինծի բացատրեցին թէ Տրոցկի խորհրդային կառավարութեան անդամ չըլլալուն, իր շարժումները չեն հետաքրքրեր խորհրդային պաշտօնեաները։ Աւելցուցին թէ Տրոցկի անհատ քաղաքացի մըն է։ Այս բացատրութեան հաւատալ դժուար է, երբ մարդ գիտէ թէ Տրոցկի փոխառեալ անունով մը կ՚ապրի հիւպատոսարանին մէջ։

Կը թուի թէ Տրոցկի Թուրքիա պիտի մնայ, սակայն թէ Պոլի՞ս պիտի կենայ թէ Էնկիւրի պիտի երթայ, ներկայիս դեռ յայտնի չէ։ Թուրք թերթերուն հրաման տրուած է երբեք չյիշել Տրոցկիի անունը, սակայն Թուրք ոստիկանութիւնը կը հաստատէ թէ Մէյփոֆ՝ ընկերակցութեամբ չորս մարդերու, կնոջ մը եւ երկու երախաներու— հաւանաբար իր զաղտնի ոստիկաննելը, կինն ու զաւակները— ցամաք իջաւ «Իլյիչ» շոգենաւէն եւ իբրեւ հասցէ ցոյց տուաւ խորհրդային հիւպատոսարանը։

Զինքը հոն խնամքով պահելուն պատճառներէն մէկն ալ այն է որ անոր կեանքին դէմ մահափորձէ մը կը վախցուի։

∴ Նոյն թղթակիցը երկրորդ ճեռագրի մը մէջ կ՚ըսէ.

— Տրոցկի դեռ հոն է՝ Մէյփոֆ անունով։ Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ նախկին պատերազմական գործավարը Էնկիւրի դեսպան պիտի անուանուի։ Աւելի հաւանական կը թուի, որ եթէ Տրոցկի Էնկիւրի երթայ, հոն պիտի բնակի ո՛չ թէ իբրեւ դեսպան, այլ մասնաւոր վիլլայի մը մէջ և պիտի դրուի իշխանութեանց հսկողութեան տակ։

∴ Պոլսէն ուրիշ ճեռագիր մը կ՚ըսէ.

— Տրոցկի, որուն առողջական վիճակը լուրջ մտավախութիւններ կը պատճառէ, հրաժարած է շարունակելէ իր ճամբորդութիւնը։ Հակառակ շրջած կարգ մը զրոյցներու, Տրոցկի իրեններուն հետ կը բնակի Բերա՝ ընտանիքի մը մէջ եւ ո՛չ մէկ յարաբերութիւն կը մշակէ խորհրդային դիւանագիտական իշխանութեանց հետ։

Պերլին, 16 փետր.— «Ֆոլքսվիլէ» (Ժողովուրդին կամքը), պաշտօնաթերթ տրոցկիական համայնավարներուն, հեռագիր մը ստացած է երէկ Պոլսէն՝ նոյնինքն Տրոցկիէն, որով այս վերջինը կը հաղորդէ թէ ընտանեօք Պոլիս հասած է։

Պոլիս 16 փետր.— Հոս ամէն մարդ գիտէ թէ Տրոցկի քաղաքին մէջ է։ Բայց խորհրդային պաշտօնեաները մեծ զարմանք կը յայտնեն, երբ այդ մասին հարցում ըլլայ իրենց եւ... անմիջապէս Մոսկուա կը հեռագրեն՝ հրահանգ խնդրելու համար անոր մասին։ Թուրք թերթերը, Տրոցկիի հասնելէն շաբաթ մը առաջ լուր ունէին թէ պիտի գայ եւ ամէն օր լրաբերներ կը սպասէին քարափին առջեւ։ Սակայն «Իլյիչ» շոգենաւը Պոլսոյ նաւահանգիստը հասաւ երեքշաբթի կէս գիշերին, բոլորովին անակնկալ կերպով։ Փլէշման եւ Մէյփոֆ անունով երկու անձեր գիշերանց տարուեցան խորհրդային դեսպանատունը, որ այժմ կեդրոնն է ռուսական Արգոս առեւտրական պաշտօնէութեան։

Պոլիս, 16 փետր.— Խորհրդային դրօշ կրող նաւ մը երէկ գիշեր խարսխեց Վոսփորի մէջ եւ քանի մը ժամ վերջ խարիսխը քաշեց՝ մեծ խորհրդաւորութեամբ մը, մեկնելով դէպի Մարմարա։ Չի գիտցուիր թէ Տրոցկի մէ՞ջն էր։

Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ նաւային մրցումը

Թայմզի փարիզի թղթակիցը կը ճեռագրէ.—

Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնը սուր հետաքրքրութեամբ եւ ոչ նուազ մտավախութեամբ կը հետեւի գերման կառավարութեան նաւային ծրագիրներուն, որոնք հրապարակուեցան, գերմանական զրահապատ յածանաւի մը շինութեան առթիւ։ Ասիկա առաջինն է նոր դասակարգի այն չորս մարտանաւերէն որոնք հետզհետէ պիտի շինուին։

Գերման պատերազմական նախարար զօր. Կրէօնէրի յիշատակագրին համաձայն, որ հրատարակուեցաւ վերջերս, մարտանաւի այս տիպարը ընտրուած է՝ Պալթիկ ծովուն մէջ Գերմանիոյ գերակշռութիւնը ապահովելու համար։ Եթէ գերման նաւերը իրապէս Պալթիկին տիրապետելու սահմանուած են, տարօրինակ է որ, կ՚ըսեն ֆրանսական հեղինակութիւններ, այդքան ահագին ծախքեր կ՚ընեն, պէտք եղածէն շատ աւելի։ Գերմանական նոր տիպարի մարտանաւերը այնքան զօրաւոր են որ, գիտել կուտան հոս, անոնք երբեք վար չեն մնար մեծ զրահաւորներէ։ Թէեւ միայն 10,000 թոնօ տարողութիւն ունին, սակայն թնդանօթի ուժի եւ պաշտպանութեան տեսակէտէ շատ զօրաւոր են սովորական 10,000 թոնոնոց յածանաւերէն, զորս կրնան ջուրին տակը ղրկել՝ առանց իրենք ոեւէ վնասի ենթարկուելու։

Գերմանական այս մարտանաւերը ի վիճակի պիտի ըլլան երկար ատեն գործել Միջերկրականի մէջ ու աւելի հեռուները. եւ ուր որ երեւին, տեղական գերակշռութիւն պիտի ունենան ոեւէ ուժի դէմ, որ իրեն հետ չունի գեր-տրէթնոթներու տորմիղ մը։

Հետեւաբար, եթէ Գերմանիա օգտուելով դաշնագրին իրեն տուած իրաւունքէն, վեց հին մարտանաւերու տեղ այս տիպարի նորեր շինէ, Ֆրանսացիները անխուսափելի կը նկատեն իրենք ալ նոր մարտանաւեր շինել. ուրիշ խնդիր՝ եթէ համաձայնութիւն մը գոյանայ՝ Գերմանիոյ արգիլելու համար նոր մարտանաւերու շինութիւնը։

Ֆրանսացիները արդէն իսկ ծրագիրներ կը պատրաստեն իբրեւ «պատասխան» գերմանական մարտանաւերուն։ Բնականաբար ֆրանսական նոր մարտանաւերը աւելի զօրաւոր պիտի ըլլան, օրինակ՝ 12,000 թոնօ։ Ու եթէ ասիկա իրականանայ, Ֆրանսայի պիտի հետեւի նաեւ Իտալիա (որ ըստ Ուաշինկթընի համաձայնագրին՝ իրաւունք ունի Ֆրանսայի հաւասար նաւային ուժ ունենալու)։ Եւ Իտալիա պիտի շինէ աւելի զօրաւոր մարտանաւեր — օրինակ՝ 14,000 թոնոնոց։

Քրոնշթատի նաւային դպրոցը փակուած

Րիկայէն կը հեռագրեն. — Մոսկուայի պաշտօնաթերթ Պրաւդա կը գրէ թէ Քրոնշթատի նաւային վարժարանին 1,700 ուսանողները հրապարակաւ կը վիճաբանէին թէ նոր Նափոլէոն մը մէջտեղ պիտի ելլէ՝ Ռուսիան փրկելու համար համայնավարներու ձեռքէն։ Այս պարագան պատերազմական գործավարին կողմէ իմացուած ըլլալով, հրամայուեցաւ փակել դպրոցը։

Ուսանողներու պարագլուխներէն 20 հոգի, որոնք կ՚ամբաստանուէին իբրեւ Տրոցկիի կուսակցութեան անդամ, ձերբակալուեցան, երբ ուսանողները փորձեցին ցոյց մը կատարել Տրոցկիի վտարման որոշումին դէմ։

Պարսկաստանի օտարահպատակները

Թէհրանէն կը հեռագրեն.— Րիզա Շահ յանձնարարեց դահլիճին, որ շուտով Մէջլիսին ներկայացնէ նոր օրինագիծ մը, որով Պարսկաստան բնակող բոլոր օտարահպատակները մասնաւոր ուղղակի տուրքի մը պիտի ենթարկուին։ Օտարահպատակները արդէն ենթակայ են միւս ուղղակի տուրքերուն։

Կը յուսացուի որ Մէջլիսը ընդունի այս օրինագիծը։ Շահը այս կերպով կը յուսայ եռապատկել իր հասոյթները։ Նոր տուրքէն գոյացած գումարը պիտի յատկացուի երկրի ցամաքային, օդային, եւ ծովային ուժերու զարգացման։

Մամուլը երկար ատենէ ի վեր ուշադրութիւն կը հրաւիրէ բանակի եւ նաւատորմի զօրացման վրայ, որպէսզի Պարսկաստան իբրեւ չէզոք՝ ի վիճակի ըլլայ ինքզինքը պաշտպանելու պատերազմի մը պարագային։

Շահը որոշած է իր խաղաղութեան ժամանակի բանակը բարձրացնել 100,000 զինուորի։ Պատերազմի պարագային զինուորական ծառայութիւնը պարտաւորիչ պիտի դառնայ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ ընկերվարականները պահանջեցին անմիջապէս օրակարգի անցընել ընդհանուր ներումի խնդիրը: կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Փոլ Ֆօր գեղեցիկ ճառով մը բանաձեւեց հարցը: ըսաւ թէ անցեալ Նոյ. 9ին արդէն երեսփ. ժողովը ընդունած էր ընդհանուր ներումի մասին ընկերվարական առաջարկի մը առաջին մասը, ուստի խորհրդարանը կերպով մը յանձնառու եղած է արդէն այդ խնդրով զբաղելու: Յիշեց թէ ընդհ. ներումը հանրապետական աւանդութիւն մըն է, նոյնիսկ մէկ դարէ ի վեր ազգային աւանդութիւն մը եղած է: Դիտել տուաւ թէ առանց ոեւէ անպատեհութեան կարելի է ներում շնորհել կարգ մը արքայականներու՝ մանաւանդ Լէոն Տօտէի, համայնավարներու եւ հակազինուորականներու:

Յետոյ կայ նաեւ Ալզաս Լորէնի խնդիրը, որ մեծ վտանգներ կը ներկայացնէ: եթէ կ՚ուզուի նոր քաղաքականութեան հետեւիլ հոն, առանց ընդհանուր ներումի կարելի չէ: իսկ եթէ ներում պիտի շնորհուի Ալզասի ինքնավարականներուն, այդ ներումը պէտք է գործադրուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, բոլոր քաղաքական դատապարտեալներու համար:

Դատական նախարար Պարթու ընկերվարական երեսփոխանին պատասխանելով, հաստատեց թէ քանիցս ընդհանուր ներում շնորհուած է 1871էն, նոյնիսկ երեք անգամ ալ 1919էն ի վեր, սակայն այն ատեն երկիրը պատերազմի տպաւորութեան տակ էր: Հանրապետական աւանդութիւնը չի պահանջեր, որ ամէն ընդհանուր ընտրութեանց նախօրեակին, այսինքն չորս տարին անգամ մը, ընդհ. ներում շնորհուի: եթէ ծգենք որ այսպէս ըլլայ, այն ատեն արդարութիւն չի մնար այս երկրին մէջ: Քաղաքական կացութիւնը թոյլ չի տար որ կառավարութիւնը ընդունի այս առաջարկը: Նախարարը աւելցուց.

— Բանակին մէջ դասալքութեան համար պրոպականդը երբեք այնքան ծանր ու վտանգաւոր չէր եղած որքան ներկայիս։ Ահա՛ թէ ինչու կառավարութիւնը կը մերժէ ներման արժանացնել այսպիսի յանցանքներ։ Գալով Ալզասի խնդրին, վարչապետը արդէն ցոյց տուաւ թէ կառավարութիւնը ի՛նչպէս կը մտածէ լուծել զայն։ Ուստի, Փոլ Ֆօրի առաջարկին վիճաբանութեան դրուելուն դէմ, կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր կը յարուցանէ, որովհետեւ ընդհանուր ներումը իրեն կը թուի իբրեւ քաջալերութիւն մը կրկին յանցանք գործելու եւ զինուորները ապստամբութեան մղելու։ Կառավարութիւնը համաձայն չէ այդ քաղաքականութեան։

Փոլ Ֆօր կրկին խօսք առաւ եւ մատնանշեց որ իբրեւ հակազինուորական պրոպագանդիստ բանտարկուած են 17 տարեկան պատանիներ, որոնք Թռուցիկներ կը ցրուէին:

Արմատական ընկերվարականներուն կողմէ խօսեցաւ Իվոն Տէլպոս եւ յայտնեց թէ իր ընկերները պիտի քուէարկեն ի նպաստ ընկերվարական առաջարկին, որովհետեւ ընդհանուր ներումը բրտօրէն մերժելը պիտի ըլլար թէ՛ հակամարդասիրական եւ թէ հակաքաղաքական։

Համայնավար երեսփոխան փիքմալ եւս յայտնեց թէ իրենք պիտի քուէարկեն ի նպաստ ընկերվարական առաջարկին, սակայն իրենց կարծիքով ձախ խմբակցութիւնը ներում կը պահանջէ անոնց համար զորս բանտարկել տուաւ:

— 1925 յունուար 31էն մինչեւ 1926ի յուլիս, ըսաւ, 1371

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բոլշեւիկները հարբեցած այն յաղթութիւններով, որ ունեցել էին լայնատարած Ռուսաստանում, 1920 թ. դեկտեմբեր 2ին, ժամուկ Հայաստանի իշխանութեան տիրանալուց յետոյ, սկսեցին զիջատել, գազաններ պէս թալանել տեղացի եւ գաղթական ժողովրդի արեան քրտինքով ձեռք բերած վերջին յոյսը— մի երկու փութ ալիւր, մի քանի փրանքնոց իւղն ու պանիրը, հայ որբերի համար Ամերիկայից ստացուած ու խտացրած կաթն ու հագուստեղէնը։ Դրաւեցին ոչ միայն անհատների սեփականութիւնը կազմող բնակարաններն ու կալուածները, այլ եւ տնային իրերը, արդուզարդը եւ մինչեւ անգամ երաժշտական գործիքները։

Եւ բռնագրաւուած բնակարաններում ժողովրդից թալանած մթերքներն, իրերը եւ հագուստեղէնը ապահով վայելելու համար սկսեցին նախ եւ առաջ Հայաստանից դէպի Ռուսաստան աքսորել 1000ից աւելի հայ սպաներ, երիտասարդներից բաղկացած մինչեւ ծերունի զօրավարները։ Ապա բանտերը լցրին Հայաստանի Հանրապետութիւնը ստեղծող նախարարներին, խորհրդարանի անդամներին, պետական, կուսակցական եւ հասարակական աչքի ընկնող գործիչներին եւ մարտիկներին, որոնց գլխատման գործը յանձնուած էր Ռուսաստանում հագաբաւոր, մեծ մասամբ անմեղ մարդկանց գնդակահարման անձամբ մասնակցած եւ ղեկավարած, տխրահռչակ դահճապետ Դիլորգ Աթմարբէկեանին։

Հայ ժողովուրդը զարբեր շաբունակ շա՛տ էր կրել օտար բռնակալների ամենադաժան լուծը, բայց վերջին ամբողջ եօթանասուն տարիների ընթացքում վարած իր ազատագրական պայքարի ընթացքում նա տուել էր անհամար բնտիր զոհեր եւ իրեն իրաւունքները բռնաւորներից շատերը ընկել էին հայ ռազմիկների չն տակի հարուածներից եւ վերջի վերջոյ հայ ժողովուրդին յաջողուել էր ստեղծել իր ազատ հայրենիքը եւ երրորդ տարին էր ինչ ամէն ճիգ գործ դնելով աշխատում էր իր սեփական կիսակործան հայրենիքը վերաշինել, ամրապնդել։

Մեր ազատագրական պայքարի շրջանում հասակ առած եւ կռիւների մէջ մարզուած ըմբոստ զաւակները, չէին կարող հանդուրժել ազատ Հայաստանի բոլշեւիկեան իշխանութեան բարբարոսութեանց ու հայ ժողովուրդի ընտիր զաւակների գնդակահարութեանը։

Եւ զանակը ոսկորին հասնելով Հայաստանի բոլոր գաւառներում սկսեց տարերային մի պոռթկում։

Այսօր սեւ օրերին հայ մարտական կազմակերպութեան զինեց բոլոր աչքի ընկնող անդամներից մի մասը անցել էր Վրաստան կամ Զանգեզուր, որ դեռ կարողացել էր պահել իր անկախութիւնը, մի խոշոր մասը բանտարկուած էր Հայաստանի բանտերում եւ շատ փոքր մասն էլ պահել էր բոլշեւիկների հետապնդումներից։ Այս պատճառով էլ բոլշեւիկ իշխանութեան դէմ ծայր տուած ժողովրդական շարժումը այս անգամ ի վիճակի չէին վարել Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոն եւ ստորադաս գաւառական մարմինները։

Փետրուարեան ըմբոստացման ղեկավարներից մի պատգամաւորութիւն դիմում է Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամներից ընկեր Ս. Վրացեանին, որ միակն էր, որին չէին կարողացել բոլշեւիկները բանտարկել եւ գաղտնի ապրում էր Երեւանում, եւ խնդրում է ստանձնել բոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ ծրագրուած ապստամբական շարժման ղեկավարութիւնը։ Բայց ընկեր Ս. Վրացեանը նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ հայ զինուորականներին բոլշեւիկները քշել են Ռուսաստանի խորքերը եւ բանտերը լցրել կուսակցական կարող ուժերը եւ յաւս չունենալով որ կարելի կը լինի ապարդիւն եղած ուժերով տապալել բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, աչքի առաջ ունենալով նաեւ Ռուսաստանում հակաբոլշեւիկեան ապստամբութիւնների վիժելուց յետոյ բոլշեւիկների գործ դրած ծայրայեղ գազանութիւնները՝ ոչ միայն հրաժարւում է ղեկավարի դեր ստանձնելուց, այլեւ դէմ է արտայայտւում այդ շարժմանը։ Ընկերը կը վախենար որ ապստամբութեան վիժման դէպքում բոլշեւիկները Հայաստանում ուղղակի մի սոսկալի ջարդ կը կազմակերպեն, — ինչպէս տեղի ունեցաւ յետագայում՝ 1924 թ. օգոստոսին Վրաստանի ապստամբութեան առթիւ—եւ հազարաւոր զոհեր տալով, Հայաստանի ժողովուրդը կը մատնէր ծայրայեղ թշուառութեան։

Չնայած Ընկ. Ս. Վրացեանի մերժումին եւ յոռետեսութեանց, զանազան գաւառներից պատգամաւորները «արտակարգ շրջանային ժողով» գումարելով Երեւանից 8—10 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Աշտարակ Զաղ գիւղում, որոշում են ապստամբութեան օրը, Փետր. 17ին և անմիջապէս ցրւում են գաւառները։ Դժբախտաբար, ինչ ինչ պատճառներով չի յաջողւում ապստամբութիւնը սկսել ճիշդ որոշուած ժամանակին, այն է Փետրուարի 16ի գիշերը եւ 24 ժամ յետաձգելու պատճառով բոլշեւիկներին յաջողւում է Երեւանի եւ գաւառական բանտերում 50ից աւելի աչքի ընկնող կուսակցական եւ մարտական դէմքերին կացնահարել, որոնց թւում հրամանատար Համազասպին, բանւոր Սերգօին, գնդապետ Մելիք Շահնազարեանին եւայլն։

Մեր քաջարի ապստամբները իրենց ղեկավար ունենալով Ալագեազի շրջանում ընկ. Կարօ Սասունին, իր «Սասնոյ ծռերով», Աշտարակի Ընկ. Մովսէս Դիլ Նազարեանի էջմիածնի շրջանում, յայտնի խմբապետ Մարտիրոսն ու Խնկօն Գառնի-Բասարի շրջանում, գնդապետ Կուռօ Թարխանեանը, ընկ. Թէոդորոս Խ. Նազեանը Կոտայքի շրջանում եւն. եւայլն, Փետրուարի 17ի գիշերը, չորս կողմի գաւառներից միահամուռ ուժերով «Մեր Հայրենիք»ը երգելով արշաւում են Հայաստանի մայրաքաղաքի վրայ, որտեղ օրուայ բարենի իշխանութեան հրամանով, տխրահռչակ Աթմարբէկեանի ղեկավարութեամբ Երեւանի բանտի խուցերում, վարձկան հայ, թուրք եւ ռուս դահիճները կացնահարում էին Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան աւելի ընկնող ղեկավարներին և մի խումբ կտրիճներ։

Հասնում են բանտը այն ժամանակ, երբ որ բոլշեւիկ դահիճները զինուորականներին դաժանօրէն մորթոտելուց յետոյ, արիւնոտ սրերով եւ կացիններով բորբոքում են վերի յարկը՝ գլխատելու ընկերներ Համօ Օհանջանեանի, թժ. Յ.Տէր Դաւթեանի, Ս. Զիլինգարեանի (Ռ. Դարբինեան), Լեւոն Շանթի Նիկոլ Աղբալեանի, Բախշի Իշխանեանի եւ մի քանի տասնեակ ուրիշ գործիչների։

Պէտք է կարդալ Փետրուարի 18 ապստամբութեան մասին — Պրագայի ուսանողների «Փետրուար 18 — վերնագրով գիրքը, ընկ. Ս. Վրացեանի եւ մի շարք ուրիշ պատասխանատու դեր կատարած ընկերների յուշերը՝ գաղափար կազմելու համար թէ Հայաստանի համեստ խաւերի աշխատաւորների եւ որանց դասերն նիրբուած մի խումբ մտաւորականների գործակցութեամբ ի՛նչ յաջող շարժում, որ կրում է լայն ժողովրդական բնոյթ՝ ինչ սքանչելի դրւագներ ունի։

Այս ժողովրդական պոռթկումը մեզ մեծ ոգեւորութիւն է ներշնչում, որովհետեւ այսպիսի զանգւածային շարժում յաջողութիւն չունեցաւ Ռուսաստանի եւ ոչ մի երկրամասում։ Ապստամբեցին Վրացիները, Ազրբէջանցիները, Լեռնականները, Ուկրաինացիները, Ռուսները, բայց ոչ մի տեղ չտեսաւ այն արդիւնքը, եւ ոչ մի տեղ էլ բոլշեւիկներ չկրեցին այն բարոյական պարտութիւնը ինչ որ մենք տեսանք Հայաստանում։

Բոլշեւիկ դահիճների ձեռքից ազատելով Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրներից շատերին եւ ձեռնբարձ տանելով Հայաստանի խորհրդարանի շէնքը՝ ծայրայեղ ատեան ոգեւորութեան մէջ ժողովուրդը մեր նախկին նախարարներին լեցնում է մի սենեակի մէջ եւ ասում է.

— Կառավարութիւն կազմեցէք։

Եւ դրան առջեւն էլ մէկին պահակ են կանգնեցնում, որպէս զի կողմնակի մարդկանց մուտքը արգիլի..

Եւ այդ պատմական ժամին, երբ Հայաստանի խորհրդարանի սենեակներից մէկում, մի քանի րոպէ առաջ բոլշեւիկեան դահիճներից ազատուած մի խումբ յայտնի դէմքեր, ժողովրդի ցանկութեամբ կազմում են «Փրկութեան Կոմիտէ» անունով կառավարութիւն, ընկեր Ս. Վրացեանի՝ խագաղութեամբ, դուրսը Երեւանի փողոցներում աննախընթաց ոգեւորութեամբ Երեւանցիները բոլշեւիկեան բռնակալութիւնից ազատուելու առթիւ բոլոր տները զարդարում են եռագոյն դրօշակներով, քաղաք մտնող զինուած ժողովրդական հերոսներին ընդունում են անխառն ովացիաներով եւ բոլորի հետ էլ, ծանօթ անծանօթ ողջագուրւում ինչպէս հարազատներ։ Հայ ժողովրդի, ինչպէս նաեւ բոլոր ժողովրդների պատմութեան մէջ այսպիսի յուզիչ տեսարաններ շատ քիչ են պատահում։

Փետրուարի 18ի ապստամբութեան ժամանակ, Հայրենիքի փրկութեան համար նահատակւեցին,— Խորհրդարանի անդամ Միմնուրը, Աշտարակեցի Մովսէս Դիլնազարեանը եւ մի ուրիշ աչքի ընկնող դէմքեր։

Բոլշեւիկների կրած այս շախաշուն պարտակի ձայնը հասաւ նոյնինքն Լէնինի ականջը. որ մի նամակով Հայաստանի բոլշեւիկներին երկար ու բարակ քարոզ կարդաց։ Քառասուն օր յետոյ, երբ որ բոլշեւիկները զինուորական ոյժութիւն ստանալով յաջողեցան նորից Հայաստանի մայրաքաղաքին տէր դառնալ, նրանք ստիպուած եղան իրենց նախկին՝ կառավարութեան եւ աչքի ընկնող պաշտօնեաներից շատերին հեռացնել եւ նոյնիսկ քշել Հայաստանից, որոնց թւում Աթմարբէկեանին եւ Ասլան Նուրիջանեանին։

Փետրուարի 18ի ապստամբութիւնը եկաւ ապացուցելու որ հայ ժողովրդի ծոցում մեծացած եւ մեր ազատագրական պայքարի մէջ հասակ առած նոր սերունդը այլեւս տրամադիր չէ իր վիզը ճկել օտար բռնակալների սրի առաջ, այլ նա արդէն ընդունակ է իր կեանքն ու պատիւը իր սեփական ուժերով պաշտպանելու։

ԲԵՆՕ

ՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ցանուարի վերջերը Պոլսոյ մէջ կա զ մը ճնուեթիւններ գրտնուեցան։

Ճրզալ Օղլուի մէջ ջուրի խողովակներ զետեղելու ճամար, պեղումներ կատարուած ատեն, երեւան ճանուեցան ճսկայ սիւներ եւ արձանի բեկորներ։ Թանգարանի տնօրէնութիւնը անմիջապէս մասնագէտներ ղրկեց տեղւոյն վրայ եւ պեղումները իր ճսկողութեան տակ առաւ։ Պեղումները առաջ տարուելով մէջտեղ ճանուեցան նաեւ քանի մը մարդկային կմախքներ։

ՕՐԱԳԻՐ

(Հայդուկի մը յուշատետրէն)

Քաղցր է ու գեղեցիկ մեռնիլ հայրենիքի համար։ Այդ բարձր իտէալը պատիւ կը բերէ հաւատացողին։ Չէնքը մարդուն քաջութիւն կը ներշնչէ։

Հայաստան։ Գողթան գաւառ։

Ագուլիսեցոց առաջին կոտորածը եղած է 1752ին։ Քաղաքը պաշարած է Ազատ խան որ ժողովուրդը բնաջնջած եւ ամբողջ Ագուլիսը աւերակ դարձուցած է։

Երկրորդ կոտորածը տեղի ունեցած է 1919 դեկտեմբեր 25ին, Թուրք հարիւրապետ Էտիպ պէյի ձեռքով։

Պէտք է խոստովանիլ, որ Ագուլիսցին շատ օտարապաշտ է։ Իր ազգը սիրող չէ։

Շատ մը նախկին ընկերներու շարքին, Յ. Քաջազնունին Սիրով ընդունեց պարզ գրագիրի պաշտօնը վարել 23 տարեկան հայ կոմունիստ «կոմիսարի» քովը։

—

1914 հոկտեմբեր 24ին, Թուրք զրահաւորները ռմբակոծեցին Օտեսան։

Թուրք սպարապետը, Էնվէր փաշան, իր արշաւանքը դէպի Կարս սկսաւ 1914 դեկտեմբերին եւ պարտուեցաւ Յունուար 4ին։

—

Դաւաճան Թէվֆիգի և իր չէթային գաւազրական գնդակները, 1915 Ապրիլ 3ին, ուրբաթ գիշերը Հայոց Ձորի Հիրճ գիւղին մէջ վերջ տուին ընկեր Իշխանի, Գօզոսի, Խոանի եւ Միհրանի կեանքերուն։

Ռուսերը Կարինը գրաւեցին 1916 փետրուար 15ին։

..

Զօրավար Անդրանիկի գրքոյկէն քաղուած.—

Ընդհանուր պատերազմին՝ Էնվէր փաշայի արշաւանքը դէպի Անդր-Կովկաս, Գ. զօրաբանակի գլուխը անցնելով (90.000 հոգի)։

Էնվէրի ձեռնարկը վերջացաւ այդ զօրաբանակին ոչնչացումով։

Ներկայ դարուն ապրողներու համար ազատութենէն զատ ուրիշ մթնոլորտ չկայ, որու մէջ կարելի ըլլայ շնչել։ Հայդուկը բսած է. «Ուրախութեամբ կ'երթամ մեռնելու, իսկ դու քաղցր հայրենիք, սրբիր արտասուքդ եւ ինձ համար սուգ մի բռներ»...

Միթէ՞ ազնիւ հոգին մէկ րոպէ կարող է խորհիլ իր կեանքի մասին։

1898ին Սերոբ փաշան 16 հոգիով կը մտնէ Բարձէն գիւղը, ուրտեղ, մատնիչի մը պատճառով յուսի կը բռնուի։ Այս կռուին Սարգիսը սպաննուեցաւ թնդանօթի ռումբէ։

1918ին Ախլաթցի Բաղդասարը, կռիւներու ընթացքին կորանցուցած էր իր «քոլոզ»ը (գլխարկ), փամփշտակալը ու «խանչալ»ը։ Սերոբը կ'ուզէ առանց քննութեան գնդակահարել։

Յետոյ կ'արտաքսէ զայն երկրէն իբրև անարժան ֆէտայի մը։

Բանտէն կը տեղեկացնեն ինձ.— 1924 օգոստոս 18ին, Արտաւզ եւ մեծ եղբայրդ, (հայր եւ զաւակ) միասին պառկած են իրենց ձեռքով տնկած խնձորենիին տակ, եւ միասին կը քնանան յաւիտենական քունով..

—

Ազգային պաշտպանութիւնը կուսակցական ամէն շահէ կը գերադասեմ.

(Լոյտ ձորճ)

Թաթուլը, որու մէկ ուրիշ կեղծանունն էր Աշոտ, իսկ բուն անունը Արամ Արամեան, ինք իր ձեռքով իր վիզը անցուց կախաղանի չուանը, Էրզրումի հրապարակին վրայ 1899 օգոստոս 9ին եւ թաղուեցաւ նոյն քաղաքի Հայոց գերեզմանատունը,

զխակը երեք օր ժողովուրդին ցուցադրուելէ վերջ։ (Դրօշակ)

Առաջին եւ յաջող զինատար խումբը.

Սերոբ Աղբիւրի հօրեղբօր որդին, Ճարտարը 65 հոգիէ բաղկացած խումբի մը հետ 1898ին Կաղզուանի ճամբով կը կը հասնի Ախլաթ։

Այս յաջող փորձէն խրախուսուելով, Սերոբը նորէն Ճարտարը կ'ուղարկէ Կովկաս։ 1898ի աշնան, սեպտեմբերի սկիզբը Ճարտարը 66 զինուորներու հետ միասին Կաղզուանէն սպառազէն կ'անցնի սահմանը, եւ Ալաշկերտի ճամբով կ'ուղեւորուի դէպի Ախլաթ։

Խումբը կազմուած է ընտիր զինուորներէ, որոնց մէջ են հին ու փորձուած ֆէտայիներ,— Ածիւծ (Աւազ), Փաշանեխ Կարապետ, Բիթլիսցի Մուշեղ, Առաքել, Զուլումաթ, Նազօն եւ ուրիշները։ Խումբը Ղաթաւին հասնելով տեղի կ'ունենայ ծանօթ կռիւը։

—

Ո՛ւր կ'երթայ հայ զինուորը — դէպի մահ։ Ինչո՞ւ— Որպէսզի իր մահովը կեանք առնէ հայ ժողովուրդը։

Յեղափոխականին յոյսը կը նմանի մարելու մօտ ճրագի մը պլպլումին, ո՛չ կը մարի, ո՛չ ալ պայծառ կը լուսաւորէ, բայց կը տեւէ։

Առանց յոյսի ֆէտայիի կեանքը անտանելի է։

Յոյսը յեղափոխութեան ջիղն է, անձնազոհութիւնը՝ միսը։ Երկուքը իրար խառնուած կը կազմեն ֆէտային։

—

Բալթինղրանած ճակոբը (հնդիկ մեծ բանաստեղծ) կ'ըսէ.

— Ազգային զգեստը կը պահպանէ կնոջ անհատականութիւնը. իսկ եւրոպականը՝ կը սպաննէ զայն։ Ամբողջ աշխարհը կը սիրեմ։ Ինչ որ կը քարոզեմ նոյնը կ'ապրիմ։

—

Պուտտան կ'ըսէ.

— «Մարդ մը որ սուրբ օրէնք կը քարոզէ ու ինքը չի պահեր զայն, կը նմանի հովիւի մը որ ուրիշներու ոչխարները կը համրէ»։

1918 մարտ 2ին, իրիկունը ժամը 5ի առտենները, ծագեցան ազգամիջեան կռիւները. Նախիջեւան քաղաքի եւ շրջանի։ 45 օր տեւող արիւնալի կռիւները վերջացան հակառակորդին կատարեալ պարտութեամբ, հակառակ անոր որ թրքական սպաներ կը ղեկավարէին Թուրքերու կռիւները։

ՂԱԶԱՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

104.— ՊԱՐԵՐԳ ԽԱՌՈՒՄԷՆ

Հարաւ քամին մղեց զիս,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Մէջ քու Ծոցուն Թաղեց զիս.
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Իմալ իմ եօ քու սիրուն,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Ինչ մեղմամոմ դէմ գոլուն,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Ելեր է Հալէբու քամին
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Կը զարնէր շէկիկ ծամին,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Ջուր կուգայ Բազմաց սարէն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Կը Թափի մարմար քարէն,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Դիգըլայ մէջ կծներուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Վխիցուէր դրուէր, ուսերուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Թափեր շամամ ծծերուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Կէս գիշերին դուրս ելայ,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար:
Լուսնակն անուշ կը ցոլար,
Նա գուլ եար, Նարգուլ եար:
Կը ցոլար Բինկոլ սարուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Լուսնա՛կ Թէ Աստուած սիրես
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Բարեւ էրէ իմ եարուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.

Հաւաքեց՝ Յ. Մալոյեան

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՀԵ...

Միայն մեր մէջ չէ ... ապրելու հոգը կը մ... գրողը։

Նոյն մղձաւանջին ... բարներ են յաճախ կը հա... եւրոպական գրականութե... եւ դեռ Նոր. Հանրի ... գաւ հարցարան մը, ... խաները պիտի հրատար... La Vie Littéraire et ... en Province ի մէջ։

— Եթէ գրագէտ ... դումը չի բաւեր ապահ... ապրուստը, ի՞նչ է ... արհեստը։

Վաղը նոյն թերթ... գարձեալ, ուրիշ մէկն ... սա տեսակ հարցում մը ...

— Պէ՞տք է ... ապրի իր գրչով։

Ու վերջ թեր ... կուտայ մտածուած ... թեամբ, քաղաքավար... համոզելու մարդավար... միջոցներ կ'առաջարկուի... ձանագրուին, առանց ... խելու կեանքէն, որ ... գիտերեւ իրընթացքին ... նէն մասնիկ մը գ... տալրէ բոլոր ձգտումներ... խասիրութիւններուն։

Իսկ մե՞ր մէջ ... նման հարց մը գնել ... ու կարծիք մը պատ... ջին պատասխանը առ... հու մենք. երկրորդ ... փող հարուած մը եւ ... պիտի գտնուի մէկը, ... գուրս գայ անուխ պէտ...

փորձառութեամբ կը ...

քանի մը ամիններ ... ռաջի մէջ երկու տարե... քը գործեր էի նման ... չափերը։

Ամիսներ յետոյ, ... «Հայրենիքի» մէջ, մէկ ... այդ տոմսերը ու գանձ ... հաճ հարուածներով, ... թարկելէ յետոյ կոպիտ ... տութեան մը, կը ... մամուլին։

— Ցգո՛յշ, ... փորձէ իր ազատ ... հոգիովը ձեր բեմին ...

Այնքան կրքով ... որ հարցնելս կուգայ ...

— Բարեկա՛մ, ... կը պաշտպանես ...

Զգենք թէ ի՞նչ ... նկատումներ կրնան ... ըլլալ յորդուածայինն. ... թէ ի՞նչ կ'ըսէ.— ... Ուովհենաւ, յայտնուած ... մը դէմ՝ իրր քննադա... երկու եւ կէ սեփա... միայն մէկ իմաստ կրն... նալ.— որ մարդը համ...

Ի՞նչ էի ըսեր։

Այն օրերուն իսկ, ... յինք պարծենալ ճայկ... ջավայրերով, չէ եղած ... գրողն ապրի իր գրչով։

Իսկ այսօր, երբ ... ներկայ վիճակը կրնանք ... շել «գրուում» բառով, ... նանք առանց ճիրքուելու ... սնուել թէ գրող կարո... օրական սնունդն ... Թը.— կ'ապրի շնորհի ... ատեկծուածային ճիլու... մը, առնուազն միամտու... արուեստագէտ գրողն ... լու ելնել իր գրչով։

Ու դարձեալ։

Ո՞վ չի փափաքիր ... գրողն ապրի վայել ... թեամբ։

Եւ ո՞վ պիտի մերժէ ... իր գրչին վաստակովը ... իրաւունքը։

Բայց կայ իրակա... որ ինչքա՛ն ալ կողմ... ճաճօղ ըլլայ, կը ... անժխտելի, ճայ գիր ... ցներ իր մարդը։

...ին որդի մը արձագանգն է ...յն վերջին հառաչանք,— եզրա-...գութիւնը՝ որ կը մնայ պիտի ...յ [illegible] քանի կը ... նոյնկայ պայմանները։ [illegible] աշխարհի բոլոր անկիւննե-... Հայ միջավայրի պակաս — [illegible] պայմաններ,— [illegible]

[illegible] այս բոլորը, զանոնք [illegible] անտեսել ... [illegible] եզրակացութեան վրայ, [illegible] չէ, ... [illegible] ինչպէս կ'ըջանայ հաւատա-... [illegible]

Բայց անտեսել զանոնք եւ [illegible] ստեղծագործական յատկութիւն... [illegible] անմտութիւն [illegible]

Հայ գրականութիւնը կազ-... ուած է զոհողութիւններով։ Այս չէ՞ պատճառը որ կըգտէր ... անոր վրայ։

Բայց այս չի նշանակեր ան-... ւզտ, որ Հայ գրողը պիտի ապ-... ի կէս-կուշտ, կէս-անօթի, ալի-... ի ստեղծագործէ՝ միտքը լեցուն ... այրուան հոգերով։

Բայց ո՞վ զինքը կ'արգիլէ աշ-... [illegible] ... համար իր ... սային փափաքներուն։

Հայ գիրը ուրեմն, չպարգեւեր ... մարդը՝ իր ժամանակներ ... յ գրողը. [illegible] ... անոր պարտքն է ... իր անձին հանդէպ, պիտի անձ-... [illegible] ... պիտի ապրի եր-... բորդ ապրուստով մը, գործով ... պաշտօնով մը։ Այս է հայ ... անքի պարտագրութիւնը եւ ... ճարելու համար աշխատիլը՝ ... [illegible] ... անձնական պարտութիւնը, ... անքին եւ անոր պարտագրու-... թիւններուն պժգանքով նայելու

անմտութիւնը, ու ժողովուրդին երախտագիտութիւն պալատա-դրելու յաւակնութիւնը, ի՞նչ մեղքս պահեմ, կը խոստովանիմ թէ վի՛ր, շատ վի՛ր կը մնան ժո-ղովուրդի մարդու իմ մտքէս։

Գիտեմ միայն թէ՝ այդ բոր-բոքած մտայնութիւնը կը ստեղծէ գաղափարք մը, որ կը խուսափի ժողովուրդին հետ ուղ-ղակի շփում ունենալէ եւ անոր պարտագրելու համար իր կամքը, միջնորդ կը փնտռէ. թէ այդ մտայնութիւնը կը նուաստացնէ գրողը, ով որ ալ ըլլայ ան, կը գարշեցնէ աշխատանքէն ու կը ծուլացնէ զայն, կը ստիպէ մա-նաւանդ, որ ամէնէն առաջ, ան իր մէջ գործացնէ ձեռք երկարե-լու տաղանդը։

Եթէ այսպէս չըլլար, այսօր, շատ գրողներու անունին կապուած չէր ըլլար նուաստացնող պատմու-թիւն մը, ու ժողովուրդը կաս-կածով չէր նայեր հայ գրողին։

Հայ գրողը ուրեմն, պիտի գիտնայ թէ տնտեսական, քաղաք. եւ ընկ. ներկայ պայմաններու մէջ,— որքա՜ն կրկնենք քիչ է — գիրը չապրեցներ գրողը եւ եթէ ապր-պտելու փոքր յօգնութիւն մը յանձն է առնէ, պիտի տեսնէ թէ այս ժողովուրդին ծախքին գըր-ուած ապերախտութեան արատը անարգար է ու բխած՝ իր նա-խորդներուն իսկ [illegible] մու-րացկան մտայնութենէն. թէ ան տուած անընդհատ ու կը շարունակէ տալ իր ուժերուն չա-փով', իր հաւաքական մտածու-մին եւ զգացումին համար. պիտի տեսնէ մանաւանդ թէ ներկայիս, ան կը թափէ գերմարդկային ճիգեր ոչ թէ ինքզինքը գտնելու, այլ գոնէ կորուստէ փրկելու հա-մար։

Ու նախ իբր մարդ, եթէ կ'արժէ որ հայ գրողը մտնակցի իր ցե-ղին կենսականապէս նախնական պայ-քարին, պիտի գիտնայ գոհողու-թեամբ ու հաճոյքով ստանձնել իր բաժինը։

Եւ երկրորդ արհեստի մը մէջ իր ապրուստը ապահովելէ յետոյ, երբ նիւթապէս ինքնանայ, պի-տի գիտնայ մանաւանդ հպար-տութեամբ գուրգուրալ բերքին վրայ իր մտքի ճիգերուն։

Հայ գրողին համար, այս է էականը։ Պիտի փրկէ նախ իր հպարտութիւնը՝ նիւթապէս ան-կախանալով, եթէ կ'ուզէ յար-գանք պարտադրել իր գործին եւ իր անձին հանդէպ։

Բայց թէ երկրորդ արհեստը կ'արգիլէ եւ ի՛նչ չափով գրական ճիգը։

Ուրիշ հարց։ Առիթը կ'ունե-նանք անդրադառնալու անոր։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպառողական համագործակ-ցութիւնը Հայաստանի մէջ առա-ջին անգամ կազմուած է 1901ին ու թէեւ բաւական տարածուած է անկէց ասդին, բայց երբեք չէ համապատասխանած իր կոչման, ըլլալով սովորաբար՝ շահատակու-թեան ասպարէզ. այս կամ այն անհատի եւ խմբակցութեան հա-մար եւ միայն 1924էն սկսեալ ան կը մտնէ իր զարգացման եռուն շրջանին մէջ.

Վերջ տարուան ընթացքին, սպառողական ընկերութիւններու թիւն աւելցած է 2 անգամ, իսկ խանութներու թիւը աւելի քան 6 անգամ, Ընհամեմատ աւելի ուժեղ թափով շատցած է անդամ-ներու թիւը. 13 անգամ. այսինքն, 1923ի գիւղական եւ քաղաքա-յին համագործակից ընտանիքնե-րու 5 տոկոսի դիմաց. 1929ին ե-ղած է 50 տոկոս։

Եւ զանցը ծաւալելով. Հայաս-տանի սպառողական համագործակ-ցութիւնը [illegible] նաեւ նիւթապէս 1925ին, բոլոր ընկերութիւններու դրամագլուխն եղած է 1,983,000 րուբլի. իսկ 1928ին՝ 4,960,000։ Օր ըստ օրէ կ'աճին նաեւ համագործակցակա-ններու սեփական միջոցները [illegible] փոխառու միջոցները կազմած են դրամագլխի 79.5 տոկոսը, իսկ 1928ին 60.5 տոկոսը։

Համաձայն հնգամեայ պե-տական ծրագրի, այսինքն մին-չեւ 1933ի վերջերը, սպառողա-կան ընկերութիւններու թիւը պէտք է հասնի 138ի, անդամնե-րու թիւը 187 հազարի, դրամա-գլուխը 11.7690,000 րուբլի, իսկ առեւտուրը 49 միլիոն 700.000ի։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

Ներկայիս, Երեւանի պետա-կան Երաժշտանոցի ուսանողու-թեան թիւը կը հասնի 370ի։ Ու-սանողներու ընկերային [illegible] վրայ, մեծ ուշադրութիւն դար-ձուած է այժմ, անոնց մեծագոյն մասը կը բաղկանայ աշխատաւոր-ներէ եւ չքաւոր գիւղացիներէ։

Ուսանողութիւնը բաժնուած է 4 երաժշտական բաժիններու, որոնց իւրաքանչիւրն ունի 2 դեկավար, մէկը դասատուներէն՝ երաժշտու-թեան ուսուցման համար. միւսը աշակերտներէն՝ կազմակերպչական պաշտօնով Այդ բաժիններուն նպա-տակն է աշխատիլ ակումբներուն մէջ եւ [illegible] երաժշտութեան [illegible]

[illegible] տարուան սկիզ-բէն, ուսանողութիւնը առեր է հրապարակային 37 համերգներ։ Ասկից զատ, մասնակցած է բոլոր ռատիօ համերգներուն։

Երաժշտանոցին նիւթական վի-ճակը լաւ է եւ աշխատանքները առաջ կը տարուին կանոնաւոր կեր-պով։ Մօտ ատենէն, գերմանիայէն կը ստացուին փողային նոր գոր-ծիքներ։

Յունուար 25ին, 17 հոգինոց ուսանողական խմբակ մը մեկնած է Թիֆլիս, այդ տեղի ժողովուր-դին ծանօթացնելու համար Երե-ւանի Երաժշտանոցին աշխատանք-ները եւ Վրաստանի եւ Ատրպէ-ջանի երաժշտանոցներուն հետ կապ հաստատելու համար։ Իսկ Թիֆ-լիսի Երաժշտանոցէն ալ խմբակ մը մեկնած է Երեւան։

ՑՈՒՐՏԸ ԵՒ ՑՈՐԵՆԸ

Սաստիկ ցուրտը եթէ շարու-նակէ կ'ենթադրուի որ գէշ պիտի ազդէ հողագործութեան վրայ։ Դեռ պաղատու ծառերը սպառնա-լիքի տակ չեն։ Գաւառի բանջարե-ղէններուն, հաւանաբար այնքան չվնասուին։ Ամէնէն աւելի հացա-բոյսերն են որ վտանգուած են։ Արովհեւե, ցուրտը անոնց, մանա-ւանդ ցորենին կրնայ վնասել եր-կու կերպով։ Սառի եւ սառնա-հալի ընթացքին, հողը կը կարծ-րանայ, կը ճաթռտի, եւ սառը հետեւանքով թարմ ցորենի ար-մատը կը ճզմուի, ինչ որ պատա-հած է Արեւելեան Ֆրանսայի մէջ, 15 օր առաջ, կարեւոր վնաս-ներ պատճառելով։

Եթէ, ինչպէս պատահած էներ-կայիս, սաստիկ ցուրտը եւ սառը շարունակէն, բոյսը կը փճանայ ամէն ուր որ ձիւնի խաւը անբա-ւարար է։ Արովհետեւ, երբ ձիւնի խաւը բաւական թանձր է, բարե-բար ազդեցութիւն մը կը գործէ՝ հողին ջերմութիւնը պահելով գրե-թէ գերոյի վրայ ինչ որ վտանգա-ւոր չէ։

Բայց, հասած տեղեկութիւն-ներէն կը հետեւի որ Ֆրանսայի զանազան վայրերուն մէջ, ձիւնի խաւը բաւական չէ։ Եւ կը սպասուի նոր վնասներու որոնց քանակը կա-րելի չէ դեռ գնահատել։

Ցուրտին հետեւանքով, գար-նան ցանքերը պիտի ուշանան։ Դաշ-տային աշխատանքները անկարելի դարձած են։ Հողը կարծրացած է քարի պէս եւ աշխատանքի պատ-րաստութեան ամէն փորձ պարապ է։

ԴԵՂԻՆ ԿԱԹԻԿՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Այս է անունը ընկերութեան զոր վերջերս, ատուականութիւնը ե-րեւան հանած է յենիզորդի մէջ [illegible] կազմուած է [illegible] հաւամսավարժութեան [illegible] եւ սովետական բարձր պաշտօնա-տարներէ։

Այս ընկերութեան անդամ-ները նպատակ ըրած էին, հա-ւաքաբար զուարճանալ, եւ կը յանձնուէին ամէնէն գարշելի շուայտութեան, կը սարքէին ե-րեկոյթներ ուր կը տիրէր բարքե-րու եպերելի սանձարձակութիւն եւ վինովութիւնը պարտաւորիչ էր բոլորին։ Այս հաւաքոյթները կը կոչուէին «կապիկներու հանդէս-ներ»։

Ընկերութեան անդամները այս հանդէսներուն կուգային այլանդակ տարազներով, կամ կի-սամերկ, իրենց գլխուն կամ ա-նուաթներուն տակ փետուրներ գրած։ Չեռք ձեռքի տուած, շր-ջանակ մը կը կազմէին, կ'արձա-կէին ռռնոցներ։ Այս էր ազդա-նշանը հանդէսի բացման, որմէ յետոյ կը սկսէր գինարբուքը։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Փետրուար 9ին Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան հրա-ւէրով Soufflotի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ նոյն Միութեան թէյասեղանը։ Բաւական թիւով ուսանողներ շտապած էին իրենց մասնակցութիւնը բերել թէյա-սեղանը անցաւ մտերմիկ մթնո-լորտի մը մէջ։ Միութեան նորըն-տիր նախագահը այս առթիւ բա-ցատրեց Նոր Վարչութեան ծրագրին շարք մը կէտերը։ Ուսանողութիւ-նը զրուեցաւ ուշ ատեն՝ գոհ տպա-ւորութեան տակ, զանկութիւն յայտնելով որ նման հաւաքոյթներ յաճախակի կրկնուին։

Ներկայ մը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի ՑՂԱՑ ՏԻԱՑ — Երեք թարմատի աւազակներու դատն է որ տեսնուեցաւ առջի օր. Փարիզի պատժ. դատարանին առջեւ։ Ընոնք [illegible]

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Փարիզէն Պ. Արսէն Գաբրիէլ-եան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Հալէպի Մեսրոպեան վարժարանին։

Լոնտոնէն Պ.Ս.Փաչաեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Սէրէզի (Յունաստան) որբանո-ցին։

երեքը մէկ մտէր էին հրեայ ծե-րուկ վաճառորդի մը կրպակը։ Մէկն անոնցմէ, կռուփի հարուա-ծով մը տապալեր էր զայն գետին, յետոյ երեքը մէկ ինկեր էին մարդուն վրայ, զայն փոխադրեր կրպակին ետեւը, իր ննջասենեակը, ուր անոր բերանը թխմելէ եւ մարդը անկողնին կապելէ յետոյ, անոր դարակէն գողցեր էին 15000 Ֆր.։

Բայց բախտը ուզեր էր որ Հրեան ազատուի եւ աւազակ-ներն ալ ձերբակալուին։ Անոնցմէ երկուքը, որոնք եղբայրներ են, խոստովանեցան ոճիրը, բայց պնդեցին թէ միայն 2100 Ֆր. գտած են, եւ անով լաւ մը կե-րած ու խմած շաբաթ մը միայն, թէ Հրեան՝ լաւ գործ մը ընելու յոյսով, կը ստէ երբ կ'ըսէ որ 15.000 գողցուած է։

Վճիռը մնաց գալ շաբթուան։

ԱԿՌԱՑԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայրենակիցները Clinique de l'Ecole Dentaire Française-ի (29 Boulevard Saint-Martin) մէջ ամէն խնամք պիտի գտնեն։ Ցիշեալ Ատամնաբուժարանը կը վարեն յայտնի փրոֆէսէօրներ, գիտական վերջին կատարելա-գործութիւններով։ Ակռայ քա-շելը ծրի, ակռաներու եւ ատամ-նաշարի շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Դասը ապահովուած։ Թարգման՝ ամէն լեզուներու համար։ Ամէն օր ժամը 9 — 12։ Հեռաձայն Archives 55 09։ Ծ.

ՈՐՊԷՍԶԻ ՀԱՅ ՄՆԱՆ

(ԿՈՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ)

Սիրելի ընթերցողներ,

Զուտ գործաւորական մեր գաղութը պիտի բանայ դպրոց մը։ Մեծ քաղաքի մը մէջ նման ձեռնարկ մը կապուած է ահագին հո-գերու հետ։ Երջանկութեան հանած ենք նուիրատուներ ի նպաստ տիպար մանկապարտէզի մը։ Յառաջի ընթերցողներուն բաժինը միայն յիսուն հատ ղրկած ենք Յառաջի խմբագրատունը։ Յի-սուն 50, տոմսի ամբողջական արժէքն է երկու հազար հինգ հա-րիւր (2500) ֆրանքի համեստ գումար մը։ Դուք որ տասնեակ հա-զարներ տուիք ուրիշ առթիւ, յոյս ունինք որ այս փոքրիկ գումարն ալ կուտաք Լիոնի տղոց, որոնք յուսալից կը նային ձեզի եւ այրե-նարան կը խնդրեն ձեզմէ. Մեսրոպի տառերով հայ յառաջման հիգե-լու համար։ Լիոնի տղաքը կը հաւատան որ տոհմային դաստիարա-կութեան համար բաբախող սիրտեր շատ կան մեր ժողովուրդին մէջ։

Երկու, երեք, չորս հոգիներ միանալով, Նուիրատուտ մը պա-հանջեցէք «Յառաջ»էն, ի նպաստ Լիոնահայ դպրոցին։

Դանօթ.— Կրթական յանձնախումբին հասցէն.— Mme A. Mgrditchian, 202, Rue Boileau, Lyon.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 12

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՐ. — Բայց գէթ մենք իրեն բան չենք ըսած։ Օրն ի բուն [illegible] իր սենեակին մէջ, թերեւս լաւ չունի թէ ի՞նչ կ'անցնի իր գանկայ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Գիտէ, կնի՛կ, գիտէ. գոնէ կասկածը զինք կ'երէ. մանաւանդ որ մարդը ալ պատահեր է գիմակը եւ բացէ բաց, շատ պէտ կը քծնի հարսին։

ԹԱԳՆՈՐ.— Տէ՛ր Աստուած։ Բայց եթէ գիտէ իսկ, չ'ն կարծեր [illegible]

ՄԱՐՐ.— Ի՞նչ խղճմտանք։

ԹԱԳ.— Թերեւս կը մտածէ որ եթէ յանկարծ երեւան ելլէ եւ [illegible] անպատուութեան, մեր բոլորին կեանքը կը [illegible]

ՄԱՐՐ.— [illegible] Ինչ որ ալ ըլլայ, [illegible]

Յ. ԲԱՐԹ.— Հայա՛, հայա՛, [illegible]

ԹԱԳ.— (Վարանումով) Բայց, չե՞ն կարծեր որ... այսինքն... [illegible]

ՄԱՐՐ.— Ի՞նչ, [illegible] մարդ Աստուած։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը լսե՞ս, խենթ, [illegible] Ուրեմն, երթամ իրեն ըսեմ որ...

ՄԱՐՐ.— Այո՛, այո՛։

Յ. ԲԱՐԹ.— Բայց, ինչպէ՞ս պէտք է ըսեմ որ հասկնայ։

ՄԱՐՐԻԿ.— Ըսէ որ, մարդը որ մեզ փրկեց, չար է, գէշ մարդ մըն է։

Յ. ԲԱՐԹ.— Չէ՛, պիտի ըսեմ որ, [illegible] կնի՛կ...

ՄԱՐՐ.— Այո՛, այո՛։

Յ. ԲԱՐԹ.— Պիտի ըսեմ որ, «Տղա՛ս, մենք ես ու մայրդ, [illegible]

ՄԱՐՐ.— Հայա՛, հայա՛, [illegible]

Յ. ԲԱՐԹ.— «Տղա՛ս, պիտի ըսեմ, [illegible]

ՄԱՐՐ.— Այո՛, այո՛, այդպէս ըսէ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Երթամ ուրեմն։ (Զայրոյթով)։ Եւ պիտի ըսեմ նա. . .

ՄԱՐՐ.— Ո՛չ, ո՛չ, ուրիշ բան մի ըսեր, յուզուած ես. [illegible] Անուշ խօսէ հետը, մեղք է։

Յ. ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛. մենակ պիտի ըսեմ թէ, [illegible]

ՄԱՐՐ.— Ի՞նչ պէտք ունիս այդ խիստ խօսքերուն։

Յ. ԲԱՐԹ.— [illegible]

[illegible] կը խափանէնէ։ [illegible]

ՄԱՐՐ.— Ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէր որ ընէր։ Տկարին զէնքն ալ այդ է։

Յ. ԲԱՐԹ.— Չէ՛, [illegible]

ՄԱՐՐ.— Այո՛, այո՛. [illegible]

Յ. ԲԱՐԹ.— [illegible]

(Մտատանջ, պահ մը, քանի մը քայլ պտտելէ յետոյ):

ԹԱԳ.— Ո՞ւր է Շաքէն. [illegible]

ՄԱՐՐ.— Սրբուհիին մօտն է վեր, այցելու է. կը սիրէ մինակ մնալ, ...

ԹԱԳ.— [illegible]

ՄԱՐՐ.— Ինչ, ...

ԹԱԳ.— [illegible]

ՄԱՐՐ.— Ո՛չ մէկ խօսք. [illegible]

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

հոգի զատապարտուեցան՝ անոր համար որ Թուրքիկ կը բաժնէին Սուրիոյ պատերազմին դէմ...

Խօսեցան նաեւ Ալզասցի ինքնավարականներ Միշէլ Վալթէր եւ Ցաֆէ, ինչպէս նաեւ ընկերվարական Ռընոտէլ, որ պզտիկ վէճ մը ունեցաւ Պարթուի հետ:

Քուէի դրուելով, ընկերվարական առաջարկը մերժուեցաւ 255ի դէմ 320 ձայնով:

5259 ամերիկացի ուսանողներ Փարիզի մէջ

Եւրոպայի Ամերիկեան Համալսարանական Միութեան տարեկան տեղեկագրին համաձայն, 1928ին Ֆրանսայի զանազան վարժարանները կը յաճախէին 5259 ամերիկացի ուսանողներ և ուսանողուհիներ, մեծ մասը Փարիզի մէջ: Ուսանողուհիները աւելի շատ եղած են քան ուսանողները — 3179 ուսանողուհի եւ 2080 ուսանող:

Փարիզի համալսարանները յաճախողներն են 963 հոգի, որոնց 918ը կը հետեւին գրականութեան, 14ը գիտութեան, 8ը իրաւաբանութեան եւ 23ը բժշկութեան:

Գաւառական համալսարաններէն ամէնէն աւելի Կրընոպլի մէջ է որ ամերիկացի ուսանողներ կան: 1928ին հոն յաճախած են 306 հոգի, 74ը կանոնաւոր դասընթացքներու եւ 232ը ամառնային դասընթացքներու: Յետոյ կարգով կուգան Թուլուզ՝ 98 ուսանող, Նանսի՝ 55, Թուլուզ՝ 46 եւայլն:

Ասոնցմէ զատ, Փարիզի մէջ 590 Ամերիկացիներ արձանագրուած են Ալիանս Ֆրանսէզի դպրոցը, 269՝ Պանթէոնի Ինստիտիւտը, 68՝ Բրիտանական Ինստիտիւտը: Գեղարուեստական եւ գործնական դպրոցին կը հետեւին 409 Ամերիկացիներ, Ամերիկեան Երաժշտանոցին՝ 151, Ամերիկեան Գեղարուեստանոցին 109 հոգի: Իսկ երկրորդական եւ մասնաւոր դպրոցներու մէջ կան 1008 Ամերիկացիներ:

Նոյն տարուան ընթացքին 63 հոգի տոքթորա անցուցած են ֆրանսական համալսարաններուն մէջ, 24ը Փարիզի մէջ, որոց 4ը պետական տոքթորա:

Այցելութիւն մը Մուսթաֆա Քեմալի

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Պրաւտա» կ՚արձանագրէ զրոյց մը, որուն համաձայն յառաջիկայ մարտին Մուսթաֆա Քեմալի պիտի այցելեն Մուսոլինի, Վենիզելոս եւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ:

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Փեշավար հասած է Նատիր խան, Փարիզի նախկին դեսպանը, որ քանի մը տարիէ ի վեր Նիս կը բնակէր: Նատիր խան կ՚ուզէ Աֆղանիստանի թագաւոր ըլլալ եւ առաջարկած է էմիր Հապիպուլլահի որ իր ծառայութեան մէջ մտնէ: Պէշէի Սաքա մտածելէ յետոյ պատասխան պիտի տայ:

Կ՚ըսուի թէ Ճէլալապատ քաղաքը թալանուած եւ մոխիրի վերածուած է Ալի Ահմէտ խանի կուսակիցներուն կողմէ: Զրոյց կը շրջի թէ Ալի Ահմէտ սպաննուած է ընդհարումի մը պահուն:

Գերմանական վէճ մը

Վիէրին Սիլեզիոյ (Լեհաստան) խորհրդարանը լուծուած ըլլալով, լեհ իշխանութիւնները ձերբակալեցին գերման երեսփոխան Ուլիցը, որուն դէմ զանազան քաղաքական ամբաստանութ, ւններ կան: Գերմանական թերթերը բուռն կերպով կը բողոքեն այս ձերբակալութեան դէմ: Լեհ կառավարութիւնը Սիլեզիա մուտքը արգիլեց գերման ազգայնական թերթերուն, որոնք բուռն յօդուածներ կը պարունակէին: Ուլից միեւնոյն ժամանակ նախագահն է Վերին Սիլեզիոյ Գերմանական կազմակերպութեան: Պերլինի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ:

Գ. Պ. Պ տոլոս. քեռովբէ եւ Պօլոս Աղապէյեան, Օրիորդ Ռուբինա Արաքսի. Լիզի եւ Սիրարփի Աղապէյեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գալուճեան եւ զաւակունք (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկին Յ. Գալուճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խ. Սաղաթէլեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Է. Կալաթալեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Բ. Ճգնաւորեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Եաղուպեան, Նաճարեան, Անդրէասեան, Սուրեան, Աղապէյեան, Տէմիրճեան, Փամպուքճեան ընտանիքները եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, քրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿ. ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՂԱՊԷՅԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 14 փետր. Հինգշաբթի:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 15 Rue Jean Goujon, Հայոց եկեղեցին, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
218bis, Rue Lafayette Paris (10)
Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

19 FÉVRIER 1929

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Տարի Թիւ 885

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՏ ՀԱՄԵՍՏ ՊԱՀԱՆՋ ՄԸ

Սպասելով որ Բարեգործականը, Հայրենակց. Միութիւնները, Կարմիր Խաչերը եւ նման Մարմիններ շարժին, վերջապէս, տագաղթի նոր համաճարակին առթիւ, կ'ուզենք ուշադրութեան յանձնել քանի մը նոր տեղեկութիւններ։

Երէկ մեր խմբագրատունը հանդիպեցաւ երիտասարդ մը և ... ամեց թէ քանի մը տասնեակ ճամբորդներով եկած էին ... Մարսիլիա, Հարաւ. Ամերիկա գաղթելու համար, բայց նաւաընկերութեան անմիջապէս ետ, նորէն Պէյրութ դրկուեցան քաան ... աչքերու հիւանդութեան պատճառով։ Ճամբորդը դառնօ... կը գանգատէր «սըմսար»ներէն, որոնց զոհերն են այս քաան ... ։

Ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, կ'ըսեն։ Ինչո՞ւ ծածկենք մեր ... այս ... — տեսակ մը ուրախութիւն պատճառեց մեզի այս ... քաան գաղթականներու բռնի վերադարձը դէպի իրենց ... վայրը, այս կամ այն պատրուակով։ Մեր միտքէն ... արդարացնել ոչ «սըմսար»ները, ոչ ալ այս բռնութիւնը ... իշխանութիւնը։ Բայց, չարիքի կէս ճամբէն ետ դառ... բարիք է. եւ ճիշդ ատոր համար ալ ուրախ ենք։ Ո՛վ ... գիտէ ինչ աւելորդ չարչարանքներ պիտի կրէին Հարաւ. Ամերիկայի ուխտաւորները, մինչեւ որ «Աւետաց Երկիր» ... Չենք ուզեր քրքրել այնտեղ հասնելէ, յետոյ ծագելիք ... որ անխուսափելի է եւ տասն անգամ աւելի ... պիտի ըլլայ։

Այս քաանին արկածը պիտի կրնա՞յ սթափեցնել գոնէ քանի հարիւր քաաններ...

Լոյս մըն ալ՝ Սելանիկէն։

Ինչպէս գրած էինք, 3000 հոգի կը պատրաստուին գաղ... Հարաւ. Ամերիկա, եւ այս առթիւ դիմած են Բարեգոր... մասնաճիւղին, ցուցակ մը ներկայացնելով եւ ճամբու ... պահանջելով։

Մենք մինչեւ այսօր ալ տեղեկութիւն չունինք Բարեգործականի կեդր. Վարչութեան բռնած դիրքէն։ Լուր չունինք ... գաղթի գործողութեան ընթացքէն։

Երէկուան թղթաբերով հասած «Հորիզոն»ը կուտայ կարգ ... լուսաբանութիւններ, որոնց ակնարկեր էինք մեր նախըն... խմբագրականներով եւ որոնք պարտականութիւն կը դնեն ... վրայ՝ աւելի ամուր փակիլ Բարեգործականի օձիքին։

Այսպէս, պարզելով արտագաղթին հետ կապուած չարչա... րանքները, Սելանիկի թերթը գիտել կուտայ, գաղթողներուն ... ։

— «Այդ բոլորը շատ լաւ, շատ ճիշտ են։ Բայց ըսէք թէ ի՛նչ պիտի ընենք, եթէ վաղը, անծրեւէ պաշտպանող մեր «փարանկա»-ները փլչին եւ դուրսը ձգեն մեզ, Թշուառ, անպատսպար» (8 փետր.)։

Եւ անմիջապէս յետոյ՝ թերթին եզրակացութիւնը.

— «Չի՛ս է բուն ցաւը։ Որովհետեւ գաղթականութեան մեծա... մտատանջութիւնը իր «փարանկան» է, քանի մը կանգուն ... ու իր հինգ կտոր տախտակը։ Ասկէ դուրս, ամէն ալ խո... չի մտածեր։ Ցոր հաց մը, ինչպէս որ ալ ըլլայ, կը հանէ, ... հաներ է մինչեւ այսօր, գէշ-աղէկ»։

Առաջին խուճապէն յետոյ խնդիրը այս ամփոփ ձեւին վե... ծելով, «Հորիզոն» յաջորդ համարին մէջ կը ներկայացնէ ... կան ծրագիր մը», — հող գտնել, դրամ ճարել, որպէս զի ... ներկայ տաղաւարները փլցուին, կարելի ըլլայ նորեր շինել։ Լուսաբանութիւն մը եւս.

«Երբեք պէտք չէ կարծել, որ խրճիթաբնակ բոլոր գաղթա... կաններն ալ կարօտ են հանրային օգնութեան, քանդուածին տեղ ... խրճիթ մը կարենալ շինելու համար։ Թշուառ աղքատներ ... կան անշուշտ, բայց կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք կրնան ... մը հազար տրախմի քով քովի բերել, վերաշինելու համար ... ։ Հոգն է որ պիտի ուզեն միայն ունենալ անոնք։ Այն... որ, գնահղման նպաստին կարօտ չպիտի ըլլան բոլորը եւ ման... ջմնութիւն մը պիտի կրնայ երեւան հանել իրական կա... րօտեալները» (9 դեկտ.)։

Մնացածը հանգամանկութեան կոչ մըն է, ուղղուած՝ նախ ... ական Մարմիններու, յետոյ հայկական մամուլին եւ «սար... ասահմանի բարեսիրական, հայրենակցական եւ այլ կազմա... կերպութեանց, բարեսէր եւ հարուստ հայրենակիցներու։

Այն ինչ որ կը թելադրենք ու կ'արծարծենք շաբաթներէ ի վեր։

Հաւատա՞նք թէ այս ուղղութեամբ ալ գործի սկսած են ... երէն, Սելանիկի մէջ։

Բայց մանաւանդ, հարկ է անմիջապէս Բարեգործականի և ... Կարմիր Խաչերու լուրջ ուշադրութեան յանձնել այս ամփոփ և ... անձրացեալ ծրագիրը, որպէսզի անմիջապէս տրամադրեն ... անհրաժեշտ գումարը։ Միայն այդ երկուքը, Բարեգործականն ... կարմիր Խաչերը (Ամերիկայի եւ Փարիզի), կրնան առանց ... հետաքրքրութեան եւ հեռագրով փոխադրել գոնէ հողի կամ տախ... տակի գինը։ Այսպիսի արագ աջակցութիւն մը՝ ունի նաեւ բա... յական մեծ արժէք, վհատած բազմութիւնները ոգեւորելու եւ ... ու անկարօտը գործի լծելու համար։

Եւ որովհետեւ մեր ձայնը դժուար կը թափանցէ Բարեգոր... ծականի չինական պարիսպէն ներս, պիտի թելադրէինք որ ուղ... ղակի Սելանիկէն, բողոքներով եւ հեռագիրներով, կամ եթէ ... ուզէք՝ աղերսագիրներո՛վ ռմբակոծէին, օրինակ, Գաբրիէլ ... Նորատունկեանի բնակարանը, առաջին առթիւ պա... հանջելով հազար ոսկիլին։

Չենք երաշխաւորեր թէ անպատճառ կը լսեն այսպէս ար... տակուած աղաղակը։ Բայց ապահովաբար նկատի կ'առնեն, մա... նաւանդ եթէ Նորատունկեան էֆէնտին բարեհաճի մակագրել ... պարտ ու պատշաճ անօրինութիւն»...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՑԷՔ ԴՌՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Le Foyer կը գրէ հայերէն բաժնին մէջ (15 փետրուար).

— «Երեւանի թերթերը կ'իմացնեն թէ մեղուներու փտախտին դէմ պայքարելու համար առանձին յանձնախմբեր կազմակերպուած են։ Փտախտը նկատուած է միայն Կոտայքի եւ Աշտարակի շրջաններուն մէջ, շատ աննշան չափով։ Բայց վաղը կրնայ ուրիշ տեղեր երեւան գալ եւ վտանգաւոր ծաւալում մը գտնել։ Այդ, մենք գիտենք թէ երիտասարդ հայ գիտնական մը, Կիլպէնկեան սանէրէն, որ Ամերիկայի մէջ երկրագործական վարժարանի մը շրջանը աւարտած էր, երեք ամիս յատկապէս ուսումնասիրեց մեղուներու փտախտը հռչակաւոր բրոֆէսէօր Սմիթի մօտ, որ տիեզերական համբաւ ունի իբր այդ հիւանդութեան մասնագէտ, եւ յետոյ իր ծառայութիւնը առաջարկեց հայկական կառավարութեան, ու պատասխան չստացաւ։ Նշանակելին այն է որ, եթէ չենք սխալիր, այդ երիտասարդը Հայաստանի երկրագործութեան նախարար Գ. Երզնկեանի խորհրդին վրա՛յ էր որ բրոֆէսէօր Սմիթի մօտ յատկապէս ուսումնասիրեց այդ հիւանդութիւնը, որ վաղը կրնայ մեծ չարիք մը դառնալ մեր նորածին տնտեսութեան համար։

Դարձեալ Երեւանի թերթերը կը ծանուցանեն թէ ֆիլոքսերան երեւան եկած է Վրաստանի սահմանամերձ շրջաններուն՝ Ալլահվերտիի, Բարանայի, Իջեւանի եւ Ճամշատլուի մէջ։ Այդ աղետալի հիւանդութիւնը, որ մինչեւ հիմայ գոյութիւն չունէր Հայաստանի մէջ, փարակած է Վրաստանի այգիները։ Ընդհանրապէս կը կարծուէր թէ հայկական սաստիկ ծմեռը թոյլ չի տար տարածուիլ Հայաստանի մէջ, բայց ահա կը տեսնենք որ արդէն ծայր տուած է ան մեր երկիրը։

Այդ, Ֆրանսայի մէկ երկրագործական վարժարանէն շրջանաւարտ հայ երիտասարդ մը երկու տարի առաջ Մոնբէլիէ գնաց՝ յատկապէս ուսումնասիրելու համար ֆիլոքսէրան։ Վեց ամիս աշխատելէ եւ գիտութեան բոլոր տուեալները ամբարելէ յետոյ, հայկական կառավարութեան դիմեց եւ պաշտօն խնդրեց։ Ցաւի մը սպասեց, ամէն դուռ զարկաւ, եւ, վերջ ի վերջոյ, յուսահատած, նյաւ կալծնեք Սուրիա գնաց։

Միթէ չէ՞ն բոլոր այս մասնագիտական ուժերը որ այսպէս կը կորսուին մեր երկրին համար, որ ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունի անոնց։ Ինչո՞ւ Հայաստանի դռները փակուած են անոնց առջեւ։ Գիտենք որ Սովիէդական Միութեան սահմաններէն ներս մտնելու գործին մէջ ձայնը Մոսկուայինն է եւ ո՛չ Երեւանինը։ Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Երեւանի վարիչները պէտք եղածին չափ տղամարդութիւն չունին Մոսկուայի Չէկային մէջ որջացած սարսափահար Հրեաներուն հասկցնելու թէ մի քանի հայ գիտնական երիտասարդներու Հայաստան մտնելովը երկիրը տեղէն չի սարսիր»։

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂՂԻ.— Սէնի քաղաքապետութեան որոշումով այս հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ հացին քիլօն 2 ֆրանքէն 2 ֆր. 05ի պիտի բարձրանայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Փետրուար 15ին Ժընեւի մէջ հաւաքոյթ մը ունեցաւ Գաղթականներու խորհրդակցական յանձնաժողովը, նախագահութեամբ անգլիացի հազարապետ Ճոնսընի, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու բարձր-կոմիսարին։

Ժողովը զբաղեցաւ Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդրով։ Տակաւին տեղաւորուելիք 32.000 գաղթականներ կան։

Խորհրդակցական յանձնաժողովը այն կարծիքէն է թէ Ազգերու Դաշնակցութեան բարձր-կոմիսարութեան այս մարդասիրական գործը պէտք է շարունակուի, որքան ատեն որ կան գաղթականներու մեծ զանգուածներ, որոնք չեն կրնար իրենց հայրենիքը վերադառնալ։

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Պոլսոյ ռուս գաղթականներուն խնդրով։ Վերջացող տարուան ընթացքին բարձր կոմիսարութեան ջանքերով Պոլսէն այլուր փոխադրուած են հազար հոգի։

Տրոցկիի օրերը համրուած են ?

«Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ բոլշեւիկները երկրէն դուրս հանեցին Տրոցկին, անոր համար որ, նախկին գործավարին առողջական վիճակը լուրջ մտավախութիւն կը պատճառէր։

«Իրապէս, կ'ըսէ թղթակիցը, Մոսկուայի կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Տրոցկիի թոքերը վնասուած ըլլալով, իր օրերը համրուած են, ուստի եւ ամէն գնով ուզեց, որ անիկա Ռուսիոյ մէջ չմեռնի»։

∴ Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Տրոցկի, այլ անունով Սէյփոֆ, դեռ Պոլիս կը գտնուի, սակայն կ'ըսուի թէ Բերայի խորհրդային հիւպատոսարանը թողած եւ Վոսփորի վրայ Պէօյիւքտէրէի նախկին ռուսական դեսպանատունը գացած է։ Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ Սուրիչի տեղ Էնկիւրիի դեսպան պիտի նշանակուի, սակայն լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ ասիկա անհաւանական կը նկատուի։

Տրոցկիի ներկայ կացութիւնը բոլորովին արտառոց է, քանի որ անշուշտ Թուրք իշխանութիւնները չեն կրնար զայն կալանաւոր նկատել թրքական հողի վրայ։ Միւս կողմէ Թուրքերը կ'ընդունին թէ անհրաժեշտ է հսկել Տրոցկիի վրայ եւ ատոր պատասխանատուութիւնը իրենք կ'ուզեն ստանձնել։ Կը կարծուի թէ շուտով պաշտօնական յայտարարութիւն մը պիտի կատարուի Տրոցկիի իրաւական վիճակին մասին, քանի որ ներկայ վիճակը չի կրնար շարունակել անորոշ պայմանաժամով։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը եւս հաստատելով Տրոցկիի Պոլսոյ մէջ գտնուիլը, կ'աւելցնէ թէ առողջական վիճակը շատ գէշ է։ «Հակառակ իր երկաթէ կամքին, կազմը հետզհետէ կը քայքայուի, ու կը տեղեկանամ թէ թոքախտէ կը տառապի»։

∴ «Հավաս»ի գործակալութեան Պոլսոյ թղթակիցն ալ կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ Տրոցկիի Սատոֆ անունով Պոլիս գալուն եւ խորհրդաւորութեան մէջ պահուելուն մասին։ Կ'ըսէ թէ անոր թոքերէն մէկը հիւանդ է եւ հիւպատոսարանի մէկ բժիշկը կը խնամէ զայն։ Վերջին պահուն զրոյց կը շրջէր թէ, կ'աւելցնէ, Տրոցկի Էնկիւրի փոխադրուած է։

ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ ԵՒ ՄԵՌԱԾ ?

ՊՈԼԻՍ 18 փետր.— Տրոցկիի շուրջ խորհուրդը աւելի եւս կը թանձրանայ։ Թուրք ոստիկանութիւնն ու մամուլը վերջին ծայր զաղտնապահ են եւ քաղաքին մէջ հակասական զրոյցներ միայն կարելի է հաւաքել։

Ոմանց համաձայն, նախկին պատերազմական գործավարը, կինը եւ իրենց ռուս բժիշկները կը գտնուին ռուսական դեսպանատունը՝ Սատոֆ կամ Սէյփոֆ անուան տակ եւ կը սպասեն որ առաջիկային Էնկիւրիի մէջ արգելափակեն զիրենք։

Սակայն իրականին մէջ այսպէս մարդ չէ տեսած Տրոցկին։ Լոնտոնի ճամբով Բիկայէն հասած հեռագիր մը երէկ կը հաղորդէր թէ՝ Տրոցկի խիստ հսկողութեան տակ կը գտնուի Մոսկուայի մէջ, թէ միայն իր կինը կրնայ այցելել անոր եւ թէ Տրոցկի թունաւորուած ըլլալով հիւանդ կը պառկի։

Ուրիշ զրոյցներու համաձայն, Տրոցկի թունաւորուելով մեռած է եւ թէ բոլշեւիկները վախնալով իր բարեկամներու վրէժխնդրութենէն, հնարած են Պոլսոյ այս խաղը։

Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը հաւատան այս պատմութեան, որ կը հաստատուի մասամբ այն իրողութեամբ, որ վերջերս Տրոցկիի բարեկամներէն 2500 հոգի աքսորուեցան։

Պարսկաստան եւ Գերմանիա

Թեհրանի մէջ կիրակի օր արտաքին նախարարի ներկայացուցիչ Ֆարզին խանի եւ գերման դեսպան ֆոն տէր Շուլէնպուրկի միջեւ ստորագրուեցաւ գերմանեւպարսիկ դաշնագիր մը, որ կը բաղկանայ երեք մասէ.— 1.— Մշտնջենական բարեկամութեան դաշնագիր մը. 2.— Առեւտրական, մաքսային եւ նաւային դաշնագիր մը. 3.— Համաձայնագիր մը, որ կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՈՂԻՆ ԴԱՌՆԱԼ...

Իտալիա՝ որուն տնտեսական միւս երկիրներուն պէս փայլուն է իր դերը կ'ըմպցուցած հայելիի մը պէս, դարձեալ հողին դարձած է ու ինքն իր մէջ կ'ուզէ գտնել պէտք եղած հարստութիւնը։

Ըսեմ որ հողը... առ այժմ ջուր է. Նէմիի լիճը, որ մեծ փութով կը չորցուի, մէջտեղ հանելու համար կալիկուլայի ցականաւերուն փորը մնացած գանձերը։

* *

Դեռ կարելի չէ եղած ոսկի շինել։ Պարզ մարմինները բարդ մարմիններու պէս կարելի չէ արուեստակիօրէն պատրաստել։ Առաջիններէն վերջիններուն կարելի է հասնիլ, բայց հակառակը՝ երբեք։ Այսպէս, եթէ ցաղանդոունիի եւ Հանճարունիի բարձրութիւնները իրար միացնէք... չէք յաջողիր ձեր մտքին պարզութիւն, այսինքն ըմբռնում ստեղծել։ Ուրեմն, քաանորդ դարը, երես դարձուցած ալքիմիային՝ հողին կը դառնայ ու կը նախընտրէ հոն գտնել ոսկին։ Ջուրին վրայ կը ծռի, հոն գտնելու համար մարգրիտը։

Իտալիա ազդանշանը կուտայ բոլոր միւս երկիրներուն որոնք իրենց տակը ունին մէկ-երկու հազար տարուան մոխիր։ Ընդ որս եւ Հայաստան։

Պատմութիւնը եթէ թղթատենք, կը գտնենք ոսկիի հանքեր որոնք իրենց տեղը շատ հաւանաբար չեն փոխած։

Կայ նաեւ Տիգրանակերտի պալատան գանձը...։ Կայ Տիգրանի թանկարժէք թագը զոր արքան պատերազմի դաշտին վրայ թողուց... երբ կը փախչէր։ (Թշնամիիս հակառակ ուղղութեամբ... որովհետեւ կարելի է փախիլ դէպի թշնամին)։

Ուրեմն, լծուինք գործի։ Միայն ցաւինք որ հողին դառնալու նշանաբանը կը պարտինք կալիկուլայի լուսնոտ, յիմար (իր ձիուն քօնսիւլի տիտղոս տուաւ), ժողովուրդին երեսին բացէ ի բաց թքնող կալիկուլայի, որուն գերդաստանն ալ օրինակելի չէր։

Իր քոյրը չէ՞ր որ ամուսնացաւ հօրեղբօրը հետ ու յետոյ զայն թունաւորեց։ Նոյն այդ քոյրը չէ՞ր որ սպաննուեցաւ իր որդւոյն Ներոնի կողմէ։ Այս վերջինն ալ չէ՞ր որ (լաւ հետեւեցէք...) վերը յիշուած հօրեղբօր տղան խնջոյքի մը մէջ թունաւորեց։ Ներոնի արժանի շրջանակ մը՝ կալիկուլայով իբր դանիել մարգարէ։

∴

Կալիկուլա չէր կարծեր որ իր դղեկութիւնները դարեր վերջ իրենց օգուտը պիտի ունենային...։

Մենք ալ դառնանք մեր հողին եւ մեր Տիգրանին։

ԵԴ. ԲԵՌՎՏԱՑԻ

ՍԷՆԻ ՋՈՒՐԵՐԸ ՔԱՇՈՒԱԾ

Կիրակի օրուան զաղջ եւ արեւոտ օդէն վերջ, երէկ ամբողջ օրը Փարիզ դարձեալ սեւ մշուշի մէջ ընկղմած էր։

Սէնի ջուրերը քաշուած են եւ գետը այժմ կը հոսի աւելի քան երկու մեթր ցածէն։ Որպէսզի Սէնը չսառի, թումբերը բացուած էին. այժմ թումբերը փակելով կը յուսացուի գետը իր նախկին մակերեսին բարձրացնել։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԸ ԿՐԱԿԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ԹՈՒՐՔ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՆՓԱՏ ԱԳՈՒՐԸ.— ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԻՐԸ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ.— ՍՈՎԵՏՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ՆՊԱՏԱԿԻՆ ՀԱՍՆԵԼՈՒ ՎՐԱՅ

Մօտաւորապէս 550,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն բռնող այս փոքրիկ երկիրը իր հազիւ եօթ միլիոն ազգաբնակութեամբ ամիսներէ ի վեր անիշխանութեան մատնուած, օրէ օր արիւնաքամ կը դառնայ եւ լայն ասպարէզ կը բանայ երկու հզօր հարեւաններու հաշիւները մաքրելու համար։

Ամանուլլահ խան իր կառարած ձամբորդութեան ընթացքին, ամէնէն տաք համբոյրները քէմալին տալով, Թուրքիոյ հետ կնքած դաշնագրին տրամադրութեամբ երկրին գրեթէ բոլոր իբաւունքները կը յանձնէր վերջինիս գործակալներուն։ Ահա այդ չարաբաստիկ դաշնագրին հինգերորդ կէտը —

«Թուրք կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ դատական, գիտական եւ զինուորական մասնագէտներ ղրկել աֆղան կառավարութեան տրամադրութեան տակ, Աֆղանիստանի յառաջդիմութեան եւ բարձրացման աջակցելու համար»։

Այդ դրական աջակցութիւնը որ առաջ գործնական գետնի վրայ դնելու համար, յունիսի սկիզբները, երիտասարդացած Թուրքիան առաջին առթիւ քապուլ կ'ուղարկէ զինուորական մարմին մը՝ քէազիմ փաշայի նախագահութեամբ։ Թուրք փաշան կը դառնայ Աֆղանիստանի բանակին ընդհանուր հրամանատարը եւ Ամանուլլահ խանի անմիջական խորհրդականը։ Այսպէս, իր երկիրը բարենորոգելու երազներով տարուած միապետը բոլորովին կ'արհամարհէ խորամանկ Անգլիոյ ներկայութիւնը իր դրաներուն այնքան մօտ, այն Անգլիոյ որ տարիներէ ի վեր արդէն խորթ աչքով կը դիտէր Աֆղանիստանի գրկախառնումները մերթ բոլշեւիկ Ռուսիոյ, մերթ քեմալական Թուրքիոյ հետ։ Արհամարհանքը աւելի քան զգալի է, երբ նաեւ քան այդ քայլերը՝ Լոնտոնի մէջ կը հասկցնեն Ամանուլլահ խանին, թէ իր քաղաքականութիւնը կրնայ կորստաբեր դառնալ թէ իրեն եւ թէ երկրին համար։ Բայց ան կը հիւրընկալէ, Թուրք գործակալները, որոնք ահա կ'ափեն այն խիստ տաք ապուլը զոր ուտելու եւ մարսելու համար սովորական, մարդկային բիրանն ու աղիքները դժուար թէ կարենան գի անալ։

Դժբախտաբար աւելի քան մէկ ամիս է, թերթեր մէկուկէս ամիս, որ պարսիկ թերթերը առղ մը բան չեն գրեր Աֆղանիստանի անցուդարձերու շուրջ։ Այդ համատարած լռութիւնն ինքնին ապացոյց է թէ շուկայի լուրերը ճիշտ են գուցէ քիչ մը չափազանցուած։ Կ'երեւայ դէպքերը այնտեղ ի նպաստ Ամանուլլահ խանի, ուրիշ խօսքով բարենորոգումներու չեն ընթանար, հետեւաբար լուրերը ընդհանուր սեփականութիւն դարձնելը խոհեմութիւն չէ, նկատի առնելով որ իւրաքանչիւր անյաջողութիւն մեծապէս պիտի ազդէ այս երկրի բարենորոգումներուն ծուռ աչքով նայող տարրերու հոգեբանութեան վրայ, հոգ չէ թէ իրանի բարենորոգումները ինչպէս գրած եմ ժամանակին, կ'ընթանան բոլորովին տարբեր ուղիով։ Թրքական վայրագ միջոցները, որոնք անշուշտ 'ը գործադրուին քեազիմ փաշայի ձեռքով, Աֆղանիստանի մէջ ալ երբեք կարելի չէ հաշտեցնել փեշեւիի կառավարութեան հեռատես քաղաքականութեան հետ ընդհակառակն, Թուրքերէն զգուշանալու խօսքեր՝ Ամանուլլահ խանի ականջին՝ Թեհրանի մէջ եւս կարդացած էնք կը բաւէ վեր յիշել «Ալյամ տէջի» ճիշտ այն օրերուն ըրած նախազգուշացումները «Քաղաքական վտանգներ» յօդուածաշարքի վերջին մասին մէջ որու թարգմանութիւնը երեւաց «Յառաջ»ի մէջ։

Բարենորոգումները ընդունելով միայն պատրուակ, վաղեմի ռուս-անգլիական մրցումին զոհ կ'իյնայ Աֆղանիստանը։ Սոխաւած քառը պարզօրէն ցոյց կուտայ Անգլիոյ մատը քանի որ իր թէ իրենց Աֆղաններուն մէջ, Ամանուլլահ խան անարգել յառաջ պիտի տանէր յառաջադիմական շարժումը։ Պարզ է որ Հնդկաստանի սրտին նստած հարեւանը յանկարծ առիթը եւ իր քաղաքանութիւնը քշելու նպաստաւոր ժամը կ'ուզէ ձեռքէ չփախցնել Ամանուլլահ խանի դիրքը որքան խախտուի. Անգլիան այնքան կը մօտենայ իր նպատակին.— այն է վերակ'անգնել իր կորսուած ազդեցութիւնը այն երկրին մէջ որ նախկին էմիրներու օրով իրենն էր, իսկ այսօր կը գտնուի Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ անմիջական տրամադրութեան տակ։

Ինչպէս երկու օրերիմ հակառակորդները, աշխատելով մաթին մէջ ձկնալ, կը հովանաւորեն երկու հակամարտ հոսանքները, յետադէմ երկրի մը մէջ։

Քանի որ դէպքերը կ'ընթանան ի վնաս բարենորոգչականներու, պարզ են ռազմիկներու մատնութեան պատճառները։ Անոնք առանց դժուարութեան ձեռք ձգուած այդ պատառը կորուստի վտանգին ենթակայ տեսնելով իրենց պարտութեան օրերը կ'ապրին։ Մինչդեռ ենթէ հակառակորդը պարտուի, Հնդկաստանէն երկարող ձեռքը նորէն մութին մէջ ձկնալու պայմանով եւ պիտի քաշուի, քանի մը հազար անմեղ Աֆղաններու արեան մեղքը ուրիշ առթիւ իր վրայէն նետելու որոշումով։

Աւելի տրամաբանական է ենթադրել թէ դէպքերը կ'ընթանան Արեւելքի նախապատերազմեան վիճակը դառնալու ուղիով եւ ուշ կամ կանուխ, ուժեղներու ազդեցութեան շրջանները համապատասխան հունի մէջ իյնալով է որ կիրքերը պիտի հանդարտին։

Բայց աֆղանական բարենորոգումներու վերածնունդը, որոնք ապահովուած կ'երեւային. ամէն տեսակ հաւանական վտանգներու դէմ, կարծեմ սխալը կոնակ դարձնելու մէջ է, հետեւաբար յանցանքը իր նոր յենարաններուն կ'իյնայ, որոնք այնքան յախուռն քով կրակ կը նետեն ամէն տեղ, Չինաստանէն մինչեւ Աֆղանիստան եւ ամէն անգամին այնքան ամօթով կը լքեն իրենց խօսքին հաւատացող միամիտ Արեւելքցիները։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի ֆէմինիստները այս մէ ջոցիս փալիզի մէջ կը գումարեն իրենց ընդհ. ժողովը։ Ի հնց երկրորդ ժողովին մէջ, կիները նկատի առած են ընկերային կարգ մը պատուհասներ եւ միջոցներ փնտռած՝ անոնց դէմ պայքարելու համար։ Կիները որոշած են կառավարութեան ներկայացնել տեղեկագիր մը, քաղաքներու առողջապահական պայմաններուն, անբարոյ հրատարակութիւններուն եւ բարոյականի բարձրացման պայմաններուն վրայ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Տօրուէ ... ձակ ու հածոցուած, աւելի խանդավառ ու հաւատաւոր դարձած մեր ընկերները կը տօնեն փետրուար 18ը։ Մեծ ու փոքր դաղութներու մէջ։ Առիկա երեւոյթ մըն է, խիստ կարեւոր յեւ բնորոշ՝ մեր քաղաքական հասունութեան տեսակէտէն. որովհետեւ չէ՞ որ առկէ քանի մը տարի առաջ եւ մասամբ նոյնիսկ այսօր, արտասահմանի մէկ որոշ գաղութին եւ նոյնիսկ մեր ընկերական փոքրաթիւ շրջանակներուն մէջ Փետրուար 18ը հոմանիշ էր «եղբայրասպանութեան», «հայրենիքի դաւաճանութեան» եւ առնուազն «Դաշնակցական արկածախնդրութեան»։

Ի՞նչ եղաւ այս հոգեբանական յեղաշրջումին պատճառը։ Փետրուար 18ի պատմական օրերէն ութը տարի ետք, որ ոչ միայն Դաշնակցական, այլեւ չէզոք եւ անկուսակցական շրջանակներու մէջ Փետրուար 18ը կը փառաբանուի, կը յիշատակուի, իբրեւ յիշատակելի տօն մը մեր մօտաւոր անցեալէն։ Ժամանակը եւ մտքերու անդորրութիւնը զօրաւոր օժանդակներ եղան՝ դարմանելու այդ հիւանդագին կացութիւնը, ինչ որ ինքնին նոյնպէս արժէք մըն է, բարոյական յաղթանակ մը։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, անհրաժեշտ է կրկին ու կրկին անդրադառնալ Փետր. 18ին, քննելով զայն իր բազմաթիւ անկիւններէն, ամրապնդելու համար միշտ այն գլխաւոր համոզումը թէ, Փետրուար 18ը պատմական անհրաժեշտութիւն մըն էր, իբրեւ բնական ծնունդ գեկտեմբեր 2ի չարաղէտ խորհրդային դաշինքին։ Ի պաշտպանութիւն հայ ժողովուրդի ոտնահարուած իրաւունքներուն։

Ինչպէ՞ս զարգացաւ Փետր. 18ի գաղափարը հայ քաղաքական մտքին մէջ, ի՞նչ միջավայրի եւ ազդեցութիւններու տակ։

Առանց այս հիմնական հարցերը վերլուծելու, Փետր. 18ը կը մնայ իբրեւ յիշատակը Թուականի մը, ուր հայ հայրենիքին մէջ, Հայը Հայու արիւն հոսեցուց։

Այս սխալ և յանցաւոր տպաւորութիւնը չստանալու համար, քիչ մը ետ կ'երթամ, հարցին պատասխան գտնելու 1920 դեկտ. 2—1921 Փետր. 18ի կարճ ժամանակաշրջանին մէջ։

Դեկտեմբեր 2.— Հայ-Թաթարական աղէտաւոր պատերազմը — ներթուած ռուս եւ Թուրք դիւանագիտութեան կողմէ— նորանոր և անվիճելի փաստեր չեն պակսիր — պիտի յանգէր այս տխուր վախճանին,— Հայաստանի չարաչար պարտութիւնը՝ նախ Թուրքիայէն եւ ապա Ռուսաստանէն։ Այս տխուր վախճանը, ո՛չ թէ անոր համար միայն որ մենք տկար էինք եւ անկազմակերպ՝ մեր թշնամիներուն հետ բաղդատելով, այլ եւ անոր համար, որ այդ կը պահանջէր Ռուսաստանի քաղաքական շահը։ Որով եթէ Հայաստանը կրրնական բոլոր ճիգերն ալ փորձէր ինքզինքը պաշտպանելու Թրքական յարձակումներուն դէմ, ուշ կամ կանուխ տեղի պիտի տար Ռուսիոյ քաղաքական պահանջներուն, որոնք այնքան խոտոր կը համեմատէին մեր շահերուն հետ։

Պատերազմական պարտութիւնը, որուն ենթարկուեցաւ Հայաստանը, ո՞վ կրնայ պնդել թէ անբուժելի կրնար ըլլալ, հակառակ մեր բազմապիսի վէրքերուն, եթէ Ռուսաստանը, իբրեւ երրորդ ուժ, ամբողջ պատերազմի ընթացքին մութի մէջէն գործող լուռ աշխարհ չհանէր իր գործունէութիւնը, գնելով հայութիւնը գերագանցօրէն նոր եւ ծանր անելի մը առջեւ։ Մակայն պարտուելէն դժբախտ հագեբանութիւնը անզօր է իր անմիջական շրջապատէն անցին անցնիլ, բարդ եւ խրթին հաշիւներու մէջ մտնել եւ իրականութիւնը տեսնել ապագայի նկատումներով։ Իսկ այդ օրերու հայ իրականութիւնը մռայլ էր եւ դժնդակ։ Հայ ժողովուրդը կը նմանէր խեղդուելու դատապարտուած յուսահատին, որ անվարան ձեռք կ'երկարէ յետին շիւղին։

Քայքայուած ու պարտուած զինուորապէս, ընկճուած՝ սովի եւ հիւանդութիւններու մղձաւանջին տակ, ամփոփուած նեղլիկ սահմաններու մէջ, ձիւնի ու ցուրտի սարսուռով հայկական հորիզոնը կը մթագնէր ահա՝ մէկ նոր աղէտով, Ռուսաստանի ծանօթ արշաւանքով։

Ինչքան ալ անպակաս ըլլային մտածողներ, որոնք անձնատուութիւնը կը գտնէին վտանգաւոր ու անօգուտ, մեծամասնութեան հոգեբանութիւնը Ռուսաստանի օժանդակութեան մէջ կը գտնէր Թրքական հարուածներուն դարմանը։ Հայութիւնը դեռ եւս ի վիճակի չէր ճանչնալու նոր Ռուսաստանը, իբրեւ պաշտպան ու գործակից դարաւոր թշնամի Թուրքին։

Ան ներքին միամտութիւնը ունէր միշտ թէ Ռուսը Թուրքին թշնամի է, եւ հետեւաբար անհնար էր որ Հայաստանի վրայ արշաւող Ռուսը, հայութիւնը զոհէր Թուրքին, աւելի ճիշտ իր իսկ օգտին։

Այս հոգեբանութիւնը կ'աւժեղանար նաեւ անով, որ հայութիւնը յուսախաբ եղած էր եւրոպական պետութիւններէն ալ, որոնց ամբողջ օժանդակութիւնը բացառաբար սահմանափակուեցաւ խոստումներու մէջ, զուրկ գործնական կարեւորութենէ։ Ո՛չ միայն այսքան, այլեւ հայութիւնը տեսաւ իր ծանր օրերը, պատերազմի դաշտին վրայ միւնակ թշնամիին դէմ, այն ժամանակ, երբ հնարաւորութիւններ չէին պակսիր Դաշնակիցներուն՝ իրենց գործնական օժանդակութիւնը ցոյց տալու Հայաստանին։

Ներքին եւ արտաքին այս կացութիւններէն ծնած հոգեբանութիւնն էր ահա՝, որ ուղղութիւն պիտի տար հայ կեանքին։ Ու ան տուաւ իր պատմական դժբախտ վճիռը, դեկտ. 2ի դաշնագրով, ստորագրուած Հայաստանի կառավարութեան և Ռուսաստանի պաշտօնական ներկայացուցչութեան կողմէ։ Դաշնանագիր մը, որ անկախ իր հիմնական գիծերէն, Հայաստանը կ'ենթարկէր ռուսական թեւարկութեան, փոխելով պետական վարչական ամբողջ կառուցուածքին հետ նաեւ անոր ընդհանուր դիմագիծը։

Ի՞նչ կը սպասէր Հայաստանը Ռուսաստանէն, եւ ի՞նչ կը խոստանար այս վերջինը։ Պատասխանները բանաձեւուած են հետեւեալ յօդուածներով

«Ա) Հայաստանը յայտարարւում է անկախ Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն։

Գ) Ռուսաստանի Խորհրդային կառավարութիւնը ընդունում է, որ Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան հողերի մէջ անվիճելի կերպով մտնում են՝ Երեւանի նահանգը իր բոլոր գաւառներով, Կարսի նահանգի մի մասը, որը զինուորական տեսակէտից կ'ապահովէ Երկաթուղու ...՝ Ջաջուռ կայարանից Արաքս կայարանը, Գանձակի նահանգի Զանգեզուր գաւառը եւ Ղազախի գաւառի մի մասը ըստ 10ի համաձայնութեան սահմաններում, եւ Թիֆլիսի նահանգի այն մասերը, որոնք Հայաստանի տիրապետութեան տակէին գտնւում մինչեւ 1920 թ. սեպտ. 28։

«Դ) Հայկական բանակի հրամանատարական կազմը չի ենթարկւում պատասխանատուութեան այն գործերի համար, որ կատարել է բանակի շարքերում մինչեւ Հայաստանում խորհըրդային իշխանութեան յայտարարումը։

Ե) Դաշնակցութեան եւ ուրիշ սոցիալիստական կուսակցութիւնների անդամները ո՛չ մի հալածանքի չպիտի ենթարկուին կուսակցութեան պատկանելու եւ կոմունիստական կուսակցութեան դէմ մղուած կռիւներում մասնակցելու ու խորհրդային Հայաստանի յայտարարութիւնից առաջ կատարած գործերի համար։

«Է) Ռուսաստանի Խորհրդային կառավարութիւնը միջոցներ է ձեռք առնում անմիջապէս կեդրոնացնելու Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ զինուորական ուժեր։»

Պէտք կա՞յ մեկնաբանելու այս յօդուածները, որոնք այնքան պարզ ու յստակ բնորոշումով կը խտացնէին փոխադարձ յանձնառութիւնները։ Հայաստանը այդ ժամանակներու համար կ'ապահովէր չականը, երկրի ներքին թէ արտաքին ապահովութեան տեսակէտէն։ Եւ այս ամէնը՝ պաշտօնական համաձայնութեամբ, ստորագրուած Ռուսաստանի լիազօր ներկայացուցիչին կողմէ։

Այս հանգիտաւոր խոստումներն էին գլխաւոր հիմքը Հայաստանի խաղաղ խորհրդայնացման, եւ հայութեան լուռ համակերպումին։

(1) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՍԱՐԷՆ ԶՈՐԷՆ

ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒՆ ԽՕՍԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կապիկները ի՞նչ չափով կրնան իւրացնել մարդկային բնութիւնը, ահաւասիկ հարց մը, զոր փորձած է լուծել գերմանացի փրոֆէսէօր Փֆունկոթ, որ ծանօթ է կենդանիներու հոգեբանական ուսումնասիրութիւններով։

Յիշեալ գիտնականը այդ նպատակով երկու օրէ ի վեր ծնած կապիկ մը իր ծնողքէն հեռացնելով Ֆրանքֆուրթի մէջ գտնուած մանուկներու յատուկ հիւանդանոց մը փոխադրած եւ պարզօրէն կահաւորուած սենեակի մը մէջ դնելով՝ մանաւոր հիւանդապահուհիի մը խնամքին յանձնած է զայն։

Կը յուսադրուէր որ իր ծնողքէն հեռու, մարդկային հակողութեան յանձնուած այդ կապիկը, մարդու պէս պիտի ուտէր, խմէր, խաղար, աշխատէր, գրէր, մտածէր եւլն։ Առաջին օրերուն կապիկը սկսաւ կատակել եւ իր բթամատը ծծել։ Նմանօրինակ երեւոյթ մը երբեք տեսնուած չէ կապիկներու մէջ, որոնք սովորութիւն չունին բնաւ իրենց մատը ծծելու։

Թէեւ խնդալը կենդանիներէն մարդուն միայն յատուկ է, այդ կապիկը սկսած էր մարդու մը պէս խնդալ։ Իր այդ վարժութիւնը ուրիշէ ընդօրինակած չէր, քանի որ առանձին կ'ապրէր եւ կը տեսնուէր միայն հիւանդապահուհիին հետ, որ սովորութիւն չունէր խնդալու։

Գալով իր բնածին յատկութիւններուն, կապիկը, հակառակ իր ցեղակիցներէն չէզոքացած ապրելուն, օժտուած էր քաու ձեռներու ինքնայատուկ նկարագրով ու յատկութիւններով։ Ըստ այնմ, բարկութեան նոպայի մէջ, իր բերանը կատաղօրէն կը բանար իր ցեղակիցներուն պէս։ Երբ առարկայ մը իր հետաքրքրութիւնը շարժէր, զայն կը փորձէր կոտրել, անոր գաղտնիքին թափանցելու համար։ Պզտիկ աղօց խաղալիքները իր առօրեայ զբաղումն ու զբօսանքը կը կազմէին։ Իր գուարճութեանց մէջ ծայրայեղ էր եւ իր շարժումները անկարգ ու անկանոն էին։ Անկէ զատ, իր ցեղին յատուկ սովորութեամբ, ամէն անգամ որ բժիշկը եւ հիւանդապահուհին իրեն այցելութեան գային, անոնց վրայէն ոջիլ կը քթուէր, թէեւ այդ մակաբոյծներուն հետք կարելի չէր նշմարել ա... րուն վրայ։

Ա՛յսպէս չորս տարի նակ մասնաւոր խնամքի կածութեան առարկ... վերջ, որոշուեցաւ ... ուրիշ կապիկներու ... թեան։ Ահա ամէնէն հ... կան վայրկեանը առաջ... ւորութիւնը եղաւ մասնի... որուն յաջողեցաւ չստով ... ուրախութիւն մը եւ ... սէր ու գուրգուրանք ... ցեղակիցներուն։

Փրոֆ Փֆունկոթ, իր ... իր քննութեանց, հետեւ... թէ կապիկը իր ... հեռու եւ մարդոց մօտ ... հանդերձ, անշուշտ ... միայն կրցած է իւրացն... կային բնութիւնն ու ... թիւնները։

Ուրիշ կենդանաբան... պնդէ թէ խօսելու կար... միայն մարդուն տրուա... նայատկութիւն մըն է, ... գանիները, մասնաւորա... պիկները ի բնէ օժտուա... ձիրքով։ Այս գիտնական... սութիւնը փորձով ապաց... համար, մասնագէտներ... մը ներկայացուցած է ... որ իր հսկողութեան ու ... առարկայ եղած ըլլալով ... աւելի կամ նուազ յաջ... իրեն ցոյց տրուած առա... անունները տալ։

Հետեւաբար վարժ... կարելի է հետզհետէ ... կապիկներուն խօսելու ... թիւնը եւ զայն մարդու ... սար աստիճանի մը հաս...

Հ. Յ...

ԶՈՐՍ ՀՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՅՐԱԾ ՍՐՏԻ Ս...

Այն օրէն ի վեր որ ... մաս կազմել Եւրոպա... չութեան, ղարիբացանք ... մեր ինքնութեան ... վրայ հայ ըլլալէ, ... պարսիկ, ռուս, ամերի... ու ճափոն, եւ նոյնիսկ ... օտարներուն համար ... Հայ իրարու համար ... միշտ առ այժմ։

Երկազգի ժողով... կացութիւնը իր գէշ ... քով, ունի լաւերն ալ ... րինակ, այն որ մեր ... հայրենակիցներու կողմ... ուած վատ արարքն... տեւանքով, ազգը կը ... արատաւորուելէ։

Կարդացիք անցեալ... ութեան մը ... պարսիկ Մարտիրոսեան... յոյն Մելքոնեանի ձեր... ման լուրը։

Եթէ անոնց հայ ըլլա... ձանապրուած ըլլար լուր... Ֆրանս. թերթերուն մէջ... թաղրէք թէ ինչ կարծի... րեր պիտի իյնային նորէ... խեղճ գլուխներուն։

Որովհետեւ, դիտէք ... հասարակ ալլանդակ մար... Եւրոպացիները եւ քիչ ... նման ին այն ամերիկացի... գրողին, որ Ֆրանսայի ... մասին ուսումնասիրութի... կատարելու համար ճամբա... լէ։ Հազիւ ոտքը դրած Ֆր... յի հողին վրայ, կը նշմարէ ... տեաշ կին մը ու հեւ ... վազէ հեռագրատուն, լուր ... լու իր թերթին.— Բոլոր ... սուհիները խարտեաշ են...

Այսպէս են Եւրոպացի... Ջանազանութեան բոլոր ... թիւնները գիտեն արժան... հատութեամբ վերագրել ... Երբ յանցաւորը իրենցմէ ... փութան զայն պատմել... լով ազգին առաքինութիւ... երբ օտար է, անոր բոլոր ... րենակիցները կը լուան ... ջուրով։

Բայց ահա՛, շնորհիւ ...

կազմի ժողովուրդի կացութեան, այս վերջին պարագային մէջ, ազգը փրկուած է արտատուրութենէ։

Մարտիրոսեան Գարսիկ է, Մելքոնեան Յովն. Բարեբախտաբար։ Մաղթենք որ այդպէս ալ մնան, եւ բանտին մէջ, իրենց չիլ գործունէութիւնը քաւելէ յետոյ, երբ դարձեալ-սկսին շնչել փողոցներու օդը, դառնան ո՛չ թէ հայատակութեամբ, այլ իսկապէս Գարսիկ եւ Յովնաթան։ Մէջտեղ չունինք իրենց։ Իսկ Գարսիկները եւ Յովնաթանները կորանցներ՝ խարխուլ մը աւելի կամ պակաս ունենալով իրենց մէջ, մանաւանդ որ զանոնք խելքի բերելու միջոցներն ունին։

Միայն թէ մինչ այդ, մեր արդարասէր հայրենակիցներէն մէկը, չփորձուի ճշմարտութիւնը յայտնել ֆրանսական թերթերուն։

Մ. Ե.

ԵՐԿԱՐ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կա՞յ մէկը որ ուզէ մահը փութացնել։ Ընդհակառակն, ամէն մարդ կը ջանայ միջոցը գտնել կեանքը երկարելու, եւ ամէն մարդ կը գտնէ հերպ մը, որ թերեւս հակառակ արդիւնքը կու տայ, սակայն, հակառակ բժիշկներու յամառ կարծիքին, կ'երեւի, ի վերջոյ ամէն մարդ պիտի փարի ծխախոտին, իբր երկարակեցութեան ամէնէն եւ լաւագոյն օժանդակը։

Մէկ տարուան մէջ, կենդանի քանի մը օրինակներ են որ կու գան վկայել ի նպաստ ծխախոտի խոտին։

Անգլիոյ մէջ վերջերս մեռաւ 106 տարու մէկը, առանց տառապանքի, հիւանդութեան, եւ մինչեւ վերջին պահը, տէր մնալով իր գիտակցութեան, իր ագարակին մէջ աշխատելով օրն ի բուն։

Երբ իր առողջ երկարակեցութեան գաղտնիքը կը հարցնէին կը պատասխանէր.

— Ծխեցէ՛ք։

Դիտել անցեալ օր, բժիշկ մըն ալ դիտել կու տար թէ՝ կոփիկը եւ ուրիշ հիւանդութիւններ ալ կը վախնան ծխախոտի օդերէն։

Ծխախոտի այս յատկութիւնները կը յանձնենք խորհրդածութեան եւ վճռաբանական ըմբռնակցութեան։

ԱՐԱՇՕՒՔ ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ

Նիւ Եորքի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 12 տարու յակոբ մը, այն միջոցին որ թանկարժէք ադամանդ մը կը փորձէր ծախել չնչին գինով մը։ 9 տարեկանէն սկսեալ նուած է խլրդային գործունէութեան ասպարէզին մէջ եւ մասնակցած 150 գողութիւններու։ Իրեն հետ ձերբակալուեցան նաեւ 9 եւ 13 տարու երկու պատանիներ, որոնց չէր հաւներ։ Ընկնակ կը նկատէր զանոնք։ Վերջէն գանուեցան լեցուն ատրճանակ մը, դաշոյն մը, ելեկտրական լապտեր մը եւ գողի բանալիներու տրցակ մը։

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսական օրաթերթ մը փրփրած է Անգլիոյ մաքսային իշխանութեան դէմ։ Կը պատմէ թէ մաքսատան պաշտօնեաները շատ թեթեւութեամբ կը վարուին այն թարմատի ֆրանսուհիներուն հետ, որոնք Անգլիա կ'երթան իրենց ուսումը լրացնելու, թէ զանոնք կ'ենթարկեն բժշկական ժանրակրկիտ… քննութեան մը եւ ընդհանրապէս անոնց մէջէն իր քննելի կը զատեն 16-17 տարու աղջիկներ, վիրաւորելով անոնց ամօթխածութիւնը։

Թերթին կայրոյթը թերեւս արդար է, բայց չափազանց գեղեցկութեան ցուցահանդէսներու մրցումներ կը կազմակերպուին ամէն տեղ ու դեռ նոր, Փարիզի մէջ ընտրուեցաւ Եւրոպայի գեղուհին։ Չենք գիտեր թէ գեղահանդէսները ի՞նչ սկզբունքներով շարժեցան, ընտրութիւնը կատարելու համար։ Բայց, Անգլիոյ մաքսաւորները, թերեւս իրենց յատուկ եղանակ մըն է որ կը կիրարկեն, ճանչնալու եւ գնահատելու համար ֆրանսուհիներու գեղեցկութիւնը։

ԱՆՁՆՈՒԷՐ ԿԻՆ ՄԸ

Անցեալ տարի, ֆրանսական դատարանը երեք կիներ դատապարտեց մահապատժի, զանազան ոճիրներու։ Անոնցմէ մէկը արժանացաւ շնորհի՝ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ։ Բայց շնորհենախնդրութեան… մահուամբ փրկութեան գաղափարին, սարսափեր էր՝ մտարերելով ապրելու տանջանքները։

Ընդոյմէ երկրորդը, նոյնպէս քիւրէս եւս արժանացաւ նոյն շնորհին։ Մահապարտը վերածուեցաւ մշտական թիապարտութեան։

Այս մահապարտներու առթիւ, կ'արժէ արձանագրել միջադէպ մը, որ իր բնոյթով վեր կը մնայ առնական մտքի տարողութենէն։ Կին մը դիմում կատարած է, առաջարկելով որ երեք մահապարտ կիներուն տեղ, զինքը պատժեն։

«Կը խնդրեմ որ կ'ըսէ ան, իմ գլուխս բոզունիք այն երեք գլուխներուն փոխարէն, որոնք պիտի իյնան քիչ ատենէն։ Կ'ուզեմ փրկել երեք մեղապարտները եւ որովհետեւ կոմունայէն ի վեր, երբեք կնոջական գլուխ մը չէ ինկած, կը խնդրեմ այլեւս որ գթան ակար սեռին եւ չմոռնան թէ՝ կին մը մայր մըն է։ Կը նուիրուիմ իբր ողջակէզ…»

Այս խօսքերէն յետոյ սակայն, այս անձնուէր եւ անվեհեր կինը կը փութայ աւելցնել,

«Զիս մի կրպարտէք խենթութեամբ։ Ողջմտեաւ խելքս գլուխս է»։

Բայց գիտէ՞ք խենթ մը որ ընդունի իր խենթութիւնը։

ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ Ի ՁԱՂՐԷՊ.

Պելկրատէն «Լ'Էնթրանսիժան»ի ուղղուած հեռագիր մը հետեւեալ անեկդոտութիւնները կու տայ հայազգի Ֆաքիր Թահրայի մասին։

Չեխոսլովաք երիտասարդ ֆաքիր մը, Զաղրէպի մէջ բանախօսութիւն մը կ'ընէր իր արհեստին մասին, մէջ ընդ մէջ փորձեր ալ կատարելով Յանկարծ, ունկնդիրներուն մէջէն ձայն մը բարձրացաւ, ընդմիջելով բանախօսութիւնը։ Մէկը ոտքի ելաւ եւ յայտարարեց թէ Չեխոսլովաք ֆաքիրին փորձերը չէին ներկայացներ փաստական որեւէ արժէք, որովհետեւ, անոնք, իրականութեան մէջ, աճպարարական «հնարք»ներ էին, եւ թէ ինքն ալ կրնար նոյն բաները ընել։ Ընդմիջողը Թահրան էր, որուն կ'ընկերակցէր իր մէտրդօթէլ՝ տիկին Ֆաքարա Ուրեճ, այսինքն, հակառակ փորձի մէջ իր բռնած ընթացքին, փոխանակ ֆաքիրութեան լրջութիւնը հաստատելու, կ'ուզէր անոր ունայնութիւնը փաստել։

Հակառակորդ ֆաքիրը Նարոմիլ Ջէնկի պատասխանելով յայտնեց թէ պատրաստ էր գումար մը տրամադրելու անոր որ իր կատարած փորձերը պիտի կրկնէր յաջողութեամբ։ Այս փախստացութեան ընթացքին, արդէն բաժնուած էր հակառակորդ երկու մասերու, ի նպաստ մէկուն եւ ընդդէմ միւսին. Վերջապէս, աղմուկը հանդարտեցնելէ յետոյ Նարոմիլ Ջէնկի սկսաւ նոր փորձեր կատարել եւ հրաւիրեց իր հակառակորդ քննադատը որ նոյնը կատարէ։ Ան նախ խմեց քառասուն ջուր, յետոյ կուլ տալու ողջ ձուկեր եւ քիչ յետոյ, զանոնք գուրս հանեց բերնէն. նոյն վիճակին մէջ։ Ցետոյ, իր բերնին մէջ թափեց հալած կապար եւ հալեցող կապարէն եղած բոցերէն վառեց իր սիկարէթը։ Ցետոյ խմեց նաեւ քանի մը գաւաթ գինի, կոտրեց գաւաթները եւ կուլ տուաւ զանոնք։ Ամէնէն վերջը իր հանդիսատեսներուն ձեռքերով խոցել տուաւ ինքզինքը, ասեղներու եւ ձեռքերուն մխուած գամերով։

Այս փորձերը լրացնելէ յետոյ Ջէնկի հրաւիրեց Թահրան, որ կրկնէ նոյն բաները։ Թահրա նախ փորձեց կարել Ջէնկիի փորձերուն արժէքը։ Բայց հանդիսատեսները երբ պնդեցին որ Թահրա կատարէ նոյն փորձերը, անոնց ծաղրանքին ենթարկուած՝ լաւագոյն նկատեց խոյս տալ։ Ջէնկի եւս, պահ մը յետոյ սկսաւ նոյնը ընել, որովհետեւ, Թահրայի կուսակիցները տեսնելով իրենց պաշտպանեալին անյաջողութիւնը, կատղեցան եւ յարձակեցան բեմին վրայ, իրենց բարկութիւնը թափելու համար Ջէնկիի կռնակին վրայ։

ՓՈՐՁԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Հինգ օրուան անընդհատ աշխատանքէ մը վերջ, հատուցումներու միջազգային յանձնաժողովը աւարտեց իր նախապատրաստական աշխատանքները։

Քանի մը նիստերու մէջ Գերմանիոյ պատուիրակները յաջորդաբար պարզեցին իրենց երկրին անհնարին ծանր կացութիւնը։ Վերջին նիստին մէջ Ռայխսպանքի անօրէն տոքթ. Շախթ կրկին կարգ մը լուսաբանութիւններ տուաւ, մանաւանդ պէս բացատրեց Գերման ճարտարարուեստի տէրերուն կատարած 13 միլիոն մարքի փոխառութիւնը արտասահմանի մէջ՝ իրենց գործերը կարգի դնելու համար։

Գերման պետական դրամատան անօրէնը շեշտեց թէ այս փոխառութեանց համար տարեկան մօտ մէկ միլիառ տոկոս կը տրուի։ Եթէ այս գումարը աւելցուի քսանըօթնեակ վճարուած տարեկան երկու քանի միլիառ պարտքին վրայ, կը տեսնուի թէ Գերմանիա ամէն տարի 3 ու կէս միլիառ ոսկեդրամ մարքի վճարում կ'ընէ արտասահմանի։ Ուրեմն բնական է թէ փոխ առնուած գումարները նուազ հասոյթ կը բերեն քանանոց համար վճարուած տոկոսները։

Փորձագէտները առայժմ լսեցին միայն Գերման պատուիրակներու զեկոյցը, առանց որեւէ պատասխան կամ առարկութեան։ Բայց յայտարարութեանց վաւերական կէտերը մանրամասնօրէն քննութեան պիտի ենթարկուին։

Շաբաթ եւ կիրակի դադար ընելէ վերջ երեք օրուան քննել օրակարգի ամէնէն կարեւոր հարցը, այն է Գերմանիոյ հատուցումներու պարտքին վերջնական գումարին եւ վճարումներու պայմանաժամին մնացումը։

Այս մասին հետաքրքիր վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին, նկատելով որ Յօքթ Շախթի բացատրութեանց նպատակն էր շատ խեղճ ցոյց տալ Գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը, կը սպասուի որ գերման պատուիրակութիւնը որոշ առաջարկներ ներկայացնէ՝ պարտքը զեղչելու մասին։

Ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան, իտալական, պելճ եւ ճափոնական պատուիրակութիւնները իրենց կարծիքը յայտնելէ առաջ պիտի սպասեն որ նախ Գերմանիա յայտնէ թէ ի՛նչ կ'ուզէ։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՉՄԻԹՆԵՑՈՅՑ ՀՈՒՆՁՔԸ

Մոսկուայի վիճակագրական կեդրոնական պաշտօնատունը պատրաստած է իր առաջին տեղեկագիրը՝ Գիւղացիներու կացութեան եւ ամբողջ Խորհրդային Միութեան ձմեռնային հունձքերու մասին։

Տեղեկագիրը շրջանային երեք մասի կը բաժնէ հողը։ Առաջինին մէջ կը մտնեն ինը շրջաններ, ուր ձմեռնային հունձքը հարիւրին 1—6 յաւելում ցոյց կու տայ. երկրորդին մէջ կը մտնեն Սիպերիան եւ կարգ մը արեւմտեան շրջանները ուր կացութիւնը անցած ձմեռուանէն տարբեր չէ. իսկ երրորդ շրջանը կը բաղկանայ Սեւ Հողի շրջանէն, Խրիմէն եւ Ուքրայինայի մեծ մասէն, ուր հունձքը նուազած է։ Խրիմի մէջ ձմեռնային հունձքը նուազած է 100ին 11 համեմատութեամբ, Ուքրայինայի մէջ 100ին 25, իսկ Հիւսիսային Կովկասի մէջ 100ին 17։

Մասնաւոր մարմին մը ղրկուած է Հիւս. Կովկաս՝ տրուած թիւերը ճշդելու համար։ Միլիոններ, որ պատրաստած է տեղեկագիրը, կը բացատրէ թէ հունձքի նուազումին պատճառն է գէշ օդը, սերմնցուն, աշխատանքի եւ մեքենայի անբաւականութիւնը, եւ «ընկերային ու քաղաքական պայմանները»։

Գարնան հունձքն ալ գէշ պիտի ըլլայ, եթէ լուրջ միջոցներ ձեռք չառնուին։

ՈՒՏԵԼԻՔԻ ՍՈՎԸ

Ուտելիքի սովին հետեւանքով, խորհրդային իշխանութիւնը սեղմիչ միջոցներ ձեռք առած է։ Համայնավար կազմակերպութիւնները 1500 մասնաւոր «գիտողներ» նշանակած են՝ հսկելու համար ուտելիք, մանաւանդ ալիւր եւ եւ հաց բաշխող պաշտօնեաներուն վրայ, թոյլ չտալու համար որ սխալներ եւ զեղծումներ գործուին։ Ամէն փուռի եւ հացագործի խանութի մէջ մասնաւոր պաշտօնեաներ կան, որոնք կը հսկեն հացի եփուելուն եւ բաշխումին վրայ, որպէսզի իրաւունք չունեցող քաղաքացիները առանձնաշնորհեալներու պայմաններով հաց չստանան։

Խորհրդային մամուլը դիտել կու տայ որ այս նոր դրութեան շնորհիւ հացի սպառումը արդէն մեծապէս նուազած է Լենինգրադի, Օտեսայի եւ Թուլայի մէջ։ Սակայն Մոսկուայի մէջ դեռ հացի շահագործութիւնը կը շարունակուի։ Խիստ պատիժներու կ'ենթարկուին անոնք, որոնք իրենց անմիջական պէտքէն աւելի հաց կ'առնեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ — Հայկին Պարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ փետրուար 10ի առաւօտուն քաֆէ տը Ժիւսթիսի ընդարձակ սրահին մէջ։ Ցեղի ունեցան վարչական փոփոխութիւններ եւ ընդհանուր տարեկան հաշուետուութիւն։ Ներկայ էին ոչ անդամ հայրենակիցներ, որոնցմէ Պ. Ոսկեան Մոսկոֆեան սիրայօժար արձանագրուեցաւ, Միութեան հիմնուելէն մինչեւ այն օր վճարելով իր ամսականները եւ 50 ֆր. նուէր։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐՈՒԻ.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ՝ Գ. Մարութեանի՝ Լիոնի եւ Վալանսի կարող ուժերով ներկայացուց «Փետր. 18ը — կամ Խաւարի մէջէն» յունական թրիաւոս սրահին մէջ։

Մէկ շաբաթէ ի վեր ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր այս ներկայացման։ Երիտասարդ գերասանը առաջին անգամ էր որ կ'երեւար մեր գաղութին մէջ։ Ժամը 2.30ին արդէն խուռն բազմութեամբ մը լեցուած էր 300 նստարան պարունակող սրահը, եւ շատեր ալ ոտքի վրայ մնացին։ Խաղը, որ շատ յաջող անցաւ, կը պատկերացնէր խորհրդային իրականութիւնը քամահելի ղեկավարներով։ Բոլոր դերասաններն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ։ Ներկայացումը լրանալէն վերջ Գ. Մարութեան դարձեալ բեմ եկաւ եւ մանրամասն բացատրեց թատերախաղին նիւթը եւ յայտարարեց.— «Սիրելի հայրենակիցներ, երբեք մի յուսահատիք. հայ ժողովուրդը դարերէ ի վեր շատ բռնութիւններ եւ հալածանքներ տեսած է, այս ալ պիտի անցնի եւ օր մը դարձեալ հայկական եռագոյնը պիտի ծածանի Մասիսի ալեհեր ճակտին»։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ սրահէն շատ գոհ տպաւորութեամբ։

Ն. Խաչիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 13

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳ.— Ո՛ւֆ,

ՄԱՔՐ.— Եւ այնքա՜ն լուռ ու տխուր է, որ վախնամ ինքն ալ մտածէ նոյն բանն ընել։

ԹԱԳ.— Տէ՛ր Աստուած։

ՄԱՔՐ.— Գիտե՞ս. երէկ գիշեր ան նորէն հոս էր։

ԹԱԳՒՈՐ.— Հո՞ս էր։

ՄԱՔՐ.— Եւ առանց ամչնալու, հրամայեց մեզի որ գինքը անձին ձգեմ հարսին հետ։ Եթէ համարձակէր, գիտէի թէ ի՛նչ գլխուն գալիքը։ Բայց բան չըրաւ Մինակ պահանջեց որ յանձնիր… Եւ կամ……

ԹԱԳ.- Աքսոր մեր բոլորին… ճիշտ միւսին պէս։ Բո՛ւհ, եւ ձեր տունը… մեղա՛յ Տէր։

(կը մտնէ Շաքէ)

ԹԱԳ.— Այդ ո՞ւր ես աղջիկ. ինչո՞ւ դէմքդ կը ծածկես։ Կարծես տող պաղեր է մեզմէ։

ՇԱՔԷ.— Ջէ՛, հա՛յր, սիրտս մնա՞ց որ պաղի։

ԹԱԳ.— Մեծ է Աստուած, աղջիկս. համբերէ եւ աղօթէ. մի մոռնիր. եւ գիտցիր թէ զոհողութեան մէջ կայ զոհունակութիւն որ իրաւունք կու տայ հպարտութեամբ փողոց իջնալու։

(կը մտնէ Բարթամեան Գուրգէնի թեւէն բռնած)

Յ. ԲԱՐԹ.— Եկուր տեսնեմ, կը բաւէ որքան որ յանցաւորի պէս փակուած մնացիր։ Դուն դեռ հո՞ս ես եղեր, խնամի՛, Մինակ ձգենք սրտանք քիչ մը. խօսելիքներ ունիմ. իսկ դուք, լաւ նայեցէք իրարու, աչք աչքի, համարձակ եւ ինչ որ կայ ծածկուած ձեր սրտերուն խորը բացէ՛ք, բացէ՛ք. վէրքը գոցելով չէ որ կը բուժուի։ Եկո՛ւր նայինք, խնամի՛։

(Թագւոր եւ Բարթամեան կը մեկնին. Գուրգէն, յարատեւ ու գուսպ վիշտ մը խաթարած է իր դիմագծերը. տժգոյն է եւ նիհարցած, անփոյթ, անխնամ, ոչ իսկ սանտրուած. վհատ ու լքուն երեւոյթ մը ունի, հագած է քաղքենիի զգեստ։

Կարճ պահ մը գիրար դիտելէ յետոյ նետուած են իրարու գիրկ. լուռ, կաթոգին գրկախառնումն է երկու վշտակոծ հոգիներու, որոնք կարծես իրարու կը ներեն եւ իրարմէ ուժ ու կորով կը պաղատին. կը նստին քովէ քով, իրարու փարած։ Էփութեան լռութիւն մը։

ՇԱՔԷ.— Խօսէ՛, Գուրգէն. քանի մը պէտք ունի՞ս արդեօք. կ'ուզե՞ս բան մը պատրաստեմ։

(Գուրգէն գլխով կը մերժէ)։

բոլորովին տժգոյն ես. աչքերուդ մէջ արիւն կայ տակա՞ւ ես.

(Գուրգէն առա՛ց պատասխանելու կ'ելլէ, ձեռքերը կուրծքին խաչաձեւ, ջղագրգիռ կը պտտի)։

բայց ինչո՞ւ չես պատասխաներ։

(կ'երթայ Գուրգէնի քով, թեւերը անցուցած անոր մէջքին, կը ստիպէ գայն կանգ առնելու. պաղատագին)

Մի տանջեր ինքզինքդ, Գուրգէն, արդէն ուժասպառ եղած ես։ Եկուր նստինք քովէ քով ու խօսինք։

(Մեղմիւ մղած է զայն դէպի բազմոց. կը նստին քովէ քով. Գուրգէն միշտ մռայլ. Շաքէ թախծոյակատար ու փափկանկատ)։

Այնքա՜ն բաներ ունինք իրարու ըսելիք. յաճախ ինծի այնպէս կու գայ թէ՝ մեր միջեւ թանձրացած է մութ մը, որ կարծես թոյլ կու տայ ինծի լսել ձայնդ, բայց կ'արգիլէ գիս քեզ տեսնելէ ու կուլամ….

ԳՈՒՐ. — (մեղմ ու տխուր յանդիմանութիւնով) Կ'երգէիր երէկ գիշեր….

ՇԱՔԷ.— Ա՛հ, այո, երգեցի…

ԳՈՒՐ.— Ունեցա՞ր այդ ուժը, առանց յոյսի, երազի։

ՇԱՔԷ.— Անոնցմէ ազատուած։

ԳՈՒՐ.— Ի՞նչպէս կարելի է, քանի որ երգը յոյսին ու երազին փառաբանութիւնն էր մեզի համար. կը յիշե՞ս…

ՇԱՔԷ.— Իրաւունք պիտի ունենայիր, եթէ յոյսը եւ երազը ցնորքներ եղած ըլլային. իրականութիւններ են, բայց ոչ մեզի համար։

ԳՈՒՐ.— Ինչպէ՞ս կրցար երգել այն ատեն։

ՇԱՔԷ.— Առանձին էի բոլորովին, մութին մէջ նստած. չկրցայ մոքէս հեռացնել ներկան որ վաղը յոյսի անցեալ մը պիտի ըլլայ. ու սարսափած կարծես, ես իմ մէջս պլլուեցայ. այն ատեն էր որ կարծեցի ներսէս լսել ձայն մը որ յամառօրէն կը կրկնէր. «Այն որ չի կրնար ուզածին պէս ապրիլ, պէտք է երթայ»…

(Գուրգէն մտատանջ կը սարսռայ)

Քուրս յիշեցի եւ հասկցայ թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէր. հանդարտութիւն մը տիրեց հոգիիս, նման անոր որ մթնոլորտը կը ծանրացնէ փոթորիկէն առաջ. (գլուխը կթնցուցած է Գուրգէնի կուրծքին) եւ սկսայ երգել անյո՛յս, աներա՛զ. կարապին պէս որ…

(Նար.

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ճշղէ գերմանահպատակներու բնակութեան պայմանները Պարսկաստանի մէջ։

Դաշնագիրը հիմնուած է ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի յօդուածին եւ փոխադարձ հաւասարութեան հիման վրայ։ Պայմանաժամը է 5 տարի։

Ըստ այս պայմանագրին, դաշնագիր երկու պետութիւնները յանձնառու կ'ըլլան իրաւարարութեան ենթարկել անցեալ եւ ապագայ բոլոր դաշնագիրներէն ծագելիք վէճերը. իրենց վերապահելով վերաքննութեան ենթարկել իրաւարարութեան վերաբերեալ խնդիրը՝ վաւերացուելէն 10 տարի վերջ։

Առեւտրական դաշնագիրը սկզբունքով կը հաստատէ երկու կողմերու կամքը չընելու ոեւէ բան, որ վնաս հասցնէ փոխակողմերու նակութեանց եւ թրանզիթին, սակայն կը նախատեսէ զանազան սեղմումներ եւ արգելքներ, մանաւանդ ռազմանիւթի վերաբերեալ։ Երկու երկիրներու նաւերը պիտի ենթարկուին միջազգային նաւերու տրամադրութեանց։

Բնակութեան համաձայնագրին մէջ կ'ըսուի թէ երկու երկիրներու դատարանները իրաւասու են տեղացիներու նման դատել միւս երկրի հպատակները. միայն անհատներու իրաւական դրութիւնը ճշդելը կը պատկանի երկրի դատարանին։

Դաշնագիրը խմբագրուած է պարսկերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով։ Անհամաձայնութեան պարագային, գիմում պիտի ըլլայ ֆրանսերէն բնագրին։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՆԴԱՍԱՀՐՐՈՒՄՆԵՐԸ

«Խորհրդային Հայաստան»էն կը տեղեկանանք թէ յունուար 26ին գնդակահարուած են վեց հոգի, իբրեւ քրէական յանցաւոր (ոչ թէ իբրեւ վրէժ Խաչենեանի սպանութեան)։

Գնդակահարներն են Մաչօ Խաչատրեան, Հեկտոր Կանայեան, Բարգէն Սահակ Գալստեան, (Բիճ Բարգէն), Խոսրով Յաբուեան, Բարգէն Սահակ Գալստեան..., Վանիկ Աւագ Յովհաննիսեան, Խոբութիւն Շմաւոնեան (Շմօ), Վանիկ Աւագ Յովհաննիսեան, Խոբէն Վարդան Արիստակէսեան։ Չեկայի վճռագրին համաձայն, ասոնք 1927ի սկիզբները, Երեւանի մէջ կազմակերպած էին «Ղոչի» անունով աւազակային խումբ մը, որուն անդամագրած էին քաղաքին վտասերած տարրերը։

Անոնց նպատակն էր կողոպուտներ կատարել, կանգ չառնելով որ եւ է միջոցի առջեւ։ Աւազակախումբին ղեկավարները նախապէս, քանիցս դատապարտուած էին գողութեան եւ սրիկայական զանազան յանցանքներով։ Խումբը՝ 1927ին, սպանութեան սպառնալիքով իր մէջ առած է շարք մը անապաստան երախաներ, որոնց միջոցով գողութիւններ կատարած է։ Խումբը սպաննած է չորս անոնք տղաքներ, որոնք մերժած էին ենթարկուիլ իր կամքին։

Սպանիոյ դիկտատորը անողոքելի

Ալֆոնս ԺԳ. Թագաւորը իր մօր՝ Մարի-Քրիստինէ Թագուհիի մահուան առթիւ ուզեց ընդհանուր ներում շնորհել քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն եւ աքսորականներուն։ Այս փափաքը յայտնեց վարչապետ Փրիմօ տը Րիվէրայի, որ հակափափաքը յայտնեց վարչապետ ընդհանուր ներումի գաղափարին եւ անմիջապէս նաառակեցաւ ընդհանուր ներումի գաղափարին եւ անմիջապէս նախարարական խորհուրդ հրաւիրելէ յետոյ, Թագաւորին յանձնեց դահլիճին հրաժարականը։ Թագաւորը նկատելով որ կառավարութեան հրաժարումը աւելի աղետալի պիտի ըլլայ երկրին համար, տեղի տուաւ եւ վարչապետին յանձնարարեց շարունակել իր դիկտատորական վարչաձեւը։

Բոլշեւիկեան նոր ծրագիրներ

Ամերիկայի ամէնէն հարուստ հողատէրը՝ Քէմպել, որ խորհրդային կառավարութեան կողմէ Ռուսիա հրաւիրուած էր՝ երկրագործական լայն ծր գիրներու գործադրութեան մասին խորհուրդներ տալու համար, Լոնտոն վերադարձած է եւ կարգ մը յայտարարութիւններ կ'ընէ։ Կ'ըսէ թէ Մոսկուա ծրագրած է ագարակներու վերածել ընդարձակ շրջան մը, որուն լայնքն է10 մղոն եւ երկայնքը՝ Նիւ-Եորքէն Լոնտոնի հեռաւորութեան չափ։ Արդէն առաջին քայլը առնուած է եւ յոյս կայ որ հինգ տարուան ընթացքին մեծ գործեր պիտի կատարուին։ Յառաջիկայ երեք տարուան մէջ բոլշեւիկները կը յուսան Ամերիկայէն գնել 300 միլիոն տոլարի արժէքով երկրագործական մեքենաներ եւ 100 միլիոն տոլարի՝ ճամբու մեքենաներ։ Արդէն գնած են 35 միլիոն տոլարի երկրագործական մեքենաներ, որոնք ռուսական նաւահանգիստները ցամաք կը հանուին։

Քէմփպէլ կ'աւելցնէ թէ Մոսկուայի վարիչները իրեն առաջարկած են Ռուսիոյ Երկրագործական Դիկտատորի պաշտօնը՝ հինգ տարուան համար՝ մեծ թոշակով, սակայն Ամերիկայի մէջ ունեցած իր շահերուն համար մերժած է ընդունիլ։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

«Տէյլի Նիւզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աֆղանիստանի Թուրք զինուորական մարմնի պետ Քեազիմ փաշա յանուն Ամանուլլահ Թագաւորին բանակցութեանց մտած է Պէչէի Սաքայի հետ, թշնամութեանց վերջ դնելու համար։

Պոլսէն Աֆղանիստան վերադարձան 30 աֆղան սպաներ, որոնք կ'ուսանէին զինուորական վարժարանին մէջ։

Էմիր Հապիպուլլահ հրամայած է գրաւել Քապուլ հասած բոլոր թերթերը։

Ֆրանս. նաւ մը ընկղմած Պուրկազի առջեւ

Ֆրանսական ժաք Ֆրէսինէ շոգենաւը, որ կը պատկանի Մարսիլիոյ Ֆրէսինէ նաւային ընկերութեան, Պոլսէն Պուրկազ (Պուլկարիա) կ'երթար, երբ Սեւ ծովու մէջ տիրող մառախուղին պատճառաւ խութի մը զարնուեցաւ պուլկարական եզերքին մօտ, Սոզոպոլիսի եւ Քուփրիայի միջեւ ու ընկղմեցաւ։

Քառասուն նաւազներն ալ ազատուեցան շոգենաւի մը կողմէ, որ մօտերէն կ'անցէր։ Նաւաբեկեալները Քուփրիա ցամաք հանուելով խնամուեցան պուլկար իշխանութեանց կողմէ։

Ժաք Ֆրէսինէ Մարսիլիայէն մեկնած էր փետրուար 6ին՝ 1100 թոնօ ապրանք բեռցած, առանց ոեւէ ճամբորդի։ Պոլսէն ճամբայ ելած էր փետր. 14ին եւ Պուրկազի ծոցը հասած ժամը 11ի առեններ։

Ընկղմած շոգենաւը շինուած էր 1915ին եւ 3950 թոնօ տարողութիւն ունէր։ Պոլիս եւ Սեւ Ծով կ'երթեւեկէր շաբունակ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ-ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

2 Մարտ Եր. գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած անխընթաց չքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ գօթիյեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

ՃՈԽ ԳԻՒՖԷ

Դանօթ.— Դիմակաւոր տղերքը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել։

Գ. Ս. Զամպաքճեան եւ Մաքսուտեան ընտանիքը ամենախորին կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

ՏԻԿ. ՖԼՈՐԱՆՏ ԶԱՄՊԱՔՃԵԱՆԻ

(ԾՆԵԱԼ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ)

որ կնքեց իր մահկանացուն յետ երկարատեւ ծիւանդութեան, քսանեւհինգ ամեայ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութեան ախուր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.45ին, Փարիզ, Jean Goujonի Հայոց եկեղեցին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Գ. Պետրոս, Քերովբէ եւ Թորոս Աղապէյեան, Օրիորդներ Արաքսի, Էլիզ եւ Սիրարփի Աղապէյեան եւ իրենց պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՂԱՊԷՅԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ-ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին La Petite Sourceի ստորնայարկը 130 Bd. St. Germain, մէթրօ Օտէոնի դիմացը։ Կը խօսի ընկ. Օհան Կարօ։ Նիւթ՝ Վասպուրականը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն առաջ եւ անոր օրով։

Շավիլի Արզումեան Ենիսկոմիտէի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatole France, Chaville. Մանփառնասի կայարանին դիմացը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Café de la Comèteի սրահը, 122 Cours Lafayette.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Արաբկիրի Հայր. Միութեան մասնաճիւղին վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.

459՝ մարմարինէ ժամացոյց, 178՝ Անդրանիկի նկարը, 73՝ ինքնահոս գրիչ, 825՝ կնոջ հովանոց, 782՝ քանակի ապառ, 832՝ մէկ շիշ շամբանեա, 251՝ կնոջ զոյգ մը գուլպայ, 931՝ մէկ շիշ օ տը քօլօնեը, 462՝ քաշքոլ, 653՝ մետաքսէ թաշկինակ։ Ստանալու համար շահող թիւերը ներկայացնել Ա. Համալեանի, 31 Rue des Chapeliers, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Մշեցի Արշակ Վարդանեան որ Պոլսէն Քորֆու եւ անկէց ալ մեկնած է Ֆրանսա իր եղբօրը՝ Գրիգոր Վարդանեանի հետ։ Իմացնել՝ H. Mézoyanի, 7 Rue Hoche, Bois Colombes (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis. Rue Lafayette Paris

Le Gérant E. SOUVI...

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

20 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 886 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Այլ եւս անվիճելի է Տրոցկիի վտարման լուրը։ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնն ալ կը հաստատէ զայն, փետր. 18ի թուականով, առանց աքսորավայրը յիշելու։

Իսկ բոլոր աղբիւրները կը հաստատեն թէ՝ այդ աքսորավայրն է Թուրքիան։

Ուշադրութեամբ կարդացէք. — Թուրքիա։ Այսինքն այն երկիրը որ գերազանցապէս քաղաքական յանցաւորներ կ'արտաքսէ. եւ եթէ չկարենայ կախել, գնդակահարել կամ խմբովին ջարդել, կը փախցնէ մինչեւ աշխարհի հեռաւոր ծայրերը։

Ապահովաբար Տրոցկիի արկածալի կեանքին ամէնէն տաժանելի դրուագն է այս, շատ մը տեսակէտներով նման՝ հայ յեղափոխականի չարչարանքին։

Իսկական ողբերգութիւն։

Նախ որ, հռչակաւոր ընդդիմադիրը կ'արտաքսուի իր իսկ հայրենիքէն։ Ա՛յն երկրէն որուն վերանորոգման հիմնադիրներուն աջ թեւը կը հանդիսանար։ Եւ ամէնէն անարգուած բանակը, քանի որ խորհրդային իշխանութիւնը իրեն կը պարտէր Կարմիր բանակին կազմակերպութիւնը։

Երկրորդ. կ'աքսորուի իր իսկ ընկերներուն եւ գործակիցներուն ձեռքով։ Աւելի քան մէկ տարի պատէ պատ զարնուելէ ետքը, կը նետուի սահմանէն դուրս, իբրեւ կենդանի դիակ մը։

Եւ երրորդ. դարձեալ իր իսկ ընկերներուն եւ գործակիցներուն ձեռքով, կը յանձնուի պետութեան մը որ բովանդակ աշխարհի մրցանիշը կոտրած է, իբրեւ բռնութեան եւ գազանութեան ախոյեան։ Կը ղրկուի Թուրքիա, մանրակրկիտ զգուշութեամբ եւ «որոշ հսկողութեամբ», ծպտեալ եւ տուփի մը մէջ փակուած։ Կարծես թէ ռումբ մը ըլլար, որ ահա պիտի պայթի ինքն իրեն, շոգեկառքին կամ շոգենաւին մէջ, ճամբու ընթացքին կամ խորհրդային դեսպանատուն մտած ատեն։

Արդարեւ, դժուա՛ր է գծել մարդկային վատութեան սահմանը։ Զաւեշտ խորութիւնը հոգեկան բորոտութեան։

Թերեւս Տրոցկին այնքան չպիտի տառապէր, եթէ գնդակահարէին Ալմա-Աթայի մէջ— իր սեփական հողին վրայ— կամ Կրեմլինի հրապարակին կեդրոնը, փոխանակ այսպէս քշքշելու երկիրէ երկիր, մանաւանդ առաջին առթիւ յանձնելու զայն «բարեխնամ» Թուրքիոյ հսկողութեան, անասելի շնականութեամբ։

Թերեւս այնքան չպիտի ցաւէր, եթէ ղրկած ըլլային Սոլովեան կղզիները, լեղի քամել տալով ուրիշ հազարաւոր բախտակիցներու հետ, սառուցեալ նկուղներու մէջ։

Անկիւն մը չգտնե՛լ հսկայական Ռուսաստանի անծայրածիր տարածութեան վրայ, եւ, վտանգը հեռացնելու համար, թեթեւ սրտով նետել զայն կախաղանի եւ «եաթաղան»ի դասական հայրենիքը, մինչեւ Էնկիւրի— արարք մըն է որ պէտք է սեւ տառերով արձանագրուի խորհրդային իշխանութեան ելքի տոմարին մէջ, այնքան ընդվզեցուցիչ խայտառակութեանց հետ։

Այս արարքէն յետոյ, թշնամիները միայն կրնան զարմանալ, որ միեւնոյն իշխանութիւնը— Տրոցկին ալ միասին— ամբողջ ժողովուրդ մը, մինուճար Հայաստանը յանձնեց միեւնոյն Թուրքիոյ բարեհա՛ճ ուշադրութեան…

Ու ի՞նչպէս չհրճուի հիմա Թուրքիան, — մանաւանդ հպարտանայ, թքնելով ամբողջ «քաղաքակիրթ» Եւրոպային, եւ կարմիր յեղափոխականներու երեսին։ Ինչպէ՛ս չկրկնէ այն խեղճային, լայն, իսկ եւ իսկ թրքական քրքիջը, զոր կ'արձակէր, ամբողջ բազմութիւններ գունդագունդ կամ ցիրուցան կոտորած ատեն…

Եւ արդէն, ե՛ւ մէկը ե՛ւ միւսը, ե՛ւ «քաղաքակիրթ»ը, ե՛ւ «յեղափոխականը» չափազանց լաւ ճանչնալուն համար է որ, այնքան թեւ առաւ օրհասական Թուրքիան, եւ աւերեց ու կործեց սանձակոտոր մոլեգնութեամբ։

«Մարդը մարդուն գայլ», ըսեր են հիները։ Ի՛նչ միամիտ խօսք։ Անշուշտ անոր համար որ այն ատեն գոյութիւն չունէր «ընկերօք»։ Մանաւանդ համայնավարը, խորհրդայինը։ Եւ այն ատեն չկար, նաեւ, ջարդարար Թուրքիան։

Ի՞նչ խօսք որ Էնկիւրին Տրոցկիի ոչ իսկ մէկ մազին պիտի դպչի։ Թուրքերը շատ խելացի են եւ վարպետ՝ այսպիսի պարագաներու մէջ։ Ցետոյ, հաւանական է որ աքսորականը երկար չմնայ Թուրքիոյ մէջ, եւ անցնի Գերմանիա, ինչպէս նախատեսուած է։

Բայց այս բոլորը ոչինչ կը փոխեն ողբերգութենէն։ Թուրքիան վարկ մը եւս կը շահի, այնքան աժան պարգեւներու եւ պատիւներու հետ։ Իսկ խորհրդային իշխանութիւնը իր Ռիկովներով եւ Լիտվինովներով, իր Ստալիններով եւ Կալինիններով …ինա՛յ, անգամ մը եւս կ'իջնէ դէպի խորխորատ, իբրեւ բարոյական կերպարանք։

Չենք ժխտեր. «քաղքենի» նախապաշարումներ են ասոնք, ետեւանք՝ «հակայեղափոխական» ձգտումներու։ Եւ գիտենք որ մակուրենէ պատրաստ են պատասխաններն ալ, գոյնզգոյն լուսանքներով։

Բայց, նոյնիսկ ռուսական յեղափոխութեան պատւին համար, հազար անգամ պիտի նախընտրէինք սեւնալ այս նախապաշարումներով, քան հաշտուիլ այն ցածոգի արարքին հետ, որ մինչեւ Էնկիւրի աքսորել կուտայ յեղափոխական մը։ Կարեւոր չէ թէ այդ զոհն ըլլայ կարմիր եւ նոյնքան չկամ հակառակ դատին հանդէպ, որքան անոնք որ այս օրին հասցուցին զինքը։

Անբաններն միայն կրնան պաղարիւնով դիտել այս ողբերգութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, խմբագրական մը նուիրելով Սուրիոյ արտագաղթին, հետեւեալ եզրակացութիւնները կը մատնանշէ (4 փետր.)

— «Ցիլվիքական վտանգը, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն որ կը տրուին, կայ եւ կը մնայ միշտ եւ այս՝ ոչ թէ միայն Իսքէնտէրունի շրջանակին մէջ, այլ Պէյրութ եւ իր շրջակայքերուն, ուր հայ թոքախտաւորները աչքի կ'իյնան իրենց չկարող երեւոյթով ու ահագին թիւով։ Անոնք բնականաբար չեն կրնար տոկալ ծանր աշխատանքի (երբեմն ոչ իսկ թեթեւին), եւ այս պատճառաւ զրկուելով բաւարար սնունդէ՝ արագօրէն կը հիւծին, մինչդեռ շատերը պիտի կրնային փրկուիլ եթէ դարմանուէին եւ սնունդի համապատասխան միջոցները իրենց պակսէին։ Այս յարաճուն վտանգին առջեւ՝ ներկայիս ընծայուած օգնութիւնները [illegible] բոլորովին անբաւական են ու անհրաժեշտ է, իսկոյն աւելցնել զանոնք։

Կ'ուզենք ծանրանալ այն կրկնակ քաղաքական վտանգին վրայ, որուն ակնարկեցինք, կը գոհանանք միայն ըսելով՝ թէ հետզհետէ աւելի փափուկ կը դառնայ Սուրիոյ մէջ հիւրընկալուած հայ գաղթական զանգուածներուն դիրքը, այն համեմատութեամբ՝ որով կ'աւելնան տեղացւոց մէջ քաղաքական ընդդիմադիրութիւնները եւ ոեւէ ձեւով փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ հոգատար պետութեան եւ ժողովուրդի՝ փոխադարձ վերաբերումին եւ յարաբերութեան մէջ. Անիկա գիտնալով՝ Հայերը պէտք էր ամէն բան ընէին ստուերակերպուելու համար՝ փոխանակ իրենց կուսակցական տեղացւոց ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրելու։

Միւս վտանգին վրայէն նոյնպէս սահելով պիտի անցնինք առ այժմ. Սուրիոյ Հայերուն լաւ ծանօթ է ան, եւ կը յուսանք թէ արտասահմանի հայերէն թերթերու ընթերցողներն ալ քիչ բառով կը հասկնան մեզ՝ երբ ըսենք թէ 50-60.000ի համեմ հայութեան Հայաստանեայց Եկեղեցիէն հեռանալու վտանգն է ան, որ ստեղծուած է շնորհիւ մե՛ր անհոգութեան եւ ուրիշ միջազգային հզօր եկեղեցիի մը այս պահուս չափազանց ազդուօրէն գործադրած ճիգերուն. երբ Կաթողիկոսութիւնն ու Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը իրենց միջեւ գործնականապէս կարգադրած չեն դեռ իրաւասութեան խնդիրը, երբ ճշմարտապէս կարող հայ հոգեւորականներու պակասը աւելի քան երբեք զգալի է այդ երկրին մէջ, ասդին դրամով եւ մարդուժով զօրաւոր մեծ կազմակերպութիւն մը կը կանգնի մեր խեղճութեան քով, միշտ պատրաստ դէպի իր փարախն առաջնորդելու համար…։»

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻՆ ԴԱՏԸ

Սանասարեան խանին դատը փետրուար 6ին շարունակուեցաւ Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ։ Կուսակալութեան կողմէ ներկայ էին Ասըմ եւ Թահսին պէյեր, Պատրիարքին կողմէ՝ Նէճաթի պէյ.

Ասըմ պէյ խօսք առնելով յայտնեց թէ ժամանակ չեն ունեցած Պատրիարքի փոխանորդներուն յիշատակագիրը քննելու եւ յետաձգում պահանջեց։ Նէճաթի պէյ հաւանեցաւ, եւ դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ 20 փետրուար չորեքշաբթի (այսօր) ժամը 13ուկէսին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Երէկ գրեցինք թէ փետրուար 15ին Ժընեւի մէջ ժողով գումարած է Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու խորհրդակցական յանձնաժողովը, նախագահութեամբ հազարապետ Ճոնսընի։

«Թայմզ»ի Ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ժողովը իր աշխատանքները վերջացուց փետրուար 16ին։ Ներկայացուած տեղեկագիրները կ'ըսէին թէ մինչեւ հիմա Սուրիոյ մէջ տեղաւորուած են 8000 հայ գաղթականներ, սակայն տակաւին կը մնան մօտ 32.000 գաղթականներ եւս, զորս պէտք է տեղաւորել։ Ստիպողական անհրաժեշտութիւն կար ուտելիք հայթայթելու արդէն իսկ տեղաւորուած բազմաթիւ հայ գաղթականներու, մինչեւ որ անոնք իրենց ագարակներու հողը արտադրող վիճակի մէջ դնէին։ Այս խնդիրը կարգադրուեցաւ Միջազգային Կարմիր Խաչին ըրած 5000 անգլիական ոսկիի նուէրին շնորհիւ։

Գալով Պոլսոյ ռուս գաղթականներուն, ասոնց թիւը 2.800ի իջած էր անցած տարի։ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու բարձր կոմիսարին ջանքերով ասոնցմէ 1000 հոգի ուրիշ տեղեր փոխադրուեցան, 1000 հոգի թրքական հպատակութիւնը ընդունեցին եւ մնացածներն ալ աշխատելու համար պիտի ղրկուին Գաղղիա, Ֆրանսա կամ Պրազիլիա։

Տրոցկիի աքսորումը կը հաստատուի

Մոսկուա, 18 փետր.— Պաշտօնական «Թաս» գործակալութենէն. *Մամուլը կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը.— «Տրոցկի արտաքսուեցաւ Խորհրդային Միութեան հողերէն՝ իր հակախորհրդային գործունէութեան համար, համաձայն Կէտրոնական Գործադիր? ...*

մամնաւոր խորհրդաժողովի որոշման։ Տրոցկիի ընտանիքը մեկնեցաւ իրեն հետ, ըստ իր փափաքին»։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՐԹԱԼ ԿՈՒԶԷ

Պերլին, 18 փետրուար.— Ռայխսթակի նախագահ Լէօպէ այս իրիկուն հետեւեալ հեռագիրը ստացաւ Պերայէն.

«Ռայխսթակի մէջ փետր. 6ին ձեր ըրած յայտարարութեանց վրայ յիմնուելով, գերման հիւպատոսարանէն անցագրի վիզա կը խնդրեմ։ (Ստոր.) ՏՐՈՑԿԻ»

Գերման խորհրդարանի ընկերվարական նախագահը անմիջապէս դաhլիճին յանձնեց Տրոցկիի խնդրանքը, ջերմօրէն յանձնարարելով տալ ուզուած արտօնութիւնը։ Չի գիտցուիր թէ դահլիճը ի՛նչ որոշում պիտի տայ, սակայն ընկերվարական կուսակցութիւնը տրամադիր կ'երեւայ վիզան տալու։ Եթէ ընկերվարական նախարարներն ալ նոյն կարծիքէն են, հաւանական է որ Տրոցկի արտօնուի Գերմանիա գալու։

(Լէօպէի ճառը, որուն կ'ակնարկէ Տրոցկի, խօսուած էր վայմարի Սահմանադիր ժողովի բացման տասնամեակին առթիւ։ Համայնավարի մը միջամտութեան պատասխանելով, Ռայխսթակի նախագահը ըսած էր.

—Ժողովրդավարութիւնն է որ ձեզի եւ ուրիշներու տուած է քաղաքացիական իրաւունքներու վայելքը, ու կրնայ պատահիլ նոյն իսկ որ այդ իրաւունքները շնորհենք նաեւ Տրոցկիի։

Հայերու «լքեալ» կալուածները

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն «Ազդամ»ի.— *Ասկէ առաջ որոշուած էր որ միայն այն գաղթականները պիտի կրնան տիրանալ իրենց տրուած հայկական «լքեալ» կալուածներուն, որոնց փոխանցման գործողութիւնները վերջացած են, կամ «վերջանալու վրայ» են։*

Կառավարութիւնը ժողովէն մեկնութիւն ուզած էր «վերջանալու վրայ» բացատրութեան մասին։ Պատկանեալ Յանձնաժողովին որոշումով, «վերջանալու վրայ» կը նկատուին այն գործողութիւնները, որոնք վաւերացուած են կալուածներու բաշխիչ յանձնաժողովին կողմէ։

Մարսէյլէն Սայկոն

Ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդ Լը Պրի, որ Քոսթի հետ միասին հարաւային Ատլանտեանը կտրած էր մէկ թռիչքով եւ երկար շրջան մը կատարած էր հարաւային եւ հիւսիս. Ամերիկայի մէջ, երէկ առաւօտ ժամը 1.27ին Մարսիլիոյ մօտ Իսթրի օդանաւային կայարանէն ճամբայ ելաւ դէպի Սայկոն։ Իրեն կ'ընկերանան Փայեար եւ Ժուա։

Առաջին հանգրուանն է Թունուզ՝ անցնելով Քորսիքայի եւ Սարտինիոյ վրայէն։ Երկրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ Թունուզէն Գահիրէ՝ անցնելով Տրիպոլիսի վրայէն։ Երրորդը պիտի ըլլայ Գահիրէէն Հալէպ կամ Պասրա։

Նախապէս որոշուած էր Հալէպ երթալ՝ Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Անատոլուի ճամբով, սակայն նկատելով որ Տաւրոսեան լեռներու վրայէն անցնիլը վտանգաւոր է, վերջին պահուն որոշեցին Թունուզ-Գահիրէ ճամբան։

Թունուզէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ օդանաւորդները ժամը 7.37ին հասան Թունուզ-Կարթագինէի օդանաւային կայանը։ Կը հետեւի թէ մօտ 1000 քիլոմեդր ճամբան կտրած են 6 ժամ 10 վայրկեանէն։

ՓԱՐԻԶ-ՀԱՆՈՅԻ ԹՌԻՉՔԸ

Երէկ իրիկուն ալ Պուռժէի օդանաւային կայանէն դէպի Հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ . . .

(ՐՈՒՀՋԻԱԿԱՆ)

Մ. Գիւղ Պօղոսեան զիս հրաւիրեց Զուիցերիահայ վարժարան։ Հոն մատղաշ տղաքներ ու աղջիկներ սաղմոս կ'երգէին, ու առակներ կը լսէին, իրենց աչքերը գոցելով։ Չեմ գիտեր թէ փոքրը ինչ թիւի հասած էին։

Երբ հասայ Եգիպտոս, մտածեցի թէ ինծ կը մնար կամ Առաջնորդ ձեռնադրուիլ, կամ «Արեւ»ի խմբագիր ըլլալ, կամ ամերիկեան պիստակ ծախել։ Երեքն ալ գործիս չեկան. Պօղոսեանի մատենադարանը արդէն կարդացած էի շատ բաներ։

Կրօնքը զիս հիմայեց, Ջրաքեանը զիս կորսնցուց։ Ու երբ շատ մը հատորներու մէջ ճանչցայ Ապոլլոս, Պուինէ, Փիէթրօ Մարտինէ, Պետրօ Արպուէզէ, «կատարեալները», «Ketzer»ները, Յովհաննէս Ռէյխլին, Ուիքլէֆ, Սավոնարոլ, Լուտեր, Ցուինկլի, Ջոն Նոքս, «The Mayflower» նաւին ուղեւորութիւնը, Ջորճ Ֆոքս, Սփէնսըր, Ցիկին Կիւյօն, Մէննօ, Ուէսլէյ, Հուայթֆիլտ, Ցարպի, Իրվինկ, Մարի Էտտի, Նիւման, Ճէյմս Մարտինօ, Պրիկըմ Եընկ, Պառոնուհի Քրուտնըր, Ցըկլաս Հոմ, Պլավացքի եւ այլն…

Այն ատեն զգացի թէ հայութեան համար Ջրաքեան մը քիչ էր, ու հրատարակեցի *«Հրեղէն Սիւնը…»*

«Հակառակորդները զայն կ'անուանեն *«Ցաւագարութեան Սիւն»*։ Ո՜վ անաստուածներ, գեհենի ծառաներ, լպիրշ մեղապարտներ… կորուսեալ հոգիներ, բորոտ մարմիններ . . . հեռո՛ւ, հեռո՛ւ։

Առաջին թիւերէն մէկուն մէջ խորհուրդներ հրատարակած էի, սապէս.

— Եթէ դրամ շահիլ կ'ուզէք, կարդացէք Սաղմոսին Դ. գլուխը։ Առողջութեան համար՝ Թ. գլուխը. ձեր վերարկուին կորսուած կոճակը գտնելու համար ԺԹ. գլուխը, աղտոտ երազներէ խուսափելու համար Ի. գլուխը։

Դժոխքին համար ստեղծուած էակ մը ինծի գրեց.

— Եթէ կ'ուզես որ ուղեղդ ջուր կտրի, կարդա՛ *«Հրեղէն Սիւնը»*։

Ո՛վ սադայէլներ, ճիւաղներ..

Բ. Կէօզիւպէօյիւքեան

Վ. Տ. Բ. ԵԴ. ԲԵՌԼՏԱՑԻ

ՄԱՀ ԵՂԻՇԷ ԵՊՍ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

Երուսաղէմի վանքի իր սենեակին մէջ Փետր. 7ի առտուն յանկարծամահ եղած է Միաբանութեան երիցագոյն անդամ եւ Երուսաղէմի Աթոռին նախկին տեղապահ Եղիշէ Եպսկ. Չիլինկիրեան։

Հանգուցեալը տարիներ առաջ ատեն մը վարած է Բաղէշի առաջնորդի պաշտօնը, ինչպէս նաեւ վանքին մէջ տեսչական և այլ պաշտօններ։ Հրատարակած է քանի մը գիրքեր, իր վարած պաշտօններու մասին յուշեր պատմելով։

Եօթանասունը անցած էր, բայց առողջ էր դեռ։ Կը կարծուի թէ իր կրակարանի ածուխէն առաջ եկած է մահը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու ներկայ թիւն է 2.222.000 հոգի։ Յունուարին 176,000 նոր անգործներ աւելցած էին։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ եւ Թրակիոյ մէջ ողողումները աղէտի մը երեւոյթն առին, միլիոնաւոր տրախմի վնաս պատճառելով։ Երկու նախարարներ այցելեցին աղէտեալ շրջանները։ Կառավարութիւնը օգնութեան վարկեր քուէարկեց։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Քանի մը տարուան համար հեռացած Ռուսը կը վերադառնար Հայաստան։ Հայութիւնը, որ առանձնապէս այնքան ալ շատ չէր դժկամակած Ռուսերու հեռացումէն, այնուամենայնիւ, տուեալ պայմաններու տակ թշնամութեամբ չէր որ կ՚ընդունէր իր հին ծանօթը։ Գիտ աւելին, ան կը յուսար թէ իր ծանօթ հին Ռուսը չէ եկողը, այլ նորը, աւելի թոյլատու եւ աւելի ազատամիտ, բայց հինին նման ջարուստ եւ զօրաւոր։ Ու եթէ այս վերադարձը ծանր էր նստած հայ քաղաքական գաւթին, մահացու չէր ըստ ամենայնի։

Իրականութիւնը սակայն շատ շուտ ազատեց հայութիւնը իր պատրանքներէն։ Փետ. 2ի ծանօթ համաձայնութենէն ետք, երբ Դաշնակցութիւնը կը քաշուէր Հայաստանի քաղաքական հրապարակէն, իր տեղը կը թողուր նաեւ խիստ հրահանգ եւ կուսակցական պարտաւորութիւն բոլորին՝ հնազանդելու հաւատարմօրէն նոր իշխանութեան, գործակցիլ ամէն տեսակի հանրային խաղաղ եւ շինարարական աշխատանքներու։ Ա՛չ ոք կրնայ ասոր հակառակը պնդել։

Եթէ ժողովրդական ծանօթ տրամադրութեան վրայ աւելցնենք նաեւ այս փաստը եւս, ինքնին պարզ է՝ որ Հայաստանն ու հայութիւնը կրնային լաւագոյն գետինը դառնալ խորհրդային իշխանութեան խաղաղ թափանցումին, եթէ իրօք այդ ըլլար իրենց, մանաւանդ Հայաստանի համայնավարներու ցանկութիւնը։ Այդ չէր իրենց նպատակը դժբախտաբար եւ այդ պատճառով ալ անոնք իրենց իշխանութեան առաջին իսկ օրին պիտի ցուցադրէին իրենց իրական դէմքը՝ խաբուած ու միամիտ հայ ժողովուրդին։

Փետ. 2ին Հայաստանի բոլոր կենւորական եւ քաղաքական իշխանութիւններուն կը հաղորդուէր Հայաստանի կառավարութեան հրաժարումը եւ Հայաստանի կառավարութեան ու Խորհրդային Ռուսիոյ լիազօր ներկայացուցչութեան միջեւ կայացած համաձայնութեան լուրը։ Հաւատարիմ իր խոստումին եւ տուած պաշտօնական հաւաստիքներուն, Հայաստանի կառավարութիւնը մանաւանդ ու զօրախումբերուն կը հրահանգէր խուսափիլ ընդհարելէ կարմիր բանակին հետ։ Բայց այս վերջինը «հայ» վարիչներու ղեկավարութեամբ՝ առաջինը եղաւ, որ Դիլիջան գաւառին մէջ ամենաամարդի վերաբերում ցոյց տուաւ հայկական բանակի զօրամասերուն, մանաւանդ Ձրդ գունդին։ Մինչ այս գունդը կը պատրաստուէր ընդունելութիւն ընել նոր դաշնակից բանակին — ռուսական կարմիր զօրամասին, այս վերջինը իր կողմէ պաշարողական օղակի մէջ կ՚առնէր հիւրընկալ հայկական գունդը ամբողջ ու տարակուսանքի ինչպէս վարուիլ այդ ազատ ու անկաշկանդ ուժին հետ, որ կը յառաջանար։ Այս հարցը ծայր կուտայ հայ սպայութեան մէջ, որ ստիպուած էր յարգել վերին իշխանութեան հրահանգը, — իւրաքանչիւրը մնալ իր բռնած կէտի վրայ, ընդունիլ կարմիր բանակայինները բարեկամաբար։ Շուտով հայ համայնավար ղեկավարները ամէն յաղթանակ տանելու ընդհանուր մարմաջէն բռնուած, ժամանակ չեն տար աւելի հարցի պարզաբանումին։ Ձրդ գունդը ամբողջութեամբ կը զինաթափուի վերէն վար կը կողոպտուի, առանց այլեւայլի կը հետապնդուի եւ կը մեկուսացուի սպայութիւնը, որու մէկ մասը կը խուսափի իրեն վերապահուած արհաւիրքներէն, շնորհիւ հայ գիւղացիներու օժանդակութեան։

Այս եւ ասոր նման յաղթանակներով Հայաստանի «Յեղկոմ»ը իջեւանէն կը հասնի Երեւան։

Ձինւորականութեան հանդէպ գոյց տրուած այս վերաբերումէն անմասն չի մնար նաեւ Հայաստանի խաղաղ աշխատաւորութիւնը։ Կոմիսարներու անցած շրջաններուն մէջ կը սկսին ձերբակալութիւններ՝ զանազան անուններու եւ պատրուակներու տակ։

Երեւանի մէջ ալ կը ձերբակալուին որոշ թիւով ծանօթ դէմքեր։ Ձերբակալութիւններ նոյնպէս Հայաստանէն հեռանալ փորձող դաշնակցական եւ ոչ-դաշնակցական պետական եւ հանրային գործիչներու։ Եւ այս բոլորը դեկտեմբեր 2ին յաջորդող քանի մը օրուան ընթացքին։

Ժողովուրդը լուռ ու մունջ կը դիտէ եւ կը տեսնէ այս ամէնը։ Եւ սակայն ասիկա սկիզբն էր երկանց։

Վերջապէս ահա՛ կարմիր բանակը, — որու անունն ու համբաւը այնքան բարձրացած էր այդ օրերուն, — որ մուտք կը գործէր Հայաստանի մայրաքաղաքը։ Հայութիւնը, որ հակառակ իր լաւատեսութեան, սկսած էր յուսախաբութեան մատնուիլ հայ կոմիսարներու «կարգադրութիւններէն»՝ յանուն «Հայ բանուորագիւղացիական հայրենիքի շահերուն», բոլորովին հիասթափուեցաւ եւ յուսալքուեցաւ տեսնելով կարմիր բանակը։ Այս նոր բանակը, իր ողորմելի արտաքինով, եւ իր յոգնած արտայայտութիւնով երբեք չէր նմանէր Հայուն ծանօթ ռուս զօրքին։ Բարեւ բանող հայ զօրամասը, հակառակ ազգ. մագաղաթէն նոր վերադառնալուն, հակառակ պարտութեան առաջ բերած ընդհանուր ճնշումին, կը ներկայանար անհամեմատ աւելի բարձր։ Եւ այս վճիռը բուն ժողովուրդինն էր։ Ու պարզ էր թէ այլեւս ի՛նչ հաւատք կրնար ունենալ այդ ժողովուրդը նոր իշխանութեան եւ իր առատօրէն շռայլուած խոստումներուն վրայ։

Ժողովուրդի ներքին կասկածը կը փոխուէր ատելութեան եւ դժգոհութեան՝ մանաւանդ հետեւեալ պարագաներու տակ։

«Հայաստանի Ռազմա Յեղափոխական» կոմիտէն կը հրամայէ իւրաքանչիւր հայ ընտանիքի՝ իր տան մէջ ընդունիլ 2—6 ռուս կարմիր զինուոր։ Երեւանի խիտ բնակչութեան համար, այս կարգադրութիւնը անմարդկային էր եւ արտառոց։ Դէպքեր գիտեմ երբ 7 հոգինոց ընտանիքի մը պարտադրուած էր 5 կարմիր բանակային։ Եւ երեւակայել, որ այս բոլորը մէկ սենեակի մէջ, կիներու եւ մանուկներու կողքին։ Հապա՞ քմահաճոյքը շփացած ռուս մուժիկին, որ համոզուած էր թէ եկած է «հակայեղափոխականներու հայրենիք մը, անկէ կողմնակեցելու համար նոր յաղթական արշաւանք մը եւս դէպի կապիտալիստական Անգլիան, Պարսկաստանի վրայով դէպի Հնդկաստան ... Ասոնք, օրուան այս հերոսները անշուշտ չէին կրնար գոհանալ հայ համեստ ընտանիքներու սովորական ուտելիքներով, պէտք էր «ռուսական ճաշեր», աւելի սննդարար քմահաճոյքներէ խուսափելու համար։

Ահ ու դողերով անցած գիշերներէ ետք՝ ցորեկը իր հետ կը բերէր նորութիւններ Չեկայէն եւ «Ռազմա-Յեղափոխական» կոմիտէի պաշտօնատուններէն։ Կ՚անկարծակի պաշարում այս կամ այն թաղամասին մէջ, անծանօթ պատճառներով։ Պաշարում Երեւան քաղաքին, գնդացիրներով եւ թնդանօթներով։ Մերկ սուրերով զինուորներու անցքը փողոցներու մէջէն։ Մանաւանդ երկու սարսափներէ եւ զանազան բախտախնդիրներէ բաղկացած հայ համայնավարներու սպառնական շարժումներ կատարել սարսափի կը մատնէին բնակչութիւնը։ Եւ քանիցս կը կրկնուէին նման խաղեր, որոնց նպատակին կարելի չէր թափանցել։ Հազարաւոր ժողովուրդ նման պաշարողական վիճակի մէջ ժամերով անշարժութեան կը դատապարտուէր փողոցներու եւ հրապարակներու մէջ ցուրտին տակ, նոյնիսկ արգիլուելով իր բնական կարիքն հոգալէ։

Անգամ մը այս բարբարոսական պաշարումը ամբողջ օր մը տեւեց։ Ժողովուրդը 24 ժամ շարունակ սարսափի տակ ապրեցաւ, եւ վերջէն ընդհանուր բանագրաւումով՝ թալանուեցաւ, զրկուելով սնունդի իր աղքատիկ միջոցներէն։

Ասոնք խոշոր դէպքեր չէին անշուշտ համայնավարներուն համար, այլ վարժութիւններ միայն, ժողովուրդը «յեղափոխականացնելու», ըմբոստացնելու հին օրերու եւ յիշատակներու դէմ։

Շատ չանցած նոյն բախտին արժանացան նաեւ Հայաստանի մնացած մասերը։ Ուտելիքի, գէնքի կարասիի եւ առհասարակ ընտանիքի մը անհրաժեշտ ամէն առարկայի բռնագրաւումը օրէնքի կարգ կ՚անցնէր։ Համայնավարներն ու կարմիր բանակայինները (Ռուսեր) իրենց այս պարտականութիւններու կիրարկումին մէջ կը կորսէին բոլոր միջանկեալ...

2 Ս. ԹԵԹՈՒԼ

---

300 000 ՌՈՒԲԼԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յունուար 18ին, Աշխատանքի եւ պաշտպանութեան խորհրդի նախագահութեան յանձնաժողովը Ռիկովի նախագահութեամբ, ընթացիկ տարուան մէջ, Հայաստանի գաղթականներու տեղաւորման համար յատկացուց 300 000 ռ. Սովետ. կառավարութեան օրէնքին մէջ լրացումներ մտցուած են այն իմաստով, որ Խ. Միութեան ելմտացոյցով պէտք է մատակարարուի այն կոմիտէն, որ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ Հայաստան գտնուող եւ արտասահմանէն եկող գաղթականներու տեղաւորման համար։

Հայաստանի Հողային Ժ. Կ. Վարչութեան պաշտօնաթերթ մը այս առթիւ ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը։

«Կարեւոր նշանակութիւն ունի այն հանգամանքը որ այսուհետեւ, հայ գաղթականներու ընդունման եւ տեղաւորման գործին իր վրայ կ՚առնէ Միութենական Կեդրոնական Կոմիտէն կոմիտէի այդ նոր յանձնառութիւնը կ՚ապահովէ գաղթականներու տեղաւորման նիւթական հիմը։ Այդ տեսակէտէ, յառաջիկայ տարիներու մէջ կարելի կը դառնայ մեծ չափերով ընդարձակել աշխատանքը։ Գալով այս տարի յատկացուած 300 000 րուբլիին՝ Հող Վարչութիւնը ծրագիր եւ նախահաշիւ կազմելու վրայ է, զանոնք ներկայացնելու համար գործադիր մարմիններու խորհրդին վաւերացման»։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Աթէնքի «Էթնոս» լրագրին շրջուն թղթակիցը ճետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Իզմիրի շրջանին կացութեան մասին։

— «Վեց տարուան ընթացքին քար մը զետեղուած չէ։ Ոչ մէկ շինութիւն. միայն, վերջին երկու ամիսը վերաշինական աշխատանքի սկսուած է։ Փասփորթէն Բոնաք, Սաման Իսկէլէսիէն մինչեւ Պասմահանէ պեղումներ կը կատարուին։ Ճամբաները կը հարթուին։ Առ այժմ նախապատրաստական աշխատանք է կատարուածը։ Քաղաքը պիտի վերաշինուի փրանսացի ճարտարապետներու կողմէ պատրաստուած յատակագծի համաձայն։

Անոնց թիւը բաւնէ աւելի է ներկայիս Իզմիրի մէջ։

Անդիմադրելի փափաք կ՚ունենամ յունական եկեղեցիները այցելելու։ Ս. Ֆոթինիի պատմական եկեղեցին աւերակոյտ մ՚է, բոլորովին անճանաչելի։ Թուրքերը տինամիթով զայն քանդելէ առաջ, թանկարժէք առարկաները հաւաքած են եւ զետեղած Իզմիրի միւզէին մէջ, որ չորս տարուան կեանք ունի։

Գուրնովայի եկեղեցիին զանգակատունը որ պատմական մեծ արժէք ունէր, քանդուած է Հոռաէն կանչուած երկրաչափի մը հսկողութեան տակ։ Եկեղեցին մթերանոցի վերածուած է։

Ս. Դիմիտրիոս եկեղեցին ալ զինուորական պիտոյքի մթերանոց եղած է։

Դեռ կան ուրիշ եկեղեցիներ ալ, որոնք թուրք բարբարոսութեան հարուածներէն զերծ մնացած են։ Եկեղեցական բոլոր սպասները հաւաքուած են։ Գըմբէթները քանդուած, բայց խոռանները կը մնան առաջուան պէս։ Սուրբերու պատկերները պատերու վրայ կախուած կը մնան եւ կարծես իրենց նայուածքները այցելուներուն ուղղելով կ՚ըսեն.

— Ինչո՞ւ համար այս անիրաւութիւնը գործեցին մեզի նըկատմամբ։

Յունական գերեզմանատունն ալ վայրագօրէն կողոպտուած է։ Բոլոր մարմարները, որոնք դրամական արժէք կը ներկայացնէին, վերցուած են։

Թուրք կառավարութիւնը եկեղեցիները կը նկատէ լքեալ գոյք, զանոնք համարելով պետութեան սեփականութիւն։

Կ՚ըսեն թէ Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ Յունաստանի տրուած հարուածը այնքան մեծ չէ, որքան օթթոմանութեան տրուած հարուածները Պայրին կողմէ։ Քաղաքին մէջ կը հանդիպինք բոլորովին կրող խոճաններու, բաքքիններու, բողոքական եւ կաթոլիկ եկեղեցական ներու, բայց ոչ յոյն քահանայի մը։

Հակառակ որ Իզմիրի մէջ 100է աւելի հելլէն ընտանիքներ կան, իրաւունք տրուած չէ անոնց իրենց կրօնքը դաւանելու։

Անշուշտ, անոնք կրնան ի հարկին սենեակ մը վարձել եւ տաճարի վերածել։ Բայց ուրկէ՛ պիտի գտնեն յոյն եկեղեցական մը։ Փոլսոյ Պատրիարքարանէ՞ն։ Թուրք կառավարութիւնը չարտօներ, որովհետեւ Պոլսոյ բոլոր Յոյները կը նկատէ «էթապլի» եւ արգելք կ՚ըլլայ անոնց համբորդութեան Թուրքիոյ մէկ քաղաքէն միւսը։

Ներկայ Իզմիրը ունի 85.000 բնակչութիւն ունի։ Գորտէլիոյի մէջ 7000, Գուրնովա 3000, Այա-Որիստա 2000 եւ այլն։

Առեւտրական կեանք բաւցարձակապէս գոյութիւն չունի։ Շաբաթ մը մնացի եւ միայն մէկ ճամբորդի հոգնեւ խարդխեց նաւահանգիստը։

Վաճառականութիւնը մեռած է, Մովիզերքին վրայ, միայն օղաստուն, սեպտեմբեր եւ հոկտեմբեր ամիսներուն եռուզեռ կ՚ըլլայ։ Թուզի, չամիչի եւ ծխախոտի բերքը Եւրոպա եւ Ամերիկա կը ղրկուի։

Այս գործն ալ տարուէ տարի իր կարեւորութիւնը կը կորսնցնէ եւրոպայի գնորդներու պակասի պատճառաւ։

Այս տարի Այտընի նահանգին ծխախոտի արտադրութեան անոնցմէ մէկ մասը ծախուած է բաւ գիներով։ Ծխախոտի երկրագործները բազմաթիւ գումարներ կատարած են կառավարութեան, որպէս զի բերքը գնէ Ռէժին, բայց ընթացք տրուած չէ։

Ծխախոտի օտար ընկերութիւնները այնքան քիչ գին կուտան որ երկրագործը իր բրած ծախքն անգամ չի կրնար գոցել։

Միեւնոյնը չամիչին համար։ Անգլիա եւ Ամերիկա, որոնք Թուրքիոյ չամիչին գնորդ էին, այժմ իրենց աչքերը դարձուցած են ուրիշ երկիրներ, օրինակ՝ Յունաստան։

Աղնիւ կերպասեղէնի՝ վրայ մեծ գործ կայ Իզմիրի մէջ։ Թրքուհիները կանոնաւորապէս կը հետեւին եւրոպական նորաձեւութեան եւ ամէն եղանակի հագուստկերպերնին, իրենց այտերը եւ շրթները կը ներկեն, փուտր կը գործածեն։ Վերջերս մազ կտրելն ալ ընդհանրացաւ։

Նորաձեւութեան մէկ մեծ վաճառատուն կայ, Բաէնոփուլօ եղբայրներունը (Ֆրանսացի)։

Կառավարութիւնը բացէ ի բաց կը քաջալերէ կիները։ Անգնալները պարահանդէս մը կազմակերպուած է Իզմիրի կուսակալին հովանաւորութեամբ եւ այրերէն աւելի կիներ ներկայ գտնուած են։

Ժողովուրդին ընդհ. վիճակը գոհացուցիչ չէ։ Մանաւանդ գաղթական տարրը երեսի վրայ ձգուած է։

Բոլոր գաղթականները զրժգոհ են կառավարութենէն եւ տեղացիները անոնց վրայ գէշ աչքով կը նային։

Իմ ուշադրութեան միայն մէկ կէտ։ Այդ պարութիւն է։ Կառավարութ... կը ստիպէ ծնողները որ... զաւակները վարժարան... նախնական դասարա... թիւն ստանալու համար...

Մեծ զարկ կը տրու... թութեան։

Մանաւանդ լաւ... տառերու գործածութենէն...

Բացուած են գիշերա... ընթացքներ, ժողով... դպրոցներ, ընդհանրացնե... մար նոր տառերը։

Ժողովուրդը լաւ ... գիտեր լատինական ... բայց ստիպուած զլխ...

Մանաւանդ խօսակցու... ընթացքին ինծ միշտ ... տրուեցաւ թէ Էնկիւրի ... բեւորութիւն չի տար ... եւ Իզմիրի, ներքին ... կան պատճառներով։ Ա... քաղաքներու բնակչութ... համարուի աւանդապա... իթթիհատական։

Քանի մը ամիս առաջ ... Թօքորեօյի ելեկտրակա... րակառքի գծին բացու... տարուեցաւ։

Առաջին անգամն է ... միրը ելեկտրական հա... կը տեսնէ։ Իմացայ թէ ... քաղաքութիւնը ծրագի... րաստած է քաղաքը ... րելու համար ելեկտրա... թեամբ։

Մեծ ջրակայան մը ... շինուի, օտար դրամագ...

Հելլէն խմբագիրը ... կացնէ.

— Ինչ որ կը ... թերթերու մէջ Թուրք... ռաջդիմութեան մասին ... նութեան չի համապատաս... ներ. Թուրքիա արդիակ... տութիւն մը ըլլալու ... առնուազն 25 տարուա... խատանքի պէտք ունի...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱ... ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՍԵՒՑՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՆԱԽՈՐԴՆԵՐԸ

Հայաստանի համայնավարները այս տարի նորէն համագումար խաղացին մեծ յաջողութեամբ։

«Խորհրդային Հայաստան» թիւ 22 (2285) եւ 23 2286) յունուար 1929) համագումարին տեղեկագրութիւնները կուտայ հետեւեալ խորագիրներուն տակ.— «Անողոք պայքարի՛ք ալ թեքման, հաշտուողականութեան դէմ,— Արմատախիլ ընենք հակայեղափոխական Ցրոցկիզմը, — Ցանուն բոլշեւիկեան միջազգային գաղափարախօսութեան՝ ազգայնականութեան դէմ»։

Այս խորագիրները որոնք իբր հրամանագիր — նշանախօս թելադրուած էին համագումարին, կը բաւէին ինքնին յստակօրէն տեսնելու համագումարին ելքը։

Մեր թերթերը կը շարունակեն անընդհատ խօսիլ բոլշեւիկեան «սարսափ»ին մասին, բայց դեռ խօսքը չեն ըներ բոլշեւիկներու սարսափին, որ ինչպէս բացորոշ կ՚երեւայ համագումարի վիճաբանութիւններէն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է։

Անխնայ պայքար կ՚առաջադրեն Դաշնակցութեան քաղաքականութեան եւ կազմին դէմ, քաղաքականութեան դէմ՝ որովհետեւ էապէս համազգային, բխած՝ տառապակոծ իսկապէս «պրոլետար» ժողովուրդի մը կենսական շահերու գիտակցութենէն, կը մնայ բնորոշ եւ յստակ միակ գիծը՝ բոլշեւիկներու ազգադաւ, շիլ ու ինքնապաշտ քաղաքականութեան հանդէպ։ Ու կազմին դէմ, որովհետեւ բաղկացած ժողովուրդին ամէնէն առողջ, առոյգ ու կորովի տարրերէն, անխորտակելի միակ ... բոլշեւիկներու ան... ընթացքին դէմ։

Համագումարի ... ները, ամէն անգամ ... գտնեն անդրադառնալ ... հին ղեկավարութեան ... նէութեան, այն կը ... մանաւանդ, Դաշնակցութ... իր պայքարի տկարութ... մար։ Անոնցմէ մէկը ... հին ղեկավարութիւնը ... կազմակերպել լենինեան ... Դաշնակցութեան դէմ։ ... ցնենք Դաշնակցութեան ... ուող պայքարը, կը տեսն... վերջ տատանումներ, վհատ... թիւն եւ ո՛չ թէ հաստատ... քաւորում (*) ամբողջ ... ցութեան համար։

Իսկ Կամկուսի կողմէ ... կոստանեան իր երկրագա... կոյցին մէջ (իսկական ... պիտոյք մը, անհրաժեշտ ... տախօսութեամբ) անդ մէ... Ձնայած մեր առաջ կանգն... շոր դժուարութիւններուն, ... տարուան մէջ, մեր ընկեր... կան շինարարութիւնը ... է այնպիսի արագ թափով ... նմանը չի կրնար երազել ... ո՛չ մէկ հարուստ եւ «առ... պէս» զարգացած դրամատ... երկիր»։ Բայց քիչ յետոյ ... նալով իր այս գերաւագ... տարարութիւնը կը խոստով... խորհրդային տնտեսութ... շինարարութեան գործին ... մենք դժբախտաբար շատ ... յաջողութիւններ ... Այդ ուղղութեամբ, մենք ... ծրագրեր կազմեր ենք։

...նք առ այժմ Թուղթի վրայ ...ն»։

Իր ունկնդիրներուն շրմար ակնարկներուն առջեւ այս օգտագործելով թողնելէ. մէջ ընդ մէջ ... մէկին դժուարները սեւցնելէ եւ ... մը լեզուական ու գաղափարական անպարտութիւններ փորձելէ յետոյ, պէտք կը տեսնէ շեշտելու որ «Դաշնակցութեան ազգայնականութեան դէմ մեր պայքարը կը մնայ գաղափարական ճակտի կեդրոնական խնդիրը: Ապա կ'անցնի ... մաշնակիզմի եւ այլ Թշնամի իտէոլոգներու դէմ» պայքարին։

Ցեստնենք թէ ի՞նչ կեղծ մտքեր ... կը շարէ փաւլթելի մը վրայ՝

«Պէտք գիտէք որ հակախորհրդային կուսակցութիւններու մէջ ամենազգալիաւորը Դաշնակցութիւնն է, պէտք է ըսել որ վերջին ... Դաշնակներու գործունէութիւնը որոշ չափով աշխուժացած է։ Այդ՝ անմիջական հետեւանքն է կայսերապաշտ երկիրներու ամբողջ յարձակողական գիծքին՝ հանդէպ Խորհրդային Միութեան եւ դասակարգային պայքարի սրման մեր երկրին մէջ. Դաշնակները ամէն միջոց ի գործ կը դնեն վարկաբեկելու համար Խորհրդային իշխանութիւնը եւ համայնավար կուսակցութիւնը։ Անոնք կ'աշխատին նաեւ վարկաբեկել համայնավար շարժումը արտասահմանի մէջ, գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածներու աչքին։ Մենք այդ աշխատանքին միշտ անտարբեր ենք ու պէտք է հակադրենք մեր աշխատանքը՝ համայնավար կուսակցութիւններու օժանդակութեամբ՝ Դաշնակցութեան հակայեղափոխական, հակաաշխատաւորական գծերը մերկացնելու համար։

«Մենք պէտք չէ արչփոթեցնենք այն տարակարծութիւններն ու պառակտումները որ գոյութիւն ունին Դաշնակցութեան մէջ։ Ի հարկէ, որոշ չափով, անոնք հետեւանք են կազմալուծման այն գործընթացին որ կը շարունակուի այդ կուսակցութեան ներսը։ Սակայն հիմնականին մէջ, Դաշնակցութիւնը այն ամէն բուրժուազիան հակայեղափոխական, ֆաշիստական կուսակցութիւն է, որ այս կամ այն ...ներ Դաշնակներու միջեւ՝ չեն կրնար խոշոր քաղաքական նշանակութիւն մը ունենալ։ Տարակարծութիւնները մակերեսային են, յաճախ, նոյն իսկ մտացածին, կարելի է ըսել, որ անոնք հետեւանք են աշխատանքի բաժանման, կոր Դաշնակները կը կատարեն գաղթահայութեան զանազան խաւեր...

...րու տարբեր աւանդութիւնները օգտագործելու համար։ Դաշնակցութեան բոլոր հոսանքները այսօր մէկ է՝ գինուած պայքար խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Անոնք այլեւս չեն ալ ծածկեր, ինչպէս կը վկայէ «Խաղաղ քաղաքականութենէն» յուսահատած Խատիսեանի յօդուածը Սաակ-Լաոր կարծել նաեւ թէ Դաշնակներու վէճերը մենշեւիկներու ու մուսաւաթականներու հետ կ'արգիլեն զանոնք ընդհանուր լեզու գտնելէ։ Երբ կայսերապաշտները անհրաժեշտ գտնեն, անոնք բոլորը միասին կ'ըլլան հակախորհրդային ճակատի առաջին շարքերուն վրայ։

Մեր՝ խորհրդային Հայաստանի մէջ Դաշնակցութիւնը կ'օգտագործէ ամէն մէկ տրամադրութիւն, իր ազդեցութեան գործօն շրջանակին մէջ առնելով կուլակը (հարուստ գիւղացին), նեպմանը (առեւտրականը), եւ քաղքենիական մտաւորականութեան մէկ մասը։ Մեր կուսակցութիւնը պէտք է աչքի առաջ ունենայ այդ վտանգը. որէ իր պայքարի գէնքը անոր դէմ։

«Կարելի չէ ինչարկէ աչքէ հեռացնել ուրիշ հակայեղափոխական հոսանքներն ալ։ Ցրոցկիական տրամադրութիւններու որոշ զարգացում մը փաստ է, մանաւանդ երիտ. համայն. միութեան շրջանակին մէջ ... ինչպէս եւ այլ հակայեղափոխական խմբակները. վերջին հաշուով կը հետապնդեն այն նպատակը, ինչ որ Դաշնակցութիւնը։

«Այո՛նք են մեր միջոցները հակայեղափոխական գաղափարախօսներու դէմ պայքարելու մէջ. նախ եւ առաջ մեր գաղափարախօսական պայքարը, որ պէտք է մեր աշխատաւորութեան յետամնաց տարրերը դնէ մի. ջազգայնութեան ճամբուն մէջ։ Անոնք կրնան զերծ ըլլալ ազգայնականութեան ձեռքը. որու թոյնէն պէտք է վերջապէս ազատագրուին։ Եւ երկրորդ միջոցը, ինչպէս բոլորին յայտնի է, մեր գիւղական քաղաք. վարչութիւնն է (Չեկան) որ անողոք պայքար կը մղէ գործօն հակայեղափոխութեան բոլոր տեսակի փորձերուն դէմ»։

Թէ Դաշնակցութիւնը ի՞նչ չափով հակայեղափոխական է, ֆաշիստական, կամ ինկած կայսերապաշտ հոսանքներու ազդեցութեան տակ։ Վիճելի հարցեր են, ու բոլշեւիկը որ չի հաւատար Դաշնակցութեան մասին կազմալուծման, ներքին պառակտումի, տարակարծութեան լուրերուն, գիտէ թէ սուտ են իր որակումներն ու վերագրումները։

Այս հաստատելէ յետոյ, կարգացէք անգամ մըն ալ բոլշեւիկեան գերոյթը Դաշնակցութեան մասին եւ ըսէք թէ Դաշնակցական մը կրնա՞յ աւելի լաւ գովեստներ հիւսել իր կուսակցութեան մասին, դէմ գէմի են երկու տեսակէտներ, մէկը մերը, ազգային կենսական, բնազդական պահանջի մը իբր տեսաբանութիւն, միւսը՝ բոլշեւիկեանը, եկամուտ արուեստական, ամբողջութեան խաղ մը՝ մարդկային գլուխներու վրայ։ Եթէ այդ խաղին սէրն է որ Չեկայի արիւնոտ ձեռքերով պիտի տեղաւորեն «Մեր աշխատաւորութեան յետամնաց տարրերուն» սրտին մէջ, կարճ խօսք մը միայն կրնանք ըսել, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ եւ հպարտութեամբ — վստահ ենք անոնց հայու ողջմտութեան վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ» ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — «Ցառաջ»ի 12 փետրուար թիւին մէջ կարդացի «Պատանի» տառագրութեամբ, եւ «Նախ ձեր աչքի գերանը» խորագրով թղթակցութիւն մը։

Պարոնը կը գրէ թէ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղը 1928ի շրջանին 12 հազար ֆրանք ղրկած է Ամերիկա եւ բաժին չէ հանած գաղութի կրթական ձեռնարկին։ Արդեօք բնագաւառ այդ լուրը ... չափ գիտէ՞ն է այդպիսի գումար մը հանել այս գաղութէն։

Երկրորդ՝ «Կրթասիրաց»ը ո՛չ մէկ առնե՛ նպատակ է ունեցած միայն իր հայրենակիցներու կրթական գործին զարկ տալու. Ընկերութիւնը 25 տարիէ ի վեր կը գործէ ընդհ. հայութեան համար. 1922ին, երբ Մալաթիոյ հայ նոր սերունդը, հազիւ ճողոպրած թուրք ճիրաններէն, ինքզինքը Սուրիոյ ափերը գտաւ, Կրթասիրացն էր որ ձեռք կարկառեց. Պոլսոյ... եւ այլն պիտոյքները հոգալէ յետոյ բացաւ դպրոց մը, ուր 200-250 երկսեռ աշակերտներ կը դաստիարակուէին, մէջն ըլլալով ո՛չ Մալաթիացի աշակերտներ ալ։

Գալով Սէն Շամոնի Կրթասիրացի մասնաճիւղը պատրաստ է կրթական գործին աջակցելու պայմանաւ, որ իր կողքին գտնուած միւս միութիւններն ալ թեւ ու թիկունք ... օ րինակ առեք լինեն։

∴ Երկու խօսք ալ Հօկի վարչութեան։

«Ցառաջ»ի 880 թիւին մէջ, այդ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Զօր եւէ նամակ եւ հետեւաբար Սէն Շամոնէն գրութիւն մը անպատասխանի ձգած չէ։

Հապա որո՞ւ հասցէին ղրկուած է 6 դեկտ. 1928 թուակիր նամակ մը, եւ 25 դեկտ. 1928 նամակ մըն ալ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան, որոնք անպատասխանի մնացած են։

«երիտասարդ»

ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՈՉ
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— Յունուար 27ին կազմուեցաւ Ն. Ն. Հ. Կ. Խաչի Անիէռ Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղը։

Ն. Ն. Հ. Կ. Խաչը զուտ բարենպատակ հիմնարկութիւն մըն է եւ նպատակ ունի պայքարիլ այլասերման, հիւանդութեանց, ինչպէս նաեւ ժանտախտի վտառողջ դաստիարակութեան դէմ։ Արդ, այս սրբազան ու խիստ կենսական նպատակը զարգացնելու համար անշուշտ արտօրձանիսպ արտամեռ... հայութեան բարոյական ու նիւթական օժանդակութեան կը կարօտինք։

Ո՛վ հայ ծնողք, որքա՜ն ցանկալի է մեզ համար ունենալ առողջ կազմով, առողջ մտքով եւ առողջ տրամաբանութեան տէր զաւակներ, որոնք կարենան դիմադրել այլասերման ահաւոր վտանգին որ կը սպառնայ նոր սերունդին։

Նորակազմ մասնաճիւղը մասնաւոր յանձնախումբեր կազմելով, պիտի դիմէ անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն, անդամագրելու եւ ինքնաբուխ նուէրներ առնելու համար։

Հայրենակիցներ, գործին յաջողութիւնը կախում ունի ձեր բարեացակամութենէն։ Ձեզմէն գոհունակութիւն մը ամենամեծ արգիւնքը պիտի տայ։

Առժամեայ վարչութիւն

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

∴ Անգլիական Հնդկաստանի մէջ 32 լեզուներ կը խօսուին։

∴ Լոնտոնի ոստիկանութիւնը 450.000 մատի նշաններ պահած ունի։

∴ Դամասկոս կանգնին Աշխարհի ամէնէն հին քաղաքն է։

∴ Չինարէնի մէջ «պապա» «մամա» բառերը նոյն նշանակութիւնը ունին ինչպէս եւրոպական լեզուներու մէջ։

∴ Մարդկային ձայնը 44 զանազան մկաններու շարժումէն յառաջ կուգայ։

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հօկի կեդր. վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

Հօկի Ֆրանսայի կեդր. Վարչութիւնը՝ ՀՕԿի արտասահմանեան պատուիրակութեան միջամտութեան եւ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան բարեհաճ կարգադրութեան շնորհիւ, իրաւունք ստացած էր 100 ընտանիք ղրկելու երկիր։

Անոնց առաջին խումբը, որ կը բաղկանայ 71 անձէ, փետր. 12ին մեկնեցաւ, «Ասթէր» շոգենաւով. Մարսէյլէն Պաթում։

Մեկնողները, որոնք ընդհանրապէս արհեստաւորներ, շերամապահներ, ծխախոտամշակներ եւ այլն են, իրենց հետ կը տանին զանազան ապրանքներ, իրեր եւ գործիքներ, իրենց արհեստներուն վերաբերեալ, որոնք մաքսէ զերծ պիտի ըլլան։

Հօկի Ֆրանսայի կեդր. Վարչութեան կողմէ ներգաղթողներուն տրուեցան ինքնութեան թուղթեր, որոնց վրայ Ս. Խ. Հ. Միութեան Փարիզի հիւպատոսարանը տուաւ հաւաքական անցագիր։

ՀԱՅ ՄԸ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Անցեալ դեկտ. 2ին, Ֆիլատելֆիոյ մէջ, Ամերիկա, Բ. Ցարուբիւնեանի սպաննած էր Գոգոս Դաբուսուզեանը։

Ֆիլատելֆիոյ եղեռնադատ ատեանին առջեւ Յունուար 16 եւ 17 ին, երկու օր տեւող դատավարութենէ մը վերջ, երդուեալները շուրջ երկու ժամ տեւող քննութենէ եւ խորհրդակցութենէ ետք՝ տուին իրենց որոշումը — Բարունակ Ցարութիւնեանը՝ որպէս առաջին աստիճանի մարդասպան, պահանջելով մահուամբ պատժուիլ։ Դատաւորը, սակայն, պէտք տեսած է նոր դատավարութեան մը, ուր պիտի տրուի վերջնական վճիռը։

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Մարդկութեան թուականը դեռ ստոյգ չէ ճշդուած, բայց թիւր հաշուողներ կան։ 1910ին 1600 միլիոն բնակչութիւն մը կը ծանօթանար երկրի վրայ, իսկ այսօր հակառակ պատերազմներուն եւ այլ մահացու աղէտներուն, թիւր բարձրացած է 2 միլիառի, այսինքն հարիւրին 24 համեմատութ՝ ամ։ Այս ընթացքով, կէս դար յետոյ տուն շինելիք տեղ չպիտի գտնուի աշխարհի մէջ։

Միայն մեր խեղճ Հայաստանի թիւն է որ հակառակ ծնունդներու յարաճուն բազմութեան, կը նուազի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ.— Հարուստ փարիզուհի մը մեկնած էր Նիս, ուր կը մնար 20 օրէ ի վեր, պանդոկի մը մէջ։ Իր ամուսինը որ Փարիզ կը մնար, անցեալ շաբթու մեկներ էր Նիս, հետը տանելով կնոջը գոհարեղէնները, մէկ միլիոն ֆրանք արժէքով։ Ցիկինը անմոռմով պծնազարդ՝ պիտի երթար այն պարահանդէսին որ կը տրուէր ի պատիւ Եւրոպայի 13 գեղուհիներուն։ Պարահանդէսէն յետոյ ամուսինը դարձեալ պիտի առնէր գոհարեղէնները եւ պիտի վերադառնար Փարիզ։ Այսպէս որոշեցին ու գացին ճաշելու, գոհարեղէնները ձգելով պանդոկի իրենց սենեակին մէջ։ Երբ կուշտ ու կուռ ճաշելէ յետոյ վերադարձան, սարսափով նշմարեցին որ, գոհարեղէններու պայուսակը անհետացեր էր։ Քիչ յետոյ պայուսակը միայն գտնուեցաւ պանդոկին գործարանին մէջ։

ՀՐԱՒԷՐԷՆ ԵԽՑԻՑ.— Վիլմոնպլի մէջ բնակող այր մը եւ կին մը, կիրակի իրիկուան համար ճաշի հրաւիրեր էին իրենց մէկ բարեկամը, որ ժամանակին ներկայացաւ. բայց տան դուռը գոց գտաւ։ Զարկաւ ու զարկաւ. բացող չեղաւ։ Կասկածելով լուր տուաւ ոստիկանութեան որ խորտակեց տան դուռը ու ներս մտաւ։ Օդային կազի ծանր հոտ մը բռնած էր ամբողջ տունը։ Սենեակներէն մէկուն մէջ, այր ու կին անշարժ ինկած էին։ Կարճ քննութեամբ հասկցուեցաւ որ խոհանոցին օդային կազի ծորակը բաց մնացեր էր եւ այդ պատճառով ալ, այր ու կին անշնչացեր էին։ Խոհանոցին մէջ գտնուեցան նաեւ տան շանն ու կատուին դիակները։

ԱՆԱՐԱՑ ԵՂՈՒԹԵԱՆ ՁՈՀ.— Վանքուվըրի մէջ (Ամերիկա) խեղդուած գտնուեցաւ 20 տարու արուեստագիտուհի մը։ Ոճրագործն է անոր նշանածը որ խոստովանեցաւ. Երազին մէջ տեսեր էր Աստուած որ իրեն յայտներ էր թէ իր նշանածը պիտի յղանայ նոր Քրիստոս մը։ «Չեմ գիտեր աւելցուց ի՞նչ անգամ դարձած է Աստուծոյ եւ նշանածիս միջեւ, բայց վստահ եմ թէ Աստուած կը սիրէ նշանածս»։

Քսաներորդ դարու այս նախանձոտ Յովսէփը բանտն է՝ հաւանաբար հիւանդանոց դրուի։

ՑԱՔԻՐ Թաճրա պէյ Նիսէն կը հեռագրէ թէ չորս ամիսէ ի վեր Ֆրանսայէն դուրս չէ ելած, հետեւաբար շինծու է Էնթրանսիժանի հաղորդած լուրը թէ Զաղըէպի մէջ ներկայ եղած է ապօրինական փորձի մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 14

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ձայնը կը խեղդուի. հեծկլտուք մը կը զսպէ. Գուրգէն անձուն գորովով կը սեղմէ զայն կուրծքին։

Ա՛հ, որքա՜ն լաւ է այսպէս գիրար հասկնալ, նոյն ցաւով լալ, րարու փարած, շունչ շունչի, աչք աչքի, սեղմէ զիս կուրծքիդ. աւելի՛, աւելի՛, այդպէ՛ս. որքա՜ն լաւ է. կը զգամ թէ տաքութիւնդ ... մինչեւ կը թափանցէ լոյսի շաւիղներու պէս. որքա՜ն լաւ է այսպէս. բայց ինչո՞ւ կը սարսռաս..., ա՛հ, տե՛ս, սրտիդ զարկը կը ... կ'ուզե՞ս համրեմ... մէկ... երկու... երեք...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Մտատանջ). Երբեք քեզ չէի տեսած այսքան ... այսքա՛ն հաղորդական... այն օրէն ի վեր...

ՇԱՔԷ.— Այն օ՞րը..

ԳՈՒՐ.— Անցեալ մայիսին...

ՇԱՔԷ.— (Երազուն, յափշտակուած). Այգիին մէջ... լուսնի լոյսով..

ԳՈՒՐ.— Մեղմ զեփիւռ մը... կանանչի բարկ հոտեր...

ՇԱՔԷ.— Աւազանին քով, ուռիներու ստուերին տակ. ա՛հ, կը յիշեմ, որքա՜ն տխուր էիր, որքա՜ն վհատ. ձայնդ կը դողդղար, ... կը խօսէիր, հատիկ հատիկ, մեղմ, շշունջով. ա՛հ կը յիշեմ, ամէն ինչ սև կը տեսնէիր և յանկարծ, ի՛նչ ըրիր, կը յիշե՞ս...

ԳՈՒՐ.— Մէկէն զարթեցայ խօսելէ, չկրցայ..

ՇԱՔԷ.— Երկա՞ր գիս դիտեցիր եւ յետոյ... ա՛հ...

ԳՈՒՐ.— Թեւերուս մէջ ննջուեցար, յուզուած, սարսռուն, դողդղուն...

ՇԱՔԷ.— Ու համբուրեցի՜ր... համբուրեցի՜ր... ա՛հ... կուլայ)

ԳՈՒՐ.— Բայց ինչո՞ւ կուլաս, ի՞նչ կայ...

ՇԱՔԷ.— Չե՞ս տեսներ, չե՞ս զգար թէ ինչ կայ...

ԳՈՒՐ.— Բայց...

ՇԱՔԷ.— Այդ յուզումը մնաց, կը հասկնա՞ս. այդ երջանկութիւնը, այդ յափշտակութիւնը մնա՛ն, մնա՛ն, ինչ որ կար անմեղ, միամիտ. խանդավառ մեր հոգիներուն խորը..

ԳՈՒՐ.— Ո՛չ, ո՛չ...

ՇԱՔԷ.— Ինչո՞ւ առաջուան պէս չենք ժպտիր ուրեմն, զով, զուարթ, ամբողջ դէմքով, ինչո՞ւ առջի պէս չենք խնդար ազատ շունչով... հէ՞. չենք կրնար, ինչո՞ւ. գիտենք, բայց կ'ամչնանք ըսելու, բառերու սարսափը կապեր է մեր լեզուները..., այդ օրերը ալ չեն գար...։

ԳՈՒՐ.— Կուգան, Շաքէս, հաւատա՛ կուգան. նորէն կ'ուրախանանք. իրարմով ապրելու երջանկութիւնը նորէն կը լեցնէ մեզ օր մը, չէ՞ որ մենք ալ կը ճանչնանք վայելքի քաղցրութիւնները եւ գիտենք կեանքի խորհուրդով մը արբենալ ..

ՇԱՔԷ.— Ո՛չ, քեզի կ'ըսեմ թէ չեն գար. մնա՛ց աղուոր անցեալը. երազը՝ որ վարդի կոկոնի պէս կը սկսէր բացուիլ մեր սրտերուն մէջ. չքեց, թուլումնաւէտ. մնա՛ց, մնա՛ց. չե՞ս զգար թէ ամէն յոյս կուլայ եւ ապագան դամբանի կը նմանի. զարզարէ զայն որքան կ'ուզես. միշտ դիակ պիտի հոտի։

(Ցանկարծ յուսավառ, խանդոտ)

Բայց, կ'ուզե՞ս փախինք այս գերեզմանէն, Գուրգէ՛ն. փախինք՝ եւ անմիջապէս. կրնա՛նք. վաղը ուշ է. տար զիս, հեռացուր զիս ասկէց, ապրելու այս վախէն, փլած տուներէն, այս շարդուած քաղաքէն. հեռի՛, հեռի՛. լեռներու կատարը, քարայրէ քարայր, որջէ որջ, ի՛նչ փոյթ թէ ճամբան փշոտ ըլլայ, քարոտ, վտանգաւոր. կը բաւէ որ իրարու համար ապրինք, իրարմով, մենք մեզի, ազատ մեր սրտերուն մէջ, ազատ օտար ամէն կապէ ու կապուած միայն իրարու...

Գուրգէնի ձեռքերէն բռնած կը քաշէ դէպի դուռ. Գուրգէն ծգած է ինքզինքը։

Ա՛հ, քաջ Գուրգէնս, ի՛նչ լաւ պիտի ըլլայ այսպէս. անխռո՜վ, ազատ, մենք մեզի..., շո՛ւտ, շո՛ւտ...

Գուրգէնի դէմքին վրայ յոյսի եւ կորովի նշոյլ մը կը նշմարուի. կ'առնէ զայն թեւերուն մէջ ու մեղմօրէն կ'ուղղուին դէպի դուռ։

երթանք պատրաստուինք. ժամանակ չկայ տնտնալու. անմիջապէս. վաղը ուշ է. երբ... անիկա... նորէն կուգայ...

Հասած են արդէն դրան մօտ, երբ վերջին խօսքը կը ցնցէ Գուրգէնը որ կանգ կ'առնէ։

ԳՈՒՐ.— (Արդէն մռայլ) Ա՛հ, անիկա՛...

ՇԱՔԷ.— Կը տեսնե՞ս ուրեմն, է առեն չկայ վարանելու. շուտ Գուրգէն, շո՛ւտ, երթանք, երթանք...

ԳՈՒՐ.— Անիկա՛... ա՛հ, անիկա՛...։ Զար սատանայ. բայց մտածենք պահ մը, ո՞ւր կրնանք երթալ, ո՞ւր փախչիլ, ո՞ր քարին գլուխ զարնել, հէ՛... քաղաքէն դուրս չելած, արդէն ինկած պիտի ըլլանք վիրաւոր եղնիկներու պէս... ա՛հ... ա՛հ...

(Շաքէ սկսած է հիասթափիլ)

Անիկա՛... գիտե՞ս ով է անիկա... մէկ մարդ մը չէ, անձ մը չէ. հակայ հոգի մըն է, ամենակալ, անտես, որ անվերջ ճամբաներու երկայնքին՝ վայրագութեան իր աղեղներն է լարած ու կը հարուածէ անխնայ, միշտ կոնակէն, ա՛հ, անձ մը չէ ան, այլ առասպելեան հրէշի մը բիւր հիւլէները ցրուած՝ տարրերուն մէջ իսկ, թունաւոր, մահացու. համատարած անտես թաթ մը որ փռեր կը լեցնէ ողջ մարմիններով ու վրան հեգնանքի խաչեր կը կնքէ. ցռուկ մը որ արիւն կը խմէ ու գինով հեշտանքի ճիչեր կ'արձակէ, ա՛հ, անիկա՛... դուն տեսե՞ր ես անիկա, ապրե՞ր ես անոր թանձր սարսափը...

(Յուսաբեկ՝ կը նստին).

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

նոյի ճամբայ պիտի ելլէին յայտնի օդանաւորդ Տիէօտոնէ Քոսթ, Քոստս եւ Պէլոնթ։ Իրենց ծրագրած առաջին հանգրուանն է Տրիպոլիս ուր երկու ժամ մնալէ վերջ պիտի ուղղուին դէպի Գանիրէ։ Օդանաւին անունն է Տրակոն տ'Անամ (Աննամի վիշապը)։

.˙. Երկու օդանաւնին ալ կը փորձեն թղթատարական կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել Ֆրանսայի եւ Հնդկաչինի գաղթավայրին միջեւ։ Քոսթ իր հետ կը տանի 90 քիլօ ծանրութեամբ նամակներ։

Ուրիշ դիկտատոր մը կը յաջորդէ Րիվէրայի

Մատրիտէն հասած լուրերու համաձայն, զօր. Փրիմօ տը Րիվէրայի դիկտատորական կառավարութիւնը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ։ Երէկ գրեցինք Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորին հետ իր տարակարծութիւնը ընդհ. Ներումի մասին։ Սակարանին մէջ փէզէթան 12 կէտի անկում ունեցած ըլլալով, թագաւորը կ'ուզէ օր առաջ փրկել կացութիւնը՝ նոր կառավարութիւն մը կազմելով։

Երկու օրէ ի վեր նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ կը գումարէ։ Անկողնէն հանուելով այդ նիստին կանչուեցաւ նաեւ ելմտական նախարարը, որ հիւանդ էր։ Թագաւորը վարչապետութիւնը առաջարկեց իր անձնական պահակախումբին հրամանատար զօր. Պէրէնկէրի, որ մերժեց։ Յետոյ խորհրդակցեցաւ ելմտ.նախարար կոմս Մաուրայի տղուն հետ։Թագաւորը նոյնպէս բանակցութեան մէջ է Վատիկանի սպանիական դեսպան մարքիզ Մաքրազի հետ, որ հաւանաբար պիտի ընդունի յաջորդել զօր. տը Րիվէրայի։

Զիուտատ-Րէալի եւ Վալէնցիայի ապստամբներուն դատավարութիւնը գրեթէ վերջացած է. շատ քիչ վճիռներ պիտի տրուին այն ալ թեթեւ պատիժներով։ Իսկ եթէ դահլիճը փոխուի, ընդհ. ներում պիտի շնորհուի։

Նախկին վարչապետ Սանչեզ Կուէրրա տակաւին Վալէնցիայի նաւահանգիստին առջեւ թնդանօթակիրի մը մէջ կալանաւոր կը մնայ, կէս-ազատ վիճակի մէջ։ Իր տան մէջ հսկողութեան տակ առնուեցաւ նաեւ խորհրդարանի նախկին նախագահ Միկէլ Վիլլանուէվա, 78 տարեկան, որուն տունէն կարգ մը փաստաթուղթեր գրաւուեցան։

Խնայողութեան շաբաթ Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայի կառավարութիւնը կալինինի բերնով կոչ մը ուղղեց խորհրդային բոլոր հանրապետութեանց, որպէսզի ժողովուրդը երկու շաբաթ խնայողութեամբ ապրի։ Իւրաքանչիւր աշխատաւոր, պաշտօնեայ կամ բանուոր երկու շաբաթուան ընթացքին պարտաւորուած պիտի ըլլայ խնայել իր օրավարձին 100ին 10ը եւ պետութեան յանձնել զայն։

Այս ձեւով կը յուսան 200 միլիոն րուբլի հաւաքել։

Աֆղանիստանի կռիւները կը շարունակուին

Նախկին թագաւոր Ամանուլլահ ջանքեր կը թափէ 20.000 հոգինոց բանակ մը կազմակերպելու եւ կարելի եղածին չափ շուտ Քապուլի վրայ քալելու համար։ Իր օդանաւերէն մէկ քանին մայրաքաղաքին վրայ սաւառնելով ձգեցին թռուցիկներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ Քապուլ պիտի ռմբակոծուի եւ կը հրաւիրէ իր հաւատարիմները՝ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել ռումբերուն դէմ պաշտպանուելու համար։

Միւս կողմէ Էմիր Հապիպուլլահ երբեք տրամադիր չէ սպասելու որ Ամանուլլահ յարձակի իր վրայ եւ ծրագրած է քալել Քանտահարի վրայ։ Զինք սակայն արգելք կ'ըլլայ զինուորական լայն շարժումներու եւ հարկ պիտի ըլլայ սպասել մինչեւ մարտ։

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Ղիլզայի եւ Ախմէզան ցեղախումբերը, որոնք Քապուլի, Քանտահարի եւ Ճէլալապատի միջեւ կը բնակին, իրենք-զիրենք անկախ հռչակած են եւ չեն հպատակիր ո՛չ Քապուլի, ո՛չ ալ Քանտահարի։ Ճէլալապատի շրջանին մէջ զինեալ կռիւներ սկսած են Խուժի, Շինուարի եւ Մոհմանտի ցեղախումբերուն միջեւ։ Քապուլի մէջ սով ու աւազակութիւնը կը շատնան։

.˙. Մոսկուայի նախկին Թուրք դեսպան Վասըֆ պէյ Օտեսայէն Պոլիս հասնելով յայտարարեց թէ Ամանուլլահ թագաւորը մօտ օրէն գահին պիտի տիրանայ դարձեալ։ Պոլսէն դէպի Օտեսա ճամբայ ելան 60 աֆղան սպաներ, որոնք փորձի շրջան մը կ'անցնէին թրքական բանակին մէջ։ Ասոնք Ռուսիոյ ճամբով պիտի երթան միանալ Ամանուլլահի բանակին։

.˙. «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աֆղանիստանի Թուրք Զինուորական Մարմնի սպաները Թուրքիա կը վերադառնան։

Բելուճիստան խաղաղած

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ ապստամբապետ Մուհամմէտ Խան, որ Բելուճիստանի լեռները ապաստանած էր, հեռագրով ներում խնդրեց Րիզա Շահէն, յայտնելով թէ կանոնաւոր բանակին պիտի յանձնէ աւստրիական թնդանօթ մը։

Շահը ներում շնորհեց։

Այս հպատակութենէն վերջ, Բելուճիստանի խաղաղեցումը վերջնապէս ապահովուած է։

Պոլսոյ պելժ դրամատան հաշուեյարդարը

Պոլսոյ պելժ դրամատունը փետրուար 1էն սկսեալ իր գործառնութիւնները դադրեցուցած է եւ հաշուեյարդարը կը կատարուի։ Դրամատունը այս պարագան յայտարարած է յատուկ շրջաբերականով մը որ, սակայն անորոշ է եւ ստորագրութիւն ալ չի կրեր։

Փակուած դրամատան մօտ գտնուած աւանդ գումարը 6 միլիոն ոսկիի կը հասնի։ Հաշուեյարդարի գործողութիւնը վեց ամիս պիտի տեւէ եւ դրամատան հետ հաշիւ ունեցողները այդքան ատեն պէտք է սպասեն։

Պանք Պելժ Պելճիքայի ամենէն մեծ դրամատունն է եւ բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունի Միջերկրականի ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ։

.˙. «Ակշամ» կը գրէ թէ պելժ դրամատան տնօրէններէն Գ. Օրկանեան (.''), դրամատան հաշուեյարդարին առթիւ բարւոք ծառայութեան վկայական մը առած եւ Փարիզ գացած էր։

Վերջերս, սակայն, կը գրէ նոյն թերթը, քննութեանց ընթացքին Գ. Օրկանեանի հաշիւներուն մէջ 56.000 ոսկիի բաց մը երեւան ելած է։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18''Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Ռիւ Տոր, Bon Théâtreի մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քէոռի խումբին կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ձոխ պիւֆէ։ Մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆր.

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊՈՒՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիւյեանքուռի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ՔՕԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

„ԱՆՁՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք: Փոստի ծախք չկայ: Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St. Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՌՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Պելվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Մէթրօ՝ Belleville: Զեկոյց եւ ընտրութիւն։ Ընկեր ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatole France, Chaville, Մոնփառնասի կայարանին դիմացը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Café de la Comèteի սրահը, 122 Cours Lafayette.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Դուկունեան, Քեռի, Կայծակ, Դժոխք, Վրէժ, Զաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թագաւորեանի մատենադարանը։ Անգամատեարով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Գատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Գատ. միութեան հրապարակային դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին գլխաւորին ընթերցասրահին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Արօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Չէյթունցի Արամ Գարաճեան 22 տարեկան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Բաքինիոյ Աթէնք Զափաննա Որբերու Տունը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Խրիմեանի 79 Rue Rovigo, Alger, Algérie.

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրութեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Շապին Գարահիսարցի Գայծառ Սամուէլեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արմենակ Սամուէլեան 35 տարեկան, որ 1927ին կը գտնուէր Մարթիկ (Ֆրանսա)։ Իմացնել՝ Baïsar Samouelianի, 159 Rue Challemel Lacour, Lyon, France.

— Կէյվէ Էլճէ գիւղացի Տիկ.Սիրանուշ Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սուրէն Բաղատասարեան։ Կը կարծուի թէ Տրամա (Յունաստան) կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յակոբ Սարգիսեանի, Trabos 16, Combes par Aubin, Aveyron, France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Տարօնցի Տիկ. Մաքրուհի Պաղչէճեան կը փնտռէ իր զաւակը Վահան Պաղչէճեան, որ անհետացած է Իզմիրի աղէտին։ Կը կարծուի թէ արտասահման կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Agop Aguilian, Maison Argentano, Traverse la Gramère, La Valbarelle, Marseille, France.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը՝ փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

Օգտուեցէք առիթէն

Մէկ տարով ըլլալու պատճառաւ կը ծախեմ ՍՐԱՐԱՆՍ որ կը պարունակէ 4000 մեթր հող, 3 վայրկեան հեռու թրամուէյէն, 11 խոզնոց, 4 հաւնոց, 9 նապաստակնոց, այգի, պտղատու ծառեր, ջուր եւ երկու սենեակներ։ Այս ամէնը 32.000 ֆրանք կանխիկ։ Դիմել՝ Mutilé Armenien, Bar Terminus, La Bourdonniere, Marseille

ՕՐԱՑՈՅՑ

1929

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ, Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել՝ Agopian Nubar, Librairie, 191 Cours Lafayette, LYON.

Մեծաքանակի համար զեղչ

Բացարձակապէս կանխիկ

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]

208bis, Rue Lafayette Pa[ris]

Le Gérant E. SOU[illegible]

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70 Ֆ.	140 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

21 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 887 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Երէկ «Խորհրդային Հայաստան»էն արտատպեր էինք լուր մը՝ Ներգաղթի գործին կազմակերպութեան մասին։

Այս մանուածապատ շարադրութենէն կրցանք հասկնալ երկու բան, —

1.— Յունուար 18ի ժողովին մէջ, Մոսկուայի Աշխատանքի Գաղթականութեան Խորհուրդի Նախապատրաստական Յանձնաժողովը, գումարուած՝ Ռիկովի Նախագահութեամբ, որոշեր է 1929ին 300,000 րուբլի յատկացնել Հայաստանի գաղթականներու տեղաւորման համար, 30,000 ոսկիի։

2.— Այսուհետեւ հայ գաղթականներու ընդունելութեան և տեղաւորման գործը կը ստանձնէ Միութենական Գաղթ. Կոմիտէն, եւ ծախքերը պիտի մատակարարուին Խորհրդային Միութեան նիւթացոյցէն։

Առ այժմ դժուար է ճշդել, — այս նոր կարգադրութիւնը պիտի դիւրացնէ՞ Ներգաղթի գործը, թէ աւելի պիտի բարդացնէ զայն, պիրկ եւ իշխանասաստ կեդրոնացումով։ Եթէ հաւատանք Հայաստանի Հողային գործավարութեան մէկ պաշտօնատարին խօսքերուն, Մոսկուայի նոր յանձնաժողովին շնորհիւ, «յառաջիկայ տարիներուն կարելի պիտի դառնայ մեծ չափերով ընդարձակել աշխատանքը»։

Երանի՛ թէ, նոր կարգադրութեամբ, «անկախ եւ ազատ» Հայաստանը կը կորսնցնէ տարրական իրաւունք մը եւս, — հայրենիքին զաւակները ուզածին պէս ներս առնելու եւ տեղաւորելու իրաւունքը։

Բայց մենք սիրով պիտի համակերպէինք այդ զրկանքին ալ, եթէ վստահ ըլլայինք որ, Մոսկուան իր ձեռքն առնելով հայ գաղթականներու ընդունելութեան եւ տեղաւորման հոգը, կը ձգտի անկեղծօրէն լուծել այդ կենսական խնդիրը։ Ինչպէս որ շնորհակալ պիտի ըլլայինք, եթէ միեւնոյն կեդրոնացումով լուծէր Ներքին սահմաններու խնդիրը, իր իսկ նախաձեռնութեամբ եւ Հայաստանի կցէր Կարսն ու Սուրմալուն, հոգ չէ թէ կարմրադրոշ կարգու սարքով։

Գաղտնիք չէ.— առանց այս կարգադրութեան ալ, Մոսկուան է որ կը տնօրինէ Հայաստանի բախտը, սառւի մը շինութեան ծրագրէն մինչեւ մանկապէտի մը անցագրի գործութիւնը։ Երեւանը պարզ գաւառապետութիւն մըն է, եթէ ոչ ոստիկանական տեսչութիւն մը, որ հրամանները հաւատարմօրէն եւ յաճախ չափազանց եռանդով գործադրած ատեն, պարբերաբար թելադրութիւններ ալ ներկայացնելու քաջութիւնն անգամ չունի։

Արդ, հիմա որ Մոսկուան ամբողջովին ստանձներ է գաղթականներու տեղաւորման հոգը, մանաւանդ անոր նիւթական մասը, հաւատա՞նք թէ Երեւանցիները գոնէ խոչընդոտներ չպիտի յարուցանեն։

Մի զարմանաք այս հարցումին համար,— Հայաստանի քաշած տառապանքին գլխաւոր մէկ պատճառը այն է, որ անոր խորհրդային վարիչները ոչ խելք, ոչ ալ կամք ունին, առաւելագոյն օգուտը քաղելու համար տիրող կարգ ու սարքէն։ Վրացի եւ Թուրք-Թաթար կոմունիստները աւելի ճարպիկ են՝ այս գետնին վրայ։ Եւ անշուշտ իր հայ ընկերներու քթին խընդալու համար է որ, Կախիանի, Վրաստանի Կեդր. Կոմիտէին ներկայացուցիչը, ճիշդ այս պարագան կը յիշէ Հայաստանի Կոմ. Կուսակցութեան Երրորդ համագումարին մէջ։ «Դրօշակ»ի 1928 Նոյեմբերի խմբագրականը, պարզելով հայ համայնավարներուն այս ձախաւեր գիծը, կը շեշտէր.

— «Վրացի եւ Թուրք կոմունիստները, բացի կոմունիստական առաքինութիւններից, ունին նաեւ մի անժխտելի առաքինութիւն,— Նրանք նախ եւ առաջ վրացիներ եւ Թուրքեր են, եւ ապա կոմունիստներ։ Հայ կոմունիստը միայն կոմունիստ է, գտաղին, ուղղափառ եւ մոլեռանդ։ Նրա համար ամօթ է եւ դաւաճանութիւն՝ զբաղիլ հայկական հարցերով»։

Կախիանի ժողովին մէկ կը կարդայ այս հատուածը եւ ուրիշ կտորներ, ու կը բացականչէ.

— «Այո, ընկերներ, շատ քնքուշ է։ Հայ դաշնակները կը հայհոյեն հայ կոմունիստներուն, բայց միաժամանակ շատ լաւ մեծատանիներ կ'ընեն անոնց՝ ըսելով թէ, հայ կոմունիստը ամէնէն առաջ կոմունիստ է, ուղղափառ, գտաղին եւ մոլեռանդ։ Մենք ասոր մէջ ո՛ր եւ է նախատինք չենք տեսներ»։ («Պրոլետար», 30 Յունուար.)

Ո՛վ գիտէ ի՛նչքան ուռեցան հայ կարմրուկները, լսելով այս արի վկայութիւնը՝ բախտաւոր Թիֆլիսի պատուիրակին բերնէն...։

Այսպէ՛ս է մեր դժբախտ իրականութիւնը։ Ո՛րչափ ուրախան իրենք զիրենք եւ իրենց պարտականութիւնը հարազատ հայրենիքին ու ժողովուրդին հանդէպ, այնքան հաճելի կը դառնան օտարին ու կը շփանան Երեւանցիները։ Ահա թէ ինչու կը վախնանք որ Ներգաղթի գործն ալ դառնայ կատարեալ վրայ-ձգոց, եթէ գիտակցութեան չգան, եւ ամէն ինչ թողուն կեդրոններու հայեցողութեան։

Ունի՞ն ո՛ր եւ է արժէք՝ Մոսկուայի աչքին։ Ապա ուրեմն թող ապացուցանեն։ Մինչեւ հիմա դրամի պակասէն կը գանգատէին։ 30,000 ոսկիին վարկը բաւական գումար մըն է, 10,000 գաղթական ընդունելու եւ տեղաւորելու։ Իսկ եթէ որթուն ըլլան և քիչ մը, Լենինի դէմ չմեղանչելու սատիճան հայկական քաղաքականութիւն վարեն, անշուշտ արտասահմանն ալ կը կատարէ իր պարտականութիւնը։

Պէտք է յստակ ծրագիր մը մէջտեղ դնել, վերջապէս, Ներգաղթի մասին, որ գայթակղութեան քար է դարձած, 1922էն ի վեր։

Շ.

МАМՈՒԼ

«ՊՐՈՄԷԹԷ»Ի ՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր կը նկատէ (6 փետր.)

— «Յաղստանի լեռնականները փարիզի մէջ սկսած են նոր թերթ մը հրատարակել, «Կովկասի Լեռնականները» խորագրին տակ. նոր թերթը շարունակութիւնն է «Ազատ Լեռնականներ»ուն, որ նախապէս կը հրատարակուէր Փրակի մէջ. «Պրոմէթէ»ի [illegible] համախմբուած ժողովուրդները — Ազրպէյճանցիք, վրացիներն ու Լեռնականները — առանձինառանձին կը կատարեն այն գործը, ինչ որ հաւաքաբար կ'ընեն «Պրոմէթէ»ի մէջ եւ «Պրոմէթէ»ի միջոցով։ «Կովկասի Լեռնականներ»ը նպատակ դրած են «գործունէութեան ներդաշնակութիւն ստեղծել Ուքրաինայի-Ղրիմի-Ռուսիայի (Թուրքեստան) եւ Թուրքեստանի ժողովուրդներուն միջեւ, որոնք կ'ապրին միեւնոյն պայմաններու մէջ ու տոգորուած են միեւնոյն գաղափարներով»։ «40 միլիոնոց Ուքրաինայի եւ 15 միլիոնոց Կովկասի ընդհանուր պայքարին արդէն միացած է Թուրքեստանը իր 15 միլիոն ազգաբնակութեամբ»,— կ'ազդարարէ Կովկասեան Լեռնցիներու օրկանը։ Թերթը բաց ու յստակ կը խօսի նաեւ այն մասին, թէ պայքարի այս միացեալ ճակատը որո՛ւ դէմ եւ ի՛նչ նպատակով կը ստեղծուի։

Լեռնցիներու օրկանը հրապարակ իջած է ոչ միայն վարտաշունչ նշանաբաններով, այլ եւ քաղաքական որոշ ծրագրով։ «Պրոմէթէ»ի այս նոր ձագուկէն կը տեղեկանանք, որ ինքն եւ իր գործակիցները կը ձգտին Կովկասը անջատել Ռուսիայէն եւ այս անջատուած երկրամասին վրայ ստեղծել «Կովկասեան հանրապետութեանց անկախ ֆոնֆետերասիոն մը»։

Բայց մեզ հետաքրքրողը այս հարցի ողբերգակա՛ն կողմն է։ Ի՛նչ ուժերու կռթնած Լեռնցիները կ'ուզեն իրագործել այն փափաքը, որ փափաքն ու երազը դարձեր է՝ ըստ իրենց վկայութեան, բովանդակ Կովկասի։ «Այս պայքարին մէջ Ազրպէյճանը, Վրաստանը եւ Հիւսիսային Կովկասը իրենց յոյսը միայն իրենց վրայ դրած են»,— կը գրէ Լեռնականներու օրկանը։ Ինչպէս կը տեսնէք, այս սերտ ընտանիքին մէջ Հայաստանը կը պակսի։ Անուրանալի է սակայն, որ Անդրկովկասի մէջ տեղ մը (թէեւ աննշան) նաեւ մե՛նք կը գրաւենք ու դեր մը (թէեւ փոքր) նաեւ մե՛նք կը կատարենք։ Հակառակ այս բացայայտ իրողութեան, «Կովկասի Լեռնականները» (ինչպէս նաեւ միւս գործակիցները) լսպառ «մոռցած» են թէ՛ մեր տեղն ու թէ մեր դերը։ Սակայն չէ՞ որ կովկասեան ֆոնֆետերասիոնը կը ստեղծուի ամբողջ Կովկասի ու, հետեւաբար, նաեւ մեզ ու Հայաստանի համար։ Արդ, ինչո՞ւ ուրեմն չի յիշատակուիր նաեւ մեր անունը այն «ինքնավստահ» խումբին մէջ, որ իրեն նպատակ դրած է իր սեփական ուժերով Կովկասը անջատել Ռուսիայէն։ Իսկ եթէ ճիշդ չէ մեր նախադրեալը, եթէ մեր հարեւանները որոշած են մեր բախտը տնօրինել առանց մեր կամքը նկատի առնելու, այն ատեն ինչո՞ւ «Կովկասեան Լեռնականները» (ինչպէս նաեւ իր գործակիցները) բաց ու որոշ չեն ըսեր, թէ ապագայ բախումներու ատեն ի՛նչ դեր վերապահած են թէ՛ իրենց (մեր հանդէպ) ու թէ մեզի (իրենց հանդէպ)։

Ի՛նչ կը կատարուի մեր շուրջը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՐՈՑԿԻԻ ՇՈՒՐՋ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ թէ Տրոցկի Պոլիս պիտի մնայ կարճ ժամանակ մը և թոյլ չպիտի տրուի իրեն տեսնել ո եւ է մէկը եւ այնտեղ կալանաւոր պիտի մնայ ռուսական Թուրքեստանի մէջ եղածին պէս։

∴ Նոյն թերթին Պերլինի թղթակիցը խօսելով Տրոցկիի Գերմանիա մտնելու համար արտօնութիւն խնդրելուն վրայ, կ'ըսէ՝ թէ գերման կառավարութիւնը շատ համաձայն չէ Տրոցկին Գերմանիա ընդունելու։ Գերման համայնավար շրջանակներուն մէջ տրոցկիական զօրաւոր տարր մը կայ, եւ Տրոցկի չպիտի կրնայ ինքզինքը հեռու պահել քաղաքական վէճերէն։ Նոյն իսկ կրնայ պատահիլ որ խորհրդային կառավարութիւնը պահանջէ անոր Գերմանիայէն արտաքսումը, եթէ իր անունը խորհրդանշան դառնայ խորհրդային ներկայ կառավարութեան դէմ պայքարելու համար։ Ու գերման կառավարութիւնը չուզեր աւրուիլ Մոսկուայի հետ։

∴ Գերման ընկերվարականներու Պերլինի պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց» («Յառաջ») խմբագրականով մը կը հրաւիրէ կառավարութիւնը որ արտօնէ Տրոցկիի Գերմանիա մուտքը։

∴ Հեռագրի մը համաձայն, Տրոցկի Էնկիւրի հասած է եւ ներկայիս կը բնակի խորհրդային դեսպանատան մէջ, մինչեւ որ վերջնապէս որոշուի իր ապագայ բնակավայրը։ Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ շատ գաղտնի պահուեցաւ Տրոցկիի Պոլսէն մեկնումը։

Քատրիէ հանըմ կրկին ձերբակալուած

Գրած էինք թէ Պոլսոյ դատարանը դատ չբանալու որոշում տուած եւ անպարտ արձակած էր Քատրիէ հանըմն ու ընկերները, որոնք ձերբակալուած էին «Եըլտըզ» ստորագրութեամբ Էնկիւրի ղրկուած նամակի մը առթիւ եւ կ'ամբաստանուէին թէ մահափորձի պիտի ենթարկէին Մուսթաֆա Քէմալը։

Դատական գործավարութիւնը այդ խնդրին վերաբերեալ թղթածրարը քննած ըլլալով, բազմաթիւ թերիներ եւ հակասութիւններ նշմարած եւ թղթածրարը յղած է վճռաբեկ ատեանին, պահանջելով որ բեկանուի դատարանին տուած ծանօթ որոշումը։

Վճռաբեկ ատեանը մանրակրկիտ կերպով քննելէ յետոյ թղթածրարը, արդարացի գտած է գործավարութեան դիտողութիւնները եւ դատ չբանալու որոշումը բեկանելով թղթածրարը ամբողջովին վերադարձուցած է Պոլսոյ ընդհ. դատախազութեան։ Նախաքննիչ դատաւորները կրկին սկսած են քննել խնդիրը։

«Միլլիէթ» յաջողած է ձեռք ձգել «Եըլտըզ» ստորագրութեամբ նամակը, որ Քատրիէ հանըմի կողմէ Էնկիւրի ղրկուած էր։ Նամակին մէջ գրուած է, «Կը հաճի՞ք արտօնութիւն տալ կարգ մը խնդիրներու մասին տեսակցելու համար»։ ԵԸԼՏԸԶ։ 10—11—28։ Պահարանին վրայ գրուած է՝ Ն. Վ. Հանրապետութեան Նախագահ Գազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշային։

Լսուեցան կարգ մը նոր վկաներ, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ Գատըգիւղ բնակող հայ բժիշկ մը՝ Տքթ. Արապեան, որուն հարցաքննութիւնը 5—6 ժամ տեւած է։ Այս առթիւ հարցաքննուած է նաեւ Քատրիէ հանըմ։ Կ'ենթադրուի թէ Տոքթ. Արապեանի վկայութեան մասին կարգ մը հարցումներ ուղղուած են Քատրիէ հանըմի։

Կրկին արգելարան հրաւիրուելով հարցաքննուած է Պոլսոյ նախկին ոստիկանական տնօրէն Ազմի պէյ։

Սիպերիա աքսորուածներ

«Մորնինկ Փոսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ անցած ամիս ձերբակալուած 2500 Տրոցկիականներ Սիպերիա աքսորուած են։ Անոնցմէ ամէնէն երեւելիները տարագրուած են Սոլովեան կղզին։ Կառախումբ մը, որ մաս մը աքսորականներ կը փոխադրէր, 24 ժամ առանց ածուխի մնաց ճամբան՝ մեքենային աւրուելուն պատճառով։ 32 հոգի ցուրտէն մեռան։

Վէհապիները կը սպառնան Իրաքի

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Վէհապիները երկու զօրասիւներով կը յառաջանան դէպի Իրաքի սահմանագլուխը։ Առաջինը Քովէյթի նաւահանգիստէն քանի մը քիլոմեդր միայն հեռու կը գտնուի։ Անգլիացիները կը զինեն քաղաքի բնակիչները՝ դիմադրութիւնը կազմակերպելու համար։ Երկրորդ զօրասիւնը Ջոպէյր քաղաքէն մեկնելով հասած էր Իրաքի սահմանը եւ կը պատրաստուէր միւս կողմը անցնիլ, երբ անգլիական օդանաւերը յարձակելով ստիպեցին զայն նահանջել։

Դաւ մը Անդրյորդանանի էմիրին դէմ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Անդրյորդանանի կառավարութիւնը երեւան հանած է դաւ մը, զոր ընդդիմադիրները ծրագրած էին էմիր Ապտուլլահի դէմ։ Գտնուած է հանրագրութիւն մը՝ ստորագրուած բազմաթիւ երեւելիներու կողմէ, որով Հիճազի եւ Նէճտի թագաւոր Իպն Սուուտ կը հրաւիրուի Անդրյորդանան արշաւել եւ էմիրը տապալել։

Կառավարութիւնը հսկողութեան տակ առած է Դամասկոս-Պաղտատ ճամբան՝ Վէհապիներու յանկարծական յարձակումին չենթարկուելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ»

Անշուշտ Յառաջի ընթերցողներն ալ հազիւ կը յիշեն այս անունը։

«Գիտութիւն եւ գիտելիք»։ Ամսագիր մը որ կը հրատարակուի Պարեւան Պելժիոյ մէջ, Անվէրս, սոսկական անհատի մը նախաձեռնութեամբ։

Համրանք չունին հայկական հրատարակութիւնները, — մանաւանդ անոնք որ կը յաւակնին «իւրովսանն» ծառայել հայ գրականութեան եւ արուեստի։

Քիչեր համարձակած են մօտենալ սա չոր ու ցամաք եւ խորտ ու բորտ գետնին, Գիտութեան, ուր հանքերու անունն անգամ ցիգ ու պաշար կը պահանջէ, մինչդեռ կտոր մը թուղթ եւ գրիչ մը ճարողը կրնայ քսանըչորս ժամէն դառնալ յանգերու վարպետ։

Իր առաջին տարին լրացուց «Գիտութիւն»ը, ու մինչդեռ վախ կար որ ընդհատուի,— ընդհակառակն նոր շրջանը կը վերբացնայ 20 էջով, փոխանակ 16ի։ Եւ պատկերազարդ։

Շատ փորձեր եղած են գիտութիւնը ժողովրդականացնելու։ Այս առթիւ, ինչպէ՞ս մոռնալ տաղանդաւոր Մշեցին, Գալուստ Անդրէասեանը, որ ձեռնարկեց շարք մը հատորներ հրատարակելու, դեռ Համիտեան օրերուն։

Բայց, եթէ չենք սխալիր, նորութիւն մըն է Անվէրսի պարբերականը, մանաւանդ մեր այս ցիրուցան եւ ամուլ օրերուն։

«Ռէքլա՞մ»։ Թող այս քանի մը տողը շատ չտեսնեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, ու մաղթեն որ «Գիտութիւն»ը յարատեւէ, դառնալով ժողովրդականացման հարազատ եւ բեղնաւոր ձեռնարկ մը։

Յարրական գիտելիքներու եւ գիտնական միտքի պակասը ի՞նչ փորձանքներ չբերաւ մեր գլխուն։

Եւ դեռ կը սպառնայ բերել։

Ինչո՞վ փոխուած է մեր վիպական խառնուածքը, նոյն իսկ այս օտար եւ սառուցեալ ափերուն վրայ...։

Վ.ԱՀէ

ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ ՊԷՅ ՄԵՌԱԾ

Պոլսոյ հայ-հռոմէականներու պատրիարքական տեղապահ Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեան մեռած է փետրուար 13ին, կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։

Հանգուցեալը ընթացաւարտ էր փարիզի իրաւաբանական վարժարանէն։ Երկար տարիներ դատական պաշտօն վարած է, մասնաւորաբար իբր նախագահ Առեւտրական Ա. Ատեանին։ Իր որդին փարիզ հաստատուած է եւ ուսուցիչ է երաժշտութեան բարձրագոյն ուսուցչանոցին մէջ։

Հայ-հռոմէականներու ընդհ. ժողովին կողմէ աշխարհական պատրիարք ընտրուեցաւ անցեալ տարի։ 75 տարեկան էր։

ՑՄՐԱՆ ԱՒԵՐԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուի կարգ մը մասերուն մէջ, ձմեռը բաւական աղետաւոր եղած է։ Ո՛չ միայն հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են, անհրաժեշտ փոխադրութիւնները անկարելի դարձնելով, այլ եւ երկրագործութիւնն ալ մեծապէս վնասուած է։ Մանիսայի կեդրոնական մասին մէջ, 2224 արտավար ցորեն, 430 արտավար գարի, 93 արտավար խաշխաշ, 45 արտավար բակլա եւ 80 արտավար վարսակ ցրտահար եղած են։

Պալըքէսիրի նահանգին մէջ ալ երկրագործութիւնը 100էն 30 վնասուած է։ Կը վախցուի որ ծառերն ալ փճանան։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Պոլշեւիկներու բռնակալ եւ կամայական արարքներուն հետեւանքով առաջ եկած սարսափն ու կասկածը մէկ կողմէ ակսած էր ժողովրդական լայն խաւերու մէջ նոր տրամադրութիւն ստեղծել։ Միւս կողմէ օրուան իշխանաւորներն ալ ամէն գնով կ'աշխատէին իրենց ձեռնարկները աւելի քան «յեղափոխականացնել»։

Սուտ ու պատիր առասպելներով համայնավարներու օրկանը ամէն օր իր լայն էջերը կը լեցնէր, ամէն բանի մէջ Դաշնակցութեան մատն ու Դաշնակցութիւնը տեսնելու հիւանդութեամբ։ Սակայն հակառակ իրենց ճիգերուն, Դաշնակցութիւնը կը մնար բարձր՝ դոկեհիկ բոլոր բամբասանքներէն, եւ ժողովուրդը հետզհետէ կ'ըմբռնէր այս այլանդակութեան դէմ։

Տխուր պատմական փաստ է այլեւս որ «ռազմա-յեղ սփոխական» կոմիտէն մասնաւոր կարեւորութիւն չէր տար Հայաստանի ներքին կացութիւնը ապահովելու եւ ամրապնդելու գործին։ Անիկա առանձին թափով եւ արուեստական բոլոր միջոցներով կ'ուզէր նոր տեսակի գործ ստեղծել Հայաստանի մէջ, գործ մը, որ համապատասխանէր իրենց «գիրքին» ու «կոչումին»։ Եւ կամաց կամաց անոնք այնպիսիներով, յեղափոխական արարքներով կը բացայայտէին իրենց այս «նոր գործի» էութիւնը

Պոլշեւիկները իրենց արժէքը մը տալու մարդ չէին բռնուած, դժկամ. Զի խաղաղ փոխանցումի փաստը կ'աշխատէին հիմնովին ջնջել արտաքին աշխարհի առջեւ, հակառակ պաշտօնական փաստերուն։ Անոնք անզգամօրէն, առանց տարրական ամօթ զգալու, կը յայտարարէին թէ «Հայաստանի բանուորա գիւղացիական ապստամբութիւնը տապալեց Դաշնակներու բռնապետական կառավարութիւնը»։ Այսպանք դուրսի համար։ Բայց որպէսզի ներսն ալ մոլորեցնեն, քաղաքացիական կռուի տխուր տեղեկութեան կարգախօսը առաջ կը քշէին։ Մասնաւոր ժողովներու մէջ փարփ ռուած այս ծրագիրը կը հրապարակուէր, եւ իրենց պաշտօնաթերթի առանց այլեւայլի քաղաքական կռիւը կը նկատէր բացարձակ անհրաժեշտութիւն իրենց իշխանութեան ամրապնդման տեսակէտէն։

«Կեցցէ՛ քաղաքացիական կռիւը», «Մահ Դաշնակցութեան» նշանախօսքերը օրըստօրէ կ'որ տասանուէին աւելի ապառն կան ու վճռական եղանակով։ Ժողովուրդը կը լսէր այս ամէնը ո՛չ միայն իրենց պոլշեւիկեան թերթերէն, այլեւ պատասխանատուներէն — Աւիսի եւ Աշոտ Յովհաննիսեանի նման ազդեցիկ տոնքիչոյթ ձայներ։

Կացութիւնը այսպէս հետզհետէ կը լարուէր։ Հայաստան կը հասնէր տխրահռչակ Աթարբէկեանը, որուն գիշագոյն համբաւը էր եղած անմեղ մարդիկ սպաննել վայրագ տանջանքներով։ Ժողովուրդը լուռ բայց միշտ խմաստուն փիլիսոփան, այս բոլորէն գէշ բաներ կը նախատեսէր։

Շատ չանցած բանտերը կը լեցուէին անմեղներով, «անգղութեան»կարգի, մարդի եւ սեռի խտրութեան։ Երկու ամսուան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ Հայաստանի բանտերը նետուած էին աւելի քան 2000 Հայեր։ Բոլորն ալ միակ եւ նոյն ամբաստանութեան տակ էին՝ «հակայեղափոխականութիւն»։ Բայց տխուր փաստն այն էր, որ այս «հակայեղափոխական» կոչուածները Հայաստանի հայութեան ընտրանին էր, անոր մտաւորական եւ զինուորական արժէքը։

Սոորին եւ տմարդի արոզ ծթի մը մէջ առած հայ բա-
վանդակ ազգայութիւնը, — չխնայելով նոյնիսկ մեր վերջին աղատագրական պայքարի մեծ զօրավարներէն զօրավարներ Նազարբէկեանը, Սիլիկեանը եւ Ղամազեանը նման տարիքոտներու, — ձիւնի ու սառնամանիքներու մէջէն, բոպիկ ու հետիոտն քշեցին զանոնք դէպի Ազրբէջան եւ Ռուսիոյ խորերը, առանց մինչեւ հնարաւորութիւն տալու անոնց որ ճամբու տարրական պատրաստութիւններ տեսնեն։

Կ'արժէ՞ երկարել շարքը այս բարբարոսութիւններուն, որոնց նմանը Արեւմտահայութիւնն իսկ տեսած չէր սուլթանական Թուրքիոյ մէջ։

Այս բոլորը կը կատարուէին օր ցերեկով, հայ ժողովուրդի աչքին առջեւ։ Ամբողջ հայութիւնը ազատ էր այդ օրերուն, ո՛չ միայն որովհետեւ հայրենիքը ծանր օրեր կ'ապրէր, այլ նաեւ զերու ց նըմանէս անոր համար, որ իւրաքանչիւր հայ անհատ կամ ընտանիք իր անփական ցաւն ու վիշտը ունէր այդ դէպքերէն։

Իրենց հայրենակիցներուն հանդէպ այսքան կորով ցոյց տուող «հերոսները» սակայն բացարձակապէս անզօր էին արտաքին ճակատին վրայ։

Հայաստանի սահմանային խողովները կը մնային թուրքերու եւ Ազրբէջանցիներու հետ՝ աւելի անպաշտպան մնալով։ Ներսը մէկ էր միայն քան Դաշնակցութեան օրով։ Հակառակ իրենց «եղբայրական» կապերուն՝ Վրացիները կը միջնէին պարպել հայկական այն հողամասերը, որոնք Հայերու անվիճելի սեփականութիւնն էին եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ՝ ապահովութեան նկատումներով գրաւուած էին Վրաց բանակին կողմէ։ Նոյնպէս թուրքերն ու Ազրբէջանցիները իրենց գրաւածն տալ կը պահէին հայապատկան հողերը։

Այս բոլորը կը տեսնէր հայութիւնը ու վ՚ո՛չ կուտար իրեն ու իր սև ճակատագրին։

Դէպքերը իրենց բովանդակ պերճախօսութեամբ երեւան կը բերէին ռուսական նոր դաւը՝ աւելի չնական եւ աւելի վատ քան բոլոր ցարական մեքենայութիւնները։ Այժմ արդէն փաստ էր, որ Ռուսաստանը խաբ ծ էր Հայաստանը, ստորագրելով գիկանդրի Զի համաձայնագիրը, որու միակ նպատակը եղած էր անդամալուծել, զինաթափ հայութիւնը իրրեւ ազգ եւ սպաննել անոր մէջ դիմադրական ամէն կորով։

Դժբախտութիւնը մղած էր հայութիւնը ժառնալ ամէն քէն ու ատելութիւն, ու համակերպիլ իր օրուան կառավարութեան — Դաշնակցական — կարգադրութեան, հնազանդիլ ուժին յատւելով ձեռք բերել իր երկրի բարօրութիւնը։ Դաշնակցութիւնը հակառակ իր քաղաքական դաւանանքին — հակառակ իր ուղղութեան՝ կամաւոր զոհ եղաւ, փրկելու համար հայութիւնը նոր չարիքներէ։ Եւ այս ամէնը ռուսական յեղափոխութեան քառն օրերուն։

Եւ այս այլանդակ արդիւնքը այդ իրականութիւնն էր երկնից Հայոց երկնքին տակ Փետր. 18ը մէկ նոր թուական։ Երկունք մը յղացուած բոլշեւիկներու կողմէն, ծնելու համար հայ հողէն «միջազգային յեղափոխութիւն» անուան տակ նորագոյն ճիչը լուսաւոր յեղափոխութիւններու դահիճը — ի գին հայութեան անպատմելի երկունքի զարհուրանքներուն։

(3) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԱՐԷՆ ԶՈՐԷՆ

Հասուն մարդուն ստամոքսը միջին հաշուով երեք լիտր հիւթ կ'արտադրէ։

... Փրփրը մօտ 1000 մեղր հիւսուածութենէն կրնան գիւտնալ մարդու գոյութիւնը։

ՀԱԳԱ ՀԻՆԵ՞ՐԸ

ԲԱՑՄԱՆ ԽՕՍՔ

Ցուցահանդէսին կ'ենթադրուի որ հայ կինը նա ան գած է թէ իր բարձրութեան վրայ չի գտնուիր. օրուան կեանքին հետ քալելու համար, շատ շատ այս կամ այն ձեւի կապկումը կը հանդիսանայ եւ իր առանձնայատկութիւնը սկսած է կորսնցնել..

Թերեւս իրաւունքունին այսպէս տեսնողները. բայց ինչու չեն ուզեր պատճառներն ալ փնտռել ի՞նչու չեն տեսներ մամուլի բացարձակ անտարբերութիւնը հայ կիներու կեանքին հանդէպ ի՞նչու չեն աշխատիր բացատրել հայ կնոջ կեցուածքը վեր հանել անոր պատճառներն ու առաւելութիւնները։ Ի՞նչու վերջապէս, չեն գրուիր անոր կազմակերպումով եւ արդիւնաւորումով չափուող սահմաններու մէջ։

Ի՞նչ այդ պէս կուգայ թէ հայ մարդը լքած է կինը ուզած ուղղութիւնով երկրորդ, որովհետեւ ա՛յնպէս հոգիւ յարմարած օրուան կեանքին եւ ըմբռնումներուն, ամ չի կրնար եւ կամ չուզեր դիւրացնել որ հայ կինը իր վայել դիրքն ունենայ մարդկային ընկերութեան մէջ։ Եւ հայ կինը ինքն իր մէջ գոյց չի տար որ եւ ի չարժում ազգային եւ մասնական յառաջդիմութեան եւ արդիւնաւորման։ Երկու խօսքով, հնարքերութիւն չկայ կարծես, իրապէս զատորոշուած. գեղեց կազմել եւ պարկեշտ հայ անհատ կիներու շրջանակը մեծցնելու եւ նոյն բարեմասնութիւնները տարածելու, որմէ ետք ինքնին պիտի գար միահամար գործող եւ կազմակերպուած կիներու միութիւններու շարքը. որ մեծ դեր կրնար կատարել մեր իրականութեան մէջ Ըստանց անտես ընելու բարեսիրական փոքրմիութիւններեւեւ. խաչերը. որոնք կ'երեւան հրապարակը տարին երկու երեք անգամ. պէտք է խոստովանիլ որ եղածը չէ ին քան մը՝ է անոր քով որ կարելի է ընել եւ անոր քով, որ պէտք է ընէր հայ կին։ պէտք չէ այլեւս ձեռքը ծալլած նստիլ, գոհանալով քանի մը բարեսիրական գործերով. Ա՛ պէտք է քալէ օրուան պահանջին հետ. Ան պէտք է արդարացնէ իր գոյութիւնը։ Պէտք է զարգանայ, արդիւնայ եւ կազմակերպուի։

Այս վերնագրովամէն շաբթու պիտի աշխատիմ բերել որոշ տեսութիւններ, ազդակներ եւ նորութիւններ կիներու կեանքէն, նպատակ ունենալով աջակցիլ հայ կնոջ աշխարհը մշակելու մեծ գործին։

Պիտի ջանամ մասնաւորապէս անգլեւ գերման ցեղային տիպարը եւ անոր գործունէութիւնը ծանօթացնել հայ կնոջ, որովհետեւ առողջ է այդ տարրը եւ անորն է ապագան։

Ուրախ լուր, եթէ ուրիշներ ալ գործակցին մեզի։

Հայը, որ քանակով փոքր է, պէտք է ունենայ որակով բարձր՝ այր եւ կին հաւասար զանգուած մը, պատուով տանելու համար ազգային վերակազմութեան գծուարին գործը։

ՊԵՂՐՈՒՍ Փ.

ՅԱՌԱՋ. — Խմբագրութիւնը շատոնց նկատի ունէր այս պակասը։ Ձեռնարկելով զայն լրացնելու, եւ կատարելով իանդերձ մեր բաժինը, կը հրաւիրենք մեր աշխատակիցները, մանաւանդ քոյրերը, աջակցիլ մեզի կարելի եղածին չափ հիւթեղ եւ բազմակողմանի դարձնելու համար այս սիւնակը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿՐՆԱ՞Ր ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ

Եթէ կան զարմացողներ Գ. Վահան Մալէզեանի գաբարիական լռութեան վրայ, ես առանձինն չեմ։ Հարցումի մը կարելի է պատասխանել երեք ձեւով.— Ա. Ըսելով ճշմարտութիւնը, Բ.՝ Զբսելով ճշմարտութիւնը եւ Գ.՝ Ապաւինելով փրկարար լռութեան։

Կը տեսնէք որ ստիպուած եմ խօսիլ օրինագրքի մը պէս. քանի որ տաղանդաւոր «Մէթր»ին հետ է գործս։

Արդ՝ Հ. Բ. Ը. Մ.եան տնօրէնը այս հարցին մէջ ի վիճակի չէր ճշմարտութիւնը ըսելու։ Անիկա իր դատապարտութիւնը պիտի ըլլար։ Անիկա չէր կրնար նաեւ ճշմարտութիւնը թաղեկերպիժի և անարոշ դարձուածքներու տակ, որովհետեւ գիտէր թէ իրիսկ ստորագրութիւնովը նամակ մը կայ Մարսէյլի մէջ, շատ յստակ լեզուով գրուած, որուն դէմ անզօր պիտի մնային ամէնէն ճարտար երկդիմաստութիւնները։ Իրեն կը մնար ուրեմն լռել։ Եւ լռեց, իմ վրայ ձգելով հանրութիւնը լուսաբանելու իր պարտականութիւնը։

Մարսիլիոյ հայ գաղութի կազմակերպութիւնը սկսաւ գործակցութեան ամենաւեւ շրջաններ թշուառութիւնը, անօթի մնացածներու եւ յուսահատած հայ ընտանիքներու թիւը կատարեալ աղէտի մը պէս կը սեմնար օրէ օր. Անկարդ է տալ մանրամասնութիւններ. յուսահատական երկիր որով բուռ մը մարդիկ առանց կուսակցական խտրութեան, փորձեցին օգնութեան հասնիլ գոնէ ամէնէն կարօտեալներուն։

Ազգային գաղթային կազմակերպութեան պէտքը այդ օրերուն կը դառնար կենսական պահանջ։ Եւ այդ գործին լծուեցան մարդիկ, որոնք միամտութիւնը ունէին հաւատալու թէ գաղութահայ կազմակերպութիւնը անխտիր ամէն կուսակցութեան սրտին մօտիկ գործ է եւ թէ համագործակցութիւնը գոնէ այդ գետնին վրայ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել առանց պժուարութեան։

Միամիտներ, որոնցմէ մէկը այս տողերը գրողը)։

Ընտրութեան գործին հազիւ ձեռնարկուած, մեր դէմը գտանք Մարսէյլի ռամկավարները, — քան հազարնոց գաղութի մը մէջ տասնուութ հոգինոց պատկառելի՝ բանակ մը—, ինչպէս նաեւ յայտնի վաշխառուն, ամենայայտնի սողունը, եւ անխուսափելի թափթփուքներ։ Իրենց նշանախօսն էր պաշտօնաթերթի խմբագրապետին մարտակոչը՝ «Այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ»։

Եւ ընտրութիւնները կատարուեցան — կատակի կամ ակադեմական վէճերու սիրտ չունէր գաղութը այդ օրերուն — հակառակ Գ. Թէրզիպաշեանի մինչեւ Մարսէյլ վազելուն, ամէն զուռ ափ առնելուն եւ հակառակ Գ. Զօպանեանի հեռուէն հեռու արձակած պառաւ-ջատուկի ճիչերուն, մաղ փետտելուն եւ կուրծք ծեծելուն։

Ցետոյ սկսան այդ երկուքին զաւերը, իրենց սիրական ձեւերով, մութին մէջ, ձեռքի տակէ սողալով եւ մղաելով միամտմանակ։ Անհատներու դէմ սուտ եւ մաբ թերթին մէջ, որոնց հերքումները հասցուցինք օրը օրին բայց չտպեցին... պարկեշտօրէն «Դաշնակցականներութիւնը անտեսացած է», «հասաթ չէկայ, ամսական 200 (երկու հարիւր) ֆր. եկամուտ ունինք» գրեցին ճերմակի վրայ սեւ տառերով։ Ղրկեցինք հաշուեկշիռը՝ 150.000 Ֆր. 11 ամսուան մէջ, Զոպեցին, մինչ պարկեշտօրէն։ «Մեծ աթոռամարտ առաջնորդարանին մէջ»։ Հերքում չարունակութիւնը կարգալ վերը)։

Պէտք էր ամէն գնով քանդել կազմակերպութիւնը։ Հաղն էր «ողջախոհներուն» է ատոր հետեւանքը կրնար ըլլալ գաղութի մը քայքայումը կամ այլասերումը։ Հա՞գն էր պտակաւոր գրագէտքանասերպ թէյներու թէ հազար հայ աղաքներ հիմա չպիտի նստէին մեր թաղային հայ դպրոցներուն մէջ։

Հոս չի վերջանար, սակայն, «պարկեշտ» պայքարը։

Անոնք իրենց ձեռքը ունէին զարհուրելի զէնք մը։ Գոնէ այնպէս կը կարծէին եւ այդպէս ալ յայտարարեցին մե՛ծ պաշտօնաթերթին մէջ։ Դաշնակցական Վարչութիւնը չէր կրնար ապրիլ առանց 80.000 Ֆր ին։ Այդ գրամը կցուած էր դրամատան մը մէջ արգանեակի մը՝ երկուքս Սահաթճեանի անունով։ Ուրեմն, երեք ամիս չանցած պիտի կորսնչէինք սովամահ։ Գաղթային ամբողջ կազմակերպութիւնը փուլ պիտի գար առանց իրենց կողմէ ամենափոքր ճիգի։

Այստեղ տեսարան կը մտնէ «Մէթր» Վահան Մալէզեան։

Վիճակային Երեսփ. Ժողովի առաջին նիստին մէջ հարց բարձրացաւ այդ գումարին շուրջ։ Կը պնդէին ամէն կողմէ որ անհատներու քով պէտք չէ մնայ գաղութին անունով Փրանսական կառավարութեան կողմէ նուիրուած գումար մը։ Ատենապետը, միեւնոյն ժամանակ հին վարչութեան անդամ, յայտարարեց թէ այդ դրամին մնացորդը ղրկուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան պայմանաւ որ երբ նոր ընտրութիւն ըլլայ, Կաթողիկոսական պատուիրակին ... եւ պատասխանութիւնով Հ. Բ. Ը. Մ.ը յանձնէ կանոն, զայն յանձնել նոր մարմինին։

Այդ նիստին մէջ յայտարարուեցաւ թէ, նոր Վարչութիւնը, զատելով հասած եկամուտներէն, պէտք չպիտի ունենայ նոյն գումարին եւ որոշում անցաւ զայն յատկացնել միայն կրթական չէնքերու կամ մատուռշաշնակաշաութիւններու հաստատման։

Կաթ. պատուիրակը այդ միջոցին բացակայ Մարսէյլի առաջնորդ, հրաժարելով առաջին պաշտօնէն։ Իրեն պաշտօն յանձնուեցաւ դիմել Հ. Բ. Ը. Մ.եան եւ այդ դրամը փոխանցել Փարիզէն Մարսէյլ։

Նամակով մը, որուն տակ ստորագրած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տնօրէնը, Գ. Վ. Մալէզեան կը պատասխանէ Գալաջեան եպ.ի թէ՝ նկատելով որ այդ գումարը պահ դրուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան մօտ Կաթ. պատուիրակի մը ստորագրութեամբ, նկատելով որ դրամը ստանալու պայմաններէն մէկն է առնուազն 3 հոգինոց յանձնախումբի մը եւ Կաթ. պատ.ի մը ստորագրութիւնը, նկատելով որ հիմա Կաթ. պատուիրակ գոյութիւն չունի, հետեւաբար կը ցաւի որ ստիպուած է այդ դրամը պահել մինչեւ նոր Կաթ. պատուիրակի մը նշանակուիլը եւայլն։

Այդ նամակին պարունակութիւնը ա..ջնորդին կողմէ հաղորդուեցաւ թէ՝ Վարչութեան, թէ Երեսփ. Ժողովին։

Եւ լայն շունչ մը առինք. 80.000ի յաւիտենական գլխացաւէն փրկուած ըլլալով։

Ու յանկարծ, օրին մէկը այդ դրամը յայտնուեցաւ Գ. Յովհ. Սահաթճեանի մօտ։ Ինչպէ՞ս, ինչո՞ւ, ի՞նչ եղած էին Գ. Մալէզեանի նամակին փաստաբանական եւ օրինական նկատողութիւնները եւ «հետեւաբար»ները։ Ո՞ր Կաթողիկոսական պատ.ը ստորագրած էր արգելափակուած դրամին արձակման հրամանագիրը։ Ատիկա գիտէր միայն Ալլահը եւ«Մէթր» Վ. Մալէզեան։

Արդ, ի՞նչ կ'ուզէիք որ պատասխանէր յարգելի «Մէթր»ը։ Ըսել թէ դրամը Հ. Բ. Ը. Միութեան մօ՞տն էր, երբ իրականին մէջ եւ աւանդին յանձնումի պայմաններուն հակառակ՝ Բաբեգործականի գանձին մէջ չէր այդ դրամը։

Ըսել որ անհատի՞ մը դրկուած է այդ դրամը, ինչ որ յանձնումի պայմանին դէմ զեղծում պիտի նշանակէր։

Կը մնար ուրեմն պատասխանելու երրորդ ձեւը՝ հետեւիլ Զաքարիայի օրինակին։

Շնորհաւորութիւններս, յարգելի «Մէթր»։

Բայց, չվերջացուցի տակաւին։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Մարսէյլ

ԿԱՏԵՐԻՆԱ ԲՐԵՇԿՈ...

ԾՆՈՒՆԴ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵ... «ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿ»ԻՆ 85ԱՄ...

...րեյեարին կեանքն ու գործունէութիւնը. ընկերը շեշտեց այն [illegible] ազգեցութիւնը, զոր [illegible] է Բրեշկովսկայան Հայ յեղափոխականներու վրայ։ «Զարմանալի չէ, որ Բրեշկովսկիի անունը յայտնի էր նաեւ Տաճկահայաստանի բոլոր անկիւններըն։ Այդ երկրի ժողովուրդն ալ կ'ապրէր նոյնանման բռնակալ վարչաձեւի տակ, ինչպէս եւ Բրեշկովսկիի սիրած ժողովուրդը։ Եւ Հայ յեղափոխականը, հետեւելով ռուս [illegible] յեղափոխական հնոց օրինակին, մոռցած իր անձն ու կեանքը, ամէն գիտութիւն յեղափոխական գալը ձեռքն առած կ'երթար դէպի երկիր եւ մտնելով ժողովուրդի մէջ կը տարածէր յեղափոխական պայքարի եւ ազատութեան գաղափարները։ Բրեշկովսկիի անձնական կեանքն ... [illegible] անոր բարձր [illegible] ու անձնազոհութիւնը, բարոյական մաքրութիւնն ու ազատութեան սէրը.— աՀա՛ թէ ինչն որ ժողովրդականացուցած է զայն [illegible] մէջ։ Հայ յեղափոխականը իր կեանքովը գործով աշխատած է նմանիլ Յատիկինա։

Սեռալ ընկ վրացեան ժողովեց [illegible] մինչեւ որ [illegible] իրենց [illegible] Հայ [illegible] մէջ։

Այս ողջոյնի խօսք բեմին [illegible] բոլոր աշխատաւոր եւ [illegible] հասանքներու Ներկայացուցիչները։

Ամէնէն վերջը, Թունդ ազգային ողիով երկար ճառ մը խօսեցաւ Աբրահամեան, որ դառնալով դէպի Հայ եւ վրացի Ներկայացուցիչներուն, յայտարարեց.

— Ազգերնէք, թէ մենք այսինք որեւէ բան խելք ձեզմէ. մենք կը նախանձինք ձեզ, որ ձեր երկիրներուն եւ ժողովուրդին մէջ հրճուելով կը զօրանայ ազատութեան ոգին։ Մենք ձեզ չենք մոռցեր, բայց դուք ալ, գոնէ, ձեր երկրին Հանգիստ չէզոքութիւն պահպանեցէք։

Փակելով հանդէսը նախագահը ... առաջարկեց Ներկաներուն [illegible] յոբելեարին ժողովը ընդունեց առաջարկը բուռն ծափերով [illegible] նոյնպէս յայտնեց նկարիչներու միութիւնը յոբելեարին նուիրած է գեղազարդ [illegible] մը, ուր զանազան [illegible] [illegible] ... քանի մը օր [illegible] ժողովուրդը ցրուեցաւ խորապէս [illegible] հոգով ու գործով։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Յունաստանի Թղթակիցը հեռուեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պէյրութէն (5 դեկտ.).

Բազմաթիւ մուսուլմանները կը շարունակեն բանտին մէջ մնալ։ Հակառակորդը ամէն ճիգ կ'ընէ Ս Ցխրունիի սպանութեան կուսակցական կերպարանք տալ եւ զայն վերագրել Դաշնակցութեան։ Անիկա բացայայտօրէն պատրուակ մըն է Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի գործակալներուն ձեռքը բռնելու նուր Հայածանք սկսելու Համար Հայութեան դէմ եւ քաղաքական խառնակ վիճակ ստեղծելու Համար Սուրիոյ սահմաններէն ներս։ կարելի է վ բյակռանայես վստահ ըլլալ, որ այս բարդ դաւը պիտի ձախողի։

Սխալած պիտի չըլլամ եթէ ըսեմ, որ կառավարական շրջանակները արդէն կը սկսին համոզուիլ, որ Ս Ցխրունիի սպանութիւնը իրապէս ոեւէ կապ չունի Դաշնակցութեան հետ։ Ձերբակալուածները պիտի դատուին, ըստ երեւոյթին, ոչ թէ իրենց կուսակցական, այլ բացառապէս իրենց անհատական հանգամանքը նկատի առնելով։ Հակառակորդը երբ ձախողի դաւը վերագրել Դաշնակցութեան, պիտի ջանայ զայն վերագրել Դաշնակցականներուն՝ Ս Ցխրունիի սպանութեան՝ անհատական «փոխ վրէժի» կերպարանքը տալով։ Հակառակորդները «փոխ-վրէժ» երբ կ'ըսեն, ի հարկէ նկատի ունին իրենց ձեռքով խողխողուած անդամ [illegible] Վարդապետեանի պարագան։ Սակայն նաեւ, այս վարկածն ալ լուրջ յենարան մը չունի, որովհետեւ երբ Վարդապետեանը սպանուեցաւ, Ս. Ցխրունին կը գտնուէր Հալէպ եւ ոչ թէ Պէյրութ։ Արդէն այդ օրերուն համայնավար-հնչակեան գործիչը չափով մը մեկուսացած էր իւրայիններէն եւ իր նոր ու խորհրդաւոր «օրիանտասիօն»ով թշնամական մթնոլորտ ստեղծած իր շուրջը։ Այս հակառակութեանց հետեւանքով էր նաեւ, որ քանի մը անգամ իր գոյնը փոխած «Ս. Մարտ»ը քանի մը տարի առաջ վերջնապէս դադրեցաւ հրատարակուելէ։

Սոյնպէս ապրիլէ կը տեղեկանամ, որ այս պարագան աւելի սուր կերպարանք առած էր մասնաւորաբար Պէյրութի մէջ, ոճրագործէն երկու օր առաջ, կուսակցական ժողովի մը մէջ, մինչեւ իսկ աթոռով յարձակած են Ս Ցխրունիի վրայ զայն խոշտանգելու համար եւ այս վերջինը հազիւ կրցած է փախուստով իր ոճիրը իւրայիններէն փրկել։

Աճրափորձին ցաւալի մէկ երեւոյթն ալ այն է, որ տեղական կարգ մը արաբ եւ օտար հայատեաց թերթեր կը յարձակին Դաշնակցութեան վրայ՝ զայն ներկայացնելով իբր վտանգաւոր կազմակերպութիւն մը, եւ անոր կարգ մը անդամներուն վերագրելով քաղաքական յանցաւոր գործունէութիւն Սուրիոյ սահմաններուն մէջ։

Սակայն ֆրանսական մամուլը որ սկսած է ըմբռնել այս դաւին ներքին ծալքերը, արդէն յօդուածներ կը հրատարակէ ի նպաստ մեր ժողովուրդին եւ ճիգ կ'ընէ տարածուած «փրովաքասիոն»ները փարատելու։

Յարակոյս չկայ, որ որքան օրերը աւելի երկարին, այնքան աւելի պիտի պարզուի բովանդակ անմեղութիւնը այն մարդոց, որոնք բանտին մէջ այսօր ուրիշ ներուն մեղքերը կը քաւեն։

ԱՊԱԳԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Իտալական մամուլը յաճախ կը գրաղի ապագայ պատերազմի կամ պատերազմներու հարցով Ըստ Մարինէթթիի՝ [illegible] ապագայ [illegible], իտալական ազգը պարտաւոր է իր զրամական ամբողջ կարողութիւնը կեդրոնացնել երեք կէտերու վրայ. 1 — Գլխաւոր քաղաքներու բոլոր բնակիչներն օժտել դիմակներով. 2 — Կառուցանել օդանաւային մեծ կայաններ եւ վառելանիւթի ստորերկրեայ շտեմարաններ 3 — Ունենալ ամէնէն մեծ քանակութեամբ գրահապատ օդանաւեր, որոնք զինուած ըլլան գնդացիրներով եւ կարենան մեծ քանակութեամբ, Թունաւոր եւ մեքենական [illegible] փոխադրել։

Մարինէթթի այսպէս կը տրամաբանէ. «Ենթադրենք թէ պատերազմիկ ազգերէն մէկը իր տրամադրութեան տակ ունենայ կատարելապէս զինուած պատերազմական, հարիւրաւոր օդանաւեր, որոնք կազմ ու պատրաստ ըլլան այն միջոցին որ քաղաքական հակամարտութիւնը հասած է իր ամէնէն սուր կէտին։

Անոր ամէնէն մեծ ջանքը պիտի ըլլայ իր օդանաւերը նետել թշնամի մայրաքաղաքին վրայ, նոյնիսկ վերջնագրէն ժամեր առաջ, զայն բերել անգինելի, եւն.։ Հետեւանքը պիտի ըլլայ խառնաշփոթ յուսալքում մը, սարսափ մը, զօրահաւաքման մէջ յապաղում։ Եթէ այդ ազգը ի վիճակի է հարուածը կրկնելու։ Այնատեն ... այն ատեն պատերազմը պիտի շահի եւ օգին վերջին պիտի կրնայ տալ հաշ...

տութեան պայմաններուն, երբ դեռ հետեւակազօրագնդերը հասած չպիտի ըլլան թշնամիին կարեւոր քաղաքներուն դռներուն առջեւ։ Բայց տարբեր է կարծիքը զինուորական յօդուածագրի մը, որ ինպաստ խաղաղութեան ո՛չ Լոքարնոյի կը հաւատայ, ոչ ալ միջազգային դաշինքներուն։

Ըստ այս վերջինին, ապագայ պատերազմներուն համար, մարդուն պատրաստութիւնը պէտք է գերակշռէ միւս բոլոր միջոցները, որովհետեւ վաղն ալ, ինչպէս երէկ, պատերազմը պիտի շահուի այն ատեն միայն, երբ հետեւակազօրքին հաստատ ոտքը կոխէ այն գիրքին մէջ, որ գրաւուած էր թշնամիին կողմէ»։

ԷՅՖԷԼԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ֆրանսա կը պատրաստուի 40ամեայ տարեդարձը տօնել Էյֆէլի Համբաւաւոր աշտա, ակին, որ անունը կը կրէ շինութեան [illegible] ու գործ[illegible]։

[illegible] մը [illegible] բազէտին, որ յամառ, անվհատ աշխատանքի հերոս մը եղած է։ Ծնած է Տիժոնի մէջ 1832ին։

Երբ աշտարակին շինութեան [illegible] հակառակորդներու առաջին հոսանքն մըն էր որ ծայր առաւ։ Անոնց գլուխը կը գտնուէր Ֆրանսուա Գոփէ, որ բազմաթիւ բանաստեղծներու եւ արուեստագէտներու հետ, հանրագրութեամբ մը կը պահանջէր մերժել յառաջադրծին գործադրութիւնը։ Աշտարակը սակայն կառուցուեցաւ եւ այսօր, կը շարունակէ դեռ իր գագաթը ցցել, իբր Ֆրանսայի փառքի կոթողներէն մէկը, յաղթելով ցուրտին, տաքին, ժանգին եւ բնութեան օրէնքներուն։ Կը Ոսայ աշտարակը աշխարհի մեծագոյն շինութեան գլուխ-գործոցը եւ մեծ Պատերազմին հսկայ ծառայութիւններ մատուցանելէ յետոյ, այսօր կը շարունակէ Ֆրանսայի ձայնը հասցնել երկրէ երկիր։

Աշտարակին հիմերը դնելու աշխատանքին սկսաւ 1887 յունուար 28ին եւ վերջացաւ յաջորդ յունիս 30ին։ Պէտք եղաւ քրքրել 31.000 խ. մ. հող եւ գործածել 12.000 խ. մ. նիւթեր, որպէս զի հսկայ ծանրութեան մը ենթման տոկացող հիմը դրուին։

Երկաթեայ սկսաւ մետաղեայ մասին շինութիւնը. Առաջին կտորները պատրաստուեցան Ցարտալագէտ Էյֆէլի Լըվալուայի գործարանին մէջ. բայց քանի շինութիւնները առաջ գացին, պէտք եղաւ գործանոցը աշտարակին մօտը փոխադրել. մինչեւ իսկ անոր ամէն մէկ յարկին վրայ գործանոցներ հաստատուեր էին, ուր ... կը պատրաստուէին շինելիք յարկերուն նիւթերը։ Գետնէն մինչեւ առաջին յարկ, շինութիւններուն համար գործածուեցաւ 3 միլիոն քիլօկ. երկաթ, իսկ առաջին յարկէն մինչեւ գագաթը՝ 4 միլիոն քիլօկ. երկաթ։ Ամբողջութիւնը կը բաղկանայ 15 հազար զանազան կտորներ է։

ՕՐԷՆՍԴԻՐ ԿԻՆԵՐ

Ամերիկայի կանանց Միութիւնը վերջերս հրատարակեց իր տարեկան տեղեկագիրը, որ կը յայտնէ թէ ներկայիս ամերիկայի մէջ կան 145 «օրէնսդիր» կիներ, այսինքն ծերակուտական կամ երեսփոխան։ Ասոնցմէ զատ սակայն, կան դեռ շատ մը ուրիշներ որոնք կարեւոր պաշտօններ կը վարեն պետութեան զանազան վարչութիւններուն մէջ։

Այս 145 օրէնսդրուհիներուն 100ը հանրապետական են, 38 ռամկավար, իսկ եօթը որեւէ կուսակցութեան չեն պատկանիր։ Ցեղագիտական թերթ մը ուրախութեամբ գիտել կու տայ թէ անոնց մէջ մէկ հատ իսկ ընկերվարական չկայ։

Անշուշտ, Հուվըրի ընտրութիւնը ցոյց տուաւ թէ Ամերիկայի մեծամասնութիւնը հանրապետական է։ Այս է պատճառը օրէնսդրութեան մեծագոյն մասը կը պատկանի նոյն հոսանքին։ Ռամկավար թերթերը կը տրտնջան թէ իրենք էին որ ամէնէն աւելի ջանք թափեցին, որպէսզի կիներն ստանան քուէարկութեան իրաւունք բայց, հիմա մեզի դէմ է որ կը գործածեն իրենց այդ իրաւունքը։

Այս օրէնսդրուհիները բոլորն ալ, բնական է, դէմ են ըմպելիներու իսկ ինչ որ ամէնէն աւելի գոհ ձգած է իրենց անձնական պաշտօնակիցները, այն է որ անոնք բոլորն ալ ժողովներու մէջ, քիչ, շատ քիչ կը խօսին։

ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԹՐՔՈՒՀԻՆ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ.— Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ամէն տարի կ'ընտրուին գեղեցկութեան թագուհիներ, որոնք իրենց կարգին նոր ընտրութեան մը կ'ենթարկուին ամերիկեան քաղաքի մը մէջ, եւ իրենց մէջէն մէկը գեղեցիկներու գեղեցիկը կը հռչակուի։

Մեր կիները ինչո՞ւ չին մասնակցիր այս մրցումին։ Մենք ի՞նչ թերութիւն ունինք. ընդհակառակն, Թուրք կինը ճանչցուած է իբր աշխարհի ամէնէն գեղեցիկը։ Թուրք կինը ինչո՞ւ չներկայացնէ իր ազգային գեղեցկութիւնը։

Այս խնդիրը լուծելու համար, նախ պէտք է Թուրքիոյ գեղեցիկ կինը ընտրել։ Ցետոյ հոգալ ծամբու ծախքը։ «Ճիւմհուրիէթ» կը ստանձնէ այս ծախքը։

ՑՈՒՐՏԸ
ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ԳԻՆԵՐԸ

Ցիրող սաստիկ ցուրտը՝ իր ուրիշ վնասներու կարգին, ծառայեց նաեւ ուտեստեղէնի գիներու բարձրացման։ Գիներու բարձրացումը յստակօրէն նշմարուեցաւ թարմ եւ պահածոյ բանջարեղէններու, չոր խմորեղէններու, ընդեղէններու եւ արմտիքի, մանաւանդ ցորենի վրայ։

Թարմ բանջարեղէններու վրայ գիներու բարձրացման պատճառն այն էր որ նախ, սառէն քարացած հողէն դժուար էր զանոնք հանել, երկրորդ՝ գաւառներէն դէպի Փարիզ կամ զանազան կեդրոններ փոխադրութեան ընթացքին, անոնք կը սառէին։

Կը յուսացուի սակայն, որ սառնամանիքը պիտի նպաստէ գիներն իջեցնելու։ Գալով արմտիքին, վախ կայ որ ցուրտին հետեւանքով գիներու բարձրացումը աւելի տեւական ըլլայ եւ հացին վրայ 5 սանթիմի յաւելում մը սկիզբ մը միայն ըլլայ։ Որովհետեւ, ամէն տեղ գրեթէ, ցորենի ցանքը վնասուեցաւ ցուրտէն։

ՄԱՀ ՀՆԱԳԷՏ ՀԱՅՈՒ ՄԸ

Նիւ-Եորքի (Մ. Նահանգներ) «Նիւարք Սթար-Իկըլ» Թերթը քանի մը սիւնակ կը նուիրէ Դանիէլ Զ. Նուրեանի, մեռած յունուար 10ին, իր բնակարանին մէջ, սրտի կաթուածէ։

Նոյն Թերթը կը յայտնէ Թէ Դանիէլ Զ. Նուրեան անձնական բարեկամն էր աշխարհահռչակ դրամատէր եւ մեծահարուստ Ճ. Փ. Մորկընի, Փարիզի փորձագէտներու ժողովին ամերիկեան պատուիրակին։

Նուրեան եկած հաստատուած էր Նիւարք։ Նախ ծանօթացած էր Նիւ-Եորքի համգուցեալ Ուիլեըմ Հէյս Ուորտի եւ յետոյ Ճ. Փիըրփոնթ Մորկընի, մեծին, ինչպէս նաեւ ուրիշ ականաւոր անձերու հետ։

Նուրեան լաւ կը հասկնար արուեստի առարկաներէ եւ այս հասկացողութիւնը մօգականբան մը եղաւ իրեն, որ բոլոր դռները բացուին իր առջեւ։ Պ. Նուրեան 17 տարի առաջ ամուսնացած էր Միս Պէլ Ուորտի հետ, Սաութ Օրէնճէն։ Տիկին Նուրեան նոյնպէս կը հասկնայ արուեստի առարկաներէ։

ՁԱՆԱՁԻԿԻ (Եգիպտոս) մօտ գիւղի մը մէջ հրդեհ ծագելով այրեցան 150 տուներ։ Մեռան ինը եւ վիրաւորուեցան քսան հոգի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 15

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ա՜հ, չար սատանայ, ո՞ւր երթալ, ի՞նչ ը՛նել. բա՛ ի՞նչ...

ՇԱՔԷ - (Մռայլ ու խոր վհատութեամբ)։ Ցանձնուի՛լ։

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Ըմբոստ ու զայրացկոտ)։ Ո՛չ, ո՛չ.

ՇԱՔԷ.— Բաէ՛, գոնէ կը հաւատա՞ս թէ այս օրերը շուտ կ'անցնին թէ պիտի կարենանք ուրախ շնչել օր մը... նորէն... երբ...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Առանց հաւատքի)։ Այո՛, այո՛։

ՇԱՔԷ — (Յուզումով եւ փարանումով)։ Եւ այդ օրը երբ քեզի ... զառնամ զոհողութեան մօրը ճակտին, բաէ՛, պիտի ուզեմ զիս ...

ԳՈՒՐ — (Շփոթ, կիրքով, ոտքի է։)

Ո՛հ. քեզ այնքա՛ն կը սիրեմ որ ինքզինքս երբեք չպիտի կրնայ հաշտեցնել այդ ազդին հետ. իմ երազներուս մէջ քեզ միշտ [illegible] անեղծ, անարատ՝ լերան ձիւնի պէս...

ՇԱՔԷ.— Բայց ..

ԳՈՒՐ Եւ երբ օր մը ինծի վ բազմաթիւ հազար զարշապար [illegible] ծաղիկի պէս, զաւնատ, թերթատ, անբոյր, անշոյր...

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ ..

ԳՈՒՐ.— Գեղակերտ անդրիի մը պէս՝ որուն փոռ կապիճներէն ներս բիւր կեղտերու զարշանքը կը վխտայ, ո՛հ, ո՛չ. ե ս .. իմ տղու անդրանիկ սէրս այսպէս չէ ընդունիր քեզ...

ՇԱՔԷ.— Ա՛հ, Տէր Աստուած...

ԳՈՒՐ.— Եւ եթէ ես ընդունիմ իսկ, դուն պիտի փախիս ինծմէ դատապարտեալի մը պէս, որ մաքուր ընկերակցութեան չի կրնար հանդուրժել՝ մեր երկուքին միջեւ անդոյք ոգի մը պէս պիտի կանգնի այդ... այդ... բանը զոր չպիտի կրնաս քերան առնել... կը հասկնա՞ս, չպիտի կրնաս աղջի պէս ինծի մտնել, ինծմով հրճուիլ, զիս գիտել աչք աչքի, ուրախ, զուարթ, անմեղ սիրոյ հպարտութեամբ...

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ, Գուրգէ՛ն ։

ԳՈՒՐ.— Ամէն անգամ որ յիշեմ թէ շրթունքդ ուրիշի մըն ալ կրկներ են խօսքեր զորս միայն ինծի համար սորված էիր, թէ մարմինդ օտար ձեռքերու փայփայանքն ալ կը ճանչնայ եւ այն ալ ո՞վ..., աւելի մը, բռնաւոր մը..., խոզ մը... ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ, կը հասկնա՞ս...

(Նարծես բուռն ծիգէ մը սպառած՝ կ'իյնայ վերտագալար, բազմոցին վրայ։ Լռութիւն մը. Շաքէ ինկած է յուսահատ մտածումներու մէջ։

ԳՈՒՐ.— Զայրալից։ Բայց ինչո՞ւ չես պատասխաներ։

ՇԱՔԷ.— (Մանր, վհատ)։ Այո՛, հասկցայ...

ԳՈՒՐ. (Մտացիր)։ Հասկցա՞ր .. ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ...

ՇԱՔԷ.— (Հանդարտութեամբ մը որ վճռական է ու ցաւատանջ)։ Դե՛հ, գնա՛ եւ ձգէ զիս իմ աղտիս հետ։

(Թանի մը շունչ լռութիւն. Կ'զգացուի Գուրգէնի յուզումը որ կ'ընկճէ զի՞նք. Ան Թախիր, խղճի խայթէ տառապելու վրայ կ'երեւի. կը փորձէ Շաքէի մօտենալ. փարատում. չի համարձակիր. Ցիգ մը կ'ընէ. քայլ մը կ'առնէ ու Թեւերը բաց, մեղմ, պաղատագին կը մլմլէ. «Շաքէ՛»։ Շաքէ յանկարծական փղձկումով մը կ'իյնայ Գուրգէնի գիրկը որ ծնրադրած է անոր առջեւ։)

ՇԱՔԷ.— Մի տանջեր զիս Գուրգէն, եթէ պէտք է որ վիշտէն մեռնիմ, թող հարուածը քեզմէ չգայ...։

ԳՈՒՐ.— (Խելակորոյս վիճակի մը մատնուած է)։ Ներէ՛ ինծի Շաքէ. կը տեսնես ի՛նչ վիճակի եմ հասեր. խելքս կը թռի. խօսքերուս տէրը չեմ արդէն, մէջս ներաշխարհի մը հակայ փլատակը կայ եւ ոչ մէկ հանճար, ստեղծագործ ո՛չ մէկ ուժ որ կարենան ինծի վերադարձնել աղջի հոգիս, աղջի հաւատքներուս միամտութիւնը, ո՛ֆ... չար սատանայ...։ Բաէ թէ կը ներես ինծի Շաքէ։

(Շաքէ՛ գորովագին զայն կուրծքին կը բաշէ .

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, խղճալի վիճակ. արդէն բան չեմ յիշեր. զանկս կը պայթի, կարծես հազար մեղուապարեր հը բզզան հոն ու հոգիս

(Դանդաղօրէն ոտքի կ'ելլէ. երեւոյթը ունի մէկու մը որ կը ջանայ յիշել. կը խօսի հեռուէն եկող ձայնով մը)։

Պարպուա՛ծ, պարպուա՛ծ.. ա՛հ, ես քեզ...

ՇԱՔԷ.— (Մտատանջ)։ Բայց հանգարտէ՛, ի՞նչ ունիս...

ԳՈՒՐ.— Տանջեցի քեզ, Շա՛քէ, ա՛հ- այո՛, բաէ՛ թէ ինչո՞ւ քեզ տանջեցի...

(Նստած է Շաքէի քովիկը։

ՇԱՔԷ.— Որովհետեւ չէիր գիտեր թէ՝ կնոջ մը համար ի՛նչ է սիրել եւ ինքզինքը ստիպուած տեսնել տալու աւելիի մը, աղօր հպումը զգալու մարմնոյդ վրայ, աչքերուն մէջ ճանչնալ միտքը հանդէպ անօթի վ- [illegible] ախորժակ մը, բուռն կիրք մը, անզուսպ տռփ մը ու զոհունակութեան փայլ մը որ կարծես կ'ըսէ «Ձեռքս ես, չես փախիր». կուլաս, չէ՞. աչքերդ թրջուեցան. ա՛հ, ես որքան լացեր եմ։

Շար

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Անգլօ-պարսիկ վէճ մը

Պարսկաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ վէճ մը կայ Պահրէյն կղզիին մասին։ Երկու պետութիւններն ալ կը պնդեն թէ այդ կղզին իրենց կը պատկանի։ Վերջերս Պահրէյն գացող Պարսիկները անցագիր պահանջած էին անգլ· իշխանութիւնները։ Պարսկաստանի արտաքին նախարար Բագրեւան այս առթիւ նամակ մը ուղղած է Թէհրանի անգլ· դեսպան Սըր Ռոպըրթ Քլայվի՝ բողոքելով այս մասին եւ յայտնելով, որ Պահրէյնը Պարսկաստանի կը պատկանի։ Այս նամակին պատճէնը ղրկուած է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութեանց, Պ. Բագրեւանի խնդրանքով։

Անգլիացիները կը պնդեն թէ Պահրէյն կղզիին շէյխը 1783ին իր վեհապետական իրաւունքներէն հրաժարած է։ Այս եւ ուրիշ պատճառներով Անգլիացիները ոեւէ իրաւունք չեն ճանչնար Պարսկաստանի։

Սպանիական տագնապը

Մատրիտէն կը հեռագրեն.— Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց Թագաւորին նախագահութեամբ։ Հակառակ ակնկալուածին, Փրիմօ տը Րիվէրա չտապալեցաւ ժողովը զբաղեցաւ ընթացիկ հարցերով։ Ելմտական նախարարը յայտնեց թէ յունուար ամսուան հասոյթները 12 միլիոն փեզէթա աւելի եղած են 1918ի նոյն ամսուան հետ բաղդատելով։ Վարչապետը տեղեկութիւններ տուաւ երկրի պաշտպանութեան եւ վարչական ամրապնդման համար ձեռք առած միջոցներուն մասին։

Ժողովէն վերջ, դիկտատորը լրագրողներուն յայտնեց թէ Թագաւորը ստորագրած է Սպանիոյ յարումը Քէլլոկի դաշնագրին։ Դեսպաններ եւ դեսպանատան քարտուղարներ նշանակուած են։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ նախարարական տագնապը այս անգամ եւս փակուած է։ Սակայն Սպանիոյ կարգ մը թերթերը կը գանգատին թէ մինչեւ ե՞րբ պիտի զրկուին մամուլի ազատութենէն։ Մինչեւ ե՞րբ ժողովուրդը պիտի զրկուի իր ճակատագիրը ինք վարելու իրաւունքէն։ Փրիմօ տը Րիվէրայի թերթերը այս հարցումին կը պատասխանեն՝ «Յիսուն տարի եւս»։

Նախարարական խորհուրդի այդ նիստին մէջ Թագաւորը վաւերացուց ապստամբ զինուորականներու եւ վտանգաւոր նկատուած անձնաւորութեանց մասին ձեռք առնուած խիստ միջոցները։ Ընդհանուր ներումի խնդիրը միանգամ ընդ միշտ ջուրը ինկած է։

Ցիուտատ-Րէալի ապստամբութեան հարցաքննութիւնը վերջացաւ։ Անպարտ արձակուեցան թնդանօթաձիգներու առաջին գունդին գնդապետն ու փոխ-գնդապետը, որոնք հակառակ ըլլալով շարժումին, բանտարկուած էին ապստամբ սպաներու կողմէ։

Աֆղանիստանի դէպքերը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Ալլահապատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ նախկին թագաւոր Ամանուլլահ Քանտահարէն ճամբայ ելած է դէպի Հէրաթ եւ մտադիր է Եւրոպա վերադառնալ, որովհետեւ անկարելի կը գտնէ բաւարար աջակցութիւն ձեռք բերել՝ իր գահը վերագրաւելու համար։

Նատիր խան, որ «Թայմզի Հինտ» շոգենաւով կը ճամբորդէ դէպի Հնդկաստան, մեծ ազդեցութիւն ունի զանազան ցեղախումբերուն վրայ եւ Աֆղանիստան կ՚երթայ Հապիպուլլահի հրաւէրով։

Ալի Ահմէտ խան, որ Ճէլալապատի էմիր հռչակուած էր, ստիպուած է մեկնիլ քաղաքէն, որովհետեւ Շինվարիներն ու միւս ցեղախումբերը չեն ուզած ճանչնալ զինքը։

∴ Քապուլի ֆրանսական ամբողջ գաղութը մեկնեցաւ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքէն։ Հոն կը մնայ միայն դեսպանը։

∴ Էմիր Հապիպուլլահ յայտարարութիւն մը հրատարակելով մոլլաներուն եւ կրօնաւորներուն կը վերադարձնէ այն բոլոր իրաւունքները որոնցմէ զրկած էր զիրենք Ամանուլլահ։

Անգլիոյ մէջ վտանգաւոր անձերը

Անգլիոյ ներքին նախարարը եւ Լոնտոնի ոստիկանութիւնը ներկայիս խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնեն՝ լոնտոնաբնակ օտարականները մաքրագործելու համար։ Սքոթլէնտ Եարտը (Ոստիկանական տեսչութիւն) պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակելով կ՚ըսէ թէ անբաղձալի նկատուած բոլոր օտարականներու ընտանեկան կեանքն ու ապրուստի միջոցները քննութեան կ՚ենթարկուին։ Այս ձեւով պատրաստուած տեղեկագիրները հետզհետէ կը ղրկուին ներքին նախարարութեան, որ անվերաքննելի վճիռներ կու տայ անբաղձալիներու մասին։ Արդէն երեք հոգիի հրամայուեցաւ մէկ ամիսէն մեկնիլ Լոնտոնէն։

Մակեդոնիոյ ողողումները

Ձիւնհալին եւ վերջերս Մակեդոնիոյ ու Թրակիոյ մէջ տեղացող յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով Սթրումա, Վարդար, Կալիքոս (Սելանիկի մօտ) եւ Մարիցա գետերը յորդեցան։

Բազմաթիւ գիւղեր բոլորովին կղզիացած են եւ կը պարենաւորուին նաւակներու միջոցաւ։

Մարիցայի եզերքներուն վրայ 1.500 ընտանիքներ դժուարին կացութեան մէջ կը գտնուին։ Բոլոր կամուրջները ջուրերէն քշուեցան եւ ճամբաները քանդուեցան։

Հաղորդակցութեանց նախարար տոքթ· Խրիստոմանոս Մակեդոնիա մեկնեցաւ օգնութեան գործը կազմակերպելու համար։

Մարսէյլ-Սայկոն թռիչը

Ֆրանսացի օդաչուներներ Լը Պրի, Փայեար և Ժուս, որոնք առջի առաւօտ Թունուզ հասած էին, քանի մը ժամ հանգստանալէ յետոյ ճամբայ ելան դէպի Գահիրէ, իրենց երկրորդ հանգրուանը դէպի Հնդկաչին։ Թունուզէն Գահիրէ 2500 քիլոմեթր է եւ յոյս կար որ օդաչուորդները գիշերը պիտի հասնէին Հէլիոպոլիսի օդանաւային կայանը։

Թերթս մամուլը դրուած պահուն հասած վերջին հեռագիրը կ՚ըսէր թէ օդանաւը դեռ Գահիրէ չէ հասած, միայն երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը ժամը 12.30ին տեսնուած է Պէնկազիի վրայ։ Ուրեմն դեռ 1100 քիլոմեթր ունէին Գահիրէ հասնելու համար։

∴ Իսկ օդանաւորդներ Քոսթ, Պէլոնթ եւ Քոտոս երեքշաբթի ժամը 18ին Պուտժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան դէպի Հանոյի։ Սակայն օդանաւը հազիւ 10 վայրկեան ճամբայ կտրած էր, երբ մեքենան աւրուելով գետին ինկաւ։ Օդանաւը ջախջախուեցաւ, սակայն մէջիններ չվնասուեցան։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ, Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 128 Rue Etienne Dolet. Պ. Յակոբի սրճարանը։

Բանախօսութիւն, երգ, եւայլն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Շոզ, Bon Théâtreի մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբին կողմէ, Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ ջոխ պիւֆէ։ Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆր.

ՎԻԷՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 2.30ին հայ ժողովրդային Լաբրանին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 3ին 5. Place Nationale

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիր. ժամը 2.30ին, 134 Route Nationale, Viroflay

Կը խօսի Տիկ. Գ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, նուագ, ներկ յացում՝ փոքրիկներու կողմէ

ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ Համաստեղի գրականութեան մասին («Անձրեւ»ի հրատարակութեան առթիւ)։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
"ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ,,
ՎԵՐՋԻՆ Հ ՏՈՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏԸ

Կը գտնուի Պալենց գրավաճառատունը, 233 Fbg. St. Martin, Փարիզ (10e).

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Մէթրօ՝ Belleville: Զեկոյց եւ ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի, Կայծակ, Դժոխք, Վրէժ, Զաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Պ. Թագապետեանի մատենադարանը։ Անդամատետրով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. միութեան հրապարակային դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին զրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

այսօր հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՁԱՐՍԱՆՃԱԳԻ հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Պար տը լա Փասսի մէջ, Ռիւ Քօլպէր Թիւ 1։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՕՏԵԱՆԻՆ

Լիոն, Պ. Ս.— 10 ֆրանք,

Լիոն, Ն. Ն. - 10,

Ցէսին, Օր. Ս. Խ. – 35,

Ցէսին, Տ. Մ.— 50,

Փարիզ, Ա. Ս.— 7,

Նիւ Եորք, Ա.Գ.— 20 տոլար,

Նիւ Եորք՝ Ս. Ա.— 20 տոլար,

Նիկոսիա, Մելք.Հոռո.—2 անգլ.,

Գուա քոյոնպ, Յ. Մ.— 15 ֆր.,

Ֆուանվիլ-լը-Փոն, Ն. Ն.— 70:

կարտան, Տ. Ս.— 100,

Ալժէր, Ղ. Խ.— 35,

Փարիզ, Գործ.— Ստացանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Զէյթունցի Արամ Գարաճեան 22 տարեկան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Յունաստան Աթէնք Զափահա Որբերու Տունը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Խրիմեանի 79 Rue Rovigo, Alger, Algérie.

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրուեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթրըրուեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Նապլին Գարահիսարցի Պայծառ Սամուէլեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արմենակ Սամուէլեան 35 տարեկան, որ 1927ին կը գտնուէր Մարթիկ (Ֆրանսա)։ Իմացնել՝ Baïsar Samouelianի, 159 Rue Challemel Lacour, Lyon, France.

— Կէյվէ Էջմէ գիւղացի Տիկ. Սիրանուշ Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սուրէն Քապատայեանը։ Կը կարծուի թէ Տրամս (Յունաստան) կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յակոբ Սարգիսեանի, Trabos 16, Combes par Aubin, Aveyron, France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Տարօնցի Տիկ. Մաքրուհի Պաղչէճեան կը փնտռէ իր զաւակը Վահան Պաղչէճեան, որ անհետացած է Իզմիրի աղէտին։ Կը կարծուի Թէքիրտաղեան կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Agop Agulian, Maison Argentano, Traverse la Gramère, La Valbarelle, Marseille, France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929
22 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 888 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՒԹ ԽԱՂ ՄԸ

Ի վիճակի ենք վճռապէս յայտարարելու թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ո՛րեւէ մեղսակցութիւն չունի Պէյրութի ծանօթ սպանութեան մէջ: Ոչ իսկ լուր:

Եւ սակայն, բանտարկուած կը մնան մեր ընկերները, աւելի քան երեսուն հոգի, շատ ծանր պայմաններու մէջ:

Այստեղ է գործին ամբողջ ողբերգութիւնը:

Ինչպէս նախատեսեր էինք առաջին օրէն, Պէյրութի ոստիկանութիւնը լրջօրէն թիւրիմացութեան մատնուած է, շնորհիւ խումբ մը խառնակիչներու, եւ մխրճուած՝ գործի մը մէջ որ ոչ հիմք ունի, ոչ ալ կը համապատասխանէ Լիբանանի շահերուն:

Մեր սիրտը կը ճմլուի այս տողերը գրած ատեն: Տաժանելի է տեսնել որ բախտակից եւ Նորագոյն երկրի մը մէջ այնքան յայտնի եւ այնքան բազմաթիւ մարդիկ բանտ կը նետուին մէկ ամբաստանութեան կամ ցուցակի վրայ, բոլորովին անհիմն վերագրումներով, եւ նոյն իսկ հակառակ՝ երկրի օրէնքներուն:

Ո՞ւր է տեսնուած այսքան տրակոնեան անօրինութիւն՝ հասարակ ոճիրի մը առթիւ, որու նմանները առաջին անգամ չէ որ կը պատահին Պէյրութի մէջ: Ոճիր մը, որ կրնայ պարզ անհատական կիրքի, աւելի ճիշդ՝ «աժան պրովոկատոր»ի ճարպիկութեան հետեւանքն ըլլալ, առանց ո՛րեւէ քաղաքական հանգամանքի: Ո՞վ է, վերջապէս, Ս. Տխրունին, որպէս զի ար ժանանար յեղափոխականի գնդակին, այն ալ քաղաքական կոմիտէի մը կարգադրութեամբ: Այդ ո՞ր համբակ Դաշնակցականն է որ խելք բրած պիտի ըլլայ անմոռանալի Վահան Վարդապետեանի վրէժը լուծուած համարել խեղճ ու կրակ վարժապետի մը գլխակով:

Բայց այս հարցումներն անգամ աւելորդ են, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք առաջին տողէն, եւ երկար համբերել յետոյ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչ մասնակցութիւն ունի այս արիւնոտ գործին մէջ, ոչ ալ տեղեկութիւն՝ անոր հանգամանքներու մասին:

Մնաց որ, այլեւս պարզ է կացութեան պատկերը:

Մինչեւ հիմա հրատարակուած բազմազան տեղեկութիւններուն հետ, կարդացէք այսօրուան երկու նամակներն ալ, մէկը՝ Պէյրութէն եւ միւսը՝ Դամասկոսէն, եւ պիտի հասկնաք թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ», ծանօթ սպանութեան պատրուակին տակ:

Առիթէն օգտուելով, վրանրաց «ճիհատ» մը հռչակուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Անոր հին ու նոր «մեղքերը» օրը օրին կը պարզուին արաբական թերթերու մէջ, հայանուն հրէշներու նախաձեռնութեամբ, անոնց ներշնչումով, եւ նոյն իսկ ստորագրութեամբ (կարդալ Դամասկոսի նամակը): Ստեղծուած է մթնոլորտ մը, որ իսկապէս շփոթութեան կը մատնէ երկրին բարեկարգութեան միակ պատասխանատուն, տեղական իշխանութիւնը:

Եւ մենք աւելորդ անգամ մըն ալ կը պնդենք, որ խառնակիչները, հայանուն թափթփուքները գիտակցաբար խաղ կ՚ընեն Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի գործակալներու հացին, նոյն իսկ ի վնաս Լիբանանի եւ Սուրիոյ շահերուն: Շատ ծանր է Դամասկոսի թղթակցին ակնարկը, բայց ի՜նչքան պերճախօս.

— «Պէյրութի հակադաշնակցականներու ընթացքը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ՝ ամէն ինչ ակեանի կամ բոլշեւիկի մէջ մայեակ Արամիանց մը ծածկուած է»:

Աւոր միացուցէք նաեւ Պէյրութի նամակին հետեւեալ նախադասութիւնը, չէզոք հայրենակցի մը բերնով.

— «Ձերբակալութիւնները կատարուեցան ինչ ակեաններու փողէ ներկայացուած ցանկի մը վրայ»:

Այս տողերը գրած ատեն, Պէյրութէն ստացանք նոր նամակ մը, փետր. 7 թուակիր, ուր կը կարդանք.

— «Բոլորովին անմեղ են բանտարկեալները: Նգածը կը նկատուի բոլշեւիկեան խաղ մը, լուրջ հարուած մը տալու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ յայտնի դէմքերու: Զգարմանալի է վարը ազատ մնացած քանի մը մտաւորականներն ալ ձերբակալել տան հակառակորդները, որոնք ամէն կեղտոտ միջոցի կը դիմեն: Արդէն ալդտորեցին տեղական կառավարութեան միտքը, թունաւորեցին պաշտօնեաներէն շատեր եւ տակաւին կը գործեն Հալէպէն մինչեւ ... անկիւնները»:

Այո՛, յունուար 18ի դէպքը պարզ պատրուակ մըն է, բոլորովին տարբեր հաշիւներ կարգադրելու համար, ճիշդ այն պահուն երբ սահմանավէճի խնդիրներ կան Թուրքիոյ եւ Սուրիա-Լիբանանի միջեւ, երբ տեղացի ազգայնականները զրգռուած են օտարներու միջամտութենէն, եւ երբ քրտական խնդիր մըն ալ կ՚արծարծուի:

Երեւի խառնակիչները մոռցած են որ, ե՛ւ այդ վէճերուն եւ՝ քրտական շարժման առթիւ, չափազանց յստակ է Դաշնակցութեան դիրքը եւ ամէն մանրամասնութեամբ յայտնի՝ թէ՛ հոգատար իշխանութեան եւ թէ տեղական կառավարութեանց: Ոʼնչ թուղթ ալ գտնուած ըլլայ բանտարկեալներուն քով, ասոր հակառակը չի կրնար ապացուցանել: Արդէն քրտական գործունէութեան առթիւ, չկայ տեսակէտ մը որ հրատարակուած չըլլայ, իսկ «Հոյբուն»ի կեանքն ու գործը գաղտնիք չեն ո՛րեւէ մէկուն համար:

Ի հարկէ ուշ-կանուխ պիտի պարզուի ամբողջ ճշմարտութիւնը, խայտառակելով բոլոր դաւադիրները:

Բայց մինչեւ այդ, ի՜նչ բարոյական վնասներ հասած պիտի ըլլան Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան: Բանտարկուները գոնէ մէկ վայրկեան մտածե՞ր են այս մասին, հեւի հեւ «ժուռնալ»ներ եւ ցանկեր թխած ատեն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Նոր Օր»ի խմբագրականէն (Աթէնք, 14 փետր.).

— «Հպատակութեան խնդիրը երկու երես ունի, անհատական եւ հաւաքական: Առաջինը օրինական պայմաններու ենթակայ ըլլալով հանդերձ, զանազան դժուարութեանց կը բաղխի: Քիչ չէ անոնց թիւը՝ որոնք երեք տարի առաջ հպատակութեան համար դիմած ըլլալով, դեռ ստացած չեն իրենց թուղթերը: Դժուարութիւնը կուգայ երկրորդական պաշտօնեաներէն, որոնք շատ անգամ յաւ տրամադրուած չեն ըլլար Հայերու հանդէպ:

Երկրորդը՝ հաւաքական հպատակութիւնը՝ դեռ փորձուած չէ. խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան անցեալին մէջ, որոշումներ տրուեցան, բայց անմիտ պատճառներով գործնական քայլ չառնուեցաւ:

1924ին, Թրակիոյ տեղահանութեանց հետեւանքով, նոր Յունաստանի հայութեան ներկայացուցիչները (Փէրպահճեան եպսկ., Վրամեան եւ Խանճեան) Աթէնք եկան, հաւաքական հպատակութեան մասին վճռական քայլեր առնելու համար:

Օրուայ ազգային իշխանութեան հետ համախմբուելով՝ հրաւիրուեցաւ լայն խորհրդակցական ժողով, մասնակցութեամբ կուսակցութեանց եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն:

Թեր ու դէմ տեսակէտներ պարզուեցան եւ ի վերջոյ տրուեցաւ հետեւեալ որոշումը.— Յուշագրով մը դիմել կառավարութեան, խնդրելով որ ամէն դիւրութիւն տայ հայ գաղթականութեան Հայաստան փոխադրուելու մինչեւ 1926:

Այդ թուականէն յետոյ Յունաստան մնացողները պիտի նկատուէին հպատակներ: Այս յուշագիրը ներկայացուեցաւ արտաքին գործոց նախարարութեան:

Մեր կստարելիք դիմումները այսօր, պէտք է ըլլան շարունակութիւնը այս յուշագրին, որպէսզի հպատակութեան մասին օրէնքին սահմանած դժուարութիւնները մասամբ հարթուին:

Եթէ կառավարութիւնը ընթացք չտայ հաւաքական դիմումին եւ պնդէ օրէնքին վրայ, այդ պարագային շահած կ՚ըլլանք երկուքուկէս տարի, հաշուելով յուշագրին տրուած թուականէն: Կը մնայ սպասել միայն վեց ամիս:

Թէեւ մեզի համար չափազանց կարեւոր է անմիջական եւ հաւաքական հպատակութիւնը, որովհետեւ եթէ օրէնքը պարտադրուի՝ օրինաւորապէս կորսնցուցած կ՚ըլլանք համայնական ամէն իրաւունք եւ կը դառնանք անհատ քաղաքացիները պետութեան: Մինչդեռ՝ հաւաքական հպատակփոխութիւնը կրնայ որոշ առաւելութիւններ ապահովել մեզի եւ թոյլ տալ ունենալու մեր ազգային ներքին կազմակերպութիւնը՝ ճանչցուած պետութենէն:

Կը խորհինք թէ Գ. Վենիզէլոսի օրով, մեր ազգային մարմինները դժուարութիւն չպիտի կրեն հայութեան բաղձանքը ներկայացնելու եւ զայն ընդունել տալու:

Կրետացի դիւանագէտը այն մարդն է՝ որ Հայու պէս կը ճանչնայ մեր լաւ ու գէշ կողմերը: Յունաստանի մեծագոյն հայասէրն է ան, որ ատենին մեր պատուիրակութեանց հետ գործակցեցաւ, միացեալ եւ անկախ Հայաստանը իրագործելու համար: »

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստան եւ Հարաւսլաւիա

Թանի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հելլէնօ-Եուկոսլաւ համաձայնագիրը կը թուի թէ վերջնապէս պիտի կնքուի խիստ մօտիկ ապագայի մէջ: Հելլէն պաշտօնական շրջանակները շատ լաւատես են, որովհետեւ գրեթէ կատարեալ մերձեցում առաջ եկած է երկու տեսակէտներուն միջեւ՝ առկախ զանազան խնդիրներու մասին:

Պելկրատի հելլէն դեսպան Փոլիխրոնիատիս, որ այժմ հոս է, հելլէն կառավարութեան բացատրեց թէ Եուկոսլաւ կառավարութիւնը ի՛նչ ոգիով խմբագրած էր իր վերջին հակառաջարկները:

Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ իբրեւ լիազօր Աթէնք եկած է նաեւ Շումպոթիչ, որ պիտի վիճի Յունաստանի ներկայացնելիք առարկութիւններուն վրայ: Այս լուսաբանող աշխատանքէն յետոյ, համաձայնագրին զանազան փրոթոքոլները, ինչպէս նաեւ դաշնագրին բնագիրը պիտի խմբագրուին եւ ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտ ամսուն:

Սերպեւպուլկար մերձեցման փորձերուն առթիւ «Էթնոս» կը գրէ թէ «Յունաստանի միակ փափաքն է քաղաքական կայունացում տեսնել Պալքաններու մէջ: Հաճոյքով կ՚ողջունէ այս մերձեցումը, որուն նախընկալ պայմանը պիտի ըլլայ վերջ տալ Մակեդոնական կոմիտէներուն գործունէութեան»:

∴ Միւս կողմէ գործօն շրջանի մը մէջ մտած են Թուրքօ-հելլէն բանակցութիւնները Էնկիւրիի մէջ: Հելլէն կառավարութիւնը մասնաւոր սուրհանդակի միջոցով նոր հրահանգներ ղրկած է դեսպան Փափայի: Վէճի գլխաւոր առարկան է կալուածներու խնդիրը:

Բանակցութիւնները երկու մասի բաժնուած են, ա. Քաղաքական, բ. Փոխանակութեան վերաբերեալ խնդիրները: Առաջին մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին՝ անմիջապէս որ վերջ գտնեն փոխանակութեան խնդրին վերաբերեալ բանակցութիւնները:

Քարթալ հանըմի խնդիրը

Երէկ գրեցինք թէ կրկին ձերբակալուած են Քարթալ հանըմ եւ կարգ մը ընկերները: Ասոնք են՝ Նաթիտէ հանըմ, Համիտէ հանըմ, մատամ Ֆոֆօ, փաստաբան Անմէտ Վէֆիք, Նասըր եւ Ֆայիք պէյերը:

«Ճիւմհուրիէթ»ի համաձա՛յն ամբաստանեալները վերջերս պատրաստութիւն կը տեսնէին Եւրոպա մեկնելու:

∴ Պոլսէն տեղական թերթերուն ուղղուած հեռագիրները կ՚ըսեն թէ ձերբակալուած է նաեւ Գատըգիւղ բնակող հայ բժիշկ տոքթ. Արապեան, որ իբրեւ վկայ կանչուած եւ ամբողջօր մը հարցաքննուած էր: Տոքթ. Արապեան կ՚ամբաստանուի թէ կասկածելի յարաբերութիւններ ունեցած է Քարթալ հանըմի հետ:

Հեռագիրը կ՚աւելցնէ թէ նախապէս ձերբակալուած եւ արձակուածները բոլորն ալ կրկին ձերբակալուած են հիմա: Նոր վկաներ լսուած են: Հարցաքննութիւնները երեւան հանած են կարգ մը գաղտնիքներ, որոնք մութի մէջ մնացած էին նախապէս:

Տրոցկիի խորհուրդը

«Ցէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.

—Ո՛չ կաշառքով, ո՛չ բռնութիւնով, ո՛չ փաղաքշանքով, ո՛չ ալ դիպուածով տակաւին ոեւէ մէկը չյաջողեցաւ թափանցել այն խորհրդաւոր քօղին, որով բոլշեւիկները շրջապատած են Տրոցկին, որ դեռ իբրեւ ճշմարիտ կալանաւոր մը կը մնայ այստեղի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ:

Խորհրդային պաշտօնատարները միշտ համր եւ խուլ կը ձեւանան՝ երբ յիշուի Տրոցկիի անունը, ու զինքը տեսնելու համար եղած խնդրանքներուն անխուսափելիօրէն կը պատասխանեն զարմանքի գթաշարժ արտայայտութիւնով մը: Խորհրդային հիւպատոսարանին վրայ նայող տուներու պատուհաններուն մէջ շարունակ կը հսկեն դիտողներ՝ վարձուած օտար թղթակիցներու կողմէ, որոնք կարելին կ՚ընեն գաղտնիքին թափանցելու համար:

Առանց նկատի առնելու այն հաւաստիքները թէ վրաս ո՛չ զէնք, ոչ ռումբ ունիմ, եւ հակառակ խուզարկութեան ենթարկուելու խնդրանքիս, արգիլեցին զիս ռուսական հիւպատոսարանէն ներս մտնելու:

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ նախկին զօրավարը շատ հիւանդ է եւ չի կրնար ճամբորդել: Սակայն իր մասին բոլոր ըսուածները պէտք է ընդունիլ վերապահութեամբ, որովհետեւ ամէն բան կ՚ընեն օտար մամուլը անտեղեակ պահելու, նոյնիսկ սխալ հետքի վրայ դնելու համար:

∴ Ժուռնալի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ 20 փետրուար թուականով.

Նախարարական խորհուրդը որ այսօր գումարուած էր արտայայտուելու համար Տրոցկիի անցագրին մասին, յետաձգուեցաւ առանց որոշում տալու: Կ՚ըսուի թէ բացի ընկերվարական-

(Ղուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԸ ՎԿԱՅԵՄ

«Արդարեւ, քիչ մարդիկ, իրեն նման կրնան շնորհիւ երկնատուր ձիրքերու, իրենց անձին վրայ կեդրոնացնել այնքա՛ն յատկութիւններ, այնքա՛ն բարձր աստիճանով մը:

«Անիկա ծանօթ է, մեծապէս գնահատուած եւ հիացումի առարկայ դարձած է՝ իբրեւ գրագէտ, քնքոյշ բանաստեղծ, հրապարակագիր, դասախօս, անաւոր փոլեմիստ, լեզուագէտ եւ հայ ռամկավարներու պարագլուխներէն մէկը: Անիկա տաղանդներու իր բաժինը ունեցած է յեղափոխութեան շրջանին՝ Թուրքիոյ մէջ, ուրկէ վտանգուած ըլլալով, փախուստ տուած է»:

Քիչ մը շունչ առնենք եւ յետոյ ջատագովք լուծել հանելուկը, որ յղացուած է «ի պէտս մանկանց» եւ հետեւաբար դիւրալոյծ՝... հասուն մարդոց համար:

Յարդ գիտէինք թէ՝ իբր ուրախեալ կամ արհեստով ռամկավար պարագլուխ՝ որ Համիտի դէմ՝ հայութիւնը պաշտպանած ըլլայ «փառայեղ» փախուստով եւ միշտ պաշտպանելու համար նոյն ժողովուրդին շահերը (անշուշտ, առանց մոռնալու մանաւանդ իրենը) փոխն ի փոխ դարձած ըլլայ գրագէտ, բանաստեղծ, դասախօս, հրապարակագիր, լեզուագէտ եւյլն., եւյլն., (մանաւանդ եւյլն...) կար ու չկար Զօպանեան մը կար:

Բայց ահա, վերջին պահուն մէջտեղ կ՚ելլէ Մալէզեան մը, որ շնորհազուրկ կ՚ընէ իր կուսակիցը, իւրացնելով անոր բոլոր տիտղոսները: (Ըսի՛ թէ գովեստները ամբողջ, բուռով, կէտով եւ ստորով ուղղուած են Անոր, Եգիպտ. թերթի մը մէջ, արկածի մը առթիւ որուն ենթարկուած էր):

Ճիշդ այդ արկածին առթիւ իսկ, հաւատի աղբիւրէ կը պատմուի միջադէպ մը, որուն եզրակացութիւնը՝ իբրեւ գովեստ պէտք է որ աւելցնեմ Մալէզեանի տիտղոսներուն վրայ:

Մալէզեան, որ կրնար լինքնաշարժով երթեւեկել, սխալը կը գործէ հանրակառքով ճամբորդելու եւ որովհետեւ վարժութիւնը չունէր ռամկական այդ կառքին, իջնելու տեղ՝ կ՚իյնայ վար, ու կը կոտրէ ուսը: Եւ երբ վիրակապերով փաթթուած տուն կը մտնէ, ազմուկը կը փրթի. կիները մէկ բերան կը պոռան.

— Անէ՛ծք դաշնակցականներուն... եւյլն.: (Հոս, ձեր կողմէ աւելցուցէք, ինչ որ կ՚ենթադրէք թէ ռամկավար կիները կրնան ըսել դաշնակցականներուն):

Բայց Մալէզեան որ իբր վահան կուրծք տուե՛ր էր արկածին, սխալմա՞մբ թէ գիտակցօրէն, յայտնի չէ, քաջութեան վերջին մնացորդով մը կը խոստովանի ճշմարտութիւնը:

Ընդունեցէք թէ իբր ռամկավար ճշմարիտ պարագլուխ, պէտք էր որ Մալէզեան հաստատէր իր մօտիկ կիներուն ենթադրութիւնը, թէ «դաշնակները» զինքը ենթարկեցին մահափորձի: Իրաւ է թէ դաշոյն կամ ատրճանակ գործածող չէր եղած: Բայց կրնար, օրինակ, ըսել թէ՝ հանրակառքէն վար իջած պահուն, «դաշնակ» մը զինքը հրեր էր սպաննելու դիտումով եւ այս կերպով, խաչակրութիւն մըն էր որ պիտի հովանաւորէր իբրեւ օրուան հերոս:

Բայց չըրաւ. սխալեցա՞ւ թէ միտքը չեկաւ: Ամէն պարագայի մէջ, ռամկավար մը իրաւունք ունի ըսելու թէ ան դրժեց իր պարագլուխի պարտականութիւնը: Իսկ չեզոք մը պիտի կրնայ անշուշտ զարմանալ,

— Մէկը որ հանրակառքէն իջնել չգիտեր, ինչպէ՞ս կ՚անցնի Բալեգալծականի գլուխը:

Մ. Ե.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

ՀԻՆ ՕՐԵՐԸ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

Հայաստանի անկախութեան կարճ ժամանակաշրջանին, մեր ժողովուրդը, դժբախտաբար շատ քիչ ըմբռնեց կարեւորութիւնը սեփական հայրենիքին, անկախութեան եւ մանաւանդ հարազատ կառավարութեան։

Ցեղը չէ մոռնալ այս հարցին քննութեան մէջ որովհետեւ ամէն մէկ նոր օր մտնելէ Հայաստանի կեանքին, նոր շունչ մը, նոր հաւատք մը կը ներշնչէր կազմածմիտ եւ վարանոտ Հայուն, ստեղծելով անոր մէջ յոյսի, երազի, խանդավառութեան ներշնչումը։

1920ին Հայաստանը աստիճանաբար իմաստալից կը դառնար որքան իր պետական կառուցուածքովը, նոյնքան եւ աւելի հայութեան հոգեկան ներքին յեղաշրջումովը։ Մինչ այդ վերապահ, օտարոտի դիրք բռնած բայց քաղաքականապէս հասուն տարրերն իսկ, ստիպուեցան փոխել իրենց վերաբերմունքը։ Այս շարքին կը պատկանէին քաղքենի որոշ խմբակներ, ինչպէս նաեւ էսէր կուսակցութիւնը։

Ռուսական սովիեթներու օգնութեամբ, հայ համայնավարներու խլրդային աշխատանքը 1920ին, կ'իյնայ գլխաւորաբար այս սահմանին մէջ։ Ժողովրդական նորակազմ հոգեբանութիւնը սպաննելու, զայն բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ զարգացնելու ճիգը, կը դառնայ անոնց նպատակը։

Հասուն, մտաւորական եւ գիտակից շրջանակներէն մինչ մերժուած համայնավարները կ'իյնան տգէտ ու անտեսապէս քայքայուած շրջաններու, ժողովրդական զանգուածներու, մասնաւորաբար Ազրպէյճանի սահմանամերձ գաւառներուն մէջ։ Իրենց պրոպագանդին համար կ'օգտագործեն ամէնէն ստոր միջոցները մանաւանդ, հայթրքական պատերազմի աղետալի օրերուն։ Օգտագործելով մեր երկրի բնական աղքատութիւնը, ժողովուրդի թշուառութիւնը՝ զէն խաւարաբար պատերազմի հետեւանքով համայնավար քարոզիչները գովքը կը հիւսէին Ռուսաստանի եւ ի՛նչ կախարդական խոստումներ։

Կը խոստանան ռուսական առատ շաքարը, «գետի նման հոսող նաւթը» (քարիւղ), «ճոխթը» (կերպասեղէն), աղը, եւ այս բոլորէն վեր ու այս բոլորէն առաջ զօրացրում, որ ըսել է բնականոն կեանք, երկարատեւ պատերազմական տարիներու մէջ սպառած հայ գիւղացիութեան։

Հայաստանի մէջ ապրող եւ եւ առնուազն այդ օրերու պայմաններուն ծանօթները միայն կրնան գնահատել այս խոստումներու արժէքը հայ գիւղացիին համար։ Չէ՞ որ շատերը ռուսական յեղափոխութեան օրերէն նոր հագուստ երբեք տեսած չունէին, քարիւղի լամբարի լոյսէն զրկուած, կենսատու թէյի շաքարի համը մոռցած, կտոր մը աղի համար աղի արցունք թափած էին։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք նիւթական ուրիշ անկայունութիւններ, ու կապենք այս ամէնը պոլշեւիկեան րէժիմի բերած «բարիքներու» հետ, որոնց մասին խօսեցայ նախորդ յօդուածներով, դիւրին է չափել այն բնական յուսախաբութիւնը, որուն կ'ենթարկուէր ժողովուրդը։ Որքա՜ն լաւ պիտի ըլլար, եթէ յուսախաբութիւնը մնար սահմանափակ շրջագծի մը մէջ, ու դուրս չգար զայրոյթի ու ընդհանրական ահաւոր պոռթկումի այն ալիքով որմէ կը ծնէր Փետրուար 18ը։

Այսքանը սակայն մէկ երեսն է միայն այդ օրերու իրականութեան, այն ալ համեմատաբար աղօտ պատկեր մը։ Կայ եւ միւս երեսը լուսաւոր ու պայծառ, սրտապնդիչ եւ երախտագիտական, որուն հարկ է ուղղել մեր հայեացքը։

Ցնցե՞ր կամ զգացե՞ր էք ձեր սեփական կալուածին վրայ, տգէտ, չար եւ անխիղճ խորթ մօր ներկայութիւնը, իբրեւ յաջորդ գոյութ եւ հարազատ մօր։ Եթէ տեսեր եւ ապրեր էք այդ վիճակը ձեր հարազատին տանը մէջ, եւ մանաւանդ ձեր խղճահասութեան շրջանին, կրնաք ըմբռնել վիշտը զոր բազմաչարչար ժողովուրդը կը կրէր այդ օրերուն, բաց աչքերով, առողջ մտքով իր սեփական հայրենիքին մէջ, իր նենգ ու թշուառական խորթ տէրերու ձեռքէն։

Ո՛չ մէկ արտայայտութիւն եւ գործ, ո՛չ մէկ ձեւ եւ շարժում, ո՛չ իսկ երգ մը, հեռուէն մօտէն անցեալը յիշեցնող ։ Ինչ հանգամանքի տակ ալ որ ըլլար յանցանք էր այդ, մահացու մեղք ու նուագն «Չէկա»յի զնդաններու մէջ փտելու դատապարտուած։

Իսկ քննադատութի՞ւն պետական որեւէ կարգադրութեան կամ քայլ' մասին, — աններելի ոճիր էր Հայաստանի այնքան ազատ կարգերուն վարժուած անհատներու համար։ Այդպիսի բան անմիջապէս «ներքին դաւադրութիւն», «հակայեղափոխական» շարժում կը նկատուէր «Չէկա»յի կողմէն, եւ հետեւաբար պէտք էր խեղդուէր Բոլշեւիկեան «ուղղիչ» միջոցներով։

Եւ սակայն հոն ուր միտքը կը գործէ «Չեկան» հակառակ իր դիւային բոլոր հնարքներուն, իր վանդալական արարքներուն անզօր է ու ողորմելի։

Եւ ճիշդ այս անզօրութիւնն էր, որ թէեւ կուտար հայ մարդուն պահել իր ազգային դիմագիծը, զօրացնել իր գուրգուրանքը ազգային արժէքներու, նուիրականութիւններու մասին։

Եւ այսպէս էր, որ հայ քաղաքական միտքը կը պայծառանար աննախընթաց թափով մը, հեռացնելով իրմէ մնասակար տարրերը։ Այսպէս էր, որ Հայաստանցին իրական սահմաններուն մէջ կը չափէր իր թէեւ թոյլ, անկատար դեռ աղքատ եւ հիւանդ, բայց «ազատ» հայրենիքի, անկախութեան եւ սեփական կառավարութեան կորուստը։

Այս ամէնը, որոնք կ'արտայայտուէին առանց նօսքի հոգիներու միջոցով, յաճախ կը մղէր մարդիկ լուռ ու անաղմուկ ցոյցերու։ Երկու դէպք՝ այս առթիւ

Փետրուար 2էն մինչեւ 4 Հայաստանը անիշխանութենէ փրկող ընկեր Դրօն, մէկն էր այն սակաւաթիւ կարեւոր դէմքերէն, որ մինչ ալ իր խորքին մէջ կը ներկայանար ռուսասէր։ Եւ շնորհիւ իր այս ներքին հակումներուն, ան կը դառնար հայութեան առաջնորդը դէպի ռուսական հակում։ Ահա՛ այս եւ այլ նկատումներով Հայաստանցիին համար Դրոյի ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ, խորհրդանիշն էր իր իսկ ապահովութեանը։ «Որքան ատեն որ Դրօն կայ, մեծ դէպքեր չեն կրնար տեղի ունենալ մեր երկրին մէջ»։

Եւ եղաւ օր մը սակայն, որ Դրոյի ներկայութիւնը աւելորդ նկատուեցաւ Հայաստանի մէջ, ու ան ալ, իր խումբ մը ընկեր գինակից սպաներու ընկերակցութեամբ «քաղաքավարի» աքսորուեցաւ իր պաշտօնակիցներու Հայաստանի սպաներուն գացած ճամբով։ Թէեւ անհամեմատ նպաստաւոր պայմաններու տակ։ Բոլշեւիկեան որոշումը Դրոի հանդէպ շրջան բրաւ Երեւանի հայութեան մէջ որ իր ներքին բնազդական առողջ աչքերով կը տեսնէր խարդախութիւնը, իր բոլոր մութ ծալքերով։ Մէկ ազդանշանի վրայ կրնա՞ր բռնկիլ հայութիւնը օրուան իշխանութեան դէմ. բայց մեղմացաւ շնորհին «անյայտ» ուժի մը, եւ բաւականացաւ իր բողոքը արտայայտելով Դ. օր մեկնումի պահուն իր բնակարանի շուրջն ու մերձակայ փողոցներու մէջ հազարաւոր բերաններէն «երթաս բարի», «Աստուած քեզի հետ» «բարով վերադարձ» եւ նման աղաղակներով։ Ինչե՜ր, ինչե՛ր կը պարունակէին ժողովրդական այդ պարզ արտայայտութիւնները, եւ մանաւանդ ինչե՛ր կարելի էր կարդալ աղաղակող այդ բազմութեան խորհրդաւոր նայուածքին մէջ։

Չեկան, իր որսկան շուներով շատ բան կարդաց եւ շատ բան հասկցաւ այդ օր։ Ըն աւելի քան սրեց իր միջոցները։

Նման ցոյց մը եղաւ 1921 Յունուարի Մկրտութեան տօնի առթիւ Ջրօրհնէնքի եկեղեցական աւանդական տօնը։

Ռուսական գարիմի օրերուն Երեւանի մէջ այս տօնը կը տօնուէր եկեղեցիներու բակին մէջ, գլխաւորաբար Երեւանի Ս. Սարգիս Մայր եկեղեցին։ 1920ին առաջին անգամ ըլլալով բացառիկ շուքով եւ հանդիսաւորութեամբ, Հայաստանի կառավարական կազմի, պաշտօնատարներու, օտար ներկայացուցչութեան, բարձր սպայական կազմի, առանձին զինուորական խումբերու հայ արիներու եւ գիւղական խումբերու մասնակցութեամբ, Երեւանի եւ շրջակայքի հայութիւնը աննախընթաց բազմութեամբ կը թափուէր Հրազդան գետի ափը, առաջնորդութեամբ եկեղեցական դասի Երեւանի առաջնորդի եւ կաթողիկոսական յատուկ պատուիրակի։ Հայկական քաղցր երաժշտութեան հետ, զինուորական նուագախումբը իր ազգային եղանակներով բացառիկ վայելք մը կուտար ամէն մէկ խնկան Հայու, անկախ իր դաւանանքէն, դասակարգէն արձագանգներու մէջէն, ժողովուրդը ուրախութեան արցունքներով կը փառաբանէր այդ ամէնը, իբրեւ Թանկագին պարգեւ մը։

Դրօի աքսորին առթիւ ժողովուրդին ինքնաբուխ ողջերթը եւ Ջրօրհնէնքի արարողութիւնը երկուքն ալ խաղաղ ցոյցեր էին, առանց որեւէ քարոզի եւ թելադրանքի, բխած՝ ժողովուրդի հոգեկան մղումներէն, յանուն իր բռնաբարուած իրաւունքներուն, եւ իբրեւ բողոք գազանաբարոյ իշխանութեան մը դէմ։

(4) Ս ԹԱԹՈՒԼ

ՊՈԼՍՈՅ ՃՄԵՌՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ այս տարի տիրող ցուրտի նմանը չէր տեսած 30 տարիէ ի վեր։ Պոլիս ահաւոր ցուրտեր տարած է 401 թուականին։ Այս ցուրտը այն աստիճան սաստիկ է եղեր որ Վոսփորն ու Ոսկեղջիւրը 20 օր սառած մնացած են։ Վոսփորը մասամբ սառած է 739ին, իսկ 753ին ալ Սեւ Ծովու բերանը, Վոսփորը, Ոսկեղջիւրն ու Մարմարայի մէկ մասը սառած են։ Վոսփորն ու Ոսկեղջիւրը մասամբ սառած են 763, 928, 1232, 1620, 1660, 1755, 1823, 1262 եւ 1878 տարիներուն։ Վերջին ամէնասաստիկ ցուրտը եղած է 1892ին երբ Խասգիւղի եւ Գալաթի միջեւ Ոսկեղջիւրը սառեր է։

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Երէկ պարզեցի 80.000 ֆրանքի պատմութեան մէկ երեսը։

Եթէ զաւեշտական էր այդ երեսը, միւսը ողբերգական է կամ կրնայ ըլլալ Մարսէյլի կրթական գործին համար, որովհետեւ ազգային կազմակերպութեան դէմ դաւադրողները հիմա իրենց ամբողջ ճիգը կեդրոնացուցած են Մարսէյլի դպրոցներուն դէմ։

Ի՜նչ արդիւնք տուաւ կազմակերպուած այս գաղութը։ Մէկ ու կէս տարիէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ ահա ստեղծուած պատկերը,— Ինը Թաղ, ինը մատուռ, տասը դպրոց-հազարի մօտ աշակերտութիւն։ Ի՜նչ մղձաւանջ խառնակիչներուն համար։ Տասը դպրոց, հազար աշակերտ...։ Պէտք է քանդել...։

Կը յիշէ ընթերցողը մեր դպրոցներուն դէմ հանուած թռուցիկը, ստոր. գրուած՝ Մարսէյլի Թ.աղ. - Ազատական Ակումբէն։

Բայց շատ վերջերը իմացած են Զօպանեանի դիմումները կաթողիկոսին, որպէսզի էջմիածինը չճանչնայ Մարսէյլի ազգային կազմակերպութիւնը, չվաւերացնէ առաջնորդին' Գալփաեան եպիսկ.ի ընտրութիւնը, եւն. եւն.։ Եւ սողունը որ հրձիգի դերը ուզած է խաղալ, շատ լաւ գիտէ որ փորելով հիմերը գաղութի մը ազգային կազմակերպութեան, կրակի տալով ձեռք բերուած ցէշ-ացէկ արդիւնքը, ամէնէն առաջ վտանգած կ'ըլլայ մեր հազար տղոց հայեցի կրթութիւնը։

Եթէ առով ալ չկրցաւ քանդել, դեռ կը մնար մէկ զէնք,— յաւիտենական 80.000ը։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը՝ աւանդապահը այդ գումարին զոր իր գանձէն դուրս չէր կրնար հանել մինչեւ նոր Կաթ. պատ.ի մը հասնիլը, այդ դրամը կը յանձնէ անշշուկ Գ. Սահաթճեանի։

Ազգային իշխանութեանց թերութիւններէն մէկը (որովհետեւ մէկէ աւելի թերութիւններ եւ սայթաքումներ ունեցանք), եղաւ այդ դրամին տէր չկանգնիլը։ Կար մէկ միջոց,— դիմել ընդհանուր դատախազութեան եւ նուիրատու ֆրանսական կառավարութեան միջոցով պահանջել թէ' այդ դրամին հաշիւը եւ թէ մնացած գումարը։ Բայց երեւակայեցէք այն զզուելի ներքին պատկերը որ մենք ստիպուած պիտի ըլլայինք ցուցադրել օտարին աչքին։ Եւ անհրկած, ոչ միայն չպաշտպանեցինք գաղութին իրաւունքը, ոչ միայն Մալէզեանի մեղսակցութեամբ այդ դրամին ձեռքէ ձեռք անցնիլը իմանալէ յետոյ՝ չդիմեցինք Ընդհանուր Դատախազութեան, այլեւ հանդուրժեցինք որ Զօպանեան-Մալէզեաններու Մարսէյլի լուսաղբարը՝ Սահաթճեան, ամիսներով իր գրպանը պահէ գաղութին դրամը եւ ատեն ատեն, հոգի հանելով, տասն անգամ «դնահեկուրեւ» մաս մը դրամ յանձնէ Շրջակայ Թաղերէ ամէնէն յամառ հետապնդողներուն։

Այդ ամէնը յանուն այն ամառհոգութեան որ չստիպուինք մեր աղտոտ լաթերը լուալ արարին աչքին, որպէսզի ծնունդ չտանք գաղութը ցնցող դէպքերու եւ չվտանգուի սկսուած կրթական ցնցեցիկ շարժումը։

Բայց հիմա վտանգուած է այդ շարժումի լաւագոյն մասը։ կեդրոնի մանկապարտէզ-դպրոցը, 330է աւելի աշակերտութիւնով, փակուելու վտանգին մէջ է։

Կեդրոնի հայաշատ փողոցներուն մէջ նախապէս պզտիկ մանկապարտէզ մը կար, հաստատուած Գալաքեան եպս.ի ջանքերով։ 120 պզտիկներ խճողուած քսան քառ. մեթր սենեակի մը մէջ։ Այդ քանի մը փողոցներէն դուրս անկարելի էր փոխադրել։ Յանձնախումբ մը 15 օր շէնք շէնք ման գալով, յաջողեցաւ անակնկալ բախտաւորութեամբ ճարել ընդարձակ սրահ մը, գէշ կերպով լուսաւորուած, խարխլած սանդուխներով, համակ փայտաշէն հին շէնքի մը մէջ։ Բայց միակն էր այդ խճողուած թաղին մէջ, իբրեւ տրամադրելի տեղ։ Կա՛մ պէտք էր ընտրել կամ մեր տղաքը թափել փողոց։ Հասկնալի է թէ ինչու համար այդ օրերուն ռամկավար թափթփուքներ ջանացին տանտիրուհիին միտքը պղտորել։

Այդտեղ փոխադրելէ ետք դպրոց եւ մանկապարտէզ՝ Վարչութիւնը ջանաց յարմար տեղ մը գտնել, մանաւանդ որ տանտիրուհին բացէ ի բաց կը հակառակէր շէնքին մէջ դպրոցի մը գոյութեան։ Երկու անգամ սպառնաց դատարան դիմել։

Եւ վերջապէս, երկու ամիս առաջ, նոր Վարչութիւնը կը յաջողի գտնել շէնք մը՝ մանկապարտէզի եւ դպրոցի ամէն յարմարութիւններով։ Վարձակալը կը յօժարի իր իրաւունքները փոխանցել միանուագ վճարելի քսան հազար ֆրանքի փոխարէն։ Կեդրոնի դպրոցները փրկուած էին, եթէ անոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունենային իրենց պատկանող դրամը։ Բայց այդ դրամը, զոր Գ. Վահան Մալէզեան կարգ մը անկատեղովներով չէր կրցած վերադարձնել իր օրինաւոր սեփականատիրոջ, յանձնուած էր նոյն Գ. Վահան Մալէզեանի միջոցաւ մեր դպրոցներուն դէմ դաւողներուն, մոռնալով բոլոր «նկատելովներ»։

Գալաքեան եպս., որուն յանձնուած էր սկիզբէն 80.000ի կնճիռը մաքրելու հոգը, բանակցեցաւ շաբաթներով, համոզեց, պայմանով դպրոցներուն գլխուն կախուած վտանգը, եւ օր մնալ, Մարսէյլի բոլոր Թաղերուն ներկայացուցիչներուն հաւաքուած օրը յայտարարեց նիզարտած.

— Այլեւս չեմ դիմեր այդ մարդուն։ Զիս «փաշավրա» ըրիք տասն անգամ ատոր ոտքը դրկելով։ Մէկ երկու Թաղի համար դրամ փրցուցինք հազար խոռաժանկութիւն գործածելով։ Մարդը բացէ ի բաց կ'ըսէ կոր, ես դաշնակցական վարչութեան փարա չեմ տար...

Հայ դպրոցներուն դէմ դաւողները հիմա կրնան շփել իրենց ձեռքերը։ Քայլ մը եւս մօտեցած են նպատակին։ Փարապ տեղը չէր ուրեմն Զօպանեանի սարքած գլուխ գլխիները Սահաթճեանի մօտ։ Նոր շէնքը վարձելու ամէն յոյս արդէն կ'ըսուի որ կորսուած է, հինին մէջ մնալ անկարելի է, իսկ տարբեր շէնք ճարել այդ թաղին մէջ, նոյնիսկ եթէ դրամը հայթայթուի ամէն ետք, պիտի ըլլար անօրինակ բախտ։

Եւ եթէ այդ անօրինակ բախտը չժպտի, մեր 330 պզտիկներու երեսին, նոր շրջանին փակուած են Մարսէյլի կեդրոնի հայ մանկապարտէզը եւ հայ դպրոցը։

Ի՞նչ բառերով կարելի է շնորհաւորել Բարեգործականի Թանկագին տնօրէնը, որ փաստօրէն կ'երթայ խառնուիլ Մարսէյլահայ դպրոցներու երդուեալ թշնամիներուն։

Կարելի՞ է հարցնել — առանց պատասխանի սպասելու — թէ ի՛նչ կը մտածեն Բարեգործականի այն անդամները որոնց սրտին մօտիկ է հայ տղոց հայեցի կրթութիւնը։ Բարեգործականը ռամկավար պնակալէզներու ապաստանարան դարձնելէ ետք, միթէ նոյն պնակալէզները եւ «Թանկագին»ները իրաւունք ունի՞ն Բարեգործականը զէնք դարձնելու աշխատաւոր գաղութի մը հայ դպրոցները քանդելու սեւ գործին մէջ։ Եթէ վաղը մեր դպրոցները փակուին, Բարեգործականը գոնէ ակամայ պատասխանատուն չէ՞ գործուած ոճիրին։ Ա՛յն Բարեգործականը որուն աջակցութիւնը երազող կրթական յարկեր կան աներնին նման գաղթական բազմութիւններու մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Մարսէյլ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒՐԿԱԶԻ

ՊՈՒՐԿԱԶ, 13 Փետ
Թվթ — Պուլկարիոյ
նուկ նաւահանգիստն
նուի 2000ի մօտ հայ
գլխաւորաբար գաղթակ
1922ի զանգուած
բազրութեան ժամանակ
բաղիկ վիճակի մէջ
մերէ Պուրկազ ապաստ
Թականութիւնը, շնորհիւ
քանութեան եւ անընկճելի
զօրութեան՝ կարճ ժամ
մէջ կրցած է իր գլուխը
րելու չափ երդիք մը
ղաքս այցելող ամէն
իր հիացումը կը յայտնէ
գիր հայութեան վերանորո
գունակութեան մասին։
Գաղթականներու
սիրութիւնը նոյն իսկ
կովասանքին առաքեալ
է։ Ընոնք ապաւինած
գուկներուն, մինչեւ
հաց կը հանեն, բա
ւորութիւնը
կ'աշխատին ոգի ի բաց
նկատի առնելու գործի
թիւնը կամ օրավարձի
թիւնը։ Կան տասնեակ
նակիցներ, որոնք փա
գեն, ուրիշներ բանուոր
բռնակրութիւն կ'ընեն
մըն ալ տեղացի
մաքսատունը կ'աշխատ
շատ մը կիներ կը գործ
խոտի գործարաններու
կազմակերպութեան եւ կա
յին աշխատանքներու
զագին մը ապահովել
ւակներուն։
Կան նաեւ վաճառա
րոնք իրենց յարատեւ
կրցած են ուշադրաւ
գրաւել հրապարակին վր
Ընդհանուր առումով
րիկ գաղութը գոհ է
Եւ չունենալով ուրիշ
ղաքներու նման խմբ
հատուածական անհա
կ'ապրի հանգիստ կեան
** Ցարքինքէ իվեր
Հայկական երկսեռ
տնօրէններու յաճախ
խութիւններով, տարրա
մը ստանուած էր։
մանկապարտէզ մը եւ
Թարանի 4 կարգեր
կերտներով կը պաշտօ
ուսուցիչ-ուսուցչուհի
նութեամբ՝ Պ. Վ.
գործին նուիրուած
է։ Ցանկալի է որ յառա
րի բացուէր 5րդ դասա
պէտքի շրջանաւարտները
նակ օտար վարժարանն
խելու՝ տարի մը աւելի
ազգային հաստատութեան
յառաջիկային տոկալու
այլասերման եւ ուծացման
տանգին դէմ։
Ազգ. Վարժարանի
դժբախտաբար փոքր ու
առողջ եւ տարուէ տարի
յարմար կը դառնայ
է որ. վարիչ մարմինները
բէն նկատի առնեն այս
Վարժարանին ճիշդ
կը գտնուի Ս Խաչ եկեղեցի
կառուցուած է 1800ին
կոչուած ունի միայն
շէնքը վերջերս, զանազան
փոփոխումներ կրեց ու
լուսապարտուեցաւ
նութեամբ։ Ունինք
ատաբերէց մը նուիրուած
ծին։ Ժամանակ մը
կը գտնուի նաեւ
Ամասուն
** Վերջին տարիներ
թիւն կազմել» բայց

...ելու մօրմոքը զգալի է նաեւ ...ութեան մէջ։ Ընուանական ...ութիւններ շատ ունինք, որոնք ...ործ տեսնելու տեղ՝ եղածն ալ կը ...անքեն։ Բարեբախտաբար, կարգ ...մը խանդավառ երիտասարդներու ...ողմէ կազմակերպուած Հ Մ Ը Մ ի ...մասն, Միութիւն շնորհիւ, կարելի ե...ած է ազգային կեանքը վառ ...պահել օտարութեան մէջ։

1924ին է կազմուած Հ. Մ. Ը. ...Մ ը քաղաքիս մէջ, եւ ներկայիս ...ր համրէ 100է աւելի անդամներ ...ուպէս ամէն տեղ, հոս եւս կը ...տարէ օգտաշատ գեր մը, որ ...արժանի է գնահատութեան։ Մասնաճիւղը ունի սկաուտական ու ...աթլեթիկ բաժիններ, իրենց յատուկ համազգեստներով ու խումբերով Պուլկարական բոլոր մեծ ...տօներուն կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով։

Ազգային տօներուն եւս, իր ...ներկայութեամբ մասնակցութիւնը կը ...բերէ եւ յաճախ ինք կ'ըլլայ զանոնք կազմակերպողը։ Պաշտօնակ ...ի նուիրական ու բարոյական աջակցութեամբ կը քաջալերէ ու կը ...գնահատէ անոր բոլոր ձեռնարկները։ Վերջերս Մասնաճիւղը ունեցաւ իր սեփական հաւաքատեղին՝ լայն պարտէզով մը, շնորհիւ ...մը անձնուէր ու սրտցաւ ...արգիկներու։

Հ. Մ. Ը. Մ էն վերջ կուգայ ...իտ. երկսեռ Միութիւնը որ կը ...հաշուէ 30 անդամ-անդամուհիներ։ Միութիւնը զուտ գրական ...եղարուեստական է ու նպատակ ...ունի գաղութիս մէջ մաքուր պահել հայ լեզուին ու գրականութեան։ Պարբերաբար կ'ունենայ ...րեկոյթներ եւ ներկայացումներ, ...անոնց հասոյթը գրեթէ միշտ, ազգային վարժարանին յատկացնելով։ Ունի ծոխ գրադարան մը, ...որով մեծ զարկ կուտայ ընթերցասիրութեան

ԳՐԻԳՈՐԻԿ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԴԻԳՈՒԻՉ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութէն չէզոք հայրենակից մը կողմէ իր ազգականին ...ղրուած նամակէ մը կը քաղենք ...ետեւեալ տեղեկութիւնները (6 ...):

— Արաբ թերթերու համաձայն, ...իջերապահը հետեւեալ ...արարութիւնն ըրած է ...ատ վայրելուչ հագուած երիտասարդ մըն էր զարնողը «յանձնեց ...» ...եցուստով եւ սեւ գլխարկով։ Փողոցին մէջ ինքնաշարժ մը կը սպասէր, անմիջապէս նստած եւ փախած է։

Ալ մէկը կրնայ ըսել թէ դաշնակցականները կատարած են այս սպանութիւնը։ Ալդպէս ըսողներ կան, բայց այնպիսի մարդիկ են որ կամ «հնաւոր երկիրներեան են կամ կարմիր կառուց եւ կամ թերթ ստորագրեր։

Ցերուներն առէ 2—3ուկես տարի առաջ երբեւ բոլշեւիկ աջակցութեան եր Միջերկրականի կղզիներէն մէկը, արաբ բոլշեւիկ ընկերներու հետ, որոնք այս դէպքէն շատ առաջ գրելով, յօդուածներ գրած են «Էլ Ահրար», «Լիսան էլ Հալ», «Ալ Յամ էլ ճէտիտ» եւն. ժամանակաւոր թերթերուն մէջ։ Հընչակեանները անպատկառօրէն թունաւորած են կարգ մը Արաբներ եւ արաբ թերթեր, որոնք ոչ միայն Դաշնակցութեան վրայ կը յարձակին, այլ ուղղակի հայ գաղթական ժողովուրդին վրայ անուանելով մեզ անիշխանականներ եւ խռովարարներ։

Ցուցարկութիւնը կատարուեցաւ շատ անվայել։ Հանգուցեալը քաղաքին մէջ կը բնակէր, եւ հետեւաբար արարողութիւնները քաղաքամիջի եկեղեցին կատարուելու էին բայց հակառակ ասոր, դիակը փոխադրած են գաղթակայան, ուր աճապին աղմուկ բարձրացուցած են, 15-20 ցուցապաստառներու վրայ արձանագրելով զանազան ... նշանաբաններ դաշնակցութեան հասցէին. «Մահ դաշնակցութիւնը» եւլն. Ֆրանսերէն, հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով։ Ուզած են այս նշանաբանները բռնած քալել գագաղին առջեւէն։ Կառավարութիւնը հասկնալով անոնց գրգռիչ մտադրութիւնը, արգիլած է եւ 80 ոստիկաններով հազիւ կրցած է կարգը պահել։ Եւ ալ ականատես էր յուղարկաւորութեան։

Նոյնպէս պետք գրած էին քանի մը Հայր. Միութիւններ եւ ...ամ կամար մասնաճիւղը։ Նշքի երեւելի մարդ չկար. բոլորը խուժան եւ գիւղի աշակերտներ։ Ցուցարարները բռնի փակել տուած էին կայանի խանութները։ Ճառախօսներէն մէկն էր Միհրան Նաճարեան, որուն գամբանականը կը վերջանար այսպէս.

«Ներ գաբ կ'ալրար եւ վրէժ լուծելու մասին չէք մտածեր, վատեր էք»։

Ձերբակալութիւնները կատարուեցան Հնչակեաններու կողմէ ներկայացուած ցուցակի մը վրայ։

... Իսկ Դամասկոսէն Թղթակից մը կը գրէ փետր. 9 թուականով.

— Պէյրութի դէպքէն քանի մը օր վերջ, հոս եւս հակադաշնակցական տարրերը, մանաւանդ ... Հնչակեան-բոլշեւիկ շրջանները, որոնք օրեւէ արժէք չեն ներկայացներ, ընդհանուր խաչակրութեան մը ձեռնարկեցին, կոյր չառնելով զգալարութեան եւ մտածութեան առջեւ իրենց առաջին գործը եղաւ փակել տալ «Թռուցիկներ... Ցունը» ներկայացնելով զայն իբրեւ հակարաբական պրոպագանդի բոյն մը։ Ու այժմ ուրիշ բան չկայ կարծես թէ՝ հակադաշնակցական «Զինանշան» նման դէպքի մը կը սպասեր որպէսզի ... աւելի բացորոշ երեւան գար։

Ցիշեալ ամսագրուկ տարրերը Դամասկոսի արաբ ազգայնական, թունդ հակահայ թերթին «Էլ Շաապ»ի մէջ երկու յօդուած հրատարակել տուին։ Մէկը՝ Արաբի մը ստորագրութեամբ, որուն իրենք առին տուած են, կամ իրենք են որ այդ ստորագրութեան տակ ծածկուած են։ Իսկ երկրորդը՝ բուն իրենց ստորագրութեամբ, «Սուրիոյ հայ երիտասարդներու» կողմէ, որոնք մեզի լաւ ծանօթ են։ Մատնելու մոլուցքին մէջ այնքան կուրացած են, որ Դաշնակցութեան դէմ խօսած ըլլալու համար, կը գրեն այնպիսի բաներ որոնք ուղղակի հայ ժողովուրդին շահերուն վնաս կը բերեն եւ կը թունաւորեն արաբ հայ յարաբերութիւնները։ Շատերէն օրինակ մը յիշելու համար, կը պատմեն թէ դաշնակցութիւնը ժամանակին Թուրքիոյ մէջ ալ «արկածախնդրութիւններ» կատարած է եւլն.

Պէյրութի հակադաշնակցականներու ընթացքը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ ամէն հնչակեան կամ բոլշեւիկի մէջ Հմայեակ Արամեանց մը ծածկուած է։

** Պէյրութի ազգ. շրջաններու կողմէ յատուկ հրաւէրի մը վրայ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Հալէպէն Պէյրութ անցած է՝ Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ վրդ. Սիւրմէեանի եւ Ներսէս քհնյ. ... ընկերակցութեամբ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԵՐԱԿՐԵՆ ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ տիրող աննախընթաց ձմեռին հետեւանքով աղքատութեան եւ թշուառութիւնը աւելցած ըլլալով, Խալք Ֆուրքայութեան կեդրոնը որոշած է որ ամէն հարուստ իր թաղին աղքատ ընտանիքներէն մէկը կամ երկուքը հոգայ։ Այս ձեռնարկին նպատակն այն է որ ամէն թաղ իր աղքատը հոգայ, առանց բեռ ըլլալու Թաղապետական անտուկին վրայ։ Հարուստները աղքատներուն ...ութիւնք։ Հոգուստ եւն. պէտք ... Բերայի եւ Գատըգիւղի մէջ արդէն իսկ սկսած են գործադրել այս որոշումը։

ՉԷՍԹԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, ամերիկացի ծովակալ Չէսթըրի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ պայմանագրութիւն մը կնքուած էր Անատոլուի ամէն կողմը երկաթուղիներ շինելու համար։ Այս առթիւ ծովակալ Չէսթըր իբրեւ լիազօր պատուիրակ Թուրքիա ղրկած էր Քէնըտի անուն մէկը։ Հակառակ իր թափած ջանքերուն, լիազօր պատուիրակը չյաջողեցաւ գործադրելու գտնել եւ Չէսթըրի համբաւաւոր ծրագիրը։

Նկատելով որ Չէսթըր չէր կրցած յարգել իր յանձնառութիւնը Թուրք կառավարութիւնը, կնքուած պայմանագրութիւնը ջնջուած նկատեց եւ սկսաւ ձեռնարկներ կատարել, գանձելու համար 50 հազար ոսկիի հատուցում մը, որ նախատեսուած էր պայմանագրութեան մէջ։ «Պանքա Քոմմէրչիալէ Իթալիանա» դրամատունը որ 50 հազար ոսկիի երաշխաւոր եղած էր Չէսթըրի, մինչեւ հիմա զանազան պատճառներ առաջ քշելով չէր ուզած վճարել այդ գումարը։

«Միլլիյէթ» կը տեղեկանայ թէ վերջին անգամ յիշեալ դրամատան տնօրէնը կառավարութեան հաղորդած է որ, պատրաստ է այդ գումարը կառավարութեան յանձնելու, եթէ դատական որոշում մը ձեռք բերուի։ Այս առթիւ, խնդրին քննութիւնը յանձնուած է Պետական Խորհուրդին։ Հասկցուած է թէ, հակառակ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ իր կատարած այլազան դիմումներուն, Քէնըտի չէ կրցած դրամագլուխ գտնել։

Այս պայմաններուն մէջ, հաւանաբար Պետական Խորհուրդը պաշտօնապէս ջնջուած հռչակէ պայմանագրութիւնը։ Անգամ մը որ այս պարագան ծշդուի վերջնականապէս, Իտալ. դրամատունը կառավարութեան պիտի յանձնէ 50 հազար ոսկիի գումարը, որու համար երաշխաւոր եղած էր։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Ներքին գործավարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է Թուրքիոյ մէջ Հրեաներու կացութեան մասին.

— Թուրք Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ բոլոր քաղաքացիները կը վայելեն հաւասար իրաւունքներ, երկրին Սահմանադրութեան շնորհիւ: Հրեաները միեւնոյն գետնին վրայ կը գտնուին ինչպէս միւս Թուրք քաղաքացիները եւ հիմ չունին այն լուրերը թէ Հրեաները վտարուած են Թաղապետութիւններէ:

Պոլսոյ, Էտիրնէի եւ Իզմիրի ու Գըրքլարէլիի տեղական իշխանութիւնները այդ կողմերու Հրէական դպրոցներուն կը նպաստեն:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ — փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. «Նաւասարդ» Ենթակոմիտէի կազմակերպած հանդէսը անցաւ շատ յաջող։

Ընկ. Գ. Ցովհաննէսեան բանալով հանդէսը, ցաւ յայտնեց որ տակաւին հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս չի տօներ փետր. 18ի տարեդարձը

— «Հայաստանի ժողովուրդը այն սարսափելի ցուրտ օրերուն, մէկ մարդու պէս ոտքի ելլելով իր կամքը կատարեց, փարելով անարգ թշնամին մեր սրբավայր երկրէն: Երիտասարդներ, դուք հայ ժողովուրդի յոյսն էք, եթէ միջոցը չունիք ձեր բազուկով ու արիւնով օգնելու մեր սրբազան հայրենիքին, զարգացուցէք դուք ձեզ իբրեւ Հայ»։

«Հայաստան»ը երգեց Զ. Գարիպեան իսկ «Ափ մը մոխիր»ը արտասանեց Ա. Սէֆէրեան։ Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մ. Տէր Թովմասեան, որ ամբողջ երկու ժամ պատմականը ըրաւ փետր. 18ի շարժումին, հայ ժողովուրդի կրած տառապանքներուն։

— «Հակառակ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կամքին, ըսաւ, հայ ժողովուրդը արդէն պատրաստուած ու բաժնը ձեռքը կը սպասէր ջախջախելու եկուորներու լուծը։ Բոլշեւիկ զինուորն ու կոմիսարը առաջին օրէն, երբ մտան Հայաստան, սկսան հալածանքի եւ յարուցին քաղաքացիական կռիւ։ Ո՛վ որ իրենց հետ չէր, օրէնքէ դուրս հռչակեցին։ Այսպէս է որ հայ ժողովուրդը գեկտեմբեր 2էն փետր. 16 սարսափելի տանջանքներու մատնուելով եւ խաչէ խաչ բարձրանալով համոզուեցաւ թէ մահը մահ է, բայց լաւ է որ ազատութեան համար մեռնի»։

Երգեց Հ. Արելեան, եւ արտասանեց Զ. Գարիպեան շատ յաջողութեամբ Ահարոնեանի «Դժբախտի՞ ինձ»ը։

Հանդէսը վերջացաւ. բայց կարծես, տակաւին պակաս մը կար։ Շատեր չհեռացան. քիչ յետոյ կը կազմուէր մտերմական սեղան մը, որու շուրջ բոլորուած խումբ մը երիտասարդներ յաւակաճառներ արտասանեցին մինչեւ ժամը 9.30 մերթ ուրախ ու մերթ տխուր։

Ա. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՀԱՅԸ — Աթէնքի մէջ, Պետրոս Ցաղեան սպաննեց Ապրօեանը։

Պետրոս Ցաղեան դարանակալ կը սպասէր ամայի փողոցի մը մէջ, ուրկէ կ'անցնէր ամէն գիշեր Երուանդ Ապրօեանը։ Այն պահուն երբ այս վերջինը հասաւ Պետրոսի դարանակալ գտնուած վայրը, այս վերջինը յարձակեցաւ Երուանդին վրայ եւ դաշոյնով ծանրապէս վիրաւորեց զայն փորէն։

Երուանդ թէեւ փորձած է իր ձեռքի գաւազանով ինքզինքը պաշտպանել, բայց իր ստացած ծանր վէրքերուն հետեւանքով չէ կրցած դիմադրել եւ ուշակորոյս գետին ինկած է։

Ոստիկաններ վրայ հասնելով հիւանդանոց փոխադրած են վիրաւորը։ Ոճրագործը չէ գտնուած տակաւին։

ՀԱՅ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ — Ֆրէզնոյի Ամեմիկա Ուիլըսն թատրոնը կողոպտելու ձեռնարկուեցաւ երեք հայ երիտասարդներու կողմէ։ Անոնք գիշերանց, այսինքն այն պահուն ուր դրամները կը հաւաքուին ու կը փոխադրուին, յարձակում գործեցին գանձապահ աղջկան եւ փոխադրողին վրայ եւ աւելի քան 750 տոլար առնելով պատրաստ ինքնաշարժի մը մէջ նստած՝ փախան։ Թատրոնի դրան առջեւ ամայութիւն կը տիրէր այդ պահուն, եւ անոնք, այդ պատեհութենէն օգտուելով գործադրեցին իրենց այլպանելի մտադրութիւնը։ Սակայն հազիւ քանի մը ժամ անցած, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձեռք ձգել երեք չարագործները եւ առաջնորդել բանտ։ Մէկը, Ամիրեան, իր ծնողքին տան մէջ ձերբակալուեցաւ, իսկ Հայկ Մովսէսեան եւ Գ. Մարգարեան բռնուեցան քաղաքէն դուրս ախոռի մը մէջ, ուր տարած էին իրենց կողոպուտը եւ կը սպասէին որ իրենց ընկերը գայ եւ միասին հեռաւոր քաղաք մը փախչին։ Ոստիկանութեան ձեռքը սակայն շուտով հասաւ։ Ցեղական թերթերը անոնց լուսանկարները հրատարակեցին եւ տուին մանրամասնութիւններ այս անպատիւ արարքին։ Անոնք խոստովանած են ոչ միայն այս՝ այլ եւ ուրիշ կողոպուտ մը։

"ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 16

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐ.— (Ոտքի է. կը պայթի. Ա՛հ, ո՛չ, ա՛հ, ո՛չ, հոս եմ ու կը ...որեմ անոր ոտքը՝ եթէ յանդգնի... ա՛հ, ա՛հ թոյլ չեմ տար որ ...րտս պղտորեն, սրբութիւններս պղծեն, ո՛չ, ո՛չ. այդ ուժը ունիմ ...եռ. կը զգամ թէ արիւնս կ'այրի, կը վառի, կը խուժէ սիրտս ու կը ...դէ, կը թացնէ գիսս։ Թող գայ, թող գայ ուրեմն, ա՛հ, այս անգամ... ...ս եմ, խօսքիս տէրն եմ... ա՛հ, Շաքէ՛, մարդու չեմ տար քեզ, ...ս ես, սրբութիւնս ես, դուն իմ խօսքս ես, խօսքիս ուժն ես. Շա... աղուոր որ կ'ըսես, իմս է, կը կենամ ու կը սրբեմ զայն..., այդ ...անը չպատահի. .

ՇԱՔԷ.— Խե՛ղճ Գուրգէն...

(ըսուած՝ շեշտով մը որ արգահատանք եւ Թեքրահաւատութիւն ալ կը մատնէ, կը ջլատէ Գուրգէնը իր պոռթկումին մէջ. կը դադրի խօսելէ. պահ մը լուռ, քանի մը քայլ կը պտտի. կը նստի Շաքէի մօտ. վհատ է. կը խօսի վշտաբեկ, մեղմ).

ԳՈՒՐ.— Պէտք է ուրեմն այս ցաւն ալ կրել...

ՇԱՔԷ.— Ի՞նչ ցաւ, Գուրգէն։

ԳՈՒՐ.— Քու արգահատանքդ եւ կասկածդ ուժիս վրայ։

ՇԱՔԷ.— Մի յոգնեցներ ինքզինքդ աւելորդ յուզումներով։

ԳՈՒՐ.— Կ'ուզէի որ հաւատայիր թէ կը սիրեմ քեզ։

ՇԱՔԷ.— Գիտեմ թէ ամբողջ տառապանքդ ադկէ կը բխի։

ԳՈՒՐ.— Գիտնայիր նաեւ թէ կ'ուզէի արիւնովս սրբել ամէն աղտ որ մեր ճակատը կը մրոտէ. չե՞ս հաւատար որ ունենամ այդ ուժը։

ՇԱՔԷ.— Մի տանջեր ինքզինքդ։ Չես գիտեր բողէն ի՞նչ կը ներշնչէ. ո՛չ ոք կրնայ իր զօյնը հաստատել. հոգին իր անակնկալներն ունի. պիտի կրնայիր թերեւս կռուիլ գայլերու վոհմակի մը դէմ ..

ԳՈՒՐ.— Եւ իննալ մարդու մը հպումէն... կը պահեմ կասկածդ Շաքէ։

ՇԱՔԷ.— Մի՛ տանջեր ինքզինքդ. պիտի ըլլայ ինչ որ գրուեր է։

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, հօրդ խօսքը. մի՛ կրկներ ինծի վատութեան այդ նշանաբանը եւ հաւատա որ եթէ կարենայի սրբել այդ ճակատագիրը եւ անոր տեղ գրել իմ ձեռքերով իսկ, ինչ որ կ'երազէինք միասին...

ՇԱՔԷ.— Ի՞նչ. .

ԳՈՒՐ.— Մեր բոյնը...

ՇԱՔԷ.— Ա՛հ, անհոգ, զուարթ զոյգ մը թռչուններու մեր օրրանը. երազեցինք զայն. բայց այն ատեն կուրծքդ լայն կը բանայիր պարտէզներու օդին. կը ժպտէիր աստղերուն, կը խօսէիր ծաղիկներուն, կը խնդայիր շնիկիդ. ի՞նչ էին այն ատեն է՛ն մեծ վիշտերդ. անհամ կերակուր մը, անձրեւոտ օդ մը կամ անախորժ դէմք մը. հարցուր հիմա ինքզինքիդ. վայե՞լք դեռ կը յուսա թէ մոռացում. մէկը արգիլուած է, միւսը անկարելի. երազեցինք այդ բոյնը, երբ դեռ չկար անիկա՛, որ...

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, անիկա՛.

ՇԱՔԷ.— Ի՞նչ հարկ ուրեմն յիշել ու ողբալ մեր տխրութիւնը...

ԳՈՒՐ.— Ո՛հ, բայց...

(Անշշմար՝ մտած է Բարթամեան ու դրան կըրթնած մտիկ կ'ընէ):

ՇԱՔԷ.— Եթէ գրուեր է որ պիտի իյնանք այդ թաթէն...

(Գուրգէն կը ցնցուի զայրոյթի մղումով մը)։

Ի՞նչ օգուտ ապառիլ խիզախ խօսքերով, որոնք թերեւս չեն բխիր ներքին ուժերէ։

ԳՈՒՐ.— Ի՞նչ տեսակ մարդ ըլլալու եմ ես տանելու՝ համար այսքա՛ն վատութիւն։ Վատ մը, ե՛ս...

ՇԱՔԷ.— Ոչ դուն, ոչ ես...

ԳՈՒՐ.— Հապա՞...

ՇԱՔԷ.— Այն որ չի կրնար ուզածին պէս ապրիլ.

ԳՈՒՐ.— Մենք բոլորս ուրեմն։ (Ջղայնոտ)։ Ա՛հ, խելացի՛ որ գիտես ամէն ինչ բացատրել, ըսէ նաեւ թէ ի՞նչ կ'ընէ այն որ չի կրնար ուզածին պէս ապրիլ։

ՇԱՔԷ.— (Քանի մր շունչ լռութենէ յետոյ, հանդարտօրէն ոտքի կ'ելլէ ու մեկնելով հանդերձ). Կ'երթա՛մ...

ԳՈՒՐ.— Անապէկ. Կ'երթա՛մ..

Յ. ԲԱՐԹ.— (Մտատանջ). Կ'երթա՛մ...

(Բարթամեան ծգելէ յետոյ որ Շաքէ մեկնի մօտեցած է Գուրգէնի. կը նստի):

ԳՈՒՐ.— Կ'երթա՛մ... հայր, լսեցիր, չէ՞, կ'երթա՛մ... կը կարծե՞ս...

Յ. ԲԱՐԹ.— Կին է..., կ'ընէ...

ԳՈՒՐ.— Ո՛հ, չափազանց է այս տառապանքը...(Լռութիւն մը) Հա՛յր...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՞նչ կ'ուզես։

ԳՈՒՐ. Փրկուիլ այս տառապանքէն։

Յ. ԲԱՐԹ. — Երբ գիտնաս քու աչքերովդ նայիլ վէրքիդ ու ձեռքերովդ զայն դարմանել, նուազ պիտի տառապիս...

ԳՈՒՐ.— Կը կարծե՞ս..., Փորձեր եմ արդէն, քրքրեր եմ ամբողջ կազմս, նեարդ առ նեարդ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Էհ ուրեմն։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ներէն, միւս նախարարները դէմ արտայայտուած են Տրոցկիի Գերմանիա բնակութեան, Գերմանիոյ եւ խորհրդային կառավարութեան յարաբերութիւնները չվտանգելու նկատումով:

∴ Կեդրոնի կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Գերմանիա» կառավարութիւնը կը հրաւիրէ լաւ կշռել իր որոշումին բոլոր հետեւանքները: Տրոցկի ըլլալով Մոսկուայի կառավարութեան ամէնէն կատաղի հակառակորդը, Գերմանիոյ մէջ իր ներկայութիւնը կրնայ հակազդեցութիւններ ունենալ Գերմանիոյ և Ռուսիոյ յարաբերութեանց վրայ:

∴ «Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Տրոց'ի փորձած է հեռագրական հաղորդակցութեան մէջ մտնել Ֆրանսացի համայնավար երեսփոխաններու հետ: Ռուս գաղտնի ոստիկանութիւնը երբեք չի ձգեր Տրոցկիի օձիքը. նոյնիսկ չարտօներ սենեակէն դուրս ելլել՝ ճերմակ Ռուսերու վրիժառութենէն ազդելու համար զայն: Թուրքիոյ ներքին գործավարը Պոլսոյ կուսակալին ղրկած է ցանկը այն խորհրդային վարիչներուն, որոնք երկրէն պիտի վտարուին:

∴ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Տրոցկիի առողջական վիճակը շատ գէշ է եւ բժիշկները ամէն յոյս կտրած են:

Ձերբակալութիւններ Իզմիրի մէջ

Իզմիրի եւ Քարապրունի շրջանին մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 5 անձեր, որոնք ամբաստանուած են թէ կրօնական եւ յետադիմական անհիմն զրոյցներ հրապարակ հանելով ժողովուրդին հանգիստն ու անդորրութիւնը կը խանգարէին եւ հանրային կարծիքը կը վրդովէին: Ձերբակալուածները յանձնուած են Իզմիրի հիմնական դատարանին, որ սկսած է դատել զանոնք:

Ամբաստանեալներն են՝ Լազ Շէվքը, Սիւրմէնէցի Շապան, Քէմանէճի շրջուն վաճառորդ Մուսթաֆա, Րէճէպ Թափտան եւ Կիպրոսցի Ահմէտ Եուլուսի:

Իզմիրի ընդհ. դատախազն ու ոստիկանութեան տնօրէնը իսկէր անձամբ կը վարեն քննութիւնները:

Համայնավարներ ձերբակալուած

«Վագըթ» կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը վերջերս Էտիրնէի մէջ ձերբակալած է երկու հոգի, մէկը ուսուցիչ Սատի պէյ, իսկ միւսը ելեկտրագէտ Նահիտ պէյ:

Ասոնք պիտի հետապնդուին իբր համայնավար պրոպագանդ կատարողներ: Ամբաստանեալներն ու անոնց վերաբերեալ թղթածրարը յանձնուած է տեղւոյն ընդհանուր դատախազութեան:

Ձմեռը

Քանի մը օրէ ի վեր Փարիզի մէջ աւելի մեղմ օդ կ'ընէ. սակայն յառաջիկայ օրերու համար օդային գուշակութիւնները լաւատես չեն:

Միւս կողմէ Եւրոպայի զանազան մասերուն, մանաւանդ արեւելեան շրջանին մէջ ձմեռը դեռ չէ մեղմացուցած իր խստութիւնները: Լէնինգրադի օդերեւութաբանական դիտանոցը կը հաղորդէ որ Սիպերիայէն դէպի Եւրոպա կ'ուղղուի ցուրտի ալիք մը: Սիպերիոյ մէջ ջերմաչափին սնդիկը կը սառի: Իրքուցքի մէջ զերոյէն 70 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ: Ցուրտը այնքան սաստիկ է որ բոլոր թռչուններն ալ մեռած են եւ անոնց դիակները փռուած գետինը: 30 հոգի մեռան արեան խռնումէ:

Մոսկուայի մէջ ցուրտէն մեռնողներու թիւն է 200 հոգի:

Պալթիկ ծովու հիւսիսակողմը կացութիւնը շատ ծանր է: Ֆինլանտական սառնաբեկ նաւեր գիշեր ցորեկ աշխատելով յաջողեցան բանալ Հանկօ եւ Ապօ նաւահանգիստները: Հէլսինկֆորս փակ կը մնայ դեռ: «Սամփօ» սառնաբեկը Տանցիկի մօտ ազատեց 15 նաւեր, որոնք սառոյցի մէջ բռնուած էին:

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Յունաստանի ամէն կողմը ողողումներ առաջ եկած են. վնասը ցարդ քանի մը միլիոնի կը հասնի: Թավալա ջուրերու տակ է: Մարիցա գետը յորդելով ողողեց ամբողջ դաշտը: Ամրաշէն զինուորներ՝ շոգեմակոյկներու մէջ նստած՝ կը փորձեն փրկել ժողովուրդը:

Յունաստանի միւս մասերն ալ վնասներու ենթարկուեցան, մանաւանդ Սուֆլիի շրջանը: Բայց ամէնէն աւելի Թրակիոյ կացութիւնը եղերական է: Թուրք սահմանագլուխին վրայ՝ Մարիցայի մօտ չորս գիւղերու հետ ամէն հաղորդակցութիւն կտրուած է: Սահմանագլուխի հելլէն եւ Թուրք իշխանութիւնները միացեալ ջանքերով օգնութեան կը փութան աղէտեալներուն: Զինուորական պահականոցները կղզիացած են եւ օդանաւեր ղրկուեցան աղէտի վայրը: Ամբողջ երկրին մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ:

Պրուսայէն փետր. 9 թուով կը գրեն.— Չորս հինգ օրէ ի վեր տեղացող ձիւնը տեղ տեղ մէկուկէս մէթրի հասաւ: Փոխադրական միջոցները դադրեցան: Միայն հոս հոն սահնակներ կը բանին: Չէքիրկէէն մեկնող թիւ 74 ինքնաշարժը մօտ 15 մէթր տեղէ մը վար գլտորելով մասամբ ջարդ ու փշուր եղաւ: Ինքնաշարժերու վարիչները ցուրտէն սառեցան: Նոյնպէս գերման երեք ուղեւորներ Ինէկէօլի ճամբուն վրայ գայլերէն յօշոտուեցան:

Մուտանիոյ մէջ երկու «եալը»ներ կքեցան: Պրուսա-Մուտանիա խճուղիին վրայ հաղորդակցութիւնները բոլորովին դադրեցան: Կառախումբերը ճամբան մնացին: Երկաթուղիի շինութեան համար հարիւրաւոր գործաւորի պէտք կայ:

Գարաճապէյի մէջ գայլերու կողմէ կենդանիներ սպաննուած են:

Անտէր կալուածները

«Ճիւմհիւրիյէթ» կը գրէ թէ ելմտական գործավարութեան կողմէ շահագրգռուող պաշտօնատանց հաղորդուած ցրկոյցի մը համաձայն, ազգ. եւ լքեալ կալուածներէ (էմլաքը միլլիյէ վէ էմլաքը մէթրուքէ) դուրս գտնուող բոլոր անտէր կալուածները պիտի փոխանցուին կառավարութեան: Ասոնց մէջ կը գտնուին նաեւ Հելլէններու պատկանող եւ կառավարութեան կողմէ գրաւուած, ինչպէս նաեւ 150 հոգինոց սեւ ցանկին մէջ գտնուողներուն կալուածները: Նախկին կայսերական գերդաստանի անդամներուն պատկանող կալուածները Իտարէի Խուսուսիէի վարչութեան յանձնուած են: Ասոնցմէ միայն Պէյքօզի քէօշկը փոխանցուած է կալուածական պանքային, իսկ միւսները ծախուելով, հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուին: Կառավարութեան կողմէ գրաւուած եւ ծախուիլը որոշուած կալուածներէն մէկ մասը սեփականութեան թուղթ չունին:

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Ո Ր Վ Ի Լ

Կազմակերպուած Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 128 Rue Etienne Dolet, Ք. Յակոբի սրճարանը:

Բանախօսութիւն, երգ, եւայլն:

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Տոպ, Bon Théâtreի մէջ:

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն:

Մուտքը ազատ է

Լ Ի Ո Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբին կողմէ, Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ճոխ պիւֆէ: Մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆր.

Վ Ի Է Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2.30ին հայ ժողովրդային Լսարանին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ
Այս Կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ
Այս Կիր. ժամը 2.30ին, 134 Route Nationale, Viroflay
Կը խօսի Տիկ. Փ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւն, նուագ, ներկայացում՝ փոքրիկներու կողմէ
ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ՝ Հայաստանի գրականութեան մասին («Անձրեւ»ի հրատարակութեան առթիւ):

ՕՐ. ԳԱՅԻԱՆԷ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՍՏԵՓԱՆ ԹԻՐԻԱՔԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Լիոն 16 Փետր. 1929

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Մէթրօ՝ Belleville: Զեկոյց եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի, Կայծակ, Դժոխք, Վրէժ, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Դ. Թաղապետեանի մատենադարանը: Անդամատոմսով ներկայանալը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաճառ, Ակոս, Սիամանթօ, Վարուժան, Բաբգէն Սիւնի խումբերու բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

վիէն, Կ. Մ.— 142:
Վիլմոմպլը, Օր. Ն. Մ.— 70:
Մարսէյլ, Տարին Գար. Հայր. Միութիւն.— Փոխարժէքը 15 ֆրանք է:
Վօ ան Վէլէն, Յ. Մ.— 105:
Լիոն, Շահ.— 35:
Լիոն, Մ. Ց.— 35:
Մարսէյլ, Գործ.— 983:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Տարին Գարահիսարի Արեւմտ Դաշտի «Անդրանիկ» Միութեան բացման հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 46 Րիւ Թարի Վէր, Սալօն Լարանեօյի մէջ:

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տարին Գարահիսարցի Օր. Վարդանուշ Շիրինեան, հօր անունը Ռուբէն, մօր անունը Պայծառ, կը փնտռէ իր մեծ մօրեղբօր կինը Տիկ. Բէթլէհեմ Շահրիկեան (Օգանեան) եւ իր որդին Յարութիւն: Իմացնել՝ Mlle Vartanouche Chirinian, Chez Mme Lacheret, 26 Ave. de Chatillon Paris (14e).

— Տարօնցի Տիկ. Մաքրուհի Պաղչէճեան կը փնտռէ իր զաւակը Վահան Պաղչէճեան, որ անհետացած է Իզմիրի աղէտին: Կը կարծուի թէ Արտասահման կը գտնուի: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Agop Agulian, Maison Argentano, Traverse la Gramère, La Valbarelle, Marseille, France.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷԹ Պոլս Գոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Պաք տը լա Փոստ մէջ, Րիւ Քոլպէր թիւ 1: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ
ՕՏԱՑԱՆՔ
Լիոն, Պաշ.— 25 ֆրանք:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

23 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 889 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՎԸ ԴՈՒՐՍԷՆ ԿԸ ՓՉԷ

Աւելի պայծառ գաղափար կազմելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի զանազան անցուդարձերու մասին, հարկ է ուշադրութեամբ հետեւիլ Թուրք մամուլի արտայայտութեանց։

Մասնաւորապէս վերջերս, անդադար լեզուին կուտայ քէմալական մամուլը, չարափոխելով ամէնէն պարզ դէպքերը, եւ պատմելիքներ տեղացնելով Ֆրանսայի հասցէին։ Ահա վերջին օրինակը, «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրականը, զոր արտատպած ենք քիչ անդին։

Ինչպէս կը տեսնէք, Էնկիւրիցիները սրբազան պարտականութիւն կը համարեն գրգռել Սուրիացիները եւ զանոնք ըմբոստացնել հոգատար իշխանութեան դէմ, որպէս զի ընդհանուր խուճապի մը պահուն, կարենան կորզել վիճելի պատառները։ Անոնք ամէն առիթով կը յիշեն Հայերու անունը, կրակին վրայ իւղ լեցնելու համար։ Մանաւանդ կ'ուզեն համոզել, թէ Ֆրանսան հայանպաստ քաղաքականութեան մը կը հետեւի, հովանաւորելով եւ տեղաւորելով զանոնք, ի վնաս բնիկներուն։

Այս բանսարկութիւնները, որքան ալ անճարակ ըլլան, կ'ազդեն մոլեռանդ եւ կարճատես տարրերուն վրայ։ Մանաւանդ որ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ պակաս չեն Թրքական օրերէն մնացած թերթեր եւ Թրքաբարոյ խմբագիրներ։ Արդէն այս վերջիններն են որ կ'իւրացնեն եւ կը ճոխացնեն սահմանէն անդին արձակուած եղանակները, և պարբերաբար թթու խօսքեր կ'արտասանեն, այնպէս թէ Սուրիոյ եւ թէ Լիբանանի բնակիչները շատ յստակատես են եւ գիտեն թէ ի՞նչ իմաստ ունին Էնկիւրիի բարեխնամ եւ ժպտուն նայուածքները։

Այս տեսակէտէն, չափազանց բնորոշ է «Ճիւմհուրիյէթ»ի ակնարկը.

— «Մինչեւ մօտիկ անցեալը, Սուրիացիները մեր եղբայրներն էին, իսկ հիմա՝ մեր հարեւաններն են։ Պէտք չկայ ծածկելու, թէ շատ գոհ պիտի մնանք, երբ օր մը Սուրիացիները արժանանան իրենց անկախութեան»։

Երէկ այս «եղբայրները» կը հարստահարուէին, կը բանտարկուէին եւ կը ջարդուէին, երբ ոչ թէ անկախութեան, այլ տարրական արդարութեան խօսքն արտասանէին — ինչպէս Հայերը։ Իսկ հիմա... երբ Սուրիան բաժնուած է ջարդարար Թուրքիայէն եւ մաս մը կը մնայ կատարեալ անկախութեան հասնելու համար, Եօնուս Նադիներն են որ կ'աւաղեն.

— Մե՛ղք Սուրիացիներուն ... մենք գիտենք որ արիւն կ'երթայ անոնց սրտէն...

Իրականին մէջ, մեր սրտէն է որ արիւն կ'երթայ, երբ կը տեսնենք թէ բախտակից եւ նորազատ ժողովուրդին կարգ մը շրջանակներն ու թերթերը տակաւին ականջ կուտան Թրքական օրօրներուն, և կը կատարեն այնպիսի գործեր որոնք ամէն բանէ առաջ իրենց երկրի շահերուն կը վնասեն։

Ցափազանցութիւն թող չհամարուի, եթէ ըսենք թէ նոյնիսկ Պէյրութի ծանօթ խառնութիւնները հետեւանք են այս հոգեբանութեան։

Մէկ ամիսը անցաւ, եւ մենք տակաւին չկրցանք հասկնալ թէ Լիբանանի ո՛ր գերագոյն շահուն համար բանտարկուած կը մնան երեսուն Հայեր, բոլորն ալ ծանօթ՝ իրենց գործով, կենցաղով եւ քաղաքական տեսակէտներով։

Ո՛ր եւ է սպանութիւն, ինչքան ալ խորհրդաւոր երեւայ, պատճառ չի տար խմբովին բանտ նետել մարդիկ որոնց միակ մեղքն է կուսակցական հանգամանքը, այսինքն ձգտում՝ ազատագրելու իրենց հայրենիքն ու ժողովուրդը, ճիշդ այնպէս ինչպէս Լիբանանցիներն ու Սուրիացիները, երէկ եւ այսօր։

Աչքէն բացատրած էինք եւ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, ի՛նչքան պրպտեն եւ զանազան «ժուռնալ»ներ կամ կասկածելի թուղթեր թարգմանեն, չպիտի կրնան գտնել ո՛ր եւ է փաստ, որ ապացուցանէ թէ կալանաւորները կը դաւաճանեն իրենց հիւրընկալ երկրի շահերուն, կամ կը գործակցին անոր թշնամիներուն։ Եթէ այդ գիսի թեթեւ կասկած մը իսկ ունենան, ամէնէն առաջ մենք պիտի պահանջենք որ պատժուին յանցաւորները։ Մինչդեռ ոչ թէ Դաշնակցական, այլ մէկ հատիկ ազնիւ Հայ անգամ չեն կրնար գտնել, որ մտքէն անցընէ վնասել բախտակից ժողովուրդի շահերուն։

Ահա թէ ինչո՛ւ կը պնդենք, թէ այս գործին մէջ ալ հովը դուրսէն կը փչէ։ Պէյրութի մէջ ի զուր քաղաքական դատ կը սարքեն, ահագին եռանդ վատնելով։ Եւ ի զուր կը դառնացնեն ժողովուրդ մը, որ ուրիշ բան չի փնտռեր հիւրընկալ երկրին մէջ, եթէ ոչ հանգիստ աշխատանք եւ արդար վաստակ։

Միւս կողմէ, թող շատ չտեսնեն, եթէ երբեմն անհաճոյ դէպքեր կը պատահին այդ ժողովուրդի ծոցին մէջ, զանազան ձեռներու եւ կիրքերու հետեւանքով։ Մենք չենք արդարացներ այդ անախորժութիւնները, եւ ամէն անգամ որ առիթը ներկայացեր է, չենք վարանած հրապարակաւ ձաղկել։ Բայց, Սուրիացիներն ալ Արեւելքցիներ են, եւ պէտք է հասկնան թէ այդ տեսակ բարքերը նոյնքան հարազատ են իրենց մէջ, իբրեւ հետեւանք դարաւոր ստրկութեան եւ Թրքական ազդեցութեան։

Իսկ ամէն բանէ վեր, կ'ուզէինք որ, Պէյրութի, Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ, փոխանակ անտեղի կասկածներ սնուցանելու Հայաստանեան զանգուածի մը եւ անոր այս կամ այն քաղաքական կուսակցութեան մասին, ուշադրութեամբ հետեւէին սահմանէն անդին սարքուած դաւերուն եւ արտասանուած խօսքերուն, որովհետեւ, այնտե՛ղ է թաղուած օձին գլուխը։ Եւ դեռ աւելի հեռուն։

Դուրսէն կը փչէ հովը, իմացէ՛ք, բարեկամներ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԲՈՐԲՈՔԵԼ ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

Հոլշակաւոր խուժանավար Եօնուս Նատի կը գրէ Պոլսոյ Ճիւմհուրիյէթ լրագրին մէջ (16 Փետր.).

— «Ասկէ առաջ, յօդուածով մը ըսած էինք թէ Ֆրանսա, որ Սուրիոյ գլխուն փորձանք դարձած է, հարաւային սահմանին վրայ ալ կ'աշխատի Թուրքիոյ ոտքին մխուած փուշ մը դառնալ։ Ֆրանսա Սուրիոյ մէջ թէ անտանելի փորձանք մըն է այս երկրին համար, եւ թէ անհանդուրժելի աղէտ դրացիներուն։ Հանրապետական Ֆրանսան, որ շատ փափաքող է աշխարհակալութեան դերը կատարելու, անշուշտ օր մը շատ անհաճոյ ձեւով պիտի քաղէ այսօր իր ցանած սերմերուն խառնակ հունձքը։ Ըսած էինք թէ Նափոլէոնը չկրցաւ աշխարհակալութեան գլուխ հանել, ո՜ւր մնաց Ներկայ Ֆրանսան։ Եւ մենք հաստատ ենք մեր այս տեսակէտին վրայ։ Ապագան պիտի տեսնէ։

Մեր այդ յօդուածէն ասդին, բաւական ժամանակ անցաւ։ Եւ դէպքերը մեր տեսակէտին համաձայն զարգացան։ Միւս կողմէ վերջը չեկաւ այն պզտիկ եւ ողորմելի միջոցներուն, որով կ'ուզեն որպէս թէ սփոփացնել մեր տեսակէտը։

Ֆրանսացիներու յայրուցած գժտութեանց հետեւանքով, մեր հարաւային սահմանին մէկ մասը դեռ չէ գծուած։ Գ. սը Ժանպլէօն, երեւի նոր հրահանգ առնելու համար, իր երկիրը գնաց։ *Ֆրանսա կը շարունակէ անդադար Հայեր տեղաւորել հարաւային սահմանին վրայ, եւ կը քաջալերէ ու կը հովանաւորէ կարգ մը ազգէտ մարդոց աւազակութիւնը։ (ԽՄԲ. — Կ'ակնարկէ Քիւրտերուն)։*

Այս բանը ըսելով, Ֆրանսա կը կարծէ իմաստուն քաղաքականութիւն մը վարած ըլլալ, մէկ կողմէ Սուրիան կարենալ կառավարելու եւ միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ հոգ պատճառելու համար։ Ժամանակին հռոմէական կայսրութիւնը չկրցաւ ապրիլ այդ վայրերուն մէջ. իսկ թուն իրենք Ֆրանսացիները կը կասկածին որ Ներկայ Ֆրանսան պիտի կարենայ աւելի ճարպիկ փորձել Հռոմայեցիներէն։ Իսկապէս ծիծաղելի է Ֆրանսայի ընթացքը, որով տմնքիշօթութիւն կ'ընէ, իր սահմաններէն դուրս գտնուող երկիրներու գլխուն փորձանք դառնալով։

Մեր այն յօդուածին, որով Ֆրանսայի ընթացքը կը քննադատէինք, Ֆրանսացիներու փոխարէն կարգ մը սուրիական թերթեր պատասխանեցին։ Այդ գրութեան մէջ, որպէս թէ մենք յարձակեր ենք Սուրիոյ իրաւունքներուն վրայ։ Այդ գրութիւններէն թէ նոյնիսկ Ֆրանսացի պաշտօնեաներու ազդեցութեան տակ գրուած ըլլան, նորէն օրինակներ են, ցոյց տուող թէ անկախութենէ զուրկ վիճակը մարդս ի՛նչ աստիճաններու կրնայ իջեցնել։ Որովհետեւ այդ գրութիւնները ստորագրուած են Սուրիացիներու կողմէ։ Մե՜ղք Սուրիացիներուն...։ Բայց մենք գիտենք որ Սուրիացիները, որոնց սրտէն արիւն կ'երթայ, չեն ձայնակցիր մէկ երկու Թշուառականներու զառանցանքներուն։ Այս մէկ երկու անձերը զուրկ են հայրենիքի զգացումէն եւ անոնց խիղճը պատուած է ֆրէնք ոսկիով։

Ինչ հարկ, թող դէպքերը մեր փոխարէն պատասխանեն։ Դեռ երէկ, ֆրանսական մարզպան Գ. Փօնսօ գրչի մէկ հարուածով չփակե՞ց Սուրիոյ սահմանադիր ժողովը։

Մինչեւ մօտիկ անցեալը, Սուրիացիներ մեր եղբայրներն էին, իսկ հիմա՝ մեր հարեւաններն են։ Պէտք չկայ ծածկելու, թէ շատ գոհ պիտի մնանք, երբ օր մը Սուրիացիները արժանանան իրենց անկախութեան։»

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԱՆՑ ՊԱՀԱՐԱՆԻ ՆԱՄԱԿ ԱՌ ...

Հայաստանի մէջ կարգ մը քաղանաներ թողած են իրենց «սեմր» յանկարծ Նշմարելով որ կրօնքը կը խայթէ, կը թունաւորէ, ափիոն ծամել կուտայ.

(Խ. Թեթեւլը)

Խումբ մը քահանաներ էք եղեր, (Անանիա, Գէորգ, Մկրտիչ եւլն.) որ յարմար դատեր էք մէկդի նետել ձեր սքեմը ու յայտարարեր էք թէ կրօնքը թոյն է, ափիոնէ, եւ այլն...։

∴

Ես ալ եկեղեցին չեմ յաճախեր։ Այլուր քան Ֆրանսա նոյնը ըրած եմ։ Քարոզները իմ ականջիս պարապ տակառի ձայն կը հանեն։ Բայց ռամիկը անոնց մէջ անկարող է գտնել թոյն, ափիոն... Այդպիսի նիւթեր չեն վաճառեր մեր կղերականները։

Գիտեմ որ եկեղեցի կուգան շատեր... արդուզարդի «ժիւրի» կարծելով բազմաները կամ համբ Քրիստոսը։ Գիտեմ որ երբ խաչ կը հանեն, մասնեմատրն կէսը հազուտին, ճշմէլլէքուինը կամ այնի չէմը ցոյց տալու համար է։

Գիտեմ որ երբ «Սուրբ, Սուրբ Տէ՛ր...» կ'երգէ դպիրը, աչքերը դէպի գմբէթ բարձրացուցած... նոյն պահուն իր մտքին մէջ կ'ուզէ հաշուել թէ այս գիշեր եօթը մահացու մեղքերէն ո՛րը յարմար է գործել...։

Բայց դո՛ւ, Տէր Սարգի՛ս, կամ Տէր Անանիա, գիւղը... ունի՛ք այսպիսի բաներ։

Մի՛ գուցէ։ Հոն, Հայաստան, եկեղեցիներու առջեւ մտից սամսի «կիշէ՞» կար, թէ խունկը սուղ էր։

Ընդհակառակն քահանան չէ՞, որ յաճախ կ'ըլլայ առաջինութեան դաս առնել գիւղացիէն։

Ո՞վ էր կորսնցնողը։

Չինուար չըլլալու համար 1917ին քահանայութեան կոչումը զգացեր էիք ձեր մէջ։

Հա՜ ա՜ ա՜ ա՜։

Ուրեմն այսօր անշահ կը գտնէք սքեմը։

Ու կարելի է այժմէն կը պատրաստուիք գիւղին սովիէտին անդամագրուիլ։

Խելիատա՛կ, օպորտունիստ, չա՛։

Միայն մի՛ մոռնաք որ, տրամադրութիւնները եթէ փոխուին, կամուրջին վրայէն չէք կրնար վերադառնալ։ Ճամբան փակ է opportunisteներուն համար...։

ՆԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՏՐՈՑԿԻ ՖՐԱՆՍԱ ԳԱԼ Կ'ՈՒԶԷ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Տրոցկի հեռագրով խնդրած է Պոլիս Սուվարինէն (Փարիզի Պիւլթէն Կոմունիստ խմբագիր) որ դիմում կատարէ ֆրանս. կառավարութեան մօտ՝ իր Ֆրանսա մուտքը արտօնելու համար։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը մերժած ըլլալով արտօնութիւն տալ, Սուվարին հեռագրով յանձնարարած է Տրոցկիի որ դիմէ Նորվեկիոյ կառավարութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՂԵՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՄԻԼԻՈՆ Ի ՎՆԱՍ. ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— *Յունական Մակեդոնիայէն և Թրակիայէն ողողումներու մասին հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ աղէտը նախապէս կարծուածէն շատ աւելի ծանր է։ Ցորդած են Վարտար, Ստրիմոն, Մէստոս եւ Մարիցա գետերը։*

Ստրիմոնի հովիտին մէջ Մանիտարի, Մեզալոխորի, Ագրիոյիկա, Բալոխորի, Իրակլիա, Շամոնդոս, Կոլէնդա, Վամվակիա, Օրմանլը, Կիուպլիա, Կատօ, Կամինիկիա գիւղերը և բազմաթիւ ուրիշներ ամբողջովին ջուրերու տակ մնացած են։ Այս գիւղերէն մէկ մասը հիմնուած էր Անատոլուէն եկած գաղթականներուն կողմէ, շնորհիւ կառավարութեան աջակցութեան և մասնաւոր փոխառութեանց։

Սէրէզ քաղաքի բազմաթիւ թաղերը լրջօրէն վնասուած են։ Ջուրերէն քշուեցան փուռեր եւ ալիւրի գինուորական մթերանոցներ։ Երկաթուղիի մեծ կամուրջ մը, եւ ուրիշ քանի մը կամուրջներ քանդուեցան եւ խճուղիները աւրուեցան։

Քավալա քաղաքը որ կեդրոնն է Անատոլուի գաղթականներուն եւ ուր ապրանքներով լեցուն վաճառատուններ կան, ջուրերու տակ մնացած է։ Կորուստը քանի մը միլիոնի կը հասնի։

Վարտարի հովիտին մէջ կորուստները նոյնպէս մեծ համեմատութեան կը հասնին։

Մարիցայի հովիտին մէջ ողողումները իրական աղէտ մը կը կազմեն։ Բազմաթիւ մեկուսացած գիւղեր ապրուստէ զրկուած են, որովհետեւ նոյնիսկ նաւակներով կամ գետանաւերով երթեւեկը անկարելի է։

Տէտէաղաճի, Տիմոթեքայի, Սուֆլիի եւ Օրէթիասի շրջաններուն մէջ մեծ թիւով արջառ կոտորուեցաւ։ Աւելի ծանր ողողումներէ կը վախցուի, երբ Պուլկարիոյ լեռներուն ձիւնհալը սկսի։

Նոյնպէս ողողումներ կը նշմարուին Պելոպէնէսի եւ Թեսալիոյ մէջ։ Ներկայիս անկարելի է տալ՝ ամբողջական հաշիւը վնասներուն, որոնք հարիւրաւոր միլիոն տրախմիի կը հասնին։

Կառավարութիւնը ստիպողաբար միջոցներ ձեռք առաւ աղէտեալներուն օգնութեան հասնելու համար։

∴ *Հաղորդակցութեանց նախարար տոքթ. Խրիստոմանոս, որ ողողումի շրջանին մէջ կը գտնուի, Նախարարական խորհուրդին ուղղուած հեռագրով մը կ'ըսէ թէ Ստրիմէն գետը արագօրէն իջաւ, այնպէս որ հովիտին մէջ վտանգը սահմանափակուած է։ Միլիոններ պէտք պիտի ըլլան՝ քանդուած կամուրջները վերաշինելու համար։*

Կացութիւնը աւելի ծանր է Թրակիոյ՝ մանաւանդ Տէտէ Աղաճի մէջ (Ալեքսանդրուպոլիս)։ Մարիցան կը շարունակէ ուռիլ եւ ողողել բազմաթիւ վայրեր։ Ազատարար նաւեր, որոնք սատելիք, դեղ եւ վառելափայտ կը տանէին ողողուած գիւղերուն՝ չկրցան հասնիլ իրենց նպատակին՝ անոր համար որ սառոյցի խոշոր զանգուածներ կային ջուրերուն վրայ։

Մարիցան դէպի ծով կը քշէ կը տանի մեծ թիւով արջառ, մանաւանդ կովեր ու ոչխարներ։ Դեռ յայտնի չէ թէ մարդկային զոհեր ալ կա՞ն։ Սուֆլիի շրջանին մէջ կարգ մը մարդիկ անհետացած են, ու կը կարծուի թէ հեղեղէն քշուած են։

Գաղթականներու միջազգային յանձնաժողովի տեղեկագիրը շատ յոռետես է։ Ըստ անոր, Յունաստանի ընդարձակ մէկ տարածութեան վրայ հունձքը ամբողջովին փճացած է. Օրմանլը եւ Էրմիքէօյ ամբողջովին պարպուած են, բնակչութիւնը ապաստանած է շրջակայ բլուրներու վրայ։ Մարիցայի շրջանին մէջ, բնակիչները ջուրէն փախչելու համար իրենց տուներու տանիքին վրայ ապաստանած են։

Բանակցութիւններ կը կատարուին կառավարութեան եւ Ազգ. Դրամատան միջեւ՝ աղէտեալներուն մեծաքանակ եգիպտացորեն գնելու համար։

∴ *Ողողումներուն պատճառաւ հելլէն կառավարութիւնը ապրիլ 21ին յետաձգեց ծերակուտականի ընտրութեանց թուականը, որ մարտ 3ին որոշուած էր։ Աթէնքի մետրապոլիտը Խրիստոմոս հանգանակութեան ձեռնարկեց ի նպաստ աղէտեալներու։*

ԴԱՆՈՒԲԻ ՍԱՌՈՅՑՆԵՐԸ ԹՆԴԱՆՕԹՈՎ ՊԻՏԻ ԿՈՏՐԵՆ

Պելկրատ, 22 փետրուար.— Եուկոսլաւիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ Դանուբը կատարելապէս սառած է։ Սառոյցի խաւը 40, տեղ-տեղ 60 սանթիմեդր խորութիւն ունի։ Եթէ կարելի չըլլայ մասնաւոր նաւերով կոտրել սառոյցը, թնդանօթ պիտի գործածուի։ Պելկրատի նորաշէն Փանչեվօ կամուրջը փլչելու վտանգի տակ է, եթէ սառոյցը ուժգնօրէն քշուի ջուրերուն կողմէ։

Բոլոր շահակից նախարարութեանց մասնակցութեամբ կազմուեցաւ մնայուն մարմին մը, որ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ ձիւնհալի աղետալի հետեւանքներուն դէմ։

Ներկայիս Եւրոպայի ամէնէն ցուրտ շրջանը Պալքաններն են։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐԷՆ ԺՈՂ. ՎՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան գիրայոյն ու առհասարակ ժողովրդական մայիսի հրաշագործ Հայաստանի մէջ լուծուած կը յայտարարուէր կազմակերպութիւնը, նկատի ունենալով երկրի նոր կացութիւնը։ Այս հրահանգը որքան ալ ծանր ըլլար կուսակցութեան համար, անհրաժեշտ կը համարուէր, հայութեան անզորութեան տեսակէտէն։

Բոլշեւիկեան տիրապետութեան շրջանին, սակայն, Հայաստանի մէջ ընկ. Ս. Վրացեան կը նկատուէր Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, որուն ուղղուած էին բոլորի ակնարկները։ Չէ՞ որ ան իբրեւ այդպիսին ալ ծանօթ էր ոչ միայն հայ հանրային կարծիքին, այլ եւ Ռուսաստանի։

Հետեւաբար իմէ անոր ներկայութիւնը հանդուրժելի էր, չէր կրնար անտեսուիլ եւ անոր մէջ ամփոփուած ուժը։ Այսպէս կը մտածէր ժողովուրդը, եւ չէր կրնար հաշտուիլ այն մտքին հետ թէ Դաշնակցութիւնը չունի հրապարակ իջնել նորէն, երբ այնքան պէտք կար անոր ներկայութեան։

Ժողովրդական այս հաւատքը ծանր պարտաւորութեան տակ կը դնէր ոչ միայն Վրացեանը այլ եւ այն բոլոր Դաշնակցական ծանօթ գործիչները, որոնք ուղղակի շփման մէջ էին ժողովրդական խաւերու հետ։ Իսկ այս շփումը անխուսափելի էր, որովհետեւ թէ երեւանի եւ թէ գաւառի զանազան կողմերէն ամէն օր մարդիկ կը ներկայանային, պատմելով սարսափելի իրողութիւններ եւ աղաչելով պաշտպանութեան միակ ելքը կը գտնէին ապստամբութիւնը։

Եւ որքա՜ն ծանր կ'ըլլար անոնց յուսախաբութիւնը ամէն անգամ, երբ կը ստանային Վրացեանի կտրուկ եւ խիստ հրահանգները՝ «համբերել եւ սպասել» [illegible] Դաշնակցութեան հեղինակաւոր ներկայացուցչի պատասխանէն դժգոհ մարդիկ կը գտնէին այս անգամ երկրորդական գործիչները որոնց մէ կը յուսային իրենց սպասած [illegible]

Բայց կացութիւնը չէր փոխուեր [illegible] ժամանակէ մը ետք, այս խորհուրդները [illegible] Դաշնակցական գործիչները։

Մէկ քանի ամսուայ խոր հրդակցութիւններէ ետք, այդ նոյն ընկերները կ'որոշեն ստեղծել կուսակցական յատուկ մարմին մը, որու անմիջական եւ գլխաւոր ջանքը պիտի ըլլար ամէն գնով առաջքն առնել ներքին խռովութիւններու, որոնք անխուսափելի կը նկատուէին արդէն։ Միեւնոյն ժամանակ այս մարմինը պիտի աշխատէր Հայաստանի սահմաններէն հեռացնել փտանգուած եւ փախստական դարձած Դաշնակցականները, դարձնել երկրի ներքին անդորրութեան տեսակէտէն։

Այս մարմինը հաւատարմօրէն եւ բարեխղճութեամբ մինչեւ Փետրուարի սկիզբները կատարեց իր ստանձնած պարտականութիւնը, հակառակ մեր բազմազոյն եւ վատ հակառակորդներու վայրագութիւններուն։

Այսքանը սակայն բաւական չէր։ Հարկ էր աւելի ծանր զոհողութիւններ ընել յանուն մեր արիւնոտած հայրենիքին։ Պէտք էր ամէն գնով հասկցնել օրուան իշխանաւորներուն իրենց բռնած կործանարար ճամբու հետեւանքները

եւ առհասարակ ժողովրդական տրամադրութիւնները։ Եւ Ըրվուցեանը կը դիմէ անձամբ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն, նոյնիսկ գաւառապետ Ալթերբեգեանին, այն ալ քանի մը անգամ։ Այս ձեռնարկին միակ գրական արդիւնքը այն եղաւ, որ Վրացեանի կեանքը կը խնայուէր գոնէ պաշտօնական հաստատութիւններու մէջ, հոգ չէ թէ քանի մը օր ետք, նոր որոշումով մը օրէնքէ դուրս յայտարարուէր նոյն ընկերը։

Մինչ այս մինչ այն, կացութիւնը աւելի կը ծանրանար օրէ օր։ Կրեմլի քաղաքացիական կռիւն — կ'աղաղակէին բոլշեւիկները արձակ համարձակ։

Ժողովուրդը ծանր սարսափի մատնուած էր մանաւորապէս յունուարի վերջին օրերուն, բանտերը կը լեցուէին անդադար, ամէն օր չարաշուք փսփսուքներ բանտարկեալներու վիճակին մասին։ Բոլորին համար յայտնի էր արդէն, որ բանտարկեալներու առանձնաբար մասը գաղտագողի սպաննուած է մահուան, եւ երբեմն բոլշեւիկները իսկ բացէ ի բաց կը յայտարարէին առաջին շարքին վայ գտնուողներու անունները, որոնց մէջ էին Ռ. Դերբինեան, Բոշխի Իշխանեանը, Համազասպը եւ այլ Դաշնակցական մտաւորականութիւնն ու ժողովրդական գործիչները։

«Եթէ բոլոր լաւերը դատապարտուած են անխուսափելի մահուան, էլ ի՞նչ կ'արժէ մեր կեանքը» — կը մտածէր մնացած հայութիւնը, եւ մանաւանդ այն սակաւաթիւ զինուորական ու ժողովրդական ոյժերը, որոնք իշխանութեան ազդեցութիւններէն հեռու կ'ապրէին փախստական վիճակի մէջ։

Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը եւ Հայաստանի կոմիտէն կը մնային սակայն իրենց նախկին դիրքին մէջ. — խուսափիլ ամէն տեսակի նահատակութիւններէն։

Անկայն վերջին օրերու ժողովրդական տրամադրութիւններէն, եւ անդիմադրելի կացութենէն կ'ազդուին նաեւ Դաշնակցական գործիչները մէկ մասը։

Արդէն որոշ շրջաններէն կը յայտարարէին Դաշնակցական մայիսին, որ եթէ Դաշնակցութիւնը չունի ստանձնել ղեկավարութիւնը ժողովրդական ապստամբական այս գործին, իրենք պիտի սկսին գործի իրենց գիտցած եւ հասկցած եղանակով։ Նման յայտարարութիւն Փետրուարի սկիզբները աւելի պատասխանատու շրջաններէն վերջապէս, մեր ապագայ շարժումներու սպարապետ Թորոսեանին, ժողովրդական խմբապետներ Մարտիրոսի, Խնկոյի եւ ուրիշներու կողմէ։

Ըսեմ նաեւ, որ նման յայտարարութիւններ եղան բազմաթիւ. ծանրագոյնն. հաւասարակշռուած գործիչներու կողմէ ալ որոնց ամէն մէկը հոսանք մը, կուսակցութիւն մը կը ներկայացնէր այդ օրերուն։ Ուրեմն կը համարեմ չյիշել անունները։

Փետրուարի առաջին եւ երկրորդ շաբաթներուն այս իրականութիւնն էր ահա, որ քննութեան կը դրուէր Դաշնակցութեան առաջեւ։ Երկար ու ծանր քննութենէ ետք, միաձայնութեամբ կ'որոշուի վերջապէս հակառակիլ անոր իրականութեան, փոխել հայութիւնը իր այս նորօրինակ աղէտէն վտանգէն մինչեւ վերջին հակառակ տեսակէտի վրայ շեշտելով ապագայ վտանգները, ներքին թէ արտաքին։

Այսպէս ուրեմն Դաշնակցութիւնը նորէն կ'իջնէր հրապարակ առնելու համար իր ուսերուն վրայ գրուած խաչը։

Այս վերջնական որոշման հետ կ'որոշուէր շարժումի ղեկավարութիւնը յանձնել առանձին մարմնի մը, որ կը կոչուէր «Հայրենիքի փրկութեան կոմիտէ» եւ որուն կ'անդամակցէին անկուսակցական տարրեր ալ։

Եւ այս բոլորը փետր. 18էն քանի մը օր առաջ միայն։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԶԴԸ — Այս բոլորէն յետոյ աւելորդ չէ մտնել փետրուար 18ի գործնական շրջանի մանրամասնութիւններուն մէջ, հակառակ իրենց այնքան բազմաթիւ արժէքներուն։

Այսքանն ալ սակայն բաւական է համարձակութեամբ յայտարարելու թէ՝

Փետրուար 18ը քաղաքական դարու վերջանանկն է, աւելի քան ժէգաւոր եւ աւելի բովանդակալից ազգային արժէքներու տեսակէտէն։

Փետրուար 18ը հայութեան հիմ բռնեց պարծանքներէն հաշտեցաւ կը դրոշմուած ծրագրով ժողովրդի մը անսահման զոհաբերութեան եւ հերոսութեան անմահ դրուագներով։

Փետրուար 18ը սուր եւ ապտերած հայանուն հատուածի մը դիւային ծրագրին դէմ, հայութեան ուշիմութեան, փրկութեան ապացոյցն է։

Ու վերջապէս, փետրուար 18ը հայ ժողովուրդի անկախ եւ ազատ ապրելու փ[illegible] մէկ գոյցն է, սրբազանօրէն ազդը բոլոր բռնաւորներուն եւ իրենց անարգ կարգերուն դէմ, ազգ մը նոյնքան անձեղ ու սարսռացնող որքան հայ ժողովուրդի տառապանքը։

Սարկաւագներն ու վաստիրը չեն, որ պիտի փոխեն այս անողոք իրականութիւնը, եւ ո՛չ ալ անոնք որ այսօր նորէն հին երգը կ'երգեն մեր արիւնոտած հայրենիքին մէջ։

(5) Ս. ԹՐԹՈՒԼ

(ՎԵՐՋ)

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ

Եգիպտոսի հնագիտական վարչութիւնը այս միջոցին կ'ընէ որ պեղումները կը կատարէ Սաքարայի անապատին մէջ։ Այս պեղումներու ընթացքին երեւան հանուած են։

Գտնուած է խոշոր գետնադամբան մը որ կ'ըսուի է բոլէ ամբողջովին։ Այս արձանները ներկայացնեն, որոնք սուրբական կը կարծուին ըլլալ։ Բայց հնագիտութեան թէ եգիպտացի արձանագործներ են որ կազմած են զանոնք, այս արձանները [illegible] շրջանին։

Այս վերջին մեծագոյն Արեւելքի ասիական աստուածութեանց արձաններ ծագուած են, կը կարծուի թէ, այս գիւտը մեծ արժէք կը ներկայացնէ եւ ծանր կագին թիւնք մը կը կազմէ ան Մեմփիսի այն օտար գաղութներուն մասին, որոնց մասին շատ քիչ բան գիտենք։

Սաքարայի մէջ մինչեւ հիմա գտնուած է նաեւ «Ապէթուռ» թագաւորին գլուխը հաղթիր գրանիտէ եւ ադամին արձանի մը գլուխն է ան, եւ արքայատոհմէն։ Այս գլուխը այդ արքայատոհմին առաջին փարաւոններէն մէկուն կը պատկանի, ինչպէս ցոյց կուտան արձանագրութիւնները։

Գլուխը անայլայլ մնացած է, խիստ գեղեցիկ եւ ոճական կենդանութիւն ունի։ Մինչեւ այժմ այս թագաւորէն ոչ մէկ արձան գտնուած էր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԱՆՁՐՈՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱԽՈՒՄԸ

Քերթուածներ։ Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Հայ գրականութեան մէջ, պատերազմէն յետոյ ծնած գիր քերը գոյութ են, ընդհանրապէս Կարծիկ ու ճնշիկ։

Բայց գիրքի հասակ ունի քերթուածներու այս նոր հաւաքածոն։

Հեղինակը, Ն. Սարաֆեան, մէկն է նոր սերունդին կրտսերներէն։

*
* *

Առեն է, վերջապէս, հարցնելու թէ ո՛ւր կը սկսի այս «նոր սերունդը» եւ ո՛ւր կը վերջանայ։

Ճշդենք անոր տարիքը։

Պատերազմէն յետոյ հայ գրականութեան հոգին ու պարտականութիւնը առանձնեցին նոր դէմքեր, երիտասարդ բայց ոչ տարեկից։ «Նորեր» կոչուեցան անոնք, թէեւ կը ներկայացնեն հասակի զանազանութիւն մը։

Այդ նորերը կը բաժնուին երեք խումբի՝ համաձայն իրենց տարիքին.

Ա. 20 — 25 տարեկաններ։
Բ.— 25 — 30 » ։
Գ.— 30 — 35 » ։

Ուրեմն, մեր բոլոր նորերը 20 — 35 տարեկան երիտասարդներ են։ Այժմ հետեւեցէք տարիքի այս թուաբանութեան, որ հետաքրքիր է, եւ անհրաժեշտ՝ բացատրելու համար անոնց գրական կազմութիւնը։

Երէց խումբը, որուն մեծը կ'ենթադրենք 35 տարեկան, Զինադադարին (1918) 25 տարեկան էր, եւ պատերազմէն առաջ (1914)՝ 21 տարեկան։ Այս խումբը «կազմուելու» համար օգտուեցաւ թէ նախապատերազմեան եւ թէ յետպատերազմեան շրջաններէն։ «Շատ կարդացած» սերունդն է այս, նորերուն մէջ։

Միջին խումբը, որուն մեծը կ'ենթադրենք 30 տարեկան, Զինադադարին 20 տարեկան էր, եւ պատերազմին սկիզբը՝ 16 տարեկան։ Այս խումբին կազմութիւնը կ'իյնայ առաւելապէս յետպատերազմեան շրջանին մէջ։ Ուժեղ սերունդ մը, որուն տրուած է այս շրջանին պատասխանատուութիւնը։

Կրտսեր խումբը, որուն մեծը կ'ենթադրենք 25 տարեկան, Զինադադարին 15 տարեկան էր, եւ պատերազմին սկիզբը՝ 11 տարեկան։ Այս խումբը դեռ խմոր է, տակաւին ի լինելութեան. չէ կազմուած, քիչ է կարդացած, ենթակայ զանազան ազդեցութիւններու։

Ն. Սարաֆեան անոնցմէ է, որոնք արուեստ ծանչցան եւ գրականութիւն սորվեցան պատերազմէն յետոյ։ Ինչ կայ իր մէջ նախապատերազմեան։

Երբ իր սերունդը ընթերցման հասնի առաւ, արդէն հողը կը փոխէր ոտքերուն տակէն։ Այլ սերունդը գրեթէ չի ճանչնար հայ գրականութիւնը, եւ գաղափար չունի «հայ գրական ազդութեան» մասին։ Եթէ հին սերունդը շատ կայլ ազդ, այս սերունդն ալ շատ ճամբորդեց։

Մեր գրականութիւնը, բոլոր պէտքերուն համար էր իր տեղին վրայ։ Անա թէ ինչու հանգչած ջուրի պէս էին մեր արձակն ու ոտանաւորը։ Պատերազմը մեր օրերու դժբախտութեան,— շատ փոփոխութիւններ մտցուց անոնց մէջ։ Հեղափոխ շարժանկար, որ ցոյց կուտայ նոր քաղաքներ, նոր ցեղեր, նոր քաղաքակրթութիւններ ու նոր նկարագիրներ։ Նոր գիրքը զգայարանական տարբեր կազմախօսութիւն մը ստացաւ։ Հին գիրքը փարած էր հողին, որուն վրայ անշարժացած՝ կային գեղեցկութիւններու սար բագը միայն ճանչցաւ։ Նոր գիրքը. աշխարհի ճամբաներուն մէջ մոլորած, յարաշարժ գեղեցկութիւններուն ի տես՝ կարանց զգայարանական աւան ղութիւններ։ Այդ նոր գիրքն էր որ տուաւ գոյներու երաժշտութիւնը, ժամանակին երգեցողութիւնը՝ արագութիւնը։

Աւելցուցէք նաեւ յետպատերազմեան օտար սերունդին ազդեցութիւնը։

Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ մէջ կայ սերունդ մը, որ ունի միեւնոյն գոյնը։ Կարելի է երանգով մը բաժնել լատին սերունդը ֆրանս.-իտալ սպանիականը, որ ոչ միայն նոյն գոյնը ունի, այլ նաեւ յաճախ նոյն լեզուն։ Անոնց գրական վարդապետութիւններուն մէջ, (ֆրանս. surréalisme, իտալական՝ futurisme, սպանիական ultraisme) կան միեւնոյն ձգտումները։ Ցեղի եւ հայրենիքի մասին անտարբեր են։ Անոնք աշխարհաքաղաքացիներ են։

Այս խումբն է, որ իր ազդեցութեան տակ կը պահէ Ն. Սարաֆեանը։ Սակայն ամէնէն աւելի ֆրանսական առաջապահ սերունդն է, որ պատրաստուած է Անգղիոյ մը գրաւումին արուեստը։ Յիշենք Պլէզ Սանտրարը, Մաքս Ժաքոպը, Ա. Պրըթոնը, Սուփոլթը, Էլիւարը, Արակոնը։ Այս խումբը ունեցաւ արկածալից կեանք մը եւ ունի իր զարգացման։ Սանտրար կը ճանչնայ բոլոր մեծ ու պզտիկ գրականութիւնները։ Մաքս Ժաքոպ, որ, կեդրոնատեղի մը տակ, նկարչութիւն ալ ըրած է, ժամանակին կատաղի պաշտպան մըն էր ցեղի գաղափարին, իրն է, այդ առթիւ, druidisme գրական վարդապետութիւնը։ Այժմ աշխարհաքաղաքացի մըն է։

Աշխարհաքաղաքացի մըն է նաեւ Ն. Սարաֆեան։

*
* *

Ներկայացնելէ յետոյ այս նոր բանաստեղծին գրական կազմաւորումը, քննենք իր քերթուածներուն ձեւն ու խորքը։

Յետպատերազմեան գրականութեան ձեւը շատ է փոխուած, այնպէս որ ոչինչ կայ զարմանալի՝ երբ հին ու տարիքոտ քննադատներ չեն հասկնար «սա նորերուն գործերը»։

Անգղիոյ մը գրաւումը մութ գործ մըն է, դժուար է հասկնալ բազմաթիւ քերթուածներ, որոնք «իմաստ չունին»։

Բազմաթիւ չեն ընթերցողներ տաղաչափութեան մասին, արձաններու արուեստին մասին, նկարներու ձեւին մասին խօսիլ ամէնուն չէ թոյլատրուած։ Նոյնիսկ պատմական մը յատկութիւններուն մասին ամէն մարդու կարծիք չի հարցուիր։ Սակայն երբ խօսքը բանաստեղծութեան մասին է, ամէն մարդ կ'ուզէ, որ դիւրահասկնալի ըլլայ, Ջրկիրն ու տիրացուն բան հասկնան։ Չէ՞ որ դրամ են վճարեր, գիրք են գներ։ «Բան հասկնալու» այս հարցը շատ հին է, ինչպէս վերջերս դիտել կուտար ֆրանսացի քննադատ մը, Պէնժամէն Կրեմիէօ, նոյ ատոյն գրականութեան յատկանիշն այն է, որ դարձնել կը հեռանայ ժողովուրդէն։ Այս մտերմութեան եւ անզատութեան պատմութիւնը պատմութիւնն իսկ է գրականութեան։ Բանի՛ անգամ գրականութիւնը ամուսնալուծում բրաւ ժողովուրդին հետ, սակայն ժողովուրդը դարձեալ մօտեցաւ գրականութեան։ Ժողովուրդին կ'իյնայ մօտենալ գրականութեան։ Զարմեր քաջալերել ծուլութիւնը եւ ռամկացումը։ Հասկնալու համար անհրաժեշտ է աշխատանք։ Մալարմէ, յանուն արուեստին, «կ'ըսէր, որ քիչ մը մթութիւն տուած ճաշակ», կ'ըսէր՝ երբ իմաէ կը խնդրէին խօսած ճառը հրատարակութեան համար։ Եւ յետոյ, ինչպէս կ'ըսէին սէնթոլիստները, բանաստեղծութիւնը չի հասկցուիր, այլ կը զգացուի։ Երբ ձեր տանիքին վրայ անձրեւը կը թափի կաթիլ կաթիլ, վարի երաժշտութիւն մը կը լսէք, բան չէք հասկնար՝ բայց կը սիրէք այդ երգը։ Արդէն, «հասկնալ» կը նշանակէ գիտութիւն ընել» (Տըլաքրուա)։ Վերջապէս, ձանձրանալի է ամէնուն ալ հասկնալի քերթուածը։ Մեր արեւելահայ բանաստեղծութիւնը, որ ժողովրդական ամբոխներու ազդեցութեան տակ կը գտնուի, ճա-

պաղութեան ստարա [illegible] լիութեան այդ պահանջ[illegible]

Ո՛չ, բարձր բանա[illegible] թիւնը չի գրուիր ղպր[illegible] ներու եւ երգելու կամ [illegible] ներու համար։

Սակայն ինչո՞ւ չեն [illegible] ուիր Անգղիոյ մը գրա[illegible] քերթուածները։

Ն. Սարաֆեան մէկ [illegible] ունի, — աչքը։ Այդ [illegible] քը շարժապատկերի [illegible] թիւններ ունի։ Ան գոյ[illegible] կեր կը նետէ իր տող[illegible] Եւ իր տողերը լոյսի [illegible] ներ են, գոյնի երաժիշ[illegible] կերներու խաղեր, [illegible] Ինչո՞ւ ստանաւորը [illegible] պրիսմակ։ Համաձայն [illegible] կան փիլիսոփայութեան [illegible] րաֆեան արուեստը [illegible] իբրեւ վայելք մը։ Ան [illegible] ղայ, իր զգայարանա[illegible] ցած որսի կ'ելլէ։ Վա[illegible] ճոյք կը պատճառէ [illegible] իմաստ կը փնտռէք [illegible] կ'երգեմ, պատճառը [illegible] հաճոյք կը պատճառէ [illegible] ոչ թէ երգը։ Եւ Ն. Սար[illegible] քերթուածներուն մէջ [illegible] հրաշալի խաղեր կան, [illegible] նոյնպէս հաճոյք կը [illegible] ընթերցողին։

Ընդհանրապէս շա[illegible] շփոթեն եւ սէնթոլիզ[illegible] հետ խնամութեան մը [illegible] նին նման քերթուածներ[illegible] չէ մոռնալ, սակայն, [illegible] լիստներուն համար [illegible] խորհրդանշաններ էին [illegible] եւ երաժշտական ձայն[illegible] ձեւով նոր այս գիր[illegible] բառերը կը պահեն իրե[illegible] կան նշանակութիւնը, [illegible] րուն մէջէն կը վազեն [illegible] ներու ալիքներ շինե[illegible] քան արագ կը դառնա[illegible] կերները, որ անկապակ[illegible] մը կը ստեղծուի։ Նորա[illegible] նաստեղծութեան առանձ[illegible] կանիշն է անկապակց[illegible] դոր շատեր կը ներկա[illegible] իբրեւ թերութիւն։ [illegible] ուան ընթերցողը վարժ[illegible] րաղութեան, կը սրտա[illegible] անպատեհութիւնը։ [illegible] տեսակէտով մը ճաշ[illegible] շատ կանուխ նմոյշնե[illegible] են անկապակցութեան [illegible] դիցին խաղերուն, [illegible] հայքուներ, որոնք [illegible] ներու հեռաւոր զուգ[illegible] ներ են։ Սակայն, [illegible] բար, շատեր քիչ մը [illegible] ընելով, միջոցին կը [illegible] եւ անկապակցութեան [illegible] թագիտակցական աշխ[illegible] յու բաղձանքով կը [illegible] անհամ քերթուածներ [illegible] քերթուածներ դրեց[illegible] անհրաժեշտ է ճանչնալ [illegible] ամէնէն թարմ հրաշ[illegible] ճարտարութիւնները [illegible] մէջ պատկերներու շա[illegible] տիկեան զանազան [illegible] նման կախելու առանց [illegible] նուրբ արուեստով մէ[illegible] ժեշտ է կառավարել [illegible] առանց իրար խառնել[illegible] րաֆեանի քերթուածներ[illegible] լեզուի սկարութիւններ [illegible] կը սպանեն մասնաւոր[illegible] եւ պատկերները կը [illegible] կը դառնան [illegible]

Երբեմն ամբողջ տուներ[illegible] դարձած են, որովհետեւ [illegible] հեռացած իրենց métapho[illegible] րէն։

Բերթողութեան [illegible] նակը ամէնէն վտանգ[illegible] որովհետեւ ամէն վայր[illegible] փնտռութիւնը չուան [illegible] գրողին քայլերուն։ Այսպ[illegible] եղանակով գրողներէն [illegible] յաւիտենապէս կորսուեց[illegible] գնելով արուեստական[illegible] փնտռ զաանալով։ Իսկ [illegible] մնացին ադնուական, [illegible] րենց տաղանդին։

*
* *

Զննէն յետոյ քանի [illegible] Ն. Սարաֆեանի խորքին [illegible]

Տեսակ մը սիստեմ[illegible] որ կը պահուըտի անձր[illegible] ու գիշերներուն մէջ, [illegible] նական վանկ մը, [illegible] արտմութեամբ, կ'եղան[illegible] ներէն ճամբորդութեան [illegible] այս տողուն, որ կարծես [illegible] շրջիլ ամէն կողմ [illegible] բոլոր երկիրները՝ [illegible]

Շ ՆԱՐ[illegible]

ՁԱՅՆ ՄԸ
ՀԵՌԱՒՈՐ ՋՈՒՂԱՅԷՆ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ, 12 յունուար [Անց]եալ [տար]ւոյ դեկտեմբեր 31ին [Ն]որ Ջուղայի Ազգ. կեդրոնական [դպ]րոցի դահլիճին մէջ տեղի ու[նե]ցաւ մանկական երեկոյթ եւ [տ]օնածառ։ Մեծ բազմութիւն էր [...] հաւաքուած։ Ներկայ էին առաջ[նո]րդ Մեսրոպ արք.. Սպահանի նա[հ]անգապետն ու քանի մը ուրիշ [պ]արսիկներ, որոնք գրաւեցին ա[ռա]ջին կարգի աթոռները։

Ժամը 9.30ին երաժշտական [խու]մբի կողմէ հանդէսը բացուեցաւ [Պ]արսից արքայական քայլերգով, [աշ]ակերտներու կողմէ եղան խըմ[բ]ական երգեր եւ արտասանու[թ]իւններ՝ հայերէն, պարսկերէն [ե]ւ անգլիերէն լեզուներով։ Փոքր [...]ասարանի աշակերտուհիները խա[ղ]ացին «Անուշ» օպերայէն կտոր [մ]ը։ Նոր նոյնպէս անգլիերէն [...]անկական խաղ մը։

[Ը]նդհանուր հանդէսները խան[դ]ավառութիւն կը յարուցանեն, [բ]այց մեր այս երեկոյթը, որ կազ[մ]ակերպուած էր ազգային երկ[ու] դպրոցներու տեսուչին կողմէ, [...] գայթակղութիւն յառաջ բերաւ [հ]ասարակութեան լայն խաւերուն [մ]էջ։ Աշակերտական այս երե[կոյ]թը սարքուած էր բոլորովին հա[կ]ազգային ուղղութեամբ։ Հանդէսին [տ]րուած էր զուտ համայնավա[ր]ական ուղղութիւն, ինչ որ շա[տ]երուն վատ տպաւորութիւն [թ]ողուց հանդիսականներուն վրայ [...]անց չափազանցութեան, չկար [մ]էկ հատիկ արտասանութիւն որ [ա]զգային հանգամանք ունենար [...] մէկ ոտանաւոր մեր յայտնի [բ]անաստեղծներէն։

Ինչպէս յետոյ երեւան ելաւ, [...]ողջ ազգային ոտանաւորներն ու [եր]գերը գիտմամբ կրճատուեր [է]ին տեսուչ Ըահնազարեանի կողմէ։ [Ե]րեկոյթը չվերջացած՝ նա[հ]անգապետը ձգեց գնաց, իսկ երբ [...] անգամ վարագոյրը [...]կիներ, ժողովուրդն այլեւս չհամ[բե]րելով ու յուզուած այդպիսի [...] հանդէսէ մը՝ սկսաւ [...] երգել «Մեր Հայրե[նի]քը»։ Այս անգամ ալ առաջ[նո]րդը, կարծես չուզելով լսել մեր [ա]զգային երգը, ձգեց գնաց, [...] յուզելով ժողովուրդը։

Այսպէս ալ վերջացաւ հան[դէ]սը ու ժողովուրդը գրուեցաւ [...]իստ տխուր տպաւորութեան տակ։

Այս առթիւ ըսենք որ մեր [ա]զգային դպրոցները կը գտնուին [...] աննախանձելի վիճակի մէջ։ [Ն]երկայ ուսուցչական կազմը [...]ին բացառութեամբ խիստ թոյլ է։ Չկայ ուժեղ մարմին մը, որ այդ ուղղութեամբ գործէ։ Ներկայ տեսուչը՝ Գ. Ըահնազարեան, շատ թոյլ ու հլու հպատակ բոլշեւիկներուն, պաշտօնի է կոչուած Մեսրոպ արքեպսի ջանքերով եւ աւելի շատ անոր կողմէ։ Գործի գլուխ անցնելուն պէս, տեսուչը իր շուրջը կը հաւաքէ քանի մը երիտասարդ նոր ուսուցիչներ, որոնք բոլորովին անփորձ են, թոյլ ու զուրկ մանկավարժական կրթութենէ, բայց ունին մէկ «առաքինութիւն», — տոգորուած են բոլշեւիկեան հովերով։

Առաջնորդը մեծապէս կը նպաստէ այս վիճակին, հանրային եւ կրթական գործերու շուրջ հաւաքելով թոյլ մարդիկ, որպէս զի դժուարութեան չհանդիպի թելադրելու իր կամքը։

Աչքի առջեւ ունենալով գիտնական առաջնորդին այս գործունէութիւնը, Նոր Ջուղայի եւ հարաւային Պարսկաստանի միւս քաղաքներու հայ հասարակութիւնը, որ մեծ յոյսեր ունէր, այժմ բոլորովին խորթ աչքով կը նայի եւ խիկապէս Մեսրոպ արք. իբրեւ բարձր հեղինակութիւն, փոխանակ իր ընդունակութիւնը գործ դնելու ժողովուրդի բարօրութեան ու օժանդակելու անոր հանրային եւ կրթական գործերու բարելաւման, կը հովանաւորէ կեղծ քողները ու հակառակ ժողովուրդի բողոքներուն՝ քահանայական աստիճան կու տայ վարկաբեկ գործարարի մը, իսկ տեսչութեան կը հրաւիրուին կամքէ զուրկ ու կարմրուկ Ըահնազարեանները։

Ահա թէ ո՛րոնք կը վարեն մեր հանրային գործերը։

ԱՂԱՍԻ

ԿՐԻՓԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Կրիփը բաւական մեծ վնասներ հասցուց այս տարի, Փարիզի բնակչութեան: Պաշտօնական վիճակագրութիւն մը, փետրուարի առաջին 10 օրերուն համար, զանազան հիւանդութիւններու հետեւանքով մեռած ցոյց կու տայ 2684, փոխարէն 1335 միջինին: Այս թիւին մէջ կրիփէ մեռած կը հաշուուին 284:

Վիճակագրութիւնը հետեւեալ թիւերը ցոյց կու տայ, յունուարի մէջ, իբրեւ կրիփէ մեռած:

Յունուարի առաջին տասնօրեակին՝ 1475 հոգի: Բ. տասնօրեակին՝ 1608. Գ. տասնօրեակին՝ 2624.

Իսկ անցեալ տարուան վիճակագրութիւնը ցոյց կու տայ, յունուարի առաջին տասնօրեակին՝ 1464. Բ. տասնօրեակին՝ 1198, Գ.ին՝ 1427, փոխարէն այս տարուան 2427ին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՕԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 փետրուար.— Եօզկատի Բարենպատակ Հայրենակցական Միութեան ընտանեկան երեկոյթը տեղի ունեցաւ, 9 փետրուարին, Սալոն Էսփանեօլի մէջ։ Սրահը լեցուած էր Եօզկատցիներով։ Երեկոյթը սկսաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով։ Նախագահ Պ. Ռուբէն Ջէօխըրճեան իր բանախօսութեան մէջ յորդորեց հայրենակիցները, որ ամրապնդեն Միութեան եւ յառաջդիմութեան, օգնելու համար այս օտար ափերու վրայ, ցիրուցան հայրենակիցներու։ Եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, «Ֆանթէզի»ներ եւ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը՝ Միութեան անդամներուն կողմէ։ Ցետոյ Միութեան կողմէ ձրի խաղալիքներ բաժնուեցան հայրենակիցներու 65 պզտիկներուն։ Նաեւ Եօզկատի անմահ հերոսներէն Հաճի պէյ Փափազեանի ե. Արթին աղա Ցէմիրճեանի զինեալ մեծադիր նկարները աճուրդի դրուելով, գոյացաւ 880 ֆր։

Բ. մասը վերջացաւ մէկ արար զաւեշտով եւ անակնկալներով, կրկին Միութեան անդամներու կողմէ որոնք շատ յաջող կատարեցին իրենց դերերը, հակառակ իրենց անփորձութեան։

Ժամը մէկէն ետք սկսան եւրոպական պարերը եւ տեղի ունեցաւ բարեկենդանի առթիւ վիճակահանութիւն մը, որմէ շահեցան Ա. Հնդկահաւ, Բ. Հաւ, Գ. երկու շիշ շամբանեա, եւ Դ. պարկանդակ։

Երեկոյթը տեւեց մինչեւ առաւօտ եւ հայրենակիցները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Ականատես

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Չափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան նորընտիր Վարչութիւնը, տարեկան առթիւ անդրանիկ պարտականութիւնը համարած էր գործադրութեան դնել իր նպատակին առաջին եւ չորրորդ կէտերը։

Նկատելով որ քոյր մասնաճիւղերը կարելի միջոցներով զարկ կու տան նոր սերունդի կրթական եւ ֆիզիքական զարգացման, ինչպէս Վալանս սեփական դպրոցով, եւ Փարիզ՝ հայերէնի դասընթացքներով, — տեղական մասնաճիւղն ալ ուզեց օգտուիլ դպրոցներու հանդէպ գաղութիս ունեցած եռանդէն։ Հոս տեղն է յիշել թէ կրթական տեսակէտէ ոչ մէկ գաւառ կրնայ մրցիլ Մարսէյլի հետ, մանաւանդ Փարիզը, այդ շքեղ ու փարթամ գաղութը, որ դեռ կը քնանայ եւ չի կրնար փոքրիկ մանկապարտէզ մը անգամ պահել։

Մարսէյլ իր մանկապարտէզներով եւ ազգային վարժարանը իր երեք հարիւր աշակերտներով յաճախ ունեցած են նիւթական տագնապներ, սակայն ծնողքները ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առած են, հակառակ իրենց անձուկ պայմաններուն։

Սակայն գործարանային կեանքը, մանաւանդ երեք չորս զաւկի տէր հայրերու ապրուստի հոգը խստածանր կը ճնշէ շատերու վրայ, եւ մեծ է թիւը անոնց, որոնք ակամայ կը ստիպուին ֆրանսական դպրոց ղրկել իրենց զաւակները։

2 Ե. Որբերու մասնաճիւղը դարման տանելու համար այս վիճակին, ծրագրած է հայերէն դասընթացքներ բանալ ֆրանսական վարժարան յաճախող փոքրիկներու համար։ Այս նպատակով ներկայացուց «Վարդանանց պատերազմ»ը որը եւ անկարող աշակերտներու ամսաթոշակն ու դպրոցական պիտոյքները ապահովելու համար։

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ 16 փետրուարին «Լը Պոն» թատրոնին մէջ։ Հակառակ ցուրտին, սրահը լեցուած էր աշխատաւոր եւ համեստ Հայերով գիտակից իրենց պարտականութեան։ Կը բացակայէին ջոջերն ու երեւելիները։

Խաղը դասաւորուած էր երեք հեղինակներու գրքոյկներէ եւ կարելի է ըսել որ լաւագոյն խաղարկութիւնը կրնայ ըլլալ՝ եթէ կարող դերասաններ խաղան։

Ցպաւորիչ էին պատկերները՝ ինչպէս Մոգպետներու արարողութիւնը, պատերազմական տողանցքը՝ փողերով եւ Վարդանի մահը, երբ հրեշտակը ծաղիկներ կը թափէր ու խորհրդաւոր լռութեան մէջէն կը լսուէր «Լռեց ամպերը»։ Այս տեսարանը յուզեց բոլորն ալ, արցունքներ խլելով։ Ըտիկա իրական պատկերն էր մեր այսօրուան կեանքին։ Երէկ Վասակներ իրենց փառքին համար ոտնակոխ ըրին մեր հայրենիքը, իսկ այսօր հայրենադաւ բոլշեւիկներ դաւաճանօրէն քանդեցին մեր անկախութիւնը։

Ա. Որբուկ

ԼԱՍԻՕԹԱ, 17 փետրուար — Փետրուար 16 շաբաթ կէսօրէն վերջը առաջնորդ Պալաքեան եպս. քաղաքս եկաւ ժողով գումարելու եւ կազմակերպական գործերով զբաղելու համար։ Երիտասարդներէն շատերը սրճարանները նստած թուղթ կը խաղային։ Աւաղ Նորը քահանայ մը ղրկեց սրճարան, որ քիչ մը մարդ հաւաքէ։ Ու ոչ ոք կը հետաքրքրուէր մանկապարտէզ բանալու խնդրով, բացի քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներէ։ 250-300 հոգիին մէջէն հազիւ կարելի եղաւ 30 հոգի մէկ տեղ հաւաքել եւ բաւական քարոզ տալ։ Առաջուան թաղական խորհուրդը այս առթիւ ուզեց որ նոր թաղական խորհուրդ ընտրուի, որովհետեւ մինչեւ հիմա 30 հոգի մէկ տեղ կարելի չէր ըլլար հաւաքել։

Առաջնորդը սիրով ընդունեց այս առաջարկը եւ 12 թեկնածուներու ցանկին վրայ քուէարկութիւն կատարուելով ընտրուեցան հետեւեալ հինգ հոգիները.— Լ. Թաշճեան, Մ. Նաթուրեան, Ք. Ալթունեան, Ա. Թորոսեան եւ Գ. Մրգէցեան։ Ցետոյ Լասիօթայի պատգամաւորի ընտրութիւն կատարուելով չորս թեկնածուներու մէջէն շահեցաւ Պ. Ե. Աբօեան։ Առաջնորդը խօսք տուաւ յառաջիկայ կիրակի նորէն գալ՝ մանկապարտէզի խնդիրը կարգադրելու համար։

Ղ. Թորոսեան

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Տեղւոյս Սեթանոցի Հայրենկց. Միութիւնը կազմակերպած էր հանդէս մը, անցեալ կիրակի կէս օրէ վերջ։ Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր յունական Թրիանոյի սրահը։

Օրուան նախագահը բացման հակիրճ ճառով մը բացատրեց տեղւոյս Սեթանոցի Հայրենկց. Միութեան նպատակը՝ ժողովուրդին օգտակար հանդիսանալու։ Այլասերման տխուր հետեւանքներուն դէմ մաքառելու համար, կազմակերպուած է դերասանական եւ երգեցիկ խումբեր, որոնք պարբերաբար ներկայացումներ եւ երգահանդէսներ պիտի սարքեն»։

Հանդէսը սկսաւ Ազգ. Սահմանադրութեան երգով, անմիջապէս յետոյ նորակազմ դերասանական խումբը ներկայացուց «Նրանոս ախպարը», որ բաւական յաջող անցաւ։

Ցետոյ խօսեցաւ Ազգային Միութեան ատենապետ Պ. Գաբրիէլեան, շնորհաւորելով Սեթանոցի Հայրենկց Միութիւնը իրենց այս գեղեցիկ եւ օգտակար ձեռնարկին համար։ Բանախօսը յիշեց «թէ ինչպէս գաղութիս զոհողութեամբ եւ Ազգային Միութեան ջանքերով յաջողեցանք ունենալ մեր մատուռը եւ ստանալ՝ ֆրանսական վարժարանին մէջ օրական երկու ժամ հայերէնի դասաւանդութեան արտօնութիւն, մեր մանուկներուն համար, նոյնպէս պէտք է ձեռք ձեռքի տանք, որպէս զի հիմնենք մեր ազգային տունը, հոն կրթելու համար մեր նորահաս սերունդը»։

Օգտակար առաջարկ մըն է որ մէջտեղ կը դրուի, եւ կրնայ իրականանալ, պայմանաւ որ անկեղծութեամբ գործին գլուխն անցնող մը գտնուի։

Բանախօսութենէն յետոյ ներկայացուեցան «Զուալըր»ն եւ «Թիք-Թաք»ը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Դ. Երամեան

ՎԻԷՆ.— Անցեալ կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ըրջ. կոմիտէին կողմէ կազմակերպուած ցերեկոյթ մը։ Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Խօսեցաւ ընկ. Հ. Ռ. [...], մասնաւորապէս ծանրացաւ հայ երիտասարդներու պարտականութեան վրայ, հետեւելու համար ազգային կեանքին եւ ապրելու որպէս Հայ՝ ապագայ հայրենիքի մէջ, իւրաքանչիւրը իր տեղը գրաւելու համար։

Ցետոյ ներկայացուեցաւ «Վաշխառու»ն, ընկերներ Մուշեղ Մուրատեան, Մկրտիչ Փէլլիվանեանի եւ Աւետիս Մաղաքեանի կողմէ։ Աճուրդի դրուեցաւ անուշեղէն մը որ գնահատուեցաւ մինչեւ 225 ֆր։ Իսկ այս կիրակի օր 24ին պիտի սարքուի հանդէս մը փետր. 19ի առթիւ։

Վիշապ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՍԱՌԱԾ

Թրքական բանակէն հայ զինուոր մը Վահան, որ կը ծառայէր Հայտար Փաշայի մէջ, իր տունը Թօփգաբու-Թաքքէճիլեր գացած պահուն ճամբան սառած է, սաստիկ ձիւնամրրիկի մը բռնուելով։

Վահան նոյն օրը երեկոյեան ընկերներով կ'երթայ Թօփգաբու, Քալէ Իչի սրճարան մը, ուր մինչեւ գիշերուան ժամը 10ուկէս կը սպասեն որ ձիւնը դադրի։ Վահան «Ես ուշացայ» ըսելով հրաժեշտ կ'առնէ ընկերներէն ու կը մեկնի։

Ընկերները խորհուրդ կու տան որ չերթայ, եւ փոթորիկին դադրելուն սպասէ։ Վահան կը մեկնի, եւ հազիւ ճամբայ ելած ձիւնամրրիկի կը բռնուի, այնպէս որ սխալ քայլ մը առնելով ձիւնակոյտի մը մէջ կը գլտորի ինք յաղթանդամ երիտասարդ, թէեւ ամէն ճիգ կ'ընէ, բայց անկարող կ'ըլլայ։ Կը սկսի «օգնութիւն» կանչել։ Դրացի տունէ մը կը լսեն աղաղակները, բայց այդ տունն ալ փակուած ըլլալով ձիւնէն, մինչեւ որ օգնութեան կը հասնին, հէք Վահան սառած էր արդէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Եւ հիմա որ գիտեմ թէ ո՞ւր է վերջս, աւելի կը [...]ապիմ։

Ց. ԲԱՐԹ.— Տե՛ս, քեզի ի՛նչ կ'ըսեմ։

ԳՈՒՐ.— Բան մի ըսեր եւ ձգէ որ ամէ՛ն ինչ պատմեմ քեզի [...]ոիկ կ'ընեմ։

Ց. ԲԱՐԹ.— Լա՛ւ, լա՛ւ։

ԳՈՒՐ.— Այն պահուն իսկ երբ կ'աւետէին թէ կառավարիչը [...]երկէ ձեզ աքսորէն, ուզեցի անմիջապէս մեկնիլ, հեռանալ, [որ]ովհետեւ տեսեր էի վտանգը՝ որուն հանդէպ անզօր հայհոյանքով միայն կրնայի կանգնիլ. բայց մի նայիր ինծի այդ աչքերով որ [կ]րնամ աւելի դէշն ալ խոստովանիլ։ (Ձայնը իջեցնելով)։ Եւ երբ [...]նդրադարձիր գիս որ դասալիք ըլլամ, պաշտպանելու համար [...]ոիս, հանգուցեալ քեզի սրտիս խորերէն։

Ց. ԲԱՐԹ.— (Գիչ դիտելով զայն). Գիտեմ։

ԳՈՒՐ.— (Ապշած). Գիտե՛ս... Լաւ դեռ ուրեմն. բայց չես գիտեր թէ ինչե՛ր կ'անցնէին այդ պահուն մտքէս։ Կը մտածէի թէ [...]տիս պղծուած իմ բացակայութեանս, չէր արտասուեր գիս. [...]րծիս պիտի կարենայի պարծենալ իմ տառապանքովս, պատմել [...]նիսկ վրիժառու խորամանկութիւններ, իբրեւ տեսակ մը մար[տ]իրոսութիւն նայիլ անցած անպատուութեան եւ երջանիկ ապրիլ [...]ոջս քով, որուն սպառնացող վտանգէն կ'ուզէի փախիլ. տկարութեանս գիտակցութեամբ, ես որ կը սիրեմ զայն։ Բայց նայուածքդ կը նզէ գիս, ինչո՞ւ այդպէս կը նայիս։

Ց. ԲԱՐԹ.— Կը մտածեմ թէ դուն չափէն աւելի փակուած մնացիր խցիկիդ մէջ։

ԳՈՒՐ.— Է՛հ, ի՛նչ կ'ուզես, առանձնութեան մէջ մխիթարութիւններ կան որ անուշ գինովութեան մը պէս կը ծանրանան էութեանդ վրայ ու միանգամայն սաժանելի են. հեռի հեղնոտ նայուածքներէ՝ արդարացումներ կը փնտռես եւ ի վերջոյ կը գտնես. կը մոռնաս ներկան ու ցաւդ ալ. անձնատուր կ'ըլլաս հեռաւոր երազներու, նոյնիսկ պահ մը հերոսութիւններ կ'ենթադրես քու հաշւոյդ ու կը մխիթարուիս ատոնցմով, մինչեւ որ պատահի... (ձայնը ցածցնելով) այն բանը որ պէտք չէ ըլլայ...

Ց. ԲԱՐԹ.— Ո՛հ, լռէ՛։

ԳՈՒՐ.— Կը ցաւցնե՞մ քեզ. աւելի լաւ. գոնէ դուն պիտի քաշուիս գիս դատապարտելէ. եթէ պահ մը յօժարեցայ խցիկս ձգել ու կնոջս հետ դէմ առ դէմ գալ, անոր համար էր որ, յուսացի թէ անոր շունչը պիտի կրնար փոթորկել կազմիս ճահիճը. իմէն հերքում մը մուրացի այսքան անկումի փաստին դէմ. անօգո՜ւտ. ան ալ հասկցաւ ու դատապարտեց գիս արդէն. հասկցար թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզեմ. չէ՛. «Ան որ չկրնար ուզածին պէս ապրիլ, պէտք է երթա՛յ». Երթա՛լ ... երթալ...։

(Բարթամեան հետզհետէ մտատանջ է. կարծես խօսք կը փնտռէ- լռութիւն մը)։

ԳՈՒՐ.— Եւ հիմա որ ինքզինքս կը ճանչնամ, [...] կը նայիմ այն մարդուն որ կը կարծէի թէ ես եմ. ան ինձմէ շատ հեռի է... Եւ գիտե՞ս որն է սարսափելին. երբ կ'անդրադառնաս ինքզինքիդ ու մէջդ երեւան կը հանես պարապներ, փոխանակ լեցնելու աւելի կը փորես զանոնք արդարացումներով, որոնք միտքդ ու կամքդ ալ կը թմրեցնեն։

(Բարթամեան կ'ուզէ ընդմիջել)։

ԳՈՒՐ.— Ձգէ որ խօսիմ. պէտք ունիմ պարպուելու. երբ դուն ալ ճանչնաս վերջս, այն ատեն միայն պիտի ըսես թէ ի՛նչ կը մնայ ընել ինծի։ Մտիկ ըրէ ուրեմն. երբ փնտռեցի ցաւիս արմատը, մէջս գտայ հին փտախտ մը ու սարսափեցայ...։

Ց. ԲԱՐԹ — Փտա՛խտ մը։

ԳՈՒՐ. — Այո՛, փտախտ մը։ Հիմա գիտեմ թէ փտուկ ծներ եմ. բայց գիտեմ նաեւ թէ յանցանքը շատ ալ իմս չէ. եթէ մէջս կայ թել մը որ, քիթէս կը բռնէ ու գարշապարիս կը քաշէ, երբ կը փորձեմ գլուխս վեր առնել. որովհետեւ, ըսի արդէն, փտուկ ծներ եմ. Կայտառ տղայ էի, առողջ մեծցայ. կրնայի մինչեւ խոր ծերութիւն երթալ առանց հազալու եւ կքելու. բայց բանը հոն է որ մորթս թոյլ է. կը հասկնա՞ս. եւ երբ ընկերներս կը յիշեմ, կը տեսնեմ թէ բոլորս ալ նոյն ախտէն կը տառապէինք ու չէինք գիտեր, մինչ կը պարծենայինք մեր կամքերով եւ բազուկներով։ Անոնք ալ երթալ միայն մտածեցին ու գացին խառնուեցան կարաւաններուն, լուռ, անմռունչ, աղօթք մը իրենց բերնին, կամ ծակ մը գտան ու կծկուեցան ինծի պէս եւ կամ դեռ կը դեգերին աղբին անդին, բայց մնացած ազատ մարդու ամէն յատկութիւն, ինքզինքնին ուրացած։

(Բարթամեան նեղուած ու խռոված, կը պտտի վեր վար)։

Ճիշդ է, չէ՞։ Նոյնիսկ անոնք որ արեւմուտքի հովեր բերին մեզի ու նոր ճամբայ մը ցոյց տուին, ատոնք, մեր մեծերը, մեր վարպետները, ի՞նչ ըրին, ի՞նչ, իրենք իսկ...։ Յանդուգն խօսքերու շպարին տակ՝ սնանկ [...] պաշտամունքին [...] միտք եւ երբ [...] հնչեց, ճիշդ պզտիկներուն պէս, կծկուեցան իրենց անսաղ կաշիներուն տակ եւ անանց հետ գացին սպանդի...։ Եւ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, բոլորս ալ նոյն ցեխով թրծուած, նոյն կաղապարին մէջ թափուած, միայն բարոտ մարմնի մը վրայ քաշուած էինք ոսկեճամուկ պատմուճան մը... Ահա եղածը։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

Գաղթի դէմ դժուարութիւններ

Ցունաստանի ներքին նախարարութեան գաղթային բաժնի տնօրէնութիւնը, Սելանիկի ընդհանուր կուսակալութեան յղած է պաշտօնագիր մը, որով կը հաղորդուի թէ, Պո էյնոս-Այրէսի հելլէն ընդհանուր հիւպատոսը, Նախարարութեան ղրկած մէկ գրութեամբ կը յանձնարարէ՝ ասկէ վերջ, Արժանթինի համար «վիզա» տալ միայն այն գաղթականներուն, որոնք կը կանչուին հոն գտնուող իրենց ազգականներուն կողմէ։

Արհեստաւորներն ու խանութպանները, որոնք կ'ուզեն Արժանթին գաղթել, պէտք է բաւական լայն դրամական միջոցներ ունենան, որպէս զի, մինչեւ գործի մը տէր ըլլալը, խեղճ վիճակի մը չմատնուին։

Լինտպէրկ՝ օդ.անաւային խորհրդական

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն.—

Նորընտիր Նախագահ Հէրպըրթ Հուվըրի ապագայ դահլիճը հաւանաբար պիտի կազմուի հետեւեալ կերպով.— Հէնրի Սթիմսըն՝ արտաքին նախարար, Էնտրիու Մէլըն՝ գանձային նախարար, Րէյ Լայմըն Ուիլպըր ներքին նախարար, Չարլս Ֆրանսիս Ատամս՝ ծովային նախարար, Ուօլթըր Պրաուն՝ Թղթատարական։

Գնդապետ Չարլս Ա. Լինտպէրկ նշանակուեցաւ մասնագէտ-խորհրդական՝ առեւտրական նախարարութեան օդանաւային ճիւղին։ Երբ խորհրդարանը որոշէ ստեղծել օդանաւային նախարարութիւն մը, այն ատեն Լինտպէրկ օդանաւային նախարար պիտի անուանուի։ Միչիկընի հանրապետական երեսփոխան Մաք Լէոտ Ներկայացուցչական ժողովին տարաւ առաջարկ մը՝ օդանաւային նախարարութիւն ստեղծելու մասին։

Նախագահ Քուլիճ թերթի տնօրէն

Մարտ 4ին գործէ կը քաշուի Ամերիկայի Նախագահ Կալվին Քուլիճ եւ Սպիտակ Տան մէջ կը տեղաւորուի իր յաջորդը՝ Հէրպըրթ Հուվըր։

Քոլորատօյի մեծ թերթերէն «Փոսթ», որ կը հրատարակուի Տէնվըրի մէջ, Քուլիճի առաջարկած է տարեկան 75.000 տոլար թոշակ, եթէ ստանձնէ թերթին տնօրէնութիւնը։ Քուլիճ վերապահած է իր վերջնական պատասխանը։

Հայ իմփրէզ ? մը Մեքսիքի մէջ

«Էէնի Ատանա» թերթին տեղեկութեանց համաձայն, հայ կուսակցութեան պետերէն(?) Ռուբէն Սելեան անուն մէկը անյայտ միջոցով մը յաջողած է Մէքսիք մտնել։ Ցայտնի եղած ըլլալով որ յիշեալը Մէքսիք եկած է իր անհրհայրը տեսնելու, որոշուած է որ ետ դարձուի։

Նոյն թերթը կը գրէ թէ Ռուբէն Սելեան ընդհանուր պատերազմէն առաջ, «Մեծ Հայաստան» անուն գործ մը հեմագրած է Մէքսիքի մէջ։ Յիշեալը, Զինադադարի ընթացքին, կազմակերպութիւններ կատարած է Հայերու մէջ եւ շարժում առաջ բերած։

Ընկերվարական եւ ազգայնական դէմ դէմի

Վաղը՝ կիրակի Վիեննայի մէջ դէմ դէմի պիտի գան Աւստրիոյ անպաշտօն «բանակները», 12.000 ազգայնականի (Հայմվէր) դէմ 20.000 ընկերվարական (Շուցպունտ)։ Վիեննա հասաւ հազարապետ Փապսթ, Նախկին սպայ աւստրիական բանակին, ղեկավարելու համար «Հայմվէր»ի արշաւը Վիեննայի վրայ։

Վարչապետ Զայփէլ առաջին անգամ ըլլալով արտօնեց որ երկու հակառակորդ «բանակները» տողանցք կատարեն մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։ Վիեննայի պահակազօրքը՝ 2000 հոգի՝ կազմ ու պատրաստ պիտի գտնուի՝ ո եւ է ընդհարում արգիլելու համար։

Խաղաղ Վիեննացիները կը յիշեն սակայն 1927 յուլիսի տողանցքը, որու ընթացքին 98 հոգի սպաննուեցաւ եւ 100 վիրաւորուեցաւ։ Դիմումներ եղան վարչապետին, որպէս զի արգիլէ այս թափօրը։

1300 հոգի սպաննուած ճէլալապատի մէջ

Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ.— Աֆղանիստանէն վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ երկիրը անիշխանութեան մատնուած է, մանաւանդ Ճէլալապատը։ Կը հաստատուի թէ մօտ 1000 հոգի սպաննուած են Ճէլալապատի ռազմանիւթի մթերանոցի պայթումին ատեն։ Այս պայթումին հեղինակներն են խումբ մը արքայականներ, որոնք ուզած էին իրենց վրէժը լուծել՝ քաղաքէն բռնի մեկնելու ստիպումներուն համար։

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ արտաքին Նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն Աֆղանիստանի մասին զանազան հարցումներու պատասխանելով, բսաւ որ ո'չ մէկ օտար դեսպանատուն քանդուած է Քապուլի մէջ։

— Կը կարծեմ գիտնալ թէ, աւելցուց Նախարարը, Ամանուլլահ թագաւոր փափաք յայտնած է Քանտահարի մէջ ընդունիլ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները, սակայն այս հրաւէրը Քապուլի դիւանագիտական մարմնի ո'չ մէկ անդամին կողմէ ընդունուած է։ Անգլ. կառավարութիւնը նպատակ չունի իր ներկայացուցիչը Քանտահար ղրկելու։

Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն շեշտեց թէ անգլ. կառավարութիւնը նկատի կ'առնէ Հնդկաստանի կառավարութեան եւ Քապուլի անգլ. դեսպանին կարծիքը։ Անոր վրայ կ'իյնայ միայն Աֆղանիստանի մէջ անգլ. քաղաքացիներուն պատասխանատուութիւնը։

Միւս կողմէ Նախարարը յայտնեց թէ անհիմն է Թուրքիոյ աֆղան դեսպանին այն յայտարարութիւնը թէ ամէն օր Աֆղանիստանի վրայէն կը սաւառնին անգլ. օդանաւեր, որոնք չեն ծառայեր օտարականներու պարպումին։ Աւելցուց թէ օտարականները փոխադրող օդանաւերը Աֆղանիստանի վրայէն կ'անցնին՝ Քապուլի կառավարութեան հաւանութեամբ։

Հացի սովը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ մարտ 15էն սկսեալ մասնաւոր քարտեր պիտի տրուին հաց գնելու համար։ Ներկայ գինը պիտի պահուի միայն բանուորներու համար, իսկ միւս դասակարգերուն աւելի սուղ պիտի ծախուի հացը։ Քարտերը պիտի տրուին միայն անոնց, որոնք համայնավար կուսակցութեան անդամ են։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Ո Ռ Վ Ի Լ

Կազմակերպուած Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ։ Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 128 Rue Etienne Dolet. Պ. Յակոբի սրահի մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, եւայլն։

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Տ-ր, Bon Théâtreի մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

Լ Ի Օ Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբին կողմէ, Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ցուխ պիւֆէ։ Մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆր.

Վ Ի Է Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին կողմէ։ Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանին մէջ։

Կը խօսի Ընկ. Հ. ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

Լ Ի Օ Ն

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Փ Ի Ր Ժ Է

Կազմակերպուած Վռամեան խումբի կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Փիւժէի մէջ

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Վաղը Կիր. ժամը 2.30ին, 134 Route Nationale, Viroflay

Կը խօսի Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, նո. ոգ. ներկ յացում՝ փոքրիկներու կողմէ

ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple Մէթրօ՝ Belleville։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի, Հայ. Ծակ, Դրօ, Վրէժ, Զաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Պ. Թաղապետարանի մատենադարանը։ Անզամ կանոնաւոր ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Այրի Տիկին Ազապի Վարդանեան (Տրտիկեան) և զաւակը խաչիկ սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի աղջկան եւ քրոջ՝

ՕՐ. ՍԱՂԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Փետր. 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին Hôpital Gonesse, Arnouvilles les Gonesse. Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 7.22 եւ 8.03։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30-12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դուրիթ Բէգ)։

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարաանճագի հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Գար տը լա Փասթի մէջ, Րիւ Բոլպէր Թիւ 1։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 3 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber՝ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ անդամուհիները։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան գիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Հմայեակ Սափրիչեան, Օննիկ Թահթաճեան եւ Փարիզի Տիգրանակերտի Հայր. Միութիւնը։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը՝ փոխարժէքով կամ իրենց հատորներու փոխանակութեամբ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շապին Գարահիսարցի Օր. Վարդանուշ Շիրինեան, հօր անունը Ռուբէն, մօր անունը Գայծառ, կը փնտռէ իր մեծ մօրեղբօր կինը Տիկ. Բեթլէհեմ Շահրիկեան (Օզանեան) եւ իր որդին Ցարութիւն։ Իմացնել՝ Mlle Vartanouche Chirinian, Chez Mme Lacheret, 26 Ave. de Chatillon Paris (14e).

— Մարզուանցի Աշոտ Մետաքսեան, այժմ Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կովառնցի Մուրատի զինուորներէն Վահան Մետաքսեան, որ կը կարծուի թէ կը գտնուի Տիթրոյթ, Ամերիկա։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրբաւթեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրբաւթեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Զորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

· Շապին Գարահիսարցի Պայծառ Սամուէլեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արմենակ Սամուէլեան 35 տարեկան, որ 1927ին կը գտնուէր Մարթիկ (Ֆրանսա)։ Իմացնել՝ Baïsar Samouelian, 159 Rue Challemel Lacour, Lyon, France.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսիլիոյ Շ. Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի «Անդրանիկ» Միութեան բացման հանդէսը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 46 Րիւ Թարի Վէր, Սալօն Լօրանժօլի մէջ։

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

24 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 890 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Անօրինակ իրարանցումի մը մատնուած են Երեւանի վա-ւչները, այս վերջին ամիսներու ընթացքին։

Հետեւեցէք իրենց ժողովներուն, կարդացէք իրենց բազմա-գու ճառերն ու թերթերը, եւ պիտի տեսնէք որ խեղճերը կը ալարուին անհաւոր մղձաւանջէ մը։ Ազգային հոսանքը եւ Յ. Դաշնակցութիւնը վրդոված են իրենց հանգիստը։ Թուն ունին ո՛չ գիշերը, ոչ ալ ցերեկը։

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 6րդ համա-ումարին մէջ, ընդհ. քարտուղար Հայկազ Կոստանեան, իր երեարապատում զեկուցման ընթացքին, երեւան կը հանէ երկու ծայրայեղութիւններ»,— մէկը՝ «գիջում տեղական ազգայնա-անութեան, ազգայնական թեքում». միւսը՝ «մեծապետական ողջտ.ումներ, որոնց համաձայն ծայրագաւառները հում նիւթի արթիւններ պիտի դառնան»։

Եւ ինքն իրեն հարց կուտայ,— «ո՞ր շեղումը աւելի գէշ ». Պատասխանն ալ՝ ետեւէն.

— «Ի հարկէ երկուքն ալ գէշ են, սակայն՝ կասկած չկայ մեր պայմաններուն մէջ, առաջինը աւելի վտանգաւոր է, քանի անոր համար Հայաստանի մէջ աւելի շատ հող կայ։» («Խորհր. այաստան», 29 յունուար։

Միեւնոյն զեկուցման մէջ, պարզելով «գաղափարախօսական ակատի» խնդիրները իդէոլոգիական ֆրոնտ !), ուշադրութեան յանձնէ յատկապէս մշակուած բանաձեւ մը եւ կը յիշեցնէ.

— «Միայն պէտք է չեշտել, որ Դաշնակցութեան, ռազմատենչ ազգայնականութեան դէմ մեր պայքարը կը մնայ գաղափարախօ-ական ճակատի կեդրոնական խնդիրը։ (Բոլոր ստորագծումները ազրէն են)։

Զանազան գետիններու վրայ օրօրուելով - տրորուելով, զե-ուցանողը կուգայ կը յանգի նորէն յաւիտենական մղձաւան-ին՝ «Պայքար Դաշնակիզմի եւ այլ թշնամի գաղափարախօ-ութեանց դէմ»։

Քանի մը հատուածներ.

— «Ընկերներ, գիտէք որ մեր մէջ հակախորհրդային կուսակ-ութիւններու ամէնէն գլխաւորը Դաշնակցութիւնն է։ Պէտք է ըսել վերջերս դաշնակներու գործունէութիւնը որոշ չափով աշխու-ացած է... Մեր երկրին մէջ դաշնակները ամէն միջոց կը գործա-ծեն, վարկաբեկելու համար խորհրդային իշխանութիւնը. անոնք աշխատին վարկաբեկել նաեւ համայնավարական շարժումը ար-տասահմանի մէջ. գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածներու աչ-քին... Մեզ պէտք չէ շփոթեցնեն Դաշնակցութեան մէջ եղած վէ-ճերն եւ պառակտումները... Այդ վէճերը մակերեսային են, յաճախ նոյնիսկ մտացածին... Դաշնակցութեան բոլոր հոսանքներու նպա-տակը մէկ է— զինուած պայքար խորհրդային իշխանութեան դէմ... մեր մէջ. խորհրդային Հայաստան. Դաշնակցութիւնը կ՚օգտա-գործէ, ամէն տրամադրութիւն, իր ազդեցութեան գործօն շրջա-նակին մէջ առնելով կուլակը. նեպմանը. քաղքենի մտաւորականու-թեան մէկ մասը»։

Իբրեւ եզրակացութիւն, Կոստանեան կը թելադրէ որ կու-սակցութիւնը «սրէ իր պայքարի զէնքը այս վտանգին դէմ», կը ցուցնէ պայքարի միջոցներն ալ,— Նախ եւ առաջ գա-ղափարական, ազատելու համար աշխատաւորութիւնը «ազգայ-նականութեան թոյն»էն, իսկ երկրորդ՝ «Պետքաղվարչութիւն»ը՝ Պետական Քաղաքական Վարչութիւն, «Գբոմբ Միասի», իրա-ն իմաստով՝ հռչակաւոր Չեկան,

Բայց կարճ կապենք այս յայտնաւուրքը, որ կրնայ մէկ թուան «Յառաջ» լեցնել, եւ լսենք ուրիշ ձայն մը, միեւ-յն ժողովին մէջ։

Խօսողն է Ռուբէն. Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի արտուղարը, որ պարզելով պայքարի նշանախօսքերը, կը թե-ադրէ.

— «Ամբողջ կուսակցութեան վճռական ապառազինումը դա-սակարգային թշնամիին, անոր գաղափարախօսներուն դէմ։ Հա-յաստանի մէջ՝ առաջին աոթիւ Դաշնակիզմի դէմ։ Դաշնակները պէտք է յայտարարուին Հայաստանի աշխատաւոր զանգուած-ներու թշնամիները եւ անոնց դէմ ամէնէն անողոք կռիւը պէտք է մղուի»։ «Խորհրդ. Հայաստան», 23 յունուար։

Տակաւին չենք յիշեր ժողովին հետ զուգընթաց, եւ անոր ակումէն ի վեր եղած հրատարակութիւնները, ճառերն ու խա-ւկրութիւնները, որոնք բոլորը մէկ բան կ՚ապացուցանեն.— եւի քան կենդանի է Դաշնակցութեան սարսափը՝ օրուան իշխանաւորներու գլխուն։

Արդարեւ, անօրինակ է այս իրարանցումը, երբ նկատենք աթոռները գրաւելէ անմիջապէս յետոյ, Երեւանցիները մէկ րուածով մեռած հռչակեցին Դաշնակցութիւնը, հանդիսաւոր ղում մըն ալ սարքելով։ Քանի մը տարի յետոյ, զգացին թէ է «մեռել»ը. բայց կը սիրէին արհամարհել, եւ կը յայտա-րէին Աշոտ Յովհաննիսեաններու եւ Երզնկեաններու բերնով, եր պատանիներու, բահերով նրանց կ՚աննենք շանսատակ»։

Անցաւ քանի մը տարի եւս,— և ահա նոր ահազանգ.

— «Դաշնակցութեան դէմ պայքարը կը մնայ կեդրոնական դիր։».

— «Դաշնակցութեան գործունէութիւնը որոշ չափով աշ-ուժացած է։»

«Առաջին աոթիւ պայքար՝ Դաշնակցականութեան դէմ»։

Ինչո՞ւ այս խուճապը։

Ի՞նչէն՝ այս մղձաւանջը։ Խղճահարութի՞ւն, թէ նոր սար-փներու յառաջաբան։

Առանձին խնդիր է այդ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԵՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ եւ առջի օր ստացանք նոր նամակներ։ Կը հրատարա-կենք նորութեան կարգով.—

Պէյրութ, 11 փետրուար.— Ձերբակալութիւնները վերսկսան։ Ընկեր Ղազար Չարըգ եւ ընկ. Կարապետ Տ. Յովհաննէսեան (Ճէօրթ-Եոլցի, ու ցեալ տարի ուսուցիչ), երկու ուրիշ ընկերներով ձերբա-կալուեցան։ Ուսուցիչ ընկերները այս տարի պաշտօն չունէին եւ քաղքէն դուրս, ֆրանսացիներու մօտ գործակցութեամբ կը զբաղէին։

Սահակ կաթողիկոս, Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ վարդա-պետի եւ Թավուզճեան քահանայի հետ հոս հասաւ երկու օր առաջ։ Ազգային իշխանութիւն գոյութիւն չունի Պէյրութի մէջ։

Պէյրութ, 7 Փետրուար.— Ձերբակալուած ընկերները կը մնան խիստ հսկողութեան տակ։ Ընկերնիս կոմս եւ փաստաբան Խոսրով Թիւթիւնճեան առանձին - առանձին բանտարկուած են մէկ - մէկ խցիկի մէջ։ Իրենց քովը ոչ ոք կայ։ Մնացած ընկերները եւս առ-նուած են խիստ հսկողութեան տակ եւ երկուական հոգի միասին մէկ - մէկ սենեակի մէջ բանտարկուած են։

Ցամաք գրոյց կը շրջի, թէ բանտարկեալներէն շատեր պիտի աքսորուին զանազան տեղեր։

Բոլորովին անմեղ են բանտարկուած ընկերները։ Հ. Յ. Դաշնակ-*ցութիւնը տեղի ունեցած ոճիրին մէջ՝ ո՛ւ եւ է լուր եւ ո՛ւ եւ է մեղ-սակցութիւն չունի բացարձակապէս։ Այս կը նկատուի բոլշեւիկեան խաղ մը՝ յուրջ հարուած մը տալու համար մեր կուսակցութեան եւ ղեկավար յայտնի ընկերներու։* Զգարմանաք, երբ վաղը դուրս մնացած քանի մը հոգիներս եւս բանտարկել տան հակառակորդ-ները, որոնք կը դիմեն ամէն կեղտոտ միջոցներու։

Ընկերներ Արշակ Յովհաննիսեան եւ Տոքթ. Գուլազեան արդէն հիւանդ էին, այսօր երկու շաբաթ է կը մնան բանտ։

Բանտարկուած ընկերները քանի մը պաշտօնեաներու ծեծքը խաղալիք դարձած են։ Դուրսը գործի լծուած են համայնավարները եւ մատնչութիւններ կ՚ընեն։

Պէյրութ, 5 փետրուար (Ուշացած).— Նախնական հարցաքննութիւնները լրացած են։ Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, հարցաքննիչ դատաւորը կը գտնուի իսկական անելի մը առջեւ։ Ոչ մէկ տուեալ ունի այդ խեղճերը աւելի երկար բանտարկեալ պահելու, բայց ճնշողներ կան։ Չար լեզուներու փսփսուքը եթէ իրաւ է, երկու հակառակորդ կողմերէն քանի մը հոգի սահմանէն դուրս պիտի հանեն, իբրեւ խռովարար...։ Զարմանալի է որ տեղական իշխանութիւնները կը միւին սպանութիւնը վերագրել Դաշնակցութեան, իբր թէ Ս. Ցխրունին մեզ համար եղած ըլլար աչքառու հակառակորդ մը։

Մենք յուրջ կասկածներ ունինք թէ սպանութիւնը սարքած են խառնակիչները իրենք։ Ամէն տեղի պէս, այստեղ ալ Հնչակեան աջ եւ ձախ թեւեր կան։ Ս. Ցխրունին ղեկավարն էր ձախ թեւին եւ սպանութենէն քանի մը օր առաջ վէճ մը վերջացած էր աթոռամարտով.

ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱՅԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ռումանացի յայտնի ակադեմական, պատմագէտ, եւ պետական մարդ փրոֆ. Նիկոլա Եորկա, որ վերջերս Սորպոնի քմէն 3 դասախօսութիւններ տուաւ հայ հին պատմութեան վրայ, վերադարձաւ Պուքրէշ եւ կայարանին մէջ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով։ Բարիզալուստի գացած էր նաեւ հայ պատուիրակութիւն մը։

Փրոֆէսէօրը ռումէն թերթերու թղթակիցներուն յայտարարեց կայարանին մէջ.—

«Շատ գոհ եմ Սորպոնի մէջ ըրած դասախօսութիւններէս։ Միշտ յեցուն սրահ ունեցայ։ Ինչ որ նշանակելի է՝ Փարիզի եւ Ֆրանսայի հայ գաղութին ակներեւ համակրանքի արտայայտութիւնն էր։ Իբրեւ շնորհակալութեան տեսակ մը ցոյց իմ աշխատանքներուս՝ հայ գաղութը խուռներամ լեցուց Սորպոնի սրահները նոյնանցքներով միասին եւ խանդավառութիւն ցոյց տուաւ։ Աճա թէ ինչ կը նշանակէ հոգեպէս միացած ժողովուրդ մը։ Իսկ ռումէն ուսանողութենէն հազիւ 10-15 հոգի ներկայ էին, մնացածները ըստ սովորութեան լեցուցած էին սրճարանները...»։

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԱՅԿՈՆ ԹՌԻՉՔԸ

Ֆրանսացի օդանաւորդ Լը Պրի եւ ընկերները Թունուզէն Պէնկազի, անկէ Գաճիրէ հասնելէ վերջ, անմիջապէս ճամբայ ելած էին դէպի Պասրա։ Հակառակ գէշ օդին, կրցան 1600 քիլոմեդր ճամբան կտրել 9 ժ. 25 վայրկեանէն, ժամական 170 քիլոմեդր արագութեամբ։ Պասրայէն յետոյ գիշերային ճամբորդութիւնով մը օդանաւորդները ուրբաթ առաւօտ հասան Քարաչի. 14.30 ժամուան մէջ կտրելով Քարաչին Պասրայէն զատող 2000 քիլոմեդր ճամբան։

Քարաչիի մէջ պզտիկ հանգիստէ մը յետոյ, օդանաւորդները ճամբայ ելան դէպի Ալլահապատ (1500 քիլոմեդր), ուր հասան ուրբաթ իրիկուն։

Լը Պրի անթելով կը հաղորդէ որ Պանկքոք պիտի հասնի շաբաթ կէսօրէն վերջ եւ Սայկոն՝ իր վերջնակէտը՝ շաբաթ (երէկ) իրիկուն։

ՏՐՈՑԿԻ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԱՆԲԱՂՁԱԼԻ

Թայմզի Թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ.

Ռայխսթակի նախագահ Լէօպէի ուղղած իր վերջին հեռագրին մէջ, որով գերման կառավարութենէն կը խնդրէր արտօնել այստեղի գերման դեսպանատունը իրեն «վիզա» տալու, Տրոցկի կ՚ըսէ թէ հանգիստ չէ Թուրքիոյ մէջ։

Թէեւ թուրք մամուլին մէջ ո՛չ մէկ զեկոյց հրատարակուեցաւ Տրոցկիի Պոլիս հասնելուն մասին, սակայն ամէն մարդ գիտէ թէ ո՛ւր է անիկա։ Էնկիւրիի խորհրդային դեսպան Սուրիչ, որ Տրոցկիի հին բարեկամն է, փափաքած էր որ Տրոցկիի Թուրքիա ժամանումը գաղտնի պահուի, ու կը տեղեկանամ թէ Տրոցկիի Էնկիւրի գալը խնդրոյ առարկայ չէ։ Պոլսոյ մէջ իր ներկայութիւնը բնականաբար ո՛չ մէկ բողոքի կրնայ տեղի տալ շահակից օտար պետութեանց կողմէ, սակայն կը տեղեկանամ թէ թուրք իշխանութիւնները երբեք չպիտի ցաւին, եթէ անիկա մեկնի։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան մէջ Տրոցկիի խաղացած դերը իրեն դէմ թշնամութիւն ստեղծած է մեծ թիւով սպիտակ Ռուսերու մէջ, չյիշելու համար բազմաթիւ ուրիշ տարրեր։

Այս թշնամութեան վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն կասկածն ու անվստահութիւնը, որով կը նայի խորհրդային կառավարութիւնը Տրոցկիի վրայ։ Նոյնպէս կարելի չէ հաշուէ հանել իր անձին դէմ մահափորձի մը կարելիութիւնը։ Նոյնիսկ ձախողած փորձ մը կրնայ շփոթ կացութիւն ստեղծել բոլորին համար։

Ամէն պարագայի, ուրեմն, զարմանալի չպիտի թուի, եթէ Տրոցկի մեկնի Թուրքիայէն, սակայն եթէ գերման կառավարութիւնը մերժէ «վիզա» տալ անոր, հաւանաբար պիտի ստիպուի Պոլիս մնալ։

∴ Գերման ազգայնական կուսակցութեան խորհրդարանային վարիչ կոմս Վէսթարփ իր երեսփոխան ընկերներուն անունով վարչապետ Միւլլէրի ուղղեց նամակ մը, բողոքելով Տրոցկիի Գերմանիա ընդունելու հաւանականութեան դէմ։ Կոմսը կը շեշտէ թէ Տրոցկիի Գերմանիա ներկայութիւնը ներքին կարգն ու խաղաղութիւնը պիտի խանգարէ։

Ժողովրդային կուսակցութիւնն ալ անմիջապէս արտակարգ ժողով գումարելով, գրեթէ միաձայնութեամբ որոշեց դահլիճէն քաշել իրենց վարիչը, արտաքին Նախարար Շթրէզէմանը, եթէ երբեք դահլիճը որոշէ Տրոցկիի Գերմանիա մուտքը արտօնել։

∴ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ ոեւէ դիմում չէ ստացած Տրոցկիի Ֆրանսա մուտքը արտօնելու մասին։ Հետեւաբար եւ անհիմն է այն լուրը թէ մերժած է այդ արտօնութիւնը։

∴ Պոլսէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Տրոցկիի Թուրքիոյ բնակելու արտօնութեան պայմանաժամը կը լրանայ մայիս 1ին եւ թուրք կառավարութիւնը տրամադիր չէ երկարաձգում տալու։ Հինգշաբթի բժշկական խորհուրդի մը կողմէ քննութեան ենթարկուած է, Տրոցկիոր կը տառապի մալարիայէ եւ մէկ թոքը շատ վնասուած է։ Եթէ չարտօնուի Գերմանիա երթալու, զինք խնամելու համար իր մօտ բերել պիտի տայ Պերլինէն փրոֆ. Քլէմփէրէրը, որ խնամած էր նաեւ Լէնինը։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԱՆ

Թայմզի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Տրոցկիի խորհրդային Ռուսիայէն վտարումը խորհրդային մամուլին մէջ ծանուցուեցաւ չորս տողնոց հատուածով մը, նոյնը բոլոր թերթերուն մէջ ալ, տպուած մանր տառերով եւ առանց խորագրի։

Խորհրդ. կառավարութիւնը որոշեց ջնջել «Տրոցկ» անունը, որ նախապէս տրուած էր Սամարա գաւառի Եուվաշէնքովօ քաղաքին։ Այս վերջինը այսուհետեւ պիտի կոչուի Չապաեւսկ։ Նոյնպէս պիտի փոխուի Լէնինգրադի մօտ «Տրոցկ» (Նախկին Գաչինա) աւանի անունը։

Յունաստանի ողողումները

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Հաղորդակցութեանց նախարար Տոքթ. Խրիստոմանոս, որ Թրակիոյ աղէտեալ շրջաններուն մէջ քննական պտոյտ կը կատարէ, կը հեռագրէ թէ կացութիւնը ողբերգական է։ Ամբողջ շրջանը բաւեռային երեւոյթ կը ներկայացնէ։ Հարիւր հազար հեկտար մշակուած հող կը գտնուի ջուրերու տակ, որոնք սառած են ընդարձակ տարածութեան մը վրայ։ Ցանքերը փճացած են։ Բազմաթիւ անասուններ կորսուած եւ մեծ թիւով գիւղեր կղզիացած են։ Կը վախցուի թէ մարդկային զոհեր ալ կան։

Նախարարը ծրագրած է պարպել տալ Տիմոթեքայի շրջանին մէջ չորս եւ Օրէստիատի շրջանին մէջ երեք գիւղերու բնակիչները։ Սահմանագլուխի հելլէն եւ թուրք իշխանութիւնները կը գործակցին՝ աղէտեալներուն օգնութեան փութալու համար։ Աղէտեալները հրացան կը պարպեն՝ որպէսզի մարդիկ ուշադրութիւն դարձնեն իրենց վրայ եւ ազատեն զիրենք։

Նոր ողողումներ կը նշմարուին Վարտարի հովիտին մէջ, ուր բազմաթիւ գիւղեր ամբողջութեամբ ջուրերուն տակ են։ Սարիման քաղաքին մէջ բոլոր ջուրի ճամբաները փճացած են։

Նախարարական խորհուրդը որոշեց բացառիկ վարկեր յատկացնել աղէտեալներուն։ Նոյնպէս որոշուեցաւ կազմել մեծ յանձնախումբ մը՝ աղէտեալներուն ի նպաստ հանգանակութիւն կատարելու համար։

Սուլթան էլ Աթրաշի անձնատուութիւնը?

Աղեքսանդրիայէն ֆրանսական թերթերուն ուղղուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ՝ Տիւրզիներու պետ Սուլթան էլ Աթրաշ, որ Ճէպէլը Տրիւզի ապստամբական շարժումէն յետոյ Հիճազի հողը ապաստանած էր, ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարէ ֆրանսական իշխանութեանց հետ, անձնատուր ըլլալու համար։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Ամանուլլահ թագաւորը դեռ կը գտնուի Քանտահար, ուր հասան Պարսկաստանի շահին ներկայացուցիչները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ. .... Դ էջ)

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ԽՈՆՋ ՄԱՐԴՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Մրջիւններու պէս որ օրն ի բուն կ'աշխատին պարէն ամբարելու՝ ես ալ ամէն տեղ կ'երթամ յուսալով որ որեւէ անակնկալ ուրախութիւն կը հանդիպի: Ամբողջ կեանքս կարծես թէ երկայնաւեւ ու յաջորդական ճիգ մըն է՝ հաճոյք որոնելու: Ամէ՛ն արարքիս տակ թաքուն շարժառիթ մը կայ, ամէ՛ն շարժումս որ եւ է նեղքին մղումով կը բացատրուի ու միշտ շարժառիթը նոյնն է — քիչ մը ուրախութիւն... բոլոր մարդոց պէս եմ ու կը նմանիմ մուրացիկի մը որ իր յերկ ու պաղատագին ափը երկարած է անցորդներուն ու կ'ըսէ՝

— գթացէ՛ք այս տխուր ու ապերջանիկ մարդուն, տեսէ՛ք որքան աղքատ է...

1.— ՄԱՀՈՒԱՆ ՈՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

.. Հիմա, ահա՛ կը մտածեմ ես ալ մահուան մասին ու հետզհետէ յուզումս կը մեծնայ: Ու ես ինծի կ'ըսեմ — եթէ վաղը հարկ ըլլայ մեռնիլ, պատրա՞ստ եմ: Գիտեմ որ շատ մը բաներ կան կատարելիք որ չեմ կատարած, գործեր կան որ մնացած են կիսատ, երգեր՝ որ մնացած են անաւարտ: Հարկ եղած զօրութեամբ չեմ ապրած եւ եթէ պէտք ըլլար վերսկսիլ կեանքը անշուշտ տարբեր ձեւով պիտի ապրէի:

Տարիներու ընթացքին դանց առած եմ շատ մը բաներ՝ որոնց կարեւորութիւնը հետզհետէ կը շեշտուի ու ընդհակառակն՝ կարեւորութիւն ընծայած եմ դանցառելի, զուր եւ անիմաստ բաներու: Ապրած եմ կծկուած ինքզինքիս վրայ, ինչպէս խղունջ մը իր պատեանին մէջ ու միայն արեւոտ եւ լաւ օրերու է որ գլուխս հանած եմ դուրս: Հակառակ բոլոր ձայներուն որ բարձրացած են հոգիէս՝ եղած եմ անձնասէր, ինքնահաւան, դժկամ ու բծախնդիր: Խորապէս արհամարհած եմ մարդիկը՝ իրենց տգիտութեան՝ գռեհկութեան, զէշ ու խառնիճ կողմերուն համար, գիտնալով հանդերձ թէ արհամարհելով չէ որ ուրիշները կարելի է բարձրացնել: Մարդոց իրա՛ւ ու մեծ ցաւերուն դիմաց՝ ցոյց տուած եմ միայն անօգուտ եւ զուր գթութիւն մը, խորշած եմ մարդոց թշուառութենէն ու աշխատած եմ հեռուէն անցնիլ, գիտնալով հանդերձ որ ոչ մէկ առաքինութիւն կայ տառապանքէն խուսափան քօղերով հեռանալուն մէջ: Աղքատ, տաժանքի ու մաղձախտի մէջ ապրող մարդոց հետ՝ որ զրկեալ միշտ շրջապատուած են զիս՝ եղած եմ կարծես օտար, զբօսիկ մայրաքաղաքի մը պէս որ առօրեայ կեանքին չի խառնուիր ու պաշտպանած եմ անխորտակ յամառութեամբ՝ իմ ներքին խաղաղութիւնս: Մէկ խօսքով եղած եմ չէզոք ու անիմաստ մարդ մը որ կեանքին մէջէն կ'անցնի առանց յաղթանակի եւ առանց վէրքի, մինչդեռ գիտեմ որ անընդհատ պէտք է զինուոր ըլլալ որ եւ է բանակի, պէտք է անընդհատ մտնել դուպարի, հարուածել, հարուածուիլ, յաղթել...

Բայց ինչ որ չեմ ներեր ինքզինքիս՝ ատիկա մեծ եւ դառնապարտելի խորշանքն է որ հոգիիս մէջ կը կրեմ մարդոց կամայ թէ ակամայ բոլոր տգեղութիւններուն եւ թշուառութիւններուն հանդէպ: Չափազանցուած ու յանցաւոր սիրով մը սիրած եմ բոլոր գեղեցիկ բաները: Հարուստ սենեակի մը ներքինը կամ լաւ յարդարուած գրասեղան մը, մաքուր եւ անթերի հագուստներ, խաղաղ ու բաւարար դիւրակեցութիւն մը, լամբարին լոյսը պատուհանին եւ կրակը որ մեր մորթն ու մարմինը կը տաքցնէ, գիրք մը ծունկերուս վրայ ու գլանիկ մը շրթներուս, ահա՛ ամբողջ երազս, իմ թշուառական ու խեղճ երազս որ կրցած եմ իրագործել: Միթէ կ'արժէ ապրիլ այսքան չնչին բաներու համար: Միթէ կ'արժէ ապրիլ ու շնչել այսքան գձուծ ու յիմարին հեռանկարներով: Կը զգամ որ ոչ:

Ի հարկէ այս բոլորէն դուրս՝ սիրած եմ նաեւ գեղեցկութիւնը առհասարակ ու ինքն իր մէջ: Կը յիշեմ որ խելայեղ ու ապշահար կեցած եմ վերջալուսային դաշտանկարներու առջեւ: Սիրած եմ անասուններու աննկարագրելի բարութիւնը եւ անոնց գեղեցկութիւնը՝ դաշտին մէջ, հերկի օրերուն, երբ բեղուն հողը կը պատռուի ու կ'արտաշնչէ: Սիրած եմ ջուրերը որ կը խոխոջեն, լիճերը որ խաղաղութեամբ կը ննջեն լուսնի լոյսին տակ, արշալոյսները որ կը բացուին ու գիւղաքաղաքին հրաշալի երեկները: Աղբիւրներուն երգը զառերուն մէջ ու աղջիկներուն առողջ ու ուրախ ծիծաղը ցանկապատերէ ներս: Ծիծեռնակ մը որ կը ծըլուըլայ կտուրի մը տակ ու ջուրը որ կը գլգլայ՝ կաւճին մէջ: Սիրած եմ երկնքի [illegible]ները որ կը շողան, դաշտանկարներ որ կայլայտ մշուշով մը կը պարածածկուին, ափեր որ կը ծփան հովէն, դեղին եւ լայն ճամբաներ որ կ'երկարին հեռուն, դէպի անհուն տարածութիւնները:

Սիրած եմ երգի կտորներ, եղանակներ, բառե՛ր — օ՛ բառերը որ սիրած եմ— ամբողջ մեր հին, մագաղաթ բուրող ու ոսկեղէնիկ լեզուն: Սիրած եմ բանաստեղծութիւններ, խոնարհ մարդոց կեանքեր, ու պատահած է որ արտասուեմ՝ գրքի մը մէկ էջին վրայ: Օ՛ բոլոր գեղեցիկ բաները որ սիրած եմ: Անգամ մը, կեցած եմ յուզումէն հար, դաշտի ճամբու մը եզերքը, գլխաբաց ու խանդաղատանքով լի՝ լսելու համար հեռաւոր մատուռի մը զանգակին ձայնը, քաղցրաթախիծ ու անզեկալուզոյ: Պատահած է որ ամբողջ հասակովս ծունկի գամ, պզտիկ ու նորաբաց ծաղիկի մը առջեւ, զգալով ստեղծագործութեան ամբողջ խորհուրդը: Սիրած եմ լոյսի խաղերը գիւղաքաղաքին փողոցներուն մէջ, նախիրին վերադարձը իրիկուան ճամբաներէն, կովերը որ կ'անցնին բառաչելէն, բառաչելէն, յորդ ու լեցուն ծիծերով, նորածին գառնուկներն ու ուլերը՝ իրենց բրդոտ ու փափուկ մորթերով ու մայելէ՛ն, մայելէ՛ն.. Սիրած եմ աղջիկներ որ իմս չեղան բնաւ, մարդիկ որ զիս չսիրեցին, մանուկներ որ ուրիշինն են, տղա՛ք, սիրած եմ ամբողջ աշխարհը, մեծ ու կարստարելի սիրով մը:

Սիրած եմ աչքեր՝ շողուն ու լուսաւոր, որոնց խորը արտասուքի կաթիլներ կը դողան: Սիրած եմ պայծառ ու բոցագեղ դէմքեր որ կը ժպտին, ձայներ որ կը հնչեն հեռաւոր ու քաղցր երգերու պէս ու ձեռքեր որ մաքուր են եւ սպիտակ եւ որոնց վրայ մարդ կ'ուզէ յուզուելէն արտասուել...

Բայց ո՞վ է որ չսիրեր գեղեցկութիւնը եւ ի՞նչ հոգեկան մեծութիւն կայ, ի՞նչ հերոսութիւն զայն սիրելուն մէջ: Գեղեցիկ աղջկան մը առջեւ ամենայետին արարածն իսկ՝ կը մնայ շփոթահար ու խռով: Մնաց որ սխալ եմ երբ կ'ըսեմ թէ գեղեցկութիւնը սիրած եմ ինքն իր մէջ: Զայն սիրած եմ ինծի պարգեւած ուրախութեան եւ երջանկութեան համար՝ եսասիրաբար, շահախնդրաբար: Ու ամէն անգամ եւ ամէն գեղեցկութեան առջեւ՝ եղած եմ ընչաքաղց ու անօթի մուրացիկ մը պէս՝ որ ամէն բան կը ցանկայ իրեն համար:

Ահա՛ այսպէս մարդ մը եղած եմ ես՝ հասարակ ու սովորական մանր քաղքենի մը որ հողին վրայ կը սողայ: Ու ի՛նչ որ զիս կը զայրացնէ՛ իմ վստահութիւնս է թէ այս տողերը կրնան փոքրիկ փոփոխութիւններով [illegible] իմ շուրջս ապրող բոլո՛ր մարդիկը, առանց բացառութեան: Արդէն պէտք է ձեզի ըսեմ, որ ես այսպէս մարդ մը չեմ եղած ու ամբողջ կեանքիս ընթացքին՝ անընդհատ կռիւ մղած եմ, իմ հոգիիս խորը առօրէն ապրող այս հեռաւոր մարդուն դէմ: Ես ձեզ խաբեցի, ընկերնե՛ր, ես ուզեցի որ յստակ առուակի մը պէս ըլլամ ու դուք ձեր տխուր պատկերը տեսնէք, իմ պայծառ ջուրերուս վրայ: Ես միշտ գիտցած եմ, սկիզբները անորոշ կերպով, բայց հետզհետէ աւելի պարզութեամբ՝ թէ դիւրին, հասարակ ու սովորական բան է գեղեցկութիւնը այս եղանակով սիրելը, այս եղանակով փնտռելը: Կը զգամ ու զգացած եմ միշտ որ եթէ գեղեցիկ են կնոջ մը սպիտակ, մաքուր ու անթերի ձեռքերը որ աշխատանք չեն տեսած, նոյնքան ու թերեւս աւելի գեղեցիկ են նաեւ մօր մը կարկամ ու բարի ձեռքերը որ մաշած, հիւծած, գունաթափ եղած են լըւացքի տաշտին մէջ: Օ՛ մարդոց թշուառական, մանր քաղքենին ու գձուծ երազը, որքա՛ն քեզ կ'արհամարհեմ, որքա՛ն ամօթահար եմ, այնքան երկար ատեն քեզ շուրջս տեսած, քու հետդ կենակցած ըլլալուս համար:

Կեանքի մէջ, այս բոլորէն վեր, պէ՛տք է փնտռել ուրիշ: Օ՛ ուրիշ գեղեցկութիւն մը...

Ես կը մտածեմ մահուան մասին, սպիտակ, հեռաւոր, կը մտածեմ՝

Պայքարի մասին, օ՛գնէ՛ք...

Յեղափոխութեան մը մասին որ...

* *

II.— ԽՐԱՄԱՏԻ ՄԱՍԻՆ ՈՐ ԿԱՅ ՄԵՐ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԻՋԵՒ . . .

Քանի տարիները կ'անցնին՝ այնքան կը համոզուիմ որ գէշ ու հասարակ անասուն մըն է մարդը, անկարող՝ գեղեցկութեամբ ու հերոսութեամբ ապրելու: Մարդոց լաւագոյնը, եթէ մինակը խօսի, օրուան վերջին ժամուն, ինծի կը թուի թէ կրնայ ըսել հետեւեալը՝

— Երբ երիտասարդ էի, կ'երազէի հերոսական ապագայ: Ես զիս կը տանէի բարձունքէ բարձունք: Կը մտնէի պայքարի, սիրոյ կամ գաղափարի համար, մեր արիւնաքամ ու տարաժամ ժողովուրդին համար ու կ'իյնայի վիրաւոր՝ կռուի ճամբուն վրայ: Արիւնս որ ջերմ էր ու մաքուր՝ կը թափէի ուրախութեամբ ու երիտասարդ կը մեռնէի: Արդ, արիւնս չթափեցի բնաւ, ներկաս երբեք հերոսական չէ ու կեանքը որ կ'ապրիմ, խաղաղ է ու արգահատելի, եզան մը կեանքին նման:

Աւելի յետոյ, կը կարծէի թէ՝ կարելի է կեանքը գեղեցկացնել: Ամէն օր կարելի է որեւէ բացառիկ բան ընել: Ուշադրութեամբ հաւաքել ամէն անկիւնէ՝ ամէն բան որ արժանի է տեսնելու: Բայց ահա՛ ո՛չ մէկ գեղեցկութիւն կը գտնեմ կեանքիս մէջ ու ամէն առաւօտ կը մտածեմ թէ ի՞նչ կարելի է ընել որ ըրած չըլլամ...

— Ու յետոյ, ինչ որ սիրտս անզգալ կերպով կը խոցէ, անկարողութիւնս է ուրիշներուն համար ապրելու: Բոլո՛ր տառապանքներով տառապած ու բոլո՛ր ուրախութիւններով ուրախացած եմ՝ ես ինծի համար: Կը զգամ որ ամէն բան կ'ընեմ ես ինծի համար: Հակառակ ամբողջ ճիգիս կ'ապրիմ կեանքով մը որուն կեդրոնը ես եմ: Սիրտս ինծի համար կը բաբախէ, ձեռքերս ինծի համար կ'աշխատին ու ձայնս, մի՛շտ, ինծի համար կը խօսի: Ու կը զգամ որ պիտի մեռնիմ ես ինծի համար՝ ինչպէս որ ապրեցայ միայն ինծի համար...

— Առանց գեղեցկութեան կեանք մըն է ասիկա, բայց ես մինակ չեմ: Ա՜նքան շատ ենք մենք, հոգեկիկ մարդիկ...

— Այսուհանդերձ՝ տարօրինակ է, շատեր կ'ըսեն որ ազնիւ մարդ մըն եմ, իսկ ես, ամբողջ իմ անկեղծութեամբս կ'արգահատիմ իմ վրաս ու կ'ըսեմ՝

Գիտե՞ս, աչքեր ունէիր, նայելու համար պայծառ հեռանկարներու: Առջեւդ տարածութիւններ կային ու հեռուն՝ արեւոտ հորիզոններ, անջրպետը լայն էր բայց դուն չտեսար զայն: Նայուածքդ կցուած էր՝ չնչին ու պզտիկ բաներու...

Գիտե՞ս, ոտքեր ունէիր երթալու համար ճակատագրական ճամբաներէ, որ կը տանին բարձունքէ բարձունք, բայց դուն մնացիր հոս, թշուառակա՛ն...

Ի՞նչ է անունդ, ո՞վ ես դուն — մարդ մը, մանր-քաղքենի...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔ ՄԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

Շատ հին պատմութիւն մը ըլլալ կը թուի այս, Արեւելքէն եկած, որուն Լէսսինգ ծանօթացած է Բոքաչչիոյի «Տասնօրեակ»ին միջոցով: Երեք մատանիներու փոխաբերութեան ազդեցութիւնը շատ մեծ եղած է ժամանակին եւ Լէսսինգի մարդասիրական գաղափարները ժողովրդականացման հիմեր դրած են իրեն: Պատմութիւնը պարզ է. սուլթան Սէլահէտտինը կ'ուզէ նեղել եւ ծուղակը ձգել հրեայ հարուստ Նաթանը ու կը հարցնէ.— Ո՞րն է ամէնէն ճիշդ կրօնքը: Եւ Նաթան իմաստուն կ'ընէ երեք մատանիներու պատմութիւնը: Թէեւ կը հետեւցուի թէ Հրեան ռիւկական մտածումն ուզած է իր կրօնքը համարել, բայց Լէսսինգ ուրիշ գրութեան մը մէջ ճշդած է թէ պատմութիւնը պէտք է վերջացած նկատել, այնտեղ ուր կը վերջանայ: Այսինքն վերջէն գալիք խորհրդածութիւնը իր նիւթին չի վերաբերիր.—

Արեւելքի մէջ շատ հի՛ն ատեններ,
Մարդուն մէկն անգին մատանի մը ունէր,
Քարն արեւակ մ'էր վառ, բիւրագեղ,
Մոգական թաքուն ուժով հիասքանչ.
Ո՛վ որ հաւատքով անոր տէրն ըլլար,
Աստծու եւ մարդոց հաճելի կ'ըլլար:
Ասոր համար ալ ծեր Արեւելքցին,
Ձեռքէ չհանեց բնաւ զայն կրկին.
Եւ որոշեց որ պահէ անպայման
Իբր ընտանեկան ժառանգ յաւիտեան:
Եւ այն պայմանով ձգեց իր տղուն,
Որ ան ալ թողու զայն իր լաւ որդւոյն:
Ձի ով որ տէրը ըլլար մատնիին,
Պիտ'ըլլար նաեւ իշխանը տունին.
Ու մատնին անցաւ որդւէ որդի,
Մինչեւ հօր մը ձեռք, տէր բարի սրտի,
Որ երեք հլու զաւակներ ունէր,
Երեքն հաւասար սիրով կը սիրէր:
Միայն մերթ ընդ մերթ, մէկ այս կամ մէկ ան,
Իր թանկ մատնիին կը դառնէր արժան.
Երբ իրենցմէ մէկն առանձին բաժնէր
Սիրտն իր հայրական, միտք ու անձնուէր...
Եւ արդար հայրը զատ զատ խօսք կուտար,
Թողուլ մատանին իրենց անպատճառ..
Այսպէս շարունակ տարիներ անցան,
Մինչեւ որ հասաւ ստուերը մահուան
Ու խեղճ հայրիկը շատ նեղը մնաց.
Ցաւեցաւ որ մեռնի սիրտերը կոտրած
Տղոց երկուքին, որոնք իր խօսքին
Միամտօրէն վստահած էին...:
Երկա՜ր մտածեց: Ի՞նչ ընելու էր:
Որ այս անելէն շուտով փրկուէր
Դիմեց շատ յայտնի վարպետի ճարտար,
Ու ապսպրեց, որքան էր հնար,
Երկու մատանի ճիշդ յար եւ նման
Իր մատանիին, հինունիրակա՛ն:
Արհեստաւորը երբ մատնին բերաւ,
Չէր զանազանուէր նմոյշը բնաւ:
Երբ մեռաւ գնաց, տղաքը հասան,
Ամէն մէկն ուզեց դառնալ տան իշխան:
Ո՛չ քննութիւններ, ո՛չ ալ դատարան
Կրցան որոշել մատնին իսկական:
Ճիշդը զատելն էր ա՛յնքան անհնար,
Որքան ճիշդ կրօնքն արդ — մեզի համար:
Հայրն իր տղաքը կանչեց առանձին
Եւ հատ-հատ ձօնեց իւրաքանչիւրին:

*

Անդրեայ ամսու, մեծ քննադատ Լէսսինգի ծննդեան 200 ամեակին առթիւ, վերլուծումներ եւ ծանօթութիւններ տուինք իր կարեւորագոյն գործերուն մասին:

Լէսսինգ, Թէեւ Սաքսոնիոյ Լաուզից գաւառի Քամէնց քաղաքը ծնած է, որուն համար կ'ենթադրեն թէ վենդական ծագում ունի եւ գերմաններէն գրող Ձեխ մըն է, աշխարհաքաղաքացի մը: Իր հմտութիւնը եւ սուր միտքը մեծ արժէք մը աւելցուցած են աշխարհի գրականութեան վրայ: Ձեխ մըն է, այն չափով որ իր ծագումը կրնայ ըլլալ, իսկ Գերման, այնքանով որ գերման աշխարհին համար եւ անոր մէջ միայն գործած է, ու հոն իր տեղը ունի Կէօթէին եւ Շիլլէրին հետ՝ իբր խորհող:

Յայտնի է թէ ինքը եղաւ գերման արդի թատրոնին հիմնադիրը. իբր օրինակ գրեց կատակերգութիւն մը՝ «Մինա ֆոն Բարնհէլմ», ողբերգութիւն մը՝ «Էմիլիա Կալոթթի», մարդասիրական տրամա մը՝ «Նաթան իմաստունը», եւայլն: Լէսսինգ գրած է նաեւ առակներ եւ ցոյց տուած է նոր ուղղութիւններ:

Ահա նմոյշ մը իր սրամտութիւններէն.

Երբ առաջին անգամ Պերլին բնակութիւն հաստատած էր, յաճախ կը տեսնուէր Քրիստիան Նիկոլաուս Նաուման գրագէտին հետ, որ այն ատեն գրութիւն մը հրատարակած էր՝ «Մեղքի եւ բախտի վրայ», ձօնելով զայն Լէսսինգի: Երբ Նաուման այդ գիրքը բերելով նուիրեց անոր, Լէսսինգ [illegible] «Մա՛րդ, ինչպէս կրնաս գրել երկու բաներու մասին, զորս բնաւ ունեցած չես...»

Քարոզիչ մը կատակերգութիւններ գրած էր, ինչ որ ուշագրաւ բան մը կը համարուէր Համպուրգի մէջ: Հացկերոյթի մը առթիւ երեսփոխանի մը կինը կը հարցնէր իր դրացի Լէսսինգին թէ «քարոզիչ մը կրնա՞յ զաւեշտներ գրել»: «Այդ հարցումին պատասխանելու համար, կ'ըսէ Լէսսինգ, պէտք է երկրորդ հարցում մը աւելցնել. դերասան մը կրնա՞յ քարոզել: Այս հարցումին պատասխանն է, «Ինչո՞ւ չէ, եթէ կ'ուզէ...» եւ ձեր հարցումին պատասխանն է. ինչո՞ւ չէ, եթէ կրնայ...»

Գրագէտ եւ փրոֆէսօր Զախարիէ փայլուն կեանք մը կը վարէր Բրաունշվայգ քաղաքին մէջ: Իր գեղեցիկ կառքին դրան վրայ գծել տուած էր գերմաներէն Z) ձէտ տառը, որ իր անունին սկզբնատառն է բայց եւ այբուբենի վերջին գիրը:

Երբ Լէսսինգի պատմեցին թէ Զախարիէ ո՛րքան հպարտ կ'երթեւեկէ իր կառքին մէջ տեղաւորուած, չոր մը կը յարէր «զետ» (Z) գրելու չէր իր կառքին վրայ, որովհետեւ երբ մարդիկ տեսնեն, պիտի ըսեն՝ ատոր ետեւը բան մը չկայ...» Es ist nicht dahinter» *(ճիշտ է, քանի որ Z-էն ետք ուրիշ գիր չի գար...):*

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Ձայն մը
Հեռաւոր Բրազիլ

Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԱՒԵՐ

ՍԱՆ ՓԱՕԼՕ, 15
(սեփ. թղթ.). — Վերջի
տարուան ընթացքին Ս
Հայ գաղութը ուշագրաւ
զիմումներ ունեցաւ
կեանքի տեսակէտէն:

Այդ ժամանակամիջոց
մուեցան հինգ հայրենակ
եւ չէզոք միութիւններ եւ
կան խորհուրդ մը՝ յարգե
ձեւէ, որոնցմէ իւրաքանչ
կարելին չէր գլանար:

Բայց ժամանակի ընթ
իրար չէզոքացնելու անմ
տխրացուց անոնց եռանդ

Այս վիճակը նկատի
բոլոր գաղութական ընկ
համաձայնեցան եւ որոշ
օրինականացնել կոչ
անպաշտօն գոյութիւնը եւ
անխտիր քաջալերել
միութիւնները որոնց նպա
կը համապատասխանեն գա
պահանջներուն:

Կոմիտէի Ռ. ընդհանուր
զորին որոշումով, կ
ծրագիրը ներմուծելու
կան վաւերացման, առանց
մէկ այստ գործունէութ
իսկ միութիւններ) կարե
նենալ, համաձայն
րէնքին:

Վաւերացման գիրը
յետոյ երեւցաւ պաշտ
թին մէջ. Եւ ահա
քանի մը տգէտ հայեր
րութեան ներկայանալով
գոյութիւնը անիրաւական
խափար, ու յեղափոխակ
կայացած են. Այս
կոմիտէին կողմէ է
խնդրագիր մը ղրկուեց
նի ոստիկանին մը մէջ
անց
լէ վերջ. կառավարութի
տիկանութիւնը վաւերագ
սակցութեան ամբողջ
գիրը:

Անմիջապէս յետոյ
սարքեց ներկայացում
100էն 40ը երեք ամ
Ներուն յանկացուց
անոնք քաջալերութեն
նամեծ եւ փրկարար

Ներկայացում մը տեղի
Ցունուար 13էն շքեղ
մէջ, անյուսալի բազմ

Խաղը՝ «Աշխարհի
տան»ն էր, որուն դէ
Յարութիւնեան՝ Վարիչ
Տիկ Արշալոյս Յարութ
տասխայի դերին մէջ, Պ
Ցեպէլեան (Պավլուշա
Ցեպէլեան (Իվան). Պ.
եան (Ալէքսէյ), Պ.
գէոսեան (Անտրէյ), մեծ
զութեան
«սիրող» դերասաններ են
Արշալոյս Յարութիւնեան
զին համար ոսկի շք
հած է Մոնթէվիտէօյի մէջ

Միջնորդներուն
պէլեանի կողմէ, «Ըն
բաղը» Օր Նուարդ
եանի, Հրաչեայ Ցեպէլեան
րեգին թափիէկճեան
«Հէ՜յ մայրիկին մահու»
եւ «Խօթն օր եօթ գիշեր
մին երգերը երգեցան
Մինասեանի կողմէ:

Թատրոնի վերջաւ
երկու պատկերներ ներկա
ցան «Արշին մալ ալան»

Կոմիտէի վարչութեան
Նապեա Պ. Օ Ցարուքճ
հանգամանքին յանձնեց
ներուն իրենց գոյց
մակրութեան համար.

...ղարեց թէ Գդաշնակցութեան ...ատանձուգի կազմուիլը պէտք չէ ...չիութիւն յառաջ բերէ։ ...ակցութիւնը ոչ պայքար պիտի ...բանայ. ոչ ալ արգելք պիտի հան... ...իշխանայ ... կազմակերպու... ...թեանց գործունէութեան, այլ ...պիտի օժանդակէ բոլոր այն ...ձեռնարկներուն՝ որոնք գաղութին ...հերը եւ ազգային ոգին վառ ...պահելու բարի նպատակը ունին։

Այսպէս ոչ Թուրքիա է, ոչ ...ալ յեղափոխութեան պէտք կայ ...ինք պիտի նուիրուինք նոր սե... ...րունդը փրկելու մեծ գործին։ ...ցուէ՛ք ձեր ձեռքերը մեզի, տուէ՛ք ...ձեր ձեռքերը ձեզի եւ աշխա... ...ինք գաղութին շահերուն հա... ...մար։»

Ու հանդէսը վերջացաւ ժամը ...11 30ին օրինակելի կարգապա... ...հութեամբ, եւ խիստ գոհունակ ...տրամադրութեան տակ։

Վ. ահագն

ԻՆՉՊԷՍ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՑԻՆ ՏՐՈՑԿԻՆ

...Պոլշեւիկեան «Իզվէստիա» պաշ... ...տօնաթերթը յօդուածով մը կը ջա... ...նայ արդարացնել Տրոցկիի աքսոր... ...ումը, անոր առեղծուած չար... ...ժումը նկատելով ապօրէն եւ հա... ...կայեղափոխական։

Թերթը կը շեշտէ որ Տրոցկիս... ...ը դարձած է իսկապէս հակա... ...կազմակերպութիւն ...ին, որուն բանած գիրքը հանդէպ ... ...ութեան, որ ... ...կազմակերպու... ...իւններու բանած գիրքէն իրենց ...ութիւններուն մէջ, որոնք ...ականները «Թշնամի» կ'որակեն ...Խորհրդ. իշխանութեան ներկայ ...րիչները եւ անոր պաշտպաններն ...ւ հետեւորդները։ Անոնք այլեւս ...կայսերապաշտները կը անանեն ...ալ սոց. դեմոկրատները։ Անոնց ...հիմնական միայն է պայքարիլ ...երկայ վարիչներուն եւ համայ... ...նավար Միջազգայինին դէմ։

«Իզվէստիա» կը յիշէ Տրոցկիի ...մէկ նամակը՝ 21 Հոկտ. 1928 ...Թուականը, որ հրահանգներ եւ ...ութիւններ կու տար եւ որ լոյս ...տեսաւ հակայեղափոխական հրա... ...տարակութիւններու մէջ։ ...Այս ...պաշտօնաթերթին, Տրոցկիի ...յատակագիծը կը բաղկանայ ...տեւեալ գլխաւոր կէտերէն,— ...ղանի քուէարկութիւն, գործա... ...ական ազատութիւն, եւ պատրաս... ...թիւն պահեստի ուժերու՝ ընդ... ...քաղաքացիական հատուածի ...տերազմի մը։ Այս յատա... ...գիծը շատ նշանակելի կը գտնէ ...Իզվեստիա» որովհետեւ, ան ...պացուցանէ թէ Տրոցկի ...դարձած է հակայեղափոխակա...

նութեան բերանը. որովհետեւ «գաղտնի քուէարկութեան» նշանաբանն շուրջ էր, որ 1921ին, Կրոնշտատի ըմբոստութեան պահուն, հաւաքուեցան Ճերմակ-պահակները, մենշեւիկները եւ սոց. յեղափոխականները։ Ասկից զատ Խորհրդային Միութեան մէջ գործադուլի եւ քաղաքային պատերազմի յոյսը մատնանիշ նշանակութիւն ունի բանուորական տիրապետութեան թշնամիներուն համար։

«Մէկ տարուան ընթացքին, Տրոցկի եւ իր զինակիցները բազմաթիւ յեղաշրջութեան մը նե... թարկուեցան։ 1927ին, անոնք կը կռուէին բոլշեւիկեան կուսակցութեան դէմ՝ «բուրժուական առաջնորդութեան» դրօշին տակ։ 1929ին՝ կը կռուին հակայեղափոխական դրօշին տակ։ Նոյն իսկ կարգ մը տրոցկիականներ խօսքը կ'ընեն աշխատաւորութիւնը զինելու անհրաժեշտութեան, խորհրդային իշխանութեան դէմ պայքարելու համար։

«Ներկայիս տրոցկիական ստորերկեայ կազմակերպութիւնը հակայեղափոխական գործօնի մը նոր գլխաւոր նպատակ ընտրած է բանուորական տիրապետութեան դէմ ընդհանուր պայքար։»

«Բացայայտ է ուրեմն, որ տրոցկիզմի դէմ պայքարը պէտք է մղուի աւելի քան երբեք կորովով. Տրոցկիի կուսակիցները թշնամական գիրք բռնած են Խորհրդ. Միութեան հանդէպ։ Պէտք է, ուրեմն անոնց հետ վարուիլ իբրեւ թշնամի։ Պէտք է աշխատաւորութեան հանրային կարծիքը հանել տրոցկիստ ստորերկեայ կազմակերպութեան դէմ։ Պէտք է զայն զինակոչել ընել իբր հակախորհրդային կազմ մը, որուն նպատակն է հիմնաքանդ ընել ընկերվարական կառուցումը։»

Եզրակացնելով, «Իզվէստիա» կը հաստատէ թէ տրոցկիստներու մէջ ալ պառակտում կայ. անոնցմէ շատերը կը թեւակոխեն կուսակցութեան վերադառնալու. Այս կերպով կը յուսան կուսակցութիւնը փրկել «աջ թեւէ»ն վտանգէն. Բայց կուսակցութիւնը պէտք չունի նման անձերու։ Ան պիտի յաղթէ բոլոր քաղաքական հակառակորդներուն Տրոցկիստներէն ալ քէ... ձախ թեւին վրայ են, պէտք է մտածեն իրենց իսկ փրկութեան վրայ, երբ դեռ ուշ չէ, որովհետեւ, պէտք է կուսակցութեան հետ ըլլալ ընդդէմ բանուորական տիրակալութեան բոլոր թշնամիներուն, եւ այս պարագային ուրեմն ամէն կապ խզել տրոցկիզմի հետ, եւ կամ կուսակցութեան դէմ։ Իսկ այս պարագային ալ, որ եւ է վերադարձութիւն ներելի չէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Հալէպի Յօղյու եօլ Թուրքերէն թերթը վերջերս սկսած է թարգմանել ողբացեալ Գ. Զօհրապի նորավէպերը, «Նմոյշներ հայ գրականութենէն» խորագրին տակ։ Տարդ թարգմանած է «Այինկանձին», «Դիմակը» և «Ժամուն բակը»։

ՆՈՐ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Երեւանի մէջ, Ներկայ ցունուարէն սկսեալ կը հրատարակուի «Նոր Ուղի» ամսագիր, 320 էջով եւ հետեւեալ բաժիններով. 1. Գրական - գեղարուեստական, 2. Արտասահմանեան գրականութիւն, 3. Հասարակական, քաղաքական, 4. Քննադատութիւն եւ արուեստ, 5. Գիտական, 6. Գրախօսական, 7. Ժամանակագրական։ Կ'աշխատակցին Հայաստանի հին եւ նոր գրողները։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ

Պէյրութի «Ջահակիր» պարբերաթերթը բացած է հետեւեալ հարցարանը։

1.— Ո՞րն է ձեր կարծիքով 1916 ի հայկական ամենալաւ վէպը։

2.— Մեր մեծագոյն բանաստեղծը.

Բ.— Մեր մեծագոյն արձակագիրը։

Գ.— Ամենաբեղուն հայ միտքը։

Ձ.— Կ'ընդունի՞ք թէ թարգմանական գրականութիւնը օգտակար է մեր գրականութեան համար։

Այո՞.— Ինչո՞ւ։

Ոչ՞.— Ինչո՞ւ։

ԱՂԵՐՍ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Max Jacob նախկին հրեայ, ներկայիս թունդ կաթոլիկ՝ քանի մը բանաստեղծութիւններ հրատարակած է «Jazz» հանդէսին մէջ։ Անոնցմէ մէկը Աղերս առ Աստուած, կը սկսի այսպէս.

Տէ՛ր,
Տղիկը ծառէն կուգայ,
Կը կարծես որ մարդ ուրախ
ըլլայ
Էն սրտայոյզ սովո. սյթերով.
Խոնք այս աչքերը դարձուցին կեղծպարիշտ,
Այս կզակը ծարպոտ, այս փորը գիրուկ
Մարտիրոս եղայ մարտիրոս
կը մնամ։

ՆՈՐԵՐ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Կոբենգայի մէջ քը երիտասարդ գրողներ կազմած են խմբակ մը։ Նմոյշ մը անոնց գրականութենէն.

Ան վեր չելաւ ջրորդանէն
Ո՛չ ալ պատին երկայնքէն
Այլ սանդուխէն.
Սենեակը մերկ էր
Գաստը շուշավեց
Խոնաւ էր
Նայեցաւ մէջը
Ծխանին
Ակութին վրայ արեւ կար
Սանդուխէն վար իջաւ։

Կը մնայ հանելուկներուն ալ քիչ մը բանաստեղծական շունչ։

ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ԳԻՆԸ

Զ. Տիքընսի մէկ նամակը՝ գրուած 8 յունիս 1870ին, այսինքն ճիշդ իր մահուան օրը, Լոնտոնի մէջ աճուրդի դրուած եւ գնորդ մը 60,000 ֆրանք վճարած է տիրանալու համար վիպասանին վերջին տողերուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐ

Le Roman d'un Harem, հեղ. իշխանուհի Միրզա Րիզա Խան-Արֆաւ

Թրքուհի մը, անոր զաւակը որ Փարիզի մէջ կ'ուսանի, քանի մը կիներ եւ գեղուհին Եասմինէ որ կը սպասէ ուսանողին վերադարձին, ա՛որ հետ ամուսնանալու համար, Խոնչէկիւլ՝ Եասմինէի քոյրը. Կոյր Աղա հարէմին ամբողջ կազմը։ Ուսանողը կ'իմացնէ թէ քիչ ատենէն կը վերադառնայ իր կնոջ Լաուրիտի հետ խարտեաշ շուէտուհի մը, որ կ'երթայ հարէմին մէջ իր ամուսնին մօրը եւ նշանածին՝ Եասմինէի սրտերը զաղնացնելու։ Բայց ինքն ալ կը կրէ յուսախաբութիւններ։ Ստիպուած է անուն տալով եւ կին... ցախ փոխել ու կռուիլ Եասմինէի առեւանգման դէմ։ Եասմինէ գրաւելու համար իր կորսուած սիրականին սիրտը, կը դիմէ վհուկի մը գիտութեան...

Երկու կիներուն միջեւ այս առելութիւնը իբր թէ ցոյց կուտայ եւրոպական եւ թրքական բարքերու հակամարտութիւնը։

Ցաւօքալի, անհամ պատմուածք մը որ չէ վերջացած։ Վէպին շարունակութիւնը կը խոստացուի ապագայ հատորի մը մէջ։

Le Coran, թրգմ. Edouard Montet. Édit. Payot.

Գուրանի ամբողջական թարգմանութիւն մը։

Գուրանի նախկին թարգմանութիւնները կատարուած ցիւ. Ռիյէոի, Սավարիի, Փօթիէի եւ Քազիմիրսկիի կողմէ, չէին գոհացներ անոնք որ կ'ուզէին լրիւ գաղափար մը կազմել մահմետական կրօնագրքին վրայ։

Էտուար Մոնթէ, որուն աշխատութիւնները կրօնքի պատմութեան վրայ շատ գնահատուած են, աշխատած թարգմանութիւն մըն է որ կուտայ էջերու տակ գրուած բացատրականներով չեն զժուարացներ ընթերցումը, իսկ իր նախաբանը յաջող կենսագրութիւնն է Մուհամմէտի։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Ինչպէս ծանուցած էինք.նախապատրաստութիւններ կը տեսնուին տօնելու Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեակը։ Այս առթիւ կազմուած է կեդր. յանձնաժողով մը, մասնակցութեամբ 44 ծանօթ անձերու։ Յաջորդով պիտի տալինք յանձնաժողովին կոչը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթ.).— Սէն Ժէրոմի բնակիչներէն քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներ նախաձեռնութիւնը կը առնեն ազգային կեանք ստեղծելու։ Եւ ահա մատնաւոր հրաւիրագիրներով Սէն Ժէրոմցիները ժողովի կը հրաւիրուին, լայն շրջանակի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարելու համար։ Թէեւ քիչ մը հապճեպ, սակայն գրեթէ բոլորը հրաւիրագիր ընդունած էին առանց յարանուանական խտրութեան։ Ժողովը տեղի ունեցաւ փետրուար 17ին, Սէն Ժէրոմի կեդրոնական «Պար»ի ներքնասրահին մէջ։ Ներկայ էին 24 հայրենակիցներ եւ Մարսէյլի ազգային նախակրթարանի տնօրէն Պ. Արոյեան։

Ժողովէն առաջ պատրաստուեցաւ սեփականատէրերու ցանկը իրենց ընտանիքի անդամներու թիւերով։ Երեւան եկաւ որ 59 սեփականատէր Հայեր կային միայն Սէն Ժէրոմի մէջ, առանց հաշուելու գործի գործարանի շուրջը հաստատուած բազմաթիւ ընտանիքներն ու նոյնքան ալ քոնսոլասիոնի սեփականատէր հայրենակիցները։ Նոյնպէս այս հաշիւէն դուրս կը մնան Սէն Ժէրոմի 25—30 վարձւոր ընտանիքները։

Ցեղացի 59 ընտանիքները կը բաղկանան 235 հոգիէ, այր եւ կին, որոնց 52ը դպրոցական պզտիկներ են, առանց հաշուելու վարձւորներու մանուկները։

Սեփականատէր ընտանիքները կը բաժնուին հետեւեալ շրջաններու.

Սիվրիհիսար՝ 13 ընտանիք, Քէօթահիա՝ 6, Ընկիւրի՝ 5, Իզմիր՝ 5, Աֆիոն Գարահիսար՝ 4, Պիլէճիկ՝ 3, Կեսարիա՝ 3, Մարաշ՝ 3, Սեբաստիա՝ 2, Աստաբազար՝ 2 Ամասիա՝ 2, Ռոտոսթօ՝ 2, Պոլիս՝ 2, Օրտու, Օվաճըգ, Ակն, Բալու, Եգշէհիր, Պրուսա, Իզմիթ՝ մէկ մէկ։

Այս ճշգումներէն յետոյ, խօսք առաւ Պ. Արոյեան, պարզելով այլասերման դէմ պայքարելու միջոցները։ Հակառ կ տիրող ցուրտին ներկաները հետաքրքրութեամբ կ'ունկնդրէին։ Թրքախօս հայրենակից մը, հասկնալով ճառին իմաստը, խոստացաւ ամէն կերպով աջակցիլ։ «Մենք Թուրքիոյ մէջ բռնակալներու լուծին տակ չկրցանք մեր մայրենի լեզուն սորվիլ. չկրցանք հայրենիքի մասին մտածել եւ մեր զաւակներուն պէտք եղած կրթութիւնը տալ։ Աչքս Ֆրանսայի մէջ ոճիր է ծայլապատիկ նստիլ եւ բախտին

յանձնել մեր մատաղ սերունդը» Բոլոր ժողովականները համամիտ էին առաջարկուած գործունէութեան եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին ամէն զոհողութիւն կրելու։

Համաձայնութեամբ որոշուեցաւ ընտրել 7 հոգինոց առժամեայ մարմին մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ սերտ կապ հաստատել Սէն Ժէրոմի ժողովուրդին միջեւ անդամներու թիւը աւելի բարձրացնելով, պատրաստել տեղացիներու յատուկ հիմնական կանոնագիր-ծրագիր մը, անշուշտ միշտ առաջնորդուելով ազգային սահմանադրական օրէնքներով Առժամեայ մարմինի անդամները ընտրուեցան՝ Պ. Յարութիւն Սանտալեան, Յակոբ Սամուէլեան, Մաքսուտ Մակարեան, Ահարոն Կարմիրեան, Գրիգոր Սթամպօլեան, Մկրտիչ Չօրպաճեան, եւ այս տողերը գրողը։

Ս. Միլտոնեան

ԻԶՄԻՐԻ ԹՈՒՋԸ

Քալիֆորնիոյ թուզի վաճառականները պատկանեալ իշխանութեան առաջարկած էին բարձրացնել թրքական թուզի մաքսային սակը։ Իզմիրի Առեւտրական Սենեակը բացարիկ նիստ գումարելով, լրջօրէն քննած է այս խնդիրը։ Քալիֆորնիայի մրցակիցներու առաջարկը իսկական հարուած մը նկատուելով, Առեւտրական Սենեակը երկար եւ հիմնաւոր հեռագիր մը բանաձեւած է բարձրագոյն իշխանութեանց։ Կուսակալ Քեազիմ փաշա, իր կարգին երկրագործական տնօրէնին հետ խորհրդակցելէ ետք, թուզի խնդրին համար Էնկիւրի դիմումներ կատարած է։

Իզմիրի ամերիկեան հիւպատոսն ալ մօտէն շահագրգռուելով, որոշած է իր կառավարութեան մօտ ձեռնարկներ ընել այս մասին։

ՏԽՐՈՒԻՆԻ

Բանաստեղծ Ա. Նաւարեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր ծերունի մայրը, այրի տիկին Ներինէ Նաւարեան։ Ջուկին յաճախակի բացակայութիւններուն պատճառով, ողբութեան քոյր մը կը խնամէր դժբախտ մայրը, որ մեռնելէն ժամ մը առաջ խնդրեր է. «Ցղա՛, գիս հայու աղօթքով, հայու գերեզմանը թաղէ»։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայրենակիցները Clinique de l'Ecole Dentaire Française (29 Boulevard Saint.Martin) մէջ ամէն խնամք պիտի գտնեն։ Յիշեալ Ատամնաբուժարանը կը վարեն յայտնի փրոֆէսէօրներ, գիտական վերջին կատարելագործութիւններով։ Ակռայ քաշելը ձրի, ակռաներու եւ ատամնաշարի շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Ծամելը ապահովուած։ Թարգման՝ ամէն լեզուներու համար։ Ամէն օր ժամը 9 — 12։ Հեռաձայն Archives 55 09։ Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 18

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Խօսքերուդ մէջ թերեւս ճշմարտութիւններ ..., բայց հիմա չեն կրնար արգիլել վտանգը. անցածը անցած է. ...ծենք ներկային։

ԴՈՒՐԳԵՆ.— Այո՛, հա՛յր, այդ ալ շիտակ է. բայց այդ անցաւորայէն չենք կրնար ջնջուած անցնիլ. մեզմով ու ժերիններով ...ուեր է ան, եւ ինչ որ ծնունդ առեր է անոր, կը ճնշէ դեռ մեզ ...րա. չենք կրնար յանկարծ անկից խուսափիլ. ի՞նչ օգուտ մտա... ... հիմա ես ալ կ'ըսեմ թէ պիտի ըլլայ ինչ որ գրուեր է։

Յ. ԲԱՐԹ. Ա՛հ, վատութեան այդ խօսքը։

ԴՈՒՐ — Ըսէ՛ մանաւանդ խոհեմութեան։

(Կը խնդայ ցաւագին կերպով)

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՞նչ կայ խնդալու։

ԴՈՒՐ.— Գիտե՞ս ի՞նչ յիշեցի. խոհեմութիւնը որ անհրաժեշտ ինծի կը պատուիրէիր երբ կը պատրաստուէի մեկնիլ, դասալիք չեղած...

Յ. ԲԱՐԹ. — Հը՛.

ԴՈՒՐ. Մինչ ան ինծի յորդոր կը կարդար, ես կը ջանայի ...ւ հեգնանքի ժպիտներ. որովհետեւ նոյն պահուն իսկ զգացեր ...թէ խոհեմութիւնը որ ինծի կը թելադրէր, մէջս էր արդէն ...նդէս ի վեր եւ ինծի հետ աճեր ու կազմուեր էր, այդ խոհեմու... ...նը, վա՛տ, շահախնդիր, կոպտօրէն եսապաշտ. իսկ կարգ մը ...ւոր ու խիզախ խօսքերը որ սորվեր էի ասդիէն անդիէն, ուրիշ ...չէին. եթէ ո՛չ տկարի ժանգոտ զէնքեր, որոնցմով կը կարծէի

վախ աղդել. բայց ա՛լ գիտեմ թէ ինքզինքս կը խաբէի. Եւ հա՛յր, գէշը հոն է որ տեսակին մէջ միակը չեմ ես. ամբողջ երամով կը նմանինք. նայէ՛ որեւէ մէկուն մէջ, ինքզինքդ պիտի տեսնես. մենք բոլորս աղուոր խօսքի թութակներ ենք։

Յ. ԲԱՐԹ.— Տղա՛ս, վշտիդ ազդեցութեան տակ ամէն ինչ յոռի կը տեսնես։ Երբ պահիկ մը հանդարտիս, ինքզինքդ հետ պիտի գտնես նաեւ նախկին կորովդ։

ԴՈՒՐ.— Վիշտը, հա՛յր, իրաւ է թէ մէկ աչքով կը նայի, բայց լաւ կը դիտէ. թշնամին լաւ եմ ճանչցեր. կը տեսնեմ թէ որ պիտի քակէ հանգոյցը, բայց ձեռքս առաջ չերթար. մատներս չեն բռներ. գիտեմ թէ ինչն է որ կ'արգիլէ զիս. դուն չէի՞ր որ ինծի կ'ըսէիր թէ ես մեր պապը կը յիշեցնեմ քեզի։

Յ. ԲԱՐԹ.— Մոռցիր ցաւի այդ խօսքերը։

ԴՈՒՐ.— Ինչո՛ւ. միշտ պիտի յիշեմ զանոնք, այդ խօսքերը որ աչքս բացին. երկար մտածեցի անոնց վրայ եւ տեսայ թէ նախանիկս պէտք է սպաննել մէջս, մեր պապը, Թելը որ կ'ըսեմ, անկից կը մնայ մեզի հոտտ է ու ապրուտ. դարեր են զայն հիւսեր. ալ չեմ կրնար փրցնել. շատ ուշ է։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ուշ չէ քանի կաս։

ԴՈՒՐ.— Դիւրին է ըսել։ Այդ թելը որ կ'ըսեմ, մէկ է. բայց շուրջը պլլուելով հիւսած է ցանց մը, հաստ ու խառնակ հանգոյցներով. չես գիտեր ո՞ր մէկը քակես, չես գիտեր ո՞ր մէկը կտրես։ Ա՛հ, եթէ կարենայի ես իմ կամքովս շարժիլ և իմ ոտքերովս քալել...

Յ. ԲԱՐԹ.— (կը խօսի տեսակ մը հանդիսաւոր լրջութեամբ, թեթեւ յուզումով). Կը հասկնամ թէ ի՞նչ ըսել կուզես. դուն ալ հասկցիր ուրեմն թէ, եթէ պէտք է որ ճամբադ բանալու համար մենք մէկդի քաշուինք, ես ու մայրդ, մեր սիրտը չպիտի ցաւի։

ԴՈՒՐ.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես հա՛յր։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ես իմ ձեռքովս կը խզեմ ամէն կապ որ քեզ մեզի կը կապէ։

ԴՈՒՐ.— Կ'աղաչեմ, հա՛յր։

Յ. ԲԱՐԹ. Ճամբադ այդ կողմէն բաց է ուրեմն. քալէ շիտակ, անվրդով եւ ըսա՛ւ ետ մի նայիր։

ԴՈՒՐ.— Հա՛յր, հա՛յր...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Քաջ մարդու առաջին առաքինութիւնն է խզել ամէն անպէտ կապ եւ ինքզինքը ազատել մուրացկան ազդեցութիւններէ.

ԴՈՒՐ. — Ո՛հ, բայց...

Յ. ԲԱՐԹ.— Քալէ՛ ուրեմն այդ ճամբէն, ուր պիտի սորվիս հզօր խաղաղութեան մէջ ապրելու արհեստը, ապրելու համար մեռնիլ գիտնալու կերպերը. հոն՝ ընթացքիդ իսկ պիտի բուժուիս ապրելու այս յամառ ու յիմար ախտէն, որ մեզ բոլորս կը մղէ մահերու վատթարագոյնին...։

ԴՈՒՐ.— (վհատ). Ա՛հ, եթէ ունենայի այդ ուժը... ա՛լ շատ ուշ է ...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ջղագրգիռ). Ի՞նչ ուրեմն. .

ԴՈՒՐ.— Ես չեմ ան, որմէ կը յուսաս արգիլել այն... բանը... որ պէտք չէ ըլլայ...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Զուսպ զայրոյթով). Այդ բանը նորէն չպիտի ըլլայ։

ԴՈՒՐ.— Եւ ո՞վ պիտի արգիլէ, ո՞վ, ո՞վ ունի այդ ուժը...

Յ. ԲԱՐԹ. — Դուն...։

ԴՈՒՐ.— Մի ծաղրեր զիս նորէն հա՛յր. տե՛ս, արդէն վախը քայքայեր է զիս. ուրկէ կ'ուզես որ գտնեմ այդ ուժը. Նայէ սա կռուփին որ արդէն կը դողդղայ սարսափէն պրկուած, պաղ, տըժգոյն. կը ճանչնաս արդէն զայն. պոռոտ լեզուն է որ խնամքով կղպուած դրան ետին, կը մրկի անպէտ մոլուցքով. շշուկ մը կը բաւէ որ քար կտրի. (վհատ կատաղութեամբ). այս կռուփէն հարուած չելլեր...։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Աֆղանիստանի Նախկին պատերազմական Նախարար Նատիր խան, որ Նիսէն ճամբայ ելած էր, Գոմպէյ հասաւ եւ Բրիտիշ թերթի գործակալութեան թղթակցին յայտարարեց թէ կ'երթայ իր միջնորդութեամբ խաղաղութիւնը վերահաստատելու Աֆղանիստանի մէջ։ Ինք կամ իր գերդաստանէն ոեւէ մէկը աչք չունի գահին։

Կացութիւնը կը մնայ շփոթ. ու մինչեւ Բամազանի վերջը եւ ձիւներու հալիլը կարելի չպիտի ըլլայ կայուն վարչաձեւ մը հաստատել։ Ներկայիս կատարեալ անիշխանութիւն կը տիրէ, իւրաքանչիւր շրջանի մէջ ամէնէն զօրաւորը ինքզինքը էմիր կը հռչակէ։

1928 դեկտ. 23էն մինչեւ 1929 փետր. 11 Քապուլէն անգլ. օդանաւերով Հնդկաստան փոխադրուեցան՝ 216 Անգլիացի. 32 Աֆղան, 11 Ֆրանսացի, 42 Թուրք, 34 Գերման, 4 Իտալացի, 19 Պարսիկ, 1 Ռումանացի, 1 Զուիցերացի, 5 Սուրիացի, 1 Ամերիկացի։ Ընդամէնը 366 հոգի, որուն 280ը կին եւ երախայ։

Անգլօ-ռուս յարաբերութիւնները

Անգլիոյ Լորտերու ժողովին քանի մը Լորտեր հարցապնդեցին կառավարութիւնը Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց մասին։ Կառավարութեան կողմէ Լորտ Ճորճ Լիւքան պատասխանեց.

— «Այս կէտին մասին մեր պատասխանը նոյնն է։ Մեր քաղաքականութիւնն է մերժել առեւտրական դիւրութիւններ տալ խորհրդային կառավարութեան, մինչեւ որ այդ կառավարութիւնը պարտքերու եւ գրաւուած գոյքերու մասին չընէ այնպիսի կարգադրութիւն մը, որ վերահաստատէ իրեն հանդէպ վստահութիւնն ու վարկը»։

Լորտ Լիւքան աւելցուց թէ ո՛չ ոքի արգիլուած է առեւտուր ընել Ռուսիոյ հետ։ Դիտել տուաւ թէ ներկայիս այդ երկրին հետ առեւտուր ընող մեծագոյն վաճառականները հպատակ են այնպիսի երկիրներու, որոնք ո՛չ մէկ համաձայնագիր կամ վարկի մասնաւոր դիւրութիւններ ունին խորհրդային միութեան հետ։

Կացութիւնը Սպանիոյ մէջ

Դիկտատոր Փրիմօ տը Րիվէրա յաջողեցաւ կայսերական հրովարտակով լուծել տալ թնդանօթաձիգներու մարմինը, որ կը բաղկանար 35 զօրագունդերէ՝ ցրուած Ցիուտատ Րէալի, Սէվիլլայի, Վալէնցիայի, Պարչելոնայի, Պուրկոսի, Վալլատոլիթի եւ Սեկովիոյ մէջ։ Միայն Սեկովիոյ մէջ է որ խլրտումներ ծագեցան։ Երբ հետեւակազօրքի սպաներ եկան թնդանօթաձիգներու վարժարանը գրաւելու համար, ուսանողները ըմբոստացան։ Սպաները հետեւակ զինուորներուն հրամայեցին կրակ բանալ. զինուորները մերժեցին։ Ուսանողները պաշարեցին ու բանտարկեցին հեծելազօրքի սպաները, մինչեւ որ ոստիկան զինուորներ հասնելով ազատեցին զանոնք։

Այժմ կացութիւնը խաղաղ է եւ դիկտատորը աւելի քան երբեք կը սեղմէ օղակները, մասնաւորապէս ճնշելով մամուլը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԻՍՈԼՈՆԿԻԻ (Յունաստան) քաղաքապետարանը ամբողջովին այրեցաւ։ Վնասը 3 միլիոն տրախմիի կը հասնի։ Փճացան բազմաթիւ յիշատակներ անկախութեան պատերազմի պաշարումէն եւ Լորտ Պայրընէն։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ 20 միլիոն հոգի սովէ կը տառապին։

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան գաղութը առջի օր հանդիսաւորապէս տօնեց Միացեալ Նահանգներու ազատարար եւ եւ Հանրապետութեան Ա. Նախագահ Ճորճ Ուաշինկթընի ծննդեան տարեդարձը։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

26 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 891 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊՂՏՈՐԵՆ

Հետեւելով վերէն արձակուած մարտակոչին, Երեւանի փաբրիքեան Թուղթակն ալ իր կարգին պայքար բացած է «Դաշնակցութեան եւ հայ ազգայնական բոլոր տարրերու դէմ»:

Գաղափարներն ալ շատ նպաստաւոր են: Ծանօթ պատութեան աղթիւ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ յառաջ եկած ջղագրգռութիւնը եւ կարգ մը արաբական թերթերու հրատարակութիւնները առիթ կուտան «Երեւան»ի, շարունակելի խմբագրականներ գրելու, հետեւեալ շռնդալից և պերճիմաստ խորագրով.

— «Ուժեղացնենք մեր պայքարը դաշնակցութեան եւ հայ ազգայնական բոլոր տարրերու դէմ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ»:

Աչքի առջեւ ունինք այսօր երկու խմբագրականները, արաբական «Էլ Շաա՚պ» թերթին մէկ յօդուածաշարքին հետ միասին:

Որպէսզի ընթերցողները կարենան քիչ-շատ գաղափար կազմել, անհրաժեշտ կը գտնենք արտատպել քանի մը հատուածներ՝ «Երեւան»ի խմբագրականներէն.

— «Դաշնակցական մամուլը բացայայտ կերպով կը պաշտպանէ այն միտքը թէ՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մօտաւորապէս 150 հազարնոց հայ զանգուածը պէտք է պատրաստել եւ դաստիարակել այն ոգիով, որ անիկա, քաղաքական յարմար պայմաններու մէջ «ազատ եւ անկախ» Հայաստանի եւ, ամէնէն առաջ, Կիլիկիոյ երկրամասը գրաւէ: Ասիկա կը նշանակէ որ դաշնակցութիւնը կ՚աշխատի Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղթականութիւնը, ինչպէս անցեալին մէջ Ցաճկահայաստանի աշխատաւորութիւնը, գործիք դարձնել արկածախնդրական ծրագիրներու իրագործման համար:» (22 փետրուար):

Ուրիշ գոհար մը.

— «Բնականաբար դաշնակցութեան եւ հայ ազգայնականներու մութ գործունէութիւնը, ուղղուած հայ եւ արաբ աշխատաւորութեան շահերուն դէմ, անոնց ձեռքով կազմակերպուած կռիւները, դաւադրութիւնները, սպանութիւնները Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութի եւ տեղական ժողովուրդներու համերաշխ կենակցութիւնն ու անդորրը խանգարող խռովութիւնները չէին կրնար վրիպիլ արաբ աշխատաւորութեան աչքէն եւ անոր հասարակական կարծիքէն»:

Երկրորդ խմբագրականով, հայ բանուորակա՛ն թերթ աւելի կը նոյնանայ արաբ ազգայնական թերթին հետ, ճիշդ կը գտնէ անոր մեղադրանքը՝ «Հայ ազգայնական քաղաքական հոսանքներու եւ կազմակերպութիւններու եւ անոնցմէ ամենավտանգաւորին՝ Դաշնակցութեան» մասին, եւ կը ճգնի ապացուցանել թէ՝ կա՛յ «առողջ եւ ողջամիտ մաս մը», որ կազմուած է «բացառապէս աշխատաւորական խաւերէն եւ անոնց կազմակերպութիւններէն»: Այդ առողջ մասը «կը խարազանէ հայ ազգայնականութեան վնասակար գործունէութիւնը հանդէպ իրեն եւ տեղական ժողովուրդներու» (24 փետր.):

Եւ այս ուղղութեամբ շարունակելով, աշխատաւորութեան կեղծ մունետիկը կը յորդորէ «աւելի ուժեղ թափով պայքարիլ հայ ազգայնականութեան, անոր ամէն տեսակի եւ գոյնի կազմակերպութիւններու դէմ, աւելի վճռականօրէն ձառանալ այդ կազմակերպութիւններու աղիտաբեր, արկածախնդրական գործունէութեան դէմ եւ մերկացնել զայն»

Խմբագրականները կրնան շարունակուիլ, բայց ոգին պարզ է այլ եւս,— ապացուցանել թէ միայն ափ մը շաղորթներ, համայնավարութեան հոպիտներ են, որ կը հասկնան եւ կը յարգեն Լիբանանի և Սուրիոյ տեղական ժողովուրդներուն շահերը, իսկ 150 հազարնոց (մեր գիտցածը 88.000 է) հայ զանգուածը՝ իր ազգայնական տարրերով կը դաւաճանէ այդ շահերուն:

Արաբական ամէնէն թթու և թրքաշունչ թերթն ալ՝ աւելի քսու եւ գրգռիչ լեզու չպիտի կրնար գործածել, տեղացիները եկւորներուն դէմ հանելու համար: Այն ալ ճիշդ հիմա, սա ջղագրգիռ օրերուն:

Այլեւս ի՞նչո՞ւ զարմանալ, որ արաբական կարգ մը թերթեր, փորձելով ծանօթացնել հայ քաղաքական հոսանքները, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնէին իբրեւ հակառակ՝ տեղական շահերուն: Նմոյշները տուած ենք արդէն, բայց նորէն յիշենք մէկ-երկու օրինակ.

— «Դաշնակցական կուսակցութիւնը կ՚արտայայտէ իր տեղացի հայութիւնը «Երկակի ուղղութեան ճանապարհ քալէ» (Էլ Իթթիգալ», Դամասկոս)

— «Պէյրութի Հայոց Ազգ. Ժողովի դաշնակցական անդամները Սուրիա-Լիբանանի շահերուն հակառակ քաղաքականութեան կը հետեւին»: («Ալ Պարք», Պէյրութ):

— «Պէտք է որ Լիբանանի կառավարութիւնը այդ կոմիտէին (դաշնակցական) ձեռքերն ու ոտքերը կոտրէ»: (Սաուտ-էլ-Շամալ, Տրիպոլիս):

Կը շնորհաւորենք «Երեւան»ը ու բոլոր Երեւանցիները, իրենց այս արդիւնաւէտ աշխատանքին համար, որ կը յիշեցնէ Պոլսոյ հռչակաւոր «Տաճար»ը, իր Հմայեակ Արամեանցներով, Յարութիւն Մկրտիչեաններով, Արշաւիր Եասեաններով եւ Ցափասափեան վարդապետներով: Այդ աշխատանքին փառքն է որ կը վայելեն այսօր, իրարու եւեւէ բանտարկել տալով Պէյրութի բոլոր յայտնի Դաշնակցականները, որոնք պատրաստուած էին... Խորհրդային Հայաստանը տապալելու Լիբանանի ծովափէն, կամ առնուազն Կիլիկիան գրաւելու: Այդ աշխատանքին մաս կը կազմէ, խեղճ ու կրակ Տխրունիի սպանութիւնն ալ, որ անկասկած «աժան պրովակատորի մը գործն է, ջուրերը պղտորելու եւ քաղաքական հաշիւներ մաքրելու համար:

Բայց, երկար չեն տեւեր այս օրերը: — Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՉԱՓԱԶԱՆՑՈՒՄ ԵՆ»

«Ասպարէզ» ի խմբագրականէն (1 փետ.).

—«Հայաստանի իշխանաւորները փնտռածը քաղաքական ընդդիմադրութիւն չէ, այլ ստրկական համակերպութիւն. այդ պատճառով է, որ անոնք չեն սիրեր ընդդիմախօսութիւն, այլ ծառայական համակերպութիւն.այդ պատճառով է, որ անոնք կը սոսկան դաշնակցութեան խօսքէն եւ կը հաճոյանան ռամկավարներու անքավանդակ ովսաննաներէն:

Այդ հոգեբանութիւնն էր, որ կրկին եւ կրկին ցոյց տուին «Հօկ»ի ներկայացուցիչ պարոնները, ամէն անգամ որ շարժապատկերներու ցուցադրութեան ժամանակ բերան կը բանային, խօսք ուղղելու ներկաներուն Հայաստանի իրագործումներու մասին:

— *«Հայաստանը բարգաւաճում է, նոկայաքայլ զարգանում է, յառաջդիմում է, ուռճանում է» եւ այլն եւ այլն, «բայց արտասահմանի որոշ թերթեր մոլորեցնում են ձեզ... չափազանցնում են, մի հաւատաք...»:*

Այս խօսքերն էին որ կը կրկնէին անոնք ամէն անգամ թութակներու պէս:

Մենք չենք ուրանար, որ քննադատական վերաբերում ունինք խորհրդային իշխանութեան ամբողջ ուղեգծին դէմ—նոյն քին թէ արտաքին ճակատներու վրայ:

Բայց կը մխտենք այն ամբաստանութիւնը թէ դաշնակցական թերթեր կը չափազանցեն:

Ի՞նչ բան ենք չափազանցած:

Այն իրողութի՞նը թէ Հայաստանի պատմականօրէն, եղագրականօրէն, վիճակագրականօրէն, աշխարհագրականօրէն անբաժանելի մասերը— Ղարաբաղ, Ախալքալաք, Նախիջեւան — մկրատուած են Հայաստանի քաղաքական աշխարհագրութենէն.

Այն մի՞ւս իրողութիւնը թէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունի քաղաքացիական, մարդկային ազատութիւն

Այն երրո՞րդ իրողութիւնը թէ արտասահմանի ազգային կտակները իրենց անցընելու համար ամէն ջանք թափող կոմունիստ Հայերը առանց բողոքի թոյլ տուած են որ Ռուսաստանի մէջ գտնուող հսկայ ազգային հարստութիւնները գործածուին ի հաշիւ կոմունիզմի տարածման:

Այն չորրո՞րդ իրողութիւնը թէ խորհրդային իշխանութիւնը չի մտահոգուիր ազգահաւաքութեան գործով, ընդհակառակը, Զիլ կրիններու, կարինեաններու, Խսայեաններու բերնով կ՚առաջադրէ հայացրման ծրագրեր:

Այն հինգերո՞րդ իրողութիւնը թէ՝ բոլշեւիկները կ՚աղճատեն հայ լեզուն, կ՚աղաւաղեն հայ գրականութիւնը, կը սպաննեն հայ մշակոյթը, եւայլն:

Մեզ չեն կրնար մեղադրել թէ կը չափազանցենք այդ իրողութիւնները:»

ԱԼԵԿՍԻՆՍԿԻ Լէհի մէջ ճառ մը խօսեցաւ՝ 1917ի ռուսական յեղափոխութեան մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻ փոփոխութեան մասին կը խօսուի: Չէմպըրլէյն եւ ծովային նախարար Պրիճմէն լորտութեան տիտղոս պիտի ստանան եւ դահլիճէն պիտի քաշուին: Լորտ Պըրքընհէտը կ՚ուզէ նախարար Իվընս եւս պիտի հրաժարին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պետական նպաստ Պոլսոյ հայ դպրոցներուն

«Ազգարար կ՚իմանայ թէ Թուրքիոյ Կրթ. գործավարութիւնը որոշած է կրթական տուրքէն բաժին հանել փոքրամասնութեանց այն վարժարաններուն, որոնք բաց ունին: Որոշումը տրուած է անցեալ ամառ Կարօտ դպրոցներուն ցանկն ալ պատրաստելու համար, պաշտօն յանձնուած էր քննիչի մը, որ հետաքրքրուի դպրոցներու եկմտացոյցներով և տեղեկագրով մը յայտնէ թէ ի՞նչ բացեր կան: Կրթական գործավարութիւնը քննած է տեղեկագիրը եւ անոր եզրակացութեան համաձայն բաշխումի ձեռնարկած:

Հայկական հետեւեալ վարժարանները արդէն ստացած են իրենց յատկացուած տարեկան գումարը.

Եէնի Գափուի Հայկանուշեան՝ 150 ոսկի, Գալֆաեան որբանոց՝ 200, Բումէլի Հիսար՝ 150, Մխիթարեան՝ (Սագըզ Աղաճ)՝ 500, Գազըրքէօյ Տատեան՝ 200, Կէտիկ Փաշայի բողոքականներու դպրոցը՝ 300, Գարթալ՝ 150, Գրնալը՝ 150, Ֆէրիգիւղ՝ 200, Սամաթիա՝ 150:

Դրամ ստացած են նաեւ հրէական ու յունական վարժարաններ:

Այս գումարները 1927—28 դպրոցական տարուան համար են: Այս տարուան գումարն ալ յետոյ պիտի վճարուի:

Տրոցկի կը պտտի Պոլսոյ փողոցներուն մէջ

Փրէթի Փարիզիէնի Պոլսոյ թղթակիցը Ղալաթիայէն կը հեռագրէ 24 փետրուար թուականով.—

Երէկ ժամը 20ին պատահմամբ Տրոցկիի հանդիպեցայ՝ Բեռայի Անկախութեան պողոտայի «Լիպրէրի Մոնտիալ» գրատան մէջ, ուր կը գնէր Փիէր Լօթիի «Մտերիմ օրագիր»ը, Ժան Բինէի «Գերմարդը», Տրիւ-Լարոշէլի «Ժընէ՞ւ թէ Մոսկուա՞ն եւ Կամօի «Սիրոյ աշխատանքներ»ը: Իրեն ընկերացած էր զաւակը եւ ոստիկաններու հսկողութեան տակ կը գտնուէր: Իր ծրագիրներուն մասին ուղղած հարցումիս պատասխանեց՝ «Դեռ բան չեմ գիտեր»:

Գլուխը «քասքէթ» դրած, ինչպէս իրեն ընկերացողները, առանց մօրուքի, վախկոտ, անվստահ, Տրոցկի շարունակեց իր պտոյտը անտարբեր բազմութեան մէջէն, քաղաքավարօրէն մեծելով ամէն խօսակցութիւն եւ կանգ առնելով ուրիշ գրատուններու ապակիներուն առջեւ:

:. Պերլինի «Մօնթակ Մորկըն» թերթը կը գրէ թէ գերման դահլիճին մէջ տարակարծութիւն կը տիրէ Տրոցկին Գերմանիա ընդունելու խնդրին մասին: Վարչապետ Միւլլէր եւ ելմտական նախարար Հիլֆէրտինկ, երկուքն ալ ընկերվարական, այն կարծիքէն են որ եթէ Տրոցկին ընդունելու որոշում տան, կառավարութիւնը վերակազմելու համար եղած բանակցութիւնները ջուրը պիտի իյնան:

Յունաստանէն մեկնող Հայերը կրնան դառնալ

Յունաստանի Ներքին նախարարութեան մէկ նոր կարգադրութեամբ Յունաստանէն մեկնող հայ գաղթականներու Նանսէնեան անցագիրներուն վրայ, պատկան իշխանութիւնները, առանց մինչեւ իսկ ենթակայի խնդրանքին, երթուդարձի վիզա կուտան, իրաւունք տալով, որպէսզի գաղթականը, ուզած ատեն վերադառնայ Յունաստան:

Ցարդ շատ դժուար եւ յաճախ անկարելի էր այս շնորհը ձեռք բերել եւ գաղթականը կը հեռանար Յունաստանէն, իրաւունք չունենալով անգամ մըն ալ այդ երկիրը վերադառնալու:

Քատրիէ հանըմ եւ հայ բժիշկները

Վերջին թղթաբերով հասած Թուրքերէն թերթերը կը գրեն.—

Քատրիէ հանըմի եւ ընկերներուն քննութեան գործը բոլորովին նոր եւ կարեւոր փուլի մը մէջ մտած է: Լսուած վկաները եկան հաստատելու թէ Քատրիէ հանըմ բոլորովին սխալ յայտարարութիւններ ըրած է իր առաջին հարցաքննութեան ատեն, եւ ծածկած ճշմարտութիւնը: Դատաւոր Հիքմէթ պէյ ձեռք բերած է կարեւոր ցուցմունքներ եւ գործը նոր ուղղութեամբ կը խարացնէ:

Մասնաւորապէս կարեւոր կը նկատուի Գատըգիւղցի Տոքթ. Արապեանի ձերբակալութիւնը: Դատական շրջանակներու մէջ կ՚ըսուի թէ հայ բժիշկը կարեւոր դեր մը կատարած է Քատրիէ հանըմի գործին մէջ:

Իբր վկայ լսուեցան նաեւ Գատըգիւղէն ատամնաբոյժ Տոքթ. Հօշեան, Եգիպտացի Ալիշէ հանըմ, հանքատէր Րիֆաթ Յեւմի, Ատրպէյճանցի Հասան եւ Մուսթաֆա անուն անձ մը:

Նենց յայտարարութեանց մէջ, վկաները ուշագրաւ կէտեր յարգեցին: Այսպէսով, դատաւոր Հիքմէթ պէյ հետզհետէ միջնա՛ւ ունենայ հաստատելու թէ Քատրիէ հանըմ ամբողջովին կազմակերպելով պատմած է դէպքերը: Քննութիւնները բաւական զարգացած են արդէն: Լսուած են բազմաթիւ վկաներ, որոնց մէջ կը գտնուին հանգստեան կոչուած գնդապետ Սէլահէտին, նախկին դատական խորհրդական Քէնան Էօմէր եւ փոխնակութեան գործերու պաշտօնեայ Լութֆի Արիֆ պէյեր, նախկին եպարքոս Իզզէթ փաշայի թիկնապահ Նաճի Ալփէյի կինը՝ իշխանուհի Վիճտան եւ Եգիպտացի իշխանուհի Նիյմէթ հանըմները: Իշխանուհի Վիճտան հանըմի հետ ինքաշարժին մէջ տեսնուած է ամուսնին քեռայրը Սալահ Ճիհազ պէյ, երբ հարցաքննութեան վայրը կուգար:

«Վագըթ» կը գրէ թէ հարցաքննուած են նաեւ Պոլսոյ

(Ղուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ...

ԵՐԱՄԸ

(Մարսիլիոյ քարափը գտանք տետրակ մը ինքնագիր քերթուածներու: Ջանանք Վ. Թէքէեանի վերադարձնելէ առաջ, օգտակար դատեցինք ընդօրինակել հետեւեալ կտորը որ մէկ variante կը թուի ըլլալ իր նոյնքան հռչակաւոր քերթուածին, «Կարաւանը»: Սխալներն անյարմարութիւնը կը ստիպէ արձակ ընդօրինակութիւն մը:)

Երամը յաղութիւն կ՚առնէ դաշտին ծայրը, հոն... հեռուն հորիզոնին վրայ: Սրտատրոփ կը սպասեմ խօզերու շքախումբին որ ահա կը մեծնայ, կը հսկայանայ, կը շատնայ... ծովածաւալ բանակի մը զինուորներուն պէս, խոլագար պեկոծութեամբ մը:

Իրենց մորթը՝ վարդագոյն ու ողորկ... կը փայլի լուսաճաճանչ արեւին տակ: Այդ վարդագոյնը իմ մէջս կը ստեղծէ հեռաւոր եբազներու տեսիլը, խոլ մարմնեղութեան մը քմահաճ պարը:

Արեւը հիմա պիտի անհետանայ հսկայատիպ ծինելոյզին ետեւ:

Անձկութեամբ կ՚ունկնդրեմ խօզերու մեղեդիին որ անգուսպ հանճարի մը հրաբխային ժայթքումին նման կը պայթի, կը տարածուի դէպի երկնակամարը: Կը սպասեմ ծերերու, մանուկներու, երիտասարդ հարսներու եւ փեսաներու, մանկիկներու, ծծկեր երախաներու, քառասուն տարեկաններու, յիսուն տարեկաններու... եւլն. Ցիչերուն, որոնք նոյնպէս պիտի բարձրանան երեկոյին վեհութեան մէջ, զայն դիւթելու, գոլորշիացնելու համար:

Հրաշալի՛ ցարութիւն:

Բայց ահա իմ աչքերս կը մթագնին, սեւ կէտեր կը տարածուին անոնց ճերմակին վրայ, ափ ջուրէ մարգարիտներ, մեղուներ ու արեւակներ թաւալգլոր կը խուժեն երկրիս կեդրոնը, հալելով կրակ այտերուս, ցնցելով ամբողջ կազմս ու ակնոցիս ստիպելով քիթէս վար իյնել...:

Կ՚արտասուեմ:

Չի երեկոյեան այս հրաշագեղ Համբարձման պահուն կը յիշեմ... կը յիշեմ որ կէս-գիշերներս արշալոյսէ զուրկ են:

Գնաց անդարձ... ողորկ ու վարդագոյն, Աղեքսանդրիոյ քարափէն ..:

Հրաշալո՛ւրկ պասէք...

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

Վ. Ծ. Ը. ԵՒ. ԲԵՌԼ.ՑԱՑԻ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— *Արհեստակցական միութեանց կեդրոնական կոմիտէն գաղտնի շրջաբերական մը ուղղեց բոլոր սէնտիկաներուն, հրաւիրելով զանոնք որ նոր անդամներ գատեն՝ զինուորական վարժարանի դասընթացքներուն հետեւելու համար: Շրջաբերականը կ՚աւելցնէ թէ այսուհետեւ զինուորական վարժարանի ուսանողները պէտք է որ քաղաքական լաւ կրթութիւն ստանան: Ուսանողներէն 100էն 70ը պիտի առնուին աղքատ գիւղացիներու մէջէն: Զինուորական դասեր պիտի տրուին նաեւ երկրորդական վարժարաններու ուսանողներուն, որոնք նշանաւորեան դասընթացքներու պիտի հետեւին եւ ամէն օր մարզանք պիտի կատարեն:*

ՆԼՄՏԱԿԱՆ ԱՕՈՒԼԻՍ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ԳԱՆՁԱՐԿՂԻ ՆՈՐ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 18ին հրապարակ հանուեցան եւ նոյն օրն իսկ ամբողջովին ստորագրուեցան Անկախ գանձարկղի հրապարակ հանած 100ին 4 1/2 նոր պարտաթուղթերը։

«Յառաջ»ի ընթերցողները իտեն արդէն թէ այս Անկախ գանձի վարչութիւնը հաստատուեցաւ փուանքարէի պաշտօնի անցնելու ժամանակ եւ անոր յատկացուեցան զանազան տուրքեր, որոնց գլխաւորն է ծխախոտի մենաշնորհը։

Անկախ գանձարկղի վարչութեան պարտականութիւնն է վճարել Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմսերն ու կարճ պայմանաժամով պետական պարտամուրհակները։

Ատ հասարակ պետական փոխառութիւններ հրապարակ կը հանուին որոշ նպատակով մը, օրինակ՝ բարձր տոկոսով կնքուած փոխառութեան մը սակը զեղչել, կամ պարտքի որոշ մաս մը վճարել եւ կամ կարճ պայմանաժամով փոխառութեանց երկար վճարօրեր սահմանել։

Փետրուար 18ին հրապարակ հանուած պարտաթուղթերը սահմանուած են այս երեք նպատակները միահաղոյն իրագործելու։

Այժմ կան մօտ 35 միլիառի Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմսեր, առ առաւելն երկու տարուան պայմանաժամով։ Ահաւոր գումար մըն է այս, համեմատելով շատ մօտալուտ վճարօրերու հետ, բայց հանրային վստահութիւնը մեծ է պետական կազմին վրայ եւ ոչ ոք կը խորհի թէ պահանջատէրերը կրնան նորոգման համար անհաշտութիւն ցոյց տալ, եթէ քաղաքական պայմանները նոյն մնան։ Պետական հեղինակութիւնը կը պահանջէ սակայն, պատրաստ գտնուիլ ամէն հաւանականութեանց հանդէպ եւ գոնէ 6-7 միլիառ տրամադրելի ունենալ։ Փոխառութեան պայմանն էր անպատճառ Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմսեր ներկայացնել այդ փոխառութեան համար եւ ինչպէս ըսինք վերը, նոյն օրն իսկ ներկայացուեցան այդ վեց միլիառի գանձատոմսերը։

Այժմ փոխառութիւնը բաց է մինչեւ 30 մարտ միայն 1926ին եւ 1927ին հրապարակ հանուած եւ հարիւրին 6 եւ 7 պարտաթուղթեր ունեցողներուն համար։

Այս հարիւրին 6 եւ 7 տոկոսաբեր թուղթերուն իւրաքանչիւր հարիւրին ցուկէս կը վճարուէր, որովհետեւ 100 ֆրանք պարգեւ մը կայ իւրաքանչիւր 500 ֆր. արժեթուղթի եւ այս պատճառաւ էր որ այդ 500 ֆրանքնոց թուղթերն այժմ կ'արժեն արդէն 620 ֆրանք։

Պէտք չէ կարծել թէ նախապէս հարիւրին 7ով հրապարակ հանուած պարտամուրհակները բռնութեամբ կը փոխուին այժմ։ Ոչ։ Արդէն 1926ի Անկախ գանձի վարչութիւնը կանխատեսած էր տոկոսներու անկման պարագան եւ իրեն վերապահած էր ոեւէ ժամու այդ պարտամուրհակները որոշ գինով մը ետ պահանջելու իրաւունքը եւ այդ իրաւունքն է որ կ'օգտագործէ այժմ։

Այժմեան տոկոսի սակն ալ շատ հրապուրիչ է, բաղդատելով օրուան գինին հետ, որովհետեւ թէեւ հարիւրին 4ուկէս է միայն, բայց 100 ֆրանքնոցը 93ուկէս ֆրանքի հրապարակ հանուած է եւ կտրօնն ալ հարիւրին 25 տարուքէն զերծ կացուցուելով, իրական տոկոսը կը բարձրանայ հարիւրին 6ի։

Այս փոխառութեան երրորդ նպատակն է վճարել մաս մը հանրային պարտքէն։ Անոնք որ չեն ուզեր Անկախ գանձի վարչութեան 1926ի պարտամուրհակները նոր արժեթուղթով փոխարինել, պիտի ստանան իրենց պահանջքի ամբողջ գումարը։ Այդ պարտքը ամբողջ արդէն 3 միլիառի մօտ գումար մըն է, որուն կէսը մեծ դրամատուններու ձեռքն է, եւ անոնք սիրով պիտի ընդունին պետական վարչութեան առաջարկը, իսկ մնացեալ մէկուկէս միլիառը հաւանաբար ամբողջովին պիտի վճարուի։

Այս փոխառութեան գլխաւոր յաջողութիւնը նոր եւ բացայայտ ապացոյց մըն է հանրային վարկի հաստատութեան։ Երեք չորս տարուան կարճ շրջանի մը մէջ, Ցուկէս տոկոսի սակը կարելի եղաւ 6 առ հարիւրի զեղչել, ինչ որ հսկայական գումարի խնայողութիւն կը նշանակէ խոշոր տալիքներու համար եւ հեռու չէ ժամանակը երբ կարելի պիտի ըլլայ հաւանաբար մինչեւ հարիւրին 5ի կամ 4ուկէսի զեղչել ատոկանական հանգրուաններով։ Ֆրանսայի պետական արժեթուղթերն այժմ արդէն գլխաւոր յառաջապահներն են սակարանին եւ անոնց քանի մը կէտ բարձրացումն ու անկ ւմը մեծապէս կ'ազդեն ընդհանուր գիներուն վրայ։

Ինչ որ որոշ նշանակութիւն կուտայ նաեւ այս փոխառութեան, խորհրդարանի չէզոքացումն է Անկախ գանձարկղի որոշումներէն։

Հանրային վարկին հետ սերտօրէն կապուած կարեւոր գործառնութիւններ տեղի կ'ունենան առանց երեսփ. փողովի մասնակցութեան։ Խորհրդարանը հրաժարած է իր իրաւունքներէն յօգուտ Անկախ գանձարկղի վարչութեան եւ առայժմ բողոքներ չկան։

Միայն ծայրայեղ տարրերն են որ, ինչպէս միշտ, այժմ ալ կը տրտնջան, բայց անոնց տրտունջներու փոխարէն կայ ընդհանուր բարգաւաճումը, որուն ամէն առեւտրական տեղեակ է եւ գիտակից։ Ցաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու թէ եթէ կայ շրջանակ մը որ պէտք է անկախ ըլլայ խորհրդարանական կամ կուսակցական մրցակցութիւններէն եւ ազդեցութիւններէն, այդ ալ ելմտական ասպարէզն է եւ շատ մը լուրջ խորհողներ յաճախ առաջարկած են ելմտական նախարարի անկախութիւնը, ինչպէս Անգլիոյ մէջ։

Դժբախտաբար երկրի մը քաղաքական դիրքը մեծապէս կախում ունի իր ելմտական վիճակէն եւ այս է գլխաւոր պատճառը, որ ելմտական նախարարը գրեթէ ամէն երկիրներու մէջ անդամ է դահլիճին։ Այս կախումն այնչափ իրական է, որ ելմտապէս ուրիշ պետութիւններու ստորադասուած երկիր մը իսկական անկախութիւն չիվայելերեւ ձայնը անլսելի կը մնայ միջազգային խորհրդակցութեանց մէջ։

Ինչ որ իրական է անհատական կեանքի մէջ, իրական է նաեւ պետութեան համար։ Պարտապան մը կամ ստորադաս մը չի կրնար ունենալ այն ազատութիւնը, որ ունի անկախ անհատ մը իր գաղափարները պաշտպանելու համար։

Այսօր արդէն Ֆրանսայի ձայնը մեծ կշիռ ունի միջազգային կեանքին մէջ եւ այդ դիրքը գրաւած է միայն իր ելմտական բարւոք կացութեան շնորհիւ։

Մ 8

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՕՈՒԼԻՍ

ԱՀԱՒՈՐ ԱՂԷՏԸ

Թոքախտի ախտանշանները, անոր զանազան արտայայտութիւնները եւ մեր կազմուածքի այլ եւ այլ մասերուն վրայ անոր ունեցած ազդեցութիւնը ծանօթացնելէ յետոյ, ուսումնասիրենք այսօր անոր ծագումն եւ ծաւալումին նպաստաւոր հող պատրաստող շարժառիթները, վարակումի պատճառները եւ վերջապէս այդ ահաւոր չարիքէն ազատ մնալու միջոցները։

Թոքախտի փոխանցումի միակ ազդակն է Քոխի մանրէն, որ անհամար թուով կը վխտայ թոքախտաւորի թուքին եւ առաւելապէս խուխին մէջ։ Ասոնք չորնալով կը վերածուին փոշիի. փոշին կը տարածուի օդին մէջ եւ գայն շնչող անձերը եթէ երբեք կորուած են իրենց քթին, ցնցուղներուն եւ թոքերուն մէջ անոր դէմ կռուելու եւ զայն ջնջելու միջոցները եւ եթէ անոր աճումին նպաստաւոր հող մը պատրաստ ունին, կը տեղաւորուի, կը սկսի աճիլ եւ թոքերու վրայ իր աւերները գործել։ Ահա թոքախտը կազմուած է։ Ասոր համար է որ պէտք է զգուշանալ թոքախտաւորի խուխէն, ինչպէս կրակէ կայծէն որ կրնայ հրդեհել անհունին ամբողջ տունը։

Մարդիկ թոքախտաւոր չեն ծնիր, եթէ նոյնիսկ թոքախտաւոր մօր մը կամ հօր մը զաւակը եղած ըլլան։ Թոքախտին ժառանգականութիւնը անվերապահ չընդունուիր այսօր, մարդկային կազմուածքը հիանալի միջոցներով վարակումէ կը պաշտպանէ սաղմը թոքախտաւոր մօրը արգանդին մէջ։ Սակայն եթէ մանուկը թոքախտաւոր չծնիր թոքախտոլընդունելու յարմարութիւններով օժտուած կը ծնի եւ ծնելէն յետոյ շուտով կը վարակուի մօրը սիրտէն. եթէ չփութան զինք այդ մթնոլորտէն հեռացնել եւ կամ չգործադրեն ազդու միակ միջոցը որ նորածինը կը պաշտպանէ թոքախտի վարակումէ։ Այս փրկարար միջոցն է՝ ծնելուն պէս երախային կաթին մէջ խառնել Ցոքթոր Քալմէթի պատուաստը՝ որ Ֆրանսայի մէջ Փասթէօռեան հաստատութենէն ձրիաբար կը տրուի ամէն գիւղերու եւ որու բարերար ազդեցութեան տակ նորածինը կրնայ վարակումէ ալ յետոյ անվախ ապրիլ իր հիւանդ մօր քով եւ նոյնիսկ անոր խնամքներուն տակ։

Թոքախտը աւելի յաճախադէպ է մանկական եւ աւելի եւս երիտասարդական տարիքի մէջ քան յառաջացած տարիքի մէջ։ Սակայն պէտք է գիտնալ որ տարեւոր եւ ալեւոր անձեր իսկ կրնան վարակուիլ։

Կատարեալ արբունքի, այլ ճիգ ծուելու համար 20 տարեկանէն վար կնքուած կանխահասութիւնները եւ անոր փ տեւող սեռական յաճախանք բարեբրութիւնները, ծննդաբերութիւնները եւ մանաւանդ փոշիները թոքախտի ծաւալումին նպաստաւոր հող կը պատրաստեն։

Թոքախտի ծագումին ու ծաւալումին աւելի ենթակայ արհեստաւորներուն մէջ պէտք է յիշել հագագործները, անիխ աշխատաւորները, պարանի եւ այլ սահմանափակ, ապականած եւ փոշոտ մթնոլորտներու մէջ աշխատող գործաւորները եւ նաւանդ լուացարարուհիները։

Թոքախտի ենթակայ կ'ըլլացուցանեն առողջներու համար եւ կամ կոկորդին մէջ աճող մսաբոյսերը (végétation) որոնք կ'արգիլեն ազատ շնչառութիւնը, կը նուազեցնեն բաւականաչափ օդի մուտքը թոքերու մէջ եւ կը սահմանափակեն անոր ծաւալականութիւնը եւ աճումը։

Միքրոպային հիւանդութիւններու շարքին մէջ մասնաւորապէս կրիփը, ժանտատենդը թոքատապը շարժատապը (pleurésie), մանաւանդ, շաքարախտը եւ այլ նեքին ամէն քրոնիկ թունաւորումները կը նպաստաւորեն թոքախտի ծագման։

Արտաքին թունաւորումներու մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ ալքոլամոլութիւնը։

Թոքախտի ծագումին եւ ծաւալումին նպաստաւոր հող կը պատրաստեն ֆիզիքական մաշող աշխատանքները, չափազանցեալ սեռային յարաբերութեան հեշտանքը, խելքզաթափութիւնը (dépression nerveuse) կ'ազդէ, խանգարելով ախորժակը եւ բաւականաչափ սննդառութիւնը եւ իբր հետեւանք՝ պակսեցնելով մարդուն կենսական ուժը, որուն պէտք ունի յաջողութեամբ կռուելու համար կազմուածքին վրայ խուժող վնասակար եւ եկամուտ տարրերու դէմ։

Մարդիկ կրնան վարակուիլ թոքախտաւոր կենդանիներէ։ Թոքախտը յաճախադէպ է ընտանի կենդանիներու՝ շուներու, կատուներու, կապիկներու, թռչուններու մէջ, պէտք է առհասարակ զգուշանալ հազացող կենդանիներէ։

Թոքախտի վարակումի պատճառ տաւար անասուններու մէջ առաջին տեղը պէտք է գտնել կաթը, որովհետեւ շատ բազմաթիվ երեւոյթ չէ հանդիպիլ կաթնտու կովերու, որոնց ծիծերը խոցուած են Քոխի մանրէներով։ Ասկէ զատ կաթը խարդախողներ պակաս չեն։ Վնասակար հետեւանքներէ խուսափելու ամէնէն պարզ եւ գործնական միջոցն է կաթը եռացնել հինգ վայրկեան՝ ձմեռը, իսկ 20 վայրկեան՝ ամառը։

Այս կարգի անասուններու մէջ պէտք է նշանակել թոքախտաւոր կենդանիներու միսը մասնաւորապէս կովին, հորթին եւ խոզին միսը։ Խոհեմութիւն է միսը լաւ եփել այն երկիրներու մէջ մանաւանդ, ուր սպանդարան տարուող կենդանիներու վրայ անասնաբոյժի խղճամիտ քննութիւնը եւ մորթուելու արտօնութիւնը պարտադրուած չէ Հանրային Առողջապահական վարչութեան կողմէ։

Թոքախտի փոխանցման միջոցներ են նաեւ ճանճերը։ Պէտք է զգուշանալ անոնցմէ եւ անխնայ ջնջել զանոնք, եւ պահպանել ամէն ուտելիք, մանաւանդ կաթը անոնց հպումէն, որովհետեւ կրնան բերել զետեղել կերակուրի վրայ, ինչպէս փոխանցիկ ամէն հիւանդութիւններու նոյնպէս Քոխի մանրէներ։

Պէտք չէ նաեւ ո՛եւ է վէրք մարմնին վրայ բաց թողուլ, այլ խնամով փաթթել եւ պաշտպանել կասկածելի տարրերու հպումէն։

ՏՈՔԹ. Բ. ՈՍԿԻ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Նիւ Եորքի մէջ ուսուցչուհի մը կայ, որուն մօտ խօսիլ կը սորվին Թութակները։

. . Լոնտոնի մօտ, Լոպպինկ քաղաքին մէջ կան 114 քրիքէթի, 242 ֆութպոլի եւ 139 թէնիսի հրապարակներ։

. . Առաջին Օփերան Փարիզի մէջ ներկայացուած է 1600ին, իշխանի մը հարսնիքին առիթով։

. . Չինաստանի մէջ քրիստոնէութիւնը 7րդ դարէն ի վեր միայն կայ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

1918, նոյեմբերի վերջին օրերը։

Արցունքներու եւ արեան հեղեղներու յաղթողող խօլ ուրախութեան այդ առաջին օրերուն, Պոլսոյ մէջ, քանի մը երիտասարդներ — թերեւս անգիտակից այն մեծ դերին որուն սահմանուած էր ան, լոյս աշխարհ կը հանէին կազմակերպութիւն մը, Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը։

Նոր չէր գաղափարը։ Մեծ սպանդէն ամիսներ առաջ, Շաւարշ Քրիսեան, հայ մարմնակրթութեան տարաբախտ առաքեալը, իր «Մարմնամարզ»ին մէջ սերմերը ցաներ էր արդէն այս կազմակերպութեան։ Եւ ահա, հազիւ ազատածրագրի օրերէն, կարծես վրէժը լուծելու համար իրենց մեծ վարպետին, Քրիսեանի աշակերտները, ծերացածներ եւ նահատակներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը ստեղծէին։

Ի՞նչ է նպատակը Հ. Մ. Ը. Մ.ին — Տալ ցեղին զաւակներուն ֆիզիքական առողջ դաստիարակութիւն մը։

Այնպիսի պահու մը՝ երբ ջարդէն հազիւ ճողոպրած, տարիներով անապատներու մէջ թափառած ու իրենց դժբախտ մանկութեան օրերը թունաւորած ու հիւծած որբերու եւ որբուհիներու անվերջ շարքեր կը հասնէին Պոլիս, կարելի է երեւակայել այն մեծ գործը որուն սահմանուած էր Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը։

Ունէ՞ր նիւթական միջոցներ հասնելու համար իր նպատակին։ — Ոչ անշուշտ։ Ո՞ր հայ ձեռնարկն է որ ունեցած ըլլայ այդպիսի միջոցներ։ Բարեբախտաբար սկզբնական օրերուն իր գլուխը գտնուեցան այնպիսի վարիչներ, որոնք առանց տեղի տալու որ եւ է դժուարութեան առջեւ, աշխատեցան, աշխատեցան անդուլ։

Քիչ ժամանակուան մէջ, ամէն թաղ ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի իր մասնաճիւղը։ Որբանոցներէն շատեր՝ նմանապէս։ Մարզ խրապէս արդար հպարտութեամբ կը լեցուէր, երբ կը տեսնէր կարգապահ շարքերը հայ արիներուն՝ որոնք երբեմն ոտքերը բոպիկ եւ անապատներու մէջ անտէր ու անտուն, այսօր Պոլսոյ փողոցները ու շրջակայ գիւղերը կը լեցնէին իրենց մանկական զուարթ ձայներով։

Երկար չտեւեց սակայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս բորբոքած շրջանը։ Ի՞նչ է եղեր արդէն որ հայ իրականութիւնը շրջապատուած չըլլայ մութ ամպերով։ Եւ մինչ այդ ամպերը կուգային անհաւանգամ մըն ալ իրենց կարկուտն ու շանթը տեղացնել դժբախտ ժողովրդեան գլխուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ կը ստիպուէր դադրեցնել իր գործունէութիւնը Պոլսոյ մէջ։

Չէր մեռած սակայն շարժումը անվերադարձ կերպով։ Իր բունէն խլուած թափառական երիտասարդութիւնը անգամ մը որ կրցաւ գտնել իր ոտքին տակ հաստատուն եւ ապահով հող մը, իր առաջին գործերէն մէկն եղաւ վերականգնել Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Յունաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Սուրիոյ, Ֆրանսայի եւ մինչեւ հեռաւոր Արժանթինի ու Ուրուկուէյի ափերուն վրայ այսօր կ'ապրին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր եւ կը գործեն իրենց կրցած չափով։ Ասոնցմէ ամէնէն աւելի լուրջ կազմակերպուած շրջանը կը կազմեն Պուլկարիոյ մէջ գործող խումբերը։

* * *

Իսկ Ֆրանսա՞ն։

Քիչ մը մռայլ է պատկերը հոս։ Մօտ 50 հազար հայութեան մը մէջ, ուր պակաս չեն կարող ուժեր, կրնար աւելի լուրջ կազմակերպութեան մը խարիսխը նետուած ըլլալ մինչեւ հիմա։

Այո՛, եղան պահեր ուր Ֆրանսայի մէջ ալ հայ մարզիկները ունեցան փայլուն շրջաններ որոնք յոյս կուտային աւելի փարթամ ապագայի մը։

Ի՞նչ կը տեսնենք այսօր. վարդագոյն վիճակ մը, ինչ ցոյց կուտայի անցեալ օրերը թէ Ֆրանսայի մէջ երիտասարդը չիսիրեր մարմնակրթանքը, եւ չի քրքրուիր անով։ Ո՛չ. Անկարելի չէ արդէն, երբ իր կը տեսնէ Ֆրանսացին սիրաօրէն կապուած սփորտին։ Միշտ միեւնոյն հետաքրքրութիւնն է որ կը մնացնէ տղան այս օգտակար շարժման։ Բայց կը թուի թէ խառնելու փափաքը իր թմրած վիճակ մը ունի պահուն, եւ մանաւանդ ան եւս չի հասկնար Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամբողջ նպատակը խառնելու երկու բառերուն բովանդակ մասոր,

— Բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր...

Ինչո՞ւ այս վիճակը...

Խումբերը չեն որ կը պակսին։ Ունինք նոյնիսկ պէտք զածէն աւելի թիւով։ Կան որոնց գործեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ճիւղ անուան տակ, իսկ ներ որոնք դաշտ կ'իջնեն զան ու զարմանազան անուններով։ Ըսեմ նաեւ որ այս վիճակները տեսակ մը խորթ աչքով կը դիտեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի կրող խումբերը եւ փոխադարձաբար։ Թէ ինչո՞ւ այս ամենը, կ'անդրադառնամ մասին։

Պէտք է խոստովանիլ թէ բոլոր այս խումբերը անունով ալ ըլլան, չատ բացառութեամբ, հեռու են հասցնելէ ներկայ պահանջին։ Ամէնքն ալ մարմնակրթանքը ըսելով կը հասկնան ընդհանուր պէս միայն Փութպոլի խաղը, իրենց միակ նպատակն է խաղալ ու յաղթել։ Յաղթելը բան է անշուշտ. պէտք է անոր միշտ. սակայն պէտք է նաեւ մոռնալ թէ կազմած խումբին միակ նպատակը չէ, այլ ազնիւ ձգտում ունի աւելի բարձր տակ մը, այն է՝ մարզիկները, թոքերն ու սիրտը նալու համար չարքաշ ամբողջ մարմին մը։ Ֆութպոլը կուտայ յաճախ ապէս գիւնքը, բայց անոր հետ է կատարել նաեւ ուրիշ զանքներ, ինչպէս «աթլէ խաղեր, շուետական մ եւ այլն։

Մեր տղոցմէն շատ գիտեն այս պարզ ճանաչ աւելի քիչեր են որ կը բին զանոնք։ Եթէ չեն յանցանքը իրենցը չէ ծրուած աղքին անղեն, յաճախ ոչ մէկն ունին իրենց ցոյց տալու համար իրենց բան։ Անոնք որ պիտի վարիչի այս դերը ստ կ'երթան շատ անգամ գործ օտար խումբեր, կամ կը այս ու այն պատճառաւ, ուած իրենց պատանան տակ։ Եւ արդիւնքը այն կը որ առաջին անյաջողութիւն կը բաւէ արդէն նիւթական ուար պայմաններու տակ բող մեր խումբերուն մա հարուած մը տալու եւ վերջ եթէ անոնք բոլորո չկորսուին, կը մնան երկա մանակ իրարու մէկ մէկ խո լակներ ու իրենց գոյութ կը քաշքշեն։

Արդէն միայն մարզ գետնի վրայ տեղի ունեցա յաջողութիւնները չեն որ մարզական շարքերուն մէջ խրամատներ կը փորեն։ Ո գտնուած է այս կարգի թիւններու մէջ, գիտէ թէ սին հաշիւներ, կուսակցա մուլթ ու խորթին խաղեր քաղաքային դերը կը կատա։

Աւելցուցէ՛ք այս բոլորին երբեմն չուկայիկ ճղճիմ ներ, յարուցուած այսպէս դաչցողին կողմէ, եւ այն նակ չեմ կարծեր որ հարցնէք թէ ինչո՞ւ մեր գիկները եւ մանաւանդ զական խումբերը չեն գիտեր։

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանական կեդրոնական յանձնաժողովը կը հրատարակէ հետեւեալ կոչը.—

«Այս տարի կը լրանայ Աւետիս Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեակը։ Ահարոնեանի գործը մաս կը կազմէ այսօր մեր ազգային հարստութեան, եւ, իբր մեր սերունդին ժառանգութիւնը, սերունդէ սերունդ աւանդի մը պէս պիտի անցնի մեզմէ եկողներուն։

Լաւագոյն ազգային բանաստեղծն է ան, բառին լայն առումով, եւ իր բոլոր հոգւովը եւ սրտովը ապրած է այն բոլոր տառապանքները, որոնք մեր ցեղին բաժինն եղան այս վերջին յիսնամեակին։ Մեր Ցաւը երգած է իր եղերական բազմազանի պէսպիսութեանց մէջ, ու, անոր քով, մեր Յոյսին սլացքը առաջնորդուած է դէպի այն բարձունքները ուրկէ մեր ցեղը կը ձգտի դառնալ ի վեր, անսասան ... Տառապանքէն դէպի Ազատութեան ճամբան, հին օրերու ուղեցոյցի մը պէս, իր կենդանի մտածումներով ... բարձրացուց, եւ իրեն ակնածելի բազմութիւնները ուղղած է դէպի Աւետեաց երկիրը։

Դուն մ՚ կանգնէն մինչեւ իմ օրերը, մեր ցեղին վերջին կէսդարու կեանքն է որ կը խօսի իր գործին մէջ։ Իբր վիպագիր, թատերագիր, բանաստեղծ, ընկերաբան, հրապարակագիր եւ հռետոր, մեր կեանքին բոլոր արտայայտութիւններն իր արձագանգ գտած են իր գրչին, ու ինք գտնուած Հայութեան ամփոփուած է իր խոր զգացումին մէջ։

Բնական էր որ Հայութիւնը երախտագիտութեան զգար, այս քառասնամեակին առթիւ, իր սիրոյ եւ յարգանքի հարկը մատուցանելու հայ Մեծին ու Սիրելին մեծ երգիչին։ Ուստի որոշուած է, ընդառաջ երթալով մեր ցեղին յայտնուած միաձայն փափաքին, յառաջիկայ ... նման մեծ հանդիսութեամբ մը տօնել այս տարեդարձը Փարիզի մէջ, եւ հրաւէր կարդալ ամէն հայ խմբակցութիւններու, աշխարհի ո՛ր կողմն ալ որ գտնուին, իրենց կարգին հանդէսներ սարքելու՝ այս գրական քառասնամեակը յոբելինականութիւնը տօնախմբելու համար։

Յոբելեանի կեդրոնականները ... յոբելեանական յանձնաժողովի գործունէութիւնը այս առթիւ օգտագործել հրաւիրելու համար Ահարոնեանի ... եթէ ոչ բոլոր երկերը, գոնէ ընտրեալ գործերը, որոնք այսօր սպառած են, եւ միանգամայն, սահմանել Դրական Հիմնադրամ մը, որուն հասոյթը ծառայէ հայ գրականութեան մեծագործ վաստակաւորներու կենդանեաց ... կամ կենսաթոշակ ... հատուցանելու, ակնելով Աւետիս Ահարոնեանի Յոբելեանական Յանձնաժողովը յանձնելով Ահարոնեանի յոբելեանը մշտնջենապէս ծառայէ ... Հայ Դրականութեան, եւ

Յանձնաժողովը կոչ կ՚ուղղէ ընդհանուր Հայութեան որպէսզի կարենայ արժանաւորապէս իրագործել իր այս առաջադրութիւնը։»

Յ. Գ.— Յոբելեանական կեդրոնական յանձնաժողովը իր մէջէն ընտրած է գործադիր մարմին մը հետեւեալ կերպով կազմուած. փրոֆ. Ն. Ադոնց, նախագահ, Դ. Գ. Լեւոն Բաշալեան, փոխնագահ, Արմենակ Համբարձումեան, գանձապահ, Արտաւազդ Համբարձումեան, քարտուղար եւ փրոֆ. Կ. Աղաջանեան, Արշակ Խան Գորոյեան, Ալ. Խատիսեան, Արշակ Ջամալեան եւ Աստ. Վալեան։

Բոլոր գրութիւնները ուղղել Նախագահ փրոֆ. Ն. Ադոնցի անունին, հետեւեալ հասցէով՝

Prof. N. ADONTZ
71, Av. Kléber, Paris 16°)

Իսկ դրամական բոլոր առաքումները ուղղել գանձապահ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի անունին, հետեւեալ հասցէով՝

M. ARM. HAMPARTZOUMIAN
53, Faubourg Montmartre
Paris (9°)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Ջայն մը, վերջապէս՜ Շաբաթ օր Բարեգործականի գրասենեակին ստացանք շաբաթական զեկոյց մը 22 փետր.էն, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Կեդր. Վարչ. Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ Միութեան Ատլանթիկ Սիթի Մասնաժողովին տեղեկագրով եւ անոր կցուած յանուն 1519 գաղթականներու ստորագրած խնդրագրով մը, որոնց պարունակութենէն յայտնի կ՚ըլլայ թէ, քաղաքին Պիթ Պազար եւ Լահանա Պազար կոչուած թաղերուն մէջ, որ հրկիզուած պարապ գետիններ են, կառավարութիւնը հաստատած էր հայ եւ յոյն գաղթականներ, որ հիւղակներ շինած են եւ իրենց արհեստներով կը պարապին (մեծ մասամբ կօշկակար)։ Արդ, կառավարութիւնը, քանիցս ազդարարութիւններ ընելէ վերջ, այս անգամ վճռականօրէն որոշած ըլլալով անուրջով վաճառել այդ գետինները, վերջին պայմանաժամ մը տուած է, որպէսզի հիւղակները փլցուին եւ գաղթականները ուրիշ տեղ մը երթան ապաստանել, եւ մանաւանդ կառավարութեան միջնորդներու խոստումներէն շլացած, այդ գաղթականները (444 ընտանիք) որոշած են Հայաստան ... Ամերիկա մեկնիլ, եւ ճանապարհածախսի համար դիմած են Միութեան։ Մասնաժողովի առաջնորդ Տոքթ. Արսլանեանի յորդորները ապարդիւն մնացած են։

Միութիւնը այդպիսի արտագաղթ մը երբեք չկարենալով քաջալերել, Կեդր. Ժողովը որոշեց դիմումներ կատարել Աթէնքի կառավարութեան մօտ, խնդրելով կամ պայմանաժամ մը եւս շնորհել այդ գաղթականներուն եւ կամ հնարաւորութիւն ընձայել անոնց որ ուրիշ տեղ մը հաստատուին, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զիրենք փոխադրել Հայաստան։ Դիմում պիտի կատարուի նաեւ Հայաստանի կառավարութեան, խնդրելով որ աշխատաւորութիւն եւ նախապատրաստութիւն տրուի անոնց ներգաղթին, օգտագործելով Միութեան կողմէ վերջին անգամ արամադրուած 12.000 ոսկիին մնացորդը, ինչպէս եւ ժընեւի Գաղթ. Բարձր Յանձնաժողովին, որպէսզի տեղաւորման հիմնադրամներէն մաս մը յատկացուի Սելանիկի այդ շէնքերով գաղթականներուն։

Կեդր. Վարչ. Ժողովը վաւերացուց ներկայ տարուան պիւտճէն, ուր նախատեսուած է 60,450 անգլ. ոսկիի ընդհանուր հասոյթ մը, բացի Նուպարաշէնի հանգանակութենէն։

Ըստ նախատեսութեանց, Միութիւնը դժբախտաբար ի վիճակի պիտի չըլլայ նոր ձեռնարկներ ստեղծելու եւ քաջալերելու եւ նոր նպաստներ յատկացնելու եթէ վերջինիս զումարէն զատ (որ իր որոշ յատկացումները ունի, ըստ յանձնառութեանց եւ ըստ նուիրատուութեանց) բացառիկ հասոյթներ չունենայ ներկայ տարուան ընթացքին։

Անկեղծ գոհունակութեամբ կ՚արձանագրենք առաջին համաձայնութիւնը որ կայացած է Հայաստանի կառավարութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան միջեւ, որուն համաձայն Միութեան Յոբելեանական Հանգանակութեան ամբողջ արդիւնքը (առաւելագոյն 500.000 տոլար) պիտի յատկացուի մեծ աւանի մը շինութեան, «Նուպարաշէն» անունով, ի յարգանս Միութեան Հիմնադիր Նախագահ Պօղոս Նուպար փաշայի։ Կառավարութիւնը, բարեհաճ կարգադրութեամբ մը, սահմանած է Փոքր Սարդարապատի մէջ 2—3000 տէսեադին հող, որ իր բազմազիմի առաւելութիւններով յար մարդոցինքրկը նկատուի, ըլլալով օդասուն, բարեբեր եւ Երեւանի կապուած երկաթուղիով։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին պայմաններու մասին եւ մօտերս ի վիճակի պիտի ըլլանք մանրամասնութիւններ հաղորդել։

Անմիջապէս որ յատակագիծները պատրաստուին, կը ձեռնարկուի աւանին շինութեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Քաղուած Թուրք Թերթերէն

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուի քաղաքներուն միջեւ ինքնաշարժով երթեւեկը հետզհետէ կը զարգանայ։ Կարգ մը տեղեր, ինչպէս Պրուսա-Մուտանիա ճամբուն վրայ, ինքնաշարժերը շոգեկառքերուն հետ կը մրցին, աւելի արագ ու աժան փոխադրելով. Պրուսայէն Մուտանիա ճամբորդ մը 50 ղրշ. կը վճարէ իբր ինքնաշարժի վարձք.

Ինքնաշարժի սպասարկութեան ամէնէն կարեւոր վայրերէն մէկն է Տրապիզոն - Էրզրում ճամբուն ուր ինքնաշարժեր կ՚երթեւեկեն։ Բաւական թիւով ինքնաշարժեր կը բանին նաեւ Էրզրում-Կարս, Էրզրում - Երզնկա, Սամսոն - Ուլուգըշլա, եւ Սամսոն Տիարպէքիր ճամբաներուն վրայ։

Այս ճամբաներուն վրայ ինքնաշարժով ճամբորդելը այնքան ալ փափաքելի բան մը չէ, սա. կայն, ինչպէս կը յայտնեն ճամբորդները։ Պատահած են բազմաթիւ դէպքեր ուր գոմէշներ կապուած են ինքնաշարժերու, զանոնք ցեխէն հանելու համար։

Համեմատաբար ամէնէն կանոնաւոր ճամբան Տրապիզոն-Էրզրում եւ Սվազ Ուլուքըշլա խճուղիներն են։ Այս ճամբուն վրայ ինքնաշարժեր ժամական 40 քիլոմեթր արագութեամբ կ՚ընթանան։

«ՉԻՖԹԷ ԹԷԼԼԻՒՆ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Պետական իշխանութեան կողմէ արգիլուած են թատրոններուն մէջ «չիֆթէ թէլլիւ» եւ նման անբարոյական խաղեր եւ նուագահանդէսներ։ Այս որոշումը տրուած է, նկատի առնելով որ կարգ մը անձեր առէծ անէծ աղջիկներ կը գտնեն եւ բեմին վրայ պորտի խաղ սարքելով երիտասարդներուն խելքը եւ յետոյ ալ դրամը կը գողնան։ Պատահած են բազմաթիւ դէպքեր, ուր անփորձ տղաք տուներէն զանազան առարկաներ գողցած ու ծախած են թատրոն երթալու եւ պորտի խաղ տեսնելու համար։

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Թատերական տեսութեան մը մէջ պրոֆ. «Ալէմդար»ի կը գրէ —

—Զմբրեթին վրայ գեռ կ՚ապրի Մնակեանի հոգին։ Մնակեան «Պոլմում Ճուլարծը» կը խաղար, իսկ մենք՝ Իպսէնը։ Եւ այս անբաղդատելի երկերը ներկայացնողները, դժբախտաբար չենք կրնար բաղդատել Պիննէմէճեանի եւ Հօլասի հետ։ Զվօտվիլներու մէջ շատ անգամ կը փնտռենք անոր նըրբութիւնները

Ըսենք թէ թատրոնի շէնքը դրամի հետ գործ ունի. գիրասան ալ դրամով կը հասնի։ Ըսողներ կան որ մեծ քայլեր առած ենք բեմադրութեան մէջ։ Բայց բեմագրութիւնը՝ թատերական առաւելութիւն չէ։ Մնակեանը ելեկտրական ում ունենար ձեռքը, արդեօք պէտք պիտի զգա՞ր գոյնզգոյն հրթիռներ վառելու բեմին վրայ։

Մենք մեկ չխարենք Հակառակ ելեկտրական խաղերուն, անձրեւի, կայծակի եւ որոտումի մեքենական, Ցորթուլչէտային աւելի գէշ տուած է, իր սկզբնական շըրջանին հետ բաղդատելով։ Արուեստագէտ չի հասնիր, չենք կըրնար հասցնել բաշխ Րիզան քաջութեան, եւ երկրորդ մը չենք կրնար գտնել Մուվահիտը մեռաւ, առանց մէկու փոխանակ իր ձեռքին։ Էլիֆգօմանին կարօտէրմիանըցը ունինք թատերասէր ամէն մարդու սիրտին մէջ։

Չըսենք թէ թատրոն ունինք, բեմ ունինք։ Վաղը եթէ Էրթօղրուլ Մուհսինը եւ Նէջիպէն Ըմերիկա երթան, եթէ Վասֆին ալ թէ «Նպարավաճառութիւն պիտի ընեմ», ի՞նչ պիտի ըլլայ Տարիուլպէտայիին վիճակը

Թատրոն, բեմ, դերասան, արուեստագէտ... լա՛գ սիրելիս, լա՛գ...»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Օ. Մ.Ը ՌՈՒՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՒՄԱՆ,— Փետրուար 17ին քանի մը երիտասարդներ փափաք յայտնեցին կազմելու Հ. Օ. Մ. մասնաճիւղ մը։ Անմիջապէս ժողով մը գումարեցինք ընկեր Ս. Պիլալեանի տան մէջ։ Ընկերը բացատրեց Միութեան ծրագիրը եւ խրախուսեց ներկաները։ Ժողովին մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ նկատեց մասնաճիւղի մը կազմութիւնը եւ ընտրեց վարչութիւն մը։ Մասնաճիւղը շուտով պիտի ունենայ իր ընթերցասրահը բոլոր մանրամասնութիւններով եւ պիտի սարքէ դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, պիտի ներկայացնէ հայկական տրամներ, որպէսզի ազգային ոգին վառ մնայ։ Նոր սերունդը արդէն սկսած է մոռնալ մայրենի լեզուն։ Ծնողները գերի են գարձեր իրենց զաւակներուն եւ նշանագի կը խօսին անոնց հետ։ Շատ մը պզտիկներ կ՚ըսեն.— («Մամա իմ լեզուիս նման խօսէ՛որ հասկնամ»)։ Խե՜ղճ մայրեր, անոնց լեզուով խօսելու համար պէտք էր հոս ծնած ըլլային...

Պլպլուն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՇՈՒՆԸ.— Ռէյթէլի կողմերը փայտահատ մը որ կ՚աշխատէր անտառի մը հեռաւոր մէկ կողմին վրայ, իրիկունները կը քաշուէր իր հիւղակը, ուր կ՚ապրէր իր շանը հետ, իր սիրական ընկերոջը։ Փայտահատը քանի մը օր գիւղ չիջաւ. եւ որովհետեւ պաշեստ ուտելիք ունէր, իր ծանօթները հոգ չըրին. միայն նշմարեցին որ անոր շունը երբեմն գիւղին փողոցներէն կ՚անցնէր հաչելով։ Փայտահատին բարեկամներէն մէկը շունին այս ընթացքէն կասկածելով, որոշեց երթալ տեսնել իր բարեկամը։ Երբ հասաւ անոր հիւղակը, տեսաւ որ մարդը հիւանդ՝ կը գողդղար, իսկ շունը կը ջանար վայն տաքցնել

Ահա թէ ի՞նչ էր պատահած։

Ծառ մը կտրած ատեն, ծառը ինկեր էր փայտահատին վրայ, որ ծանրօրէն վիրաւորուեր էր։ Այդ վիճակին մէջ, փորձեր էր հասնիլ իր հիւղակը որ վեց մեթր անդին էր։ Այդ կարճ ճամբան կտրեր էր մէկուկէս ժամէն, գերմարդկային ճիգերով եւ օգնութեամբը իր շան որ կը ջանար զայն մխիթարել, ում տալ անոր, անոր դէմքը լզելով։ Երբ փայտահատը յաջողեցաւ տեղաւորուիլ իր հիւղակին մէջ, հազիւ ում ունէր ձեռք երկարելու իր ուտելիքներուն։ Այդպէս մնաց հօթն օր, իր շունը ղրկելով գիւղ։ Խելացի շունը կը հասկնար ու կը մեկնէր, կը թափառէր փողոցէ փողոց հաչելով։ Բայց խեղճ անասունին լեզուէն հասկցող մարդ չկար, մինչեւ որ մէկը վերջապէս, խելք ըրաւ ...

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Փետրուար 22ին Սէն Ժիւլիէն Պօմոնի (Մարսէյլ) Թաղ. Խորհուրդէն ստացանք նամակ մը, իբրեւ պատասխան մէկ ամիս առաջ հրատարակուած գրութեան մը։ Կու տանք միայն լուսաբանութեան կէտերը —

Ցառաջի յունուարի 22 թիւին մէջ Պ. Լ. Մեսրոպ Գալայճեան եպիսկոպոսի հրաւէրով կազմակերպուած թէյասեղանի մը նկարագրութիւնը կ՚ընէր։ Աւելորդ կը նկատենք Թուել այն հիմնական պատճառները՝ որոնց հետեւանքով մեր Թաղամասը ինքզինքը ազատ է զգացած կեդրոնի վարչութենէն։ Մեզ համար անկարելի էր ներկայ գտնուիլ նման խնջոյքի մը, որքան ատեն որ չէին հարթուած անհասկացողութիւնները եւ մանաւանդ գոհացում չէր տրուած մեր արդար պահանջներուն։ Մենք շատ վայելուչ կերպով պատասխանած էինք մեզ եղած հրաւէրին։

Թաղականութեանս միակ մտահոգութիւնն է, բարեպաշտ ժողովրդեան հոգեկան մխիթարութիւն եւ մատաղ սերունդին ազգային ոգիով դաստիարակութիւն ներշնչել, եւ այդ ուղղութեամբ ամէն աջակցութիւն սիրով կ՚ընդունինք։

Պ. Լ. Մեսրոպ կ՚ըսէ թէ Պօմոն ունի 200 տուն, 38 աշակերտ, 3 պաշտօնեայ 1200 ֆրանք ամսական ծախսք։ Իրականութիւնն է. — 150 տուն, 50 աշակերտ, 3 պաշտօնեայ, (մէկ մանկապարտիզպանուհի, մէկ ուսուցիչ եւ մէկ այցելու ուսուցիչ, իսկ ամսական ծախք՝ մէջն ըլլալով նաեւ շէնքի վարձքը ընդամէնը 920 ֆրանք։

Կ.Ն.Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 19

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Է՛, բայց քեզի կ՚ըսեմ մի՛ վհատիր. էՆ վատութիւնը վհատութիւնն է։

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Եթէ վատութիւնը չէ վհատութեան պատճառը. ալ լաւ սերտած եմ ինքզինքս։

Յ. ԲԱՐԹ.— Դուն մէկ աչքով կը դիտես ինքզինքդ. երիտասարդ ես, ապրելու կամք ունիս։ Ուշ չէ սրբեմն մէջը փնտռելու Թարմ աղբիւրներ. չէ՞ թէ դուն ալ այնքան մարդ ես, որքան այն որ սեւ լաչակ կապեց տանդ ճակտին... Ուրեմն պիտի դիմանա՛ս որ...

(Գուրգէն կը տանջուի, կարծես փուշերու վրայ նստած ըլլայ. զօրեղ խռովք մը եւ ամօթի գիտակցութիւն մը կը պլկեն զինք. Բարթամեան՝ ջղագրգիռ, դողդոջուն կը պտտի քանի մը քայլ. լռութիւն մը)։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ձայրոյթէն շշնչալով)։ Այս իրիկուն անիկա նորէն պիտի գայ..., եւ դուն ներսը փակ՝ սենեակիդ մէջ սրբեմն, պղծումի երբ պիտի հասնիս, լուռ ու անմռունչ, աղօթք մը բերնիդ, աչքս քու ընկերներդ... քո՛ւն... իմ տղա՛ս...

Գուրգէն, ջղային, ինծկլտուքի մը մատնուած՝ կ՚ուզէ խօսիլ. չի կրնար. կոկորդը կը սեղմուի։

Եւ արշալոյսին երբ մեկնի, իր հետ տանելով քու պատիւդ, բայց աչքերով պիտի դիտես սրբեմն ամօթը որ քեզի կը թողու

ԳՈՒՐ.— Ո՛հ, լռէ՛, հա՛յր։

Ոտքի կ՚ելլէ դանդ․ղօրէն, նեղուած, կարծես կարենալ շնչելու համար. դէմքին վրայ կը կարդացուի կորովի տարտամ փոփոխութիւն մը որ հետզհետէ կը շեշտուի։

Յ. ԲԱՐԹ.— Պիտի հանդուրժես սրբեմն որ տկար ու ասլրբ էակ մը քեզի համար մաքառի վայրագ հրէշի մը դէմ և կամ... երթա՛յ... երթա՛յ... հա՛... (ձայն ցնցելով ուժգին, ուսերէն բռնած). բայց ի՛նչ լռեր ես կուռքի պէս. չըսե՛ս թէ այդ բանը չպիտի ըլլայ...

ԳՈՒՐ.— (Խուլորտ, դժուար ձայնով). Ո՛չ, ո՛չ, ի հարկէ. բայց... ո՛ւֆ․

Յ. ԲԱՐԹ.— Չպիտի ըլլայ, կը հասկնա՞ս, չպիտի ըլլայ։

ԳՈՒՐ.— Բայց... ինչպէ՞ս... ինչպէ՞ս... միջոցը... հա՛յր։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ուրախ, ծանր բեռէ ազատած մարդու պէս։

Ա՛հ, միջոցը կը փնտռես. կը սկսիմ գտնել քեզ. հա՛, սակայն կեցիր տեսնեմ. քաջ, կորովի, առոյգ։ Բաջ եղիր, տղաս, քաջ եղիր. հիմա հարցուր տեսնեմ, ի՛նչ կ՚ուզես։

ԳՈՒՐ. Միջոցը

Յ. ԲԱՐԹ.— Ա՛հ, միջո՛ցը... միջո՛ցը... այդպէ՛ս, հա՛, պօռա՛ տեսնեմ։ Ով որ կը սկսի զայն փնտռել, չուշանար գտնելու. դեռ բոլորովին փտած չես սրբեմն. մէջդ նայէ անգամ մը, հարցուր ինքզինքիդ

ԳՈՒՐ. ... Միջոցը հա՛յր, միջոցը.

Յ. ԲԱՐԹ.— Հի՛մա, հի՛մա... Դէպի աջ ուղղուելով մէկտեղ կը խօսի)։ Պատիւը, տղա՛ս, պատիւը, ամէն բանէ վեր, կեանքէն առաջ ու մահէն յետոյ... (կը բանայ պատին բացուած փոքր աչք մը ու խօսելով հանդերձ, կը հանէ խնամքով փաթթուած առարկայ մը։ Դաշոյն մըն է)։

Բա՛ջ եղիր, անվախ եղիր, որ եթէ ցարդ չգիտցար ուզածիդ պէս ապրիլ, գոնէ չըսուի թէ մահուան վախը քեզ մղեց է՛ն անարգ կեանքին։ (Առարկան արդէն մերկացուցած է յաթերու պատասէն, որ անփոյթ շարժումով նը մէկդի կը նետէ. մօտեցած է Գուրգէնի. պատեանէն կը հանէ դաշոյն մը, կը կենայ, կը դիտէ Գուրգէնը, որ հետաքրքիր ու սարսռուն, հօրը շարժումներուն կը հետեւէր. բոլորովին կը մօտենայ Գուրգէնի. լուռ ու դողդոջ, անոր կ՚երկարէ դաշոյնը. մինչ Գուրգէն չուար ու դանդաղ, ձեռքը կ՚երկարէ զայն առնելու համար...։

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Նոյն սրահակը. իրիկուն է. սեղանին վրայ վառ լամբար մը)։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Դուն տղադ ոճիր կը մղես։ Լսուած բան չէ որ հայր մը իր զաւկին ձեռքը դաշոյն դնէ եւ ըսէ. «Զարկ սա մարդը»։

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Նստէ՛ սատեղ ու խօսինք։

ԹԱԳ.— Կ՚ուզես սրբեմն տղադ տեսնել մահուան դատապարտուած, իսկ մեզ ալ բանտի կամ աքսորի, մեր այս տարիքին մէջ։

ԲԱՐԹ. – Մտիկ ըրէ որ ըսեմ։ Անոր տառապանքին մէջ ճանչցայ ոճիրը. որ, ես՝ անոր հայրը, գործեր էի անոր հանդէպ, ամէն օր, ծնունդէն մինչեւ այս վայրկեանս

ԹԱԳ.— Սկսար նորէն հանելուկ խօսիլ. ի՞նչ ոճիր է այդ։ (Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

Նախկին երեսփոխան Սալահ Ճիմճազ եւ Ատանայի Նախկին երեսփոխան Զօլաք Օղլանէտտին պէյեր։

Հարցաքննութեանց միջոցին երեւան ելած է որ ամբաստանեալները Լոնտոն չմեկնելու պատրաստութիւններ տեսած են, իրենց ձերբակալութենէն առաջ։ Արդէն, փաստաբան Վէֆիք պէյ անցեալ տարի անգամ մը Լոնտոն գացած է քարիւղի խնդիր մը կարգադրելու համար։ Քննութեամբ ստուգուած է թէ ամբաստանեալը անձնապէս Նիւթական ու եւ է միջոց չունի ոչ միայն Լոնտոն այլ ուրիշ ու եւ է օտար քաղաք երթալու համար։

Քննութեանց ընթացքին երեւան պիտի ելլէ թէ ճամբորդութեան դրամը ո՛ւրկէ պիտի հայթայթուէր։

Ցուրտին նոր աւերները

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր ձիւնամրրիկը վերսկսաւ։ Արեւելեան ճեպընթացը դարձեալ չէ հասած։ «Լէնին» խորհրդային շոգենաւը խրեցաւ Թրքական եզերքներուն առջեւ. սակայն կարելի եղաւ ազատել։

Պուլկարիոյ մէջ սաստիկ ձմեռ կ'ընէ։ Սոֆիայի մէջ ջերմաչափը զերոյէն 32 աստիճան վար կ'արձանագրէ։ Պուրկազի եւ Վառնայի նաւահանգիստները սառած են եւ նաւարկութիւնը բոլորովին դադրած է։

Պելկրատի մօտ Դանուբի վրայ վեց ականներ պայթեցուցին՝ սառոյցը բեկանելու համար։ Փոքր յաջող արդիւնք տուաւ։ Ամբողջ Դանուբի երկայնքին նոյն ձեւով ականներ պիտի պայթեցուին։

Պալթիկի մէջ ալ կացութիւնը ծանր է։

Թուրք-պուլկար դաշնագիրը

Գրած էինք թէ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ Թուրքիա պիտի երթայ։ Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Նախարարը Պոլիս պիտի հասնի մարտի սկիզբները, ընկերակցութեամբ Սոֆիայի Թրքական դեսպան Թուսրէվ պէյի։

Նախարարը եւ դեսպանը յետոյ Էնկիւրի պիտի երթան, Թուրքեւպուլկար դաշնագիրը ստորագրելու համար։

Թուրք-ռուս նոր դաշնագիր

Պուքրէշի Թուրք դեսպան Հիւսէյին Րաղըպ պէյ, որ նոյն պաշտօնով Մոսկուա պիտի փոխադրուի, մօտերս Էնկիւրի պիտի երթայ։ Դեսպանը յետոյ Պոլիս պիտի դառնայ եւ մէկ շաբաթ մնալէ վերջ պիտի երթայ Մոսկուա։

Թուրքեւռուս առեւտրական եւ բնակութեան դաշնագրերուն պայմանաժամը աւարտած ըլլալով, Հիւսէյին Րաղըպ պէյ նորերու մասին բանակցութիւն պիտի կատարէ խորհրդային կառավարութեան հետ։ Կ'ըսուի թէ այս անգամ բոլորովին նոր հիմերու վրայ պիտի պատրաստուի առեւտրական դաշնագիրը։

Սպանիոյ ապստամբական շարժումը

Մատրիտէն կը հեռագրեն.— Մամուլը լռութիւն կը պահէ՝ ապստամբական շարժման դատավարութեան մասին։ Սակայն գրոյց կը շրջի թէ նախկին վարչապետ Սանչեզ Կուէրրա, որ այժմ կալանաւոր է, ձեռքին տակ ունի բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք կ'ապացուցանեն թէ մեծ թիւով զօրավարներ եւ զօրաբանակի հրամանատարներ մեղսակից էին շարժումին։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ խնդրոյ առարկայ գիտուորականներու ցանկը անցած է դիկտատորին ձեռքը։

Վճիռները հակճեպով չպիտի տրուին եւ Նախազգուշական ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի՝ ոեւէ հակաշարժում թոյլ չտալու համար հանրային կարծիքին մէջ։

Գրաքննութիւնը աւելի քան երբեք խիստ է։

Ընդհարում Սուրիոյ սահմանին վրայ

Մարտինէն կը Ծաղորդեն Թուրք Թերթերուն.— Հարաւային սահմանին վրայ, երեք հոգինոց զինեալ խումբ մը Սավուր գաւառակի Ալպան գիւղին սեփական հօտ մը յափշտակեց եւ սահմանէն անդին փախցնել փորձեց։

Աւազակներուն վրայ ղրկուած ոստիկան զօրքերու ջոկատ մը ընդհարում ունեցաւ անոնց հետ։ Երակը ժամերով շարունակուեցաւ երկու կողմերէն։

Ընդհարման հետեւանքով, աւազակներէն ողջ բռնուեցան անոնց գլխաւորը՝ Թէզգեանը Հոճա եւ Թէզգեանը Սատա։ Երրորդ աւազակը սպաննուեցաւ։

Վիեննայի ցոյցերը խաղաղ անցան

Կիրակի օր Վիեննայի մէջ ընկերվարականներն ու ազգայնական-ֆաշիստները խաղաղօրէն կատարեցին իրենց ծրագրած ցոյցերը։ Մօտ 7000 ֆաշիստ եւ 15,000 ընկերվարական առանձին թափօրներով շրջագայեցան քաղաքին զանազան փողոցներուն մէջ։

Ո՛չ մէկ միջադէպ պատահեցաւ։ Ոստիկանութիւնը արդէն միջոցներ ձեռք առած եւ առաւօտուն ձերբակալած էր երկոտասնեակ մը համայնավար գրգռիչներ։

Գործազուրկներու ցոյցը Լոնտոնի մէջ

Սկովտիայէն, Կալլէսի երկրէն եւ ուրիշ ճարտարարուեստական շրջաններէ հազար անգլիացի գործազուրկներ հասան Լոնտոն, հետիոտն, եւ կիրակի կէսօրէ վերջ ցոյց մը կազմակերպեցին Թրաֆալկարի հրապարակին վրայ։ Շատեր շաբաթներէ ի վեր ճամբայ կը քալէին, անօթի - ծարաւ։

Համայնավար երեսփոխան Սաքլաթվալայի, Քուքի, Թոմ Մանի եւ ուրիշներու յեղափոխական ճառերէն յետոյ, ցուցարարները ծափերու մէջ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով 18 տարեկանէն վեր բոլոր գործազուրկներու համար կը պահանջէին շաբաթական 30 շիլին թոշակ, ամուսնացած անգործներուն համար շաբաթական 10 շիլին աւելի, զաւակ ունեցողներուն համար ուրիշ յաւելումներ։

Ֆրանսացի օդանաւորդները դեռ չհասան

Հակառակ ակնկալութեան, Լը Պրի, Փայեար եւ Ժուս չկրցան Սայկոն հասնիլ շաբաթ գիշեր։ Գէշ օդին եւ օդանաւային կայաններու անբաւականութեան պատճառով, ֆրանսացի օդանաւորդներ ստիպուեցան յաւելուածական հանգրուաններու մէջ կանգ առնել։ Կիրակի առաւօտ հասան Կալկաթա։ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 7ին մեկնեցան Կալկաթայէն եւ Աքեապ հասան ժամը 12.45ին տեղական ժամ։

Օդանաւորդները դեռ ունին երկու հանգրուան եւս. Րանկուն եւ Պանկքոք։ Կը յուսացուի որ այսօր հասնին Սայկոն։

Միւս կողմէ Քոսթ եւ ընկերները կը պատրաստուին նոր փորձ մը ընել գալ ամիս։ Ներկայիս՝ կը շինուի նոր օդանաւ մը, որ պատրաստ պիտի ըլլայ մարտ 16ին։ Եթէ փորձերը յաջող ըլլան, դէպի Հնդկաչին Հանոյի թռիչքը պիտի կատարուի անմիջապէս։

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 3 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber՝ կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու անդամուհիները։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազապի Վարդանեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՕՐ. ԾԱՂԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

տխուր մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Աղապէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եղած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Ս. Աղամճանեան՝ 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ Յ. Մանուէլեան 50, Տէր և Տիկին Ա. Մուրատեան 50, Օր. Ս. Սիմոնեան 50, գումար 200 ֆրանք։

Կը խնդրուի ստանալ ցաւալցի խմբագրութենէն համապատասխան ընկալագրով

ՊԱՏՍՊԱՏԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphterieի քուշ պօղան) դէպքերը օրէ օր կը շատնան տղոց քով:

Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ:

Հիւանդութեան սկսելէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա:

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց:

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, որպէսզի ձրիաբար պատուաստուին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուէլ Բաթըրըճեան։ Մելիտոն զինուոր էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուէլ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923-1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ ստորագրողին։

— Կը փնտռուի Մեսրոպ Էմէքսիզեան, որ երեք տարի առաջ Պոլիս Գարակէօզեան Ազգային Որբանոցին մէջ գտնուած է։ Իմացնել իր եղբօր, Emeksizian, Foyer Howard Karageusian, La Gaudinière, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant- E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929 — 27 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 892 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Վերջերս քրտական կարգ մը ցեղեր գլուխ վերցուցած էին [Ս]աուջպալաղի շրջանին մէջ, եւ այնքան զօրաւոր կ'երեւային [որ] պարսիկ իշխանութիւնը հարկադրուեցաւ արտակարգ միջոցներու դիմելու։ Կ'ըսուի թէ մինչեւ 20,000 զինուոր շարժման մէջ դրուած էին։

Փետր. 9 թուակիր հեռագիր մը հաղորդեց թէ ապստամբները ջախջախուած են արդէն, ինչ որ անակնկալ մը չէ, նկատի առնելով իրանեան բանակին վերակազմութիւնը։

Ենթադրողներ եղան թէ այս ապստամբութիւնը հետեւանք է [ք]աղաքական ձգտումներու, անկախ Քիւրտիստան ստեղծելու առաջադրութեամբ։

Թէհրանէն հասած նամակներ կը հերքեն այս ենթադրութիւնը եւ ընդհակառակն շարժումը կը վերագրեն յետաշրջական [խ]ումբի մը, որ չուզեր համակերպիլ վերջերս կատարուած կարգ մը բարենորոգումներու, — զինուորագրութիւն, կղերական տիրապետութեան չեզոքացում, հագուստ, գլխարկ եւլն.։

Աւելի հիմնաւոր կ'երեւայ այս բացատրութիւնը, որովհետեւ [ապ]ստամբներուն խառնուած են այնպիսի տարրեր, որոնք ո՛ր եւ է [առ]նչութիւն չունին քրտական դատին հետ և նոյն իսկ թշնամի [ե]ն անոր։

Կացութիւնը աւելի պարզելու համար, աւելցնենք թէ արտաքին միջամտութիւն մըն ալ խառնուած է այս գործին [...]աւելապէս՝ անգլիական, եթէ ոչ թրքական։

Արդարեւ, Մեծն Բրիտանիա չի հանդուրժեր ինչպէս Աֆղանստանի, նոյնպէս Պարսկաստանի վերանորոգման։ Անցեալ [տա]րի, անգլիական գործակալներ էին որ մղեցին կղերը եւ [ու]րիշ յետադիմական տարրեր՝ ծառանալ պարտաւորիչ զինուորագրութեան դէմ։ Նոյն դիւային խաղը տարբեր ձեւով սարքեցին Ռուսերը, հիւսիսային Պարսկաստանի, մանաւորապէս [Ատ]րպատականի մէջ։ Բայց պարսիկ իշխանութիւնը կրցաւ [...]ժեցնել իր կամքը եւ պարտադրել կարգ մը բարենորոգչական առաջադրութիւններ, առանց յախուռն քայլերու։

Այնպէս որ, թէեւ խուլ քրթմնջիւններ պակաս չեն, բայց [կա]ցութիւնը բնականոն է Պարսկաստանի մէջ, - եւ մարդիկ [...]տահօրէն կը վարժուին նոր բարքերուն։ Նոյնքան միահեծան [ո]րքան Մ. Քէմալ ու Ամանուլլահ փատիշահը, Րիզա Շահը [յա]ջողեցաւ թէ՛ մէկուն եւ թէ միւսին ծայրայեղութիւններէն, [զգ]ոյշ հաւասարակշռութիւն հաստատելով այս փոխանցման [շ]րջանին մէջ։

Կասկած չկայ որ առաջին խաղերը միշտ ալ պիտի կրկ[նու]ին, քանի կը տիրէ անգլեւռուս հակամարտութիւնը, եւ քանի Պարսկաստանը իբրեւ դրացի եւ անմիջական սահմանակից [ու]նի Թուրքիա մը, որ կը հետապնդէ համաթրքական ծրագիրը։ Բայց երբ իշխանութիւնը արթուն է եւ ամուր՝ ներսէն, միշտ ալ կը ձախողին այդ խարդախ դաւերը։ Իրանի ամէնէն [խո]ցելի կողմն է Ատրպատականը, իր թուրք-թաթար մեծամասնութեամբ եւ համաթրքական հոգեբանութեամբ, եւ իբրեւ [...]միջապէս ենթակայ՝ ռուսեւթուրք միացեալ ազդեցութեան։ [Ան]գլիական թաթը կը գործէ Իրաքի սահմանին վրայ եւ հարաւային Պարսկաստանի մէջ, իր կարգին գործիք դարձնելով [Ար]աբներն ու Քիւրտերը։ Իսկ այս վերջինները կարելի է սանձահարել գոնէ բարեացակամ չեզոքութիւն պահելով քրտական [այն] տարրերուն հանդէպ որոնք ամփոփուած են «Հօյբուն»ի [դր]օշին տակ, եւ կը կռուին միայն եւ միայն Թուրքիոյ դէմ։

Արդարեւ, Իրանի բոլոր այն քրտաբնակ շրջաններուն [...] ուր ներկայացուցիչ կամ գոնէ բարոյական ազդեցութիւն [ուն]ի քրտական անկախութեան կոմիտէն, քիւրտ ժողովուրդը, [մի]նչեւ անգամ կասկածելի ցեղապետներն ու շէյխերը հանգիստ [են] եւ մաքէ չեն անցըներ պայքարիլ Պարսկաստանի դէմ։ Այս [տե]սակէտէն բարերար դեր կը կատարէ Արարատի միջնաբերդը, [որ] մօտաւորապէս երկու տարիէ ի վեր կը գործէ, բայց երբեք [...] չտուաւ որ պարսկական իշխանութիւնը նեղեն այնքան [...]րոստ ցեղեր։ Նոյնիսկ «Հօյբուն»ի Քիւրտերը շատ լաւ գի[տե]ն, որ եթէ ո՛ր եւ է թշնամական շարժում փորձեն Իրանի [կա]մ Իրաքի դէմ, ոչ միայն պիտի վտանգեն իրենց դատը, այլեւ [...]արձ պիտի կորսնցնեն իրենց բարեկամներն ու բնական [դա]շնակիցները։ Ուրիշ խնդիր, եթէ Քիւրտերը չեն ուզեր դաս [առ]նել ո՛ր եւ է փորձառութենէ, եւ ուխտած են գերեզման իջ[նել] գլխիվայր, ինչպէս այնքան փաստացի կերպով կ'ապացուցանէ ականատես աշխատակից մը, այսօրուան «Յառաջ»ով։

Երկու խօսք ալ Աֆղանիստանի մասին։

Այդ յետամնաց եւ իսկ եւ իսկ ասիական երկիրը, որ շըն[որհ]իւ [...] կը վազէր դէպի բարենորոգում, փատիշահի մը խարա[զա]նով, այսօր դարձած է կատարեալ քաոս, բաժնուած՝ երեք [...] կտորի։ Այն աստիճան որ, օտար պետութիւնները իրենց [...]ականները հեռացնելէ յետոյ, դեսպանութիւններն ալ քաշե[ցին], որովհետեւ չկայ ո՛ր եւ է պատասխանատու իշխանու[թիւ]ն։ Զրկիրէն մինչեւ Խանր եւ Նախկին դեսպանը թեկնածու Աֆղանիստանի գահուն։ Այս կացութիւնը եթէ հետեւանք է [ան]գլեւռուս մրցակցութեան, որ մոլեգնութեան հասած է Ներ[...]ս, միւս կողմէ կը քանդէ թրքական շարք մը ծրագիրներ։ Տարիներ պէտք են, որպէս զի Աֆղանիստանը գոնէ ինք[...]ր եւ նորէն դառնայ խարիսխ մը՝ Էնվէր-Ջէմալներու, կամ [...]ալ-Քեազիմ փաշաներու ծանօթ մարզանքներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՃԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԳՐԳՌՈՂՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Հայրենիք» գիտել կուտայ (13 փետր.)։

— «Ցակաւին բացարձակապէս անյայտ են Պէյրութի մէջ կատարուած սպանութեան հեղինակները ու դրդապատճառները։ Ով ալ ըլլան այդ հեղինակները եւ ինչ ալ ըլլան անոնց դրդապատճառները, մենք վճռականօրէն կը դատապարտենք նման սպանութիւն մը.

Բայց միեւնոյն ատեն չենք կրնար չդատապարտել ախտաւոր մտայնութիւնն ու գրգռիչ ընթացքը բոլոր անոնց, որոնք ոչ-դաշնակցականի մը կամ հակադաշնակցականի մը դէմ կատարուած ամէն ոճիր անպատճառ կ'ուզեն փաթթել դաշնակցութեան վզին՝ հարկաւ միմիայն Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու նպատակով.

Անոնք են որ կը հրահրեն միջ-կուսակցական կիրքերը. Թէեւ կը հաւատացնեն փարիսեցիօրէն, թէ «կը զգուշանան կիրքերը գրգռելէ»։ Անոնք են որ հայ կեանքի մէջ կատարուած ամէն ոճիրէ կ'աշխատին քաղաքական դրամագլուխ շինել իրենց համար։ Անոնք են վերջապէս որ իրենց անհաշտ, անտեղի ու անսանձ ընթացքով հանդէպ Դաշնակցութեան՝ օր աւուր աւելի կը խորացնեն պառակտումը մեր գաղութներուն մէջ՝ ստեղծելով հոգեբանական խեղդիչ մթնոլորտ մը, ուր կիրքերը կը բորբոքին երբեմն դէպի ոճիր մղելու աստիճան։

Կոկորդիլոսի արցունքներ թափելով չէ որ կարող են բուժուիլ մեր գաղութները քայքայող խոլունդ վէրքերը։ Պէտք է անկեղծ, շիտակ, սրտցաւ եւ հաշտարար վերաբերում ամէն բանէ առաջ։ Պէտք է անաչառ, լայնախոհ, արդարակորով եւ համբերատար ոգի ամէն բանէ աւելի։

Երբ այս վերաբերումն ու ոգին կը պակսին, նոյնիսկ պատասխանատու եւ ղեկավար անձերու քով, խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ մեր գաղութներուն մէջ եւ կիրքերը միշտ աւելի պիտի շլացնեն հայ հասարակութեան աչքերը այն ալ խիստ տկար աչքերը...»

ԱՐԵՒ. ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱՒ

Երէկ գրած էինք թէ Փարիզէն Պոլիս մեկնող արեւելեան ճեպընթացը, որ հինգշաբթի Պոլիս պիտի հասնէր, դարձեալ Թրակիոյ մէջ ձիւներու տակ մնացած է։ Քանի մը օրուան աշխատանքէ յետոյ, կարելի եղած է մաքրել ձիւները, եւ ճեպընթացը յաջողած է առջի իրիկուն Պոլիս հասնիլ։

... Արեւելեան ճեպընթացի ուրիշ մէկ կառախումբը Սերպիոյ մօտ ընդհարում ունեցաւ ուրիշ կառախումբի մը հետ եւ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

ԼԻՆՏՊԷՐԿ Կ'ԱՄՈՒՍՆԱՆԱՅ

Գնդապետ Չարլս Լինտպէրկ առջի օր Մեքսիկօ գնաց՝ նշանածը Օր. Աննա Մորրօն տեսնելու համար։ Կը կարծուի թէ Ատլանտեանի հերոսը այսօր վաղը պիտի ամուսնանայ եւ մեղրալուսինը Միացեալ Նահանգներուն մէջ ընելու համար օդանաւով Ուաշինկթըն պիտի երթայ։

ՄԱՐԱՋԱՆՏ Ֆոշ հիւանդ է ատենէ մը ի վեր։ Առողջական վիճակը ծանրացած է այս օրերս։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ երէկ առաւօտ տիրող մշուշին պատճառով, կառախումբերը յապաղումի ենթարկուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանկօ-պելժ գաղտնի դաշնակցութիւն?

Հոլանտական թերթ մը՝ «Ութրէխթշէ Տակպլատ» կիրակի օր հրատարակած էր պատճէնը զինուորական գաղտնի դաշնագրի մը, որ իբրեւ թէ կնքուած է Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի միջեւ, ուղղուած Հոլանտայի եւ Իտալիոյ դէմ։

Նոյն թերթը կը խօսէր նաեւ անգլեւպելժ ուրիշ դաշնագրի մը մասին, կնքուած 1927ին, որ կը նախատեսէ ֆրանքեւպելժ ուժերու գործակցութիւնը անգլիական բանակին հետ։ Անգլիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը Լոքառնոյի ծանօթ դաշինքներէն 18 ամիս ետքի թուականը կը կրէ. հետեւաբար, ըստ յիշեալ թերթին, հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին, Լոքառնոյի դաշինքին եւ այլ դաշնագիրներու։

Անգլիոյ արտաքին Նախարարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ նման դաշնագրի մը գոյութիւնը։ Պելժ կառավարութիւնն ալ պաշտօնական զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ եղածը կոպիտ կեղծիք մըն է։ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը նոյնպէս բացարձակապէս կը հերքէ հոլանտական թերթին գրածները զեկոյցով մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

— Կարգ մը օտար թերթեր հրատարակած են պատճէնը կարծեցեալ զինուորական գաղտնի դաշնագրի մը, կնքուած 1920ին Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի միջեւ, եւ յաւելուածական տրամադրութեանց՝ խմբագրուած 1927ին։ Այս փաստաթուղթերը բացարձակապէս շինծու են։

«Ֆրանս. եւ պելճիք. կառավարութիւնները 1920 Նոյեմբեր 2ին Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդած են իրարու միջեւ փոխանակուած նամակները, ի մասին նոյն տարուան սեպտեմբեր 7ին կնքուած զինուորական համաձայնութեան, համաձայնութիւն, որ զուտ պաշտպանողական հանգամանք ունի եւ բացարձակապէս կը վերաբերի առանց գրգռութեան կատարուած յարձակումի մը։

«Այդ թուականէն ի վեր, ոչ մէկ զինուորական նոր համաձայնագիր կնքուած է երկու կառավարութեանց, ոչ ալ երկու երկիրներու սպայակոյտերուն միջեւ։»

Միւս կողմէ ֆրանսական թերթերը բուռն լեզուով կ'արտայայտուին հոլանտական թերթին դէմ եւ բացէ ի բաց կը հերքեն տրուած լուրերը, զորս Ֆրանսայի դէմ թշնամական կը նկատեն։

«Ժուռնալ» կը գրէ թէ անկասկած Գերմանիոյ մէջ գարբնուած է այս լուրը։ Որովհետեւ «Ութրէխթշէ Տակպլատ» պատճէնները հրատարակեց կիրակի իրիկուն, իսկ երկուշաբթի առաւօտ գերմանական երկու հակառակորդ թերթեր՝ ռամկավար «Մորկըն Փոստ»ը եւ յետադիմական «Լոքալ-Անցայկըր»ը կը հրատարակէին նոյնիմաստ խորհրդածութիւններ։ Երկու թերթերն ալ նոյն բառերով կ'ըսեն թէ դաշնագիրը ուղղուած է Հոլանտայի եւ Իտալիոյ դէմ եւ յարձակողական հանգամանք ունի. ապացոյց՝ ռազմագիտական երկաթուղիներու շինութիւնը եւ ֆրանքեւպելժ սպայակոյտերու պարբերական խորհրդաժողովները։

Ահա՛ թէ ինչ կը պարունակէ կարծեցեալ ֆրանքեւպելժ գաղտնի դաշնագիրը.—

Պատերազմի պարագային՝ պելժ զինուորներ պիտի անցնին հոլանտական սահմանը եւ Հոլանտան ուզէ կամ ոչ, պիտի յարձակին Գերմանիոյ վրայ, անգլ. զինուորներու աջակցութեամբ։ Նոյնպէս Ֆրանսա եւ Պելճիքա պիտի գործակցին՝ Իտալիոյ հետ պատերազմի մը պարագային։

Անգլիա առաջարկած է ի հարկին Հոլանտայի Զելանտա գաւառը զինուոր ցամաք հանել։ Պելճիքա շարժման մէջ պիտի դնէ 600,000, Ֆրանսա՝ մէկ միլիոն զինուոր։

Գերման ազգայնական մամուլը այս առիթէն օգտուելով բուռն յարձակումներ կ'ընէ Ֆրանսայի վրայ եւ կը պնդէ թէ հրատարակուած պատճէնները բացարձակապէս ճիշդ են։

Լոնտոնեան թերթ մը կը գրէ թէ հոլանտական թերթին հրատարակածը կրնայ ըլլալ ծրագիր մը որ խմբագրուած է զինուորական կցորդի մը կողմէ, սակայն մինչեւ որ կառավարութիւնները չվաւերացնեն, ծրագիրները արժէք չեն ներկայացներ։

Ի՞նչպէս ճամբորդեց Տրոցկի

Գերման ընկերվարականներու պաշտօնաթերթը «Ֆոռվէրց», հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Տրոցկիի ճամբորդութեան մասին.

Յունուարի կէսին, Տրոցկի, որ դեռ Ալմա-Աթա կը մնար, յանկարծ հրաման ստացաւ՝ երկար ճամբորդութեան մը պատրաստուելու համար։ Իրեն ձգեցին երթալիք տեղը ընտրել։ Այդ օրէն սկսեալ ամբողջ Տրոցկիի ընտանիքը հսկողութեան տակ առնուեցաւ։ Երեք օր վերջ մեկնումը կատարուեցաւ, բոլորովին գաղտնի։ Տրոցկի եւ ընտանիքը դրուեցան մասնաւոր վակոնի մը մէջ. միւսները գրաւուած էին կէփէուի գործակալներով։ Ճամբան ըսին իրեն թէ ազատ չէ իր երթալիք տեղը ընտրելու եւ պէտք է երթայ Թուրքիա, քանի որ Եւրոպայի միւս բոլոր երկիրները կը մերժեն ընդունիլ զինքը։

Եւ որովհետեւ կը մերժէր Թուրքիա երթալ, կառախումբը կանգ առաւ անտառի մը մէջտեղը, Մոսկուայէն 400 քիլոմեթր հեռու եւ հոն անշարժ մնաց ամբողջ 13 օր, մինչ իր պահա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 2 էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ... ՏԻՐՈՋ

Երբ համալսարան հասայ, արդէն որոշած էի այդ օրը իմ աշակերտներուս տալ [illegible] իբր վիճաբանական նիւթ, այլ օրուան հարցի պատիւներու արժանացած՝ պապականութեան խնդիրն շուրջ բանալ առոյգ դասախօսութիւն մը ու յետոյ գրաւոր պահանջել ամէն մէկու «թէզ»ը։

— «Ի՞նչ կը մտածէք Թագաւոր-պապի մասին։ Կ'այպանէ՞ք թէ կը ջատագովէք Պապին հողեր ու ինքնիշխանութիւն շնորհելու գաղափարին իրականացումը։ Ինչո՞ւ։»

Ահա հարցումս։

Մարք Թուէյնի Թոռը՝ որ մինչեւ Բէրմուտա եկած էր իմ դասախօսութիւններուս հետեւելու համար, ինծի բերաւ իր «թէզ»ը, զոր կարելի է ամփոփել այսպէս.

— «... Պապը ժամանակին իր հողերը նուէր ստացած էր. 40 հազար քառակուսի քիլոմեթր։ Այսօր ալ Պապը նուէր կը ստանայ Մուսոլինիէն։ Այս վերջինին պայմանն է չըլլալ այլեւս Պապ մը իտալացի, այլ Իտալացի մը պապ։ Իրար անցնելու տեղը չկայ... քաղաքական խնդիրներ յուզելով։

Ինչո՞ւ զայն մեղադրել։ Իր պարտէզները նեղ կուգային...։ Պուա տը Պուլոնի չափ պարտէզ մը մէկ հոգիի կը բաւէ՞։ Պապը կ'ուզէր քիչ մը օդ առնել, պտըտիլ...։ Իրեն երկաթուղի մը կուտան կայարանով...։ Զայն պիտի օգտագործէ, ամարանոցի հաճոյքները պիտի վայելէ Santa-Maria պալատին մէջ, լեռներ պիտի բարձրանայ, ման պիտի գայ, օդ պիտի ծծէ, դրամ պիտի կոխէ («ցուք զկայսերն կայսեր»... չըսա՞ւ Տէրը)։ 40 H. P (ձիու ուժ)ով պիտի ճամբորդէ (Տէրը հոս մէկ ձիով... մէկ էշով գոհացաւ, երբ Երուսաղէմ մտաւ...)։ Գոլֆի պիտի ելլէ (Տէրն ալ տաքերուն Յորդանանի եզերքը ման կուգար, լոգանք ալ կ'ընէր, կամ Ձիթենեաց Լեռը ու Գեթսեմանիի պարտէզը, եւ կամ Տիբերիոյ լիճը կ'երթար. նոյնիսկ օր մը մինչեւ Գողգոթայի գագաթը բարձրացաւ)։ Պալատներուն մէջ պիտի ապրի Տէրն ալ քանի մը անգամ Աննայի, Կայիափայի եւ Պիղատոսի պալատները տեսնուած է)։ Զինանշանը ամէն տեղ քանդակել պիտի տայ (Տէրն ալ զինանշան մը ունէր, բայց զայն այլոց քանդակել տալու տեղ զինքը վրան քանդակեցին...)։

Պալատները պիտի ըլլան շքեղօրէն կահաւորուած, խունկով, զմուռսով օծուն։ (Տէրն ալ իր ոտքերը «մեծագնիւ» իւղով լուալ կուտար եւ անձեռոցի տեղ կնոջ մը մազերը կը գործածէր)։

Պապը պիտի ճամբորդէ իր շքախումբով wagon-restaurantի մէջ... (Յիսուս ալ ունէր իր շքախումբը, 12 հոգի, որոնք... բոկոտն էին ու ոտքով կը ճամբորդէին) Առաքեալներ ձուկ կ'որսային (Պապին առաքեալները դրախտին համար հոգիներ կ'որսան)։ Պապը պիտի ունենայ նոր դեսպաններ (Յիսուս ալ ունէր իր դեսպանը՝ Յուդան, միավճար երեսուն արծաթով)...եւլն. եւլն.։

Պապը իր Տիրոջ օրինակին չի հետեւիր մի՞թէ.

Ես գերազանցապէս աննախընթաց կը նկատեմ այս «թէզ»ը։

ՆԴ. ԲԷԼՈՎՑԱՅԻ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ դուրս կ'ապրին 400,000 Ամերիկացիներ, 230,000ը Քանատայի, 170,0000ը Եւրոպայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ։

ԵՐԷԿ „ՏԻՆ ԳԱՐՏԱՇԸ", ԱՅՍՕՐ "ԽԱՑԻՆ,,

Կ'ըսեն թէ քիւրտերը զղջացեր, խելքի են եկեր, ու թէեւ ուշ բայց վերջապէս կ'ուզեն օգտուիլ անդ-եալի փորձառութիւններէն։

Հաւատա՞նք արդեօք... Եթէ իրապէս քիւրտ ժողովուրդը անդ-րադարձած է իր երէկի սխալնե-րուն, այդ իսկ մեծնաւանեւ մըն է վաղուան հեռաւոր քաղաքա-կանութեան համար։

Անցեալները այս սիւնակնե-րուն մէջ անդրադառնալով Թուրք ընդդիմադիրներուն ձախողու-թեան գլխաւոր ազդակներուն, ը-սած էինք թէ Թուրք ընդդիմա-դիր հոսանքը առանց զինուորա-կան ուժի կամ արտաքին միջա-մտութեան, ինքն իր գլխուն չի կրնար դրական գործ տես-նել։ Եւ իբրեւ օրինակ յիշած էինք շարք մը պատմութիւն-ներու եւ մանրամասներու ձախո-ղումը։

Այս անգամ կ'ուզենք պզտիկ վերլուծում մը ընծայել քրտական «զղջումը»։

Յեղափոխականները կարելի միջոցներով պայքարած են բախ-տակից ժողովուրդներու ազատա-գրութեան համար, եւ այդ մար-տնչումը սուղի նստած է հայ ժո-ղովուրդին, որովհետեւ ան մինակ մնացած է զօրաւոր թշնամիին դէմ եւ լքուած վերնականներու կողմէ։

Իսկ այսօր քիւրտն ալ կը ջար-դուի նոյն ձեւով։

Այսօրուան ջարդերու ողբեր-գութիւնը նորութիւն մը չէ ո՛չ Հայուն եւ ոչ ալ քիւրտին հա-մար։ Ան գրուած, ազդարարուած է 1890էն առաջ վկայ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէու-թիւնը։

Դաշնակցութիւնը տարիներու ընթացքին պայքարեցաւ, որեւէ լծակից, քուրքիոյ կարգուսարքը բարեփոխելով Հայ եւ Թուրք ժո-ղովուրդները գերութենէ ազատե-լու համար։

Դաշնակցութիւնը կռուեցաւ հասկցնելու համար թէ՝ անկա-խութիւն չունեցող ազգերը դատա-պարտուած են ոչնչանալու, թէ Թուրքը ուշ կամ կանուխ պիտի ջարդէ, ձուլէ, թրքացնէ իր իշխա-նութեան տակ գտնուած ոչ-թուր-քերը, եթէ անոնք չմիանան զօ-րաւոր թշնամիին դէմ, հաւաքա-բար կռուելու եւ ազատուելու հա-մար։

Հայը մասամբ ըմբռնեց վտա-ռան պատուհասը, ու կազմա-կերպուեցաւ, հրաւիրելով քիւրտ դրացին հետեւիլ իր օրինակին եւ կամ պահել բացարձակ չէզոքու-թիւն։ Քիւրտը խոստացաւ, բայց դրժեց իր խոստումը եւ անցաւ թշնամիին կողմը, կողէն հարուա-ծելու համար հայ ժողովուրդը։ Հայը մինակ մնաց զօրաւոր թըշ-նամիին դէմ, բայց չյուսահա-տեցաւ, քաջութեամբ շարու-նակեց մաքառիլ եւ կենաց գօտե-մարտը, մինչեւ որ ուժասպառ ին-կաւ Թուրք, քիւրտ, չէրքէզ ու լազ միացեալ ուժերու տապարին տակ։

Թուրքը առանձին չէր կրնար չափուիլ Հայուն հետ. տասնեակ մը հայ հերոսներու ճակատա-մարտները Թուրք բանակներուն դէմ, խօսուն ապացոյցներ են Թուրք ուժերու սնանկութեան։ Հայը չէր պարտուեր եւ պիտի տանէր վերջին յաղթանակը, եթէ քիւրտը թիկունքէն չհարուածէր։

Ցինոտ ու քիւրտը տեւական թշնամի էր հայ ժողովուրդին։ Քիւրտն էր որ կը կռուէր հայ քա-ջերուն դէմ։ Ան էր որ կ'առեւան-գէր հայ աղջիկը ու կը թալանէր հայ գիւղացին։ Քիւրտն էր որ ե-րէկ ջարդեց հայ ժողովուրդը։

Թուրքին թելադրութեամբ հայ ժողովուրդը կոտորող քիւրտն է որ այսօր կը ջարդուի իր «տինի խալամ» կրօնակիցին կողմէ, եւ մենք ջարդուած Հայերս՝ կը դա-ւենք ջարդարար քիւրտին չարչա-րանքներուն վրայ, եւ ձեռք կ'եր-կարենք իրեն...։ Որովհետեւ այն ալ այսօր ըմբռնած է իր սխալը եւ կը կռուի սեփական հայրենի-քի անկախութեան համար։

Այն ինչ որ քսանամեայ տարի առաջ մատանշեց Դաշնակցու-թիւնը, նոր կը հասկնայ քիւրտ ժողովուրդը, եւ այն ալ հազար-հազարներու արեան գնով...։ Թուր-քը խորամանկ է, ան իր նմանը չու-նի մարդ խաբելու եւ կոտորած-ներ կազմակերպելու մէջ։

Թուրքը լայնիրաւասութիւններ տուաւ քիւրտին, զինեց ու գրգռեց քիւրտ աշիրէթները եւ օգտուե-ցաւ անոնց ոգիութենէն եւ քիւրտին կոտորել տուաւ Հայը՝ Լազին ջարդել տուաւ Չէրքէզը՝ Ա-լէվիին բնաջնջել տուաւ Չաճէն։ Իսկ վաղը Ալէվիէն վերջ կարգը պիտի գայ Լազին։

Մէկ - մէկ, կարգով, — ու սիստեմատիկ կերպով — կը ջար-դուին Թուրքիոյ մէջ ապրող փոք-րամասնութիւնները, առանց հա-ւաքական ընդդիմութեան եւ ա-ռանց դրական արդիւնքի։

Գերի ազգերու ազատագրու-թեան համար ժղուած պատերազմ-ները դեռ վերջացած չեն։ Կոտո-րակուած հայ ժողովուրդը ուժերը ամփոփելու համար առժամապէս քաշուած է ռազմաճակատէն, իր տեղը տալով քիւրտ, Չէրքէզ. Լազ. ճնշուած ազգերուն։ Թուրք քա-ղաքական ղաժամարութիւնը ներ-կայիս ուղղուած է անոնց դէմ, ո-րովհետեւ Հայը քշուած է հրա-պարակէն։

Մենք պէտք եղածէն աւելի տուինք։ Զոհաբերեցինք ինչ որ ունէինք։ Ամբողջ ազգը տուաւ իր արեան տուրքը — թող տան եւ անոնք որ մեզի հետ չէին վճռա-կան ժամուն։

Թուրքերը կ'ըսեն թէ «Թա-րիխ թէքրարտան իպարէթ տըր» (պատմութիւնը կը կրկնուի)։ Բայց պատմութիւնը դեռ խելքի բերած չէ ընդդիմադիրներն ու քիւրտե-րը։ Դժուար է հաւատալ քիւրտերու «զղջումին» կամ ընդդիմադիրնե-րու փորձառութեան։ Ամէն բե-րանը այրած հայ ժողովուրդը՝ մածունը փչելով ուտելու ժամա-նակ իսկ, պէտք է չոչափելի փաս-տերով հաստատէ մածունին պա-ղութիւնը։ Այդ անվստահութիւնը ապացուցանելու համար յիշենք քանի մը փաստեր։

Համիտեան ջարդերու նախօր-եակին էր։ Գաւառը աճ ու սար-սափի մատնուած՝ կը խորհէր վաղուան պատահելիքներու վրայ։ Դաշնակցութիւնը լուրջ գործու-նէութեան լծուած կը սատարա-ցնէր իր ռազմական շարքերը։ Վան, Մուշ, Սասուն, Կարին ու Յերսիմ ռազմարձ գործած էին հայ ֆէտայիներու քաջագործու-թեանց։ Սակայն այդ բոլորը բա-ւական չէին վաղուան ջարդերը արգիլելու համար։ Անհրաժեշտ էր հասկացողութեան գալ քիւրտե-րուն հետ, առանց որուն կարելի չէր ապահովութիւնը վերահաս-տատել փառնգուած շրջաններու մէջ։

Ճիշդ այդ օրերուն էր որ Լուսաւորչի ապառաժներուն մէջ պաշարուած Նրդոկացի քեռին (Թուրքէն Ցէր Շէյմանեան) իր ըն-կերներով գրոհ տուաւ Թուրք բանակին վրայ եւ հերոսական մարտնչումէ մը վերջ, յաջողե-ցաւ ճեղքել պաշարման շղթան (զոհ տալով Սեպուհը) եւ անցնիլ Յերսիմ, այն յոյսով թէ պիտի կրնայ համաձայնիլ Յերսիմցիներուն հետ — գրաւելու համար Կարին - Երզնկա - Խարբերդ շըր-ջանը։

Քրտական «Ճէմաաթ» ընտր-եալները ժողով ըրին ունեցան Յերսիմի Ս. Նշան վանքին մէջ, նախագահութեամբ հերոս քե-ռիին եւ մասնակցութեամբ քիւրտ կրօնապետ սէյտ Ալիի, սէյտ Ա-ղայի, Հայտարանցի, Շէյխ Հիւ-սէյինցի, Մէնըքանցի Մամիկոն-եանք), Գուրէշանցի եւ այլ աշի-րէթապետներու։

Համաժողովը երկար վիճաբա-նութիւններէ վերջ, ընդունեց հա-մագործակցութեան առաջարկը եւ սէյտերու ներկայութեան ուխ-տեց հաւատարիմ մնալ իր խոս-տումին։ — Զալ՚ըէ մըն քուրէշ վա եարաբմէիէ շըմա պօ պըք-քօ— «Իմ աէբս Քուրէշ թող օգ-նէ ձեզի զաւակներս», կ'ըսէր նշա-նաւոր Սէյտօ Ալին, որուն իպատաս-խան «Զէսէ Հէրմինիան, զէսէ ծամէրաանօ փիրօ» «Հայուն խօսքը քաջի խօսք է սրբազան» կը պոռայ, քեռին ձեռքը դրած ատրճանակին վրայ։

Մանրամասնութեանց մէջ մտ-նելու հարկ չկայ՝ ապացուցանելու համար թէ քիւրտերը դրժեցին իրենց խոստումը։

ԹԱՓՐՈՒԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը վաղը)

ՑՈՒՐՏԸ
ԵՒ ԻՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ներկայիս ամբողջ Եւրոպայի մէջ տիրող սաստկաշունչ ձմրան եւ սաստիկ ցուրտին հետեւանքով, թերթերու մէջ յաճախ կը հան-դիպինք մահուան դէպքերու, ո-րոնք արդիւնք են ցուրտին։

Ցուրտին վնասակար ազդեցու-թիւնը ըմբռնելու համար, կարե-ւոր է անդրադառնալ բնախօսական կարգ մը տարրական ծանօթու-թիւններու վրայ։

Մարդուն մարմինը 37 աս-տիճան ջերմութիւն ունի։ Կեդրո-նական շարժիչ գործարանը՝ սիրտը՝ շնչերակներու եւ հերափոխիկներու միջոցաւ արիւնը կը մղէ ներսէն դէպի մարմնի արտաքին երեսը։ Երակները պաշտօն ունին մարմնոյ հեռաւոր մասերէն դէպի սիրտ բերել արիւնը։ Արտէն մղուած ա-րիւնը կը տաքցնէ մեր անդամները եւ մորթը։ Շնչերակները եւ հե-րափոխիկները օժտուած են փոքր մկաններով, որոնք երբ կծկուին, արեան անօթներու լոյսը կը նուա-զեցնեն, երբ թուլնան, զայն կ'ա-ւելցնեն։ Երբ որեւէ մէկը կը կոր-մրի, դէմքի հերափոխիկներուն մկանները կը թուլնան եւ արեան անօթները կ'ընդարձակուին։ Մարդ երբ բարկութենէն գունի, այդ փոքր մկանները կը կծկուին։ Ինչ որ առաջ կուգայ բարոյական յաւ-զումի մը ազդեցութեան տակ, կրնայ առաջ գալ նաեւ մթնոլոր-տի բարեխառնութեան փոփոխու-թեան տակ։

Ջմրան եղանակին, ջերմու-թեան ազդեցութեան տակ մորթը կը տաքնայ, կը կարմրի եւ իր մէջ արիւն հաւաքելով մարդ կը քրտնի։ Ջմեռ ատեն, մորթին շնչերա երակային ցանցը կծկուե-լով, արիւնը չի կրնար խուժել մար-մնոյն հեռաւոր անդամներուն մէջ, որով հոն արեանը քանակը կ'-նուազի։

Այսպէս ուրեմն ցուրտի ազ-դեցութեան տակ արիւնը մեկու-սանալով փորոտիներուն, ուղեղին, թոքերուն, սրտին եւլն մէջ ու հոն արգելափակուելով արեան հա-մախռնում առաջ կը բերէ այդ ներքին գործարաններուն մէջ։

Քաջառողջ մարդուն ք.վ հա-մաչափ հաւասարակշռութիւն մը գոյութիւն ունի արեան ներքին ու արտաքին շրջաբերութեան մի-ջեւ։ Ա՛յն մարդիկ, որոնց քով այդ արտաքին շրջաբերութիւնը տկար է, անդրամադիր վիճակ մը կ'ու-նենան, շուտով կը մսին եւ չեն կրնար տոկալ ձմրան ցուրտին։

Մթնոլորտի ջերմութեան ամէն յանկարծական փոփոխութիւն կ'ազ-դէ արեան արտաքին անօթներու շարժիչ մկաններուն վրայ։ Բոլո-րովին քրտնած մէկը երբ պաղ օդի հոսանքին ենթարկուի, սար-սուռ կը զգայ, այսինքն իր շըն-չերակներուն պզտիկ մկանները կը կծկուին։ Շարժիչ անօթներու պա-րասեղմում հետեւանքով, արիւնը մորթէն դէպի ներս կը մղուի եւ կ'երթայ ներքին գործարաններուն մէջ եւ յառաջ կը բերէ արեան համախռնում։

Ամէն մարդ փորձառութեամբ գիտէ թէ երբ ջուրին մէջ խո-րասուզուի, շնչառութիւնը կը դժուարանայ։ Շնչառութեան այդ նեղութիւնը առաջ կուգայ մոր-թի պատեանին վրայ ջուրին ներգործած ազդեցութենէն, որուն հետեւանքով մորթին մէջ գըտ-նուած արիւնը դէպի ներս կը մղուի։ Այսինքն զուտ մեքենական գործողութիւն մըն է։ Ցուրտը, մորթային շնչերակներուն պզտիկ մկանները կծկելով, նմանօրինակ երեւոյթ մը առաջ կը բերէ. երբ սաստիկ ցուրտ ըլլէ, մարդ կուրծ-քի ցաւ կը զգայ, շնչառութիւնը կը դժուարանայ՝ եւ լանջոսկրի վրայ սեղմումի զգացողութիւն մը կ'ունենայ, որովհետեւ արիւնը դէպի թոքերը կամ ուրիշ ներքին գործարաններուն մէջ կը մղուի։

Մթնոլորտի բարեխառնու-թեան ամէն փոփոխութիւն որ մորթի կողմէ կը զգացուի, շար-ժիչ անօթներու միջոցաւ, ձնշում յառաջ կը բերէ արեան շրջանի հիւսուածքներուն մէջ։ Քրտնած մէկը երբ օդի պաղ հոսանքի մը մէջէն անցնի, կրնայ արեան հա-մախռնում ունենալ։ Ցուրտէն տառապող մէկը երբ յանկարծակի շատ տաքցած սենեակի մը մէջ փոխադրուի, նմանօրինակ վտանգի մը կ'ենթարկէ իր անձը։

Որիգենէս կը պատմէ 40 մար-տիրոսներու եղերական մահը, որոնք Յերէնտիոս հարստահարիչ կուսակալին կողմէ ցուրտէն մեռ-նելու դատապարտուած էին։ Չար-չարանքի անբերբառելի մեթոտ մը, զոր այդ ճիւաղ կուսակալը կը կիրարկէր դատապարտեալնե-րուն հանդէպ։ Բոլորովին մերկ վիճակի մը մէջ, սառած լճակի մը վրայ, կը կեցնէր այդ թշուառա-կանները, որոնք արիաբար կը խիզա-խէին մահուան արհաւիրքին։ Անոնց քով պատրաստել տուած էր տաք բաղնիք մը, որպէս զի երբ անոնց մէջ գտնուին ուրացող-ներ, փորձուին լոգանք ընել այդ տաք ջուրին մէջ։ 40 մարտիրոս-ներէն մէկը միայն ցուրտէն մեռ-նելու երկիւղէն սարսափահար, նետուեցաւ տաք ջուրին մէջ ու հոն փայլակնապէս մեռաւ, ար-եան համախռնում ունենալով։

Ցուրտին ազդեցութեան տակ, գործարանային փոխանակութիւն-ները գէշ կերպով կը կատարուին. գեղձային գործարաններու մէջ կայունութիւն մը առաջ կուգայ։ Ցօղագալը, ջղագալուութիւնը եւ մկա-նային թուլութիւնը ննդամէտ նուէրներն են ցուրտին։

Ցուրտին դէմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է մկանային շարժումներ ընելով՝ վառ պահել սրտին գործունէութիւնը։ Հետեւան քալելը կը կանոնաւորէ արեան շրջանը, կը հրահրէ արեան շրջա-բերութիւնը կեդրոնէն դէպի հե-ռաւոր մասերը եւ կը գիւրացնէ շնչառութիւնը։ Հատեր սեղմ նա-խապաշարում մը մարմնին ջեր-մութիւնը կ'ուզեն աւելցնել գըլ-գոիչ ըմպելիներու գործածու-թեամբ։ Իրաւ է որ ցուրտ օդին պզտիկ գաւաթ մը գոնեաք քանի մը վայրկեանի համար կը տաքցնէ մեր մարմինը, սակայն ան չի պարգեւեր այն տեւական բարօ-րութիւնը, զոր մարմնակրթանքը կոչուած է մեզ տալու։

Նաւապետ Փէրրի դէպի Շփից-պէրկ իր կատարած արշաւանքին ատեն, արգիլած էր իր նաւաստի-րուն ոգելից ըմպելիներու գործա-ծութիւնը, որովհետեւ տեսած էր թէ ալքոլէն առաջ եկած ջերմու-թիւնը ժամանակաւոր է, եւ թէ այդ ջերմութեան քիչ ատենէն կը յաջորդէ սաստիկ մսկոտու-թիւն մը։

Նաւապետը իր ստորադասնե-րուն կը յանձնարարէր մանաւա-նդ ռապէս ուտել բորակածնային եւ ճարպային սնունդներ։

Ցուրտ երկիրներու բնակիչնե-րը անսալով բնութեան ձայնին, կը սպառեն մեծաքանակ ճարպա-յին սնունդներ։

Ցուրտ կլիմայի տակ ամէն բանէ առաջ պէտք է գիմել հիւ-թեղ ու ճարպային սննդառու-թեան մը, զգուշանալ ցրտառու-թենէ եւ մարմնամարզով վառ պահել մարմնին ջերմութիւնը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՍՈՒՆ

Ի ՊԷՏՍ ՋԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Գաւառ կը գտնուէի եւ դեռ նոր առիթը ունեցայ կարդալու Փարիզի ռամկավար պաշտօնա-թերթին մէկ գրութիւնը՝ Ա. Նա-լբանդեանի Anthologieին մասին եւ ուղղուած իմ հասցէիս։

Յօդուած մրատող մը (զոր պիտի կրճատեմ Յ. Մ. սկզբնա-տառերով) անհանգստութիւն զգացեր է գրածս կարդալով, ձայն տուեր է իր ուղեղին ու գուշակելով թէ բան մը կայ ա-նոր մէջ՝ գրիչը ձեռք առեր է։

* *

Կես սիւնակ նիզակ ճօճելէ ու բոլիկ ոտքեր ու հողաթափներ իրար խառնելէ վերջ այս Յ.Մ.ը — առանց իր ցեխոտ կօշիկները նշմարելու, — Ֆրանսերէնէ կը ճառէ։ Տեսնենք թէ ինչ է։

Նախ չմոռնանք որ պարոնը եւ ուրիշներ «պնդեր են Գ. Նա-լբանդեանի որ իր գործը հրապա-րակելէ առաջ լրացնէ կարգ մը պակասներ ու սրբագրէ թերու-թիւններ», Շահեկան տողեր...։ Քանի մը հոգի ճգներ են ուրեմն այդ գործին փորձերուն վրայ։

Հարկ է նաեւ ճշդել սա կէտը։ Գ. Ի...ի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին շատ մը թերու-թիւններու շուրջ անդրադար-ձած էի ու Գ. Զօպանեանի դրա-ծը դեռ չէր երեւցած։ Մեծադղելի է կարծելթէ անոր դիտողութիւն-ներէն օգտուած եմ։

Քաւ լիցի...։ Գ. Զօպանեանի հեղինակութիւնը իր լայն մարդն ունի ու եւ,խեղճ մեղաւորս չպի-տի յանդգնէի անոր ածուներուն վրայ քալել։ Ourals բառին վեր-ջին տառին պակասը ու de belles qualitésի մէջ deին desի փոխուիլը մասի փաթթոց ըրած է Յ. Մ. բայց անոնք «առոկ տպագրա-կան սխալներ են, ոչ այլինչ»։ Սխալներ որոնք նուազ ներելի պիտի ըլլային եռօրեայի մը մէջ, իսկ երբեք հատորի մը մէջ, որուն փորձերը ձեռքէս վրայ ձեռքէ ձեռք ալ անցեր են։ Դիւ-րաւ կ'ըմբռնուի Տի մը պակասը քան D տառը բառին սկիզբը։

«Զարափոխելովս» կ'ըսէ Յ. Մ. եւ կը սահի անշշուկ, մատնա-նշած թերութեանս վրայ։

Enseigner les enfantsի մասին բան իր սովորութեան չի յիշեր թէ որոնք են այն պարագաները որ կը ներեն այս ձեւին գոր-ծածութիւնը։

Կամսաւէի Նալլի մէկ գիրքը օգնութեան կը կանչէ Յ. Մ.։ Ոչ մէկ կայ .. փարսախններ ... ուսորութիւն։ Բառագի... կոմսուէի Նալլ licence ... ծած է... եւ կրնայ գործ... որ իր հեղինակութիւնը ... Յ. Մ. եւ իր նմանները ... այդ բանը։

Anthologie բառին ... շատոնց ի վեր նկատած ... րին ստուգաբանութեան ... հանձը ու, երբ առիթ... յացաւ .. ըսի ինչ որ կ... ծէի։

Anthos եւ logein ... աւելի խորհուրդ ... ցոյց տուած ձեւիս ... թեան։ Բայց Յ. Մ. հան... յաւակնութիւն անգամ ... իր շուրջիններուն իր ... կարծելով, եւ — անգամ ... խուսափելով ... տալէ։

Inversionի մասին ... մըն ալ «տեղին եւ պար... հաճեմատ» քարոզելով ... սափելով բացատրութիւ... Յ. Մ. պարզապէս իր ... նիւրուն քթին կը խնդ... որ իմ տուած ձեւերս ... versionներ կը ներկայ... Terroire բառին զալով, ... րովին կը խեղաթիւրէ ... խարդախէ Յ. Մ.։

Երբեք չեմ տեսած ... բառը իր փոխաբերական... տին մէջ ստիպողաբար ... ունենայ որ երկրին ... բաղղ անունին։

Terroir նոյն ձեւ... գործածուէր, ինչպէս pa... natal. pays d'enfance ... որ երկրին ըլլալ։

Առաջին անգամ ... անցնեմ DU Terroir ... գինակաւոր գրչի մը ... պիտի գրկեմ ապաշ...

Յ. Մ. պաշտպան... բանի գերը կ'ուզէ ... բայց ձախորդ է այդ ... եւ նախընտրելի է Նա... մէկ պատասխանը առա... նարկութեան մը առի... տասխան մը որ ... միտ ու անմեղ է։

Գալով մեր մատնանշած... անոնց մէջ խառնա... եղած, հակառակ ... կարելի պիտի ըլլար ... րել շարքը։ Billy' ... քննադատը' ակադեմ... օծիքէն կը բանէ ... մը համար։ Առանց ... երթալու, հոս կրնանք ... քիչով գոհացանք ... լեանի «Փարունը» ... բայր ենք մենք ...։ տասուած 8ՕԴՈՎ... «Երգոյն վերջին ... կէօթիւրեանին «Սրի... րը violon, ծակծկ... ger, լուծ ընել ... այլն) անհաւատարիմ ... րքններուն վրայ ... լով. Նալբանդեանի ... երկու անգամ étude, ... թերգեանի (lyre ... et désenchantée ?!) ... պաշեանի (se plait ... se complait ի, phases de ... sophie ?! փոխանակ ... l'ens. philisophique ... (առանց կարմրելու ... վերջին տողը, nous ... comme des lions ... (... les regrets ?! des ... Իսահակեանի (au ... couronne trop chargée ... (?!) եւայլն կտորներու ... անոնց շուրջ գրուած ... պարունակած առեղծ... լայն տեղ չտալով։ ... կան դարձնել հետ... այսպիսի քննադատ... րը...։ Բայց ինքզինք ... թարեմ, աչքիս առջեւ ... լով Յ. Մ.ի գրութիւնը։

Երանի՛ ընթերցողներ՝ անոնց ստամոքսը պէտ... տոկունութիւնը ունեցա... մարսելու համար։

Ե. ՋԱՄ...

Յ. Գ. Յ. Մ. Terro... մասին տուած բացատր... մէջ քերականութիւն...

(*) Ընդ ամ մըն ... իրեն թէ ծա,երէնի ... նշանակութիւնը կրնա... նալ des roses rouges de ... եւ de rouges roses ...

է։ Տափակ ու սոփեստութիւն հաստղեհրականութիւնմընէ իրը։ Զպիտի հասկնար բան մը, եթէ օրինակ՝ ըսէի որ սխալ է նաեւ գրել on n'en trouvee l'équivalente (էջ 15)։ Այս ձեւին մէջ բառը սեռի կանոններուն չի հետեւիր։ Կ'ուզէ Littré, կ'ուզէ Larousse, կամ Bescherelle ու Lachâtre թղթատէ։ Յ. Մ. այս ճշմարտութիւնը չի կրնար փոխել։ Նոյնպէս se rouler (էջ 108 կարելի չէ գրել... երբ վիրաւոր կը գլտորի մէկը գետին..., այսինքն... ակամայ։

Souffrent de leurs souffrances (էջ 19)։ արդեօք leurs ստացական սխալո՞վ սեռի տեղը անցած է։

Inversion սորպողական չէ՞ (էջ 45), եւ հարկ չէ՞ գրել.

Je regarde, ému, du crépuscule
Les rayons vermeils qui s'infiltrent.

Հապա ի՞նչ ըսել Elyséeին նըկա. Երբէք երբայեցերէն կուզան ու y (i grec)ը գործ չունի հոն.. Եւ գեո ազգին աւելի կամ զօրն խոստովանիմ...։

Զ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ [illegible] ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Գաղափար մը տալու համար թէ դաշնակցութեան սարսափը ի՜նչ աստիճան շշմեցուցած է Հայաստանի մեր դեղնած կարմիրները, ստորեւ կուտանք հատուածներ այն ճառէն, զոր Խախիանի խօսած է համագումարին մէջ, վրաց համայնավարներու կողմէ։ Իր ճառը ուղղուած միմիայն դաշնակցութեան դէմ, լուրջ փորձ մըն է կորով եւ քաջութիւն ներշնչելու, դաշնակցութեան անունէն սարսափած կարմիր «տղոց»։

Հաստատելէ յետոյ թէ Անդրկովկասի մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ ազգային հարցը եւ խոստովանելէ յետոյ թէ այդ հարցին լուծման մէջ թերութիւններ ունեցած եւ սխալներ գործած են, Խախիանի գրոհ կուտայ դաշնակցութեան դէմ։

«Դաշնակցութեան կեդրոնական օրկան «Դրօշակ»ի նոյեմբերեան համարին մէջ, լոյս տեսաւ յօդուած մը։ Համագումարը պէտք է ծանօթացնեմ այդ յօդուածին, որովհետեւ շատ կարեւոր է։ Դրօշակը կը գրէ.

«Մենք վաղուց կը խօսինք այն մասին, ինչ որ այսօր նկատելի են միլիոնաւոր ու կախիալին։ Զինուած փաստերով, մենք ապացուցանեց կ'ըսենք որ ազգային հակայարաբերութիւններն Անդրկովկասի մէջ, օրէ օր կը խորին, որ ազգ. փոքրամասնութիւնները Վրաստանի, Ադրբէջանի մէջ եւ առաջին հերթին Հայերը, սաստիկ կը ճնշուին թէ տնտեսական եւ իրաւական տեսակէտէն»։ (Դրօշակ)

«Շատ բնորոշ է թէ ինչպէս դաշնակները կը մտնեն այս խնդրին։ Ընդհանուր կ'ըսեն որ ազգ. փոքրամասնութիւնները կը հալածուին եւ առաջին հերթին՝ Հայերը։ Ինչո՞ւ։ Այդ մասին պէտք է հարցնել դաշնակներուն։ Անոր համար որ Հայերը պաշտպան չունին։ Հայ կոմունիստները դաւաճանեցին Հայ ժողովուրդին եւ չեն պաշտպաներ աշխատաւոր Հայերը։ Եւ այն մարդիկը որ նստած են Փարիզ եւ դրամատիրական քաղաքակրթութեան ուրիշ կեդրոններուն մէջ, անոնք իրենց վրայ կ'առնեն «պաշտպանութեան» հոգը եւ կ'ըսեն հետեւեալը.—

«Չգտնուեցաւ հայ համայնավար մը, որ հանդէս գար ազգային անհաւասարութեան եւ հակահայկական տրամադրութիւններու դէմ՝ Վրաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ։ Վրացի եւ Թուրք համայնավարները բացի համայնավարական առաքինութիւններէն, ունին նաեւ անժխտելի առաքինութիւն,— անոնք նախ-եւառաջ Վրացիներ եւ Թուրքեր են եւ ապա համայնավարներ։ Հայ համայնավարը միայն համայնավար է, զտարիւն, ուղղափառ եւ մոլեռանդ։ Անոր համար ամօթ է, նաեւ դաւաճանութիւն՝ զբաղիլ հայկական հարցերով»։ («Դրօշակ»)

Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ՞ ԹԷ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ

Աւելի յանցապարտներու յատուկ անհեթեթութեամբ մըն է, որ Խախիանի կը փորձէ արդարացնել հայ կոմունիստը, մեղադրանքը իւրացնելով իբրեւ գովեստ։

«Հայ դաշնակները կը հայհոյեն հայ կոմունիստներուն, բայց միանգամայն «շատ լաւ կոմպլիմենտ» կ'ընեն անոնց։ Անոնք կ'ըսեն որ հայ համայնավարը ամէնէն առաջ համայնավար է, ուղղափառ, զտարիւն եւ մոլեռանդ։ Մենք ասոր մէջ աւելի նախատինք չենք տեսներ։ Մենք կը կարծենք որ համայնավարը ով որ ալ ըլլայ, Վրացի, Թուրք, Հայ թէ Ռուս, նախ եւ առաջ եւ ամէնէն առաջ պէտք է ըլլայ համայնավար եւ յետոյ պատկանի այս կամ այն երկրին, այս կամ այն ազգին։ Եւ ասոր մէջ որեւէ ամօթ չկայ»։

Բայց տեսակէտը որ Խախիանի կը քարոզէ հայ համայնավարներուն, կ'ընդունի՞ իրեն եւ իրեններուն համար։ Ու հերքելու համար «Դրօշակ»ի փաստացի մեղադրանքը, վրաց առաջնորդը կը նշմարէ «աշխատանքի բաժանում»։

«Պարզ է որ հայ դաշնակները կը հայհոյեն հայ համայնավարներուն, իսկ վրացական դաշնակիցները — մենշեւիկները կը հայհոյեն վրացի համայնավարներուն»։ Միշտ նոյն մեղադրանքներով՝ ըստ Խախիանիի, որ կը կարծէ սակայն, թէ դաշնակները «աւելի հեռուն» կ'երթան։

«Վրացի համայնավարը կ'աշխատի հնարաւոր չափով աւելի շատ դրամ քաշել Մոսկուայէն, յօգուտ Վրաստանի, շինարարութիւն կատարել, արժանանալ վիրաւորական ժողովուրդի յարգանքին, ամրապնդելով իր իշխանութիւնը...։ Վրացական համայնավարը կ'աշխատի դառնալ վրացական ազգային կազմի անխզելի մասը։ Հայ համայնավարը օտար տարր է հայ ժողովուրդի մարմնի վրայ»։ («Դրօշակ»)։

Իսկ Խախիանի, երբ չկարենայ հերքել ամանայն նեղը ձգուած մարդու «փիլիսոփայութեան», կը սկսի լեզուին տալ

փաստին դէմ հայհոյութիւնը տկարին զէնքն է։ Իսկ տկարը երբ խոշորացոյց հայելիի մէջ կը դիտէ ինքզինքը եւ բառ այնմ կը խօսի, կը սկսի ծիծաղելի դառնալ։ Այս կէտը կը մոռնայ Խախիանի, որ ամէն մեղադրանք վերցնելու համար հայ համայնավարին ճակատէն, կը սկսի գովքը հիւսել անոնց կատարած աշխատանքին։ «Անոնք կրցեր են աւերակներէն, աճիւններէն վերածել երկիրը։ Հայ կոմունիստներ յանցաւոր են անով որ, հոն ուր առաջ կը տիրէր աղքատութիւն, արցունք ու աւեր, այժմ կայ գեղեցկութիւն, ուրախութիւն, եւ տնտեսական շինարարութիւն, այժմ կը տարուի ստեղծագործական մեծ աշխատանք. եւն.»։

Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր։ Պարզապէս

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, ընդհ. եւ վերջնական մարդահամար պիտի կատարուի գալ տարի բովանդակ Թուրքիոյ մէջ։ Անկէ առաջ եղածը իբր փորձ կատարուած էր եւ առժամեայ բնոյթ ունէր։

Մարդահամարին պատրաստութիւնները պիտի սկսին Յունիսին։ Այս մասին պէտք եղած քննութիւններն ու վարկիւսահմանումները նախօրօք պիտի կատարուին եւ կազմակերպութիւնները տեղի պիտի ունենան նահանգներուն եւ գաւառակներուն մէջ։

Նոր մարդահամարին արդիւնքը պիտի արձանագրուի բոլորովին նոր տառերով։ Մէջ, ուր իւրաքանչիւր անձի արձանագրութեան դէմ լուսանկարն ալ պիտի դրուի։ Արձանագրութիւններէն վերջ, հին անձնագիրները պիտի հաւաքուին եւ անոնց տեղ լուսանկարով տետրակներ պիտի տրուին։ Մինչեւ այդ՝ մականունի հարցն ալ կարգադրուած պիտի ըլլայ եւ ամէն մէկ Թուրք պիտի արձանագրուի իր ընտանեկան անունով։

Մարդահամարի պատրաստութիւններով պիտի զբաղին վարչապետութիւնը, տնտեսական գործավարութիւնն ու վիճակագրութեան ընդհ. տնօրէն պ. Ֆաքար։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ

Ռումանական Մարմարոշ Դրամատունը իր գործառնութիւնները պիտի սահմանափակէ Թուրքիոյ մէջ։ Զրոյց կը շրջէր թէ յիշեալ դրամատունը ամբողջական հաշուեյարդար պիտի կատարէ, այս առթիւ իր յաճախորդներն ալ սկսած են իրենց դրամները ետ քաշել։

Մարմարոշ դրամատունը Չորրորդ Վաքըֆ խանին մէջ սենեակ մը պիտի վարձէ եւ փոքր դրամական գործերով պիտի զբաղի այնտեղ։

.•. Ըզդամ կը տեղեկանայ թէ քանի մը օտար կարեւոր դրամատուններ ալ հաշուեյարդարի կը պատրաստուին։

ՉԱՄԻՉԻ ԵՒ ԹՈՒԶԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 1928ի ընթացքին, Իզմիրէն արտասահման զրկուած է 29,881,918 քիլօ չամիչ եւ 27 միլիոն 217,502 քիլօ թուզ։ Արտածուած չամիչին արժէքը եղած է 11 միլիոն եւ թուզինը 8ուկէս միլիոն ոսկի։

Ամէնէն շատ արտածումը եղած է անկուտ չամիչէն, եւ մեծ մասով զրկուած է Գերմանիա, Անգլիա, Իտալիա, Հոլանտա եւ Պելճիքա։

Ամէնէն շատ թուզ զրկուած է Ամերիկա։

ԱՐԱԲԵՐԷՆՆ ՈՒ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՆԱՆ

Լեզուական յանձնաժողովը իր աշխատութիւնները կը շարունակէ Էնկիւրիի մէջ։ Ինչպէս յայտնի է, յանձնաժողովը ձեռնարկած է «Լարուս»ի թուրքերէն հրատարակութեան։ Քննութեամբ ճշդուած է որ յիշեալ բառարանը, ծանօթագրութիւններու բաժինը հանելով, 85 հազար բառ կը պարունակէ։

Յանձնաժողովը իւրաքանչիւր բառին հարազատ թուրքերէնը պիտի որոշէ եւ գտնէ։ Անկէ վերջ արաբերէն եւ պարսկերէն բառերը իսպառ պիտի վերցուին դպրոցներէն եւ գրքերէն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ յայտնի երաժշտագէտ-հեղինակ Անտրէ Մէսաժէ մեռաւ կիրակի օր, 66 տարեկան հասակին մէջ։

ՀՍՏՈՒՆ ԴԱՆՁ ՄԸ

Ժամական չորս միլիառ ոսկի ֆրանք է որ կը հոսի, կ'երթայ ջուրի պէս, կամ ջուրի մէջ։

Այս է եզրակացութիւնը զեկոյցի մը, զոր գիտուն մը՝ Ժորժ Քլօտ, տպաւորիչ լրջութեամբ մը տուաւ Ֆր. Ակադեմիային առջեւ։ Զեկոյցը կը դառնար ձեռնարկի մը շուրջ, որ Հավանայի մէջ հաստատուած է, նպատակ ունենալով օգտագործել ծովուն ուժը։

Ձեռնարկին տէրը փորձեր կատարած է Կըլֆ Սթրիմի վրայ, տաք ջուրի հսկայ գետը, որ Մեքսիքայի ծոցէն ելլելով, կը կտրէ ովկէանոսը եւ ձմեռը կը տաքցնէ Եւրոպայի արեւմտեան եզերքները։ Ձեռնարկին վարիչները հաստատած են թէ Կըլֆ Սթրիմի ջրաքանակը դեկտեմբեր-յունուարի ընթացքին շատցած է վայրկեանը 50էն 90 խ. ք.մեթր։ հաշուով

Ժորժ Քլօտ եզրակացուց ըսելով.— Ջրաքանակի այս փոփոխութեան անհուն կարեւորութիւնը ակներեւ է։ Գիտենք թէ ծովուն ջուրին մէջ ոսկի կայ, 10 սանթիմ ոսկի՝ ամէն մէկ խ. մեթր ջուրի մէջ։ Եթէ հաշուենք, կը տեսնենք ուրեմն, թէ Կըլֆ Սթրիմը իր ամէնէն գէշ օրերուն իսկ, ժամը 4 միլիառ ոսկի ֆր. կը քշէ...»

Կը մնայ այս անհատնում հանքը շահագործել..

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիոյ ճարտարարուեստական կարգ մը շրջաններու մէջ, թշուառութիւն կը տիրէ գործատութեան պատճառով։ Մեծ թուով մայրեր եւ իրենց երախաները կը տառապին անպիտութենէ. քիչ հաց կուտեն, քիչ մը բուսային իւղով, գետնախնձոր եւ քիչ մըն ալ խոզի ճարպ։ Միսը առ հասարակ վերապահուած է կիրակի օրուան միայն երբ, ամբողջ ընտանիքը հաւաքուած կ'ըլլայ աղքատիկ սեղանի մը շուրջ։ Կաթը եւ թարմ բանջարեղէնը անծանօթ են անոնց։

Ցարուան սկիզբէն ի վեր, ածուխի 71 հորեր վերաբացուեցան։ 910.000 հանքագործներ կրցան գործի մտնել։ Ցուրտը շատցուց ածուխի խնդրանքը, որքան երկրին նոյնքան արտասահմանի մէջ եւ կը յուսացուի որ հանքերու արտադրութիւնը աւելնայ, աշխատանք հայթայթելով բազմաթիւ անգործներու։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԶՈՀԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1928ին Փարիզի մէջ ինքնաշարժային երթեւեկի զոհ գացած են 278 անձեր, իսկ արուարձաններու մէջ 241։ Զոհերուն մէջ հարիւրին 60ը քալողներ են, 14ը հեծանւորդներ եւ 18ը միայն ինքնաշարժի վարիչներ։

Այս մահացու արկածներէն մեծ մաս մը չպիտի պատահէր, եթէ կառավարներն ու անցորդները հետեւէին շրջագայութեան կանոններուն։ Արկածները հարիւրին 43 համեմատութեամբ պատահած են անցորդներու սխալով։

Փարիզի մէջ 51, արուարձաններու մէջ 54 արկածներ կը վերագրուին ինքնաշարժերու չափազանց արագ ընթացքին։ Օրուան ամէնէն արկածալից ժամերն են կէս օրէն յետոյ ժամը 4, 6 եւ 8։

ՊԸՐՏԻ ԱՐՇԱՒԸ

Պըրտ որ ինչպէս յայտնի է, մեկնած էր Հարաւ. Բեւեռ, հետազօտութիւններ կատարելու, վերադարձած է իր վերջին թըռիչքէն, Միացեալ-Նահանգներու նուիրելով նոր գտնուած բեւեռային հողեր։

Պըրտ կրցած է 100,000 ք. քիլոմ. տարածութեամբ հողեր հետազօտել եւ առնել օդային բազմաթիւ լուսանկարներ։

Ռոքֆէլլըրի լեռնաշղթային արեւելեան կողմը նշմարուած են սարեր եւ կը յուսացուի որ գարնան, իր թռիչքներու ընթացքին, Պըրտ պիտի կրնայ շատ աւելի տարածուն հողամասի մը քարտէսը հանել։

Արշաւախումբին ներկայ կայանին շուրջը երեւան հանուած են սարեր եւ լեռնաշղթաներ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶ, 23 փետրուար.— Պատիւ ունինք յայտարարելու որ, կազմուած է «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներ» Միութիւնը, որուն նպատակն է տարածել սկաուտութիւնը ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Սոյն Միութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուած է Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութենէն եւ յայտարարուած պաշտօնաթերթի յունուար 30ի թիւով։ Միութիւնը վաւերացուած է Սկաուտական Միջազգային կեդրոնէն, ինչպէս նաեւ ֆրանսական Սկաուտական Միութեանց կեդրոնական Գրասենեակէն, իբր անկախ սկաուտական շարժում մը։

Միութեան ներկայ խումբերն են, Փարիզ, Շավիլ, Լիոն, Վալանս եւ Գայլուկներ, որոնք համախորհուրդ կազմած են պաշտօնական գործադիր խորհուրդ մը։ Հայրենակիցներէ պիտի կազմուի նոյնպէս Հովանաւոր Մարմին մը։

Սոյն Միութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ։

Մեր Միութիւնը որ միայն սկաուտներու շարժումով կը զբաղի, ոչ մէկ կապ ունի Մարզական Միութեանց հետ։ Այս կէտը շեշտուած է նաեւ Լոնտոնի կեդրոնէն եւ յիշուած կազմակերպչական օրէնքներուն մէջ։

Ներկայիս կոչ կ'ընենք հայ պատանիներուն բոլորուիլ մեր շուրջ եւ ստուարացնել մեր շարքերը։ Ամէն նամակի համար դիմել ընդհանուր քարտուղար Գ. Յակոբ Դավուքճեանի, 4, Rue Beethoven, Paris (16)։

Ի դիմաց
Ֆ. Հ. Ս. Գործադիր Մարմնի
Գուրգէն Մեծատուրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 20

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ.

(1915—16ի աքսորի շրջանէն

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԹՈՒՄԵԱՆ.— Այսօր մարդ մըն է ան, հասուն, կազմուած՝ նկարագրի տէր, ինչպէս կ'ըսենք. գիտէ թէ ինչ պէտք է իրեն, ապրելու համար կեանքը որ երազեր էր. միայն թէ՝ իր բոլոր յաջողութիւններէն յետոյ, այսօր, ինքզինքը աւելի ճիշդ կը կշռէ. գիտէ ինչ որ իրեն կը պակսի, կը զգայ իր տկարութիւնը եւ կը տառապի. այդ տկարութիւնը ահա իմ ոճիրս է. անոր տառապանքին համար ինքզինքս յանցաւոր կը զգամ։

ԹԱԳ.— Բայց այդ բոլորը... հը՛մ...։

ԲԱՐԹ.— Եւ այսօր պէտքը կը զգամ հայրական վերջին պարտքս վճարելու եւ ըսելու անոր. «Տղա՛ս, ձգէ՛ զիս իմ ճերմակ ազերուս հետ եւ քալէ քու ճամբէդ...»։

ԹԱԳ.— Հը՛, հոգ չէ թէ այդ ճամբան բանտ տանի։

ԲԱՐԹ.— Կը բաւէ որ ան ինքզինքը ազատ զգայ ինքն իր մէջ, խղճին առջեւ։

ԹԱԳ.— Այսօր է միայն որ կ'ըսես այդ խօսքը։

ԲԱՐԹ.— Այո՛, դժբախտաբար, եթէ տարիներ առաջ գիտնայի ինչ որ հիմա գիտեմ, երբ ան դեռ տղայ էր, այսօր ան չէր տառապեր,

ԹԱԳ.— Հը...

ԲԱՐԹ.— Այս օրերս շատ մտածեր ի եւ անգամ մը եւս ծերացայ։ Ալ բնաւ իրաւունք չեմ զգար զաւակս արգիլելու այն ճամբէն որ, թէեւ զայն ինծմէ կը հեռացնէ, բայց իր երազներուն կը տանի։

ԹԱԳ.— Եւ կ'ուզես որ այդ ճամբէն քալէ, դաշոյնը ձեռքին։

(Լռութիւն մը։

ԲԱՐԹ.— (Նշանակալից)։ Քիչ վերջ «Անիկա» նորէն հոս պիտի ըլլայ... եւ գիտես թէ ի՞նչ ընելու համար...։

ԹԱԳ.— (Լուռ՝ կը ջղայնոտի)։

ԲԱՐԹ.— Կը նեղուի՞ս, չես կրնար աւելի հանդարտ խղճով գիտել աղջկանդ անպատուելը։

ԹԱԳ.— Հայր մը ինչպէ՞ս կրնայ տանիլ այդ բանը։

ԲԱՐԹ.— Ի հա՛րկէ, հայր ես, պէտք չէ տանիս. հը՛, հը՛. բերան է կը խօսի, բայց չես գիտեր սիրտը ինչ կ'ըսէ։

ԹԱԳ.— Դուն կ'երեւի կասկածներ ունիս իմ հայրական անկեղծութեանս մասին։

ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, ո՛չ, գիտեմ թէ դուն ալ այնքան հայր ես որքան բոլոր հայրերը... բայց... այնքան միայն...

ԹԱԳ.— Ի՞նչ, այնքան...

ԲԱՐԹ.— Ըսէ՛ տեսնեմ. օր մը օրանց ուզեր ես գիտնալ թէ ի՞նչ հոգ կը փչէ զաւակներուդ սրտին մէջ։

ԹԱԳ.— Ո՞վ որո՛ սիրտն է մտեր. կը բաւէ որ ճանչցեր ու կատարեր իմ հայրական պարտականութիւններս։

ԲԱՐԹ.— Հայրական պարտականութիւններ... այո, սնուցանել, մեծցնել, կրթել, երբեմն գոհացնել տալ անոնց պզտիկ քմահաճոյքներուն եւ օր մըն ալ պահանջել անոնցմէ, ինչ որ թերեւս չեն ուզեր տալ։

ԹԱԳ.— Այսքան գոհացում...

ԲԱՐԹ.— Ձգէ՛, գիտեմ ինչ որ կրնաս ըսել։ (Շեշտելով)։ Բայց քու պզտիկդ՝ Սրբուհին՝ քեզի չհարցուց [illegible] ըլլալու համար։

ԹԱԳ.— (Յուզուած՝ ոտքի, ջղագրգիռ. կ'ուզէ խօսիլ, չի կրնար, նորէն կը նստի)։

ԲԱՐԹ.— Գիտեմ, խօսքը ծանր է. սրտիդ կ'իջնէ. բայց եթէ քունդ մնացած է, իմս դեռ ողջ է. վաղը ան ալ կրնայ նոյն ճամբան բռնել, եւ մինչ անոնք կը մեռնին լուռ, անմռունչ, համակերպած, մենք կը շարունակենք ապրիլ։ Կը տեսնես թէ մեր սէրը մեզ չի սպաններ։

(Թագւոր ջղագրգիռ կը շարժտկի աթոռին վրայ, զայն տակէն բռնած՝ քիչ մը կը խախտէ ու նորէն կը նստի)։

Որովհետեւ մենք ծնողներս՝ ինքզինքնիս իրաւունքներ ենք վերագրեր եւ այդ աւտերուն ուժով, զաւակները մեծցուցեր ենք ոչ թէ իրենց իսկ հմր., այլ մեզի հմր.։ Եթէ դուն ալ ներսդ քրքրած ըլլայիր ինծի պէս, սարսափո՛վ, սարսափո՛վ կը տեսնէիր թէ զաւկի սէր կոչուած խաժամաժիկը՝ պատուանդանը դրած ծնողներու սրտին մէջ, միշտ կը պահանջէ զաւակներէն, հեթանոս աստուածներու պէս անյագ, անողոք, փագաքուշ տիրականութեամբ, մինչ անոնց կուտայ իր աւելորդէն միայն, իր տկարութիւններուն ամբողջութեանը հետ։

ԹԱԳ.— Հա՛պա այսքա՛ն սէր, այսքա՛ն յոգնութիւն անոնց համար...

ԲԱՐԹ.— Այդ բոլորին մէջ, մենք աւելի մե՛ր վրայ է որ մտածեր ենք, քան թէ անոնց։ Միշտ յիշէ՛ աղջիկդ որ նախընտրեց մեռնիլ.

ԹԱԳ.— Ես կը սիրէի զայն։

ԲԱՐԹ.— Ինչպէս ամէն ծնող կը սիրէ իր զաւակը։

ԹԱԳ.— Ես պատրաստ էի ամէն զոհողութիւն ընելու անոր համար։

ԲԱՐԹ.— Բան մը կայ որ կը մոռնաս. ձեռքդ խղճիդ վրայ դիր եւ ըսէ. պիտի ուզէի՞ր անհետանալ անոր թաքուն կամքի առջեւ։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ կամք։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

պաններըը հեռագրով կը հաղորդակցէին Ֆրէմլինի հետ։ Ի վերջոյ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ իրեն թէ միայն Թուրքիա ապաստան կուտայ իրեն։ Կառախումբը կրկին ճամբայ ելաւ եւ ի վերջոյ Տրոցկի փետրուար 12ին Պոլիս հասաւ։

Ստալին Մ. Քէմալի հետ իր բարեկամութեան վրայ վստահելով, պաշտօնապէս արտօնութիւն չէր խնդրած Էնկիւրիէն, այնպէս որ Թուրքերը մերժեցին բնակութեան մասնաւոր արտօնութիւն տալ Տրոցկիի։

Սերպիա կը սպառազինուի

«Տէյլի Մէյլի» Պելկրատի թղթակիցը կը հաղորդէ որ քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ յուզում յառաջ բերաւ այն լուրը թէ Եուկոսլաւ կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ զէնքեր, թնդանօթ, հրացան, ձեռնառումբ, փամփուշտ եւ այլ ռազմանիւթեր ապսպրած է Չեխոսլովաքիոյ Սքոտա եւ Բոթ. գործարաններուն։

Կը կարծուի թէ ապսպրանքներուն մեծ մասը արդէն Պելկրատ յանձնուած է եւ մնացեալը պիտի հասնի այս շաբթու։

Կ'ըսուի նաեւ թէ վարչապետ զօրավար Ժիվքովիչ ծրագրած է մեծ գարկ տալ օդանաւային ուժին։ Այս նպատակով կը փորձէ ձեռք բերել աջակցութիւնը Ֆրանսացի եւ Չեխոսլովաք օդանաւորդներու։

Գրաքննութիւնը կ'արգիլէ այս լուրերուն Եուկոսլաւիոյ մէջ հրատարակութիւնը։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Շփոթ եւ խառնակ կացութիւնը կը ստիպէ օտարականները որ շարունակեն հեռանալ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքէն։ Ֆրանսական եւ իտալական դեսպանատուները ամբողջութեամբ պարպուեցան։

Պէչէի Սաքա (Ղազի Հապիպուլլահ) հեռագրած է Փէշավարի (Հնդկաստան) աֆղան առեւտրական ներկայացուցչին, որ պաշտօնը եւ հաշիւները յանձնէ իր նշանակած անձին։ Ներկայացուցիչը մերժած է հնազանդիլ եւ մինչեւ Աֆղանիստանի քաղաքական կացութեան պարզուիլը, չուզեր մաըզու յանձնել իր մօտ պահ դրուած 225.000 անգլիական ոսկին։

∴ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Քապուլի անգլիական դեսպանատունը եւս ամբողջովին պարպուած է։ Դեսպան Սըր Ֆրանսիս Հըմֆրի եւ դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաները օդանաւերով փոխադրուեցան Փէշավար։

Ներկայիս օտարական ըլլալով, Քապուլի մէջ կը մնան միայն գերմանական դեսպանը, իր պաշտօնէութիւնը եւ քանի մը ուրիշ Գերմաններ։ Ասոնք մերժեցին մեկնիլ, չի գիտցուիր ինչ պատճառով, հաւանաբար հսկելու համար Գերմանիոյ տնտեսական շահերուն վրայ։

Քապուլի անգլիական դեսպանը կը հաղորդէ որ դեսպանատունը պարպուեցաւ հետեւեալ չորս պատճառներով։ 1.— Մայրաքաղաքին մէջ կանոնաւոր կառավարութեան մը չգոյութիւնը։ 2.— Քաղաքացիական պատերազմին մօտիկութիւնը։ 3.— Դեսպանատան ենթարկուելիք վտանգները՝ իր աշխարհագրական դիրքին պատճառով։ 4.— Ցաւալի ամէն միջադէպէ խուսափելու համար։

Միւս կողմէ Բելուճիստանէն կը հաղորդեն որ Ինայաթ Ամանուլլահի շարժումը հետզհետէ կը զարգանայ, եւ այդ պատճառով նախկին թագաւորը որոշած է առ այժմ մնալ Քանտահար, ամբողջացնելու համար իր մօտալուտ յարձակողականի պատրաստութիւնները։ Արդէն այս օրերս Քապուլի վրայ օդանաւեր սաւառնած եւ թռուցիկներ ձգած են, յայտնելով թէ Ամանուլլահ կուիլը պիտի վերսկսի Րամազանէն յետոյ եւ պիտի գրաւէ մայրաքաղաքը։

∴ Անգլիոյ Ճորճ Ե. թագաւորը անձամբ շնորհաւորական հեռագիր ուղղեց օդանաւային նախարար Սըր Սամուէլ Հօրի, Քապուլի պարպումին մէջ անգլիական օդանաւերու կատարած մեծ ծառայութեան համար։

Անգլիական օդանաւերը փոխադրեցին ընդամէնը 500 հոգի, 300ը Անգլիացի։

Քեմալի աջակցութիւնը կը խնդրեն

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի իսլամ բազմաթիւ ընկերակցութիւններ դիմած են Թուրք Հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալի, խնդրելով որ աջակցի Աֆղանիստանի նախկին թագաւոր Ամանուլլահի։

Թուրք զինուորական մարմինը, որուն գլուխը կը գտնուի Քեազիմ Փաշա, , դեռ չէ մեկնած Աֆղանիստանէն։

Ժան տ'Արքի արձան մը Լոնտոնի մէջ

Տէյլի Նիւզ Ժան տ'Արքի 500ամեակին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Անգլիացիները այժմ Սրբուհի Ժան տ'Արքի անունը կը պատուեն նոյնքան անկեղծօրէն, որքան Ֆրանսացիները իրենք, եւ Օռլէանի կոյսը ֆրանքօ-անգլիական եղբայրութեան տեսակ մը հովանաւորողը դարձած է։ Շնորհալի շարժում մը պիտի չըլլա՞ր անոր գիւցազներգութեան 500ամեակին առթիւ կոթող մը կանգնել Լոնտոնի մէջ անոր գեղեցիկ յիշատակին։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՃԷՔ ՏԷՄՍԻԻ ՎՐԱՅ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն.— Երկուշաբթի առաւօտ միամիի մէջ անծանօթ մը մտաւ ճէք Տէմսիի տունը՝ զայն սպաննելու մտադրութեամբ։ Կռփամարտիկը կը քնանար։ Աղմուկէն արթննալով, լոյսը վառեց։ Անծանօթը հրամայեց լոյսը մարել եւ ձեռքերը վեր առնել։ Տէմսի լոյսերը մարելով մէկտեղ մահճակալին ետեւ պահուեցաւ։ Մարդը գնդակ մը պարպեց անոր ուղղութեամբ ու փախաւ, առանց վնասելու։

Տէմսի կը կարծէ թէ անծանօթին նպատակն էր զինքը առեւանգել եւ կալանաւոր պահել՝ մինչեւ Սթրիպլինկ-Շարքիի կռփամարտին վերջանալը։

Մարսէյլ-Սայկոն թռիչք

Օդանաւորդներ Լը Պրի, Փայեար եւ Ժուս իրենց վերջին հանգրուանները շատ դանդաղութեամբ կը կտրեն։ Կ'ըսուի թէ պատճառը օդին տաքութիւնն է Հնդկաստանի մէջ։ 6—700 քիլոմեդր թռչելէ յետոյ կանգ կ'առնեն։

Երէկ գրեցինք թէ Կալկաթայէն Աքեապ հասած են։ Անկէ անցան Ռանկուն, ուր գիշերը անցընելէ յետոյ երէկ առաւօտ ճամբայ ելան դէպի Պանկքոք (600 քիլ. ։ Անկէ յետոյ, Լը մնայ վերջին հանգրուանը՝ Ռանկուն - Սայկոն (750 քիլ. ։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պռօ. Միութեան դաստիարակչական - վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հասցէին։ Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. Արօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները եւ ընկերները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քրիս, Արմէնգարօ, Քեռի եւ Դէորգ Չավուշ խումբի ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի, օրակարգին առիպողականութեանը պատճառաւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եռգկատի Բարեխնամ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիր. ժամը 1ին 3 Փլաս տ'Էքս սրճարանին ներքնասրահը (Միութեան նախկին լսարանը)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցութեան։ Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք առնել փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն՝ Տողրամաճեան, Վարժապետեան, Գարակէօզեան ընտանիքները եւ իրենց պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

(Մնե ոլ Վարժապետեան)

տխուր մահուան առթիւ։

* * *

Գ. Ս. Ջամպազեան, Այրի Տիկին Ս. Մաքսուտեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, տարաբաղդ

ՏԻԿ. ՖԼՈՐԱՆՍ ՋԱՄՊԱԶՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մաքսուտեան)

տխուր մահուան առթիւ վշտակցող իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՈՒԹ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Յ. Ռ.— 70 Ֆր.,
Պազարճըք, Գարծ.— 1000 լէյ,
Սէն Փիէր տէ Քոռ, Ս. Ք.— 35,
Լիոն, Յ. Թ.— 50,
Շայլէնտ Փարք, Աք. Աէ. -10տոլ.,
Պոն, Ա. Ի.— 70,
Շանփինեի, Բ. Ռ.— 35,
Ռայիաք, Նիւր Իսթ Լիկ.— 70,
Մարսէյլ, Ա. Թ. - 35,

ԿԱՐՆԵՑԻ Սիսակ Լուսպարեանէ կը խնդրուի իր հասցէն տալ Sissa Mardirossian, 4 Place d'Aix. Marseille.

ՊԱՏՈՒԱՍՏԵՑԷՔ ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphtérieի քուշ պօղան)ը կէպքերը օրէ օր կը շատնան տղոց քով։ Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ։

Հիւանդութեան սկսելէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա.

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, օգտուելու օգտակար պատուաստէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրըմեան կը փնտռէ իր եղբայրները Միլիտոն եւ Մանուկ Բաթըրըմեան։ Միլիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923,1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ» ի։

— Կը փնտռուի Մեսրոպ Էմէքսիզեան, որ երեք տարի առաջ Պոլիս Գարակէօզեան Ազգային Որբանոցին մէջ գտնուած է։ Իմացնել իր եղբօր, Emeksizian. Foyer Howard Karageusian, La Gaudinière, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանսերէն լեզուի գործնական վարժարան։ 1. Ֆրանսերէնի ուսուցման գործնական դասընթացք կը բացուի Մարտ 1ին։ Ժամադիր՝ ամէն շաբաթ, ամենաքիչը 16 ժամ գործնական դաս ֆրանսերէնի եւ հայերէնէ ֆրանսերէն թարգմանութեան, 17 դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստական պտոյտ Ամիսը՝ 165 Ֆր., չորս ամսուան համար՝ 1[illegible] ֆրանք։ Մասնաւոր քարտեր կը տրուին անոնց որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ միայն դասախօսութիւններու Ամիսը՝ 65 ֆրանք։ 2. Գիշերային դասընթացք՝ շաբաթը հինգ անգամ, Բշ. Գ. Դ. Եշ. եւ Ուր. օրերը ժամը [illegible] Չորեքշաբթի դասը յատկացուած է առեւտրական ֆրանսերէնի։ Ամիսը՝ 100 ֆրանք, չորս ամիսը՝ 325 ֆրանք։ Մանրամասնութ. համար դիմել՝ տնօրէն Robert Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e).

Օգտուեցէք առիթէն

Ծախու է «Արարատ» սրճարան-ճաշարանը, 18 սենեակներ, մեծ սրահ եւայլն։ Հայկական կեդրոն։ Դիմել՝ Restaurant Ararad, Maisons-Neuves, Charvieu (Isère

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

28 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 893 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՂՈՊՈՒՏԷՆ ԱԻԵԼՑԱԾ ՈՍԿՈՐՆԵՐ

Պոլսոյ թերթերէն արտատպելով, առջի օր հաղորդեցինք թէ Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը որոշած է կրթական տուրքէն բաժին հանել փոքրամասնութեանց այն դպրոցներուն որոնք բաց ունին։

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, արդէն իսկ վճարումներ եղած են կարգ մը հայկական, յունական եւ հրէական դպրոցներու, 1927 - 1928 տարեշրջանին համար։

Առաջին ակնարկով, այս կարգադրութիւնը պիտի համարուէր բարեհա՛ճ շնորհ մը՝ քէմալական կառավարութեան կողմէ։ Իսկ իրականին մէջ, եղածը կոպիտ հեգնութիւն մըն է։ Ծաղրախութիւն մը՝ աչքի փոշի փչելու համար։

Համիտեան օրերէն սկսելով, փոքրամասնութիւնները կրթական տուրք վճարած են, առանց իրենք բաժին ստանալու անոր եկամուտէն։ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, Իթթիհատն ալ չարունակեց զանձել բոլորէն, բայց արդիւնքը յատկացնել միայն Թուրք դպրոցներուն։ Երկար պայքարներէ յետոյ միայն, բարեհաճեցաւ բաժին հանել ոչ-Թուրք դպրոցներու, բայց կարճ տեւեց այս «շնորհ»ը։

Այդ երկու շրջաններուն ալ, ոչ-Թուրք դպրոցները կը տապլկուէին իրենց ուղով, առանց պետական աջակցութեան, բայց նաեւ առանց պետութեան կողմէ պարտադրուած բեռներ կրելու։

Արդ, իրողութիւն է որ քէմալական կառավարութիւնը ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ նշանակած է բոլոր ոչ-Թուրք դպրոցներուն, մէկ, երկու, երեք թէ չորս,— համաձայն իւրաքանչիւր հաստատութեան աստիճանին. Այդ ուսուցիչներուն թոշակները վճարել կուտայ կառավարութիւնը ինք՝ դպրոցը պահող համայնքին։ Դարձեալ, կառավարութիւնն է որ կ'որոշէ անոնց դասաժամերը եւ իւրաքանչիւր դասի սակագինը։ Նախակրթարաններու համար 50 դրշ. էր մէկ դասաժամը. իսկ բարձր դպրոցներու համար՝ 100. յետոյ եղաւ 75 եւ 150, եթէ ոչ աւելի։

Այնպէս որ, բոլոր ոչ-Թուրք դպրոցները մատնուեցան ծանր տագնապի։ Շատեր ալ փակուեցան, որովհետեւ, եթէ օրը օրին չվճարուէր Թուրք ուսուցիչին թոշակը, կրթական ւ.եսչութիւնը իրաւունք ունէր անմիջապէս փակելու զայն, ինչպէս եղաւ կարգ մը հայկական եւ յունական դպրոցներու համար։ Իսկ հայ կամ յոյն ուսուցիչը կրնայ ամիսներով սպասել, 30-45 ոսկիի ողորմելի թոշակ մը զանձելու համար։

Հայկական դպրոցներուն ամէնէն բախտաւորը, Բերայի Էսաեան վարժարանը, որ արդէն դժուար կը մատակարարուէր, քանի մը հազար ոսկիի նոր բաց կը ներկայացնէ այսօր, կառավարութեան կողմէ պարտադրուած ուսուցիչներու երեսէն։

Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ կառավարութիւնը գրաւած է բազմաթիւ ազգային կալուածներ, որոնց եկամուտով կը մատակարարուէին դպրոցներն ու եկեղեցիները։ Միայն Էսաեան վարժարանը այսպէս կորսնցուցած է 100,000 ոսկինոց շէնք մը։

Ու վերջապէս, իրողութիւն է որ, Պոլսոյ Մնացորդ հայութիւնը նօսրացած, ծիւրած եւ անկարողութեան դատապարտուած է թէ՛ անհատապէս եւ թէ՛ հաւաքաբար, իբրեւ հետեւանք հարստահարիչ քաղաքականութեան մը։ Միայն «լքեալ» գոյքերու աննախընթաց աւազակութիւնը միլիոններ յափշտակած է հայ ժողովուրդէն։ Ու դեռ «սկիզբն է երկանց», որովհետեւ այդ աւազակութիւնը ոչ միայն օրէնքի կարգ անցած է, այլ եւ դարձեր է ընթացիկ. հիմնական քաղաքականութիւն՝ ոչ-Թուրք տարրերը նիւթապէս եւ բարոյապէս խորտակելու և հալեցնելու առաջադրութեամբ։

Միայն այս քանի մը թեթեւ պարագաները յիշելէ յետոյ, դուք եզրակացուցէք թէ ի՛նչ թանկագին շնորհ է որ կ'ընէ Էնկիւրին...։

Պոլսոյ լուրին համաձայն, 150 ոսկի (տարեկան) վճարուած է Եէնի Գափուի դպրոցին, 200 ոսկի՝ Պաքըրքէօյի (Մաքրիգիւղ) եւայլն։ Արդ, այս խոշոր գումարները կը կազմեն դպրոցներու գլխուն փաթթուած Թուրք ուսուցիչներուն մէկ, շատ շատ մէկուկէս ամսականը...

Ուրեմն, օրը ցորեկով կատարուած անհաշիւ կողոպուտներէն քանի մը ոսկոր նետելով ոչ-Թուրք համայնքներու երեսին, Էնկիւրին կ'ուզէ ապացուցանել թէ իսկ եւ իսկ զուիցերիական օրինագիրքն է որ կը գործադրէ, առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան։ Մինչդեռ, եթէ միայն կրթական տուրքի հասոյթէն իւրաքանչիւր հասարակութեան ինկած բաժինը վճարէր, նորէն կարելի էր ընդունիլ թէ գէթ սկզբունք մը կը յարգուի։ Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ՝ ո՛ր եւ է կառավարութիւն եթէ իրաւունք ունի ուսուցիչներ նշանակելու՝ պետական լեզուին ուսուցման համար, անոնց թոշակն ալ ի՛նք է որ պիտի վճարէ, ինչպէս կ'ըլլայ նոյնիսկ Պալքանեան երկիրներուն մէջ։

...Ի՜նչ միամիտ խորհրդածութիւններ կ'ընենք, մոռնալով թէ հարցը Թուրքիոյ մասին է, մանաւանդ քէմալական Թուրքիոյ, որ գիտէ թէ ի՛նչ կ'ընէ եւ ի՛նչու կ'ընէ։

Այս քանի մը բացատրութիւններն ալ գրի առինք, ի պէտս այն պարզամիտներուն որ քաղաքականութեան բարեփոխում կը տեսնեն, եղած «շնորհ»ին առթիւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՒԱՌԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Ցուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (16 փետր.).

— «Թրքահայաստան չմնաց ու չմնաց նաեւ Թրքապատկան հայրենիքի արդար ու կորովի ժողովուրդը։ Երբեմնի ծով հայութենէ ծոս ու ծոն Թշուառ բեկորներ կան միայն. — կա՛մ լեզուն մոռցած, կամ կրօնը ուրացած եւ կամ ազգութենէն հրաժարած. իսկ անոնք, որոնք սպատուհասի այդ երեք աղբիւրներն ալ — ազգութիւն, կրօն եւ լեզու — անխաթար վիճակի մէջ պահած են, քազէ տեսած վառեակի նման կծկուած ու քաշուած են անկիւն մը, սրտադող ու սարսափահար։ Վիճակագրական մօտաւոր թիւերով, փոքր Ասիոյ զանազան անկիւններուն մէջ շուրջ 30.000 հայութիւն ունինք՝ եթէ ճիշդ է այդ թիւը, ուրեմն 30.000 վիրաւոր սիրտեր կը մնան այսօր քէմալական անգութ իշխանութեան տակ, ենթակայ ամէն հալածանքի ու զուրկ ո՛րեւէ պաշտպանութենէ։ Հին ու տակաւին աւկայծող հաւատքի մը ուժով, այդ 30.000 թշուառներու հայեացքը ուղղուած է դէպի արտասահման, հոն, ուր ազատ հորիզոններու տակ աղէտքէն փրկուած հայութիւնը կ'ապրի։ Քաղաքէ քաղաք ու գաւառէ գաւառ ամէն օր այդ հալածական բազմութեանց շրթունքները կը մրմնջեն անունները Գաղթականաց Ֆրանսական, Բարեգործականի, հայրենակցական միութիւններու ու կուսակցութեանց, որոնք դուրսն են, որոնք ենթակայ չեն իրենց ճակատագրին եւ որոնք կոչում ու պարտականութիւն ունին ազգին վէրքերը դարմանելու։ Ու տարիները կ'անցնին անշող ու անյոյս, փրկութեան եւ ոչ մէկ ձայն ո՛չ գաղութներէն եւ ո՛չ Հայրենիքէն։ Խորհրդային Հայաստանը չուզեր մինչեւ իսկ այդ թշուառներու ձայնը լսել, ան կ'ուրանայ անոնց գոյութիւնը եւ օրն ի բուն մեյան կը սպառէ Քէմալը փառաբանելու եւ ռազմատենչ ու «նացիոնալիստ դաշնակը» խարազանելու։ Իր խորքին մէջ տարբեր չէ նաեւ գաղութներու վերաբերմունքը։ Ներքնապէս պառակտուած, գաղութահայ բոլոր հոսանքները այսօր զբաղած են հակադաշնակցական խմորը հունցելով։

Ու չի գիտեր գաւառի Հայը, որ իրեն համար դուրսէն փրկութիւն չկայ։ Ան չի գիտեր, որ իր ծով կարիքներուն հանդէպ տարուան մը մէջ քանի մը ոսկի պիտի շպրտուի միայն, եւ այն ալ ոչ թէ իր վէրքերը դարմանելու, այլ, ըսել տալու, թէ գաղութներու մէջ «ազգին մասին տակաւին խորհողներ կան եղեր»։ Կ'ուզեն, որ մոռնանք մեր թուն վէճերը, տոգորուինք ճշմարիտ հայրենասիրութեամբ եւ անթոյն սիրտերով քով-քովի գանք վէրք մը դարմանելու եւ Հայ մը աւելի փրկելու, մոռնալով, որ «ազգաշէն»՝ տարրերը ավելի շատ աւելին կ'ընեն՝ համերաշխօրէն ու հաւաքաբար... պայքար մղելով Դաշնակցութեան դէմ։»

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի փետրուար 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 276,156 (1886ի պարտաթուղթերէն), 638.617 (1903ի) եւ 255,817 (1911ի)։ 5000 ֆրանք շահեցաւ 1911ի 376,732 թիւը։ Անոնցմէ զատ 75 թիւեր (25 իւրաքանչիւր տարիէն) շահեցան 1000ական ֆրանք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ԴԻՄԷ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ

Պէյրութի Լա Սիրի թերթը կը գրէ (16 Փետրուար).

Սուրիոյ եւ Լիբանանի Առաքելական Հայոց կրօնական պետ Սահակ Բ. կաթողիկոս, Քէօտէրեանի սպանութեան առթիւ կատարուած ձերբակալութիւններէն վերջ Հալէպէն հոս եկած էր։ Առջի օր՝ փետրուար 12ին այցելեց մարզպան Պ. Փօնսօի եւ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տէպպասի։ Կաթողիկոսը բացատրեց այն կացութիւնը որ ստեղծուած է հայ երեւելիներու՝—գրագէտ, բժիշկ, փաստաբան, վաճառական եւյլն.— ձերբակալութեան հետեւանքով։ Մարզպանն ու Հանրապետութեան Նախագահը խոստացան կարելի եղածին չափ շուտ տեսնել այս խնդիրը։

Ձերբակալուածներուն մէջ յիշենք մէկ քանին, որոնք Լիբանանի հայ յարանուանութեան գործօն անդամներն են.— Պ. Պ. Տէր Մելքոնեան՝ Լիբանանի Հայոց Գաւառ. ժողովին Նախագահ, Տոքթ. Գուլաքեան, Գալուստեան, Յովհաննիսեան՝ անդամներ Քաղաք. ժողովի, փաստաբան Թիւթիւնճեան՝ անդամ Գաւառ. ժողովի, Վահան Փափազեան՝ Նախկին երեսփոխան Օսմ. Խորհրդարանի, Հայկ Պալեան՝ խմբագիր «Ազդակ»ի, Թուրիկեան՝ Նախկին Նախագահ Ելմտական Յանձնախումբի, Զարըք՝ Նախկին տնօրէն հայ դպրոցներու եւյլն.։

Լիբանանի Հայոց Գաւառ. ժողովը կազմուած էր կաթողիկոսին կողմէ 1926ին։ Ընտրութեանց թուական նշանակուած էր 1926 յուլիս ամիսը։ Պէյրութ պիտի տար 14 երեսփոխան, Տրիպոլիս՝ 1, Զահլէ՝ 1, Ճիւնիէ՝ 1, Սայտա՝ 1. ասոնցմէ զատ 3 կրօնականներ՝ նշանակուած կաթողիկոսին կողմէ։

Այս ընտրութեանց մէջ Դաշնակ կուսակցութիւնը շահեցաւ գրեթէ ամէն տեղ,— 14 աթոռ Պէյրութի մէջ, Տրիպոլիս 1, Ճիւնիէ՝ 1։ Հնչակ կուսակցութիւնը շահած էր] միայն 1 աթոռ՝ Զահլէ, 1 Սայտա։

Լիբանանի Գաւառ. ժողովին կողմէ ընտրուած Քաղաքական ժողովը հինգ թաղային կազմակերպութիւններ բրաւ Պէյրութի մէջ,— Հայկական վրանաքաղաքը, Էշրէֆիէ, Ամանոս գաղթակայանը, Մէզրա'ա, Անթի Նակը։ Լիբանանի մէջ կազմակերպեց Տրիպոլիսը, Ճիւնիէն, Ճիպէյլը, Ալէյը, Սայտան, Զահլէն ու Բայաքը։ Ասոնք բոլորն ալ ունին իրենց եկեղեցիներն ու դպրոցները, ընդհանրապէս փայտաշէն։

Առաջին Քաղաքական ժողովը, որ ընտրուած էր երկու տարուան համար, հրաժարական տուած էր 1928 դեկտեմբեր ամսուն։ Նախորդէն աւելի զօրաւոր Վարչութիւն մը ունենալու համար, Լիբանանի Գաւառ. ժողովը մեծամասնութիւնը տուաւ չէզոքներուն եւ յաջողեցաւ այս շատ գործնական որոշման մէջ։ Նոր Քաղաքական ժողովը ընտրուեցաւ 1929 յունուարին՝ Պ. Վարժապետեանի նախագահութեան տակ եւ Լիբանանի կառավարութեան ներկայանալով պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ իբրեւ միակ ներկայացուցիչը Լիբանանի եւ Պէյրութի Հայերուն։

Քէօտէրեանի սպանութենէն վերջ, Նոր Վարչութիւնը հրաժարական տուաւ. չի գիտցուիր ինչո՛ւ։ Ուրեմն Լիբանանի Գաւառական ժողովի անդամներէն մէկ մեծ մասը ձերբակալուած էր եւ այլ եւս Վարչութիւն չկար։ Կաթողիկոսը Պէյրութ եկաւ՝ Լիբանանի Հայերուն մասին անհրաժեշտ եւ օգտակար միջոցները ձեռք առնելու համար։

Գաղտնի վաւերացուած չուրջ

Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի միջեւ կնքուած կարծեցեալ գաղտնի դաշնագրին մասին հոլանտական կառավարութիւնը պաշտօնապէս բացատրութիւն պահանջեց ֆրանսական և պելժ կառավարութիւններէն, Փարիզի եւ Պրիւքսէլի իր դեսպաններուն միջոցաւ։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը շատ կարեւորութիւն չտուաւ խնդրին եւ դեսպանին յանձնարարեց կարդալ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը, որուն պատճէնը տուինք երէկ։

Տեղական թերթերը գայրացած են այս դիմումին առթիւ։ Կ'ըսեն թէ հոլանտական կառավարութիւնը պէտք է գոհանար նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցով եւ պէտք չէր կատարեր այդ դիմումը՝ որ անվստահութեան ցոյց մը կը նկատուի։

∴ Պելճիքայի Երեսփ. ժողովին մէջ այս խնդրին առթիւ հարցապնդում ուղղուած ըլլալով, արտաքին նախարար Հիմանս անմիջապէս պատասխանեց։ Իր առաջին խօսքը եղաւ «Փաստաթուղթը կեղծ է»։

Նախարարը յետոյ պարզեց թէ Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի կնքած զինուորական դաշնագիրը կը համապատասխանէ Լոքառնօի դաշինքին եւ կը նախատեսէ Գերմանիոյ կողմէ յարձակում մը, առանց դաշնագիրներու գրգռութեան։ Ուրեմն համաձայնութիւնը պարզապէս պաշտպանողական է եւ երբեք չի հակասեր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին։ Ու աւելցուց.

— Ֆրանքօ-պելժ դաշնագիրը ամբողջացուած է սպայակոյտերուն միջեւ կայացած համաձայնագրերով, որոնք երկրի պաշտպանութեան միայն կը ձգտին։ Հոլանտայի մէջ հրատարակուած վաւերաթուղթը կեղծ է։ Նպատակն է արգիլել լաւա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՅՍԻՆ ՄԱԶԵՐԸ...

Բիւզանդի՛կ տղա՛ս, երթալով կը մխրճուիս աւազի մէջ։ Գրականութիւն ու «բուհեմ»ութիւն իրար կը խառնես... կոյսին մազերուն հանդէպ քու արգահատանքդ կը յայտնես... քեզի ի՞նչ, այ տղայ, կոյսին մազերը։ Քանի՞ տարեկան ես որ մարմնին բնազդական ուժերը կ'ուզես սանձել... Ի՞նչ ուժի վրայ է որ կը կռթնիս այդ գերազանցապէս անսանձելի ուժին խօսք հասկցնելու համար։ (Բարեկամս գլուխէն անցեր ես, ու կարելի է ատոր համար կը ճառես այնքան պերճօրէն)։

Ժամանակ կը կորսնցնես ու սխալ աչքով կը դիտես։ Անբարոյականութեան ազդակները մէկ մը նշմարելէ վերջ, զանոնք կը մեծցնես, կ'ընդհանրացնես, ամէն կողմ ցիսուեան կրօնաւորներ կը տեսնես ու վերջ ի վերջոյ կ'արշաւես կոյսին մազերուն վրայ, չմոռնալով Ալփասլանը...

*
* *

Առողջ մարմնեղութիւն մը, կազմը ուժեղացնող ֆիզիքական դաստիարակութիւն մը, ու կամքի տէր բարոյական մը կրնա՞ս ստեղծել։ Ունի՞ս միջոցներ... Այն ատեն քեզի հետ ենք։ Բայց եթէ շփոթելով՝ մարմնին կեանքը ուզես չորցնել ու նմանիլ սա քրիստոնեաներուն որոնք մեղք կը համարեն իրենց մարմնին բոլոր կողմերը լուալ... այն ատեն... չըլլար։

Կիրքը ստեղծուեցաւ այն օրը ուր առաջին կինը պչրուհի մը եղաւ... հագուելով...։ Չշփոթենք ու վերարկուն պախարակել ուզելով չվիրաւորենք անոր բովանդակութիւնը։

*
* *

Աստուածաշունչը քու նախասիրած գիրքդ ըլլալու է։ Ահա թէ ինչ կայ անոր մէջ.

— «Թող զիս համբուրէ իր շրթներով, զի քու ծիծերդ աւելի լաւ են քան գինին»։ *(Երգ Երգոց)*

Ուրիշ մըն ալ.

— «Քու պորտդ կը նմանի բաժակի մը, ուր միշտ բան մը կայ ըմպելիք...»

Բիւզանդիկ, խոստովանէ որ վարուժան աւելի յաջող խօսած է այդ մասին, «ճանապարհ խաչի»ին վարուժանը։ Ճաշակի խնդիր է, տղա՛ս։ Հիւկօի մասին խօսեր ես։ Կարդացի ու հանդիպեցայ Booz Endormiի, ինչպէս նաեւ

On n'en ôtera pas l'amour . . .
. . . .
Pas plus qu'on n'ôtera de la forêt profonde la chanson des oiseaux.

Եւ կամ

Chloé . . . .
. . rit, l'innocence étant un vêtement.

Շէյքսփիրն ալ կը յիշես. Henry IVի մէջ կ'ըսէ.

She's beautiful, and therefore to be wooed
She is a woman, therefore to be won . . .

Հապա իր ինչ եականներուն 39րդը՞։

Այ տղա՛յ, ինչ հեղինակներ ալ կը յորդորես... Անոնք ամէնքն ալ քեզ կը մատնեն։

Եւ լաւ ալ կ'ընեն կարծեմ։

*
* *

Այս «մօթիֆ»ները չեն տեւեր... խենդ ես, տղաս Սափֆօի, Կորիննայի, Եռաննայի գրածները դեռ կը կարդացուին, իսկ *«Հրեղէն Սիւնը»* . . .

Դրաշալներն իսկ աչք գոցելով... կը շարեն...

ԵԴ. ԲԷՈՂՅԱՑԻ

ԵՐԷԿ «ՏԻՆ ԳԱՐՏԱՇԸ», ԱՅՍՕՐ «ԽԱՅԻՆ»

ԻՆՉՊԷՍ ԿՐԿԻՆ ԵՒ ԿՐԿԻՆ ԴՐԺԵՑԻՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անցան երկար տարիներ։ Քիւրտերը շարունակեցին Հայերը կոտորել եւ թալանել։ Հայը չփոխարինեց, խորհելով թէ օր մը կը զգաստանայ ան, բայց ի զուր։

Օսմ. Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ։ Հայ-Քիւրտ եղբայրակցութեան փորձերը ապարդիւն չմնացին։ Շատ մը քիւրտ երիտասարդներ արձանագրուեցան կազմակերպական շարքերու մէջ։ Երզնկայի Կոմիտէն մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց քիւրտ մանուկներու դաստիարակութեան։ Քիւրտ լեզուին ծանօթ ուսուցիչներ ղրկուեցան հայ գիւղերը։ Քիւրտերը ոգեւորութեամբ մօտեցան Հայերուն եւ պահ մը կարծուեցաւ թէ այլ եւս կարելի է վստահիլ անոնց։ Բայց յուսախաբութիւնը չուշացաւ։

1909 Մարտ 31ի յետադիմական շարժումի նախօրեակին, «Իրքէնա Քըշտըմի» մէջ գումարուած քրտական համաժողովը միաձայնութեամբ կ'որոշէ ըմբոստանալ Սահմանադրութեան դէմ եւ անխնայ ջարդել «կեավուրները»։ Եթէ չեմ սխալիր, ժամանակին այդ համաժողովի որոշումները լոյս տեսան Պոլսոյ Ազատամարտին մէջ, յայտնի ուսուցիչ եւ քրտագէտ Գ. Արամ Տէր-Վարդանեանի ստորագրութեամբ։

Քրտական շարժումը ուղղուած էր Հայերու դէմ, եւ այն ինչ որ կատարուեցաւ 1915ին Թուրք կառավարութեան կողմէ, պիտի պատահէր 1909ին Քիւրտերու ձեռքով, եթէ Բեռլի զէնքի ընկերներէն — 101 տարի բանտարկութեան դատապարտուած եւ 12 տարի Երզնկայի բանտը մնալէ վերջ Սահմանադրութեան ժամանակ ազատուած ընկեր Փիլիպպոս Կարապետեանը իբրեւ Քիւրտ ծպտուելով մասնակցած չըլլար համաժողովին։

Ցեղապաշտական շարժումը ձախողեցաւ։ Պարագլուխներէն Հայտար պէկ (Հիւսէյին պէկին տղան) Կարին կանչուեցաւ եւ փախչելէն մեռաւ Դերջանի մէջ, դեռ Կարին չհասած։

Ընդհանուր Պատերազմի վրայ հասաւ։ Քիւրտերը Թուրք կառավարութեան թելադրանքով ջարդեցին Հայերը։ Ռուսական բանակը Կարինը գրաւեց եւ Երզնկա մտաւ. ջարդարար Քիւրտը չջարդուեցաւ հայ բանակին կողմէ, որովհետեւ կ'ուզէին անգամ մը եւս փորձել քիւրտ ժողովուրդը։

Ճիպիճէ լերան ստորոտը, — Չայքոմիի մէջ կատարուած բանակցութիւնները — եւ կարգ մը երեւելիներու տուած խոստումները, բաւարար նկատուեցան փոխադարձ վստահութեան հիմերը դնելու եւ Մուրատ փաշան ապահովցնելու համար։ Հայ զինուորը քար դրաւ իր սրտին եւ ապագայ գործակցութեան սիրոյն ձեռք չվերցուց Քիւրտին վրայ։ Արդիւնքը յայտնի է։ Դեռ Թուրք բանակը Երզնկա չմտած, Քիւրտերը կտրեցին նահանջի գիծը եւ ջարդեցին հայ գաղթականները, իսկ Հայը դարձեալ բարեացակամ գտնուեցաւ Քիւրտին հանդէպ։

Պատերազմը վերջացաւ, կոտորածէն ազատուած գաղթականութիւնը Պոլիս կամ Անատոլու վերադարձաւ։ Ուիլսըն Թուղթի վրայ Հայաստանի սահմանները կը գծէր։ Հայերը կը պատրաստուէին երկիրը վերագրաւել, պալշարական Կարմիր Խաչը Տրապիզոնի մէջ հիւանդանոց, Ամերիկացիները Խարբերդի մէջ որբանոց կը բանային, Թուրքը իբրեւ ջարդարար կ'ամբաստանուէր հաշտութեան ժողովներու առջեւ։ Քիւրտին խօսքը չկար։ Թուրքը ջարդերու մեղքը Քիւրտերուն վրայ բեռցուց, բայց Քիւրտերը Հայը ձգեցին ու զիրենք ջարդարար ամբաստանող Թուրքին փարեցան։

Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ քրդական շահերու պաշտպանութեան կոմիտէ մը — Քիւրտ Թէալի Ճէմիէթի» բողոքելու համար... Հայկական ոտնձգութիւններու դէմ։

Քիւրտերէն «Էք-Պուն» եւ «Ժին» թերթերը՝ ուսուցիչ Համզա պէյի խմբագրութեամբ — շանթեր կ'արձակէին Հայերու դէմ։ «Քիւրտեր մրացէք», «Հայրենիքը վտանգի տակ», «Քիւրտը գիտէ զոհաբերուիլ» եւ նման կրակոտ յօդուածներ եւ խմբագրականներ հրատարակուեցան քիւրտ մտաւորականներու կողմէ։

Եուսուֆ Զիան, Սէյիտ Ապտիւլ Գատիրը, Տէրսիմի երեսփոխան Ֆէրիտուն Ֆիքրին, Համզան, Բալուցի Նէճիպը, Արղընցի Գատիր էֆ.ն եւ ուրիշ շատ ու շատեր իրար անցած հրապարակէ կ'ազդէին։ «Թիւրք օղլու Թիւրք ենք» կը պոռար Տէրսիմի երեսփոխան Հասան Խայրին։ Եւ այդպէս Թուրք կառավարութեան կողմէ Լօզանի մէջ Հայերու ջարդարար ներկայացուած Քիւրտերը ոտքի կը կանգնէին, մեռնող Թուրքին վերակենդանացնելու համար։

Հոս տեղն է հարցնել քիւրտ պարագլուխներուն թէ, ի՞նչ շահեցան Հայերուն դէմ Թրքութիւնը պաշտպանելով, ինչո՞ւ չխորհեցան թէ սառած օձն էր որ իրենց ծոցին մէջ կը տաքցնէին։ Ու եթէ իրենք չեն ուզեր պատասխանել, մենք թուենք այն բարիքները ?, զորս վայելեցին ու կը վայելեն քիւրտ պարագլուխներն ու ամբողջ քիւրտ ժողովուրդը։

Կարնոյ առաջին համաժողովէն դարձին, Մ. Քէմալ երբ Խարբերդէն կ'անցնէր, քիւրտ աշիրէթապետներն էին որ ապահովեցին անոր փախուստը, արգիլք հանդիսանալով Ալի Կալիպի հետապնդումներուն։ (Այս վերջինը Բարձրագոյն Դռնէն հրաման առած էր ողջ կամ մեռեալ վիճակի մէջ ձեռք անցնել չէթէցի Քէմալը)։

Մ. Քէմալ Սեբաստիոյ մէջ հիւրասիրուեցաւ Շէքեր օղլու Իպրահիմ պէյի, եւ հովանաւորուեցաւ երեւելիներու կողմէ։ Հոն էր որ բանաձեւուեցան Ազգային Ուխտի գլխաւոր յօդուածները եւ հիմը դրուեցաւ ներկայ Հանրապետութեան։

Ի՞նչ դիրք բռնեց Մ. Քէմալ երբ դեռ «չէթէ պաշի» էր եւ ի՞նչ ըրաւ երբ Հանրապետութեան նախագահի աթոռը բարձրացաւ։

Նախ սիրաշահեցաւ եւ պաշտօնի կոչեց «աէքէպէյինները»։ Տասնեակ մը քիւրտ երեսփոխաններ հրաւիրեց Էնկիւրի եւ խիստ պատիժներ սահմանեց ծածր աւրողներուն եւ «Նամազ» չընողներուն։

Իսկ երբ զինուորական ուժը կեդրոնացուց իր ձեռքերուն մէջ, սկսաւ վարձատրել երէկուան ազատարարները։

Մ. Քէմալ չէր կրնար հանդուրժել Տրապիզոնի երեսփոխան Շիւքրի պէյի՝ որ հաւանական թեկնածուն էր Հանրապետական նախագահութեան. կանչեց Թօփալ Օսմանը եւ օր ցերեկով Ազգ. Մեծ Ժողովի շէնքին մէջ սպաննել տուաւ զայն։

Թօփալ Օսման մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր Թուրք հայրենիքին։ Ան էր որ տարագրութեան ընթացքին հազարաւոր Հայեր ջարդեց, Սամսոնի, Ամասիոյ, Թոքատի Յոյները բնաջնջեց, եւ Թուրք հայրենիքը Շիւքրի պէյէն ազատեց էր։ Բայց Մ. Քէմալ ապագային վախնալով, դնդացիրներու կրակներով ջարդ ու փշուր ըրաւ Օսման աղան։ Յետոյ, ընդդիմադրութիւնը պատրուակելով, Եւրեսփոխանական ժողովէն դուրս քշեց քիւրտ երեսփոխանները։

Վրայ հասաւ Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը։ Առիթը պատեհ էր մնացեալ բարերարները վարձատրելու եւ Մ. Քէմալ մեծ փառքերու արժանացուց զանոնք...

Սէյիտ Ապտիւլ Գատէրը եւ տղան կախուեցան Տիարպէքիրի մէջ, ի վարձատրութիւն «Թէալի Ճէմիէթ»ի կազմութեան եւ հայրենիքի շահերու պաշտպանութեան։ Եուսուֆ Զիան, Տէրսիմի երեսփոխան Հասան Խայրին կախուելու պատիւին արժանացան։ «Էք պուն»ի եւ «Ժին»ի խմբագրապետը որ կրակ ու բոց խմբագրականներով Թուրք հայրենիքը պաշտպաներ էր ընդդէմ դաւաճան Հայերուն, Անկախութեան Ատեանին կողմէ 15 տարի շղթայակիր բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

Բալուցի Նէճիպ աղան եւ Համիտ պէյը որոնք Տէրսիմցիներու դէմ կռուելով Խարբերդը փրկած էին, աքսորի դատապարտուեցան։

Սեբաստացի Շէքէր օղլուն որ Քէմալը իր տան մէջ պահած, իր հացով կերակրած, զէնքը ձեռքին՝ դրան վրայ պահակ էր սպասած, երեսփոխան Զիան, Կանին, Տէլի Հազըըն, որոնք Ազգային Ուխտի հիմը դրած, Յոյներու դէմ պատերազմած, հայրենիքին գնահատելի ծառայութիւն էին մատուցած, քիւրտ Ազիզ պէյը որ իր ձիաւորներով Իէնիխանի եւ Գոչկիրիի ապստամբութիւնները զսպած, Չիլէն բանտարկուած եւ մինչեւ Գոնիա պատերազմելու գացած էր, 15ական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։

Երէկ Քիւրտը «տին գարտաշը էր» երբ Հայ կը ջարդէր, այսօր ան «խայինը վաթան է», երբ անկախութիւն կը պահանջէ։

Հարկ կա՞յ թուելու շարքը այն սարսափներուն որ գործուեցան քրտական ըմբոստութեան ժամանակ եւ որ կը շարունակուին դեռ։

Թուրքը անխնայ ջարդեց քիւրտ ժողովուրդը, բայց Քիւրտը ինքն էր որ իր ձեռքերով փորեց իր գերեզմանը։ Քիւրտը կոտորեց հայութիւնը որ այսօր ջարդուի ինք։ Ո՞վ է մեղաւորը, երբ «տին գարտաշը» խլած Թուրքը, կ'այրէ ու կը քանդէ քիւրտ գիւղերը։

Քանի մը ամսուան ընթացքին կրակի տրուեցան հարիւրաւոր գիւղեր, դաշունահարուեցան հազարաւոր կիներ ու երախաներ, կախուողներու թիւը 1000ը անցաւ, 10 հազարէ աւելի քաղաքական բանտարկեալներ արեւմուտքի բանտերը փոխադրուեցան, վերջապէս Շէյխ Սայիտի փետուարեան ըմբոստութիւնը վերջացաւ 50,000 գնդակահարուածներու, 1000 կախուածներու արեան գնով եւ 10.000 բանտարկեալներու, 140.000 փախստականներու եւ 30.000 աքսորականներու ֆիզիքական թէ բարոյական փճացումով։

Արդեօք այս դաժան փորձառութիւնները կրցա՞ն փոխել քիւրտ մտայնութիւնը։ Եթէ այո՛, այն ատեն մենք պիտի ըսենք — ինչ որ Դաշնակցութիւնը տարիներ առաջ ըսաւ ու մտածեց — եւ այն ինչ որ քիւրտ ժողովուրդը տարիներու ընթացքին լսեց, տեսաւ բայց չհասկցաւ, անոր կարճ ժամանակի մէջ սորվեցուց Թուրքի նշանաւոր «սիւնկիւ»ն։

Առանց զոհաբերութեան կարելի չէ անկախութիւն ձեռք բերել — հայրենիքի փրկութեան ուղղանը մարդկային զոհեր կը պահանջէ եւ քիւրտ ժողովուրդը տուաւ իր առաջին զոհը — թափուած քիւրտ արիւնը թէեւ ուշ բայց վերջապէս Քիւրտին աչքերը կը բանայ անկախութեան հասնելու պայքարի ճամբան։

Թուրքը Քիւրտին ձեռքով ջանաց բնաջնջել հայութիւնը, բայց չյաջողեցաւ։ Կարգը եկած է Քիւրտերուն։ Վա՜յ իրենց, եթէ դեռ Թուրքը չեն ճանչնար։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

«ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՅ»

ՏՐՈՑԿԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԱԾՆԵՐԸ

Ամերիկեան գործակալութիւն մը յաջողած է Տրոցկիի հետ համաձայնութեան գալ, որպէս զի դիկտատորը գրէ իր արտաքսումին պատճառները։ Կուտանք առաջին յօդուածը։

Այս տողերը կը գրեմ Պոլսէն, ուր խորհրդային «Իլլիչ» նաւը բերաւ զիս փետր. 12ին։ Թէեւ կարգ մը թերթեր հակառակը կը պնդեն, ես հոս չեկայ իմ կամքովս։ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բարեկամներս իրաւունք ունէին ըսելու թէ հոս եկայ բռնի եւ պարտադրուած։ Շոգենաւին մէջ մարդ չկար, բացի ընտանիքէս եւ խորհրդային ոստիկանութեան՝ կէփէուի գործակալներէն։ Ցամաք ելլելու պէս, Մուստաֆա Քէմալ փաշայի ուղղեցի հետեւեալ գրութիւնը։

«Պարո՛ն, բացը ծակապէս կը յայտարարեմ թէ ազատ կամքով չէ այլ բռնութեան տակ կը մտնեմ ձեր երկիրը։ Տրոցկի»։

Որպէս զի ընթերցողը սխալ գաղափար չկազմէ, ամէնէն առաջ կ'ուզեմ յայտարարել թէ յեղափոխութեան, սովետներու, մարքսիզմի եւ բոլշեւիզմի հանդէպ իմ դիրքս կը մնայ բացարձակապէս նոյնը։ Քաղաքականութիւնը «եւ է կապ չունի անձնականներու վէճերուն հետ։

Աքսորուած Ռուսիայէն, բնականաբար պիտի նախընտրէի երթալ երկիր մը, որուն լեզուն եւ բարքերը գիտեմ։ Սակայն աքսորեալներու շահերը շատ քիչ անգամ նկատի կ'առնուին աքսորողներուն կողմէ։ 1916ին Ֆրանսական կառավարութիւնը աքսորեց զիս Սպանիա, որուն լեզուն չէի գիտեր։ Ռոմանոնէսի ազատական կառավարութիւնը ժամանակ չտուաւ ինծի զայն սորվելու, որովհետեւ շատ չանցած կրկին աքսորուեցայ։

Եթէ քաղաքական նկատումներուն մէջ վրէժխնդրութիւնը իր արժանի տեղն ունենար, կրնայի ուրախանալ որ Մալվի, որ զիս աքսորեց, շատ չանցած իր կարգին աքսորուեցաւ Քլէմանսոյի կողմէ։ Նոյնին, Ֆրանս. քաղաքական ոստիկանութեան պետը՝ Պիտէ-Պօմա որուն պաշտօնով աքսորուած էի, ինքն ալ ձերբակալուեցաւ Ռուսիոյ մէջ 1918ին, երբ կը կատարէր գաղտնի պաշտօն մը, ու աւելի անբարեկամական հանգամանք կը կրէր։

Երբ զայն իմացես բերին— այն ատեն պատերազմական գործավար էի — գոչեցի «Այս ի՞նչ բան է»։ Պատասխանեց. «Դէպքերու ընթացքն է»։ Այս պատասխանը լաւ էր։ Աշխարհ այնպիսի վիճակի մը մէջ է, որ դեռ երկար ատեն այս խօսքը պիտի պատշաճի բազմաթիւ առիթներու։

Ռուսիայէն իմ վտարումս երբեք վերջին խօսքը չէ։ Դէպքերը կրնան զարգանալ աւելի կամ նուազ արագ եւ աւելի կամ նուազ ուղիղ։ Մարքսի դպրոցին մէջ սորվեցայ պատմութեան նայիլ։

* *

Այժմ քննենք այն դէպքերը որոնք պիտի օգնեն հասկնալու ներկայ կացութիւնը։

1928 յունուարին, համայնավար կուսակցութեան 15րդ համաժողովը, որ իրականին մէջ Ստալինի կուսակիցներուն համաժողովն էր, վտարեց բոլոր ընդդիմադիր անդամները եւ արտօնեց կառավարութիւնը ինծի դէմ պատժական միջոցներ ձեռք առնել։ Շատ չանցած, 700 ընդդիմադիրներ, որոնց վրայ վերջերս աւելցան քանի մը հազար ուրիշներ, Սիպերիա եւ կեդրոնական Ասիոյ զանազան տեղերը աքսորուեցան։ Անոնց մէջ էին Րաքովսկի, Ֆրանսայի նախկին խորհրդային դեսպանը, որ ամբողջ 40 տարի պայքարած էր յանուն պրոլետարիատի իրաւունքներուն, Կարլ Րատէք, Զմիռնով, կուսակցութեան հիմնադիրներէն մէկը, Պրէոբրաժենսկի, մեծ տնտեսագէտը, որ Ֆրանսայի հետ մեր բանակցութեանց մէջ մեր ելմտական փորձագէտներէն մէկն էր, Մրաչեւսկի եւ Մրալով, յեղափոխութեան պատերազմի [illegible], Բէլօբորոդով, Ներքին գործավար՝ աքսորուելէ առաջ։ Միայն ասոնց անունները կուտամ։ Կրնայի դեռ յիշել ուրիշ շատեր։ Քաղաքական տեսակէտէ ըսեմ միայն թէ աքսորեալները իբրեւ յեղափոխական արժէք աւելի բարձր էին զիրենք աքսորողներէն։

Ինծի աքսորավայր ընտրուած էր Ղազախստանի նոր մայրաքաղաքը՝ Ալմաթա, քաղաք մը՝ ուր կը տիրապետեն երկրաշարժերն ու ողողումները, Մոսկուայէն 2300 եւ երկաթուղիի ամէնէն մօտիկ կայարանէն 250 քիլոմեթր հեռու։ Կինս ու տղաս ինծի հետ կ'ապրէին։ Շուրջս բնութիւնը սքանչելի էր՝ նամակներն ու թերթերը կուգային շատ անկանոն, 15 օրը, ամիսը, երկու ամիսը անգամ մը, համաձայն եղանակին կամ կառավարութեան քմահաճոյքին։

Հոն շատ բարեկամներ ունէի, բայց մեկուսի կ'ապրէի, որովհետեւ ով որ փորձէր ինծի հետ հաղորդակցիլ, խստիւ կը պատժուէր։

Դուրսի հետ միակ իրական շփումս որսորդութիւնն էր։ Որսի կ'երթայի տղուս հետ մէկտեղ։ Մեզի կ'ընկերանային միշտ կէփէուի գործակալներ։

* *

Մեր աքսորի առաջին տասը ամիսներուն գրեթէ մեր երկու նամակներէն մէկը իր հասցէին կը հասնէր, թէեւ գրաքննուելէ վերջ։ Չէք կրնար երեւակայել թէ ի՛նչպէս աքսորեալներու նամակները մինչեւ հասցէները կը պտըտէին։ Երբեմն մեր նամակները կը փոխուէին գրքոյկներու, որոնք Ռուսիոյ եւ արտասահմանի մէջ [illegible] անցնելով հոկտեմբերին յանկարծական փոփոխութիւն մը կատարուեցաւ։ Քաղաքական բարեկամներու, նոյնիսկ անձնական ծանօթներու հետ թղթակցութիւնը ամբողջովին դադրեցաւ։ Այլեւս ո՛չ մէկ հեռագիր հասաւ մեզի։ Հոկտեմբերի յեղափոխութեան տարեդարձին էր եւ եաքէն իմացայ որ ինծի ուղղուած շնորհաւորական հեռագիրները հարիւրներով դիզուած էին Մոսկուայի հեռագրատան մէջ։

1928ի ընթացքին ընդդիմադիրներու թիւին մանաւանդ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ մեծապէս աւելնալուն պատճառաւ էր, որ որոշեցին ջնջել աքսորուած վարիչներու բոլոր թղթակցութիւնները։ Այդ վայրկեանէն սկսեալ պատժական նոր կարգադրութեանց կը սպասէինք։ Չխաբուեցանք։

Արդարեւ, 1928 դեկտեմբեր 16ին, կէփէուի մասնաւոր կոմիսար մը հասաւ եւ ինծի յանձնեց վերջնագիր մը՝ ազդարարելով դադրեցնել ընդդիմադրութեան ամէն գործունէութիւն, ապա թէ ոչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուէին քաղաքական կեանքէ ամբողջովին մեկուսացնելու համար զիս։ Արտաքսումի մասին չէին խօսած, ու ես կ'ենթադրէի թէ ներքին սեղմումներ պիտի ըլլան. Իբրեւ պատասխան՝ նամակ մը ղրկեցի կոմիտէներին նախագահութեան՝ պարզելով իմ սկզբունքներս։ Ահա՛ գլխաւոր կէտերը.

—Քաղաքական գործունէութենէ դադրելու մասին ինծի եղած առաջարկը կը նշանակէ պրոլետարիատի ի նպաստ պայքարը, որուն նուիրուած եմ դադար 32 տարիէ ի վեր։ Կ'ըլլայ իմ գործունէութիւնս յեղափոխական ներկա ցնելու, սակայն այդ ձիգը թափեն այն մարդերը, զորս կ'ամբաստանեմ թէ կը քանդ Մարքսի եւ Լէնինի վարդա տութեանց հիմը եւ կը բռնա րեն համաշխարհային յեղափ խութեան պատմական սկզբու ները, հոկտեմբերեան յեղափ խութեան աւանդութիւններ դասերը...։ Վեց տարիէ ի վ խորհրդային Ռուսիա դանդ բայց վստահօրէն սահեցաւ դէպ յետաշրջութիւն ընդդէմ հոկտ բերեան յեղափոխութեան այսպէս պատրաստեց թերմ տորը։

Այս յետաշրջութեան ամէնէ պայծառ նշանն է կուսակ թեան ծախ թեւին կազմակ պուած եւ վայրագ քանդում յետաշրջականներու դէմ ուած կեղծ պայքարը շատ փանցիկ է. ատիկա պարզ մակ մըն է՝ զանգուածները քեն ծածկելու համար քանդ մի այն իրական պայքարը, կը տարուի բոլշեւիկներու լենինականներու դէմ։

Գ. Միջազգային 16 համաժողովին մէջ, ուր իրե հատուածական կ'ամբաստան ուէի, յայտարարեցի թէ հա ուածի ոգին ջնջելու յաւա միջոցն էր եւ առանել 58րդ ուածը, որ դաւադրօրէն պա տադրուած էր մեզի, կրկին սակցութեան մէջ առնել ո՛չ թէ իբրեւ զղջացող ւորներ, այլ իբրեւ յեղափոխ կաններ, որ երբեք չէին դաւ ճանած իրենց դրօշին։

Կանխատեսելով վերջնագ մը նման անոր զոր կ'ընդուն այսօր, կը գրէինք այն ատ

«Միայն այլասերած ա տօնեանները են, որ յեղափոխ կաններէն կրնան պահան դադրեցնել իրենց քաղաքա գործունէութիւնը։ Միայն րացողներէն ամէնէն ները կրնան այդպիսի խոստ մը ընել»։

Այս խօսքերէն բառ մը գամ չեմ փոխեր։ Թող իր պատասխանատուութի ներն ստանձնէ։ Կ'ուզէ՞ք շա նակել կառավարել ապ ժողովուրդին ուժով։ Գալով գիտենք թէ ինչ է մեր պար կանութիւնը եւ պիտի կատ րենք զայն մինչեւ վերջ։

ՏՐՈՑԿԻ

Ասոնք են դէպքերը, հետեւանքով աքսորուեցայ ջորդով պիտի խօսիմ այդ մաս

(I) ԼԵՒ ՏՐՈՑ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ

1923ի օրէնքով, ամառ յին ժամը պէտք է սկսի մա վերջին շաբաթ օրը, գիշեր ժամը 11ին և վերջանայ տեմբերի առաջին շաբաթ օր կէս գիշերին։ Բայց 1925ի Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Պելճիք եւ Հոլանտայի միջեւ կնքուա համաձայնութեան մը հետեւա քով, այս երկիրներուն մէջ, մացոյցները մէկ ժամ պիտի տարուին սեպտեմբ երրորդ շաբաթ օրը։ Բայց ճալ տարի, Ֆրանսայի մէջ, տրութիւններու բերումով, պայմանագրութիւնը խախ ցաւ եւ որոշեալ թուականէն օր առաջ փոփոխութեան թարկուեցաւ ժամացոյցը։

Բայց այս տարի, հաւան բար, միջազգային համաձայ նութեան համեմատ է որ ա նային ժամը պիտի կիրարկ սկսեալ ապրիլի երրորդ շաբ օրէն, այսինքն, ապրիլ 21ի բաթէն կիրակի լուսնալու շերը։

ՀԱՅՈՒ ԿԻՆԵ՞ՐԸ

ՀԱՄԵՍՏ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ «Յառաջ»ի 887 թիւին մէջ, հայ կիներու նուիրուած սիւնակի մը բացումը։

Խօսք մը ստորագրութեան մասին։ Ձեր աշխատակիցը կը գրէ թէ, հայ մարդը լքած է կինը իր ուժգին ուղղութեամբ երթալու եւ զայն ստիպելու միօրինակ ամուսնական կեանքը բազմաւ ընկերութեան մէջ։

Բայց, մենք ինչո՞ւ ամէն բան այլերէն սպասենք։ Մենք գիտենք եղածէն աւելի զբաղած են իրենց անձնական գործերով, ազգային խնդիրներով եւ կուսակցական վէճերով, եւայլն։ Մեզի, միայն մեզի կ'իյնայ այդ ուղղութիւնը տալ, եթէ ունենանք քիչ մը բարի կամեցողութիւն։

Բայց նախ եւ առաջ մեր հայ կիներուն— յարգելով բացառութիւնները— մեծամասնութիւնը չուզեր յայտնել իր հայ ըլլալը երբ խնդիրը հայկական պարահանդէսի մը երթալ է, այն ատեն տարբեր։ Քանի որ իր արտօնութիւնը գուցադրելու եւ զուարճանալու առիթ մըն է բայց անկէ զատ, ֆրանսերէն կը խօսի տանը մէջ, հոգ չէ թէ կէս սխալ, կէս ճշմարիտ, ֆրանսերէն կը խօսի փողոցին մէջ, եւ նոյնիսկ եկեղեցիին մէջ։

Ամէն օր թերթերուն մէջ յանգատներ կ'ըլլան թէ հայկական մանկապարտէզներ չկան, որոնց մեր փոքրիկները յաճախեն, եւ իրենց մայրենի լեզուն սորվին, որով այլասերելու դատապարտուած են անոնք։

Ենթադրենք թէ կարելի ըլլայ քանի մը մանկապարտէզ բանալ Փարիզի մէջ, ուր հայութիւնը ամէն կողմ ցրուած կ'ապրի արուարձաններու մէջ. քանիներ պիտի կարենան օգտուիլ Չէ՞ որ մեծամասնութիւնը, դարձեալ պիտի յաճախէ ֆրանսական վարժարանները, եւ արդիւնքը մեծ բան մը չպիտի ըլլայ։ Մինչդեռ եթէ իւրաքանչիւր հայ մայր իրեն սկզբունք ընտրէ տղուն նախ եւ առաջ իր մայրենի լեզուն խօսիլ սորվեցնել եւ յետոյ պարզ ընթերցանութիւն եւ գիր, արդէն մանկապարտէզ գացող տղու մը չափ բան գիտցած կ'ըլլայ։

Արդ, ո՞րն է այն կինը որ գոնէ այդքանը չի կրնար սորվեցնել իր տղուն, եթէ ուզէ։

Ինչպէս որ մայր մը կու տայ իր փոքրիկին առաջին սնունդը, նոյնպէս մայր մըն է որ կը կազմէ տղուն սիրտն ու հոգին։ Ուրեմն մեզի կը մնայ միայն այդ մատաղ հոգիներուն մէջ արմատացնել ազգային զգացումը, մեր անցեալին գիտակցութիւնը եւ մեր իտէալին բարձրութիւնը։

Պէտք է գիտնանք, սիրելի քոյրեր, որ մենք Հայ ենք, եւ մեր խօսած կիսկատար ֆրանսերէնով եւ ոչ ալ կապկուած ծեքծեքումներով, մէկ օրէն միւսը ֆրանսացի չենք կրնար ըլլալ։ Անշուշտ, օրինակ առնենք եւրոպացիներէն, ուսումնասիրենք անոնց բարեմասնութիւնները. բայց զանոնք պատշաճեցնենք մեր կենցաղին։

Վստահ եմ որ «Յառաջ»ի նման օգտաշատ թերթ մը, միշտ գոհունակութեամբ պիտի հրատարակէ մեր յօդուածները, ըմբռնելով անոնց կարեւորութիւնը։ Ուրեմն շարունակեցէ՛ք, ազնիւ Պէտգրիս Գ., կը մաղթեմ որ մեզմէ շատեր հետեւին ձեզի։

ԱՆԻ ԱՐԱՔՍ

ԴԱՐՄԱ՞ՆԸ

Նախորդ գրութեամբ պարզեցի մարզական շարժման կազմալուծումը, մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ։

Չկա՞յ արդեօք դարման մը այս վիճակին։

Լուրջ է խնդիրը, աւելի լուրջ քան կ'երեւակայեն ոմանք։

Կենսական հարց մըն է մարմնակրթական շարժման զօրաւոր հիմերու վրայ կազմակերպութիւնը գաղութին մէջ։ Չէ՞ որ ունինք երիտասարդութիւն մը շրջապատուած ամէն կարգի վտանգներով, որ կը հիւծի կը ոչնչանայ օրէ օր։ Չէ՞ որ կայ մեծ հարցը, այսօրուան սերունդը Հայ պահելու խնդիրը։ Ոչ մէկ կազմակերպութիւն կրնայ աւելի յաջող արդիւնքներ տալ այս գետնին վրայ քան Հ. Մ. Ը. Մ.ի նման ամէնուն սիրտին խօսող կազմակերպութիւն մը։ Չափահասներու համար մարզական խումբեր, իսկ մանուկներու համար՝ սկաուտական շարքեր։ Ահա հոն է նոր սերունդին փրկութեան ճամբան։ Սկաուտական շարքերը մանաւանդ անհրաժեշտ են, եթէ կ'ուզենք որ Հայ մանուկը այս օտար հողին վրայ մնայ Հայ՝ կարելի եղածին չափ երկար ատեն։ Հաւատացէ՛ք, Փարիզի մէջ քառասնեակ մը պատանիներու գլուխը անցած սա անձնուէր տղան փրկած է քառասուն անձեր՝ Հայութեան համար։

Ուրեմն շատ կարեւոր խնդիր մըն է Հ. Մ. Ը. Մ.ը ուժեղ հիմերու վրայ վերականգնելու հարցը եւ կը հետաքրքրէ ամէն Հայ անհատ եւ կազմակերպութիւն անխտիր։

Ի՞նչ պէտք է ընել սակայն։

Պէտք է մէջտեղէն լծուիլ աշխատանքի։

Առաջին գործը կ'իյնայ Հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն։

Բաւ է որքան պղտորեցին ջուրերը — կը խօսիմ առանց զատանաքի խտրութեան։ Հարկ է որ վերջ մը գտնեն այդ ունակութիւնները։ Քաղաքական կուսակցութիւն մը ունի ուրիշ ընելիքներ քան մխրճուիլ մեր հաւաքներու գործերուն մէջ։

Եթէ կ'ուզենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ապրի այս երկինքին տակ այն ձեւով որուն արժանի է ան, պէտք է որ մեր քաղաքական կուսակցութիւնները գոնէ այս խնդրին շուրջ հաշտութիւն մը, անկեղծ եւ վերջնական համաձայնութիւն մը կնքեն, քանի դեռ ուշ չէ։

Առաջին առնուելիք քայլը այդ է։ Որքան ատեն որ չէ առնուած այդ քայլը, որքան ատեն որ մասնաճիւղի մը հնչակեան մէկ անդամը իր դաշնակցական մէկ ընկերոջ նոյթ եւ հակառակորդի աչքով կը նայի ու անոր իւրաքանչիւր շարժման մէջ իր կուսակցութեան կողմէ տրուած հրահանգի մը գործադրութիւնը կը կարծէ գտնել, որքան ատեն որ վերջապէս անվստահութիւն կը տիրէ միեւնոյն խումբին անդամներուն միջեւ, կարելի չէ որ եւ է լուրջ գործ երեւան բերել եւ շրջաններու ու կեդրոնական տեւական վարչութեան մը կազմութեան վրայ խորհիլ։

Պիտի կրնա՞ն մեր քաղաքական կուսակցութեանց պատասխանատու վարիչները, լսեցնելով կիրքերը, իրար քով գալ եւ միասնաբար ուժ տալ Հ. Մ. Ը. Մ.ին։

Ամբողջ հարցը այնտեղ է։

Կրցա՞ն — լաւ. ապրելիք փայլուն օրեր ունի այն ժամանակ Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս երկինքին տակ։

Չկրցա՞ն — մեղքը իրենց վիզին։ Քանի մը տարի եւս կը քաշքշուի այս վիճակը ու տասը տարի վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետքն իսկ չէք գտներ Ֆրանսայի մէջ։ Իսկ մարզական միւս կազմակերպութիւնները անկէց առաջ արդէն իրենց վերջին օրերը ապրած կ'ըլլան։

Խօսքը ուրեմն, Հայ քաղաքական կուսակցութիւններունն է։

Վ. Մ.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Գեղարուեստական Tout Paris երկուշաբթի ժամադրուած էր Լիւքսէնպուրկի թանգարանին մէջ, նկարներու մէկ մասին փոփոխութիւնը դիտելու համար։

Գեղարուեստներու նախարար Պ. Փ. Փոնսէ ժամը 3ին կը սկսէր իր պաշտօնական պտոյտը՝ արդէն հրաւիրեալներով լեցուն սրահներուն մէջ։ Գծագրաբար, Լիւքսէնպուրկը արդիացնելու փորձը շատ անյաջող եւ աններդաշնակ ճիգ մը եղած է, խաթարելով թանգարանի մը — անմահութեան նախագաւիթի — պաշտօնէ եւ պատկառազդու հանգամանքը։

Անհետացած են Chaplinի նման արուեստագէտներ, յանուն կենդանի արտիստներու սկզբունքին, մինչդեռ սրահներէն մէկուն մէջ ապշութեամբ կը տեսնէք մաքսի պաշտօնեայի մը երախայական ու արգահատելի մէկ գործը, զոր պիտի կրնար ամէն 10 տարեկան մանուկ ստորագրել։

Կը նկատեմ՝ որ ֆրանսական թերթերու քննադատները նոյն իսկ անկարող կը զգան եղած սափակութիւնները արդարացնելու, եւ պատէ պատ դարձուածքներով կը յայտարարեն թէ անպատրաստ եղած է։

Ինչ որ բացայայտ է՝ եւ անմխիթարական, այս անգամ պաշտօնապէս փորձ կ'ըլլայ պարտադրել հասարակութեան, «կենդանի արուեստ»ի շատ առանձգական պիտակին տակ, կարգ մը նկարիչներու այլանդակութիւնները, որոնք հակոտնեայ են ֆրանսական արուեստին, անոր զմայլելի ներդաշնակութեան, չափի եւ կշիռի զգացումին, եւ ազգային նկարագրին դէմ, աշխարհի չորս անկիւններէն թափած օտարներու կողմէն։

Ցխուր մտածումներու մէջ թաղուած՝ դուրս ելած ժամանակ ինծի կը թուէր նախ թողած ըլլալ Անկախներու սալոնը…

Հր. Ալեանաք

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻԱՑՈՒՄԸ

Գասըգիւղի Թուրք կանանց Միութիւնը մասնաւոր նիստ գումարելով կարգ մը ուշագրաւ որոշումներ տուաւ։ Միութեան բոլոր անդամները նիստին ներկայ էին։ Նախագահ Ըֆֆէթ Իհսան հանըմ հետեւեալը յայտարարեց «Իգտամ»ի խմբագրին.

«— Մենք կ'ուզենք ստեղծել այնպիսի թրքուհի մը որ հզօր կորովով բարձր տրամադրութեամբ օժտուած ըլլայ, ինչպէս նաեւ իր զգացումներուն գիտակից։ Կ'ուզենք ստեղծել ճարպիկ, առոյգ եւ ժարգիկ թրքուհիներ, որ նմանին Զուիցերիոյ մէջ լեռնէ լեռ մագլցող երիտասարդ ու կորիճ անգլիացի աղջիկներուն։

Այս նպատակը իրագործելու համար, անհրաժեշտ է նախապէս մտաւորական դաստիարակութիւն մը աւանդել մեր աղջիկներուն, իսկ յետոյ մարմնական կրթութեան ձեռնարկել։ Այս իտէալին հասնելու համար պէտք է մեր կիները ընթերցման վարժեցնել առաւելագոյն չափով։ Գեղարուեստի մեծ կարեւորութիւն կու տանք։ Գրականութեան պարբերագիր մը սկսած ենք հրատարակել, յետոյ մարմնակրթանքի դասընթացք մը պիտի հաստատենք ի մօտոյ։ Պիտի սորվեցնենք մեր անդամակիցներուն թիավարել, չմշկել, լողալ, ձի հեծնել ու նոյնիսկ պարել։

Արդէն իսկ գործունէութեան լծուելով, 15 երիտասարդ թրքուհիներէ բաղկացած պարուհիներու խումբ մը կազմեցինք։

Մարտին պարահանդէս մը պիտի սարքենք. պիտի տեսնէք թէ նորատի թրքուհիները ի՛նչ ճարպիկութեամբ եւ մարմնական շնորհներով պիտի պարեն հին արեւելեան պարերը, զէյպէկի խաղերը։

Մէկ խօսքով, թուրք աղջիկները զուիցերիացի կնոջ պէս մտաւորական, գերմանուհիի մը պէս ճապուկ, ֆրանսացի կնոջ պէս նրբամիտ պիտի ըլլան։

Նկատելով որ թուրք կինը աշխարհի ամէնէն նրբազգած ու մանկաւանդ մայրական եւ ընտանեկան զգացումներով տոգորուած մէկ էակն է, կը կարծենք թէ մեր նպատակը դիւրաւ եւ փութով կարելի պիտի ըլլայ իրագործել»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 23 փետր. (սեփ. թղթ.)— Անցեալ կիրակի քաղաքիս Մխիթարեան վարժարանի տեսչութիւնը, Միլանի հայ գաղութին անդամները հրաւիրեց իր կողմէ պատրաստուած թատերա-երաժշտական հանդէսի մը։ Որոշուած ժամուն, սրահը արդէն լեցուն էր։

Ներկայացման նիւթն էր, Փորցանոյի «Լորենցօ տէ Մէտիչի»ն, սահուն հայերէնի թարգմանուած, Մխիթարեաններէն երիտասարդ եւ խոստմնալից Հ. Վահան Ցովհաննէսեանի կողմէ։

Հանդէսին երաժշտական մասը մշակած էր Պ. Գ. Ալէմշահ, որ դաշնակով ընկերացաւ Օր. Ռոմանովայի երգերուն։ Հանդէսին վերջը օրիորդին նուիրուեցաւ ծաղկեփունջ մը։

Հանդէսին յաջողութեան իրենց եռանդուն մասնակցութիւնը բերած էին գաղութի անդամները բոլորն ալ, առանց դասակարգի խտրութեան, վարդապետներ, ուսանողներ, բանուորներ եւայլն։

Դահլիճը հանելու նպատակով եղաւ փոքրիկ հանգանակութիւն մը։ Նուիրատուներուն ստորագրած շքագրամ մը Արարատի նկարով։ Եղան հայրենակիցներ որոնք չնչին գումար մը տուին, մինչդեռ դիւրութեամբ հարիւրներ կը նետեն թղթախաղի մէջտեղին։ Հանդէսը տեւեց երեք ժամ եւ բոլորը գոհ թողուց։

Գնահատանքի արժանի են դերակատարները, թէ իրենց բարի կամքին եւ թէ իրենց գերասանական կարողութեան համար։

Քանի մը հոգի իրենց ծափահարութիւնները չափազանցութեան տարին, մասնաւորապէս Օր. Ռոմանովայի երգերուն վերջը։ Զգիտենք թէ օրիորդը ի՛նչ գաղափար կազմեց մեր հասարակութեան վրայ։

*** Ուսանողական Միութիւնը պաշտօնական բացումը կատարեց իր գրադարանին, ուր բացի օտար եւ հայերէն գիրքերէն, գաղութը պիտի գտնէ նաեւ, ազգային գրեթէ բոլոր օրաթերթերը։ Ահաւասիկ գործ մը, որ պատիւ կը բերէ մեր ուսանողութեան։

Ա. Ս.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Չափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Գուէնոս-Այրէսի մասնաճիւղը 1078 ֆր. 90 սանթիմի չէք մը ղրկած է մեզի, իբրեւ եղբայրական օգնութիւն Պուլկարիոյ շարժի աղէտեալներուն։

Չափահաս Երկ. Որբ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան հետ համախորհուրդ, այդ գումարը յատկացուցինք արկածահար շրջաններէն Խասքովոյի դպրոցին, որ նոր շէնք մը գնած է շնորհիւ Յառաջի հանգանակութեան եւ Լոնտոնի սրտցաւ հայրենակցին կողմէ տրամադրուած գումարին։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Չ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը։

Փարիզի Մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը՝ Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ։

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ։

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Գեղեցիկ աղջիկ էր, երիտասարդ, կեանքով և յոյսերով լեցուն. կը ճանչնար ապրելու հաճոյքը և վայելքի քաղցրութիւնները կ'երազէր. բայց օր մը յանկարծ իրմէ կը պահանջէին որ չէր ուզեր տալ, ո՛չ մէկ գինով, իբրեւ փրկանք իր ծնողքին. սորվեր էր թէ պարտական է իր ծնողքին պոյուէտ. բայց որովհետեւ չէր ուզեր պղծել ինքզինքը, իր օրհնութիւնը, մինչեւ նորէն իր պարտքը վճարեց։

ԹԱԳՒՈՐ.— Ա՛հ, խե՛ղճ աղջիկ. բայց քու ըսածդ ի՞նչ է, ո՞վ է ի՞նչ պահանջեց։

ԲԱՐԹ.— Ո՛չ ոք անշուշտ, ո՛չ ոք. բայց զարմեր առաջ, մէկը աղջիկներուն բերնով ըսեր է. «Պատուէս զհայր քո եւ զմայր»։ Եւ այս խօսքը՝ ծանրացած նոր ու լուռ պահանջներով, այսօր դեռ ծնողներուն կը թելադրէ ինչ որ մենք ծնողներս կը քաշուինք բերաց յայտնելէ եւ ո՛չ ոք կ'ըսէ թէ ծնողքին սէրը յանցաւոր է։

ԹԱԳ.— Ձըսե՞ս թէ մենք ոճրագործներ ենք։

ԲԱՐԹ.— Թերեւս ոչ այդքան. կոպիտ ինքնասէրներ միայն.. տղոց մէջ կը ցանենք փտած սերմեր ու կ'ուզենք քաղել լաւն հունձքը. կը հասկնաս, չէ՞, մինչդեռ երբ ջանանք գիտնալ մեր պարտականութիւնն է միշտ եւ բացարձակ զոհողութիւն, այն ատեն զանոնք կը մեծցնենք, ոչ թէ մեզի համար, այլ իրենք իրենց համար, կեանքին համար, փրցնելով սրտի ամէն կապ որ կրնայ կաշկանդել անոնց ապրելու կամքը եւ երբ հարկը պահանջէր, կը գիտնայինք անշշուկ քաշուիլ, անհետանալ անոնց կամքին առջեւ, թէեւ ցաւով…, զոհութեամբ… այնպէս չէ՞…։

ԹԱԳ.— Հապա՛, հապա՛, բայց ամէն զոհողութիւն անէ իբրաւունք մը կ'արժէ գոնէ։

ԲԱՐԹ.— Ամէն զոհողութիւն, այո՛, բայց ո՛չ մերը. քեզի վերջին բան մըն ալ ըսեմ որ հասկնաս. մէկ օրէն միւսը հայր եւ զաւակներ առանց երկար բարակ մտածելու այդ բանին, մեծցեր է տղեկը, մարդ է եղեր քու աչքիդ առջեւ. զուն հազիւ թէ կը նշմարես այդ բանը. բայց երբ օր մը յանկարծ դէմդ ցցուի եւ երեսիդ պոռայ. «Ես չուզեցի այս կեանքը. ես առ». ըսէ՛, այն ատեն ի՞նչ կ'ընէիր։ Միշտ յիշէ՛ աղջիկդ որ գնաց առանց ըսելու այդ բանը եւ միւսը որ կրնայ երթալ։

(Թագւոր կ'ելլէ ջղագրգիռ, կը պտտի քանի մը քայլ):

Կը տանջուիս չէ՞. ի հարկէ, չեմ կրնար. արգիլուած է ետ առնել ինչ որ անգամ մը տուեր ես անգիտակցաբար, հաճոյքի և գինով հեշտանքի պահու մը մէջ. բայց կրնաս հանդուրժել որ ան ինքզինքը յանձնէ հողին՝ որմէ միշտ զարշեր էր. եւ գիտե՞ս, այս բոլորին մէջ ո՞րն է կեղծաւորութեան էն զարշելին. քեզի իբրաւունք տրուած է մատաղ բաշխել անոր հոգւոյն, ծաղիկ առնել գերեզմանին, քիչ մը լալ եւ թեթեւ սրտով քունդ քաշել։

ԹԱԳ.— Ինչպէ՞ս կարելի է, ինչպէ՞ս կարելի է։

ԲԱՐԹ.— Եթէ կարելի չէ, ուրեմն կ'ընդունիս թէ վարագոյրը որ քաշեր էինք անոնց աչքերուն առջեւ, այսօր՝ մենք մեր ձեռքերով կը պատռենք եւ կը բանանք ճամբան որմէ քալելու էին ակիզբէն իսկ։

(Դանդաղ քալուածքի ծայներ կը լսուին):

Ա՛հ, ահաւասիկ նորէն, կը լսե՞ս ոտնաձայները։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ է ան։

ԲԱՐԹ.— Տղան է. ժամերով անշարժ կը փռուի բազմոցին վրայ, պարպուած միտքով. չի մտածեր. եւ յանկարծ երբ միտքէ, կը սկսի քալել չորս պատերուն միջեւ, ջղագրգիռ, կատաղի, բանտարկուած վագրի պէս, ինքնիրեն մոլալով. գիտէ թէ ի՛նչ պէտք է իրեն, ի՛նչ պարտաւոր է ընել. բայց ինքզինքը տկար ու կապուած կը զգայ, կը տառապի իր գիտակցութենէն բայց բան չի յայտներ. չէ՞ որ փափկանկատ մեծցեր է ուղածիս պէս եւ նոյնիսկ երբ քովը կ'երթամ, կը ջանայ ժպտիլ եւ անփոյթ երեւալ՝ վախնալով որ զիս կը վշտացնէ. բայց թերեւս ան ալ կը մտածէ քուկինիդ պէս ես տալ ինչ որ ես չեմ կրնար առնել. ահա թէ ինչո՞ւ ձեռքը դաշոյն մը կը դնեմ եւ կ'ըսեմ. «Տղա՛ս, ես ալ չկամ քեզի համար. ձգէ զիս հոն ուր կրցայ ընկերանալ քեզի եւ շարունակէ ճամբադ որ իմս չի կրնար ըլլալ…

ԹԱԳ.— (Միշտ թերահաւատ, գլուխը կ'օրօրէ):

ԲԱՐԹ.— Եթէ հասկցար, լա՛ւ, եթէ չհասկցար, ձգէ նորէն որ ես իմ գիտցածս ընեմ։

Կը մտնէ Թագւորի կինը, սեւեր հագած, գլուխը ծածկած սեւ շղարշով տառապագին ու հալածական երեւոյթ ունի. իրեն կը հետեւի Մաքրիկ):

ԹԱԳՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Հո՛ս ես եղեր դուն։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ եկար այս ատեն։

ԿԻՆԸ.— Օրն ի բուն առանձին սուգիս հետ…, քիչ մը դուրս ելլել ուզեցի եւ հոս եկայ։

(Կը նստի յոգնած երեւոյթով):

ՄԱՔՐԻԿ.— Լաւ ըրիր. մարդ մարդով կը մխիթարուի։

ԹԱԳ.— Բայց արդէն ուշ է. լաւագոյն է տուն երթալ։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

գոյն յարաբերութիւններու մշակումը հիւսիսի մեր դրացիներուն հետ։

Ցետոյ խօսք առաւ յայտնի ընկերվարական գործիչ եւ նախկին արտաքին նախարար Էմիլ Վանտէրվէլտէ, որ արտայայտուեցաւ նոյն իմաստով եւ բացարձակապէս հերքեց թէ ինք պատերազմ պատրաստած ըլլայ Իտալիոյ, Սպանիոյ, եւ Հոլանտայի դէմ։ Ստախօս եւ զրպարտիչ որակեց այդ կեղծ վաւերաթուղթերը գործողները։

Խօսեցան նաեւ միւս հոսանքներու ներկայացուցիչները եւ գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով վստահութիւն կը յայտնուի կառավարութեան։

∴ Բոյլսեթակի ազգայնական երեսփոխանները հարցապնդում պիտի ուղղեն գերման կառավարութեան եւ պիտի պահանջեն որ ֆրանսական, պելժ և անգլիական կառավարութիւնները կտրուկ պատասխան տան «Ութրէխթշ Տակպլատի հրատարակութեանց մասին եւ գերման կառավարութեան հաղորդեն «1920 սեպտեմբերի զինուորական դաշնագիրը եւ 1927ի յրացուցիչ համաձայնագրերը»։

Լը Պրի-Փայեարի օդանաւը ջախջախուած

Մարսէյլ-Սայկոն թռիչքը ձախողութիւնով մը վերջացաւ։ Լը-Պրի, Փայեար եւ Ժուս, Իսթրէն (Մարսէյլի մօտ) ճամբայ ելած էին փետր. 19ին եւ «հսկայի քայլերով» քանի մը օրուան մէջ հասած էին Հնդկաստան։ Կալկաթայէն անդին իրենց բախտին անիւը դարձաւ եւ ֆրանսացի օդանաւորդները մեծ դժուարութեամբ սկսան յառաջանալ դէպի իրենց նպատակակէտը։ Վերջին օրերս ստիպուած էին կարճ հանգրուաններով ճամբորդել։ Յոյս կար որ առջի օր վերջապէս պիտի հասնէին Սայկոն։

Սակայն երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ հետեւեալ հեռագիրը.

Բանկօկ, 27 փետր.— Ֆրանսական ճիւպատոսարանը Լը Պրիէն եւ Փայեարէն ստացաւ հեռագիր մը երէկ իրիկուան թուականով ղրկուած Թէնզէյրէն, Բէկու-Մօլվէն Իրկաթուղագծին վրայ, Բանկօկէն 122 մղոն հեռու, ըսելով թէ իրենց օդանաւը ջախջախուած է։ Օդանաւորդներէն ոչ մէկը վիրաւորուած է։ Ցուրծիւնդակը փըրկուած է։

Արկածին մասին մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Օդանաւը ջախջախուած է Բանկօկէն մեկնելէ եւ 190 քիլոմեդր ճամբայ կտրելէ վերջ, Բանկօկ չհասած։

Տրոցկի տեղափոխուած

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Խորհրդային Ներկայացուցիչները Տրոցկին փոխադրեցին խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան պատկանող շէնքի մը մէջ, Պոլսոյ հիւպատոսարանին մօտերը։

∴ Պոլսէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Տրոցկի վերջերս դրամ ստացած է Ֆրանսայի իր նախկին ընկերներէն, հաւանաբար անոնցմէ, որոնք իր փառքի օրերուն նիւթապէս ու բարոյապէս օգտուած էին իրմէ։

Տրոցկի հիւանդ պառկած է։

Գերմանիա դեռ վճռական պատասխան չտուաւ Տրոցկին ներս ընդունելու մասին։ Ֆրանսայի մօտ ո եւ է դիմում չէ եղած։ Կ'ըսուի թէ Տրոցկիի կինը Փրակայի կառավարութեան պիտի դիմէ, խնդրելու համար որ իր ամուսինը արտօնուի բնակելու Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Տրոցկի Պոլիս պիտի մնայ, մինչեւ որ եւրոպական ո եւ է պետութենէ մը արտօնութիւն ստացուի։

Ռուսիա, Աֆղանիստան եւ Պարսկաստան

Թէհրանէն կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի.— Կ'ըսուի թէ Ռուսիա մօտ օրէն զինուորական ուժ մը պիտի ղրկէ հիւսիսային Աֆղանիստան՝ ձերբակալելու համար խորհրդային Թուրքեստանի ազդեցիկ ցեղապետներէն մէկը։

Այս վերջինը քանի մը ամիս առաջ հիւսիս-արեւելեան Պարսկաստան փախած էր քանի մը հարիւր լաւ զինուած Թիւրքմէններու հետ, երբ խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ որ ցեղապետ մը գերիշխան է իր գաւառին մէջ։ Բոլշեւիկները պահանջեցին Պարսկաստանէն որ ձերբակալէ եւ իրենց յանձնէ զայն։ Ասոր վրայ ցեղապետը Հիւսիս. Աֆղանիստան փախաւ։ Հոն իրեն միացան բազմաթիւ ուրիշ Թիւրքմէններ, որոնք կեղեքուած էին բոլշեւիկներէն։

Հոս այնպէս կը կարծուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը պատրուակ մը կը փնտռէ, կրնայ Աֆղանիստան մտնել եւ որովհետեւ այդ երկրին մէջ չկայ ճանչցուած վեհապետ մը, կրնայ քանի մը տարի պրոպագանդ ժողել Աֆղաններուն մէջ։

Պարսկաստանի արեւելեան բանակը կը զօրացնէ իր ուժերը՝ ամէն հաւանականութեան հանդէպ։ Ամէն որ բազմաթիւ գաղտնի հեռագիրներ կը հասնին պատերազմական նախարարութեան։ Պարսկաստանի արեւելեան ուժերու հրամանատար կարգուեցաւ Քաճարի գերդաստանէն իշխան մը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ պարսիկ զինուորական շրջանակներու մէջ։

Ցանուն երկու միլիոն գործազուրկներու

Գրած էինք թէ Անգլիոյ զանազան կողմերէն մօտ հազար գործազուրկներ, որոնք կը ներկայացնեն հանքագործները, նաւային, մետաղագործական եւ հիւսուածեղէնի բանուորները, օրերով անօթի-ծարաւ քալելէ յետոյ Լոնտոն հասած և կիրակի օր ցոյց մը կազմակերպած էին։

Ասոնք ունկնդրութիւն խնդրեցին վարչապետ Պալտուինէն, Աշխատանքի, Թոշակներու եւ Առողջապահական նախարարներէն, եւ այլ պաշտօնատուններէ։ Ցանուն երկու միլիոն գործազուրկներու, ասոնք կը պահանջեն որ կառավարութիւնը գործազրկութիւնը նկատի առնէ իբրեւ ազգային տագնապ մը եւ անյապաղ լուրջ միջոցներ ձեռք առնէ։

Վայեան-Քուբիւրիէ ձերբակալուած

Համայնավար նախկին երեսփոխան եւ «Իւմանիթէ»ի խմբագրապետ Վայեան-Քութիւրիէ ձերբակալուելով Սանթէի բանտը տարուեցաւ։

1927ի հոկտ. 25ին Վայեան-Քութիւրիէ 8 ամիս բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր՝ զինուորականները անհնազանդութեան մղելու ամբաստանութեամբ։ Այս վճիռն է որ վերաքննիչ եւ վճռաբեկ ատեաններուն երթալէ վերջ կը գործադրուի հիմա։ Ութ ամիս բանտարկութիւնը զեղչուած է 6ի։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Լ Ի Ո Ն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Պ Ո Ւ Ր Կ Ո Ւ Ա Ն

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Rue Papeterie. Ընկ. Նշանեանի ընա'կարանին յ սրակից սրահը։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ նուագ եւ արտասանութիւն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի Գ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ժամանակը եւ իր ստորաբաժանումները»

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէր-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle de la Municipalité. Bois Colombes

Կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը։

Առաջնակարգ ճաշ, ճոխ պիւֆէ։

Գին'ըը ժողովրդական։ Մուտք՝ այրեւկին՝ 10 ֆրանք, կին 5 ֆր., այր 7 ֆրանք։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg. ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ զօթիլեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 rue Chape. Գոն Թէատրի մէջ

Մարսիլիաբնակ Թատերախումբ Ստուդիան, ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Տիկ. Սիրուշի, Ակայեանի եւ Ս. Ազարեանի կը ներկայացնէ՝

Ռաֆֆիի «ԽԱԶԱԳՈՂՆԵՐԸ»

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Ծանօթ.— Ապրիլ 1ին Տէսինի մէջ «Խաւարի մէջէն»։ Ապրիլ 6ին Լիոնի մէջ «Սամսոն եւ Դալիլա»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Գրաճեան (Մարսէյլ) խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն իրենց բարեկամներուն եւ ազգականներուն որոնք անձամբ, հեռագրով եւ նամակով փութացած էին իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնել իրենց զաւակներուն՝

ԱՐՇԱՄ ԳՐԱՃԵԱՆԻ

ԸՆԴ

ՕՐ. ՕՎՍԱՆՆԱ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

ԵՒ

ՕՐ. ԱԼԻՍ ԳՐԱՃԵԱՆԻ

ԸՆԴ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ամուսնութեանց առթիւ, որ տեղի ունեցաւ փետր. 9ին, Մարսէյլ, Սալոն Քոլալէրի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական-վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. Աբօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները եւ ընկերները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քրիս, Արմէնգարօ, Քեռի եւ Գէորգ Չավուշ խումբի ընկերները վաղը՝ ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը լա Բօմէթի ներքնասենեակը, 122 Cours Lafayette։ Կարեւոր Օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 1.30ին Գրադարան Ընթերցարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդ. Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 7—9։ Քարդ. չունեցող բաժանորդներէն կը խնդրուի ներկայանալ մինչեւ ամսոյս վերջը, 202 Rue Boileau, ստանալու համար իրենց քարդերը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի, օրակարգին առիպողականութեանը պատճառաւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եռգկատի Բարենպատակ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիր. ժամը 1ին 3 Փլաս տ'էքս սրճարանին ներքնասրահը (Միութեան նախկին լսարանը)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցութեան։ Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները ու անդամուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Rue Eclipse Ազգային կեդր. մանկապարտէզի սրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Մ. Թաշճեան.— կրնաք ղրկել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրուլեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրուլեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

— Կը փնտռուի Մեսրոպ Էմէքսիզեան, որ երեք տարի առաջ Պոլիս Գարակէօզեան Ազգային Որբանոցին մէջ գտնուած է։ Իմացնել իր եղբօր, Emeksizian, Foyer Howard Karageusian, La Gaudinière, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

— Մարզուանցի Աշոտ Մետաքսեան, այժմ Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կովտունցի Մուրատի զինուորներէն Վահան Մետաքսեան, որ կը կարծուի թէ կը գտնուի Տիթրոյթ, Ամերիկա։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY